

9384/a

9384

ACADEMIA
DE ȘTIINȚE
SOCIALE ȘI
POLITICE A
REPUBLICII
SOCIALISTE
ROMÂNIA

de la
din

REVOLUȚIA
1848-1849
TRANSILVANIA

VOL. I
2 MARTIE-12 APRILIE 1848

EDITURA ACADEMIEI
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

**REVOLUȚIA DE LA 1848—1849
DIN TRANSILVANIA**

VOL. I

2 martie — 12 aprilie 1848

РЕВОЛЮЦИЯ 1848—1849 гг. В ТРАНСИЛЬВАНИИ

ТОМ I

2 марта — 12 апреля 1848 г.

THE 1848—1849 REVOLUTION IN TRANSYLVANIA

VOL. I

March 2 — April 12, 1848

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
71 021, Calea Victoriei 125, București

I.R. 9384 / a

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE
A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE CLUJ-NAPOCA

REVOLUȚIA DE LA 1848—1849
DIN TRANSILVANIA
Vol. I

2 martie—12 aprilie 1848

SUB REDACȚIA:

ACAD. ȘTEFAN PASCU

VICTOR CHERESTEȘIU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREȘTI, 1977

ACADEMIA R.S.R.
19769 78

COLECTIVUL DE ELABORARE A VOLUMULUI:

S. BENKŐ	P. TEODOR
L. BOTEZAN	C. GÖLLNER
A. EGYED	G. BÖZÖDI
H. MUREȘAN	I. BOZAC
D. KÁROLYI	I. KOVÁCS
G. NEAMȚU	S. RETEGAN

Colaboratori:

M. Bodor, M. Maxim I. Glück,
A. Neamțu, L. Gyémánt, G. Kovách,

Referenți:

Șt. Imreh, C. Mureșan

CUVÎNT INTRODUCŢIV

Revoluţia din 1848 prezintă o importanţă deosebită în istoria României. Ea constituie un eveniment de cea mai mare însemnătate în evoluţia societăţii de la lumea feudală la cea capitalistă pe întreg teritoriul ţării noastre. Totodată a prilejuit afirmarea solidarităţii naţionale şi întărirea ideii de eliberare şi unitatea naţională.

Fiind produsul condiţiilor interne ale societăţii noastre, revoluţia română din 1848 a fost consecinţa transformărilor în viaţa social-economică şi politică a ţărilor române în perioada destrămării feudalismului şi trecerii la capitalism în special după răscoala din 1784—1785 şi după revoluţia din 1821. Datorită ţelurilor comune şi unităţii condiţiilor în care s-au desfăşurat, evenimentele revoluţionare din 1848 au avut un caracter unitar în toate cele trei ţări române.

În ansamblul revoluţiei româneşti, cea din Transilvania a luat proporţiile cele mai mari şi a durat cel mai mult, din martie 1848 pînă în august 1849. Aici mişcarea maselor ţărăneşti pentru dreptatea şi libertatea socială şi naţională a cunoscut o mai mare amploare, manifestîndu-se pe o durată mai lungă. Contradicţiile de clasă au fost aici mult mai adînci. În plus, revoluţia a avut şi caracter naţional, întrucît iobagii erau în covîrşitoarea lor majoritate români, iar nobilii, exploataorii şi asupritorii de veacuri, erau aproape în exclusivitate maghiari. S-a rezolvat din punct de vedere legislativ una din problemele fundamentale ale revoluţiei burghezo-democratice. Proprietatea feudală, care a generat raporturi sociale bazate pe inegalitate şi privilegii, a fost înlocuită cu cea de tip capitalist şi cu relaţii de producţie specifice. Prin cele două legi agrare votate de dietele de la Bratislava şi Cluj, rezerva feudală a devenit proprietate burgheză a moşierului, iar sesia iobăgească proprietate ţărănească. Intrate în vigoare, prima la 11 aprilie în comitatele vestice şi în cele bănăţene, iar cea de a doua la 18 iunie în Marele Principat al Transilvaniei, au eliberat pe iobagii şi pe jelerii urbariali de obligaţii feudale, transformîndu-i din punct de vedere social-juridic în oameni liberi şi proprietari ai sesiilor lor. În comitate şi în scaunele săseşti iobagii şi jelerii urbariali au constituit în general peste 90% din totalul ţăranilor dependenţi. Deoarece, datorită faptului că legea agrară din iunie nu s-a aplicat în scaunele secuieşti decît în cazul iobagilor şi jelerilor urbariali de pe moşiile donate, procentul celor eliberaţi şi improprietaţi a fost ceva mai scăzut pe întreaga Transilvanie. În comitate şi în scaunele săseşti iobagii şi jelerii urbariali români constituiseră majoritatea absolută a ţăranilor dependenţi. De aceea, cea mai importantă realizare a revoluţiei a fost transformarea din punct de vedere social-juridic a majorităţii ţăranilor români în oameni liberi şi în proprietari pe pămînturile lor. Adăugînd faptul că revoluţia a întărit şi conştiinţa naţională a ţăranilor români, însemnătatea ei sporeşte con-

siderabil în perspectiva evoluției istorice a Transilvaniei și a celorlalte teritorii românești.

*

Importanța excepțională a revoluției de la 1848—1849 din Transilvania explică interesul acordat evenimentului de istorici, oameni politici, juriști, sociologi, publiciști etc. — de la desfășurarea ei și pînă astăzi. Cei dintii care i-au reliefat însemnătatea au fost unii dintre participanții la revoluție. De la ei ne-au rămas însemnări, memorii, „jurnale“, corespondență etc. Unele din aceste izvoare au fost publicate în timpul și în anii imediat următori revoluției, iar altele mai tîrziu. Presa vremii, dar și cea din deceniile ulterioare, i-au acordat tot mai multă atenție, mai ales cu prilejul sărbătoririlor jubiliare anuale, decenale, la un sfert și la o jumătate de veac. An de an, în fiecare primăvară, ziarele și revistele i-au consacrat articole și au publicat documente privind momente și aspecte mai importante din timpul revoluției. Istoricii contemporani cu evenimentele, martori oculari și participanți activi la lupta revoluționară, nu s-au mulțumit numai cu publicistica. Ei au studiat cu pasiune și pricepere întîmplările văzute și trăite, realizînd lucrări de incontestabilă valoare informativă și de interpretare chiar. Între aceștia merită să fie menționați cu deosebire August Treboniu Laurian, Alexandru Papiu Ilarian, George Bariț, Nicolae Popea, Kóvári László, Pap Dénes și Jakab Elek. A. Treboniu Laurian, de pildă, unul din secretarii celei de-a doua Adunări Naționale de la Blaj, a publicat cele trei „caiete“ la Viena încă în 1849—1850 cu titlul: *Die Romänen der österreichischen Monarchie*. La rîndul său, tînărul tribun de la 1848, Al. Papiu Ilarian, a editat, tot la Viena, în 1852, primele două volume ale lucrării sale intitulată: *Istoria românilor din Dacia Superioară*. La sfîrșitul volumului al doilea el reproduce cele mai importante acte ale Adunării de la Blaj, inclusiv discursul din 2/14 mai rostit de S. Bărnuțiu. Ceilalți istorici contemporani cu revoluția și-au redactat operele mai tîrziu, în a doua jumătate a veacului al XIX-lea. Evident, toate reflectă optica de înțelegere a evenimentelor influențată de subiectivismul fiecărui militant revoluționar. Spre sfîrșitul secolului al XIX-lea a apărut și primul volum al *Cărții de aur* a lui T. V. Păcățian, care reproduce cu precădere documente privind revoluția de la 1848—1849 din Transilvania.

În perioada interbelică a sporit informația documentară privind revoluția transilvăneană prin publicarea de noi izvoare, fie în volume aparte, fie ca anexe ale unor lucrări istorice. O activitate merituosă au desfășurat în această privință Mihai Popescu și Deák Imre, dar mai ales profesorii clujeni Ioan Lupaș și Silviu Dragomir. Îndeosebi ultimul a căutat și a adunat vreme de decenii prețioase documente privind evenimentele din 1848—1849. O parte din ele a reușit să le publice la Sibiu și Cluj imediat după război, în trei volume masive cu titlul: *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—1849*, urmate de un studiu cuprinzător. Documentele pe care n-a ajuns să le publice, regretatul profesor le-a lăsat Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca. Ele întregesc și îmbogățesc colecția de documente a acestui institut și corpul de documente privitoare la revoluția din 1848 în Transilvania.

Continuînd și dezvoltînd preocupările înaintașilor, o echipă de cercetători de la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca a reu-

șit să adune o impresionantă colecție de documente cu privire la importantele evenimente de la 1848—1849 din Transilvania — microfilme, fotocopii, xerografii — deosebit de valoroasă atât sub raport cantitativ, cât și calitativ. Disponind de această uriașă cantitate de piese arhivistice, colectivul de cercetători acordă prioritate izvoarelor documentare și nu memorialisticii. De aceea, colecția sau corpusul de izvoare privitoare la revoluția transilvăneană de la 1848 va începe cu documentele propriu-zise, deoarece acestea permit în primul rând să se cunoască în mod obiectiv multiplele ei aspecte. Numai completând memorialistica și informațiile cuprinse în presa vremii cu izvoarele documentare se vor elucida problemele mai puțin cunoscute și se vor oferi posibilități de a se scoate în evidență aspecte necunoscute ale complexei opere revoluționare împlinită de masele populare transilvănene în 1848—1849.

Conștienți de prioritatea ce trebuia acordată izvoarelor documentare, colectivul de cercetători a investigat arhivele din țară, mai mari sau mai puțin însemnate și arhivele de la Viena și de la Budapesta. La Viena au fost cercetate fondurile Consiliului de Miniștri austriac și ale Ministerului de Război. La Budapesta s-au studiat fondurile Guberniului Transilvaniei, ale Cancelariei aulice transilvănene cu sediul în capitala imperiului, și ale diferitelor ministere care compuneau guvernul Ungariei.

În țară au fost investigate cu grijă și răspundere documentele de la secția de manuscrise a Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, arhivele din Cluj-Napoca, Sighet, Baia Mare, Satu Mare, Oradea, Arad, Timișoara, Lugoj, Caransebeș, Deva, Alba Iulia, Blaj, Sibiu, Brașov, Sfintu Gheorghe, Miercurea Ciuc și Tg. Mureș. N-au fost neglijate nici arhivele bisericesti și mănăstirești. S-au răsfoit peste tot fonduri organizate dar și neorganizate ori în curs de organizare. Au fost trecute în revistă cantități nebănuite de acte emise de Curtea imperială, de Cancelaria aulică, de Guberniu, de comandamentele militare, de instituțiile financiare, de comitate, de scaune, de districte, de administrația orașelor, de forurile miniere, de ierarhia bisericească și de persoane particulare. Între fondurile studiate prevalează cele oficiale: ordine, dispoziții, rapoarte, manifeste, proclamații, broșuri. De la particulari au rămas mai ales scrisori. O atenție specială s-a acordat corespondenței dintre principalii conducători ai revoluției românești.

În acțiunea de depistare a surselor documentare a trebuit să fie urmărit uneori drumul sinuos parcurs de un act în labirintul unei administrații provinciale, legată totuși prin atâtea fire de puterea centrală de la Viena. Colectivul de cercetători s-a străduit să nu rămână, în general, nici o pată albă pe harta Transilvaniei, care să nu fie punctată de prezența unor documente ce pot arunca o lumină asupra evenimentelor petrecute în 1848—1849.

Firește, însemnătatea izvoarelor arhivistice cercetate nu este identică. Importanța diferită explică selecția documentelor, astfel că din zecile de mii de piese existente în filmoteca și fototeca Institutului nu poate fi publicată decît o parte. Publicarea exhaustivă a documentelor revoluției ar necesita sute de volume.

Criteriul esențialității a fost înțeles de membrii colectivului în sensul că în acțiunea de depistare și selectare și-au îndreptat atenția în primul rând spre acele izvoare arhivistice, care scot în evidență aspecte noi ale revoluției, precum și spre acelea ce întregesc informațiile documentare publicate, referitoare la problemele fundamentale ale proce-

sului revoluționar. De pildă, o bună parte din documentele ce urmează să vadă lumina tiparului privesc pozițiile divergente ale nobilimii conservatoare și ale celei liberale, dar și frontul comun pe care-l fac ele pentru a-și salva pozițiile economice și politice de clasă. Un număr însemnat de documente ilustrează faptul că pe cînd nobilimea conservatoare voia să-și păstreze pozițiile dominante prin menținerea vechilor privilegii economice și politice, cea liberală înțelegea să facă concesii pe calea unor reforme moderate.

Foarte multe din sursele documentare reflectă strădania nobilimii liberale ajunsă la conducerea revoluției maghiare din Ungaria și Transilvania de a înfăptui unele reforme prin intermediul celor două diete pe care le domina. Asemenea hotărîri de sus serveau de fapt intereselor de clasă ale acestei nobilimi. Sub presiunea valului revoluționar, nobilimea liberală este nevoită să facă unele concesii țărănimii dependente, mergînd pînă la eliberarea și împroprietărirea acesteia cu despăgubiri din partea statului. Dar legiferarea reformei agrare era astfel formulată încît să-i rămînă în întregime rezerva seniorială și o parte a pămînturilor comune, îndeosebi pădurile, degrevate de îngrădirile feudale. În felul acesta își păstra poziția economică dominantă în continuare. Totodată, pentru a-și asigura un minimum de brațe de muncă și după renunțarea la zilele de lucru gratuite ale iobagilor și jelerilor urbariali, legiuirile agrare nu se extind și asupra jelerilor alodiali și curiali.

Documentele oglindesc apoi grija nobilimii liberale de a trunchia și reduce la minimum drepturile politice pentru categoriile neprivilegiate. Legile electorale votate de cele două diete stabilesc un cens ridicat, cel pentru Transilvania aproximativ dublu în comparație cu cel din Ungaria. Evident, cu scopul de a elimina de la puterea politică masele populare în general și mai ales cele nemaghiare.

În aceeași direcție, reprezentanții nobilimii din dietele de la Bratislava și Cluj înțeleg să acorde drepturi politice numai cetățenilor individuali, pe care-i consideră membri ai „națiunii maghiare de altă limbă” și nu naționalităților ca grupuri etnice distincte. Acordarea de drepturi politice largi naționalităților ca grupuri etnice distincte ar fi creat pericolul transformării teritoriului fostei Ungarii medievale de dinainte de 1526 într-un stat multinațional, cum de fapt și era, deoarece nemaghiarii erau cu mult mai numeroși decît maghiarii. În cazul Transilvaniei, aceasta ar fi devenit o țară românească, deoarece românii constituind marea majoritate a populației ar fi ajuns astfel să domine organele centrale și locale ale puterii de stat în condițiile unor alegeri bazate pe vot universal. Dar în ambele variante transformările profunde creau pericolul pierderii monopolului puterii politice de către nobilime, ceea ce putea aduce după sine subminarea și a pozițiilor sale economice dominante. Pentru a-și păstra în exclusivitate monopolul puterii economice și politice, nobilimea va refuza cu consecvență recunoașterea românilor și a celorlalte naționalități ca națiuni politice.

Cu același scop a hotărît Dieta de la Bratislava unirea Transilvaniei cu Ungaria înainte de a se fi pronunțat locuitorii acesteia. Din aceleași motive se va grăbi nobilimea din Transilvania să convoace Dieta pe baza unei legi electorale feudale înainte ca românii să aibă acces la puterea politică. Potrivit legii electorale din 1791, pe baza căreia se va întruni Dieta de la Cluj la 29 mai 1848, românii nefăcînd parte din stările privilegiate nu aveau acces la puterea politică. Apar astfel explicabile

documentele care reflectă graba stărilor privilegiate din comitate, scaune și districte de a obține de la Viena convocarea Dietei în vechea ei compoziție, adică fără reprezentarea românilor.

De fapt, grija nobilimii de a-și păstra monopolul puterii politice și economice este explicată și de celelalte documente, care se referă la măsurile represive ale autorităților nobiliare de-a lungul revoluției împotriva mișcărilor naționale ale românilor și contra celor antinobiliare ale țărănilor. În această direcție se înscriu documentele care se referă la: măsurile privind înființarea gărzilor cetățenești ce ajung sub conducerea celor avuți; alcătuirea comitetelor pentru păstrarea ordinii nobiliare constituite; urmărirea intelectualilor români și strădaniile de a le paraliza activitatea; acțiunile represive îndreptate contra iobagilor și jelerilor, care amenințau proprietatea nobiliară; instrucțiunile date autorităților locale și nemeșilor de a nu-i provoca pe iobagi la răzvrătire; folosirea clerului pentru liniștirea țărănimii. Măsurile nobilimii menite să prezeve monopolul puterii economice și politice sînt reflectate de documentele privitoare la întreaga perioadă de început a revoluției. Aceste măsuri vor constitui una din cauzele principale, care vor face ca în toamna anului 1848 revoluția să se transforme într-un război civil foarte păgubitor. În sensul strădaniilor nobilimii de a-și menține pozițiile dominante și în noile condiții, o deosebită importanță prezintă documentele care redau legile votate de dietele de la Bratislava și Cluj, nepublicate pînă în prezent în istoriografia românească.

O altă categorie de documente se referă la lupta românilor pentru drepturi social-politice. Însemnătatea excepțională a acestei lupte explică reeditarea unor documente, care au mai fost publicate, pe lângă numeroase altele inedite. Se republică cu acest scop, de exemplu, manifestul lui Bărnuțiu din 24—25 martie, discursul aceluiași din 2/14 mai, actele celor trei adunări naționale de la Blaj etc.

Un număr destul de însemnat de documente se referă la întrunirile sau adunările locale din diferite centre urbane și îndeosebi din Munții Apuseni, care au precedat și pregătit cea de-a doua Adunare Națională de la Blaj. Din analiza documentelor referitoare la adunările mai mici și mai mari, precum și din manifestele și petițiile adoptate de ele se desprinde preocuparea românilor de a se pune capăt stării lor de toleranță în propria țară; de a fi recunoscuți ca națiune politică egal îndreptățită cu unгурii, secuii și sașii; de a avea acces proporțional cu numărul în Guberniu, în Dietă, în adunările sau congregațiile comitatense și scăunale, în consiliile sau magistraturile orășenești.

Documentele privind primele săptămîni ale revoluției reflectă dificultățile pe care le întîmpină în lupta lor românii, datorită faptului că nu dispuneau de nici un fel de instituții politice cu ajutorul cărora să-și formuleze revendicările și mai ales să și le susțină. Lipsa unei astfel de instituții explică formularea din primele săptămîni ale revoluției a dezideratului românilor referitor la convocarea unei mari adunări naționale. Aceasta trebuia să devină forumul în care românii urmau să-și formuleze revendicările pentru a fi trimise sub formă de petiții Dietei de la Cluj și Curții din Viena. Transformată într-o instituție politică permanentă, ea urma să joace un rol asemănător cu Universitatea săsescă sau cu adunările scăunale ale secuilor ori cu cele comitatense ale nobililor.

Respingerea de către Dietă a petiției adoptată de cea de-a doua Adunare Națională de la Blaj nu i-a dezarmat pe români. În vară au

continuat să lupte pentru a cuceri dreptul de a participa la puterea politică. La cea de-a treia adunare de la Blaj au formulat deschis revendicarea de a avea acces în guvern și în Dietă proporțional cu numărul lor. Iar după ce a izbucnit războiul civil, în toamna anului 1848, românii și-au creat instituții proprii de guvernare în câteva comitate. Documentele publicate demonstrează că Munții Apuseni au reprezentat până în vara anului 1849 o veritabilă „țară românească“.

Conducându-se după criteriul esențialității, colectivul a acordat atenția cuvenită și documentelor care reflectă diferite aspecte ale problemei agrare. Documentele colecției noastre demonstrează că începând cu 11 aprilie în comitatele bănățene și în cele vestice și cu 18 iunie în Transilvania, iobagii și jelerii urbariali legal erau scutiți de obligații feudale, devenind oameni liberi și proprietari pe loturile lor, cu excepția scaunelor secuiești. Au continuat să fie siliți legal la obligații de natură feudală jelerii alodiali și curiali, care trăind pe bază de contract pe rezerva feudală nu contraveneau principiului burghez al angajării libere a forței de muncă. Jelerii alodiali și curiali constituiau însă o minoritate din totalul țărănimii dependente. În comparație cu jelerii alodiali și curiali, cei urbariali erau mult mai numeroși. Folosind pământ iobăgesc, ei vor fi eliberați prin lege, în 1848, de sarcinile feudale ca și iobagii.

Pentru elucidarea problemei agrare, colecția noastră va mai cuprinde numeroase documente care reflectă acțiunile revoluționare anti-moșierești ale țăranilor, atât înainte, cât și după legiurile agrare. La lupta antinobiliară după votarea legilor agrare au luat parte mai ales jelerii alodiali și curiali, în speranța că vor putea deveni și ei oameni liberi și proprietari pe pământul pe care-l munceau. Documentele ilustrează apoi menținerea unor raporturi încordate între foștii domni de pământ și foștii iobagi și în perioada care a urmat legiferării reformei agrare. Ele dezvăluie cauzele care au menținut încordate aceste raporturi, între care și lipsa unei reglementări a relațiilor urbariale înainte de 1848 în Principatul Transilvaniei. Spre deosebire de Banat și comitatele vestice, unde o astfel de reglementare a avut loc între 1767—1780, în Principatul Transilvaniei nu s-a putut introduce datorită opoziției nobilimii. Neavând loc o reglementare a relațiilor urbariale, pământurile alodiale și iobăgești au continuat să fie amestecate unele cu altele până la 1848. Orice încercare a fostului iobag de a tăia o brazdă din alodiul învecinat va fi prezentată de moșieri drept încălcare a sfințeniei proprietății. Ea va determina acțiuni represive, sporind încordarea în lumea satelor în întreaga vară a anului 1848. Încordarea va ajunge la apogeu în toamna acestui an și va contribui la izbucnirea și la intensificarea războiului civil.

Numeroase sînt documentele ce atestă acțiunile represive ale oficialității la insistențele și presiunile nemeșilor și administratorilor acestora, care nu se puteau împăca ușor cu pierderea muncii gratuite a iobagilor și jelerilor urbariali.

Pentru Banat, comitatele vestice, regiunile regimentelor de grăniceri români, scaunele secuiești și cele săsești documentele relevă și unele particularități ale revoluției. În scaunele săsești acestea reflectă o politică de concesiuni a patriciatului față de români. Asemenea celor acordate de nobilimea liberală în comitate, concesiunile vor fi limitate și trunchiate pentru a nu periclita pozițiile economice și politice ale patri-

ciatului. Acest lucru se datora și jocului politic al patriciatului, care urmărea să facă un front comun cu românii împotriva unirii forțate a Transilvaniei cu Ungaria.

Printre problemele esențiale oglindite în colecție se numără și aceea a accentuării legăturilor dintre cele trei țări românești, a întăririi tendințelor de unire a tuturor provinciilor locuite de români. Unele documente vorbesc de tendința de refacere a vechii Dacii, care se manifesta pe ambele versante ale Carpaților. Corespondența românilor transilvăneni care au funcționat înainte de 1848 ca profesori în Țara Românească și Moldova, iar după izbucnirea revoluției au revenit în Transilvania, ilustrează faptul că ei popularizau curentul în favoarea unirii tuturor românilor. Alături de aceste tendințe, documentele relevă și acțiunile desfășurate mai ales în 1849 pentru unirea într-o provincie autonomă a tuturor teritoriilor locuite de românii din monarhia austriacă.

În colecție va ocupa locul pe care-l merită și documentația referitoare la lupta eroică a românilor concentrați în Munții Apuseni din perioada războiului civil pentru păstrarea ființei naționale a poporului român și pentru recunoașterea lui ca națiune politică.

Nu vor lipsi firește nici documentele care vorbesc de tendințele de împăcare și de colaborare a revoluționarilor români și maghiari. Ele vor sublinia meritele lui N. Bălcescu în purtarea tratatelor cu conducătorii revoluției maghiare. Tratatul va culmina cu legea din 28 iulie 1849, prin care românii și slavii din Ungaria au fost recunoscuți ca națiuni politice. Această lege nu va lipsi din colecție.

În sfârșit, colecția va cuprinde și documente cu privire la intervenția armatelor habsburgice și țariste din vara anului 1849 din Transilvania.

*

În acest cuvînt de introducere sînt necesare și unele precizări cu privire la normele de editare a documentelor referitoare la revoluția de la 1848 din Transilvania. Cele scrise în limba maghiară sînt însoțite de traduceri pentru a fi mai ușor accesibile tuturor cercetătorilor. Ele provin fie de la instituțiile politice centrale și locale, care se găseau în mîinile nobilimii maghiare, fie de la persoane particulare ce aparțineau aceleiași nobilimi. Întrucît topica limbii maghiare este total diferită de cea a limbii române, traducerea nu s-a făcut cuvînt cu cuvînt, ci după sens. S-a acordat întîietate traducerii cît mai fidele a sensului din limba maghiară în cea română. În cazul documentelor originale scrise în limba maghiară s-a respectat forma originală. S-au modernizat doar punctuația și prefixele.

La documentele germane, care provin mai ales de la autoritățile din fruntea scaunelor săsești, substantivele s-au transcris consecvent cu majuscule, iar adjectivele cu minuscule.

În cazul documentelor românești s-au făcut modificările corespunzătoare conform ortografiei actuale, dar s-a păstrat forma cuvintelor din limbajul epocii. Românii neavînd alte instituții decît cele bisericesti, cele mai multe documente reprezintă corespondența purtată între diferiții conducători ai revoluției. Acte oficiale în limba română au fost manifestele adresate populației românești, fie de autoritățile habsburgice de la Viena, fie de Guberniul nobiliar transilvănean, fie de diferite autorități locale, fie de conducătorii celor două biserici ale românilor.

Documentele sîrbești, foarte puține la număr, au fost transcrise din grafia cirilică în cea latină.

Fiecare document este însoțit de un registru, care este precedat de locul și data emiterii lui. În cazurile cînd fie locul, fie data, fie amîndouă lipsesc în documentul original, s-a recurs la paranteze drepte. În asemenea cazuri se explică criteriile datării. La paranteze drepte s-a recurs și în interiorul textului pentru a completa unele cuvinte rediate trunchiat. La traduceri s-au pus între paranteze drepte uneori cuvinte întregi, care lipsesc în documentul original, pentru a da sens propozițiilor. În general regestele sînt scurte și rezumative atît la documentele românești, cît și la cele în limba maghiară, întrucît ele sînt însoțite de traduceri. Numai la documentele germane și sîrbești regestele sînt mai lungi și mai explicative, deoarece acestea nu sînt traduse în limba română.

Textul fiecărui document are la sfîrșit un aparat critic. Se indică în acest aparat: sursa arhivistică de unde provine; numărul fotocopiei din fototeca Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca; titlul periodicului sau al lucrării în care a mai fost, eventual, publicat; dacă e original, copie sau imprimat etc. După aceste indicații, unde e cazul, se fac trimiteri și la alte documente din colecție cu care are legătură. De asemenea, cînd e nevoie se fac mențiuni despre documentele ce tratează aceeași problemă sau chestiuni asemănătoare, nepublicate în colecția noastră, dar existente în filmoteca sau fototeca Institutului ori în fondurile arhivistice cercetate. În fine, tot la aparatul critic, acolo unde s-a considerat necesar, s-au formulat note explicative. Pentru a se putea înțelege prescurtările din aparatul critic, la începutul volumului I se dă o listă de abreviațiuni.

În publicarea documentelor s-a respectat principiul cronologic. El ni se pare cel mai recomandabil, datorită proporției materialului documentar de care dispunem. Ordinea cronologică prezintă avantajul că permite gruparea referirilor la un anumit eveniment și în același timp dă o imagine de ansamblu asupra procesului revoluționar în diferitele perioade de desfășurare.

Pentru ușurarea folosirii colecției, fiecare volum va fi însoțit de un indice onomastic și toponimic.

INTRODUCERE LA VOLUMUL I

Cu acest volum inaugurăm editarea colecției de documente privind revoluția de la 1848—1849 din Transilvania. Volumul cuprinde 284 de documente. Primele patru documente, dintre 2—14 martie, se referă la ecoul triumfului revoluției burghezo-democratice din Franța în centrul și sud-estul Europei. Celelalte, din intervalul 15 martie—12 aprilie 1848, se referă la primele trei săptămîni ale revoluției din Ungaria și Transilvania. O bună parte din ele reprezintă ordine și dispoziții ale Guvernului provizoriu al Ungariei sau ale Guberniului Transilvaniei adresate organelor locale ale puterii de stat adică comitatelor, scaunelor și orașelor. O altă parte însemnată constituie rapoarte ale organelor locale adresate celor centrale. Întrucît atît guvernele Transilvaniei și Ungariei, cît și organele locale ale puterii de stat din comitate și din scaunele secuiești, precum și din orașele existente în cuprinsul acestora, erau dominate de reprezentanții nobilimii maghiare, aproape toate documentele care emană de la ele sînt scrise în limba maghiară. Lor li se adaugă scrisori sau plîngeri ori petiții, fie ale unor colectivități, fie ale unor particulari, redactate tot în limba maghiară. Toate sînt însoțite de traduceri în limba română, pentru a fi accesibile unui număr cît mai mare de cercetători.

Documentele scrise în limba germană provin mai ales de la autoritățile existente în scaunele și districtele săsești. Un număr destul de însemnat de documente germane au fost emise de comandamentele militare austriece din Banat și Transilvania. Cîteva reprezintă fie rapoarte ale Guberniului Transilvaniei adresate autorităților centrale de la Viena, fie ordine ale acestora din urmă trimise celui dintîi.

Românii privați de drepturi politice n-au avut posibilitatea să-și creeze instituții proprii, nici la nivelul comitatelor, nici la cel al scaunelor sau districtelor. Ei nu aveau decît instituții bisericești, fără acces la puterea politică. De aceea, majoritatea documentelor scrise în limba română constituie corespondența diferiților fruntași ai revoluției românești. Cîteva din ele sînt proclamații și manifeste adresate românilor de către autoritățile nobiliare constituite sau petiții ale românilor adresate oficialităților.

În sfîrșit, volumul mai cuprinde două documente scrise în limba sîrbă și tot atîtea în latină.

Din punct de vedere al conținutului, documentele cuprinse în primul volum ilustrează faptul că exponenții nobilimii fac eforturi chiar de la începutul revoluției pentru a-și asigura menținerea pozițiilor economice dominante ale clasei lor și în noile condiții ale orînduirii burgheze. În primele zile ale revoluției, liderii nobilimii conservatoare din Transil-

vania au acționat în direcția stăvilirii valului revoluționar și a menținerii vechilor stări de lucruri. De aceea ei s-au opus eliberării și improprietării țăranilor dependenți și celorlalte reforme cuprinse în programul revoluției din Ungaria. Pentru a feri Transilvania de influența revoluției din Ungaria și pentru a evita extinderea reformelor de acolo, conservatorii se vor opune uniunii.

Un număr însemnat de documente dovedesc însă că în comitatele bănățene și în cele vestice exponenții nobilimii conservatoare au fost puși în minoritate. Aici la conducerea revoluției s-au situat chiar de la început reprezentanții nobilimii liberale. Spre deosebire de Banat și comitatele vestice, în Marele Principat al Transilvaniei se ajunge la un relativ echilibru între nobilimea liberală și conservatoare. În primele săptămâni ale revoluției balanța înclină chiar în favoarea conservatorilor, datorită menținerii la cîrma Guvernului a grofului Teleki József. Aici, într-o măsură mai mare decît în Ungaria, vechile divergențe între conservatori și liberali sînt împinse pe planul al doilea și se croază, în fapt, un front comun pentru menținerea pozițiilor economice și politice dominante ale nobilimii. Datorită acestui front comun, vechiul aparat de stat feudal rămîne neschimbat și după izbucnirea revoluției. În cadrul aparatului de stat poziția nobilimii se întărește prin constituirea așa-ziselor „comitete pentru menținerea ordinii” și prin lărgirea atribuțiilor juzilor nobiliari.

Pozițiile nobilimii s-au întărit și prin azeziunea conducătorilor scaunelor secuiești și ai orașelor la politica de reforme, după cum demonstrează o serie de documente. Dealtfel și conducătorii orașelor și scaunelor făceau parte din rîndurile stărilor privilegiate. Sprijinind nobilimea liberală în opera ei de reforme, conducătorii orașelor și scaunelor acționează în ultimă instanță tot pentru a-și asigura pozițiile deținute anterior și după triumful revoluției. În aceste condiții, nobilimea liberală își poate realiza țelurile ei fundamentale: menținerea pozițiilor economice și politice dominante și după victoria revoluției. Acest lucru transpare limpede din analiza sumară a principalelor legi votate de Dieta de la Bratislava aplicate în comitatele bănățene și în cele din vestul Transilvaniei odată cu sancționarea lor de împărat la 11 aprilie.

În Marele Principat al Transilvaniei, frontul comun al stărilor privilegiate și în primul rînd al nobililor conservatori și liberali, va permite menținerea în mare măsură a vechilor stări de lucruri în primele săptămâni ale revoluției. Vor rămîne în funcții nemeșii, cu excepția cîtorva comiți care vor fi înlocuiți cu nobili liberali. Vor continua să fie excluși de la funcții românii. Se va menține în vigoare vechea lege a presei și deci a cenzurii. Vor rămîne neatînse relațiile urbariale și slujbele iobăgești. Mai mult, se vor lua noi măsuri cu caracter reacționar: menite să-i intimideze pe cei ce se atingeau de pozițiile dominante ale nobilimii și ale celorlalți privilegiați. În acest scop se constituie gărzile cetățenești dominate de cei avuți și privilegiați, se intensifică propaganda pentru uniunea Transilvaniei cu Ungaria, se insistă pentru convocarea Dietei în vechea ei compoziție privilegiată, prin excluderea reprezentanților majorității populației care era românească. În același scop este folosită atît armata regulată, cît și gărzile cetățenești la reprimarea mișcărilor țărănești și a acțiunilor intelectualilor români.

De asemenea și documentele provenite din cercurile patriciatului sășesc reflectă strădania de a-și menține pozițiile economice și politice dominante pe așa-numitul „pământ crăiesc“. Patriciatul făcea doar și el parte din rîndul stărilor privilegiate. Sub presiunea valului revoluționar, reprezentanții acestuia înclină spre reforme în favoarea românilor, care constituiau majoritatea populației și în scaunele sășesti. Dar și aceste reforme sînt astfel ajustate încît să nu pună sub semnul întrebării pozițiile dominante ale patriciatului, din partea populației românești majoritare. Nu era exclus nici pericolul din partea nobilimii, care în noile împrejurări își manifesta neliniștea față de atitudinea patriciatului. Nobilimea, din același motiv, nu-și putea permite să mențină nici chiar vechile poziții politice ale secuilor, deși pe aceștia urmărea să-i folosească drept forță represivă contra românilor și sașilor.

Monopolul puterii politice a nobilimii era amenințat în Transilvania atît de români, cît și de sași, care împreună formau aproape 3/4 din totalul populației. Această amenințare putea fi însă înlăturată prin uniunea Transilvaniei cu Ungaria. Dar tocmai pentru că uniunea amenința cu știrbirea vechilor poziții politice ale patriciatului sășesc, acesta se va pronunța și va acționa împotriva ei. Opoziția față de uniune crea perspectiva unui front comun cu românii. Așa se și explică înclinarea, reflectată în documente, a unor cercuri sășesti spre anumite concesii pentru români. Neîncrederea și rezerva sînt deocamdată mari. Românii nu se mai mulțumesc doar cu concesii parțiale, ci pretind să li se creeze o situație egală cu a sașilor. O atare pretenție primejduia însă poziția dominantă a patriciatului pe „pămîntul crăiesc“. De aici și rezervele sașilor față de români, dar și ale românilor față de sași, așa cum rezultă din unele documente ale volumului I.

Documentele cuprinse în volumul I aruncă o lumină clară și asupra problemelor fundamentale, care-i preocupă pe români în primele săptămîni ale revoluției. Ele se axează pe linia emancipării naționale și sociale. Într-adevăr chiar din primele săptămîni ale revoluției se încheagă treptat programul național și social. În acest sens își aduc contribuția cei mai de seamă reprezentanți ai intelectualității românești, fie prin articole programatice, fie prin manifeste și proclamații apărute în presă sau sub forma unor broșuri ori a unor foi volante. Dintre ele se detașează prin importanța lor: manifestul lui S. Bărnuțiu din 24—25 martie (doc. nr. 59); cel al lui Buteanu, Suciuc și Micaș de la Cluj, în 8 puncte, din 27—28 martie (doc. nr. 94); cel al lui Bariț, în 12 puncte tot de la sfîrșitul lunii martie (doc. nr. 144) și cel al lui A. Pumnul de la începutul lui aprilie (doc. nr. 272). Manifestul lui Bărnuțiu se publică acum pentru prima dată integral, așa cum a circulat în 1848. Pînă acum el a fost cunoscut fie trunchiat, cum a putut apare în *Cartea de aur* a lui Teodor Păcățian, fie în forma rezumativă redată de S. Dragomir. Manifestul reprezintă prima luare de atitudine a românilor față de problema uniunii. Autorul lui condiționează atitudinea românilor față de uniune în funcție de recunoașterea lor ca națiune politică, precum și de eliberarea și împrumutarea iobagilor fără nici un fel de despăgubiri. Numai după ce românii vor fi oameni liberi și li se vor acorda drepturi politice egale cu ale ungarilor, secuilor și sașilor, ei își vor preciza atitudinea față de problema uniunii

prin proprii reprezentanți din Dietă, unde urmau să fie trimiși proporțional cu numărul lor.

Manifestele lui Buteanu și Bariț sînt ceva mai concesive, dar și ele condiționează atitudinea românilor în funcție de emanciparea lor socială și națională. Ambele vădesc influența manifestului tinerimii pestane, dat publicității în prima zi a revoluției.

Manifestul lui A. Pumnul prezintă o importanță deosebită, întrucît lansează o chemare directă adresată tuturor românilor de a-și trimite reprezentanți la o Adunare Națională ce urma să se întrunească la Blaj pe data de 30 aprilie. Ideea unei Adunări Naționale a fost formulată mai întîi de autorii Supplexului din 1791, cu menirea de a ajuta românilor să-și creeze instituții politice de care erau lipsiți datorită legiurilor feudale votate de reprezentanții nobilimii de-a lungul evului mediu. Lipsa unei adunări reprezentative a constituit pentru români un mare neajuns în lupta lor pentru emanciparea socială și națională din primele săptămîni ale revoluției. Tocmai pentru a se elimina această situație este susținută ideea convocării unei Adunări Naționale. Ea va fi precedată și pregătită de o serie de adunări naționale locale, întrunite rînd pe rînd, spre sfîrșitul lui martie și începutul lui aprilie, la Cluj, Abrud, Cîmpeni, Blaj, Brașov, Tg. Mureș, Lugoj, Timișoara, Oradea, etc. Adunarea națională ce urma să se întrunească la Blaj trebuia să devină instrumentul politic cu ajutorul căruia românii urmau să-și formuleze revendicările pentru a fi înaintate Dietei. O serie de documente din volumul I se referă la diferitele adunări locale, la petițiile adoptate de acestea, precum și la atmosfera ce se creează în jurul problemei întrunirii adunării de la Blaj. O altă serie de documente scot în evidență acțiunile menite să pună bazele unei depline solidarități naționale a tuturor românilor.

Totodată documentele reliefează rolul personalităților care se afirmă cu prilejul diferitelor adunări locale. Acestea vor juca un rol hotărîtor în închegarea treptată a programului de emancipare socială și națională. În același timp, tinerii intelectuali care conduc adunările locale însușesc masele în lupta de eliberare de sub jugul feudal și de înlăturare a oprimării naționale. Documentele reflectă deci și rolul maselor în lupta revoluționară pentru dreptate socială și libertate națională. În această direcție sînt numeroase documentele care ilustrează acțiuni ale iobagilor și jelerilor pentru a pune capăt exploatării feudale seculare. Interesante sînt apoi documentele care se referă la relațiile încordate ce se ivesc după izbucnirea revoluției între autoritățile nobiliare comitatense sau scăunale și populația regiunilor miniere.

Unele documente vorbesc de măsurile luate de autoritățile nobiliare și habsburgice pentru a împiedica propagarea ideii de unitate națională a românilor (doc. nr. 125, 126, 163, 209). Altele atestă intensitatea relațiilor culturale dintre cele trei țări române și după izbucnirea revoluției.

Interesante sînt de asemenea documentele care ilustrează acțiuni în favoarea stimulării comerțului dintre Transilvania și celelalte două țări românești. La fel prezintă interes și documentele care schițează încercări de a se crea un front comun al tuturor popoarelor oprimate din Imperiul austriac împotriva forțelor reacționare habsburgice.

Hotărîndu-se la publicarea corpusului de izvoare arhivistice privind revoluția de la 1848—1849 din Transilvania, colectivul de cercetători de la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca este conștient de îndatorirea științifică și patriotică pe care și-a asumat-o, dar și de dificultățile pe care le va întâmpina în ducerea acestei opere la bun sfârșit. Se va strădui însă să depășească greutățile și să-și îndeplinească îndatoririle.

*

Preocuparea de a publica un corpus de documente privitor la revoluția de la 1848 din Transilvania, a început cu mulți ani în urmă. Depistarea, transcrierea, microfilmarea sau xerografierea documentelor a consumat un timp îndelungat, iar prelucrarea lor de asemenea. De aceea colectivul de elaborare a volumelor de documente a suferit anumite modificări, fapt ce explică și componența listei de autori și colaboratori. Cercetătorii S. Benkő, L. Botezan, A. Egyed, H. Mureșan, D. Károlyi și G. Neamțu, ale căror nume figurează în prima coloană sînt cei care au dus greul muncii pînă la definitivarea volumului. Cercetătorii P. Teodor, C. Göllner, G. Bözödi, I. Bozac, I. Kovács și S. Retegan, care figurează în a doua coloană a colectivului de elaborare, au participat numai la diferite faze de pregătire a primului volum. Au mai colaborat M. Bodor, M. Maxim, E. Glück, A. Neamțu, L. Gyémánt și G. Kovách.

LISTA PRESCURTĂRILOR

- Andics Erzsébet, *A nagybirtokos arisztokrácia...* = Andics Erzsébet, *A nagybirtokos arisztokrácia ellenforradalmi szerepe 1848—49-ben*, II, Budapest, 1952.
- Barițiu, George, *Părți alese...* = Barițiu, George, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, I—II, Sibiu, 1889—1890.
- Bözödi György, *Erdély szabadságharca...* = Bözödi György, *Erdély szabadságharca az 1848—49-i hivatalos iratok, levelek és hírlapok tükrében*, Cluj, 1945.
- Cheresteșiu, Victor, *Adunarea națională...* = Cheresteșiu, Victor, *Adunarea Națională de la Blaj 3—5 (15—17) mai 1848*, București, 1966.
- Deák Imre, 1848... = Deák Imre, 1848. *A szabadságharc története levelekben. Ahogyan a kortársak látták*, Budapest, f.a.
- Dragomir, *Studii și documente...* = Dragomir, Silviu, *Studii și documente privitoare la revoluția Românilor din Transilvania în anii 1848—49*, I—III, Sibiu, 1944; V, Cluj, 1946.
- Ember Győző, *Iratok...* = Ember Győző, *Iratok az 1848-i magyarországi parasztmozgalmak történetéhez*, Budapest, 1951.
- Jakab Elek, *Szabadságharcunk történetéhez...* = Jakab Elek, *Szabadságharcunk történetéhez. Visszaemlékezések*. Budapest, 1881.
- Păcățian, *Cartea de aur...* vol. I. = Păcățian, Teodor, *Cartea de aur*, vol. I, ed. a II-a, Sibiu, 1904.
- Pap Dénes, *Okmánytár...* = Pap Dénes, *Okmánytár Magyarország függetlenségi harcának történetéhez 1848—49-ben*, I, Pesta 1868.
- Papiu, *Istoria Românilor...* = Papiu, Ilarian, *Istoria Românilor din Dacia Superioară*, I—II, Viena, 1852.

Arhive

- Arh. Ist. Fil. Acad. R. S. R., Cluj-Napoca = Arhiva Istorică a Filialei Academiei R. S. România din Cluj-Napoca. În prezent în păstrarea Arhivelor Statului din Cluj-Napoca.
- Arh. St. = Arhivele Statului [din localitățile respective].
- Arh. St. Budapesta, Fond. G. P. = Arhivele Statului Budapesta, Gubernium Transylvanicum [în Politicis].
- Arh. St. Budapesta, Fond. G. P. = Arhivele Statului Budapesta, Gubernium Transylvanicum elnöksége: Praesidialia.

Biblioteci

- Bibl. Acad. R. S. R. București. Ms. rom. = Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România. București. Manuscrise românești.
- Foto. = Fototeca Institutului de istorie și arheologie Cluj-Napoca.

REZUMATELE DOCUMENTELOR

1. *Viena, 2 martie 1848.* Cancelarul aulic Jósika Sámuel către guvernatorul Transilvaniei Teleki József. Îl informează despre: victoria revoluției din Paris; măsurile preventive luate de austrieci în Italia; eventuala reacție a țarului rus și a regelui Prusiei în cazul extinderii propagandei franceze spre Rin; posibilitatea victoriei opoziției condusă de Kossuth în Dieta ungară. În încheiere își exprimă încrederea în menținerea ordinii nobiliare constituite din Transilvania.

2. *Brașov, 11 martie 1848.* Ca urmare a ordinului guvernatorului Teleki din 18 februarie, magistratul a pus în vedere librarilor brașoveni Németh și Vajna, că dispozițiile anterioare referitoare la cenzură rămân în vigoare pînă la apariția unei noi reglementări.

3. *Oradea, 14 martie 1848.* Beöthy Ödön, comite suprem al comitatului Bihar, către baronul Wesselényi Miklós. Îl informează despre: evenimentele de la Oradea; contradicțiile dintre liberali și conservatori; acțiunile împotriva conservatorilor.

4. *Blaj, 10—15 martie 1848.* Redactorul „Organului luminării” Timotei Ci-pariu, către redactorul „Gazetei de Transilvania” George Bariț. Îi scrie despre: abonamentele la „Organul luminării”; evenimentele de la Paris; eventualitatea convocării sinodului. În final îi reamintește că sașii și maghiarii erau în proporție de 1 la 3 față de români.

5. *Buda, 16 martie 1848.* Circulara contelui Zichy Ferenc, vicepreședintele locotenenței regale din Buda, adresată comitatului Satu Mare și orașului Baia Mare. Informează despre tolerarea libertății presei și despre condițiile în care ea putea fi pusă în aplicare, pentru a se preveni agitațiile și a se evita tulburarea liniștii în țară.

6. *Cluj, 16 martie 1848.* Episcopul Andrei Șaguna către guvernatorul Teleki. Îi mulțumește pentru sprijinul acordat cu prilejul numirii lui ca episcop și promite că va acționa în direcția respectării ordinelor regelui.

7. *Brincovenesti, 16 martie 1848.* Judele nobiliar Boér Elek către comitatul Turda. Raportează despre diferendul dintre nemeșul Vagner György și iobagul Márton István din Lunca Mureșului. Propune măsuri pentru rezolvarea lui. Comitatul îndrumă judele nobiliar să țină cont de interesele ambelor părți aflate în litigiu.

8. *Viena, 16 martie 1848.* Agentul aulic transilvănean Sachsenheim, acreditat la Curtea imperială, către Universitatea săsească. Recomandă reforme pentru reorganizarea Universității săsești, în conformitate cu principiile constituționale din provinciile austriece.

9. *Sebeș, 16 martie 1848.* Secretarul român la judecătoria din Orăștie, Simion Balomiri, către redactorul „Gazetei de Transilvania” G. Bariț. Îl anunță despre demersurile făcute pentru a sprijini expedierea pachetului cu „Magazinul istoric” al lui Laurian de la Sebeș la Timișoara.

10. *Bratislava, 17 martie 1848.* Circulara primului ministru al Ungariei, contele Batthyány Lajos, adresată jurisdicțiilor din Ungaria, inclusiv celor din vestul Transilvaniei, prin care le îndeamnă la menținerea păcii și liniștii publice.

11. *Blaj, 17 martie 1848.* Episcopul unit Ioan Lemeni către Guberniu. Îi cere să respingă argumentele aduse de uniții din Cobor în favoarea trecerii lor la ortodoxism.

12. *Viena, 18 martie 1848.* Cancelarul aulic Jósika, către guvernatorul Teleki. Îi expune din nou temerea că evenimentele revoluționare din Viena și Budapesta vor avea repercusiuni și în Transilvania. Autoritățile vor trebui să acorde o atenție deosebită Transilvaniei, deoarece aici conviețuiesc „națiuni” cu interese diferite. El este hotărât să nu demisioneze atâta vreme cât vor exista condițiile unei activități legale; în acest sens face apel la Teleki și la colaboratorii lui să contribuie la menținerea ordinii publice constituite și să preîntâmpine mai ales mișcările țărănești; recomandă o atenție specială activității presei transilvănene, îndeosebi celei românești, în condițiile imposibilității menținerii cenzurii în forma veche. În această direcție să se apeleze și la ajutorul celor doi episcopi români. În continuare, exprimă temerea că anexarea comitatelor Crasna, Solnocul de Mijloc și Zarand, precum și a districtului Chioar la Ungaria nu va putea fi împiedicată, dar autoritățile transilvănene să nu o recunoască pînă cînd nu va fi legalizată. Opinează pentru menținerea relațiilor urbariale existente, deoarece în situația dată orice modificare a obligațiilor iobăgești putea avea urmări nefaste. Nobilimea să fie îndrumată să evite orice conflicte cu țărănimea iobagă.

13. *Timișoara, 18 martie 1848.* Vicecomitele comitatului Timiș, Ambrózy György, către palatinul Ungariei. Raportează despre evenimentele ce au avut loc la Timișoara după anunțarea desființării cenzurii și introducerii libertății presei. Deși anunțul a fost primit pe cale particulară, a prilejuit o agitație destul de însemnată; pentru a nu se periclita pacea publică, a acceptat să se convoace o ședință extraordinară restrînsă la orele 12. La ședință au luat însă parte, nu numai stările privilegiate comitatense, cum ar fi fost legal, ci și mulți locuitori ai orașului de diferite categorii sociale. Hotărîrile ședinței le anexează raportului. Ele au provocat adunări populare însușite în piața orașului și pe străzi în tot cursul după-amiezii și al serii, fără a se produce vreo dezordine.

14. *Timișoara, 18 martie 1848.* Procesul verbal al adunării extraordinare de la Timișoara din ziua de 18 martie. Participanții la adunare au hotărît să adopte prevederile proclamației tinerimii pestane, din 15 martie, în 12 puncte; să asigure ordinea nobiliară constituită atît în orașul Timișoara, cît și pe întreg teritoriul comitatului Timiș; să numească o comisie care să se îngrijească de păstrarea ordinii.

15. *Timișoara, 18 martie 1848.* Proclamația adunării populare din 18 martie de la Timișoara. La adunare au participat nobili, oficialități nobiliare ale comitatului și orașului, precum și mulți cetățeni din afara stărilor privilegiate. Participanții s-au pronunțat cu entuziasm pentru cele 12 puncte ale revoluției maghiare. Totodată au salutat eliberarea lui Tánács Mihály, închis pentru activitate sa publicistică. Cu această ocazie a fost aleasă o comisie pentru menținerea liniștii și ordinii publice. Printre membrii ei se numărau și cîțiva români. Comisia a hotărît înființarea unei gărzi cetățenești, care va sta la dispoziția sa. Adunarea a cerut ca teritoriile grănicerești să fie scoase de sub tutela consiliului de război din Viena, iar locuitorii lor să fie scutiți de sarcini militare speciale.

16. *Bratislava, 19 martie 1848.* Primul ministru al Ungariei Batthyány Lajos către comitate. Le cere să mențină ordinea nobiliară existentă prin mijloace pașnice și să nu recurgă la forță înainte de a încerca metoda convingerii. Pentru a se ușura menținerea ordinii publice constituite, să se ia măsuri de popularizare a legilor privind generalizarea sarcinilor publice, desființarea dijmei bisericesti și lichidarea relațiilor urbariale, care urmau să fie sancționate de rege și să intre ulterior în vigoare.

17. *Bratislava, 19 martie 1848.* Circulara episcopului ortodox din Timișoara, Panteleimon Zivkovič, către clerul și poporul ortodox al eparhiei Timișoarei. Îndeamnă enoriașii să nu dea ascultare zvonurilor și agitatorilor, ci să aștepte liniștiți drepturile pe care le vor primi de la monarh.

18. *Bratislava, 19 martie 1848.* Adresa deputatului Kende Zsigmond către comitatul Satu Mare. În vederea liniștirii spiritelor și preîntîmpinării eventualelor nemulțumiri, recomandă autorităților nobiliare ale comitatului popularizarea proclamației de la Pesta și a legilor promulgate de Dieta de la Bratislava. Totodată propune formarea unei gărzi cetățenești, care să mențină ordinea nobiliară constituită, periclitată de „instigatori proletari”.

19. *Bratislava, 19 martie 1848.* Moșierul Matskásy Antal către consilierul cancelariei Transilvaniei, Apor Lázár. Exprimă opinia că despăgubirea nobilimii de

către stat pentru desființarea iobăgiei, în condițiile eventualei votări a uniunii Transilvaniei cu Ungaria de către stările privilegiate maghiare din Dietă, va fi necorespunzătoare. De aceea, se desolidarizează de toate agitațiile unioniste la care a participat anterior. Se pronunță împotriva uniunii, deoarece nobilii din Transilvania „ar putea fi atrași într-un vârtej din care scăparea ar fi numai republica“.

20. *Viena, 20 martie 1848.* Primul ministru al Austriei, Kolowrat, către împăratul Ferdinand. Semnalează situația precară creată în „Partium“, Transilvania și finiturile de graniță militară prin numirea unui guvern maghiar. Guvernul maghiar încearcă să atragă de partea sa, atât provinciile slavone și croate, cât și pe secuii din Transilvania. În caz de reușită se va forma o forță considerabilă, care nu va putea fi contrabalansată de provinciile austriece eterogene. Pentru a dejuca planul guvernului maghiar propune numirea lui Jellačić ca ban al Croației. Împăratul acceptă propunerea.

21. *Cluj, 20 martie 1848.* Guvernatorul Teleki către cancelarul aulic Jósika. Îl informează despre petiția opoziției din Transilvania adresată celei din Ungaria în problema uniunii. Socotește că ar fi oportun ca guvernul să nu ia nici o măsură în această privință.

22. *Lugoj, 20 martie 1848.* Proces verbal despre adunarea lărgită a congreгаției comitatului Caraș. Adunarea hotărăște: acordarea dreptului de vot tuturor participanților, fără deosebire de clasă socială din care fac parte; aderarea la cele 12 puncte adoptate la Pesta; arborarea drapelului maghiar pe clădirea comitatensă și pe primăria orașului; alegerea unei comisii pentru supravegherea ordinii publice constituite și pentru asigurarea securității personale și a averii nobiliare; subordonarea autorităților locale acestei comisii.

23. *Timișoara, 20 martie 1848.* Proclamația consiliului orașului Timișoara. Consiliul orașului mulțumește populației pentru felul în care a înțeles să păstreze ordinea publică; totodată o îndeamnă să continue munca pașnică și să respecte: monarhul, reformele, libertatea, pacea și ordinea.

24. *Sibiu, 8/20 martie 1848.* Cancelistul Ioan Pușcariu către redactorul „Gazetei de Transilvania“ G. Bariț. Îl informează despre știrile sosite la Sibiu privind izbucnirea revoluției la Viena; demisia lui Metternich; constituirea unei gărzi cetățenești; nemulțumirea sașilor față de numirea guvernului maghiar; intenția unora de a asigura un ministru german în cazul uniunii Transilvaniei cu Ungaria.

25. *Moșna, 20 martie 1848.* Preotul luteran Stephan Ludwig Roth către redactorul „Gazetei de Transilvania“, G. Bariț. Îi trimite 20 de exemplare din *Testamentul Nou* în limba română, din care el comandase 100 de exemplare. Cu această ocazie formulează părerea că diferitele naționalități nu sînt decît fracțiuni ale unui tot întreg. Furia luptelor în jurul folosirii limbilor nu e decît o abatere de la principiul umanității, maltratată în aceste vremuri tulburi. Într-o însemnare făcută pe marginea scrisorii lui Roth, Bariț sesizează că acesta „simțise mai curînd decît cei mai mulți sași, marea necesitate de a se împăca sincer cu românii“.

26. *Viena, 20 martie 1848.* Colonelul austriac baronul Petrichevich Horváth János, către consilierul gubernial Bornemisza János. Îl scrie despre: restabilirea ordinii publice la Viena; consecințele evenimentelor de la Bratislava, care vor afecta interesele nobilimii prin ștergerea robotei și a dijmei; necesitatea unității depline a partidului conservator din Transilvania; decretarea unor măsuri preventive împotriva eventualelor agitații, care ar primejdi interesele nobilimii.

27. *Cluj, 21 martie 1848.* Guvernatorul Teleki către cancelarul aulic Jósika. Îl informează despre agitațiile de la Cluj: în ziua de 20 martie conducerea orașului a fost rugată de mai mulți locuitori să ia măsuri preventive pentru menținerea ordinii, în cazul că întîmplările din Pesta s-ar extinde; în aceeași zi după-masă a avut loc o adunare consultativă a membrilor magistratului și ai comunității cu participarea cîtorva magnați și notabilități. La 21 martie va avea loc o ședință a comunității cu scopul de a definitivă și aproba o petiție către Guberniu; petiția a fost înmînată Guberniului sub formă de proiect de o delegație alcătuită din reprezentanți ai tuturor stărilor, în vreme ce în fața clădirii guberniale era adunat popor; după ce i-a vorbit, cerîndu-i să păstreze ordinea

și liniștea, poporul s-a împrăștiat; petiția va fi discutată în ședința plenară a Guberniului.

28. *Blaș, 21 martie 1848.* Canonicul Iosif Many către redactorul „Gazetei de Transilvania”, George Bariț. Îi aduce la cunoștință numirea unui nou decan capitular. Îl roagă să expedieze „Gazeta” călugărilor cu mai multă regularitate.

29. *Cluj, 22 martie 1848.* Circulară a Guberniului prin care atrage din nou atenția autorităților, că pînă la intrarea în vigoare a hotărîrilor Dietei din 1846—1847 referitoare la reglementarea urbarială rămîne în vigoare situația actuală. Dacă se vor ivi nemulțumiri, să se aplice sancțiunile cele mai severe, conform dispoziției din anul trecut.

30. *Cluj, 22 martie 1848.* Guvernatorul Teleki către cancelarul aulic Jósika. Îl informează că la Cluj domnește liniștea; recrutările se fac fără conflicte și vor mai dura cîteva săptămîni; există totuși temeri că vor izbucni tulburări; autoritățile nu se vor putea bizui pe noii recruți, care au strîns legături cu populația locală; de aceea îl va ruga pe generalul comandant Puchner să anuleze ordinul plecării batalionului Sivkovich din Transilvania.

31. *Bratislava, 22 martie 1848.* Circulara primului ministru al Ungariei, Batthyány Lajos, adresată primului vicecomite al comitatului Bihor. Atrage atenția că în condițiile frămîntărilor și transformărilor înnoitoare care au cuprins și Ungaria, baza progresului spre libertate o constituie pacea, ordinea și încrederea. Aduce la cunoștință că ambele camere au acceptat legea cu privire la purtarea comună a sarcinilor obștești; că actualele venituri urbariale au fost sistate, urmînd ca proxima Dietă să se îngrijească de despăgubirea moșierilor. S-ar putea ca atît nobilimea, cît și țărănimea să interpreteze fals aceste măsuri. Pentru a se evita dezordinile sugerează următoarele: 1. să se înființeze o comisie permanentă, care să prevină eventualele tulburări; 2. să se explice conținutul real al evenimentelor și să se combată zvonurile false de către funcționarii plășilor; 3. să se organizeze la orașe și în comunele mai mari cîte o gardă cetățenească din persoane mai înstărite, pentru a se menține securitatea persoanei și averii; 4. să se aducă în țară unități militare, în special maghiare; 5. să se raporteze din trei în trei zile despre situația din comitat, inclusiv despre cea militară; 6. să se trimită cîte o copie a rapoartelor și consiliului Locotenentei regale.

32. *Sibiu, 22 martie 1848.* Generalul Puchner către comandamentul general din Banat. Raportează că la 18 martie a dispus detașarea în Banat a unui batalion al regimentului de infanterie Sivkovich, conform ordinului primit. Între timp, la 21 martie, guvernatorul Transilvaniei, Teleki, s-a arătat îngrijorat de tulburările de la Cluj și a cerut întăriri militare. De aceea a hotărît să amîne pînă la 30 martie detașarea unității militare respective și să aștepte ordinele forurilor sale superioare.

33. *Brașov, 22 martie 1848.* Generalul Wolnhofer către generalul comandant Puchner. Raportează că magistratul din Brașov urmează să decidă înființarea unei gărzi cetățenești alcătuită din companii. Amintește de asemenea de o petiție a românilor prin care cer drepturi civile egale cu ale sașilor. Magistratul va decide în această chestiune în ședința din ziua următoare.

34. *Caransebeș, 22 martie 1848.* Colonelul Chavanne către Comandamentul general din Banat. Raportează că în urma manifestațiilor și adunărilor populare de la Lugoj și Timișoara s-a creat un spirit revoluționar. La 20 martie, la Congregația generală a comitatului Caraș nu au luat parte ca de obicei numai nobilii, ci și reprezentanții poporului. Cu toate protestele administratorului Kiss și ale vicecomitetului suprem Jakabffy, la 21 martie s-au adunat circa 30 000 de cetățeni purtînd drapelul maghiare și cocarde, care au revendicat libertatea și egalitatea. Administratorul Kiss a demisionat, iar Jakabffy a fost nevoit să accepte revendicările maselor. Tulburările s-ar putea extinde în comitatele vecine. Ele ar putea avea repercusiuni nefaste și pe teritoriul graniței militare. În secret a luat unele măsuri militare preventive. Anexează o copie a constituției austriece sosită cu vaporul Árpád.

35. *Brașov, 22 martie 1848.* Judele primar din Brașov, Johann Albrichsfeld, către guvernatorul Teleki. Expune argumente în favoarea reactivării gărzii cetățenești înființată în acest oraș încă în anul 1809. Reactivarea gărzii devine necesară îndeosebi în eventualitatea retragerii armatei din Transilvania pentru a interveni în altă parte. În acest caz, paza orașului ar reveni cetățenilor înstăriți, pentru a se preveni tulburările „proletariatului” numeros. Dealtfel, garda

civilă a mai fost folosită și în anul 1828, cu ocazia unei epidemii. Magistratul și comunitatea brașoveană a aprobat înființarea gărzilor cetățenești, din care vor face parte toți cetățenii orașului ce plătesc taxe comunale, deci și negustorii greci și români.

36. Arad, 22 martie 1848. Chemarea adresată locuitorilor Aradului de către oficialitățile orașului prin care le cere să se înroleze în garda cetățenească pentru a contribui la păstrarea liniștii publice.

37. Olosig, 22 martie 1848. Apelul vicecomitelui comitatului Bihor, Sántha György, adresat populației românești. O informează despre constituirea unui guvern maghiar independent și-i cere: să respecte legile, pacea, liniștea și ordinea constituită; să aștepte cu răbdare eliberarea și împrăștierea care se vor întâmpla pe cale legală.

38. Timișoara, 22 martie 1848. Ambrózy György, al doilea vicecomite al comitatului Timișoara, către primul ministru al Ungariei. Raportează că circulare din 17 martie a fost discutată într-o adunare extraordinară comitatensă restrinsă, care a acceptat-o cu mare entuziasm. Importanța problemelor cuprinse în circulară depășea însă sfera unei adunări restrinse. De aceea a avut loc și o adunare populară la 22 martie. Deși începând din 18 martie populația comitatului Timiș a devenit mai agitată ca de obicei, liniștea nu a fost tulburată nici cu prilejul adunării populare din 22 martie.

39. Baia Mare, 22 martie 1848. Purtătorii de cuvânt ai orașului Baia Mare, Vinterhalter Jakob și Villás János, către consiliul orașului Baia Mare. În numele cetățenilor din Baia Mare își exprimă bucuria față de vestea referitoare la libertatea presei. Ei cer consiliului orașenesc să convoace urgent o adunare populară, unde să se aducă la cunoștință această știre și să se poarte discuții pe marginea ei.

40. Cluj, 23 martie 1848. Grois Gusztáv, judele primar al orașului Cluj, către guvernatorul Teleki. Raportează despre circulația bancnotelor: bancnotele se primesc și se schimbă în comerț doar atunci când se fac cumpărături; țărani ori le acceptă cu șovăieli, ori nu le primesc deloc; cere să se clarifice situația bancnotelor.

41. Dej, 23 martie 1848. Comitele suprem al comitatului Solnocul Interior, Kozma Imre, către guvernatorul Teleki. Solicită imputerniciri pentru linișirea nemulțumirilor și menținerea ordinii în orașul Dej. Nemulțumirile și dezordinile au fost provocate de refuzul doctorului nobiliar, Vajda Pál, de a aproba convocarea unei adunări extraordinare. Ținând seama de regulamentul orașului, se simte obligat să convoace o astfel de adunare în speranța că ea va contribui la potolirea spiritelor.

42. Arad, 23 martie 1848. Primul vicecomite al comitatului Arad, Török Gábor, către comitele suprem al comitatului Hunedoara, Vasile Nopcea. Îi trimite o adresă, împreună cu copia primei circulare a primului ministru al Ungariei, prin care-l înștiințează despre scutirea iobagilor din comitatul Cenad de sarcini urbariale. S-ar putea ca iobagii din alte comitate să invoce exemplul Cenadului și să încerce să se elibereze ei înșiși. Îl roagă totodată să-i anunțe eventualele tulburări.

43. Viena, 23 martie 1848. Cancelarul aulic Jósika către guvernatorul Teleki. Formulează opinia că prin măsurile Dietei de la Bratislava s-ar fi distrus nemeșimea și s-ar fi pus piatra de temelie a pieirii elementului maghiar, deoarece pe români și pe sași nu-i mulțumește nici guvernul responsabil ungar, nici numele lui Kossuth. La Viena ordinea a fost restabilită, dar guvernul este înclinat spre concesii. Îi aduce la cunoștință că s-a hotărât ca batalionul Sivkovich să rămână în Transilvania.

44. Cluj, 24 martie 1848. Guvernatorul Teleki către cancelarul aulic Jósika. Îl înștiințează că s-a conformat îndrumărilor primite de la cancelarie și a luat următoarele măsuri: 1. a trasat tuturor funcționarilor superiori sarcina de a asigura menținerea ordinii în orașe și de a veghea ca în ședințele comunităților și ale congregațiilor să se ceară convocarea Dietei; 2. a atras atenția cenzorilor să nu permită tipărirea unor cărți și ziare care ar prejudicia religia, bunele moravuri și autoritatea monarhului; 3. a dispus ca episcopul unit, Ioan Lemeni, să meargă la Cluj însoțit de Timotei Cipariu, recomandându-li-se toată grija față de ziarile românești și față de eventualele răscoale țărănești; a trimis instrucțiuni asemănătoare și episcopului Andrei Șaguna; 4. pentru a

putea proceda energic în caz de răscoale țărănești, l-a rugat pe generalul comandant Puchner să ordone regimentelor de grăniceri secui să-i pună la dispoziție, oricînd va considera necesar, cîte un batalion de infanterie și 2 escadroane de husari.

45. Cluj, 24 martie 1848. Guvernatorul Teleki către comiții supremi ai comitatelor, juzii primi regești ai scaunelor secuiești, căpitanii districtelor și juzii primi ai orașelor. Le ordonă: să mențină ordinea nobiliară constituită în vederea garantării securității averilor și persoanelor; să procedeze just și cu precauție la rezolvarea nemulțumirilor; să liniștească spiritele și să împiedice mișcările dăunătoare; să raporteze despre toate evenimentele mai importante; să nu părăsească localitățile aflate în subordinea lor.

46. Cluj, 24 martie 1848. Guvernatorul Teleki către episcopul unit din Blaj, Ion Lemeni. Îi cere să se prezinte la Cluj împreună cu canonicul Timotei Cipariu.

47. Cluj, 24 martie 1848. Guvernatorul Teleki către episcopul ortodox Andrei Șaguna. Îl solicită să contribuie cu autoritatea sa la liniștirea enoriașilor și îi pune în vedere că după sfințirea lui ca episcop nu va putea să meargă la Viena.

48. Cluj, 24 martie 1848. Guvernatorul Teleki către cenzorii de ziare și cărți. Le atrage atenția să urmărească numai acele articole care vor ataca religia, morala și persoana domnitorului.

49. Cluj, 24 martie 1848. Guvernatorul Teleki către șeful filialei casieriei provinciale și către oficiul tricesimal din Cluj. Le ordonă să efectueze preschimbarea bancnotelor fără rezerve, pentru a se evita eventualele dezordini.

50. Cluj, 24 martie 1848. Guvernatorul Teleki către comitele suprem al comitatului Solnocul Interior. Îi aduce la cunoștință că este de acord cu măsurile luate, dar îi atrage atenția să nu provoace nemulțumiri și să ia decizii în conformitate cu legile în vigoare.

51. Sibiu, 24 martie 1848. Generalul Puchner către guvernatorul Teleki. Îi comunică informația primită de la generalul Wohlhofer despre intenția magistratului din Brașov de a înființa o gardă cetățenească. Acest lucru nu era însă admisibil fără avizul organelor superioare.

52. Sibiu, 24 martie 1848. Secretarul cameral Gyergyai Sámuel către guvernatorul Teleki. Îi raportează că în ziua de 24 martie pe pereții caselor din Sibiu au apărut afișe fără aprobarea oficială prealabilă. De asemenea, a apărut fără control nr. 25 al ziarului „Siebenbürger Bote“.

53. Sibiu, 24 martie 1848. Inspectorul de bresle Johann Mathias către primarul orașului Sibiu. Îi se adresează în problema cauzelor care împiedică înflorirea comerțului transilvănean cu Moldova și Țara Românească. Subliniază că se impun unele măsuri privind sporirea producției și ușurarea schimburilor comerciale între cele trei țări.

54. Baia Mare, 24 martie 1848. Primarul orașului Baia Mare către comitatul Maramureș. Aduce la cunoștință că adunarea populară din ziua de 23 martie de la Baia Mare a acordat încredere deplină actualei Diete ungare și și-a înșușit cele douăsprezece puncte de la Pesta. Adunarea a hotărît: înființarea gărzilor cetățenești; transformarea lucrărilor consiliului și tribunalului în ședințe publice; alegerea lui Kossuth ca cetățean (de onoare) al orașului.

55. Arad, 24 martie 1848. Administratorul comitatului Arad, Faschó József, către palatinul Ungariei. Raportează despre ecoul pe care evenimentele din Pesta l-au avut la Arad și împrejurimi. La Arad, avocații și tinerii au manifestat în zilele de 18—24 martie în fruntea mulțimii și au obținut constituirea, din reprezentanții diferitelor categorii sociale, a unei comisii pentru asigurarea ordinii, precum și desfășurarea ședințelor consiliului orașenesc cu ușile deschise. În împrejurimile Aradului, printre țărâanii iobagi s-a răspîndit vestea că au fost eliberați de sarcinile urbariale și că în viitor nu vor mai da dijme. S-au luat măsuri pentru prevenirea acțiunilor antinobiliare, mai ales că între domnii de pămînt și iobagi existau raporturi încordate din pricina abuzurilor săvîrșite relativ recent cu prilejul separării pășunilor alodiale de cele urbariale. O altă cauză a stării de spirit încordate din lumea satelor se datora „tregerii“, în anul 1833, a circa 20 de localități românești de la confesiunea ortodoxă la cea greco-catolică. Convertirea putea genera în noile împrejurări acțiuni violente. De aceea sugerează tratarea ei de către autorități cu grijă și propune să se facă apel la mitropolitul

de la Karlowitz pentru a calma poporul. Evenimentele îl determină să-și înainteze demisia.

56. Arad, 24 martie 1848. Primul vicecomite al comitatului Arad, Török Gábor, către primul ministru al Ungariei Batthyány. Raportează că a luat următoarele măsuri, în vederea păstrării ordinii nobiliare constituite: 1. a reparat comunele între juzii nobiliari și jurați și le-a comunicat că nu aveau dreptul să părăsească cercurile fără știrea superiorilor și a locuitorilor lor; 2. a somat nobilimea să nu insiste pentru îndeplinirea prestațiilor urbariale în cazul refuzării lor; 3. a convenit cu oficiile poștale să asigure transportul rapid al scrisorilor; 4. a stabilit contacte cu dregătorii comitatelor Hunedoara și Zarand, unde situația mult mai gravă a țărânimii ar putea provoca eventuale tulburări, pentru a feri comitatul Arad de influența lor; 5. a dispus ca și la Arad bancnotele să fie schimbate în monede de argint, fără nici un impediment; 6. a ordonat dregătorilor comitatensi să informeze populația românească despre unele probleme ale uniunii; 7. a îndepărtat din funcție și de pe teritoriul comitatului un tânăr cu numele Oláh, originar din Salonta, care prin cuvântările lui putea crea o stare de spirit încordată.

57. Viena, 24 martie 1848. Vicecomitele comitatului Timiș, Ambrózy Lajos, către palatinul Ungariei. Raportează că renunță la postul său, întrucât s-au comis anumite ilegalități.

58. Viena, 24 martie 1848. Cancelarul aulic, Jósika, către guvernatorul Teleki. Îi scrie că la Viena domnește liniștea. Mai gravă i se pare situația din Ungaria, unde opoziția în frunte cu Petőfi, Irányi, Irinyi și Vasvári, se suprapune guvernului lui Batthyány. Așteaptă relații despre evenimentele din Transilvania. Exprimă temeri față de influența știrilor „mincinoase” din ziare. Sfătuiește să se acționeze pentru a se câștiga timp: „altfel vom deveni cu toții pradă revoluției”.

59. Sibiu, 24—25 martie 1848. Proclamația lui Simion Bărnuțiu adresată poporului român. Românii să se pronunțe în problema uniunii într-un congres național și în Dieta Transilvaniei numai după ce se va aboli iobăgia și vor fi recunoscuți ca națiune politică.

60. Cluj, 25 martie 1848. Guvernatorul Teleki către judele primar regesc al scaunului Mureș. Îi recomandă să permită întrunirea adunării scăunale, dacă interzicerea ei ar putea provoca agitații.

61. Cluj, 25 martie 1848. Guvernatorul Teleki către locuitorul comitei suprem al comitatului Crasna. Îi aduce la cunoștință că nu se opune trimiterii unor deputați la Dieta maghiară de către comitatul Crasna și îi atrage în mod deosebit atenția să mențină liniștea.

62. Orșova Veche, 25 martie 1848. Maiorul Eisler către comandamentul regimentului grăniceresc român din Banat. Îi informează despre frământările din Pančevo și Zemun (R. S. F. Iugoslavia), unde populația a refuzat plata taxelor comunale, iar magistrații au fost destituiți. Frământările de acolo nu s-au repercutat și în Orșova Veche. Aici populația și-a manifestat lealitatea față de casa imperială printr-un afiș. Există totuși indicii că s-ar putea produce mișcări revoluționare. Aceste frământări n-au găsit pînă acum ecou printre grăniceri.

63. Sebeș, 25 martie 1848. Judele regesc din Sebeș, S. Meister, către F. Salmen, comitele sașilor. Exprimîndu-și teama față de mersul evenimentelor, propune ca și în ședințele Universității săsești să se discute problemele esențiale cotidiene. Discuțiile să fie deschise pentru ca populația săsească să cunoască punctul de vedere al forumului ei suprem în problema uniunii Transilvaniei cu Ungaria și în cea a înarmării populației civile. Propune, de asemenea, să se trimită o delegație la guvernatorul Teleki, pentru a solicita convocarea cît mai grabnică a Dietei. Măsura ar putea tempera pe cei ce ar vrea să tulbure ordinea publică constituită.

64. Carei, 25 martie 1848. Vicecomitele comitatului Satu Mare, Gabányi Sándor, către primul ministru al Ungariei, Batthyány Lajos. Raportează despre situația comitatului: la 22 martie, atît în Satu Mare, cît și în Carei, s-au sãrbãtorit evenimentele de la 15 martie de la Pesta. În ambele localități adunările populare au hotãrît înființarea gãrzilor cetățenești.

65. Lugoj, 25 martie 1848. Vicecomitele comitatului Caraș, Jakabffy Kristóf, către primul ministru al Ungariei, Batthyány Lajos. Îi raportează despre situația

din comitat: la 19 martie a fost afișat programul de la Pesta cu cele 12 puncte în centrul orașului Lugoj. Temându-se de eventuale interpretări false, îndeosebi a punctului referitor la eliberarea iobagilor, reprezentanții nobililor au cerut luarea unor măsuri preventive. La ședința întrunită în acest scop au pătruns însă cu forța oameni din popor. La adunarea de a doua zi au fost acceptate cele 12 puncte și s-a cerut aplicarea lor concretă. S-a hotărât formarea unui comitet pentru menținerea ordinii nobiliare constituite și s-au luat măsuri pentru înființarea unei gărzi cetățenești la Lugoj.

66. *Sighișoara, 25 martie 1848.* 138 cetățeni din orașul Sighișoara se adresează Universității săsești, propunând înarmarea bărbaților între 20 și 50 ani, posesori de pământ, intelectuali și meseriași. Ei critică racilele birocrăției săsești și cer: despărțirea puterii administrative de cea judecătorească; libertatea presei; dezbaterea publică a problemelor obștești și o constituție întemeiată pe principiul reprezentativ.

67. *Tîrgu Mureș, 25 martie 1848.* Cancelistul Papiu-Ilarian despre evenimentele petrecute la Tîrgu Mureș sub influența știrilor revoluționare. Relatează despre adunările în care tinerii rosteau cuvântări însuflețite și despre o petiție către împărat a tinerimii de la Tabla regească. Canceliștii români au subscris și ei o petiție comună cu cei maghiari în speranța desființării totale a iobăgiei fără nici o despăgubire, a obținerii egalității depline în drepturi civile și politice, a respectării drepturilor tuturor naționalităților și a limbilor lor etc.

68. *Cluj, 26 martie 1848.* Guvernatorul Transilvaniei către judele prim din Brașov. Cere să i se înainteze planul de înființare a gărzilor cetățenești și-i asigură pe dregătorii Brașovului că zvonurile potrivit cărora unitățile militare ar părăsi Transilvania erau o născocire neîntemeiată.

69. *Cluj, 26 martie 1848.* Guvernatorul Teleki către generalul Puchner. Îl informează că organizarea gărzilor cetățenești se face pe baza unei dispoziții a Guberniului din anul 1809. De aceea nu are de dat alte dispoziții în această privință. Totuși judele orașului Brașov să transmită neîntârziat Guberniului regulamentul de funcționare a gărzilor cetățenești. Magistratul orașului Cluj a cerut, de asemenea, încuviințarea pentru înființarea unor asemenea gărzi.

70. *Brașov, 26 martie 1848.* Magistratul orașului Brașov răspunde la ordinul guvernatorului Teleki, prin care i s-a cerut să sechestreze broșura *Hunnia függetlensége* [Independența Huniei] a lui Tácsics. Librării locale Vajna și Németh n-aveau cunoștință de această broșură.

71. *Bela Crkva, R. S. F. Jugoslavia, 26 martie 1848.* Primarul Khye din Bela Crkva către comandamentul general din Banat. Raportează despre măsurile luate pentru asigurarea ordinii publice constituite. Exprimă temeri față de eventuale tulburări pe care le-ar putea provoca cei 400—600 zileri români ce lucrează la viile din jurul orașului.

72. *Tîrgu Mureș, 26 martie 1848.* Judele regesc al scaunului Mureș, Tholdalagi Ferenc, către guvernatorul Teleki. Îi raportează despre poziția adoptată de Al. Papiu-Ilarian pe prilejul intrării care s-a încheiat cu întocmirea unei petiții de către tineretul cancelist din Tîrgu Mureș. El a condiționat iscălirea petiției: de recunoașterea românilor ca națiune, de acordarea dreptului de folosire a limbii materne pentru toate naționalitățile din Transilvania și Ungaria și de desființarea obligațiilor iobăgești fără nici o despăgubire. În continuare, informează: despre plecarea din oraș a mai multor canceliști români în diferite părți ale Transilvaniei; despre cererea tineretului secuiesc, referitoare la aprobarea convocării unei adunări generale a secuilor și la ameliorarea situației grânicerilor.

73. *Sebeș, 26 martie 1848.* Judele regesc din Sebeș, Meister, către comitele sașilor, F. Salmen. Exprimă părerea că „revoluția politică” din Transilvania s-ar fi terminat. Ea ar fi urmărit doar să arate lumii ecoul stîrnit în Transilvania de apelul maghiar pentru uniunea cu Ungaria. Ecoul ar fi fost confirmat de mișcările din Cluj, Tg. Mureș și Aiud. Persistă încă teama față de adunările iobagilor și proletarilor. Pentru prevenirea lor s-a cerut la Cluj reglementarea situației iobagilor. În Transilvania mișcările țărănești s-ar putea extinde din comitatele Zarand și Hunedoara, unde funcționarii erau mai odioși, iar nobilii mai brutali. Alte mișcări revoluționare ar putea porni din ținuturile grânicerști, din regiunea Orăștiei, ca și din orașele mai mari, unde provoacă neliniște numărul proletarilor. Din partea românilor nu ar trebui să fie temeri, dacă nu

se vor comite greșeli grave. Cere arme pentru menținerea ordinii publice constituite. Propune să fie înarmați și românii. Convocarea cât mai grabnică a Dietei în vederea discutării reformelor necesare ar tempera pe de o parte manevrele demagogice ale nobilimii, iar pe de altă parte ar liniști țărani iobagi, când ar înțelege că sașii le susțin cauza. Referindu-se la consecințele uniunii Transilvaniei cu Ungaria, sugerează numirea unei comisii cu menirea de a examina condițiile în care ea ar putea deveni acceptabilă pentru sași.

74. Deva, 26 martie 1848. Comitele suprem al Hunedoarei, Vasile Nopcea, către guvernatorul Teleki. Cere întărirea armatei de teama izbucnirii unor răscoale ale iobagilor în comitatul Hunedoara. Sub influența desființării servitutiilor feudale din comitatul Cenad, iobagii ar putea pune în pericol viața și averile nobililor.

75. Sighet, 26 martie 1848. Vicecomitele comitatului Maramureș, Mihali Gabriel, către primul ministru al Ungariei, Batthyány Lajos. Raportează că s-a conformat adresei nr. 1 din 17 martie și a luat măsuri preventive în vederea menținerii ordinii publice constituite. În acest scop se vor elabora instrucțiuni, care vor fi prezentate spre aprobare adunării comitatului la 30 martie.

76. Cluj, 26 martie 1848. Guvernatorul Teleki către cancelarul aulic Jósika. Îi trimite memoriul referitor la situația din Transilvania și-l roagă să-l predea cât mai curînd regelui. Să aranjeze în așa fel lucrurile, încît în Transilvania să fie trimisă o persoană oficială investită cu prerogative superioare sau să i se încredințeze lui asemenea atribuții, deoarece nobilimea se află în fața unor mari pericole.

77. Viena, 26 martie 1848. Cancelarul aulic Jósika către guvernatorul Teleki. Își exprimă nemulțumirea față de evoluția evenimentelor din Austria și Ungaria, care ar putea avea influențe defavorabile în Transilvania. Totodată se pronunță pentru combaterea agitatorilor care militau în favoarea uniunii. Sugerează apoi să se folosească judicios unitățile militare, pentru a se evita proliferarea acțiunilor revoluționare antinobiliare în Transilvania. Atrage atenția că cererea cehilor de a se recunoaște egalitatea limbii lor cu cea germană, ar putea avea imitatori atît în Ungaria, cît și în Transilvania.

78. Sibiu, 14/26 martie 1848. Tinărul absolvent al Facultății de Drept, Ioan Pușcariu, către redactorul „Gazetei de Transilvania” George Bariț. Îl roagă să-l ajute să obțină o bursă pentru a-și perfecționa studiile juridice în Germania. Exprimă părerea că poporul român nu trebuie să aștepte acordarea libertății naționale din partea ungarilor sau sașilor. El trebuie să-și ia soarta în propriile mîini. Prevede pericolul înfăptuirii uniunii cu Ungaria fără consultarea poporului român. Se pronunță în favoarea unui congres național care să hotărască egala îndreptățire a națiunii române. Consideră uniunea silită cu Ungaria un pas spre deznaționalizarea românilor.

79. Jibou, 26 martie 1848. Baronul Wesselényi Miklós către baronul Wesselényi Ferenc. Îi scrie despre intenția plecării sale la Bratislava și-l roagă să-l informeze despre evenimentele petrecute la Cluj. Ar dori să discute împreună asupra problemei urbariale și în legătură cu alegerile deputaților comitatului.

80. Dej, 26 martie 1848. Administratorul Ferentzi Károly către preotul Antalfi Boldizsár din Turda. Îi scrie despre evenimentele din Dej. Aici au avut loc tulburări din cauza ductorului nobiliar al orașului, care n-a vrut să satisfacă doleanța populației de a aproba o adunare publică.

81. Cluj, 27 martie 1848. Guvernatorul Teleki către generalul Puchner. Pe baza raportului comitelui, îl informează despre situația din comitatul Hunedoara. Consideră îndreptățită îngrijorarea comitelui suprem. Dacă țărani s-ar răscula, nu s-ar putea bizui pe grîniceria români. Cere, de aceea, întărirea garnizoanei din Deva prin câteva companii ale regimentului Bianchi. Guvernatorul îi aduce la cunoștință și comitelui suprem al Hunedoarei demersul făcut pe lângă generalul Puchner.

82. Cluj, 27 martie 1848. Guvernatorul Teleki către prim-judele regesc din scaunul Mureș. Confirmă primirea raportului asupra activității tinerilor de la Tabla regească și asupra mișcărilor din oraș și scaun. Își exprimă speranța că adunarea scăunală, ce va avea loc în ziua de 5 aprilie, se va desfășura conform constituției.

83. *Cluj, 27 martie 1848.* Guvernatorul Teleki către asesorul Tablei regești din Tg. Mureș, Szentiványi Dániel. Ordonă să i se trimită o situație cu numele și locul de naștere al canceliștilor de origine română care au părăsit orașul.

84. *Caransebeș, 27 martie 1848.* Colonelul Chavanne către Comandamentul general al armatei din Banat. Raportează despre măsurile luate de maiorul Eisler pentru asigurarea pazei la Dunăre. Le consideră necesare, deoarece circulația pe Dunăre devine primăvara tot mai vie. Sînt temeri că tulburările de la Pančevo și Zemun vor avea repercusiuni și la Orșova. El s-a deplasat personal în ultima localitate în vederea menținerii ordinii publice constituite.

85. *Cluj, 27 martie 1848.* Judele primar al Clujului, Grois Gusztáv, prezintă consiliului orașenesc planul detaliat al organizării gărzilor cetățenești pentru apărarea ordinii constituite și asigurarea liniștii publice. Membrii gărzilor vor fi recrutați din rîndurile proprietarilor ori a celor ce ocupă poziții în societate, indiferent de rang sau de naștere.

86. *Sibiu, 27 martie 1848.* Adresa magistratului și a comunității din Sibiu către Universitatea săsească. Universitatea săsească este solicitată să înainteze împăratului o adresă de loialitate din partea populației germane din Transilvania și să-l asigure că este gata să sacrifice totul pentru apărarea tronului și a constituției promulgate. Totodată să sublinieze că sașii doresc să-și manifeste aceste sentimente într-o adunare generală a imperiului (Reichsversammlung).

87. *Arad, 27 martie 1848.* Primarul Aradului, Schärfeneder Ferenc, către primul ministru al Ungariei Batthyány Lajos. Expune principalele evenimente petrecute la Arad pînă la 21 martie și descrie ședința consiliului orașului din 22 aceeași lună. Mai mulți avocați, copiiști și alți „individui” au pătruns în sala de ședințe imediat după începerea dezbaterilor și au cerut ca discuțiile să fie purtate deschis în fața poporului. Consiliul orașului a fost nevoit să accepte cererea. Nemulțumiri au avut loc în 24 martie, după ce s-a răspîndit zvonul despre sistarea preschimbării bancnotelor. Pentru preschimbarea lor s-au cerut bani de argint de la Timișoara. Solicită instrucțiuni pentru a ști cum să se procedeze față de persoanele fără avere, care ar putea provoca agitații în popor.

88. *Socodor, 27 martie 1848.* Juratul comitatens Szabó Imre, către vicecomitele comitatului Arad. Raportează că eliberarea țăranilor de sarcini feudale, de către unii nobili din comitatul Békés (R. P. Ungară), a determinat o mare parte a iobagilor din Socodor, Vârșand și Elek (R.P.U.) să nu mai presteze robote. În localitățile Siclău, Grânceri și Păuliș ele se îndeplinesc parțial. Poporul este convins că relațiile urbariale au fost abolite prin legi pe care funcționarii încearcă să le treacă sub tăcere.

89. *Petrinzel, 27 martie 1848.* Nemeșul Péchy Miklós cedează țăranului Pál János o casă și niște pămînturi alodiale pentru a le folosi în mod provizoriu cu următoarele condiții: să plătească anual o taxă de 20 de florini renani; să presteze 3 săptămîni de slujbă cu palmele pe timpul verii cînd i se va cere; soția să țese ce i se va da din partea curții nobiliare; să dea o găină și ouă de Crăciun.

90. *Viena, 27 martie 1848.* Cancelarul Jósika Sámuel către guvernatorul Teleki. Speră că evenimentele din Ungaria vor face mai atentă nobilimea din Transilvania. Fără a fi confirmat de Viena ca prim-ministru al Ungariei, Batthyány a trimis comitatelor legile privind desființarea relațiilor urbariale spre a le da publicității. La Viena este liniște, însă produc mare senzație știrile neplăcute din Italia.

91. *Jibou, 27 martie 1848.* Baronul Wesselényi Miklós către fruntașul maghiar din Satu Mare, contele Degenfeld Pál. Îi expune părerea despre: primejdia pe care o puteau prezenta țăranii români, ruși și slovaci pentru nobili; posibilitatea calmării țăranilor cu ajutorul preoților; limitarea înarmării numai la nobili și burghezi etc.

92. *Jibou, 27 martie 1848.* Baronul Wesselényi Miklós către baronul Wesselényi Ferenc. Îi scrie despre necesitatea de a mobiliza clerul român pentru a colabora la prevenirea eventualelor răscoale țărănești. Cu ajutorul preoților să se explice iobagilor că emanciparea lor se va realiza fără îndoială și în Partium la fel ca în Ungaria și că răscumpărarea va fi suportată de stat. Pentru aceasta este însă nevoie de liniște. Numai așa se poate concepe împrumutarea lor.

93. *Șimleul Silvaniei, 27 martie 1848.* Baronul Wesselényi Miklós către administratorul Kis Károly. Pentru a calma nemulțumirile țăranilor, crede că ar fi necesare trei măsuri: 1. să fie înștiințați vicarul, protopopii și preoții români că vor fi trași la răspundere pentru orice tulburare sau răzmeriță; 2. să se înarmeze nemeșimea și burghezia, nu însă și țăranimea; 3. să li se facă concesii iobagilor de către nemeși. Astfel va procedat el însuși cu oamenii de pe moșia sa, pe care i-a înștiințat despre îmbunătățirea soartei lor printr-o declarație dată în ungurește, citită de protopopul din Popteleac în românește.

94. *Cluj, 27—28 martie 1848.* Manifestul tineretului român din Cluj, redactat de Ioan Buteanu, Florian Micaș și Ioan Suci. Sînt invocate argumente istorice pe baza cărora revendică egalitatea românilor cu ungurii, sașii și secuii din punct de vedere politico-administrativ, cultural-religios, juridic, economico-social etc.

95. *Cluj, 28 martie 1848.* Guvernatorul Teleki către conducătorii comitatelor și ai scaunelor secuiești. Le aduce la cunoștință că a înaintat un memoriu monarhului pentru convocarea grabnică a Dietei. Adunărilor stărilor privilegiate din comitate și din scaune să li se admită să facă pregătiri în vederea viitoarei Diete. Dieta trebuie să fie instrumentul care să asigure menținerea liniștii și ordinii nobiliare existente.

96. *Cluj, 28 martie 1848.* Guvernatorul Teleki către primarul orașului Sibiu, generalul Puchner și cenzorul Gyergyai Sámuel. Li se cere să-l tragă la răspundere pe Benigni, redactorul ziarului „Siebenbürger Bote“, care a afișat pentru abonamente la librăria Hochmeister, mențiunea „Scutit de cenzură“ și a tipărit ultimul număr fără să-l prezinte cenzorului.

97. *Sibiu, 28 martie 1848.* Generalul Puchner către Guvernium. La propunerea privind transferarea provizorie a Ecaterinei Varga de la închisoarea din Aiud la cea din Alba Iulia, sugerează strămutarea ei la Tîrgu-Mureș, deoarece la Alba Iulia paza era dificilă.

98. *Brașov, 28 martie 1848.* Proiectul de adresă al „locuitorilor români, proprietari de moșii și neguțători“, către magistratul orașului Brașov. Afirmă credința față de împărat și adeziunea la constituția săsească. Totodată se declară dispuși să colaboreze și să facă sacrificii pentru păstrarea liniștii și ordinii publice constituite. În continuare roagă magistratul să intervină, pe cale legală, la Universitatea săsească, pentru urgentarea sancționării unor legi care să acorde drepturi politice și civile românilor din „Pămîntul crăiesc“.

99. *Zam, 28 martie 1848.* Comitele suprem al comitatului Hunedoara, Vasile Nopcea, către guvernatorul Teleki. La adresa Guverniumului din 26 martie raportează că a luat unele măsuri pentru a preveni eventuale răscoale țărănești anti-nobiliare, care s-ar putea declanșa sub influența desființării relațiilor urbariale în comitatele vecine Caraș și Arad. A trimis o scrisoare în acest sens și episcopului Andrei Șaguna.

100. *Timișoara, 28 martie 1848.* Primarul orașului Timișoara, Preyer János, către primul ministru al Ungariei, Batthyány Lajos. Raportează despre măsurile luate pentru păstrarea liniștii și evitarea dezordinilor în oraș; motivele care ar putea provoca tulburări; unitățile militare încartiruite la Timișoara.

101. *Sibiu, 28 martie 1848.* Senatorul Kröger către Universitatea săsească. Propune ca hotărîrea imperială cu privire la îmbunătățirea situației românilor din Transilvania să fie aplicată întocmai în toate districtele săsești.

102. *Baia de Arieș, 28 martie 1848.* Protopopul ortodox Iosif Ighian către G. Bariț. Îi scrie despre necesitatea de a acționa și românii solidari în condițiile transformărilor innoitoare din întreaga Europă. O acțiune care să contribuie la emanciparea socială și națională a poporului român ar putea-o iniția chiar Bariț. Ar fi de dorit îndeosebi consultări reciproce înaintea proiectatei „adunări a soborului celui mare“ de la Blaj din luna mai între protopopi, și alți „români seculari uniți și neuniți“. Cu prilejul consultărilor s-ar putea redacta o petiție pentru recunoașterea românilor ca națiune și pentru emanciparea religiilor ortodoxe în „numele poporului întreg“.

103. *București, 16/28 martie 1848.* Colectorul abonamentelor ziarelor brașovene, Iosif Romanov, către redactorul „Gazetei de Transilvania“ G. Bariț. Îl anunță că îi trimite 40 fl. de argint proveniți de la abonații mai vechi și cere nume-

rele din „Gazeta de Transilvania” și „Foaie pentru minte”, pentru marele băn Alexandru Filipescu și pentru praporgicul Arteminianu.

104. Viena, 28 martie 1848. Colonelul austriac baronul Petrichevich Horváth János către baronul Bornemisza János. Ii comunică impresii despre unele evenimente din Viena. Totodată exprimă speranța că în Transilvania se va asigura securitatea persoanei și averii nobiliare, pentru a nu se produce și aici evenimente asemănătoare celor din Galiția.

105. Cluj, 29 martie 1848. Guvernatorul Teleki către comitele suprem al comitatului Cluj. Ii aduce la cunoștință că unii tineri români din orașul Cluj țin adunări la parohul greco-catolic din Mănăstur. De aceea, îi ordonă să trimită acolo o persoană de încredere pentru a afla scopul acestor adunări.

106. Cluj, 29 martie 1848. Guvernatorul Teleki către episcopul reformat Antal János. A aflat că preutul reformat din Căpușul Mic agită populația din împrejurimi. De aceea, atrage atenția episcopului să-i determine pe preoți să lămurească sătenii asupra necesității menținerii liniștii și ordinii publice constituite.

107. Mediaș, 17/29 martie 1848. Administratorul protopopesc Ștefan Moldovan către episcopul Lemeni. Ii scrie despre atitudinea sașilor din Mediaș față de români și solicită îndrumări pentru a se orienta în noile împrejurări.

108. Tîrgu Mureș, 29 martie 1848. Președintele Tablei regești, Szentiványi Dániel, către guvernatorul Teleki. Raportează că au plecat sau sînt pe punctul de a pleca din Tîrgu Mureș următorii canceliști români: Avram Precup, Vasile Buteanu, Ioan Mărgineanu, Vasile Dragoș, Ioan Pinciu, Petru Roșca, Avram Iancu și Petru Popovici. Totodată informează că Papiu-Ilarian, care se mai afla la Tîrgu Mureș, s-a pronunțat la ședința comună a canceliștilor sași, români și maghiari pentru asigurarea existenței naționale și a limbii tuturor popoarelor din Transilvania și Ungaria, precum și pentru eliberarea și împroprietărirea iobagilor fără nici o despăgubire.

109. Brăduț, 29 martie 1848. Vicejudele regesc din scaunul filial Brăduț, baronul Apor György, către politicianul conservator baronul Apor Károly de la Viena. Ii scrie că în scaunul filial Brăduț chiar și preoții romano-catolici au rostit cuvîntări instigatoare, iar grănicerii așteaptă clarificarea situației lor. În comitatele Hunedoara și Zarand s-ar fi produs dezordini în rîndurile populației românești. La Tîrgu Mureș, canceliștii români au cerut ca țărani să intre fără răscurm-părare în posesia pămînturilor pe care le-au lucrat pînă acum. Sașii ar achiziționa de peste tot praful de pușcă, pentru a-i împiedica pe români să și-l procure.

110. Sibiu, 29 martie 1848. Adresa Universității săsești către împărat. Ii asigură că sașii sînt gata să lupte pînă la ultimul sacrificiu pentru casa imperială, pentru înfrățirea națiunilor din monarhia austriacă și pentru unitatea constituțională a acesteia. Totodată revendică respectarea constituției și a drepturilor naționale ale sașilor.

111. Sibiu, 29 martie 1848. Comitele sașilor, Salmen, către judele regesc din Orăștie. La Orăștie se pregătește o mișcare suspectă. Pentru a nu permite atragerea populației pașnice într-o demonstrație politică în interesul cîtorva locuitori, cere judeului regesc să ia măsuri pentru menținerea ordinii la Orăștie.

112. Baia Mare, 29 martie 1848. Locțiitorul judeului primar din Baia Mare, Srand Pál, către primul ministru al Ungariei, Batthyány Lajos. Raportează că în Baia Mare și în cele 5 sate din jur se menține liniștea. A fost instituit un comitet din funcționarii superiori și cetățenii avuți, pentru a urmări cu atenție starea de spirit a populației. A luat ființă o gardă cetățenească, formată de asemenea din păturile mai avute. În comitatul Maramureș există în total 4 companii cantonate la Sighet, Hust, Vișeu și Bocicoiul Mare.

113. Zam, 29 martie 1848. Comitele suprem al comitatului Hunedoara, Vasile Nopcea, către guvernatorul Teleki. Raportează despre: numirea altei persoane în locul judeului nobiliar Marillai Ferenc, destituit de Guberniu; încercarea unora de a scoate orașul Deva de sub jurisdicția comitatului și de a forma un magistrat; contracararea acestei încercări și constituirea unei gărzi cetățenești; propagarea „ideilor comunismului” de un izraelit; alungarea evreilor din Deva în vederea menținerii ordinii nobiliare constituite.

114. Hodod, 29 martie 1848. Comitele suprem al comitatului Solnocul de Mijloc Wesselényi Farkas, către guvernatorul Teleki. Raportează că va citi în aduna-

rea nobiliară a comitatului adresa palatinului Ștefan, prin care se hotărăște executarea ordinelor primului ministru al Ungariei, Batthyány. La adunare va acționa conform celor cuprinse în adresa guvernatorului din 29 martie 1848. Informează apoi despre o întrunire a comunității orășenești din Zalău, unde s-au discutat o serie de probleme care au provocat agitație, atât în rîndurile țărănimii, cît și în ale nemeșimii.

115. Brașov, 29 martie 1848. Magistratul orașului Brașov către Guberniu. A fost informat de tipograful Johann Gött că deși s-a emis manifestul regal din 15 martie privind desființarea cenzurii, totuși fostul cenzor, preotul romano-catolic Kovács, i-a pretins să-i prezinte ziarul local. L-a refuzat pentru a evita agitația orășenilor. Roagă ca în cazul menținerii cenzurii pentru Transilvania să se dea dispoziții în vederea prevenirii tulburărilor.

116. Pecica, 29 martie 1848. Judele nobiliar Szóke Károly către mănăstirea din Hodoș-Bodrog. Îl somează pe abatele mănăstirii să renunțe la strîngerea birurilor și la serviciile de corvoadă prestate de iobagi pînă la noi dispoziții.

117. Chier, 29 martie 1848. Memoriul celor 202 capi de familie din satul Chier către comitatul Arad. Arată că au trecut de la religia greco-catolică la cea ortodoxă și de aceea cer restituirea bisericii și a școlii împreună cu pămînturile aparținătoare.

118. Viena, 29 martie 1848. Cancelarul aulic Jósika către guvernatorul Teleki. Îi trimite rescriptul regesc prin care monarhul își exprimă încrederea în el. Totodată îl înștiințează că proiectul legii privind desființarea serviciilor urbariale a fost restituit Dietei, pentru a-l reface în așa fel încît să nu aducă prejudicii nici proprietarilor, nici statului. Face apoi cîteva referiri la măsurile represive luate de autorități în Galiția, Croația și Italia. Referindu-se la Transilvania, îl informează pe guvernator că s-au dat ordine comandamentului suprem pentru a-i pune la dispoziție unitățile de grăniceri în vederea preîntîmpinării și înăbușirii în fașă a eventualelor mișcări populare antinobiliare.

119. Surduc, 29 martie 1848. Liderul nobilimii liberale baronul Jósika Miklós către prietenul său baronul Wesselényi Miklós. Roagă să-i fie trecut numele alături de nobilii care au semnat memoriul adresat regelui. În continuare se referă la: entuziasmul care a cuprins iobagii față de perspectiva eliberării lor; starea agitată a țăranilor din Szabolcs (R.P.U.); arborarea tricolorului maghiar la Dej; atmosfera dușmănoasă față de familia Jósika la Cluj; speranța că va veni la Cluj și populația va recunoaște în el pe participantul la mișcările din 1834—35, dacă cele 50 volume ale sale nu l-au putut deosebi pînă acum de prohabsburgii care-i poartă numele.

120. Cluj, 30 martie 1848. Guvernatorul Teleki către împărat. Propune din nou convocarea neîntîrziată a Dietei ca o „dorință a țării întregi“.

121. Cluj, 30 martie 1848. Guvernatorul Teleki către cancelarul aulic al Transilvaniei, Jósika. Îl solicită să intervină din nou la împărat pentru convocarea Dietei, singurul mijloc care putea asigura menținerea ordinii publice constituite.

122. Cluj, 30 Martie 1848. Guvernatorul Teleki către: a) comitele suprem al comitatului Cluj; b) vicecăpitanul districtului Chioar; c) comitele suprem al comitatului Turda; d) primarul orașului Sibiu; e) comitele suprem al comitatului Alba de Jos; f) judele primar al orașului Abrud. Le comunică numele canceliștilor români care au părăsit orașul Tîrgu Mureș și le ordonă urmărirea lor. Le cere, de asemenea, să-l anunțe imediat în caz că tinerii canceliști ar provoca agitații în rîndurile populației românești.

123. Cluj, 30 martie 1848. Guvernatorul Teleki către comitele suprem al comitatului Solnocul de Mijloc. Nu se simte împuternicit să renunțe în numele principatului Transilvaniei la comitatele și districtele din Partium și nici nu are puterea să împiedice anexarea lor la Ungaria. Recomandă ca stările privilegiate să nu acționeze deocamdată, ci cel mult să-și reafirme, prin delegații lor, intenția de a se uni cu Ungaria. Înainte de toate să se vegheze asupra păstrării ordinii nobiliare constituite.

124. Viena, 30 martie 1848. Camera imperială din Viena către arhiducele Ștefan, palatinul Ungariei. Transmite adresa inspectoratului superior minier din Baia Mare referitoare la pericolul conturbării liniștii în regiunea de care acesta răspunde. Camera aulică a luat măsurile corespunzătoare pentru asigurarea regiu-

nii miniere cu banii necesari pe luna aprilie. Producția de metal din aprilie să nu se expedieze deocamdată la Pesta, ci să fie păstrată încă o lună spre a putea fi folosită unde se consideră util.

125. Sibiu, 30 martie 1848. Generalul Puchner către guvernatorul Teleki. Îl informează despre influența recentelor evenimente din Franța și din monarhie în Principatele Române pe baza raportului agentului austriac Timoni din Bucu-rești. Sub conducerea tinerilor boieri care au studiat în Franța, în Principatele Române s-a conturat o mișcare ce urmărește unirea națiunii române și întemeie-rea unui nou imperiu dac în frunte cu Bibescu. Bibescu i-a asigurat însă pe Timoni și pe consulul rus Kotzebue, că a refuzat propunerea și are de gînd să-i aresteze pe conducătorii cunoșcuți ai mișcării. Din scrisoare reiese că Timoni se îndoiește de seriozitatea declarației lui Bibescu. Totuși informația prezintă importanță întrucît în Transilvania majoritatea populației este formată din români, care ar putea fi eventual ațțați prin emisari și prin proclamații trimise din străinătate. De aceea, crede că se impune prevenirea și instruirea comandanților unităților de grăniceri de la Turnu Roșu și Brașov, pentru a fi atenți cu privire la trecerea unor persoane de peste munți în Transilvania și a-i raporta cazurile suspecte. Pen-tru menținerea liniștii și ordinii publice constituite este necesară arestarea celor care răspîndesc știri false sau rostesc cuvîntări instigatoare. Autoritățile civile să în-tărească supravegherea polițienească, iar instigatorii să fie pedepsiți. Demonstrați-ile nemeșimii maghiare cu cocarde simbolizînd uniunea sînt interpretate de ro-mâni ca o împotrivire față de monarh, ceea ce poate provoca tulburări. Mai ales achizițiile de arme și muniții trebuiesc supravegheate de poliție, deoarece i-au fost raportate cazuri referitoare la români, care ar fi cumpărat deodată cite 6—8 arme cu munițiile necesare.

126. Sibiu, 30 martie 1848. Generalul Puchner către Comandamentul general din Banat. Conform informațiilor primite din partea lui Timoni, evenimentele din Franța au găsit un ecou larg și în Principatele Române, în special în rîndurile tineretului educat la Paris. S-a înfiripat o mișcare care avea drept scop unirea întregii națiuni române într-un nou imperiu dac. Deoarece majoritatea populației din Banat, la fel ca și cea din întregul Principat al Transilvaniei, este românească, ea ar putea fi agitată prin emisari veniți de la București sau prin proclamații. În consecință propune să se ia măsuri în acest sens. Tot astfel a procedat și el în Transilvania.

127. Timișoara, 30 martie 1848. Samuil Mașirević, arhimandritul mănăstirii Bezdin Munar, către locțiitorul său Maxim Slavić. Își exprimă speranța că trimișii comitatului sosiți pentru a aduce la cunoștința poporului noile rînduieli, au fost bine primiți la mănăstire. Prin pierderea bototei mănăstirea nu va mai avea mina de lucru necesară și nu va mai putea plăti zilerii. De aceea, dispune să fie angajate slugi, care să fie obligate a îndeplini toate lucrările. Cere călu-gărilor și preoților să fie atenți să nu izbucnească răzvrătiri în rîndul sătenilor. Călugarii să se gospodărească mai bine și să muncească ei înșiși, deoarece prin desființarea obligațiilor iobăgești mănăstirea pierde o bună parte din veniturile anuale.

128. Sibiu, 30 martie 1848. Comitele sașilor, Franz Salmen, către magistratul din Sighișoara. Îi comunica printr-o circulară intenția Universității săsești de a înființa găzdi cetățenești. El a fost împuternicit să facă numirile comandanților superiori și de aceea așteaptă rapoarte în acest sens. Magistratul să întocmească liste în vederea înrolării în gărzile civile a proprietarilor de pămînt, a meseriașilor, a funcționarilor, a preoților și intelectualilor. Din gărzile civile vor face parte și românii înstăriți, între 20—50 ani.

129. Tîrgu Mureș, 30 martie 1848. Judele primar regesc din Tîrgu Mureș, Tholdalagi Ferenc, către guvernatorul Teleki. Raportează că în orașul Tîrgu Mureș e încă liniște, dar s-a răspîndit zvonul că tinerii canceliști vor să se întrunească pentru a înlătura blazoanele imperiale cu pajura cu două capete.

130. Tîrnăveni, 30 martie 1848. Comitele suprem al comitatului Tîrnava, Haller Ignác, către guvernatorul Teleki. Raportează că în împrejurimile orașului Tîrnăveni se semnalează agitații. Stările privilegiate se tem de un atac din partea unei cete înarmate. A luat măsuri în vederea preîntîmpinării lui.

131. Arad, 30 martie 1848. Comitatul Arad către palatinul Ștefan. Propune urgentarea retrocedării bisericii din Galșa locuitorilor care s-au reîntors la con-fesiunea ortodoxă, după ce înainte cu 13 ani trecuseră la confesiunea greco-catolică.

132. Olosig, 30 martie 1848. Vicecomitele comitatului Bihor, Sántha György, către primul ministru Batthyány Lajos. Raportează despre desfășurarea lucrărilor adunării comitatense în zilele de 27—31 martie, la care au luat parte alături de nobili și multe elemente burgheze. Adunarea a adoptat măsuri pentru: tipărirea noilor legi atât în limba română, cât și în maghiară; constituirea gărzilor cetățenești; uniformizarea instrucțiunilor de procedură conform noilor legi etc. În afara adunării comitatense, populația își manifestă nemulțumirea în unele părți din cauza lipsei banilor de argint. Generalul locotenent a informat că nu poate da decât 300 de arme pentru gărzile cetățenești. Ar mai fi necesare încă o mie de puști și cinci sute de săbii. Pe teritoriul comitatului staționează 1500 soldați. În eventualitatea unor acțiuni revoluționare antinobiliare ale maselor se va impune mărirea efectivului armatei.

133. Brașov, 30 martie 1848. Adresa unui grup de cetățeni din Brașov către magistratul și comunitatea orașului Brașov. Își exprimă nemulțumirea față de sistemul actual de tutelare și propun următoarele: 1. reforma și reorganizarea comunității, inclusiv alegerea liberă a dregătorilor; 2. dreptul fiecărui cetățean de a fi ales ca deputat al Universității săsești și al Dietei; 3. desființarea candidaturilor la orice alegere; 4. dări de seamă publice ale gestiunilor comunale; 5. deliberări politice publice; 6. procese orale și publice; 7. acordarea de drepturi politice și românilor; 8. înființarea curților cu jurați pentru reglementarea libertății presei.

134. Oravița, 30 martie 1848. Directorul minier din Oravița, Gränzenstein, către vicecomitele comitatului Caraș. Îl informează despre raporturile dintre conducerea montanistică și autoritatea comitatensă. Localitățile miniere s-au străduit până acum să-și păstreze autonomia față de comitat întrucât dregătorii comitatensi nu le cunoșteau interesele lor deosebite. Acum însă împrejurările s-au schimbat radical, întrucât există un guvern responsabil. Populația localităților miniere va participa fără îndoială la alegerile de deputați pe țară și pe comitat. Pe viitor va accepta toate hotărârile cu caracter politic emise de vicecomitele comitatului și le va aplica în localitățile miniere.

135. Viena, 30 martie 1848. Cancelarul aulic Jósika către guvernatorul Teleki. Îi comunică părerea sa despre consfățuirea organizată de Bethlen János senilor și Jósika Lajos. O dezaprobă fiindcă asemenea adunări creează pericolul transformării lor în „cluburi“, care ar putea ajunge în dependență de cel radical de la Pesta. Informează, de asemenea, că s-au dat dispoziții Comandamentului suprem, ca unitățile militare din Transilvania să rămână pe loc, iar trupele de grăniceri să fie imediat puse în mișcare.

136. București, 18/30 martie 1848. Profesorul A. Tr. Laurian către redactorul „Gazetei de Transilvania“, G. Bariț. Îl informează cu privire la unele chestiuni referitoare la abonații „Gazetei de Transilvania“ și la alegerile de episcopi din Țara Românească.

137. Sibiu, 30 martie 1848. Tompa Imre, funcționar la Tezaurariat, scrie părinților: despre zvonurile ce circulă la Sibiu, referitoare la o eventuală ridicare a iobagilor români contra nobililor și a patriciatului săsesc; despre știrile venite de la București privind unele răscoale antimosierești și antițariste din Rusia; despre evoluția unui proces pe care îl aveau cu familia Turi; despre apropiata vestire de către adunarea scăunală a legilor din Ungaria. În încheiere exprimă părerea că acasă n-ar fi rău dacă s-ar lua inițiativa renunțării de bunăvoie la prestațiile iobăgești, așa cum fac mulți în teritoriile săsești.

138. Jibou, 30 martie 1848. Administratorul moșiei baronului Wesselényi Miklós, Kelemen Benjámín, către stăpînul său. Îi scrie că în rîndurile țărănimii dependente de pe domeniul Jibou se menține liniștea. Iobagii sînt mulțumiți cu concesii promise. Trebuie acordate concesiuni asemănătoare și pe domeniile Chiochiș și Galații Bistriței. Asemenea concesiuni a acordat și Wesselényi Ferenc. Numai țărani de pe domeniul Tileagd au refuzat prestațiile feudale.

139. Sibiu, 31 martie 1848. Comitele sașilor, Fr. Salmen, către magistratul orașului Sighișoara. Îi trimite regulamentul de funcționare a gărzilor cetățenești ale sașilor. Din gărzile cetățenești vor face parte proprietarii de case, meseriași și intelectualii în vîrstă de 20—50 de ani. Cei ce au depășit această vîrstă sînt inapți pentru serviciul militar. Ei vor plăti o taxă anuală de 1 florin. Conducerea gărzilor revine comitelui sașilor. Ofițerii vor fi propuși de autoritățile districtuale și aleși de companii. Echiparea gărzilor se va face în funcție de po-

sibilitățile fiecărei localități. Armele vor fi puse la dispoziție de arsenalele locale. Restul armamentului și echipamentul se va procura personal de către membrii gărzilor cetățenești. Se va înființa o casierie locală a unității respective. Instrucția să nu răpească prea mult timp. Fiecare membru al gărzilor cetățenești va depune jurământul de credință față de împărat, patrie și Universitatea săsească. Fiecare va fi obligat să-și respecte superiorii. Pentru acte de indisciplina se vor aplica amenzi și detențiune. Amenzile vor fi vărsate în casieria unității.

140. Sibiu, 31 martie 1848. Ioseph Graef, deputat al orașului Brașov la ședințele Universității săsești de la Sibiu, către magistratul orașului Brașov. Îi raportează despre obiecțiile pe care le-a ridicat cu privire la: uniformele gărzilor cetățenești; folosirea lor numai în scopuri defensive; organizarea lor cu cheltuieli cât mai mici. În legătură cu armele solicitate din depozitul militar din Alba Iulia, l-a informat pe generalul Puchner că Brașovul nu are nevoie de armament de reformă. La organizarea gărzilor cetățenești vor participa proprietari, meseriași și intelectuali, sași, unguri și români. Informează și despre frământările din Orăștie.

141. Sighet, 31 martie 1848. Administratorul comitatului Maramureș, Szentpáli László, către primul ministru Batthyány Lajos. Raportează că în comitat se va explica populației legea privind desființarea iobăgiei și se vor organiza găzile cetățenești. La Sighet va funcționa un comitet sub conducerea comitetului suprem, căruii îi vor fi subordonați toți funcționarii, gărda cetățenească, iar în cazuri excepționale chiar și armata. Referindu-se la declarațiile unor iobagi ai fiscului și ai nobililor, afirmă că în Maramureș n-ar exista pericolul izbucnirii unor răscoale țărănești. Nu vor provoca tulburări nici micii nobili.

142. Pesta, 31 martie 1848. Manifestul comitetului pentru supravegherea ordinii publice din Pesta către croați. Croații sînt chemați să se alăture cauzei maghiare și să facă front unit împreună cu celelalte popoare din Ungaria împotriva dușmanului comun, birocrația despotică austriacă.

143. Satulung, 31 martie 1848. Groful Teleki Imre din Satulung către guvernatorul Teleki József. Își exprimă regretul pentru modul cum au fost desființate robota și dijma în Ungaria. Acțiunea lui Wesselényi privind separarea comitatelor din Partium de Transilvania a stimulat pe reformatorii români. Zilnic au loc adunări și vizite reciproce. Legile noi despre desființarea robotei sînt aduse la cunoștința țăranilor prin afișe. Românii au hotărît să ceară adunare districtuală. Dacă comandantul districtului se va opune, vor alege într-o adunare națională un președinte și un comandant districtual. Nemeșimea necontribuabilă din Chioar și din comitatele învecinate este și ea nemulțumită și turbulentă. Secuții s-ar pronunța împotriva uniunii cu Ungaria și a suportării sarcinilor publice.

144. Brașov, sfîrșitul lunii martie 1848. Manifestul românilor din Transilvania care sintetizează în 12 puncte revendicările lor cu caracter social și național.

145. Sibiu, 1 aprilie 1848. Generalul Puchner către guvernatorul Teleki. Îl informează despre plecarea mai multor canceliști secui de la Tîrgu Mureș în districtele de graniță, pentru a-i determina pe grăniceri să înceteze serviciul militar. Acest lucru ar putea avea consecințe grave, deoarece frontierele dinspre Moldova nu sînt păzite, iar armata din Transilvania nu ar face față unei eventuale răscoale a populației românești.

146. Blaj, 1 aprilie 1848. Circulara episcopului greco-catolic, Ioan Lemenu, adresată protopopilor. Le atrage atenția cu privire la datoria de a folosi influența lor și a preoților pentru a combate zvonurile false, care ar putea tulbura poporul. Poporul să aștepte în liniște satisfacerea drepturilor lui pe cale legală și să nu încerce să le obțină prin forță.

147. Sibiu, 1 aprilie 1848. Comitele sașilor, Fr. Salmen, către magistratul orașului Brașov. Îl informează că se semnalează nemulțumiri în sînul populației românești din district. Românii sînt nemulțumiți din cauza: 1. neadmiterii lor în Magistrat, în comunitate și în bresle; 2. refuzului de a li se acorda lemne de foc pentru iarnă; 3. nepublicării unei dispoziții guverniale din anul 1847, care le este favorabilă; 4. împovărării țăranilor din Săcele cu suma de 1622 florini drept taxă de tîrg.

148. Tîrgu Mureș, 1 aprilie 1848. Judele primar regesc al scaunului Mureș, Tholdalagi Ferenc, către tezaurarul Transilvaniei, Mikó Imre. Protestează împotriva procedurii cămării de sare de la Praid, care a întreprins acțiuni fiscale

în jurisdicția sa, cu ocolirea forurilor superioare ale scaunului. Cere să se pună capăt unor asemenea practici, care în conjunctura nouă pot avea o influență nefastă asupra spiritelor agitate ale locuitorilor.

149. Mediaș, 1 aprilie 1848. Directorul de poliție Friedrich Biedersfeld către protopopol Ștefan Moldovan. Îi scrie în problema modului de organizare a gărzilor cetățenești. S-a alcătuit un comitet, care are datoria să-i înscrie în gărzi, fără deosebire de naționalitate, pe cetățenii apti să minuiască armele. Îl roagă să-i asigure pe credincioșii lui, că măsurile luate n-au alt scop decât să apere avutul și să mențină ordinea publică constituită.

150. Orăștie, 1 aprilie 1848. Judele regesc Franz Bruz către F. Salmen, comitele sașilor. Îi raportează că membrii cazinoului maghiar din localitate au organizat, în ziua de 29 martie, o adunare publică la care au participat și 5—6 sași. Adunarea avea drept scop să se pronunțe în problema uniunii Transilvaniei cu Ungaria. Dar numărul sașilor prezenți a fost prea mic pentru a se lua o hotărâre. De aceea, s-au adunat în ziua următoare în sala „Pfaffenhuber“. Au fost invitați să participe și ungurii. Aici s-a hotărât să se prezinte o cerere Guvernului în sensul convocării Dietei în vederea hotărârii uniunii Transilvaniei cu Ungaria. Sașii au revenit însă a doua zi asupra acestei hotărâri. În felul acesta, în ziua de 31 martie s-au adunat în fața cazinoului numai locuitorii români și maghiari din Orăștie. În același timp a avut loc și adunarea districtului. Mulțimea a năvălit în clădirea magistratului și a arborat un steag tricolor maghiar. A fost nevoit să primească demonstrații, care i-au prezentat doleanțele lor în limba maghiară și română. Revendicările populației românești au fost susținute de o delegație de 24 persoane. Îi s-a înmînat apoi o petiție către Guvernul. Protestează împotriva faptului că este făcut răspunzător de aceste evenimente.

151. Timișoara, 1 aprilie 1848. Primarul Timișoarei către primul ministru Batthyány. Îi dă informații despre: existența unei atmosfere antisemite; organizarea gărzii locale; purtarea unor cocarde cu culorile alb și albastru de unele persoane din oraș.

152. Blaj, 1 aprilie 1848. Clericul Georgie Stanciu scrie tatălui său despre: noutățile de la Blaj; evenimentele din Franța, regatul celor două Sicilii și Ungaria; ordinul împăratului dat generalului-comandant din Sibiu pentru a fi gata să intervină acolo unde i se va cere.

153. Viena, 1 aprilie 1848. Cancelarul Jósika către guvernatorul Teleki. Confirmă primirea adresei prin care cere convocarea grabnică a Dietei Transilvaniei. Cererea a fost înaintată împăratului. Atrage atenția că principalul lucru este menținerea ordinii existente. În acest scop Puchner va primi din nou ordin să facă manevre demonstrative cu armata, care nu vor rămîne fără efect nici între nobili, nici între țărani. Va face demersuri pentru ușurarea situației secuilor. Va ieși în curînd și un rescript împărătesc în interesul țărănimii. Își exprimă regretul față de abolirea constituției feudale din Ungaria. Îl preocupă mai ales soarta nobilimii din Transilvania în mijlocul a 1 200 000 de români, în eventualitatea că s-ar accepta reprezentanță populară.

154. Cluj, 2 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către generalul Puchner. Îl anunță că s-a primit cu satisfacție știrea trimiterii unei companii la Deva, destinată comitatului Hunedoara. Era necesară încă o companie la Deva pentru comitatul Zarand.

155. Sibiu, 2 aprilie 1848. Generalul Puchner către Comandamentul general din Banat. Informează că batalionul 1 al regimentului Sivkovich va pleca din Banat la 11 aprilie, conform ordinului Consiliului Aulic de Război. La Cluj va fi detașată o altă unitate militară.

156. Brașov, 2 aprilie 1848. Judele primar al Brașovului Albrichsfeld către guvernatorul Teleki. Raportează că a primit dispoziții să confiște broșura *Hunnia függetlenségé* și să interzică librarilor s-o vîndă. În Brașov nu se găsește și nici nu se știe de existența ei. Librarianii l-au întrebant cum să procedeze în cazul că li s-ar trimite spre vînzare, deoarece ziarul „Erdélyi Híradó“ anunță apariția ei în numărul său din 26 martie. Necunoscînd cuprinsul broșurii le-a recomandat să aștepte hotărîrea guvernatorului, deoarece după știrea sa între timp s-au adus importante modificări în privința presei. Tot în legătură cu libertatea presei semnalează intervenția tipografului Gött. Acesta afirmă că deși a intrat în vigoare ridicarea cenzurii în toate țările Casei austriece, totuși a fost somat de preotul catolic din localitate, fost cenzor, să-i prezinte pentru verificare foaia sa săptă-

minală înainte de a fi difuzată. Roagă să i se dea dispoziții precise privitoare la presa germană și maghiară. Până acum presei germane i s-a răpit dreptul de a răspunde calomniilor ziarului „Erdélyi Híradó”.

157. Sighet, 2 aprilie 1848. Al doilea vicecomite al comitatului Maramureș, Mihali Gabriel, către primul ministru al Ungariei, Batthyány Lajos. Raportează despre situația politică și socială a comitatului. La 30 martie s-a format o comisie pentru menținerea ordinii publice constituite. La cererea unei părți a populației au fost îndepărtate stemele austriece de pe clădirile tezaurariale.

158. Viena, 2 aprilie 1848. Groful Bethlen Domokos către soția baronului Bánffy Miklós. Își exprimă speranța că după evenimentele care au avut loc valoarea pământului va crește, iar statul îi va despăgubi pe moșieri. Principalul lucru este să se liniștească lumea. O roagă să se îngrijească de iluminarea locuinței lui din Cluj ori de câte ori va fi necesar, întrucât se teme că altfel va suferi pagube.

159. Brașov, înainte de 3 aprilie 1848. Manifestul românilor transilvăneni în care se condiționează uniunea: de existența Dietei și deci a autonomiei Transilvaniei; de ștergerea oricăror privilegii de clasă; de transformarea fostului regat feudal maghiar de dinainte de 1526 într-o confederație de cantoane naționale autonome etc.

160. Viena, 3 aprilie 1848. Manifestul împăratului Ferdinand cu privire la problema reglementării urbariale în Transilvania și în Partium. Anunță că legile privitoare la îmbunătățirea situației iobagilor, votate de Dieta Transilvaniei în 1847, au fost sancționate. Reglementarea definitivă a relațiilor urbariale va fi hotărâtă de Dieta ce urma să aibă loc în anul 1848. Aplicarea reglementării urbariale va intra în vigoare după 31 martie 1849.

161. Cluj, 3 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către comitatul Cluj. Anunță că a cerut împăratului convocarea Dietei. Știrile potrivit cărora armata ar părăsi Transilvania erau fără temei. Armata își va da tot concursul la menținerea ordinii publice constituite.

162. Cluj, 3 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către împărat. Îi informează despre dorința deputațiilor comitatelor Cluj și Alba de Jos de a se convoca neftnfrziat Dieta. Insistă apoi asupra necesității constituirii și înarmării gărzilor cetățenești.

163. Cluj, 3 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către cancelarul Jósika. Îi aduce la cunoștință o informație secretă primită de generalul Puchner de la agentul austriac Timoni din București. Acolo tinerii reînțorși din Paris au inițiat o mișcare cu scopul de a reuni pe toți românii într-o „Nouă Dacie”. De aceea a ordonat tuturor funcționarilor superiori să supravegheze atent populația românească și în caz că vor descoperi instigatori sau emisari străini să-i urmărească și să-l anunțe. Autoritățile din orașele Cluj, Sibiu, Brașov, Tîrgu Mureș, Bistrița, Mediaș, Sighișoara, Orăștie, precum și din comitatele Solnocul de Mijloc, Solnocul Interior, Turda, Alba de Jos și Făgăraș vor supraveghea persoanele care cumpără arme și muniții.

164. Cluj, 3 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către oficialitățile din toate comitatele și orașele Transilvaniei. Le atrage atenția: să urmărească înțocobi atitudinea românilor; să aresteze persoanele care agită poporul român; să întocmească o evidență despre cei ce cumpără arme și praf de pușcă.

165. Cluj, 3 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către generalul Puchner și către directorul Procuraturii fiscale. Primului îi recomandă menținerea în închisoarea din cetatea de la Alba Iulia a Ecaterinei Varga, iar celui de al doilea de a începe cât mai curînd procesul împotriva acesteia.

166. Pesta, 3 aprilie 1848. Palatinul Ungariei către comitatul Arad. A aflat despre neliniștea populației din cele 20 de localități și îndeosebi a celei din Gașca, cauzată de reîntoarcerea sa la confesiunea ortodoxă de la cea greco-catolică, la care a trecut în 1833. A dat dispoziții consiliului locotenenței regale să ia în dezbateră cazul, iar mitropolitului de la Karlowitz să întreprindă toate măsurile pentru a nu se ajunge la tulburarea liniștii. Autoritățile comitatului Arad au datoria să pună capăt agitațiilor.

167. Viena, 3 aprilie 1848. Cancelarul aulic Jósika, către guvernatorul Teleki. Îi trimite instrucțiuni privind înființarea gărzilor cetățenești aprobate de

Împărat. Scopul lor trebuie să fie menținerea ordinii publice existente și să se constituie numai din oameni de încredere.

168. Sibiu, 3 aprilie 1848. Generalul Puchner către guvernatorul Teleki. Revine asupra propunerii de transferare a Ecaterinei Varga la Gherla. Datorită apropierii Albei Iulii de Munții Apuseni ar fi mai potrivit să fie strămutată la Arad sau Timișoara.

169. Sibiu, 3 aprilie 1848. Episcopul Andrei Șaguna către guvernatorul Teleki. Urmărește desfășurarea evenimentelor și este gata să facă totul pentru menținerea liniștii. În acest sens, pe baza adresei comitelui suprem Vasile Nopcea, se va deplasa încă a doua zi în comitatul Hunedoara pentru a preîntâmpina izbucnirea unor tulburări prin povățuirea poporului.

170. Mediaș, 3 aprilie 1848. Protopopul Ștefan Moldovan către episcopul Lemenț. Îi scrie despre ordinul primit din partea Universității săsești de a vesti în biserică înființarea gărzilor cetățenești. Totodată îi cere părerea cu privire la manifestele care circulau printre românii din Mediaș și cu privire la „spiritul novelor nemțești“.

171. Sibiu, 3 aprilie 1848. Universitatea săsească ia act de propunerea magistratului din Sibiu de a se acorda drepturi politice populației românești de pe „Pământul crăiesc“. Pe baza acestei propuneri, Universitatea săsească hotărăște: 1. românilor de pe „Pământul crăiesc“ să li se acorde aceleași drepturi la alegeri ca populației săsești; 2. tinerii români să fie primiți ca ucenici de breslași sași și să poată obține apoi și dreptul de meșter; 3. parohiile ortodoxe să primească porțiunea canonică din pământul obștesc, iar dacă acesta lipsește, să li se dea o despăgubire corespunzătoare; 4. preoții români să aibă aceleași prerogative ca și cei ai confesiunilor oficial recunoscute.

172. Sibiu, 3 aprilie 1848. Universitatea săsească hotărăște următoarele: 1. românii să beneficieze la fel ca și sașii de dreptul de a fi aleși membri în conducerea comunităților și în dregătoriile comunale și ținutale; 2. ucenicii și meșterii români să fie primiți în bresle în aceleași condiții ca și sașii; 3. fiecărei parohii românești să i se dea o porție canonică, sau în lipsa ei să i se acorde preotului o leafă potrivită; 4. preoții neuniți să dispună de aceleași drepturi personale ca și cei ai religiilor recepte (recunoscute).

173. Aiud, 3 aprilie 1848. Comitatul Alba de Jos către guvernatorul Transilvaniei. Raportează că în comitat nu s-a observat nici o mișcare. Solicită totuși 600 de puști și muniții de la Alba Iulia pentru comitatul Alba de Jos.

174. Olosig, 3 aprilie 1848. Comitele comitatului Bihor către guvernul provizoriu al Ungariei. Raportează că ordinea n-a fost încă tulburată în comitat. Comisiile formate pentru popularizarea legilor își desfășoară activitatea cu succes. Garda cetățenească din Oradea numără aproximativ 800 de persoane. Pentru gărzile cetățenești din comitat ar fi nevoie de 1000 de puști cu baionete, de 500 de săbii și de muniție corespunzătoare. Solicită trimiterea a cel puțin 200 000 monede de argint pentru schimb.

175. Cluj, 3 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către cancelarul Jósika. Îi cere să intervină pentru aducerea grabnică la cunoștința publicului a datei convocării Dietei transilvănene, fiindcă numai astfel nădăjduiește să se liniștească spiritele. Stările privilegiate sînt neliniștite din cauza românilor, și-și pun mari speranțe în convocarea Dietei.

176. Aiud, 3 aprilie 1848. Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós, către consilierul gubernial Bornemissa János. Îi scrie despre diferitele zvonuri printre care și cel referitor la comitele suprem al comitatului Hunedoara, Vasile Nopcea. El ar fi fost alungat și ar fi recurs la armată pentru a-și recupa funcția. Nobilii se tem că vor fi ruinați, dar nu îndrăznesc să ridice glasul.

177. Viena, 3 aprilie 1848. Colonelul austriac baronul Petrichevich Horváth János către cumnatul său baronul Bornemissa János din Cluj. Îi scrie despre dezavantajele pe care le-ar aduce uniunea indeosebi pentru nobili; prin reprezentanța poporului două treimi din deputații care vor forma Dieta vor fi recrutați dintre slavi, germani și alții; în Transilvania românii fiind majoritari pot ajunge să domine viața politică. Amintește apoi despre unele manifestări de la Viena pentru o Germanie unită; de asemenea despre o delegație croată care și-a afirmat credința către tron și a cerut despărțirea de Ungaria.

178. Braşov, după 3 aprilie 1848. Propunerile românilor pentru întemetera unci adevărate frăţietăţi cu saşii. În şapte puncte se revendică egalitatea în drepturi şi datorii: în domeniul şcolar, militar, fiscal şi al reprezentării în dregătoriile locale şi în Dietă. Egalitatea trebuie să aducă desfiinţarea privilegiilor şi a scriviturilor feudale.

179. Cluj, 4 aprilie 1848. Guvernul Transilvaniei către: a) directorul liceului regesc din Cluj; b) rectorul colegiului reformat din Cluj şi c) rectorul colegiului unitarian din Cluj. Le cere informaţii referitoare la hotărîrea tineretului studios de a participa la adunarea comitatului Dăbîca şi le ordonă să o contracareze.

180. Blaj, 4 aprilie 1848. Episcopul de la Blaj, Ioan Lemeni, către baronul Wesselényi Miklós. Îi scrie în problema numirii unui preot în comuna Creaca şi-l asigură că a făcut totul pentru a menţine calmul în rîndurile maselor ţărăneşti.

181. Braşov, 4 aprilie 1848. Raportul deputatului oraşului Braşov la Universitatea săsească, Joseph Graef, despre şedinţele acesteia. Mai mulţi deputaţi au exprimat părerea că cererile românilor din Braşov s-ar fi putut rezolva pe plan local, la fel ca la Sebeş şi Orăştie. A protestat împotriva echipării cu uniforme a gărzilor civile. La Sibiu domneşte liniştea. Episcopul Şaguna a liniştit Universitatea săsească, asigurînd-o că românii de pe „Pămîntul crăiesc” nu vor provoca tulburări. Insistă însă asupra necesităţii admiterii juriştilor români în diferite funcţii. În postscriptul din după-masa zilei de 3 aprilie exprimă părerea că religia n-are nici o legătură cu problemele politice. Românii vor suporta sarcini egale cu saşii. Intr-o însemnare făcută la sfîrşitul raportului, magistratul cere şi un extras al procesului verbal al şedinţei Universităţii săseşti.

182. Mediaş, 4 aprilie 1848. Românii din Mediaş condiţionează participarea la gărzile cetăţenesti şi la suportarea comună a sarcinilor de: 1) reprezentarea lor în Dietă, în Magistrat şi în comunitate proporţional cu numărul lor; 2) alocarea, după acelaşi criteriu, a veniturilor rezervate bisericilor şi şcolilor; 3) distribuirea de loturi preoţilor români la fel ca şi celor luterani.

183. Bahnea, 4 aprilie 1848. Adresa mai multor preoţi din protopopiatul Tîrnava către consiliul suprem al bisericii calvine din Transilvania. Aduc la cunoştinţă situaţia materială precară a învăţătorilor din acest protopopiat. Cer consiliului bisericii calvine ca la proxima Dietă a Transilvaniei să propună acordarea de salarii preoţilor şi învăţătorilor din bugetul statului.

184. Timişoara, 4 aprilie 1848. Proclamaţie către cetăţenii oraşului Timişoara, semnată de Klauzál Gábor, Szemere Bertalan şi Pulszky Ferenc, membri ai guvernului Ungariei, precum şi de Paulovics Árkád, vicenotarul Timişoarei. În numele triumfului egalităţii îi avertizează că trebuie să înceteze orice acţiuni care ar leza interesele evreilor. În caz contrar vor interveni gărzile cetăţenesti pentru a-i apăra pe evrei.

185. Satulung, 4 aprilie 1848. Groful Teleki Imre către consilierul aulic, groful Apor Lázár. Îşi manifestă regretul şi dezaprobarea faţă de: abolirea vechii constituţii feudale; desfiinţarea robotei, dijmei şi eventual a drepturilor regaliene; perspectiva diminuării pămînturilor alodiale; desprinderea comitatelor Solnocul Interior şi Zărând de Transilvania; probabila uniune a Transilvaniei cu Ungaria; persecutarea evreilor; activitatea studenţilor români şi maghiari; posibilitatea ca şi poporul român să întocmească „12 puncte” ale sale. În încheiere, îşi exprimă teama că „va deveni cerşetor”.

186. Cluj, 5 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către generalul Puchner. A dat dispoziţii scaunelor secuieşti să ia măsuri împotriva tentativelor unor cancelişti din Tîrgu Mureş de a determina grănicerii secui să părăsească serviciul militar. Preşedintele Tablei regeşti din Tîrgu Mureş a fost solicitat să comunice numele „instigatorilor”. A aflat cu plăcere că frămîntările din Tîrgu Mureş au fost canalizate pe calea legalităţii.

187. Cluj, 5 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către juzii regeşti ai scaunelor Odorhei, Trei Scaune, Arieş, Ciuc şi către asesorul de la Tabla regească, Szentiványi Dániel. Le atrage atenţia că aveau obligaţia să contracareze activitatea acelor cancelişti de la Tabla din Tîrgu Mureş, care au plecat acasă pentru a-i agita pe grănicerii secui în sensul eliberării lor de sarcini militare. Cei vinovaţi vor răspunde de faptele lor.

188. *Cluj, 5 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki către comandantul Puchner și către directorul procuraturii fiscale. Îi aduce la cunoștință lui Puchner că, pentru a decide în problema transferării Ecaterinei Varga de la Alba Iulia la închisoarea militară de la Arad sau Timișoara, a cerut informații referitoare la stadiul în care se găsea procesul acesteia.

189. *Cluj, 5 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki către generalul Puchner și către comitele suprem al comitatului Tîrnava. Pe generalul Puchner îl informează despre adresa comitelui suprem al comitatului Tîrnava din 30 martie, prin care cere dispoziții în legătură cu izbucnirea unor eventuale răscoale țărănești. Pe comite îl înștiințează că a cerut generalului Puchner să-i acorde ajutor militar dacă va fi cazul.

190. *Cluj, 5 aprilie 1848.* Directorul colegiului unitarian din Cluj către guvernatorul Teleki. Îi raportează că elevii de la școala pe care o conduce nu au de gînd să participe la adunarea din comitatul Dăbîca, ci numai cei de la școala luterană.

191. *Sibiu, 5 aprilie 1848.* Universitatea săsească, către redacția ziarului „Gazeta de Transilvania”. Cere să reproducă întocmai în limba română hotărîrea Universității săsești.

192. *Pecica, 5 aprilie 1848.* Judele nobiliar Szóke Károly către mănăstirea Hodoș-Bodrog. Atrage atenția abatelui că în pofida legii din 1840 (art. 6, § 7) nu întocmește matricolele în limba maghiară. Cere trimeterea matricolelor mănăstirii pentru arhiva comitatului.

193. *Hațeg, 5 aprilie 1848.* Controlorul provizoriu de pe domeniul tezaurariatului din Deva, Cseh Miklós, către președintele tezaurariatului. Raportează că s-au ivit tulburări la Ghelar. Ele provoacă îngrijorări.

194. *Carei, 5 aprilie 1848.* Vicecomitele comitatului Satu Mare, Gabányi Sándor, către guvernul provizoriu al Ungariei. Raportează că nu au izbucnit mișcări revoluționare antinobiliare în comitat de amploare mai mare. Doar la Moftinul Mic iobagii ar intenționa să ocupe terenurile care le-au fost răpite în anii anteriori, cu prilejul separării pămînturilor alodiale de cele urbariale. Acțiuni asemănătoare se profilează la Sătmărel și Peleş. A dat ordin pentru restabilirea liniștii. La Carei a luat ființă o gardă cetățenească ce numără pînă acum 775 oameni.

195. *Cîmpeni, 5 aprilie 1848.* Asesorii onorifici din comitatul Alba de Jos, Kendi Péter și Rákosi N. Ferenc, către judele nobiliar Bisztrai József din Bistra. Raportează că s-au conformat ordinului primit și au cercetat mai multe persoane din plasa Bistra cerîndu-le să nu organizeze adunări. Todor Tioc, Ioan Patița și Samoilă Morar l-au asigurat că nu vor organiza adunări, dar mîine vor proceda la iscălirea unei petiții. Ioan Corcheș a refuzat să răspundă.

196. *Cîmpeni, 5 aprilie 1848.* Petru Ioanete, Ilie Dascalovici, Ioan Patița și alți șapte reprezentanți ai moșilor informează pe judele nobiliar Bisztrai József despre „adunarea națională” de la Abrud. La Abrud s-a hotărît să se convoace o altă întrunire la Cîmpeni pe data de 6 aprilie 1848. Autoritățile au luat însă măsuri pentru a o împiedica. La întrunirea de la Cîmpeni s-a preconizat să se iscălească petiția redactată de Ioan Buteanu, pentru a fi înaintată Dietei. Judele nobiliar să nu o interzică, deoarece menirea ei este de a dezvălui forurilor superioare plîngerile și dorințele poporului român. Răspund pentru desfășurarea ei pașnică. În schimb nu-și iau nici o răspundere pentru eventualele tulburări, pe care le-ar produce interzicerea ei.

197. *Abrud, 5 aprilie 1848.* Declarația prim-judelui din Abrud Nagy Károly, privind participarea lui la adunarea românilor din 3 aprilie de la Abrud. La adunare au luat parte circa 70—80 de persoane, în special preoți și învățători. Președintele ei a fost Ioan Buteanu. El a făcut cunoscut că la Dieta ce se va ține la Cluj vor fi înaintate pe cale legală revendicările națiunii române. A fost citită petiția referitoare la recunoașterea națiunii române, care a fost formulată la întrunirea de la Cluj. Adunarea a decurs în liniște și ordine.

198. *Moșna, 5 aprilie 1848.* Parohul luteran St. L. Roth către profesorul St. A. Bergleiter. Îi exprimă temerea că promisiunile făcute iobagilor de către nobili nu vor fi respectate, ceea ce va provoca tulburări. Consideră răscumpă-

rarea prestațiilor feudale din partea statului ca singura posibilitate a rezolvării revendicărilor țărănești.

199. Cluj, 6 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către locțiitorul comitelui din Zarand. Îi informează că nu este în drept să aprobe scoaterea comitatului de sub jurisdicția Guberniului Transilvaniei.

200. Șumuleu, 6 aprilie 1848. Vicejudele scaunului Ciuc, Székely Zsigmond, către comandantul regimentului 1 secuiesc. Îi informează că elevii din Șumuleul-Ciucului sînt liniștiți deocamdată, dar cer retragerea trupelor din localitate. Ei dezaprobă măsurile comandamentului de a pune tineretului studios sub supraveghere militară. Ele creează pericolul accentuării stării de spirit antinobiliare în rîndurile grănicerilor și ale populației civile. Dregătorii civili consideră și ei că folosirea armatei nu este necesară. Pe viitor comandamentul militar să acționeze de comun acord cu autoritățile civile.

201. Miercurea Ciuc, 6 aprilie 1848. Colonelul Schirnding către dregătorii scaunului Ciuc. Îi informează că potrivit unui ordin al forurilor superioare a pus regimentul în stare de alarmă, după ce i-au parvenit știrile despre tulburările elevilor de la Șumuleu. Va lua și pe viitor măsurile necesare pentru a asigura intrarea în acțiune a militarilor, dacă va fi cazul.

202. Abrud, 6 aprilie 1848. Judele primar din Abrud, Laborfalvi Nagy Károly, către guvernatorul Transilvaniei. Îi raportează din nou despre adunarea de la Abrud din ziua de 3 aprilie. A participat personal ca invitat. Au fost prezenți frunțații satelor de pe domeniile regale într-un număr neobișnuit de mare. Președintele adunării a fost Ioan Buteanu. S-a dat citire unei petiții scrise în limba maghiară, care a fost formulată inițial la Cluj într-o adunare a românilor. Ea a fost înaintată, prin intermediul episcopului Lemeni și Guberniului. În ziua precedentă a fost înaintată adunării generale a orașului o petiție în 13 puncte. Din Zarand, Hunedoara și din alte părți sosesc știri neliniștitoare despre adunările de la Cîmpeni și Bistra.

În anexă se formulează revendicările românilor privind repunerea lor în drepturi ca națiune; școli în limba proprie; folosirea limbii române în administrație, justiție, învățămînt, biserică etc.

203. Roșia Montană, 6 aprilie 1848. Un grup de mineri din Roșia Montană către maistrul Henni József. Îi informează despre unele zvonuri neliniștitoare, care circulă în rîndul minerilor. Îi propune să se deplaseze la Roșia Montană în vederea organizării unei adunări populare.

204. Bistra, 6 aprilie 1848. Judele nobiliar Bisztrai József din Bistra, către comitele suprem al comitatului Alba de Jos. Raportează că a fost încunostințat despre intenția convocării unei adunări la Cîmpeni, asemănătoare aceleia ținută la Abrud. A încercat să o împiedice. Cei somați au declarat, că nu vor decît să adune iscălituri pentru cererea, pe care o vor înainta viitoarei Diete. Dacă nu vor fi împiedicați în această acțiune, au dat asigurări că nu vor izbucni tulburări. La 6 aprilie s-au adunat în biserica din Cîmpeni 500 de oameni. Le-au vorbit Simion Balint și Ioan Buteanu. Ei au îndemnat poporul la supunere. La această adunare a fost prezent și tînărul cancelist Avram Iancu, care a sosit la Cîmpeni în seara zilei precedente. A avut loc o întrunire și la Bistra, unde a vorbit preotul unit Ioan Fodor. Recomandă rechemarea lui Iancu la Tîrgu Mureș. Totodată propune să se atragă atenția celor doi episcopi români, că vor fi făcuți responsabili de eventualele tulburări.

205. Brașov, 6 aprilie 1848. Magistratul orașului Brașov către Fr. Salmen, comitele sașilor. Îi răspunde în problema nemulțumirilor populației românești din localitate. Argumentează că ar fi vorba numai de unii români, care se plîng de abuzuri și nu de o nemulțumire generală ce ar putea avea urmări grave. Episcopul ortodox a acționat atît personal, cît și prin preoții lui pentru liniștirea poporului. Cu toate acestea, sînt de așteptat unele acte de violență din partea proletariatului. De aceea, propune înființarea gărzilor cetățenești cu ofițeri aleși din rîndul cetățenilor din localitate. Primirea românilor la Magistrat, în comunitate și în bresle o condiționează de cunoașterea limbii germane. Exprimă părerea că ar fi mai bine să se facă în această privință unele concesii, decît să fie impuse de Dietă. Repingerea cererii lui Secăreanu și a lui Gh. Ion de a fi primiți ca secretari ai Magistratului, a provocat o anumită agitație în rîndul populației românești. Pretinsa nemulțumire în legătură cu procurarea lemnelor

pentru iarnă s-ar referi la populația germană și nu la cea română. Din cauza unei epizootii nu s-a putut asigura transportul lemnului necesare. Consideră nejustificată nemulțumirea populației românești privind nepublicarea unei pretense decizii guverniale din anul 1847. Decizia s-a comunicat prin inspectorii Magistratului celor în cauză. S-au produs frământări la Cernat și Săcele în legătură cu autorizația de a ține zile de târg. Magistratul orașului Brașov își arogă dreptul de a percepe taxele de târg. El contestă legalitatea unui privilegiu în acest sens al locuitorilor din cele două sate.

206. Lugoș, 6 aprilie 1848. Extras din procesul verbal al ședinței adunării extraordinare comitatense din comitatul Caraș. În procesul verbal s-a consemnat că la această ședință s-au citit legile promulgate de guvernul maghiar cu privire la: purtarea comună a sarcinilor obștești; desființarea dijmei preoțești și a relațiilor urbariale. S-a consemnat de asemenea că adunarea a hotărât: ca în cadrul ei să aibă dreptul de intervenție și de vot participanții fără deosebire de funcție și de origine socială; să delege comisii care să fie împuternicite să dea citire legilor promulgate în diferite localități; să se efectueze o traducere autentică a acestor legi în limba română; să se retrocedeze biserica greco-catolică din Bocșa ortodocșilor; să se pună capăt nedreptăților din trecut prilejuite de trecerea de la o confesiune la alta, conform adresei primului ministru Batthyány.

207. [București], 25 martie/6 aprilie 1848. Medicul Pavel Vasici către redactorul „Gazetei de Transilvania”, G. Bariț. Îi descrie atmosfera din București creată în urma evenimentelor din Franța.

208. Viena, 7 aprilie 1848. Feldmareșalul Zanini către Ministerul de Externe austriac. Informează că în urma evenimentelor din Franța, în Țara Românească s-a constituit un partid revoluționar. În programul acestuia figurează și unirea tuturor românilor într-un singur stat. Ideea ar putea avea urmări serioase asupra stării de spirit a românilor oprimați din Transilvania, care formează majoritatea populației. S-au luat măsuri: pentru urmărirea atentă a evenimentelor din Țara Românească; pentru împiedicarea activității unor eventuali agenți veniți de acolo în Transilvania; pentru preîntâmpinarea oricărei acțiuni a românilor transilvăneni și bănățeni.

209. Mediaș, 7 aprilie 1848. Protopopul Mediașului Ștefan Moldovan, către episcopul Ioan Lemeni. Îl informează despre răspunsul, anexat scrisorii, pe care românii uniți și neuniți l-au dat sașilor. Românii din scaunul Mediaș au hotărât să aștepte decizia forurilor superioare privind participarea lor la gărzile cetățe-nești. Cei din scaunul Sighișoara s-au solidarizat însă cu sașii. Gestul românilor sighișoreni ar ușura acțiunea sașilor la viitoarea Dietă. S-ar impune întocmirea unei petiții cu câteva mii de iscălituri din toate scaunele. Ea să fie înaintată Curții din Viena prin intermediul Guvernului și să scoată în evidență starea românilor de pe „Pământul crăiesc”.

210. Zlatna, 7 aprilie 1848. Locuitorul șpanului prim al domeniului Zlatna, Fűzi Ferenc, către directorul minelor Nemegyei János. Raportează că pe domeniul Zlatna se menține încă liniștea. Dar la Abrud și în jur românii poartă în loc de cocardă maghiară, culorile albastru și alb considerate românești. Au loc zilnic adunări în prezența emisarilor din Criș și Zarand. Seara la porțile bisericilor se întonează cîntece naționale românești. Se zvonește că data izbucnirii răscoalei românești s-ar fi fixat pentru a treia zi de Paști.

211. Șumuleu, 7 aprilie 1848. Scaunul Ciuc către Guberniu. Raportează că tineretul studios de la școala din Șumuleu-Ciucului s-a adunat la marginea satului și a îndepărtat emblema austriacă. Drept răspuns comandantul regimentului din Tîrgul Secuiesc a instituit paza militară în jurul școlii. Forurile civile au propus comandamentului militar ca pe viitor să colaboreze în astfel de cazuri. Comandantul se menține însă pe vechile poziții.

212. Gheorgheni, 7 aprilie 1848. Vicejudele regesc din Gheorgheni, Mikó Mihály, către judele regesc al scaunului Ciuc. Îl informează că au fost puse în stare de alarmă trei companii. Acțiunea s-a datorat unor zvonuri neverificate, potrivit cărora în Ciuc ar fi apărut canceliștii de la Tabla regească cu intenția de a organiza adunări populare, pentru a îndemna grănicerii să nu mai presteze serviciul militar.

213. Sibiu, 7 aprilie 1848. Profesorul Simion Bărnuțiu, către ziaristul Iacob Mureșan. Îl informează despre atitudinea sibiienilor față de evenimentele în curs de desfășurare. Românii din Sibiu au hotărât să-și unească forțele peste deose-

birile confesionale, pentru a cere recunoașterea lor ca națiune. Acesta trebuie să fie scopul principal al tuturor românilor din întreaga Transilvanie. Acțiunea pentru atingerea acestui scop să nu se mai limiteze la episcopi ca în 1791, ci să se bazeze pe forța opiniei publice. Crede că românii nu vor accepta uniunea cu Ungaria. Il roagă să-i comunice noutăți despre atitudinea brașovenilor, cunoscuți ca luptători „înlăcărați pentru națiunea română”.

214. Blaj, înainte de 8 aprilie 1848. Canonicul T. Cipariu redactor al „Organului național” către redactorul „Gazetei de Transilvania”, G. Bariț. Ii scrie despre recenta sa călătorie la Cluj. Il informează despre zvonurile exagerate care circulă aici privitoare la relațiile dintre români și sași. În încheiere exprimă părerea că ar fi necesar să se înțeleagă mai amănunțit asupra unor probleme.

215. Cluj, 8 aprilie 1848. Guberniul propune ca viitoarea Dietă să se întrunească la Cluj. Propune, de asemenea, listele cu persoanele care urmează să fie invitate în calitate de deputați regaliști.

216. Cluj, 8 aprilie 1848. Guberniul face cunoscut printr-o circulară re-scriptivă regal din 3 aprilie privitor la reglementarea relațiilor urbariale. Municipalitățile aveau datoria să se preocupe de publicarea lui.

217. Cluj, 8 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către: municipalitățile maghiare și secuiești; episcopul unit și cel neunit; primarul din Brașov. Le cere să împiedice difuzarea unor foi volante, aduse de un tânăr român care a studiat la Institutul Pazmanaeum din Viena. Foile volante reprezintă o proclamație redactată inițial în limba română, care nu se opune formal uniunii, dar propagă ideea încetării imediate a slujbelor iobăgești. Foile pot deveni periculoase mai ales dacă se difuzează în rîndurile populației românești. Poporul să aștepte în liniște îmbunătățirea soartei lui prin măsurile care vor fi luate de Dietă.

218. Brașov, 8 aprilie 1848. Judele primar al Brașovului Albrichsfeld, către Johann Gött, proprietarul tipografiei locale. Ii aduce la cunoștință ordinul guvernatorului conform căruia cenzura va rămîne în vigoare, pînă la promulgarea noii legi de presă pentru Transilvania. Johann Gött refuză însă să admită cenzura preotului catolic, motivînd că ea ar putea provoca nemulțumirea populației agitate. Ar accepta, eventual, verificarea prealabilă a ziarului de către un alt cenzor.

219. Zlatna, 8 aprilie 1848. Directorul domeniului fiscal Zlatna către șpanatul din Cîmpeni. Sfătuiește forurile administrative locale să urmărească cu atenție orice acțiune, să trimită reprezentanți la adunările populare, dar să se abțină de la folosirea mijloacelor violente față de popor.

220. Zlatna, 8 aprilie 1848. Directorul de mine Nemegyei către Tezaurariat. Informează în două rapoarte despre agitațiile țărănești din jurul Abrudului și Cîmpenilor. Adunările țăranilor români erau inițiate de preoți, pentru a-i îndemna să ceară Dietei recunoașterea poporului român ca a patra națiune egal îndreptățită cu celelalte trei. Nu crede probabilă o răscoală generală a românilor în domeniul Zlatna. Situația poate deveni totuși critică. Roagă ca în caz de nevoie să i se aprobe să solicite ajutor militar de la Alba Iulia. I s-a semnalat necesitatea supravegherii funcționarului cameral Moga din Cîmpeni. Propune transferarea lui în altă parte.

221. Tîrgu Mureș, 8 aprilie 1848. Asesorul la Tabla regească Szentiványi Dániel, către guvernatorul Transilvaniei. Il informează că doi canceliști secui au plecat în grabă spre Iacoben și Miercurea Ciuc. Ceilalți canceliști, fii de grăniceri, sînt gata la fel să pornească spre casă. Diacul Adorján Imre îi îndeamnă pe grănicerii secui să nu se supună ordinului de deplasare. Tendința grănicerilor de a scăpa de povara sarcinilor militare pe de o parte, iar pe de altă parte atașamentul celorlalți secui față de situația lor privilegiată ar putea duce la tulburări.

222. Carei, 8 aprilie 1848. Vicecomitele comitatului Satu Mare către guvernul provizoriu al Ungariei. Informează că în mai multe comune iobagii nu mai prestează robotele. În cîteva localități țăranii au început să ocupe pămînturi, care mai înainte au fost ale lor. Aplicarea legilor privind desființarea prestațiilor urbariale și a dijmelor bisericesti va întîmpina mari greutăți. Solicită întărirea armatei din comitat.

223. Moftinul Mic, 8 aprilie 1848. Delegații comitatensi către vicecomitele comitatului Satu Mare. Raportează despre ocuparea pămînturilor alodiale ale

domeniului Arduș de către iobagii din Moftinul Mic. Acțiunea se explică prin nedreptatea care li s-a făcut cu prilejul comasării, când li s-a răpit din pământul arător și li s-a limitat posibilitatea de a folosi pășunile. Propun aplanarea conflictului dintre domeniu și iobagi în mod pașnic prin satisfacerea intereselor ambelor părți.

224. *București, 8 aprilie 1848.* Profesorul A. T. Laurian către redactorul „Gazetei de Transilvania”, G. Bariț. Invocând libertatea de întrunire și exprimare propune ca românii transilvăneni să revendice următoarele: independența națională și religioasă; școli românești în toate satele și orașele; înarmarea generală; ștergerea iobăgiei fără despăgubire etc. În partea finală îi comunică știri din București și Iași.

225. *Sibiu, 8 aprilie 1848.* Profesorul N. Bălășescu către redactorul „Gazetei de Transilvania”, G. Bariț. Îi aduce la cunoștință hotărârile Universității sășești referitoare la egalitatea românilor de pe „Pământul crăiesc”. Episcopul Șaguna va întreprinde o călătorie în comitatul Hunedoara pentru liniștirea spiritelor. Episcopul Lemeni și Cipariu se aflau la Cluj. Tineretul studios din Blaj este agitat. Românii din Sibiu intenționează să organizeze o adunare pentru a se consulta. Se vorbește că iobagii români au început să refuze prestarea robotelor. Cere informații despre evenimentele din „România”.

226. *Viena, 8 aprilie 1848.* Cancelarul aulic Jósika către guvernatorul Teleki. Îi expune opiniile asupra evenimentelor mai noi din Transilvania. Crede că țăranilor nici nu le-ar fi trecut prin minte să se neliniștească, dacă nu ar fi fost agitați „prin cele mai josnice minciuni”. Monarhul promite țăranilor că peste un an li se va îmbunătăți soarta. Totodată garantează nobilimii că nu va pierde decât o parte din proprietăți și că se vor găsi mijloacele financiare pentru despăgubirea ei. Problema uniunii e înfățișată de reprezentanții unei părți a nobilimii ca principala chestiune pe care ar trebui să o dezbată Dieta. Uniunea va întări numai pozițiile unei treimi a populației. Celelalte două treimi nu vor rămâne însă pasive în fața perspectivelor nefavorabile ale uniunii.

227. *Cluj, 9 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki către episcopul Ioan Lemeni. A fost încunoscintat că românii din Abrud și împrejurimi țin adunări populare cu scopul prezentării unor doleanțe la Dietă. Asemenea adunări ar putea să degenereze. De aceea ar fi recomandabil să se trimită un canonic de la Blaj, pentru a calma populația românească din localitățile miniere ale Munților Apuseni. Cere să fie înștiințat direct despre rezultate.

228. *Cluj, 9 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki către comitele suprem al comitatului Alba de Jos. Îi scrie despre adunarea de la Cîmpeni. Adunarea a discutat problema privind întocmirea unor petiții, pe care românii urmează să le înainteze proximei Diete. Cere amănunte despre această adunare.

229. *Cluj, 9 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki către comitele suprem al comitatului Alba de Jos. Îl înștiințează că s-au făcut demersuri necesare pentru ca din arsenalul de la Alba Iulia să se distribuie comitatului 600 de arme. Armele să fie împărțite cu precauțiune numai acelor persoane care le vor întrebuința exclusiv pentru menținerea ordinii publice constituite. Cere generalului Puchner să repartizeze cele 600 de arme gărzilor cetățenești, ce se vor înființa în Alba de Jos.

230. *Sibiu, 9 aprilie 1848.* Tezaurarul Mikó Imre către guvernatorul Transilvaniei. Îl informează despre rapoartele primite de la administratorul domeniului minier Zlatna, Nemegyei János, în legătură cu mișcările românilor din jurul Abrudului și Cîmpenilor, precum și în problema șpanului cameral Dimitrie Moga. Este de acord cu guvernatorul în privința măsurilor ce se impun pentru supraviețuirea mișcărilor românești.

231. *Sibiu, 9 aprilie 1848.* Tezaurariatul Transilvaniei către generalul Puchner. Îl informează despre demersurile din 8 aprilie ale administratorului Nemegyei din Zlatna, cu privire la agitația țăranilor români din regiunea Abrudului și Cîmpenilor. Administratorul a solicitat concursul autorităților civile și asistență militară pentru reprimarea eventualelor răscoale țărănești.

232. *Sibiu, 9 aprilie 1848.* Generalul Puchner către Magistratul orașului Brașov. Îi aduce la cunoștință că a intervenit la Consiliul Aulic de Război pentru a

se distribuie gărzilor cetățenești brașovene 800 de arme din depozitul militar de la Alba Iulia și din cel al regimentului 2 secuiesc. A atras atenția Consiliului de Război încă la 31 martie asupra importanței înarmării cetățenilor din orașele de sub jurisdicția săsească.

223. Arad, 9 aprilie 1848. La chemarea sârbilor din Novi Sad și Subotica de a se trimite delegați sub conducerea mitropolitului, care să facă pașii necesari pentru a transmite împăratului, palatinului și guvernului maghiar doleanțele poporului sârb din monarhie, comunitatea sârbească din Arad a răspuns favorabil în adunarea lărgită din 9 aprilie. Nu a trimis totuși delegați, deoarece între timp s-a aflat despre convocarea congresului ortodox, care urmează să hotărască asupra acestor chestiuni.

224. Aiud, 9 aprilie 1848. Prim-judele comitatului Alba de Jos, Boér Ferenc, către guvernatorul Teleki. Îi raportează despre mișcările românilor din Abrud și împrejurimi, precum și despre măsurile pe care le-a luat pentru a le preveni.

225. Brașov, 9 aprilie 1848. Directorul poliției J. Trausch, către Magistratul din Brașov. Îi raportează despre cele relatate de comerciantul Gh. Iuga, care l-a înformat că fiul său a plecat de la Viena la Pesta, unde a luat contact cu tinerii români, ce i-au înmînat două manifeste. Magistratul îl îndrumă pe Trausch să procedeze conform dispoziției Guberniului.

226. Rupea, 9 aprilie 1848. La ședința comunității districtului Rupea din 9 aprilie inspectorul M. Steinburg a comunicat, că pentru gărzile cetățenești erau apți 430 bărbați, dintre care 308 sași și 124 români. Din ei se vor forma: o companie de călăreți și 4 companii de infanterie cu câte 100 membri fiecare. Între timp s-a aflat că populația târgului Rupea nu era dispusă să depună jurământ, dacă nu putea să-și aleagă ea ofițerii, fără propuneri prealabile din partea Oficiului districtual. Dar și după tolerarea acestei pretenții, când s-a deplasat în piața târgului pentru a explica instrucțiunile privind înființarea gărzilor cetățenești, sașii prezenți s-au împotrivit supunerii lor instrucției militare. Românii au stat liniștiți, dar pe urmă au declarat că se solidarizează cu cetățenii sași. Pentru a nu se provoca tulburări, oficiul districtual a hotărât ca înființarea gărzilor cetățenești să se amâne pînă după Paști. Preoții români au fost rugați să-și liniștească enoriașii.

227. Tămășeu, 9 aprilie 1848. Libertinul din Tămășeu, Mester Gáspár, către inspectoratul domeniilor capitlului din Oradea. Îi aduce la cunoștință că țărani din localitate vor să ocupe tot pămîntul alodial. Ei spun că „de acum înainte capitlul nu mai are nici un drept în hotar”.

228. București, 28 martie/9 aprilie 1848. Profesorul Ioan Axente Sever către redactorul „Gazetei de Transilvania”, G. Bariț. Îl roagă să dea publicității însemnările purtînd titlul: *Românii să facă ce fac și alții*. A părăsit Transilvania în vara anului 1847 din cauza conflictelor școlare de la Blaj, care au avut loc în anii precedenți. În anexă dezbate pe larg problema sinodului general al bisericii unite, a compoziției și competenței acestuia în noile împrejurări politice. Pledează pentru întrunirea anuală a sinodului și pentru participarea mirenilor la el. Este de datoră fiecărui enoriaș de a se interesa îndeaproape de starea materială a bisericii și de a acționa în conformitate cu interesele reale ale acesteia, la nevoie chiar împotriva voinței ei. Românii trebuie să acționeze în coînțelegere, să renunțe la dezbaterile religioase. Opinează pentru părăsirea unirii religioase, intrucît condițiile pe baza cărora a fost realizată nu s-au respectat. Se ridică împotriva violării drepturilor bisericii unite prin subordonarea ei abuzivă față de arhiepiscopul din Strigoniu. Românii să nu aștepte pînă ce Curtea va aproba adunarea sinodului provincial, ci să fie convocată grabnic de episcop sau consistoriu. În încheiere face încă o dată apel la solidaritatea națională.

229. Brașov, 9 aprilie 1848. Profesorul Anton Kurz către contele Kemény József. Îi expune părerea că desființarea raporturilor urbariale n-ar trebui să-l neliniștească, deoarece posedă cărțile și cultura lui vastă. lucruri mai de preț decît moșia. Se oferă să-i mijlocească apariția în Germania a unei istorii critice a Transilvaniei. Îl revoltă atitudinea sașilor, care sînt împotriva uniunii și se sprijină pe împărat. Îl indignează menținerea cenzurii, deși s-a decretat desființarea ei. Românii de pe „pămîntul crăiesc” s-au emancipat, iar preoților neuniți li s-a acordat „porția canonică”. Sașii au priceput în fine că trebuiau înlăturate diferențele dintre cele două „națiuni”, deși cam tîrziu. La București sînt frămîntări.

Lumea de acolo se teme de o invazie a rușilor. Se formează gărzi cetățenești, dar la cele locale organizatorii sînt preocupați mai mult de uniformă decît de înrolarea oamenilor. Îi îngrijorează situația de la Viena, unde burocrația își face din nou de cap. Se teme că Viena nu va scăpa fără vărsări de sînge. Încheie exprimîndu-și dorința ca evenimentele din Transilvania să se clarifice cît mai repede.

240. Satulung, 9 aprilie 1848. Groful Teleki Imre către un necunoscut. Este cuprins de teama provocată de desprinderea comitatelor din vestul Transilvaniei și anexarea lor Ungariei, dar mai ales de eliberarea iobagilor din districtul Chiocăruului. Afirmă că desființarea relațiilor urbariale i-ar transforma pe nobili în muritori de foame și speră că vor primi despăgubiri cel puțin pentru loturile cumpărate de strămoșii lor de la fisc. Îl preocupă soarta alodilor și problema datoriilor ce apasă asupra multor gospodării nobiliare.

241. Cluj, 10 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către judele regesc al scaunului Ciuc. Îi recomandă să-i supravegheze pe canceliștii Veres Ádám și Getzó János, care au pornit de la Tîrgu Mureș spre Ciuc cu „intenții suspecte”.

242. Viena, 10 aprilie 1848. Cancelarul aulic Jósika, către împăratul Ferdinand. După ce enumeră serviciile aduse imperiului își prezintă demisia din funcția de cancelar al Transilvaniei. Îi motivează demisia prin dezacordul cu sancționarea legii uniunii Transilvaniei la Ungaria.

243. Viena, 10 aprilie 1848. Ministrul austriac, contele Kolowrat, supune Consiliului Aulic cererea de demisie a cancelarului Transilvaniei, Jósika. Jósika roagă să fie eliberat din această funcție, deoarece nu este de acord cu sancționarea de către monarh a legii uniunii Transilvaniei cu Ungaria. Nu este de acord nici cu politica guvernului maghiar condus de Batthyány și Kossuth. Monarhul aprobă demisia.

244. Sibiu, 10 aprilie 1848. Generalul Puchner către guvernatorul Teleki. Îi comunică știrea că trei canceliști au plecat de la Tîrgu Secuiesc la Miercurea Ciuc. Aici au încercat să-i determine pe funcționarii Magistratului și ai Comunității să intervină pe lîngă grănicerii secui să depună armele. Neprimind sprijinul scontat, s-au dus la Șumuleu-Ciuc, unde au instigat elevii. Aceștia au rupt emblemele cu pajurile imperiale. Liniștea s-a restabilit abia în urma intervenției forțelor militare. Călugării colegiului s-au oferit să-i predea autorităților pe cei învinuiți de răzvrătire. Deocamdată nu s-a făcut uz de această propunere. Să se ia măsuri pentru pedepsirea celor trei canceliști. În altă ordine de idei se arată îngrijorat de dificultățile întîmpinate de comisile de recrutare în comitatele Hunedoara, Zarand, Crasna. În aceste comitate s-au produs frămîntări în rîndul țăranilor români, care refuză prestațiile iobăgești. Frămîntările fac să nu se poată avea încredere în recruții nou înrolați. În comitatul Hunedoara nemulțumirile populației românești au fost cauzate și de ducerea sub escortă la Deva a unor tineri inapți pentru serviciul militar, ceea ce a pricinuit satelor respective cheltuieli inutile. Să înceteze asemenea abuzuri.

245. Oradea, 10 aprilie 1848. Capitlul din Oradea către vicecomitele comitatului Bihor Solicită intervenția autorităților comitatense în vederea liniștirii spiritelor agitate ale țăranilor. La Tămășeu, sătenii ocupă fînațele și pămînturile arătoare alodiale, inclusiv cele pentru cultivarea cînepii și le împart între ei.

246. Sibiu, 10 aprilie 1848. Extras din procesul verbal al Universității săsești. Se consenmează informația cetățenilor Carl Pfaffenhuber și Joseph Schuller din Orăștie furnizată Universității, potrivit căreia adunarea din localitate a avut un caracter de „răscoală”. Cu prilejul desfășurării ei a fost amenințată ordinea publică și au avut loc manifestații antihabsburgice.

247. Cluj, 10 aprilie 1848. Comitele suprem al comitatului Dăbca, Jósika Lajos, către guvernatorul Transilvaniei. Îl anunță că în noile împrejurări nu mai poate face față funcției sale. De aceea roagă să i se accepte demisia.

248. Zalău, 10 aprilie 1848. Vicecomitele comitatului Solnocul de Mijloc către primul ministru al Ungariei. Îi raportează despre agitațiile țărănești antinobiliare, care au avut loc în Cehul Silvaniei și Ulciug. Liniștea a fost restabilită însă între timp în comitat.

249. Timișoara, 10 aprilie 1848. Proclamația Magistratului din Timișoara către preoții și notarii comunali. Preoților de diferite confesiuni despărțiți altă-

dată prin intoleranță le este oferită acum pacea prin proclamarea libertății și egalității de către Dieta. Se va îmbunătăți și soarta notarilor, care au trăit împreună cu țărani în „mizerie și sărăcie“. Dieta a legiferat desființarea relațiilor urbariale, suportarea comună a îndatoririlor obștești și altele. Se va folosi mai echitabil decât în trecut venitul național. Tocmai de aceea preoții și notarii ar trebui să sprijine guvernul provizoriu și noile principii de guvernământ.

250. Zlatna, 10 aprilie 1848. Avocatul Petre Dobra către concetățenii săi. Arată că nu poate participa la adunarea de la Deva din 12 aprilie. Nu poate participa nici Buteanu. Îi îndeamnă pe concetățenii săi să aștepte în liniște rezolvarea problemelor fundamentale pe cale legală și să nu se preocupe decât de fericirea țării și de cauza națiunii. La adunarea de la Zlatna s-a pus în discuție petiția ce urma să fie înaintată viitoarei Diete de către națiunea română. Proiectul petiției ar trebui să sublinieze, că românii condiționau uniunea de recunoașterea lor ca națiune și de desființarea raporturilor urbariale. Sfătuiește să se aleagă delegații, care să înmîneze Dietei documentele românilor.

251. Sibiu, 10 aprilie 1848. Profesorul Nicolae Bălășescu către redactorul „Gazetei de Transilvania“, G. Bariț. Îl informează despre noutățile din Sibiu. Episcopul Șaguna se găsește în comitatul Hunedoara. De acolo se va îndrepta spre Karlowitz și Viena. Dieta se va întruni la Sibiu și nu la Cluj, pentru a se evita ciocnirile între partidele nobiliare. Unii nobili sint împotriva uniunii. La Sibiu mulți români s-au înrolat în garda cetățenească. În schimb la Mediaș și Rupca românii s-au pronunțat împotriva gărzilor.

252. București, 29 martie/10 aprilie 1848. Profesorul August Treboniu Laurian către redactorul „Gazetei de Transilvania“, G. Bariț. Îndeamnă la acțiune în vederea obținerii drepturilor naționale pentru români. Dezaprobă pasivitatea episcopilor. Autoritățile țariste încurajează reacțiunea din Țara Românească. Dă o listă a abonaților cărora „Gazeta de Transilvania“ nu le-a sosit la timp. Își exprimă satisfacția pentru ieșirea de la cenzură a tomului IV din „Magazin istoric pentru Dacia“.

253. Sibiu, 10 aprilie 1848. Tezaurarul Mikó Imre către soția sa. În scrie că la Sibiu a început organizarea gărzii cetățenești. Din ea nu pot face parte însă funcționarii, personalul camerei și al comandamentului general, întrucât formula de jurământ cere credință față de sași. Speră că cercurile din Viena vor ține cont de guvernatorul Teleki, care a declarat că-și va prezenta demisia, dacă pînă în luna mai nu va fi convocată Dieta. Perspectiva separării finanțelor maghiare de cele austriece și eventuala desprindere a Lombardiei și Galiției de monarhie îl determină să exprime părerea că cei ce au bancnote mai multe, nu ar strica să le preschimbe.

254. Bratislava, 10 aprilie 1848. Baronul Wesselényi Miklós către administratorul Kis Károly. Își exprimă regretul că scrisoarea de acreditare n-a sosit la timp la Bratislava. Din această cauză n-a putut participa la lucrările Dietei. La Pesta s-a organizat în cinstea sa o manifestație de simpatie, la care au luat parte 25—30 000 de oameni. După sosirea sa la Bratislava s-a refăcut proiectul redactat anterior în problema uniunii. Astfel refăcut, a fost dezbătut și acceptat de cele două camere ale Dietei. Înaintat sub formă de lege la Viena, a fost modificat în sensul acceptării lui de către Dieta transilvăneană. Vinovat de modificare ar fi Jósika Samu, care se opune uniunii.

255. Cluj, 10 aprilie 1848. Groful Jósika Miklós către baronul Wesselényi Miklós. Comentează evenimentele în curs de desfășurare. Poporul român se va întruni la Blaj. În acest scop s-au mobilizat unități militare și artilerie. Propunerile regale (pentru Dietă) le consideră contradictorii, deoarece prevăd între altele: 1. să se aleagă cancelarul; 2. să fie proclamați românii ca a patria națiune; 3. să se reglementeze relațiile urbariale fără a se pomeni nimic despre desființarea lor; 4. să se discute problema uniunii numai prin dezbateri pro și contra. Agitația sașilor și cea a românilor contra uniunii o consideră separatism. Secuții sînt gata să intervină în număr de 30 000 pentru menținerea ordinii nobiliare existente.

256. Jibou, 10 aprilie 1848. Administratorul de moșie Nagy Lázár către stăpînul său baronul Wesselényi Miklós. Îl informează că la 8 aprilie țărani din Cehul Silvaniei n-au ascultat îndemnul a trei dregători comitatensi de a rămîne liniștiți și supuși, ci au declarat în unanimitate că nu vor mai presta slujbele iobăgești. Pentru a preveni pericolul izbucnirii unei răzvrătiri, proprietarii Kiss László

și Alexandru Buda i-au asigurat în scris că nu-i vor sili să mai presteze robotele. După exemplul celor din Cehul Silvaniei, iobagii din împrejurimi la fel au refuzat prestarea robotei. În plus, au afirmat că pădurea le-ar aparține. Oamenii care să-pau propile pentru pomi la Jibou, nu s-au mai prezentat la lucru. Există pericolul ca și țăranii dependenți din Jibou să refuze prestarea slujbelor iobăgești. Finalul scrisorii conține informații referitoare la prețul produselor agricole și despre diferite probleme gospodărești.

257. Dej, 10 aprilie 1848. Scrisoarea deschisă a nemeșului liberal Mőzsa Samu adresată primului ministru al Ungariei, Batthyány Lajos. Salută pe membrii noului guvern și îi asigură de adevăzarea sa. Atrage atenția asupra acțiunilor subversive ale nobilimii conservatoare din comitatul Solnocul Interior desfășurate în orașul Dej și împrejurimi. Condamnă manevrele reacționare ale nobilimii cu orientare conservatoare, care încearcă să se opună transformărilor înnoitoare. În partea finală anunță că la Dej se va constitui garda cetățenească. În piața din centrul Dejului a fost ars ziarul „Múlt és jelen“ (Trecut și prezent).

258. Cluj, 11 aprilie 1848. Guvernii anunță tuturor autorităților comitatense, scaunale, districtuale și orașenești convocarea Dietei Transilvaniei pentru ziua de 29 mai 1848, la Cluj, conform unui decret din 1692.

259. Cluj, 11 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către comitatul Turda. Îi anunță convocarea Dietei și dă asigurări că armata nu va părăsi teritoriul Transilvaniei. Autoritățile civile și militare vor colabora la menținerea ordinii nobiliare interne. Pentru înarmarea gărzilor civile cere să i se comunice numărul puștilor necesare.

260. Cluj, 11 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki către Mikó Imre, președintele Tezaurariatului. La raportul din 9 aprilie îi răspunde că a luat următoarele măsuri pentru potolirea mișcărilor românilor din Abrud și Cîmpeni: a dat dispoziție comitatului Alba de Jos pentru păstrarea liniștii în domeniul Zlatna; a intervenit pe lângă comandamentul armatei din Sibiu pentru a pune la dispoziția directorului domeniului Zlatnei armele necesare din depozitul militar de la Alba Iulia; a dispus ca armata ce staționează pe teritoriul comitatului Alba de Jos să-i fie trimisă în ajutor aceluiași director, dacă va fi necesar; l-a solicitat pe episcopul unit Ioan Lemeni să meargă la Cîmpeni sau să trimită un canonic cu autoritate pentru a restabili liniștea printre moți.

261. Viena, 11 aprilie 1848. Cancelaria aulică către Guvernii. A luat cunoștință de propunerea din 22 martie 1848 de a se acorda anticipat episcopului ortodox Andrei Șaguna un sfert din salariul său anual, echivalent cu 1000 de florini.

262. Miercurea Ciuc, 11 aprilie 1848. Comandamentul regimentului secuiesc către dregătorii scaunului Ciuc. Îi informează despre conflictul dintre tineretul studios din localitate și militarii regimentului grăniceresc. Arestarea tînărului Sűket János a avut loc pentru că a jignit un grănicer care stătea de pază. După mărturia locotenentului Kovács, tînărul n-a fost bătut, ci numai muștrat. Consideră juste măsurile luate cu ocazia tulburărilor tineretului.

263. Caransebeș, 11 aprilie 1848. Generalul Appel către Comandamentul general din Banat. Informează că în rîndurile unităților militare și ale populației civile din Orșova domnește un spirit de atașament față de casa imperială.

264. Cluj, 11 aprilie 1848. Comitele suprem al comitatului Cluj, Matskassy Pál, către Guvernii. Pentru prevenirea unor acțiuni revoluționare antinobiliare cere instituirea statariului.

265. Aiud, 11 aprilie 1848. Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós, către Guvernii. Raportează despre desfășurarea adunărilor românilor de la Abrud și Cîmpeni, conduse de Ioan Buteanu și Simion Balint. Ambele au fost pașnice. Totuși stringerea „poporului neștiutor“ în număr mare putea avea urmări periculoase. A trimis pe judele primar și pe vicecomite la fața locului, pentru a explica populației că i se va ușura soarta. N-ar strica însă ca guvernatorul să dea dispoziții celor doi episcopi români să contribuie la liniștirea moșilor. De asemenea, să ia măsuri în vederea potolirii lui Ioan Buteanu și Simion Balint. La adunarea de la Cîmpeni a fost prezent și Avram Iancu. Deși a avut o comportare pașnică, propune chemarea lui la Tîrgu Mureș pentru a fi ocupat cu treburi oficiale.

266. *Braşov, 11 aprilie 1848.* Judele primar al Braşovului, Albrichsfeld, către guvernatorul Teleki. Îl informează despre raporturile dintre români şi saşi. Pentru a preveni o eventuală răscoală, a convocat mai mulţi „români şi greci” cu prestigiu şi le-a explicat că se vor bucura de drepturi egale cu populaţia săsească. Secăreanu şi ceilalţi români calificaţi vor fi primiţi ca practicanţi la Magistrat. Magistratul e de acord să ceară de la comitele saşilor aprobarea ca locurile vacante să fie ocupate de români. Dar românii au cerut numirea imediată a doi dintre ei în Magistrat. În plus, au mai pretins ca după dizolvarea actualei comisii centumvirale, la noua alegere jumătate din membri să fie români. Această pretenţie a respins-o fiind contrară constituţiei săseşti. Deşi a îndemnat la linişte, seara s-au adunat în piaţă cam 600 de români, între care şi cei din Săcele, aşteptând satisfacerea petiţiei prezentată de deputaţii lor. Demonstraţia a fost pusă la cale de avocaţii Bran şi Secăreanu, interesaţi să obţină posturile de senatori supra-numerari.

267. *Zalău, 11 aprilie 1848.* Judele primar din Zalău, Éltető Péter, către guvernatorul Transilvaniei. Îl raportează că liniştea publică n-a fost încă tulburată. Unii dintre locuitorii oraşului sînt îngrijoraţi, deoarece cu ocazia târgurilor şi cu alte prilejuri, românii „sînt mai veseli decît de obicei”. Ei „nutresc mari speranţe în legătură cu noile evenimente”.

268. *Şimleul Silvaniei, 11 aprilie 1848.* Preşedintele comisiei de recrutare, Gentsi Ignác, către Guvernul. Îl raportează că tinerii nu se prezintă la recrutare. Cere noi dispoziţii.

269. *Viena, 11 aprilie 1848.* Cancelarul aulic Jósika, către guvernatorul Teleki. Îl anunţă că şi-a înaintat demisia, datorită sancţionării legilor privitoare la anexarea Partiumului şi a unirii Transilvaniei cu Ungaria, înainte de hotărîrea Dietei transilvănene. Va rămîne totuşi în funcţie pînă ce demisia îi va fi acceptată de către împărat.

270. *Braşov, 11 aprilie 1848.* Tipograful Johann Gött către Magistratul oraşului Braşov. Confirmă primirea adresei judeului primar Albrichsfeld, prin care i s-a adus la cunoştinţă dispoziţia guvernatorului privind menţinerea cenzurii în Transilvania. Nu îndrăzneşte s-o aplice înainte de a-i expune Magistratului temerile sale. Reaminteşte nemulţumirea generală provocată în urmă cu 10 zile de anunţarea unei îngrădiri a libertăţii presei. Agitaţia a fost potolită prin asigurarea că deocamdată nu se va introduce nici o cenzură. Altfel cenzorul Kováts ar fi fost expus la insulte şi i s-ar fi spart geamurile. Agitaţia ar fi putut degenera într-o adevărată răscoală în starea agitată a spiritelor de acum. Publicarea adresei va provoca o furtună de nemulţumiri, atît împotriva judeului primar, cît şi a altor slujbaşi înalţi. Guvernatorul îşi va pierde întreaga popularitate în ţară. În caz că nu se va publica, dar se va aplica în continuare cenzura, se va vedea expus, împreună cu cenzorul, la injurii, deoarece la Braşov se discută cu înfierbîntare despre libertatea presei. În plus nu i-ar rămîne nici un muncitor tipograf, „deoarece toţi ar pleca acolo unde presa ar fi liberă”.

271. *Satu Mare, 11 aprilie 1848.* Avocatul Buday Ignác şi administratorul moşiei episcopale Günther János, către vicecomitele comitatului Satu Mare. Îl informează că la 9 aprilie a avut loc o răscoală antinobilitară în Sătmărel, provocată de instigatorii necunoscuţi. Răzvrătiţii au atacat curţile nemeşeşti şi averile acestora. Intendentul Gyarmati Mihály a fost maltratată şi ameninţat cu moartea. Întrucît violenţele nu au încetat, cer reprimarea lor de către comitat.

272. *Blaş, [înainte de 12 aprilie 1848].* Proclamaţia profesorului Aron Pumnul pentru convocarea adunării din 30 aprilie. Românii erau chemaţi să-şi trimită aleşii la o adunare, care urma să aibă loc în 30 aprilie la Blaş. Fiecare sat să delege cîte doi oameni, fără deosebire de confesiune. Împreună cu preoţii şi protopopii, ei vor decide asupra cererilor naţiunii române, care trebuiau înaintate Dietei. Maghiarii şi saşii erau asiguraţi de sentimentele de stimă ale naţiunii române şi li se cerea reciprocitate de atitudine. Românii se vor strădui să obţină dreptul pe cale legală şi nu „prin sabie”.

273. *Cluj, 12 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki către judele din Braşov. Îl răspunde că oprirea răspîndirii broşurii interzise *Hunnia Függetlensége* este imposibilă în condiţiile actuale. Proprietarii librăriilor să fie îndrumaţi să reţină numele persoanelor care o cumpără. Atrage atenţia că pentru Transilvania nu s-a emis o lege privind libertatea presei. În consecinţă, cenzura rămîne în continuare

în vigoare. Cenzorii au primit dispoziții să o exercite într-o formă cât se poate de moderată.

274. Viena, 12 aprilie 1848. Cancelarul aulic Jósika, către guvernatorul Teleki. Îl informează că împreună cu generalul Puchner dispun de puteri depline pentru a lua măsuri necesare menținerii ordinii publice constituite. Guvernatorul va avea la dispoziție primele două batalioane ale regimentelor secuiești. A intervenit pentru anularea ordinului de plecare din Transilvania a primului batalion din regimentul Sivkovich. În locul lui va fi dislocat un batalion al regimentului Carl Ferdinand.

275. Dobru, 12 aprilie 1848. Episcopul Andrei Șaguna către guvernatorul Teleki. Îi aduce la cunoștință că a vorbit poporului din localitățile hunedorene învecinate cu comitatele Caraș și Arad, îndemnându-l la liniște. Poporul l-a asigurat că va aștepta cu răbdare ușurarea obligațiilor iobăgești. Chiar și în comunele unde a auzit plângeri împotriva celor 3 zile de robotă săptămânală speră că țăranii vor avea o comportare liniștită. Se impune însă ca domniile de pământ și funcționarii să nu întărească spiritele prin pretenții „exagerate”. În anexă dă lista localităților vizitate.

276. Sighișoara, 12 aprilie 1848. Primarul Sighișoarei, Sternheim, către Universitatea săsească. Informează că la 3 aprilie Magistratul Sighișoarei a primit o adresă din partea orașului Odorheiu Secuiesc, prin care era solicitat să se pronunțe în problema uniunii. Condiționează uniunea de asigurarea drepturilor sașilor. Consideră prematură o hotărâre înainte de convocarea Dietei. Nu este de acord ca deputații să primească depline puteri pentru a se pronunța în numele mandatarilor în problema uniunii. Nu este de acord nici cu faptul că Universitatea săsească a indicat unei comisii obligația de a preciza atitudinea populației săsești în această problemă. Astfel de chestiuni revin districtelor care trebuie să delibereze chibzuit asupra argumentelor pro și contra uniunii.

277. Brașov, 12 aprilie 1848. Guvernul Transilvaniei către Magistratul orașului Brașov. Îi aduce la cunoștință că a interzis populației românești să participe la adunarea de la Blaj. Magistratul comunică interdicția protopopilor Ioan Popasu, Petru Duma și substitutului Alexe Verza. Inspectorii districtelor sînt îndemnați să împiedice populația românească să-și trimită delegați la Blaj.

278. Brașov, 12 aprilie 1848. Magistratul orașului Brașov salută cu satisfacție extinderea drepturilor civile și politice asupra românilor. Un manifest al Universității săsești în acest sens a fost trimis vecinătăților, breslelor, preoților, învățătorilor, cazinoului și inspectorilor districtuali.

279. Deva, 12 aprilie 1848. Comitele suprem al comitatului Hunedoara, Vasile Nopcea, către guvernatorul Teleki. În numele adunării comitatense cere ca grănicerii să nu părăsească Transilvania. Cere de asemenea ca soldații transilvăneni aflați în alte provincii ale monarhiei să fie rechemăți în Transilvania.

280. Carei, 12 aprilie 1848. Vicecomitele comitatului Satu Mare, Gabányi Sándor, către guvernul Ungariei. Raportează despre cercetările întreprinse în legătură cu acțiunile țăranilor din Moftinul Mic și Sătmărel, referitoare la recupărarea pământurilor ce le-au fost răpite cu prilejul războaielor comasări. Delegația trimisă la Resighea nu și-a înaintat încă raportul. La Resighea a repartizat unități militare represive, deoarece acolo resentimentele antinobiliare se manifestau fățiș. O atitudine antinobiliară similară au manifestat și sătenii din Sătmărel. De aceea va trimite și acolo soldați. Îi sosesc numeroase plângeri din care rezultă că jelierii ocupă grădinile și curțile moșierești și amenință chiar cu devastarea morilor. Cere sporirea numărului unităților militare represive pe teritoriul comitatului.

281. Baia Mare, 12 aprilie 1848. Judele primar al orașului Baia Mare, Srand Pál, către guvernul Ungariei. Raportează despre evenimentele care au tulburat liniștea orașului. La 24 martie, într-o adunare extraordinară, au fost aprobate statutele de funcționare a gărzilor cetățenești. Funcționarii minelor au intervenit pentru a fi admiși și minerii în gărzi. Cererea s-a aprobat. Au și fost înscrși 250 de mineri. Dar cu ocazia alegerii ofițerilor gărzilor, minerii s-au ciocnit cu locuitorii orașului. Ciocnirea s-a datorat faptului că o parte a populației orașului se teme de înarmarea minerilor.

282. Zalău, 12 aprilie 1848. Vicecomitele comitatului Solnocul de Mijloc, Bálint Elek, către guvernul Ungariei. Informează că niște agitatori îndeamnă

iobagii din localitățile mai îndepărtate de reședința comitatului să ocupe pământuri nemeșești. Cere un batalion militar represiv.

283. *Zalău, 12 aprilie 1848.* Vicecomitele comitatului Solnocul de Mijloc, Bálint Elek, către locotenența regală a Ungariei. Cere trimiterea armatei represive în comitat, dacă va fi necesar.

284. *Șomcuta Mare, 12 aprilie 1848.* Vicecăpitanul districtului Chioar, Szébeni Imre, către Consiliul Locotenențial Regal al Ungariei. Raportează că la 10 aprilie a avut loc o adunare populară, unde s-au citit noile legi conform ordinului primului ministru. Cu acest prilej s-a ales o comisie pentru menținerea liniștii și siguranței publice. În plășile districtului au fost trimiși comisari pentru a calma poporul și a-i explica foloasele de pe urma noilor legi.

REGESTENVERZEICHNIS

1. *Wien, 2. März 1848.* Der Hofkanzler Baron Jósika Sámuel an den siebenbürgischen Gouverneur, Grafen Teleki József. Er macht ihn mit den Ereignissen in Frankreich, Italien, Osterreich und Ungarn bekannt.

2. *Braşov, 11. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Magistrat der Stadt Braşov. Es wird diesem befohlen, die Buchhändler Németh und Vajna anzuhalten, alle ihre Druckerzeugnisse der Zensur vorzuzeigen.

3. *Oradea, 14. März 1848.* Der Oberspan des Bihorer Komitats, Beöthy Ödön, an den Baron Wesselényi Miklós. Es werden diesem die politischen Ereignisse aus Oradea berichtet.

4. [*Blaj, 10.—15. März 1848.*] Der Redakteur der rumänischen Zeitung „Organul luminării“ aus Blaj, der Kanoniker Timotei Cipariu, an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“ aus Braşov, George Bariţ. Er berichtet ihm über die Abonnemente des „Organul luminării“ und über die revolutionären Ereignisse in Paris.

5. *Buda, 16. März 1848.* Der Vizepräsident der königlichen Statthalterei aus Buda, Graf Zichy Ferenc, an die Führung des Komitats Satu-Mare und der Stadt Baia Mare. Sie werden über die Pressefreiheit und die Grenzen der Zensur benachrichtigt.

6. *Cluj, 16. März 1848.* Der orthodoxe Bischof von Sibiu, Andrei Şaguna, an das siebenbürgische Gubernium. Er dankt diesem für die ihm erteilte Unterstützung bei seiner Wahl zum Bischof und versichert es, ihm auch weiterhin zu Diensten zu stehen.

7. *Brincovenesti, 16. März 1848.* Der Stuhlrichter Boér Elek an das Komitat Turda. Er berichtet über einen Zwischenfall des Adligen Vágner György und seiner Sadler aus Lunca Arieşului.

8. *Wien, 16. März 1848.* Der Hofagent Friedrich Sachsenheim an die Sächsische Universität. Er berichtet über die Abdankung des Prinzen Metternich und über die Ereignisse aus Wien. Weiter schlägt er Reformen für die Neugestaltung der sächsischen Universität vor.

9. *Sebeş, 16. März 1848.* Der rumänische Gerichtssekretär von Orăştie, Simion Balomiri, an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, G. Bariţ. Er verständigt ihn über die getroffenen Maßnahmen für die Absendung eines Pakets mit dem Magazin istoric des A. T. Laurian nach Timişoara.

10. *Bratislava, 17. März 1848.* Der Ministerpräsident Ungarns, Graf Batthyány Lajos, an die Komitate und übrigen Verwaltungsbehörden aus Ungarn und aus dem Westen Siebenbürgens. Er richtet an sie eine Rundschrift, in welcher er sie auffordert, bei der Aufrechterhaltung der gegebenen öffentlichen Ordnung behilflich zu sein.

11. *Blaj, 17. März 1848.* Der griechisch-katholische Bischof von Blaj, Ioan Lemeni, an das siebenbürgische Gubernium. Er bittet dieses, die Rückkehr der Griechisch-Katholischen aus Cobor zur Orthodoxie zu verhindern.

12. *Wien, 18. März 1848.* Der Hofkanzler Jósika an den Gouverneur Teleki. Er befürchtet, daß die revolutionären Ereignisse aus Wien und Pest auch Siebenbürgen beeinflussen würden und macht diesbezüglich Vorschläge.

13. *Timişoara, 18. März 1848.* Der Vizegespan des Komitats Timiş, Ambrózy György, an den Palatin von Ungarn, den Prinzen Stefan. Er berichtet über jene

Ereignisse aus Timișoara, die auf die Aufhebung der Zensur und Einführung der Pressefreiheit folgten.

14. *Timișoara, 18. März 1848.* Das Protokoll der außergewöhnlichen Sitzung in Timișoara am 18. März. Die Teilnehmer dieser Sitzung haben sich für die Annahme der 12 Punkte der Proklamation der Pester Jugend vom 15. März und für die Aufrechterhaltung der Ordnung im Komitat Timiș zu sorgen, entschlossen.

15. *Timișoara, 18. März 1848.* Enthält die Proklamation, die von der Volksversammlung in Timișoara, am 18. März angenommen wurde, und sich auf die 12 Punkte der Proklamation der Jugend aus Pest bezieht. Es werden ferner Maßnahmen zur Bewahrung der Ruhe und Ordnung im Komitat Timiș genommen.

16. *Bratislava, 19. März 1848.* Der Ministerpräsident Ungarns, Batthyány Lajos, an die hohen Beamten der Komitate. Es wird ihnen befohlen, Maßnahmen zur Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung einzuleiten.

17. *Bratislava, 19. März 1848.* Das Rundschreiben des Bischofs Panteleimon Zivkovič an den Klerus und die Gläubigen des orthodoxen Bistums von Timișoara. Es fordert sie auf, in Ruhe auf die neuen Rechte und Freiheiten des Kaisers zu warten.

18. *Bratislava, 19. März 1848.* Der Abgeordnete Kende Zsigmond an das Komitat Satu-Mare. Es wird vorgeschlagen, die Proklamation der Pester Jugend sowie auch die Gesetze des Landtags aus Bratislava zu verbreiten. Zur gleichen Zeit wird die Gründung der Bürgergarden zur Aufrechterhaltung der Ordnung vorgeschlagen.

19. *Bratislava, 19. März 1848.* Der konservative Adelige Matskási Antal an den Hofrat Baron Apor Lázár. Er gibt seiner Befürchtung Ausdruck, daß der Adel nach der Aufhebung der Leibeigenschaft nicht entschädigt werden könnte, und erklärt sich gegen die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn.

20. *Wien, 20. März 1848.* Der Ministerpräsident Österreichs, Graf Kolowrat, an den Kaiser Ferdinand. Er macht ihn auf die unsichere Lage aufmerksam, die in Siebenbürgen, Partium, sowie in den Gebieten der Militärgrenze durch die Ernennung einer provisorischen ungarischen Regierung entstand.

21. *Cluj, 20. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Hofkanzler Jósika. Er macht ihm das Gesuch der adeligen liberalen Opposition in Siebenbürgen, das an jene in Ungarn gerichtet ist und sich um die Union Siebenbürgens handelt, bekannt.

22. *Lugoj, 20. März 1848.* Die Sitzungsprotokolle des Adelrates aus dem Komitat Caras. Die 12 Punkte der Proklamation der Pester Jugend werden von den Teilnehmern angenommen, man entscheidet sich für die Ausdehnung des Wahlrechtes auch auf die Nichtprivilegierten und wählt einen Ausschuß zur Beaufsichtigung der gebildeten öffentlichen Ordnung.

23. *Timișoara, 20. März 1848.* Der Aufruf des Stadtrates aus Timișoara an die Bevölkerung. Er dankt für die friedliche Haltung der Bevölkerung, bei den letzten Ereignissen und fordert sie auf, auch weiterhin die öffentliche Ordnung zu achten.

24. *Sibiu, 8./20. März 1848.* Der Kanzelist Ioan Rütter aus Pușcariu an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, G. Bariț. Er informiert ihn über die letzten Nachrichten, die nach Sibiu gelangten und sich auf die Revolution in Wien beziehen, sowie auch über die Haltung der Sachsen der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn gegenüber.

25. *Moșna, 20. März 1848.* Der liberale evangelische Pfarrer Stephan Ludwig Roth an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, G. Bariț. Er entfaltet darinnen seine Meinung bezüglich der Notwendigkeit der Verständigung unter den Nationalitäten.

26. *Wien, 20. März 1848.* Der konservative Baron Petrichevich Horváth János an seinen Schwager, den Gubernialrat Baron Bornemisza János. Er schreibt ihm: über die Wiederherstellung der öffentlichen Ordnung in Wien; die Notwendigkeit einer Solidarität der konservativen adeligen Partei Siebenbürgens; die Einleitung von Vorbeugemaßnahmen gegen revolutionäre Bewegungen, welche die Interessen des Adels gefährden könnten.

27. Cluj, 21. März 1848. Der Gouverneur Teleki an den Hofkanzler Jósika. Er berichtet über die Unruhen in Cluj von 20.—21. März.

28. Blaj, 21. März 1848. Der Domherr Iosif Many an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, G. Bariț. Er informiert Bariț über die Ernennung eines neuen Kapitular-Dechants zu Blaj, und bittet ihn, die Zeitung, deren Redakteur er ist, regelmäßig den hiesigen Mönchen zu schicken.

29. Cluj, 22. März 1848. Das siebenbürgische Gubernium an die Beamten der Komitate, Stühle, Kreise und Städte. Es schickt ihnen ein Rundschreiben, auf welchem hervorgeht, daß die Urbariallasten bis zur Einführung der Urbarialregelungen in Kraft bleiben.

30. Cluj, 22. März 1848. Der Gouverneur Teleki an den Hofkanzler Jósika. Er berichtet diesem, daß sich die Rekrutierungen in Cluj in Ruhe vollziehen.

31. Bratislava, 22. März 1848. Das Rundschreiben des ungarischen Ministerpräsidenten Batthyány Lajos an den Vizegespan des Komitats Bihor, Sántha György. Er macht ihn auf die Gefahren aufmerksam, die eine falsche Auslegung der von dem ungarischen Landtage angenommenen Reformen nach sich ziehen könnte. Außerdem macht er ihm Vorschläge für die Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung.

32. Sibiu, 22. März 1848. Der Oberkommandierende der siebenbürgischen Armee, General Puchner, an das militärische Generalkommandament im Banat. Er teilt ihm mit, daß er, auf Ansuchen des Gouverneurs Teleki, auf die Abordnung eines Bataillons des Infanterieregimentes Baron Sivkovich von Siebenbürgen in das Banat verzichtete.

33. Braşov, 22. März 1848. Der General Wohlnhoffer an den General Puchner. Er berichtet ihm über die Errichtung einer Bürgergarde in Braşov, sowie über eine von den Rumänen eingereichte Bittschrift, in welcher sie gleiche zivile Rechte mit den Sachsen verlangen.

34. Caransebeş, 22. März 1848. Der Oberst Chavanne an das Armee-Generalkommando im Banat. Es wird auf den revolutionären Geist aufmerksam gemacht, der sich besonders in Lugoj und Timișoara nach den dort stattgefundenen Volksversammlungen bemerkbar machte.

35. Braşov, 22. März 1848. Der Bürgermeister von Braşov, Johann Albrichsfeld, an den Gouverneur Teleki. Er bittet um die Wiederbelebung der Bürgergarde, die schon im Jahre 1809 in Braşov gegründet wurde.

36. Arad, 22. März 1848. Aufruf an die Bevölkerung Arads, um sich in die Bürgergarde einzurollen, und somit die Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung zu garantieren.

37. Olosig, 22. März 1848. Aufruf des Vizegespans des Komitats Bihor an die rumänischen Leibeigenen. Er fordert sie auf, in Ruhe die Befreiung und die Verteilung des Grundbesitzes auf gesetzlichem Wege zu erwarten.

38. Timișoara, 22. März 1848. Der Vizegespan des Komitats Timis, Ambrózy György, an den Ministerpräsidenten Ungarns, Batthyány Lajos. Berichtet, daß anläßlich der Volksversammlungen vom 17.—22. März im Komitat die öffentliche Ruhe bewahrt wurde.

39. Baia Mare, 22. März 1848. Die Wortträger der Bürger von Baia Mare, Vinterhalter Jakab und Villás János, an den Stadtrat. Sie drücken ihm im Namen der Bürger ihre Freude über die Gewährung der Pressefreiheit aus.

40. Cluj, 23. März 1848. Der Bürgermeister der Stadt Cluj, Grois Gusztáv, an den Gouverneur Teleki. Er macht ihn auf die durch die Zirkulation und den Eintausch der Geldscheine hervorgerufenen Schwierigkeiten aufmerksam.

41. Dej, 23. März 1848. Der Obergespan des Komitats Solnocul Interior, Kozma Imre, an den Gouverneur Teleki. Verlangt Verstärkungen für die Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung in der Stadt Dej.

42. Arad, 23. März 1848. Der erste Vizegespan des Komitats Arad, Török Gábor, an den Obergespan des Komitats Hunedoara, Vasile Nopcea. Bittet, über mögliche revolutionäre Handlungen der Leibeigenen, die infolge der Nachricht über die Abschaffung der Feudalverpflichtungen im Nachbarkomitat Cenad ausbrechen könnten, informiert zu werden.

43. *Wien, 23. März 1848.* Der Hofkanzler Jósika an den Gouverneur Teleki. Teilt seine Meinung mit, daß durch die Maßnahmen des Landtages von Bratislava der ungarische Adel „vernichtet“ wurde, da in Siebenbürgen die Voraussetzungen geschaffen seien, die wirtschaftliche und politische Vorherrschaft zugunsten der Rumänen und Sachsen zu verlieren.
44. *Cluj, 24. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Hofkanzler Jósika. Teilt mit, daß er sich den erhaltenen Weisungen gefügt und Maßnahmen getroffen hat, die öffentliche Ordnung in Siebenbürgen aufrechtzuerhalten und möglichen revolutionären Handlungen der rumänischen Leibeigenen vorzubeugen.
45. *Cluj, 24. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an die Oberspäne, königlichen Stuhlrichter, Bezirkshauptmannschaften und Bürgermeister. Verordnet, die Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung zu sichern.
46. *Cluj, 24. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an den griechisch-katholischen Bischof Joan Lemeni. Bittet, sich mit dem Kanoniker Timotei Cipariu nach Cluj zu begeben.
47. *Cluj, 24. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an den orthodoxen Bischof Andrei Şaguna. Fordert ihn auf, an der Beruhigung der Gläubigen mitzuwirken und folglich nicht nach Wien zu fahren.
48. *Cluj, 24. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an die Zeitungs- und Bücherzensoren. Macht sie aufmerksam, nur diejenigen Artikel und Bücher, welche die Religion, die Moral und die Person des Herrschers angreifen, zu verfolgen.
49. *Cluj, 24. März 1848.* Das Gubernium Siebenbürgens an den Vorstand der Provinzialkasserialfiliale und an das Dreißigstamt. Verordnet, die Geldscheine ohne weiteres gegen Silbermünzen einzutauschen, um Unordnungen zu vermeiden.
50. *Cluj, 24. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Obergespan des Komitats Solnocul Interior. Ist mit den getroffenen Maßnahmen einverstanden, macht ihn aber aufmerksam, ja keine Unzufriedenheiten hervorzurufen.
51. *Sibiu, 24. März 1848.* Der General Puchner an den Gouverneur Teleki. Bringt zur Kenntnis, daß er über die Bildung einer Bürgergarde in Braşov informiert sei, doch mit den angewandten Verfahren nicht einverstanden ist.
52. *Sibiu, 24. März 1848.* Der Kameralsekretär Gyergyai Sámuel an den Gouverneur Teleki. Berichtet, daß in Sibiu Plakate ohne amtliche Genehmigung, wie auch ein Zeitungsartikel ohne Genehmigung der Zensur erschienen sind.
53. *Sibiu, 24. März 1848.* Der Zunftinspektor Johann Matthias an den Bürgermeister der Stadt Sibiu. Weist auf die Gründe hin, welche die Produktionserhöhung und die Anregung des Handels Siebenbürgens mit der Moldau und der Walachei hemmen.
54. *Baia-Mare, 24. März 1848.* Der Bürgermeister der Stadt Baia Mare an das Komitat Maramureş. Informiert, daß in der Volksversammlung vom 23. März die Teilnehmer den 12 Punkten der Pester Proklamation beistimmten und die Bildung von Bürgergarden beschlossen haben.
55. *Arad, 24. März 1848.* Der Administrator des Komitats Arad, Faschó József, an den Palatin Ungarns. Berichtet über die Manifestationen aus Arad vom 18.—24. März; über die getroffenen Maßnahmen zur Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung; über die revolutionären Versuche der Leibeigenen, die von ihnen entrissenen Bodenbesitzungen wieder in Besitz zu nehmen.
56. *Arad, 24. März 1848.* Der erste Vizegespan des Komitats Arad, Török Gábor, an den Ministerpräsidenten Ungarns, Baithány Lajos. Bringt die getroffenen Maßnahmen zur Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung zur Kenntnis.
57. *Wien, 24. März 1848.* Der Vizegespan des Komitats Timiş, Ambrózy Lajos, an den Palatin Ungarns. Meldet seinen Rücktritt aus dem Amte als Vizegespan als Folge der begangenen Gesetzwidrigkeiten.
58. *Wien, 24. März 1848.* Der Hofkanzler Jósika an den Gouverneur Teleki. Bringt seine Unruhe über den Einfluß der jungen Revolutionäre aus Pest auf die Batthyány—Regierung zum Ausdruck und ratet, die Maßnahmen zur Vorbeugung des Ausbruches einer adelfeindlichen Revolution in Siebenbürgen zu vermehren.

59. *Sibiu*, 24.—25. März 1848. Der Aufruf Simion Bărnuțius an das rumänische Volk. Fordert, sich in der Unionsfrage in einem Nationalkongreß und im Landtage von Siebenbürgen, nur nach der Anerkennung des rumänischen Volkes als politische Nation und nach der Abschaffung der Leibeigenschaft zu äußern.

60. *Cluj*, 25. März 1848. Der Gouverneur Teleki an den Königsrichter des Stuhls Mureș, Grafen Tholdalagi Ferenc. Empfiehlt, das Zusammentreten der Stuhlsversammlung zu genehmigen, falls deren Verbot Unruhen verursachen könnte.

61. *Cluj*, 25. März 1848. Der Gouverneur Teleki an den Stellvertreter des Obergespans des Komitats Crasna. Fordert ihn auf, die öffentliche Ruhe aufrecht zu erhalten und äußert sich gegen die Beschickung des ungarischen Landtages mit Deputierten dieses Komitats.

62. *Orșova Veche*, 25. März 1848. Der Major Eisler an das Oberkommando des rumänischen Grenzregiments aus dem Banat. Versichert, daß die revolutionären Unruhen aus Pančevo und Zemun [beide in S.F.R. Jugoslawien] sich nicht auch nach Lugoj ausgebreitet haben.

63. *Sebeș*, 25. März 1848. Der Königsrichter aus Sebeș, S. Meister an den Sachsengrafen Fr. Salmen. Schlägt vor, die Unionsfrage im Rahmen der Sächsischen Universität offen zu besprechen und Maßnahmen zur Sicherung der öffentlichen Ordnung zu treffen.

64. *Carei*, 25. März 1848. Der Vizegespan des Komitats Satu-Mare, Gabányi Sándor, an den Ministerpräsidenten Ungarns, Batthyány Lajos. Teilt mit, daß in Carei und Satu-Mare die Ereignisse vom 15. März zu Pest gefeiert, und die Bildung von Bürgergarden beschlossen wurde.

65. *Lugoj*, 25. März 1848. Der Vizegespan des Komitats Caraș, Jakabffy Kristóf, an den Ministerpräsidenten Ungarns, Batthyány Lajos. Berichtet über die Unruhen aus Lugoj vom 19.—25. März und über die Bildung eines Ausschusses für die Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung im Komitat.

66. *Sighișoara*, 25. März 1848. 138 Bürger der Stadt Sighișoara wenden sich an die Sächsische Universität mit dem Vorschlag, die Männer zwischen 20—55 Jahren zu bewaffnen, und bemängeln die sächsische Bürokratie.

67. *Tîrgu Mureș*, 25. März 1848. Der Kanzelist Papiu Ilarian berichtet über die Ereignisse in Tîrgu Mureș, die infolge der revolutionären Nachrichten stattgefunden haben.

68. *Cluj*, 26. März 1848. Der Gouverneur Teleki an den Bürgermeister von Brașov. Bittet um den Plan der Bildung von Bürgergarden und verordnet, die unbegründeten Gerüchte über die Wegführung der Armee aus Siebenbürgen zu bekämpfen.

69. *Cluj*, 26. März 1848. Der Gouverneur Teleki an General Puchner. Verständigt ihn, daß die Errichtung von Bürgergarden aufgrund einer Gubernialverordnung von 1809 gemacht wird.

70. *Brașov*, 26. März 1848. Der Magistrat der Stadt Brașov an den Gouverneur Teleki. Teilt mit, daß in Brașov die von Táncsics geschriebene Broschüre „Hunnia fűgetlensége“, die eingezogen werden müßte, nicht existiert.

71. *Bela Crkva [S.F.R. Jugoslawien]*, 26. März 1848. Der Bürgermeister Khyo an das Militärgeneralkommando im Banat. Berichtet über die getroffenen Maßnahmen für die Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung und drückt seine Bedenken über mögliche Unruhen, an denen auch die rumänischen Tagelöhner, die in den Weingärten der Stadt arbeiten, teilnehmen könnten, aus.

72. *Tîrgu Mureș*, 26. März 1848. Der Königsrichter des Stuhls Mureș, Graf Tholdalagi Ferenc an den Gouverneur Teleki. Berichtet über das Verhalten Papiu Ilarians in der Versammlung der Jugend in Tîrgu Mureș, wo dieser das Unterschreiben der Bittschrift von der Anerkennung der Rumänen als Nation und der Abschaffung der Leibeigenschaft bedingt hat. Außerdem berichtet er über das Verhalten der szekler Kanzelisten.

73. *Sebeș*, 26. März 1848. Der Königsrichter aus Sebeș, S. Meister, an den Sachsengrafen Fr. Salmen. Teilt seine Meinung mit, daß die politische Revolution beendet sei und nur noch dem Zweck diene, das Problem der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn aufzuwerfen. Hingegen droht weiterhin der Ausbruch einiger revolutionären Aktionen seitens der Leibeigenen und Proletarier.

74. *Deva*, 26. März 1848. Der Obergespan des Komitats Hunedoara, Vasile Nopcea, an den Gouverneur Teleki. Verlangt Militär, um mögliche adelfeindliche revolutionäre Handlungen der Leibeigenen zu unterdrücken, die infolge der Nachricht über die Abschaffung der Leibeigenschaft im Nachbarkomitat Cenad ausbrechen könnten.

75. *Sighet*, 26. März 1848. Der Vizespan des Komitats Maramureş, Gabriel Mihali, an den ungarischen Ministerpräsidenten Batthyány Lajos. Er benachrichtigt ihn, daß man den Regierungsanweisungen bezüglich der Aufrechterhaltung der Ordnung Folge geleistet hat.

76. *Cluj*, 26. März 1848. Der Gouverneur Teleki an den Hofkanzler Jósika. Er sendet ihm eine Denkschrift über die Lage in Siebenbürgen, damit diese nachher an den Monarchen weitergeleitet werde.

77. *Wien*, 26. März 1848. Der Hofkanzler Jósika an den Gouverneur Teleki. Es beunruhigt ihn der mögliche Einfluß der Ereignisse aus Österreich und Ungarn auf Siebenbürgen. Auch das Verlangen der Tschechen, die Gleichheit ihrer Sprache mit der deutschen Sprache anzuerkennen, könnte ebenfalls einen schlechten Einfluß ausüben.

78. *Sibiu*, 14./26. März 1848. Der junge Absolvent der Rechte, Ioan Puşcariu, an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, G. Bariş. Er bittet ihn, ihm bei der Erlangung eines Stipendiums in Deutschland behilflich zu sein. In der Fortsetzung entwickelt er seine Meinung über die Notwendigkeit der Rumänen, sich auch an dem politischen Kampfe zu beteiligen, um sich die Rechte zu erringen und als Nation anerkannt zu werden.

79. *Jibou*, 26. März 1848. Der Baron Wesselényi Miklós an den Baron Wesselényi Ferenc. Er benachrichtigt ihn über seine bevorstehende Reise nach Bratislava und berichtet ihm über die neuesten Ereignisse aus Cluj.

80. *Dej*, 26. März 1848. Der Verwalter Ferentzi Károly an den Pfarrer Antalfi Boldizsár aus Turda. Er berichtet ihm über die Unruhen in Dej, die deshalb ausbrachen, weil der dortige Stuhlrichter die Abhaltung einer Volksversammlung untersagte.

81. *Cluj*, 27. März 1848. Der Gouverneur Teleki an den Generalen Puchner. Er benachrichtigt ihn über die Ereignisse im Komitat Hunedoara: Aufgrund eines Berichtes des dortigen Obergespanns wird Militär für dieses Komitat verlangt, damit man einer eventuellen revolutionären adelgegenerischen Bewegung Herr werden könne. Dieses wäre notwendig, weil auf die dortigen rumänischen Grenzer diesbezüglich kein Verlaß wäre.

82. *Cluj*, 27. März 1848. Der Gouverneur Teleki an den Vizespan des Stuhls Mures, Graf Tholdalagi Ferenc. Er bestätigt ihm, daß er seinen Bericht bezüglich der Tätigkeit der jungen Kanzelisten der königlichen Tafel und jenen bezüglich der Bewegungen aus der Stadt und des ganzen Stuhls erhalten habe.

83. *Cluj*, 27. März 1848. Der Gouverneur Teleki an den Assesoren der königlichen Tafel aus Tîrgu Mureş, Szentiványi Dániel. Er verlangt von ihm eine Liste mit dem Namen und Geburtsorte der rumänischen Kanzelisten, welche die Stadt verlassen haben.

84. *Caransebeş*, 27. März 1848. Der Oberst Chavanne an das Generalkommandament der Truppen im Banat. Er rapportiert über die von Maior Eisler getroffenen Maßnahmen zur Sicherheit der Donau. Durch diese versucht man die Ausbreitung der revolutionären Tätigkeit aus Pančevo und Zemun nach Orşova zu verhindern.

85. *Cluj*, 27. März 1848. Der Bürgermeister von Cluj, Grois Gusztáv, macht den Stadtrat mit dem Plan für die Aufrechterhaltung der gegebenen öffentlichen Ruhe und Ordnung bekannt.

86. *Sibiu*, 27. März 1848. Der Magistrat der Kommunität der Stadt Sibiu an die Sächsische Universität. Er bittet diese, eine Loyalitätserklärung von seiten des sächsischen Volkes an den Kaiser zu schicken.

87. *Arad*, 27. März 1848. Der Bürgermeister von Arad, Schärfeneder Ferenc, an den ungarischen Ministerpräsidenten Batthyány Lajos. Er berichtet über die wichtigsten Ereignisse aus Arad in der Zeitspanne 21.—27. März. Unter dem Zwange des Volkes, welches von Advokaten geleitet ist, mußte der Stadtrat freie

Diskussionen billigen. Es herrscht Unzufriedenheit, weil es Schwierigkeiten beim Wechsel der Banknoten gibt.

88. *Socodor, 27. März 1848.* Der Komitatsgeschworene Szabó Imre an den Vizegespan von Arad. Er berichtet diesem, daß die Befreiung der Leibeigenen durch einige Adelige im benachbarten Komitate Békés [V.R.U.], die Abhängigen aus der Dörfern Socodor, Vărşand, Şiclău, Grăniceri und Alecuş beeinflußte, so daß diese keine, oder nur teilweise Frondienste leisten.

89. *Petrinzel, 27. März 1848.* Der Adelige Péchy Miklós überläßt zeitweise dem Sadler Pál János ein Haus und einige Allodialgründe mit der Bedingung, ihm dafür 3 Wochen zu arbeiten und 20 Rheinflorins, ein Huhn und 10 Eier im Jahre zu geben.

90. *Wien, 27. März 1848.* Der Hofkanzler Jósika an den Gouverneur Teleki. Er teilt ihm neuerdings seine Besorgnis für die Lage in Ungarn und insbesondere für die Auflösung der Fronverpflichtungen mit. Zugleich versichert er ihm, daß in Wien Ruhe herrscht, jedoch die Nachrichten über die Vorgänge in Italien Unzufriedenheit hervorrufen.

91. *Jibou, 27. März 1848.* Der Baron Wesselényi Miklós an den Grafen De-genfeld Pál aus Satu-Mare. Er benachrichtigt ihn über die Gefahr, die die rumänischen, ruthenischen und slowakischen Leibeigene für den Adel bilden; schlägt eine Besänftigung derselben durch Mithilfe der Priester vor und befürwortet eine Bewaffnung des Adels und der Bürger.

92. *Jibou, 27. März 1848.* Der Baron Wesselényi Miklós an den Baron Wesselényi Ferenc. Er vertritt die Meinung: man müßte den rumänischen Klerus in Bewegung setzen, um die Leibeigenen zu überzeugen, daß ihre Befreiung sich ebenso wie in Ungarn verwirklichen wird, um so einem revolutionären, adelsfeindlichen Ausbruch vorzugreifen.

93. *Şimleul Silvaniei, 27. März 1848.* Der Baron Wesselényi Miklós an den Schulкурator Kis Károly aus Jibou. Um die Unzufriedenheit der Leibeigenen zu besänftigen, schlägt er vor: sich der Zusammenarbeit des rumänischen Klerus zu versichern; zur Bewaffnung der Adelige und Bürger zu treten; der Adel möge den abhängigen Bauern Zugeständnisse machen. Zu diesen aufgezählten Punkten hätte er auch auf seinen eigenen Domänen gegriffen.

94. *Cluj, 27.—28. März 1848.* Eine Flugschrift der rumänischen Jugend aus Cluj, die von Ioan Buteanu, Florian Micaş und Ioan Suciú verfaßt wurde. Es wird darin die Notwendigkeit der Wiederherstellung der politischen und zivilen Rechte der rumänischen Nation unterstrichen.

95. *Cluj, 28. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an die szekler Stühle und Komitate. Er teilt ihnen mit, daß er den Kaiser in einem Gesuch um eine je chere Abhaltung des Landtages gebeten habe. Der Landtag muß jenes Instrument sein, das die Aufrechterhaltung der öffentlichen Ruhe und der adeligen Ordnung sichern soll.

96. *Cluj, 28. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Bürgermeister von Sibiu, General Puchner und an den Zensor Gyergyai Sámuel. Er verlangt von ihnen, daß sie die Anwendung der Zensur sowohl in Falle des „Siebenbürger Boten“ als auch der Buchhandlung Hochmeister sichern mögen.

97. *Sibiu, 28. März 1848.* General Puchner an das siebenbürgische Gubernium. Er schlägt die Überweisung der Ecaterina Varga aus dem Gefängnis von Aiud nach Tirgu Mureş und nicht nach Alba Iulia vor, da in letzterem die Bewachung beschwerlich wäre.

98. *Braşov, 28. März 1848.* Der Entwurf eines Briefes des rumänischen Bürgertums an den Magistrat aus Braşov. Sie erklären sich bereit, mit dem sächsischen Bürgertum zusammenzuarbeiten, machen dieses jedoch von der Verleihung von zivilen und politischen Rechten für die Rumänen abhängig.

99. *Zam, 28. März 1848.* Der Obergespan des Komitates Hunedoara, Vasile Nopcea, an den Gouverneur Teleki. Er versichert ihm, alle Maßnahmen zur Verhütung eines möglichen Ausbruchs einer Revolte unter dem Einfluß der benachbarten Komitate Caraş und Arad, in welchem die Urbariallasten aufgelöst wurden, getroffen zu haben.

100. Timișoara, 28. März 1848. Der Bürgermeister von Timișoara, Preyer János, an den ungarischen Ministerpräsidenten Batthyány Lajos. Er berichtet über die von ihm getroffenen Maßnahmen zur Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung in der Stadt, und berichtet auch über das in der Stadt stationierte Militär.

101. Sibiu, 28. März 1848. Der Senator Kröger an die Sächsische Universität. Er schlägt vor, in den sächsischen Bezirken die königliche Anordnung betreffs der Verbesserung der Lage der Rumänen in Siebenbürgen aufs genaueste zu befolgen.

102. Baia de Arieș, 28. März 1848. Der orthodoxe Dechant Iosif Ighian an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, G. Bariț. Er schlägt ihm eine Initiative zur gemeinsamen Handlung aller Rumänen, ungeachtet des Bekenntnisses, zu ergreifen, um damit ihre Anerkennung als politische Nation und die Gleichheit der orthodoxen Kirche mit den anderen Kirchen zu erreichen.

103. București, 16./28. März 1848. Iosif Romanov aus București, der sich mit der Abonnierung der Zeitungen aus Brașov beschäftigt, an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, G. Bariț. Er berichtet über die Zahl der Abonnenten in București und über einen neuen Abonnenten, den Ban Al. Filipescu.

104. Wien, 28. März 1848. Der österreichische Oberst, Baron Petrichevich Horváth János an den Gubernialrat Baron Bornemissa János. Er berichtet über einige Ereignisse in Wien und hofft, daß dem siebenbürgischen Adel das Schicksal des galizischen Adels erspart bleibe.

105. Cluj, 29. März 1848. Der Gouverneur Teleki an den Obergespan von Cluj, Matskási Pál. Er trägt ihm auf, eine vertrauenswürdige Person zu beauftragen, den Beweggrund der Sitzung, die von den jungen Rumänen beim griechisch-katholischen Pfarrer in Mănăstur abgehalten wurde, zu erfahren.

106. Cluj, 29. März 1848. Der Gouverneur Teleki an den reformierten Bischof Antal János. Er verlangt von diesem, er möge die Pfarrer anhalten, ihre Gläubigen zu beruhigen, nicht wie jener reformierte Pfarrer aus Căpușu Mic, der die Gläubigen zur Aufruhr verleitete.

107. Mediaș, 17./29. März 1848. Der Dechant Ștefan Moldovan an den Bischof Lemeni. Er berichtet über die Haltung der Sachsen aus Mediaș den Rumänen gegenüber und bittet Anweisungen, um sich in der neuen Lage richtig verhalten zu können.

108. Tîrgu Mureș, 29. März 1848. Der Vorsitzende der Königlichen Tafel, Szentiványi Dániel an den Gouverneur Teleki. Er informiert ihn über die jungen rumänischen Kanzelisten, die aus Tîrgu Mureș weggegangen sind oder sich vorbereiten, die Stadt zu verlassen. Er berichtet weiter über die Haltung Al. Papiu Ilarians bei der gemeinsamen Unterstützung der rumänischen und szepter Kanzelisten.

109. Brăduț, 29. März 1848. Der Vizegespan des Bruderstuhls Brăduț an den konservativen Baron Apor György in Wien. Er berichtet über die gespannte Lage in diesem Stuhl, sowie über das Verlangen der rumänischen Kanzelisten, die Leibeigenen ohne Entschädigung zu befreien.

110. Sibiu, 29. März 1848. Die Sächsische Universität an den Kaiser. Sie versichert ihn ihrer Loyalität.

111. Sibiu, 29. März 1848. Der Sachsengraf Fr. Salmen an den Königsrichter aus Orăștie. Er macht ihn aufmerksam, daß in Orăștie sich eine verdächtige Bewegung vorbereitet und bittet ihn, Maßnahmen zu treffen, um die öffentliche Ruhe bewahren zu können.

112. Baia Mare, 29. März 1848. Der stellvertretende Bürgermeister von Baia Mare, Srand Pál, an den ungarischen Ministerpräsidenten Batthyány Lajos. Er berichtet ihm über die Gründung der Bürgergarde und eines Komitees zur Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung in Baia Mare. Außerdem benachrichtigt er ihn über das Vorhandensein militärischer Einheiten in vier Ortschaften des Komitats Maramureș.

113. Zam, 29. März 1848. Der Obergespan des Komitats Hunedoara, Vasile Nopcea, an den Gouverneur Teleki. Er benachrichtigt ihn über: die Ernennung eines neuen Stuhlrichters an Stelle jenes, der vom Gubernium seiner Dienste enthoben wurde; über den Versuch der Stadt Deva, sich von der Oberhoheit des

Komitats zu befreien und einen eigenen Magistrat zu bilden; über die Gründung von Bürgergarden usw.

114. *Hodod, 29. März 1848.* Der Obergespan des Komitats Solnocul de Mijloc, Baron Wesselényi Farkas, an den Gouverneur Teleki. Er teilt ihm mit, daß er in der Adelsversammlung des Komitats den Befehl des Palatins, der sie verpflichtet, sich den Anordnungen des ungarischen Ministerpräsidenten zu fügen, vorgelesen wird. Er benachrichtigt ihn ferner, daß die Diskussionen in der Stadtkommunität Zalău Aufruhr unter den Leibeigenen und Adelige hervorgerufen haben.

115. *Braşov, 29. März 1848.* Der Magistrat aus Braşov an das siebenbürgische Gubernium. Er berichtet, daß sich der Schriftsetzer Johann Gött nicht dem Gebote der Zensur, die jede Aufrührung der Bürger untersagt, unterworfen hat. Er bittet ihn, die Lage der Zensur zu prüfen, um etwaige Aufruhr zu verhindern.

116. *Pecica, 29. März 1848.* Der Stuhlrichter Szöke Károly an den Prior des Hodoş-Bodroger Klosters. Er fordert ihn auf, bis auf weitere Anordnungen auf die Dienste der Leibeigenen zu verzichten.

117. *Chier, 29. März 1848.* Die Bewohner von Chier an das Arader Komitat. Sie reichen ein Bittgesuch ein, in welchem sie die Zurückgabe der Kirche, Schule und der dazugehörigen Gründe fordern, weil sie zur Orthodoxie zurückgekehrt sind.

118. *Wien, 29. März 1848.* Der Hofkanzler Jósika an den Gouverneur Teleki. Er macht ihm das Reskript des Kaisers bekannt, durch welches der Kaiser ihm sein Vertrauen ausdrückt, und erteilt ihm Auskünfte über: die Agrarreform; die Ereignisse in Galizien, Kroatien und Italien; den Befehl an den General Puchner, ihm Einheiten szekler Grenzer zur Verfügung zu stellen.

119. *Surdac, 29. März 1848.* Der Anführer des liberalen Adels, Baron Jósika Miklós, an den liberalen Baron Wesselényi Miklós. Er bittet, ihn auch auf die Liste des Bittgesuches, das an den Kaiser von den liberalen Elementen des Adels gerichtet ist, zu setzen. Außerdem berichtet er über die Begeisterung der Leibeigenen bei der Aussicht ihrer Befreiung.

120. *Cluj, 30. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Kaiser. Er bittet aufs neue, den Landtag einzuberufen.

121. *Cluj, 30. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Hofkanzler Jósika. Er bittet ihn, er möge sich beim Kaiser für die Abhaltung des Landtages verwenden, weil man nur so die öffentliche Ruhe aufrecht erhalten können wird.

122. *Cluj, 30. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an: die Komitate Cluj, Turda und Alba de Jos; den Bezirk Chioar; die Städte Sibiu und Abrud. Er teilt ihnen die Liste der Kanzelisten, die Tîrgu Mureş verlassen haben, mit und fordert sie auf, ihn sofort zu verständigen, wenn diese sich mit Agitation unter der Rumänen beschäftigen sollten.

123. *Cluj, 30. März 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Obergespan des Komitats Solnocul de Mijloc, Wesselényi Farkas. Er benachrichtigt ihn, daß er die Einverleibung des Partium an Ungarn nicht bewilligen kann, aber auch nicht dagegen ist. Es müsse jedoch die gegebene öffentliche Ruhe gesichert werden.

124. *Wien, 30. März 1848.* Die Hofkammer aus Wien an den Palatin von Ungarn. Sie sendet ihm ein Schreiben der Grubenverwaltung von Baia Mare, aus welchem hervorgeht, daß man in der Umgebung Unruhen befürchtet. Er wird gebeten, auch ein Augenmerk auf die Bergwerksproduktion zu halten.

125. *Sibiu, 30. März 1848.* Der General Puchner an den Gouverneur Teleki. Er berichtet über den Einfluß, den die revolutionären Ereignisse aus Frankreich und Österreich auf die Rumänischen Fürstentümer ausüben, und wo sich eine Bewegung andeutet, welche die Vereinigung aller von Rumänen bewohnten Gebiete fordert.

126. *Sibiu, 30. März 1848.* Der General Puchner an das militärische Generalkommando im Banat. Er benachrichtigt es über den Einfluß der revolutionären Ereignisse in Frankreich auf die Donaufürstentümer. Er fordert es auf, gegen Abgesandte und Aufrufe, die die Wiederherstellung des alten Daziens verlangen, auch im Banat dieselben Maßnahmen zu ergreifen, die auch er in Siebenbürgen angewendet hat.

127. *Timișoara, 30. März 1848.* Der Abt des Bezdiner Klosters, Samuil Miširević, an seinen Stellvertreter Maxim Slavić. Er benachrichtigt ihn, daß eine Umgestaltung der Verwaltung des Klostervermögens notwendig sein wird, da das Kloster die Roboten der Leibeigenen verlieren werde.

128. *Sibiu, 30. März 1848.* Der Sachsengraf Fr. Salmen an den Magistrat von Sighișoara. Er verständigt ihn durch ein Rundschreiben über das Vorhaben der Sächsischen Universität, Bürgergarden aus Landwirten, Handwerkern und Intellektuellen zu bilden.

129. *Tirgu Mureș, 30. März 1848.* Der Obergespan des Stuhls Mureș, Tholdalagi Ferenc, an den Gouverneur Teleki. Er berichtet, daß in der Stadt Tirgu Mureș Ruhe herrscht, er aber erfahren habe, daß die jungen Kanzelisten das österreichische Sinnbild von den Gebäuden entfernen wollen.

130. *Tirnáveni, 30. März 1848.* Der Obergespan des Komitats Tirnava, Graf Haller Ignác, an den Gouverneur Teleki. Er berichtet, daß in der Umgebung von Tirnáveni Ruhe herrscht.

131. *Arad, 30. März 1848.* Das Komitat Arad an den Palatin Stefan. Er bittet, man möge die Rückstellung der Kirche aus Galsa den Bewohnern, die das griechisch-katholische Bekenntnis verlassen und zur Orthodoxie zurückgekehrt sind, beschleunigen.

132. *Olosig, 30. März 1848.* Der Vizegespan des Komitats Bihar, Sántha György an den ungarischen Ministerpräsidenten Batthyány Lajos. Er berichtet über: die Teilnahme bürgerlicher Elemente neben adeligen Vertretern bei der Komitatensversammlung; den Beschluß, die neuen Gesetze auch in rumänischer Sprache zu drucken; die Gründung der Bürgergarden.

133. *Brașov, 30. März 1848.* Eine Gruppe aus Brașov, an den Magistrat und die Kommunität der Stadt. Sie beklagen sich über das gegenwärtige Führungssystem und schlagen vor: die Reorganisierung der Kommunität; die Verleihung des Wahlrechtes, nach welchem jeder Bürger wählen und gewählt werden kann; die Verleihung der politischen Rechte den Rumänen; Freiheit der Presse usw.

134. *Oravița, 30. März 1848.* Der Bergwerkdirektor aus Oravița, Augustin Gränzenstein, an den Vizegespan des Komitats Caraș. Er informiert ihn über die alten Beziehungen, die es zwischen der Bergführung und den komitatenschen Autoritäten gab, und über die Notwendigkeit einer Änderung derselben, in der gegebenen Lage.

135. *Wien, 30. März 1848.* Der Hofkanzler Jósika an den Gouverneur Teleki. Er teilt ihm seine Meinung über die von den liberalen Adeligen Jósika Lajos und Bethlen János senior vorbereitete Sitzung mit. Er verurteilt sie, da diese zur Gründung von radikalen Vereinen führen könnte. Außerdem informiert er ihn über die Bewegung der szekler Grenzen.

136. *București, 18./30. März 1848.* Der Professor A. T. Laurian an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, G. Bariș. Er berichtet über die Abonnemente der „Gazeta“ in București, sowie über andere kulturelle Neuigkeiten.

137. *Sibiu, 30. März 1848.* Der Beamte Tompa Imre an seine Eltern. Er berichtet ihnen über die in Sibiu herumgehenden Gerüchte über: eine mögliche Erhebung der rumänischen Leibeigenen gegen den ungarischen Adel und das sächsische Patriziat; gegen den Adel gerichtete Erhebungen in Rußland; die Notwendigkeit eines freiwilligen Verzichtes auf die Frondienste.

138. *Jibou, 30. März 1848.* Der Verwalter der Domäne des Barons Wesselényi Miklós aus Jibou, Kelemen Benjámín, an seinen Herrn. Auf der Domäne in Jibou haben sich die Leibeigenen beruhigt, nachdem man ihnen Versprechungen gemacht hat. Er hält es für nützlich, diese Versprechen auch auf die Leibeigenen aus Chiochiș und Galații Bistriței auszudehnen. Zugeständnisse hat auch der Baron Wesselényi Ferenc seinen Leibeigenen gemacht.

139. *Sibiu, 31. März 1848.* Der Sachsengraf Fr. Salmen an den Stadtmagistrat von Sighișoara. Er übermittelt ihm die Funktionsvorschriften der sächsischen Bürgergarden. Diese enthalten: Altersgrenze, die Art der Ernennung der Offiziere, Bewaffungsmöglichkeiten und die Verpflichtungen derer aus der Bürgergarde.

140. *Sibiu, 31. März 1848.* Der Abgesandte aus Brașov zur Sitzung der Sächsischen Universität, Josef Graef, an den Magistrat von Brașov. Er berichtet: er

hätte der Sächsischen Universität vorgeschlagen, man möge diese Bürgergarde mit je kleineren Kosten organisieren und sie mögen außer Sachsen auch Ungarn und Rumänen umfassen.

141. Sighet, 31. März 1848. Der Obergespan des Komitats Maramureş, Szent-páli László, an den ungarischen Ministerpräsidenten Baththyány Lajos. Er berichtet über die Errichtung von Bürgergarden im Komitat und eines Komitees in Sighet zur Aufrechterhaltung der aktuellen Ordnung.

142. Pesta, 31. März 1848. Das Manifest des Komitees zur Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung aus Pest an die Kroaten. Dieses ruft sie auf, gemeinsam Front mit allen übrigen unterdrückten Völkern der Monarchie gegen die willkürliche Bürokratie zu machen.

143. Satulung, 31. März 1848. Der konservative Graf Teleki Imre an den Gouverneur Teleki József. Er drückt seine Unzufriedenheit aus über: die Weise, wie die Frondienste und Zehnten in Ungarn aufgelöst wurden; das Wirken Wesse-lényi Miklós' um den Anschluß des Partiums an Ungarn; das Verlangen der Rumänen um eine eigene Distriktverwaltung in Chioar usw.

144. Braşov, Ende März 1848. Ein Manifest der siebenbürgischen Rumänen in 12 Punkten. Dieses enthält eine Zusammenfassung aller nationalen und sozialen Forderungen.

145. Sibiu, 1. April 1848. Der General Puchner an den Gouverneur Teleki. Er teilt ihm mit, daß mehrere szekler Kanzelisten Tîrgu Mureş verlassen und sich in die Grenzgegend begeben haben, um dort die Grenzer zur Dienstverweigerung zu überreden. Dieses könnte jedoch die Wache an der moldauischen Grenze gefährden.

146. Blaj, 1. April 1848. Das Rundschreiben des Bischofs Ioan Lemeni an die Probste. Er fordert sie auf, zusammen mit den Pfarrern ihre Leibeigenen zu beruhigen und diese anzuhalten, sich bis zur legalen Auflösung der Fron-dienste ruhig zu verhalten.

147. Sibiu, 1. April 1848. Der Sachsengraf Fr. Salmen an den Stadtmagistrat von Braşov über: die Unzufriedenheit der Rumänen aus dem Distrikt Braşov, weil sie in den Magistrat, in die Kommunitäten und zu den Zünften nicht zuge-lassen werden.

148. Tîrgu Mureş, 1. April 1848. Der Obergespan des Stuhls Mureş, Tholdalagi Ferenc, an Mikó Imre. Er verwahrt sich gegen die Untersuchungen des Salzamtes von Praid in diesem Gebiete, das sich unter seiner Gerichtsbarkeit befindet, weil sie gegen Salzscharzhändler fahndeten. Diese Praktiken könnten die aufgeregten Einwohner beeinflussen.

149. Mediaş, 1. April 1848. Der Polizeidirektor aus Mediaş, Friedrich Bie-dersfeld, an den Dechanten Ştefan Moldovan. Er erklärt ihm, auf welche Art die Bürgergarden zusammengestellt werden und bittet ihn, seinen Gläubigen zu versichern, daß diese kein anderes Ziel als die Aufrechterhaltung der öffentli-chen Ordnung haben.

150. Orăştie, 1. April 1848. Der Königsrichter Franz Bruz an den Sachsen-grafen Fr. Salmen. Er macht ihm bekannt, daß die Sachsen aus Orăştie nicht an den Versammlungen und Kundgebungen zwischen dem 29. und 31. März teil-genommen haben, um nicht ihre Meinung in der Frage der Vereinigung Sieben-bürgens mit Ungarn sagen zu müssen. Am 31. März wurde eine Distriktsver-sammlung abgehalten. Bei dieser Gelegenheit drangen rumänische und ungarische Vertreter ins Magistrategebäude und stellten ihre Bedingungen.

151. Timişoara, 1. April 1848. Der Oberbürgermeister der Stadt Timişoara an den ungarischen Ministerpräsidenten. Er berichtet über die Bildung der loka-len Bürgergarde und über eine künstlich entstandene antisemitische Stimmung in der Stadt.

152. Blaj, 1. April 1848. Der Seminarist George Stanciu an seinen Vater. Er hält ihn auf dem Laufenden über: die Neuigkeiten aus Blaj, aus dem Königs-reiche beider Sizilien und aus Ungarn; die Erkrankung des griechisch-katholi-schen Bischofs aus Oradea usw.

153. Wien, 1. April 1848. Der Hofkanzler Jósika an den Gouverneur Teleki. Er bestätigt ihm die Erhaltung seines Schreibens, durch welches er das je ehre

Zusammenrufen des Landtages beantragte. Er habe dieses Schreiben an den Kaiser weitergeleitet. Er ist um das Schicksal des siebenbürgischen Adels besorgt.

154. Cluj, 2. April 1848. Der Gouverneur Teleki an den General Puchner. Er bedankt sich für die nach Deva gesandte Armee und teilt ihm mit, daß man im Komitate Zarand noch eine Kompagnie benötigte.

155. Sibiu, 2. April 1848. Der General Puchner an das Generalkommando der Armee aus dem Banat. Er verständigt es über Truppenverschiebungen in Siebenbürgen und im Banat.

156. Braşov, 2. April 1848. Der Bürgermeister von Braşov, Albrichsfeld, an den Gouverneur Teleki. Er bittet ihn um genaue Angaben bezüglich der Beibehaltung der Zensur oder ihrer Aufhebung und somit der Pressefreiheit. Im Falle der Beibehaltung der Zensur verlangt er dieselbe Behandlung sowohl für die ungarische als auch für die deutsche Presse.

157. Sighet, 2. April 1848. Der zweite Vizegespan des Komitats Maramureş, Gabriel Mihali, an den ungarischen Ministerpräsidenten Batthyány Lajos. Er berichtet über die lokale politische Lage und macht ihm bekannt, daß im Komitat Kommissionen zur Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung gebildet wurden.

158. Wien, 2. April 1848. Der Graf Bethlen Domokos an die Gemahlin des Barons Bánffy Miklós. Er beruhigt sie und versichert ihr, daß der Staat den Adel entschädigen wird und der Preis des Grundes nach der Normalisierung der politischen Lage steigen wird.

159. Braşov, vor dem 3. April 1848. Das Manifest aller Rumänen Siebenbürgens. Sie machen die Annahme der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn abhängig von: der Beibehaltung des Landtags, folglich einer Autonomie Siebenbürgens; einer Umgestaltung des gewesenen feudalen magyarischen Staates von vor 1526 in ein Bündnis von nationalen Kantonen; der Aufhebung jedwelcher Privilegien.

160. Wien, 3. April 1848. Das Manifest des Kaisers Ferdinand, durch welches er das Agrargesetz vom Jahre 1847 bestätigt und mitteilt, daß eine gänzliche Lösung der Urbarialverhältnisse nur durch den Landtag geschehen könnte.

161. Cluj, 3. April 1848. Der Gouverneur Teleki an das Komitat Cluj. Er habe den Kaiser gebeten, den Landtag je eher einzuberufen und benachrichtigt es, daß die Gerüchte über den Abgang der Armee aus Siebenbürgen unbegründet wären.

162. Cluj, 3. April 1848. Der Gouverneur Teleki an den Kaiser. Er teilt ihm die Wünsche der Abgeordneten der adeligen Komitate Cluj und Alba de Jos mit, man möge den Landtag je eher einberufen. Von besonderer Notwendigkeit wäre die Gründung und Bewaffnung der Bürgergarden.

163. Cluj, 3. April 1848. Der Gouverneur Teleki an den Hofkanzler Jósika. Er berichtet ihm über eine geheime Nachricht, die er von dem österreichischen Konsul aus Bukarest erhalten habe, nach welcher die aus Paris zurückgekehrten Jugendlichen alle Rumänen in einem „Neuen Dazien“ vereinigen wollen. Er habe einen Befehl erlassen, nach welchem die rumänische Bevölkerung überwacht werden soll.

164. Cluj, 3. April 1848. Der Gouverneur Teleki an die Obrigkeiten aller Komitate und Städte Siebenbürgens. Er befiehlt ihnen, eine Liste von allen Rumänen, die Waffen kaufen, anzufertigen; sie mögen die Haltung der Rumänen verfolgen und die rumänischen Aufwiegler verhaften.

165. Cluj, 3. April 1848. Der Gouverneur Teleki an den General Puchner und an den Direktor der Fiskalstaatsanwaltschaft. Den ersten bittet er, er möge Ecaterina Varga im Gefängnisse von Alba Iulia aufnehmen, und den zweiten, er möge je eher mit dem Prozeß gegen sie beginnen.

166. Pesta, 3. April 1848. Der Palatin Ungarns an das Komitat Arad. Er verständigt dieses, daß ihm die Aufregung der Bevölkerung aus 20 Ortschaften, die von dem griechisch-katholischen Bekenntnis zur Orthodoxie zurücktreten wollen, bekannt ist und daß er Anordnungen gegeben hätte, man möge Maßnahmen zur Beruhigung der Bevölkerung nehmen.

167. Wien, 3. April 1848. Der Hofkanzler Jósika an den Gouverneur Teleki. Er teilt ihm mit, daß der Kaiser sein Einverständnis zur Gründung von Bürger-

garden aus zuverlässigen Bürger gegeben hat, um somit die öffentliche Ruhe zu schützen.

168. *Sibiu, 3. April 1848.* Der General Puchner an den Gouverneur Teleki. Er ist der Meinung, Alba Iulia wäre zu nahe zu den Munții Apuseni, und deshalb wäre es besser, wenn Ecaterina Varga in ein Gefängnis nach Arad oder Timișoara überführt würde.

169. *Sibiu, 3. April 1848.* Der Bischof Andrei Șaguna an den Gouverneur Teleki. Er versichert ihm, daß er alles tun wird, um die öffentliche Ruhe zu bewahren. Er wird sich ins Komitat Hunedoara begeben, um die Leibeigenen zur Bewahrung der Ruhe zu ermahnen.

170. *Mediaș, 3. April 1848.* Der Dechant Ștefan Moldovan an den Bischof Ioan Lemeni. Er bittet ihn um Rat bezüglich der Gründung der sächsischen Bürgergarden und welche Haltung er den Neuigkeiten aus Deutschland gegenüber einnehmen soll.

171. *Sibiu, 3. April 1848.* Die Sächsische Universität an den Magistrat von Sibiu. Sie teilt ihm mit, daß die Sächsische Universität beschlossen habe, daß von nun an: die Rumänen an den Wahlen teilnehmen können; die rumänischen Jugendlichen in die Zünfte als Lehrlinge und Meister aufgenommen werden; die rumänischen Priester dieselben Gründe und Rechte mit den sächsischen haben sollen.

172. *Sibiu, 3. April 1848.* Die Sächsische Universität entscheidet: daß die Rumänen in die Kommunität und in die komunale und distriktuale Leitung gewählt werden können; sie können als Lehrlinge und Meister in den Zünften arbeiten; ihre Priester werden dieselben Vorteile und Rechte wie die sächsischen haben.

173. *Aiud, 3. April 1848.* Das Komitat Alba de Jos an den Gouverneur Teleki. In diesem Komitat gibt es keine Unruhen. Er verlangt trotzdem 600 Gewehre und die nötige Munition aus dem Vorratslager in Alba Iulia.

174. *Olosig, 3. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Bihor an die einstweilige Regierung Ungarns. Er berichtet: die Ruhe wurde in diesem Komitate nicht gestört; es werden die neuen Gesetze verbreitet; es wurde die Bürgergarde in Oradea gegründet und diese bräuchte Gewehre und Säbel.

175. *Cluj, 3. April 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Hofkanzler Jósika. Er bittet ihn, sich beim Kaiser für eine je schnellere Festsetzung des Datums zur Abhaltung des siebenbürgischen Landtags zu verwenden. Dieses wäre sowohl für die Beruhigung des Adels als auch der Leibeigenen nötig.

176. *Aiud, 3. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós, an den Gubernialrat Bornemisza János. Er berichtet über die Gerüchte, die über die Entfernung des Gespans von Hunedoara, Vasile Nopcea, durch die Aufständischen im Umlauf sind, aber auch über die Aufregung der Adligen, die ihren Ruin nach der Befreiung der Leibeigenen befürchten.

177. *Wien, 3. April 1848.* Der konservative Baron Petrichevich Horváth János an seinen Schwager, den Gubernialrat Bornemisza János. Er schreibt ihm, er befürchte Nachteile für den Adel aus der Vereinigung mit Ungarn. Außerdem berichtet er über die Ereignisse aus Österreich und Italien.

178. [*Brașov*], nach dem 3. April 1848. Die Vorschläge der Rumänen für eine wahre Bruderschaft mit den Sachsen. In 7 Punkten werden die politischen, sozialen, kulturellen und militärischen Rechte und Verpflichtungen umrissen.

179. *Cluj, 4. April 1848.* Das siebenbürgische Gubernium an die Schulen in Cluj. Es wird von ihnen verlangt, sie mögen der Schülerschaft die Teilnahme an der Komitatsversammlung in Dăbica untersagen.

180. *Blaj, 4. April 1848.* Der Bischof Ioan Lemeni an den liberalen Baron Wesselényi Miklós. Er schreibt ihm über die Ernennung eines Pfarrers in der Gemeinde Creaca und versichert ihm, alles zu tun, um die Ruhe unter der Masse der Leibeigenen zu bewahren.

181. *Brașov, 4. April 1848.* Der Abgesandte von seiten Brașovs an der Sächsischen Universität, Josef Graef, an seinen Stadtmagistrat. Er berichtet: im Rahmen der Sächsischen Universitätssitzung erhoben sich „Stimmen“ für die günstige

Lösung der rumänischen Forderungen auf lokaler Ebene sowohl in Braşov als auch in Sebeş und Orăştie.

182. Mediaş, 4. April 1848. Die Rumänen aus Mediaş wollen nur so an den Bürgergarden teilnehmen, wenn man ihnen dieselben Rechte wie den Sachsen gibt.

183. Bahnea, 4. April 1848. Das Schreiben mehrerer Pfarrer aus dem Dechanate Tîrnava an den höchsten kalvinistischen Kirchenrat Siebenbürgens. Es wird die Aufmerksamkeit auf die schwierige materielle Lage der Pfarrer und Lehrer gelenkt, und gebeten, man möge auf dem Landtage die staatliche Besoldung derselben verlangen.

184. Timişoara, 4. April 1848. Der Aufruf an die Bürger der Stadt Timişoara ist von drei Mitgliedern der provisorischen ungarischen Regierung unterzeichnet. Sie werden aufgefordert, sich von antisemitischen Bewegungen zurückzuziehen. Andernfalls wird die Bürgergarde zum Schutze der Juden eingreifen.

185. Satulung, 4. April 1848. Der konservative Graf Teleki Imre an den Hofrat Baron Apor Lázár. Er vertraut ihm an, daß er folgendes mißbilligt: die Auflösung der alten feudalen Verfassungen; die Auflösung der Roboten, Zehnten und herrschaftlichen Monopole; die mögliche Schmälerung der Allodialgründe; die Loslösung des Partiums von Siebenbürgen; die mögliche Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn; die Möglichkeit der Rumänen, politische Rechte zu erringen usw.

186. Cluj, 5. April 1848. Der Gouverneur Teleki an den General Puchner. Er benachrichtigt ihn, daß er den szekler Stühlen befohlen habe, diese mögen die gehörigen Maßnahmen gegen jene Kanzelisten nehmen, die die Grenzer zum Verlassen des Militärdienstes zu bewegen versuchen.

187. Cluj, 5. April 1848. Der Gouverneur Teleki an die Königsrichter der Stühle: Odorhei, Trei Scaune, Arieş, Ciuc und den Assessoren der königlichen Tafel, Szentiványi Dániel. Er befiehlt ihnen, die Tätigkeit jener Kanzelisten der königlichen Tafel zu Tirgu Mureş zu hintertreiben, die die szekler Grenzer zum Verlassen ihres Militärdienstes überreden.

188. Cluj, 5. April 1848. Der Gouverneur Teleki an den General Puchner und den Direktor der Fiskalstaatsanwaltschaft. Die ersteren verständigt er davon, daß er nur dann seine Einwilligung zur Versetzung der Ecaterina Varga von Alba Iulia nach Arad oder Timişoara geben wird, wenn er alle Erkundigungen bezüglich des Standes dieses Prozesses einbezogen haben wird. Die Staatsanwaltschaft bittet er um ihre Meinung bezüglich einer möglichen Versetzung derselben aus Siebenbürgen.

189. Cluj, 5. April 1848. Der Gouverneur Teleki an den General Puchner und den Obergespan des Komitats Tîrnava. Dem General übermittelt er die Bitte des Obergespans, ihm bei einer möglichen Erhebung der Leibeigenen gegen den Adel militärische Hilfe zu leisten. Dem Obergespan teilt er mit, daß er seine Bitte um militärische Hilfe an den General weiterbefördert hat.

190. Cluj, 5. April 1848. Der Direktor des unitarischen Kollegiums an den Gouverneur Teleki. Er versichert ihn, daß die Schüler seiner Schule nicht an der Komitatsversammlung in Dăbica teilnehmen werden.

191. Sibiu, 5. April 1848. Die Sächsische Universität an die Redaktion der „Gazeta de Transilvania“. Sie bittet diese, ihren Beschluß bezüglich der Rechte, die sie den Rumänen geben wollen, in der Zeitung in rumänischer Sprache zu drucken.

192. Pecica, 5. April 1848. Der Stuhlrichter Szöke Károly an den Prior des Klosters Hodoş-Bodrog. Er verlangt von ihm, das Gesetz aus dem Jahre 1840, welches die Benützung der ungarischen Sprache in der Ausstellung der Matrikeln und deren Bewahrung im Komitatsarchiv vorsieht, zu beachten.

193. Haşeg, 5. April 1848. Der einstweilige Aufseher der Fiskal-domäne Deva, Cseh Miklós, an den Vorsitzenden des Thesaurariats. Er berichtet über die Unruhen in Ghelar, die Besorgnis hervorrufen.

194. Carei, 5. April 1848. Der Vizegespan des Komitats Satu-Mare, Gabányi Sándor, an die einstweilige ungarische Regierung. Er berichtet, daß es in seinem Komitate keine adelsfeindliche Unruhen der Leibeigenen größeren Ausmaßes ge-

geben hätte. Nur in Moftinu Mic, Sătmărel und Peleş haben die Leibeigenen die Absicht, ihre durch die vorherige Grundkommassierung des Adels entrisenen Grundbesitzungen zurückzugewinnen.

195. *Cîmpeni*, 5. April 1848. Die Gerichtsassessoren des Komitats Alba de Jos, Kendi Péter und Rákosi N. Ferenc, an den Stuhlrichter von Bistra, Bisztrai József. Sie haben dem Befehl des Obergespans gemäß mehreren Personen die Veranstaltung von Versammlungen untersagt.

196. *Cîmpeni*, 5. April 1848. Zehn Vertreter der Motzen an den Stuhlrichter Bisztrai József. Sie berichten ihm über die Nationalversammlung in Abrud und bitten ihn, die Versammlung vom 6. April in Cîmpeni nicht zu verbieten. In dieser Versammlung will man Unterschriften für eine Bittschrift sammeln, die dem Landtag eingereicht werden soll.

197. *Abrud*, 5. April 1848. Der Bericht des Stuhlrichters aus Abrud, Laborfalvi Nagy Károly, über die von den Rumänen am 3. April abgehaltene Versammlung in Abrud, der er beigewohnt habe. I. Buteanu hat einen Aufruf vorgelesen, der in Cluj abgefaßt wurde und sich auf die Anerkennung der Rumänen als politische Nation bezieht. Dieser wird dem Landtag legal eingereicht.

198. *Moşna*, 5. April 1848. Der evangelische Pfarrer St. L. Roth an den Professor St. A. Bergleiter. Er befürchtet, daß der Adel seine den Leibeigenen gemachten Versprechen nicht halten wird und es dann zu Unruhen kommen dürfte. Es wäre wichtig, wenn der Staat die Fronleistungen dem Adel entschädigen würde.

199. *Cluj*, 6. April 1848. Der Gouverneur Teleki an den Gespansvertreter des Komitats Zarand. Er teilt ihm mit, daß es ihm nicht zusteht, das Komitat aus der Oberherrschaft des siebenbürgischen Guberniums herauszureißen.

200. *Şumuleu*, 6. April 1848. Der Vizegespan des Stuhls Ciuc, Székely Zsigmond, an das Kommandament des 1. Szeklerregiments. Er teilt ihm mit, daß die Schüler aus Şumuleu vorläufig sich ruhig verhalten und schlägt vor, in Zukunft möge das Kommandament im Einvernehmen mit den Zivilbehörden verhandeln.

201. *Miercurea Ciuc*, 6. April 1848. Der Oberst Schirnding an den Stuhl Ciuc. Er macht diesem bekannt, daß er das Regiment sofort in Alarmbereitschaft stellte, als er von den Schülerunruhen aus Şumuleu erfuhr. Zuletzt war der Einsatz der Grenzer nicht nötig, doch werde er, wenn immer es nötig sein sollte, Maßnahmen zur Aufrechterhaltung der Ruhe treffen.

202. *Abrud*, 6. April 1848. Der Stuhlrichter von Abrud, Laborfalvi Nagy Károly, an den Gouverneur Teleki. Er berichtet wieder über die am 3. April von den Rumänen in Abrud abgehaltene Sitzung und über ihre Bittschrift. Diese ins Ungarische übersetzte Bittschrift wurde der städtischen Generalversammlung in Abrud eingereicht.

203. *Roşia Montană*, 6. April 1848. Eine Gruppe Bergarbeiter an den Bergwerkmeister Henni József. Sie bitten ihn, nach Roşia Montana zu kommen, um jene Gerüchte zu bekämpfen, die Unruhe unter den Arbeitern hervorrufen.

204. *Bistra*, 6. April 1848. Der Stuhlrichter Bisztrai József aus Bistra an den Obergespan von Alba de Jos. Er berichtet über die von den Motzen am 6. April in Cîmpeni abgehaltene Sitzung, deren Abhaltung er leider nicht umgehen konnte. Es sprachen I. Buteanu und S. Balint. Beide forderten die Teilnehmer zur Bewahrung der Ruhe auf. An der Sitzung nahm auch der junge A. Iancu teil. Er schlägt die Rückberufung derselben nach Tirgu Mureş vor.

205. *Braşov*, 6. April 1848. Der Stadtmagistrat aus Braşov an den Sachsengrafen Fr. Salmen. Er benachrichtigt ihn, daß es in den Reihen der Rumänen keine allgemeine Unzufriedenheit gebe. Er ist damit einverstanden, man möge ihnen einige Zugeständnisse machen. Die Aufnahme der Rumänen in den Magistrat macht er jedoch von der Kenntnis der deutschen Sprache abhängig. Er schlägt auch die Gründung von Bürgergarden zum Schutz vor dem Stadtproletariat vor.

206. *Lugoş*, 6. April 1848. Auszug aus den Protokollen der außergewöhnlichen Komitatssitzung des Komitats Caraş. Die Teilnehmer entschlossen sich, nachdem man ihnen die neuen ungarischen Gesetze vorlas, auch den Nichtprivilegierten das Recht, sich an Diskussionen zu beteiligen, anzuerkennen; eine Kommission zu ernennen, die es sich zur Aufgabe macht, der Bevölkerung die neuen

Gesetze zu erklären, die auch in die rumänische Sprache übersetzt werden sollen usw.

207. *[București], 25. März/6. April 1848.* Der Arzt Pavel Vasici an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, G. Bariț. Er beschreibt die Stimmung in București nach den Ereignissen in Paris.

208. *Wien, 7. April 1848.* Der Feldmarschall Zanini an den österreichischen Außenminister. Er berichtet diesem, daß in der Wallachei eine revolutionäre Partei gegründet wurde, deren Programm die Vereinigung aller Rumänen in einem einzigen Staate verlangt. Er hat Maßnahmen getroffen, damit die Agenten dieser Partei unter den Rumänen in Siebenbürgen und in dem Banat nicht arbeiten können.

209. *Mediaș, 7. April 1848.* Der Dechant Ștefan Moldovan aus Mediaș an den Bischof Joan Lemeni. Er teilt ihm mit, daß die Rumänen aus dem Stuhle Mediaș sich entschlossen haben, auf höheren Beschluß zu warten, um sich in die Bürgergarden einzureihen.

210. *Zlatna, 7. April 1848.* Der Stellvertreter des Zlatnaer Spans Füzi Ferenc an den Bergwerkdirektor Nemegeyi János. Im Zlatnaer Gebiet herrscht auch weiterhin Ruhe, aber überall werden täglich Versammlungen abgehalten, in Anwesenheit von Emissären, und dabei werden rumänische Volkslieder gesungen.

211. *Șumuleu, 7. April 1848.* Der Stuhl Ciuc an das Gubernium. Die Schüler aus Șumuleu haben das österreichische Sinnbild am Ende des Dorfes entfernt; daraufhin befahl der Kommandant des szekler Grenzregiments, die Schule unter militärische Bewachung zu stellen.

212. *Gheorgheni, 7. April 1848.* Der königliche Vizestuhlrichter aus Gheorgheni, Mikó Mihály, an den königlichen Obergespan des Stuhls Ciuc. Er berichtet ihm, daß drei Kompagnien Grenzer in Bereitschaft stünden, um die szekler Kanzelisten an der Abhaltung von Versammlungen, die zur Auflösung der Grenzregimenter führen könnten, zu verhindern.

213. *Sibiu, 7. April 1848.* Der Professor Simion Bărnuțiu an den Journalisten Jacob Mureșan. Er benachrichtigt ihn, daß die Rumänen aus Sibiu sich entschlossen haben, allen konfessionellen Unterschieden zum Trotz, alle Kräfte im Kampfe um die Anerkennung als politische Nation zu vereinigen.

214. *Blaj, vor dem 8. April 1848.* Der Kanoniker und Redakteur des „Organul luminării“, Timotei Cipariu, an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, G. Bariț. Er berichtet über seinen Aufenthalt in Cluj; über die übertriebenen Gerüchte um die rumänisch-sächsischen Verhältnisse.

215. *Cluj, 8. April 1848.* Das siebenbürgische Gubernium an den Kaiser. Es schlägt vor, der kommende Landtag möge in Cluj abgehalten werden. Es werden auch Personen vorgeschlagen, die als königliche Abgeordnete zu diesem Landtage eingeladen werden sollen.

216. *Cluj, 8. April 1848.* Das Gubernium macht das königliche Reskript vom 3. April, das sich auf die Regelung der Urbarialverhältnisse bezieht, durch ein Rundschreiben bekannt. Die Munizipalitäten waren verpflichtet, dieses den Beteiligten bekannt zu geben.

217. *Cluj, 8. April 1848.* Das Rundschreiben des Gouverneurs Teleki an: die ungarischen und szekler Stadtverwaltungen, die rumänischen Bischöfe, den Bürgermeister von Brașov. Er fordert sie auf, die Verbreitung einer Flugschrift, die von einem rumänischen Studenten aus Wien gebracht wurde und die sofortige Aufhebung der Frondienste verlangt, zu verhindern. Die Leibeigenen mögen auf ihre Befreiung auf legalem Wege warten.

218. *Brașov, 8. April 1848.* Der Bürgermeister von Brașov, Albrichsfeld, an den dortigen Buchdruckereibesitzer Johann Gött. Er übermittelt ihm den Befehl des Gouverneurs Teleki, nach welchem die Zensur weiterhin besteht.

219. *Zlatna, 8. April 1848.* Der Direktor der Fiskaldomäne Zlatna, Nemegeyi, an das Spanamt von Cîmpeni. Die Verwaltungsbehörden mögen: jede verdächtige Tätigkeit verfolgen; an den Volksversammlungen teilnehmen und nicht zu gewaltsamen Unterdrückungsmaßnahmen greifen.

220. *Zlatna, 8. April 1848.* Der Direktor des Bergwesens in Zlatna, Nemegeyi, an das Thesaurariat. Er berichtet diesem über den Inhalt zweier erhaltenen Berichte, die sich auf Unruhen in der Umgebung von Abrud und Cîmpeni beziehen. Die von den Priestern geleiteten Versammlungen haben das Ziel, die Anerkennung der Rumänen als vierte politische Nation in Siebenbürgen zu erreichen.

221. *Tîrgu Mureş, 8. April 1848.* Der Assessor der königlichen Tafel, Szentiványi Dániel, an den Gouverneur Teleki. Er berichtet: sowohl die Versuche der szekler Grenzer, sich von ihren militärischen Lasten zu befreien, als auch ihr Wunsch, ihre Privilegien zu behalten, könnten zu Unruhen führen.

222. *Carei, 8. April 1848.* Der Vizegespan des Komitats Satu Mare, Gabányi Sándor, an die einstweilige ungarische Regierung. In einigen Ortschaften verweigern die Leibeigenen die Roboten, in andern haben sie mit der Besetzung der Allodialgründe begonnen. Es wäre deshalb militärische Verstärkung im Komitat nötig.

223. *Moftinu Mic, 8. April 1848.* Die Komitatsdelegierten an den Vizegespan des Komitats Satu-Mare. Die Leibeigenen aus Moftinu Mic hätten die Allodialgründe aus Abrud, die ihnen bei der letzten Feldkommassierung weggenommen wurden, zu besetzen begonnen.

224. *Bucureşti, 8. April 1848.* Der Professor A. T. Laurian an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, G. Bariţ. Er unterstützt folgende Forderungen der siebenbürgischen Rumänen: nationale und religiöse Unabhängigkeit; allgemeine Bewaffnung; Aufhebung der Leibeigenschaft ohne Vergütung; allgemeines Schulwesen.

225. *Sibiu, [8. April 1848].* Der Professor N. Bălăşescu an den Redakteur der Zeitung „Gazeta de Transilvania“. Informiert ihn: über die in den sächsischen Stühlen den Rumänen gewährten Rechte; über die Vorbereitungen Şagunas, in das Komitat Hunedoara zu fahren, um die Leibeigenen zu beruhigen; über den Besuch Lemenis und Ciparius in Cluj; über den erregten Zustand der studierenden Jugend in Blaj.

226. *Wien, 8. April 1848.* Der Hofkanzler Jósika an den Gouverneur Teleki. Teilt seine Meinung über die Aussichten der Entwicklung der siebenbürgischen Ereignisse mit. Der Kaiser verspricht den Leibeigenen, ihre Lage erst über einem Jahr zu verbessern, Versprechen mit welchem die Bauern nicht beruhigt werden können. Die Union wird die Bestrebungen nur eines Drittels der Bevölkerung Siebenbürgens befriedigen, während die anderen zwei Drittel unzufrieden bleiben.

227. *Cluj, 9. April 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Bischof Ioan Lemeni. Teilt seine Bedenken mit, daß die Volksversammlungen der Rumänen aus Abrud und der Umgebung, die unter dem Vorwand der Unterzeichnung einer Bittschrift an den Landtag abgehalten werden, in einem allgemeinen Aufstand ausarten könnten. Deshalb bittet er, einen Kanoniker mit Prestige hinzuschicken, um die Motzen zu beruhigen.

228. *Cluj, 9. April 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós. Verlangt Einzelheiten über die Versammlung der Rumänen in Cîmpeni, die für die Unterzeichnung einer Bittschrift abgehalten wurde.

229. *Cluj, 9. April 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós. Teilt mit, die nötigen Schritte bei General Puchner unternommen zu haben, um die vom Komitat angesuchten Waffen zu erhalten.

230. *Sibiu, 9. April 1848.* Der Schatzmeister Mikó Imre an den Gouverneur Teleki. Informiert ihn über die vom Verwalter der Bergwerksdomäne Zlatna erhaltenen Bericht hinsichtlich der Bewegungen der Rumänen aus der Umgebung von Abrud und Cîmpeni. Erklärt sich mit den vom Gouverneur empfohlenen Maßnahmen zur Beaufsichtigung dieser Bewegungen einverstanden.

231. *Sibiu, 9. April 1848.* Das Thesauriat Siebenbürgens an den General Puchner. Teilt auch ihm die erhaltenen Berichte über die Bewegungen der rumänischen Leibeigenen aus der Gegend von Abrud und Cîmpeni mit.

232. *Sibiu, 9. April 1848.* Der General Puchner an den Magistrat von Braşov. Teilt mit, daß er den Hofkriegsrat um die Genehmigung von 8000 Gewehren zur Bewaffnung der Bürgergarde aus Braşov ersucht hat.

233. *Arad, 9. April 1848.* Das Protokoll der erweiterten Sitzung des serbisch-orthodoxen Kirchenrates aus Arad. Es wurde der Vorschlag jener aus Novi Sad und Subotica angenommen, Delegierte zum Kaiser, zum Palatin und zur ungarischen Regierung zu schicken, um die Beschwerden der Serben vorzulegen. Die Delegation wurde jedoch nicht abgeschickt, da der orthodoxe Kongreß zusammenberufen wurde, um diese Beschwerden zu untersuchen.

234. *Aiud, 9. April 1848.* Der dirigierende Hauptrichter des Komitats Alba de Jos, Boer Ferenc, an den Gouverneur Teleki. Berichtet über die Bewegungen der Rumänen aus Arud und der Umgebung und über die von ihm getroffenen Maßnahmen zur Unterdrückung derselben.

235. *Braşov, 9. April 1848.* Der Polizeidirektor der Stadt Braşov, J. Trausch, an den Magistrat aus Braşov. Teilt mit, daß der Sohn des Kaufmanns Iuga auf seiner Rückreise aus Wien, während er sich in Pest aufhielt, zwei Manifeste von jungen Rumänen erhalten hatte.

236. *Rupea, 9. April 1848.* Der Inspektor M. Steinburg teilt in der Sitzung der Kirchengemeinde des Distrikts Rupea die Zahl der für die Bürgergarde tauglichen Männer mit. Aber bei der Bildung der Bürgergardeeinheit, wie auch bei der Eidesablegung kam es zu Widersetzungen seitens der sächsischen Bürger. Die Rumänen schlossen sich ihnen an. Deshalb wurde die Bildung der Bürgergarde bis nach Ostern verschoben.

237. *Tămăşeu, 9. April 1848.* Der Libertine Mester Gáspár aus Tămăşeu an den Inspektor des Kapitels von Oradea. Warnt ihn, daß die Bauern die ganzen Allodialbesitzungen des Kapitels vom Rande des Dorfes in Besitz nehmen wollen.

238. *Bucureşti, 28. März/9. April 1848.* Der Professor Ioan Axente an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, G. Bariţ. Bittet, die Aufzeichnungen mit dem Titel *die Rumänen sollen machen, was auch andere tun* zu veröffentlichen.

239. [*Braşov*], 9. April 1848. Der sächsische Publizist Anton Kurz an den Baron Kemény József. Schreibt über die Hilfe, die er geben wird, damit in Deutschland eine kritische Geschichte Siebenbürgens erscheint; über das unionfeindliche Verhalten der Sachsen; über die Emanzipation der Rumänen aus den sächsischen Stühlen; über die Beibehaltung der Zensur; über die Bildung der Bürgergarden in Siebenbürgen; über die Unruhen in Bucureşti und Wien.

240. *Satulung, 9. April 1848.* Der konservative Graf Teleki Imre an einen Freund. Beklagt sich, daß er sich vor der Einverleibung des Partiums zu Ungarn fürchtet und vor allem von den Folgen der Abschaffung der Leibeigenschaft, die den Adel ohne eine entsprechende Entschädigung zum Ruin führen wird.

241. *Cluj, 10. April 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Königsrichter des Stuhls Ciuc. Empfiehlt ihm, die zwei szezler Kanzelisten, die sich von Tirgu Mureş in den Stuhl Ciuc mit „verdächtigen Absichten“ begeben, zu überwachen.

242. *Wien, 10. April 1848.* Der Hofkanzler Jósika an den Kaiser Ferdinand. Reicht seine Abdankung aus dem Amte des Hofkanzlers ein, weil er weder mit der Sanktionierung des Gesetzes bezüglich der Union Siebenbürgens mit Ungarn, noch mit der Politik der von Batthyány und Kossuth geführten ungarischen Regierung einverstanden ist.

243. *Wien, 10. April 1848.* Der österreichische Minister, Graf Kolowrat, unterbreitet der Hofratsversammlung das Abdankungsgesuch des Hofkanzlers Jósika. Der Kaiser genehmigt die Abdankung.

244. *Sibiu, 10. April 1848.* Der General Puchner an den Gouverneur Teleki. Meldet die Nachricht, daß drei szezler Kanzelisten versucht haben, die Grenzer zur Ablegung der Waffen zu überreden, aber ohne Erfolg. Dann begaben sie sich nach Şumuleu, wo sie die Schüler überredeten, die kaiserlichen Emblemen vom Dorfrande herunterzuwerfen.

245. *Oradea, 10. April 1848.* Das Kapitel von Oradea an den Vizegespan des Komitats Bihor. Beklagt sich, daß die Dorfbewohner von Tămăşeu ihre Heuwiesen und Allodialgrundstücke besetzt haben, und verlangt Hilfe für die Unterdrückung der Bauern.

246. *Sibiu, 10. April 1848.* Protokollauszug der Sächsischen Universität. Es wird eine aus Orăştie kommende Information vermerkt, daß eine Versammlung aus dieser Stadt einen aufständischen und habsburgerfeindlichen Charakter hatte.

247. *Cluj, 10. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Dăbŭca, Baron Jósika Lajos, an den Gouverneur Teleki. Teilt mit, daß er unter den neuen Umständen seinen Obliegenheiten nicht nachkommen kann. Deshalb bittet er, seine Abdankung zu genehmigen.

248. *Zalău, 10. April 1848.* Der Vizespan des Komitats Solnocul de Mijloc, Bálint Elek, an den Ministerpräsidenten Ungarns, Batthyány Lajos. Meldet die Nachricht über die Unruhen der Bauern aus Cehul Silvaniei und Ulciug.

249. *Timișoara, 10. April 1848.* Die Proklamation des Magistrats aus Timișoara an die Pfarrer und Dorfnotäre. Es wird ihnen die Verbesserung ihrer materiellen Lage versprochen und es wird ihnen verlangt, mit der provisorischen Regierung Ungarns in ihrem Bestreben, die neuen Regierungsprinzipien einzuführen, zusammenzuarbeiten.

250. *Zlatna, 10. April 1848.* Der Brief des Advokaten Petre Dobra an seine Mitbürger. Teilt mit, daß weder er noch Buteanu an der Versammlung von Deva teilnehmen können; daß bei der Versammlung von Zlatna die Bittschrift an den Landtag besprochen wurde; daß die Rumänen die Union von ihrer Anerkennung als politische Nation und der Abschaffung der Leibeigenschaft abhängig machen müssen.

251. *Sibiu, 10. April 1848.* Der Professor Nicolae Bălășescu an den Redakteur der Zeitung „Gazeta de Transilvania“, G. Bariț. Informiert ihn, daß Bischof Șaguna sich im Komitat Hunedoara befindet; der Landtag in Sibiu und nicht in Cluj zusammenkommen wird, um die Konflikte zwischen den Adelsparteien zu vermeiden; daß einige Adlige sich gegen die Union erklären.

252. *București, 29. März/10. April 1848.* Der Professor A. T. Laurian an den Redakteur der Zeitung „Gazeta de Transilvania“, G. Bariț. Zeigt ihm, daß er die Passivität der Bischöfe Șaguna und Lemeni mißbilligt; die Rumänen aus Siebenbürgen müssen dahin wirken, nationale Rechte zu erhalten; die zaristischen Behörden fördern die Reaktion aus der Wallachei; der IV. Band des „Magazin istoric pentru Dacia“ ist erschienen.

253. *Sibiu, 10. April 1848.* Der Schatzmeister Mikó Imre an seine Gattin. Schreibt über: den Beginn der Organisierung der Bürgergarden in Sibiu; über das bevorstehende Zusammentreten des Landtages; über die Perspektive der Trennung der ungarischen Finanzen von den österreichischen; über die mögliche Loslösung der Lombardei und Galiziens vom Habsburgerreich.

254. *Bratislava, 10. April 1848.* Der liberale Baron Wesselényi Miklós an den Schulkurator aus Jibou, Kis Károly. Drückt sein Bedauern aus, daß das Beglaubigungsschreiben als Deputierter nicht zur rechten Zeit ankam, um an dem Landtag von Bratislava teilnehmen zu können. Hat aber zur Umarbeitung des Gesetzentwurfes bezüglich der Union Siebenbürgens mit Ungarn beigetragen.

255. *Cluj, 10. April 1848.* Der Baron Jósika Miklós an Baron Wesselényi Miklós. Informiert ihn, daß zur Beaufsichtigung der rumänischen Nationalversammlung aus Blaj die nötigen Maßnahmen zur Mobilisierung einiger Militäreinheiten getroffen wurden. Er kann mit der Erklärung der Rumänen als vierte politische Nation nicht einverstanden sein.

256. *Jibou, 10. April 1848.* Der Gutsverwalter Nagy Lázár an seinen Herrn, Baron Wesselényi Miklós. Meldet, daß die Leibeigenen aus Cehul Silvaniei und den umgebenden Dörfern nicht mehr Frondienst leisten wollen und behaupten noch dazu, daß die Wälder ihnen gehören.

257. *Dej, 10. April 1848.* Der offene Brief des liberalen Adligen Mózsá Samu an den Ministerpräsidenten Ungarns, Batthyány Lajos. Versichert seine Anhänglichkeit der ungarischen provisorischen Regierung gegenüber, und macht auf die subversiven Tätigkeiten der konservativen Adligen aus dem Komitat Solnocul Interior aufmerksam.

258. *Cluj, 11. April 1848.* Das Gubernium Siebenbürgens an die Behörden der Komitate, Stühle, Distrikte und Städte. Verkündigt die Zusammenberufung des Landtages für den 29. Mai in Cluj.

259. *Cluj, 11. April 1848.* Der Gouverneur Teleki an das Komitat Turda. Teilt mit, daß die Zusammenberufung des Landtages genehmigt wurde und versichert, daß die Militär Siebenbürgen nicht verlassen wird. Gleichzeitig bittet er, die

Zahl der für die Bewaffnung der Bürgergarden des Komitats notwendigen Gewehre mitzuteilen.

260. *Cluj, 11. April 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Präsidenten des Thesaurariats, Mikó Imre. Informiert ihn über die von ihm getroffenen Maßnahmen zur Vorbeugung der Gefahr, die sich aus dem erregten Zustand der Motzen aus dem Gebiete von Abrud und Cîmpeni ergeben könnte.

261. *Wien, 11. April 1848.* Die Hofkanzlei an das Gubernium Siebenbürgens. Benachrichtigt, daß er den Vorschlag, dem Bischof Şaguna einen Vorschuß aus dem Gehalt zu gewähren, zur Kenntnis genommen hat.

262. *Miercurea Ciuc, 11. April 1848.* Das szezler Grenzregimentskommando an die Behörden des Stuhls Ciuc. Bringt ihnen zur Kenntnis, daß es die getroffenen Maßnahmen anlässlich der Unruhen aus Şumuleu, einschließlich die Verhaftung eines Schülers, der einen Grenzer beleidigt hat, billigt.

263. *Caransebeş, 11. April 1848.* Der General Appel an das Generalmilitärkommando in Banat. Meldet, daß in den Militäreinheiten von Orşova ein Geist tiefster Ergebenheit dem Kaiser gegenüber herrscht.

264. *Cluj, 11. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál, an das Gubernium Siebenbürgens. Ersucht um die Genehmigung für die Einführung des Standrechtes im Komitat, damit mögliche adelfeindliche revolutionäre Handlungen unterdrückt werden können.

265. *Aiud, 11. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós, an das Gubernium Siebenbürgens. Berichtet über den Verlauf der Versammlungen der Rumänen aus Abrud und Cîmpeni.

266. *Braşov, 11. April 1848.* Der Bürgermeister von Braşov, Albrichsfeld, an den Gouverneur Teleki. Berichtet über die Verhältnisse zwischen den Rumänen und Sachsen. Den Rumänen wurde verkündigt, daß man ihnen einige Konzessionen erteilen wird.

267. *Zalău, 11. April 1848.* Der Bürgermeister von Zalău, Éltető Péter, an den Gouverneur Teleki. Berichtet, daß die öffentliche Ruhe in Zalău nicht gestört wurde. Einige Städter sind trotzdem wegen dem optimistischen Verhalten der rumänischen Bauern, die auf den Markt kommen, besorgt.

268. *Şimleul Silvaniei, 11. April 1848.* Der Präsident der Rekrutierungskommission aus Şimleu, Gentsi Ignác, an das Gubernium Siebenbürgens. Meldet, daß die Jugend sich nicht zur Rekrutierung präsentiert, und verlangt neue Anordnungen.

269. *Wien, 11. April 1848.* Der Hofkanzler Jósika an den Gouverneur Teleki. Bringt zur Kenntnis, daß er infolge der Sanktionierung des Gesetzes hinsichtlich der Einverleibung des Partiums und Siebenbürgens in Ungarn seine Abdankung eingereicht hat.

270. *Braşov, 11. April 1848.* Der Buchdrucker Johann Gött an den Magistrat der Stadt Braşov. Bestätigt den Empfang des amtlichen Schreibens vom Bürgermeister Albrichsfeld, durch das er benachrichtigt wird, daß die Zensur in Siebenbürgen nicht aufgehoben worden sei. Er warnt vor der Gefahr, daß bei der Nachricht dieser Verordnung Unruhen ausbrechen könnten.

271. *Satu Mare, 11. April 1848.* Der Rechtsanwalt Buday Ignác und der Verwalter des bischöflichen Grundbesitzes, Günther János, an den Vizegespan des Komitats Satu Mare. Sie bringen zur Kenntnis, daß in Sătmărel eine revolutionäre adelfeindliche Aufruhr stattgefunden hat. Die Aufständischen haben die Höfe und Vermögen der Adligen angefallen. Sie verlangen die Unterdrückung der Aufständischen.

272. *Blaj, vor dem 12. April 1848.* Die Proklamation des Aron Pumnul, durch welche die Rumänen zu einer Nationalversammlung am 30. April aufgerufen werden, gleichgültig welcher Religion sie angehören. Die Versammlung wird die Beschwerden des rumänischen Volkes besprechen und sie dem nächsten Landtag unterbreiten.

273. *Cluj, 12. April 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Bürgermeister von Braşov, Albrichsfeld. Sieht ein, daß die Verbreitung der Broschüre von Táncsics „Hunnia fűggetlensége“ nicht gänzlich aufgehalten werden kann. Die Buchhändler sollen aber die Namen derjenigen, die sie kaufen, vermerken. Er erinnert wieder,

daß die Zensur nicht abgeschafft wurde, aber sie wird in einer milderen Form vorgenommen.

274. *Wien, 12. April 1848.* Der Hofkanzler Jósika an den Gouverneur Teleki. Gewährt ihm und dem General Puchner Vollmacht zur Sicherung der bestehenden öffentlichen Ordnung und es werden ihnen dazu zwei szekler Grenzbataillons zur Verfügung gestellt.

275. *Dobra, 12. April 1848.* Der Bischof Andrei Şaguna an den Gouverneur Teleki. Reicht eine Liste mit den Ortschaften aus dem Komitat Hunedoara ein, die er besucht und wo er die Bevölkerung zur Ruhe aufgefordert hat.

276. *Sighişoara, 12. April 1848.* Der Bürgermeister von Sighişoara, Sternheim, an die Sächsische Universität. Teilt mit, daß der Magistrat der Stadt Sighişoara ein amtliches Schreiben seitens der Stadt Odorheiu Secuiesc erhalten hat, durch welches er gebeten wird, sich in der Sache der Union Siebenbürgens mit Ungarn zu äußern. Macht den Vorschlag, die Unionsfrage in den Distriktversammlungen zu besprechen.

277. *Braşov, 12. April 1848.* Das Gubernium Siebenbürgens an den Magistrat der Stadt Braşov. Verordnet, daß die rumänische Bevölkerung an der Versammlung von Blaj nicht teilnehmen soll. Der Magistrat meldet das Interdikt den rumänischen Erzpriestern und weist die Distriktsinspektoren an, sich der Gubernialverordnung zu fügen.

278. *Braşov, 12. April 1848.* Der Magistrat der Stadt Braşov begrüßt mit Genugtuung die Ausdehnung der politischen und bürgerlichen Rechte auf die Rumänen.

279. *Deva, 12. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Hunedoara, Vasile Nopcea, an den Gouverneur Teleki. Im Namen der Markalversammlung ersucht er, die Grenzer aus Siebenbürgen nicht wegzuführen und die siebenbürgischen Soldaten aus anderen Provinzen der Monarchie wieder in ihre Heimat zu bringen.

280. *Carei, 12. April 1848.* Der Vizegespan des Komitats Satu Mare, Gabányi Sándor, an die provisorische Regierung Ungarns. Berichtet über die unternommene Visitation in Moftinu Mic und Sătmărel infolge der Wiederinbesitznahme durch die Leibeigenen der Besitzungen, die ihnen vorher anläßlich der Kommasierung von Grundstücken durch die Adligen entrissen wurden. Für Resighea teilt er eine repressive Militäreinheit zu. Ebenso wird er auch im Falle der Gemeinde Sătmărel vorgehen.

281. *Baia Mare, 12. April 1848.* Der Bürgermeister der Stadt Baia Mare, Srand Pál, an die provisorische Regierung Ungarns. Berichtet über den Zusammenstoß zwischen den Städtern und den Bergwerkern am 24. März bei der Wahl der Bürgergardeoffiziere.

282. *Zalău, 12. April 1848.* Der Vizegespan des Komitats Solnocul de Mijloc Bálint Elek, an die provisorische Regierung Ungarns. Berichtet, daß die Aufwiegler die Bauern aus den von der Residenzstadt des Komitats entfernten Ortschaften zur Besetzung der Allodialgrundstücke antreiben. Deshalb sucht er um ein Bataillon für die Unterdrückung solcher Handlungen wider die Interessen der Adligen an.

283. *Zalău, 12. April 1848.* Der Vizegespan des Komitats Solnocul de Mijloc, Bálint Elek, an die Statthalterei Ungarns. Sucht um einige repressive Militäreinheiten im Notfall an.

284. *Şomcuta Mare, 12. April 1848.* Der Vizehauptmann des Distrikts Chioar, Szebeni Imre, an den Statthaltereirat Ungarns. Berichtet, daß am 10. April eine Distriktversammlung abgehalten wurde, wo die neuen Gesetze verlesen wurden und eine Kommission für die Aufrechterhaltung der bestehenden öffentlichen Ordnung und Ruhe gewählt wurde.

DOCUMENTE

1

Viena, 2 martie 1848.

Bécs, Martius 2. 1848

Tisztelt barátom!

A mai Beobachterből¹ meg fogod tudni azon nagy s mondhatni rémítő fordulást, melyet Párizsban vettek a dolgok kevés órák alatt. Többet ennél mi sem tudunk. Tegnap előtt a minisztérium a kamarák többsége által istápolva erélyességének szinte már gyümölcseit aratta, néhány óra múlva érkeztek egymásra a telegraphicus tudósítások. Ezen pillanatban még semmit sem tudni a királyi háznép sorsáról — a pór nép uralkodik Párizsban, — az oppositio, a nationalgarda, kiktől eredett a legelső ellenszegülés s kik balgatagul azt hitték, hogy a mozgalmat tetszésük szerint igazgathatják. Tökéletesen nullificalva vannak s a radicalismus és communismus főnökei pillanatilag uralkodnak; — mily sikerrel, tanúsítják a porrá égett Tuilerie és Palais Royal. Képzeltetni, milyen sensatiót tettek itt ezen újságok. A papirosok ugyan nagyon leszállottak, de az Oroszországból ezelőtt két nappal érkezett nagy somma pénz — 50 milliomot halunk — B. Kübeckert minden banquierek dacára, kik mindég nagy elleni voltak — meg nyugtatja. Hadi-tanács elnökévé Fiquelmont nevezett Wallmoden helyett, ki mint ad latus Radetzky mellett marad. Gr. Wratislaw veszi által az első Corps-nak vezérségét. Már is 80 000 embernél több van a mi Olaszországunkban. Általános vélekedés, hogy az orosz cár, ki a sok irogatásnak nem barátja, most — midőn cselekvésre kerül a sor, vonakodás nélkül kész lesz meg tenni azt, mire rég vágyott, — tettelesen fel lépni. A porosz király is alig tehet egyebet, mert a republicanus francia propaganda a Rheimsig fog törekedni. E szerint legalább tisztábbakká válnak a kölcsönös helyzetek és az elhatározás pillanattya közeledni fog. Nehéz időkkel állunk szembe. Magyarországon is könnyen megeshetik, hogy ha jobb fordulatot nem vesz a diaeta, haza fog küldtetni. A hol Kossuth és Madarász zsarnokoskodnak Batthyányi Lajos izgatása után — úgy se lehet valami idves eredményre számítani. Meg lehet, hogy ezen „jó hazafiak“ a külföldi körülményeket felhasználják, hogy a kormánynak embarrást szerezzenek — reményelem nem fognak tölleek megijedni.

Magyarországon egy darab időtől fogva — több oppositionalis club — ezen nevet tisztán megvalva — kezd a megyékben felállítatni — különösen az ifjúságra hatva, a mely némely felsőbb megyékben „szegény legények“ címje alatt — feladatul tűzte ki magának az oppositio elveinek minden módon eszközlendő győzedelmét. Kérlek, szíveskedjél egy

kis figyelemmel lenni, nehogy hozzánk is különösön a tanulók közé ilyes valami béharapódzék.

Degenfeldék dolgára lesz gondom — Ottónak² is vettem ez iránt levelét.

Kovácsnai és Sándor már fel vannak ajánlva. Szabadságodra nézve is megtettem a propositiót — reményilem, kis hazánkba úgy fenn fogod a csendet tartani, hogy ez okból utazási szándékok akadályt nem szenvedend, — de a külföldön mily bátorsággal járhatunk — más kérdés.

Szívességedbe magamat ajánlván változatlanul vagyok

igaz barátod
Jósika³

Viena, 2 III 1848

Stimate amice!

Din „Beobachter“-ul¹ de azi vei afla despre acea mare și se poate spune îngrozitoare întorsătură, pe care au luat-o lucrurile la Paris în decurs de câteva ore. Mai mult de atât nici noi nu știm. Susținut de majoritatea [din cele două] camere, guvernul [francez] era alaltăieri pe cale să culegă fructele tăriei sale; dar după câteva ore soseau una după alta înștiințările telegrafice. În momentul de față nu se știe nimic despre soarta familiei regale; poporul domină la Paris; opoziția și garda națională, de la care a pornit prima împotrivire, au crezut prosteste că pot conduce mișcarea după bunul lor plac. Ele au fost totalmente înlăturate, iar momentan domină capii radicalismului și comunismului, și cu ce succes, stau dovadă Tuilleriile și Palatul Regal arse pînă în temelii. Vă puteți inchipui ce senzație au făcut aceste știri aici. Cursul bancnotelor a scăzut foarte mult, dar marea sumă de bani sosită acum 2 zile din Rusia — se aude de 50 de milioane — îl liniștește pe baronul Kübeck în ciuda tuturor bancherilor care i-au fost întotdeauna potrivnici. Ca președinte al consiliului de război a fost numit Ficquelmont în locul lui Wallmoden, care a rămas aghiotant pe lângă Radetzky. Conte Wratislaw preia conducerea primului corp [de armată]. În momentul de față sînt peste 80 de mii de oameni în Italia noastră. Este o opinie generală că țarul rus, care nu este prietenul unei scriptologii excesive, nu se va codi, acum cînd se va trece la fapte, să facă ceea ce dorea de mult: să acționeze. Nici regelui prusac nu-i prea rămîne altceva de făcut, deoarece propaganda republicană franceză se va extinde pînă la Rin. Pozițiile reciproce vor deveni, așadar, cel puțin mai clare și momentul luării unei hotărîri se va apropia. Avem în fața noastră vremuri grele. Se poate întimpla foarte ușor ca și în Ungaria Dieta să fie dizolvată dacă nu va adopta o atitudine mai favorabilă.

Acolo unde Kossuth și Madarász fac pe tiranii, în urma instigărilor lui Batthyány Lajos, nici așa nu se poate conta pe un rezultat prea bun. S-ar putea ca acești „buni patrioți“, să se folosească de împrejurările externe și să se creeze guvernului necazuri. Sper că guvernul nu se va speria de ei.

În comitatele din Ungaria încep să se formeze, de un timp încoace, mai multe cluburi opoziționiste. Ele se declară pe față ca atare și-și exercită influența mai ales asupra tineretului.

În câteva comitate din nordul [Ungariei, tinerii] și-au luat numele de „haiduci“ și și-au propus ca țel să asigure, prin *orice mijloace*, triumful ideilor opoziționiste.

Te rog binevoiește a fi puțin atent ca nu cumva să prindă așa ceva și la noi, mai ales în rindurile studenților.

De problema familiei Degenfeld voi avea grijă. În acest sens mi-a scris și Ottó².

Kovácsnai și Sándor au fost propuși. În legătură cu concediul tău am înaintat propunerea. Sper că în mica noastră patrie vei menține liniștea și astfel planul tău de călătorie nu va întâmpina piedici. Dar cu ce siguranță putem călători în străinătate, este o altă chestiune.

Mă recomand atenției tale și rămân neschimbat

prietenul tău adevărat
Jósika³

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R. S. România, Cluj-Napoca. Fondul Arhiva familiei Teleki din Luna de Jos. Misive. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 21—22.

¹ [*Österreichischer*] *Beobachter* = ziar vienez.

² Degenfeld Ottó August.

³ Jósika Sámuel, șef al Cancelariei aulice a Transilvaniei cu sediul la Viena.

2

Brașov, 11 martie 1848.

Datum des Exhibits 11. März 1848.

Des Herrn Gubernators Excellenz bedeuten infolge Hohen Gubernials Praesidialbefehls vom 18. Februar 1. J. Zahl 306/847 den hiesigen Buchhändlern bekannt zu geben, daß auch in solange bis eine neue Bücherzensurvorschrift ins Leben treten wird, verfügt werde, daß einerseits alle aus Ungarn in dieses Großfürstentum den Buchhändlern zugeschickt werdende Werke und Quittungen (Nyugtatványok) soll wahrscheinlich heißen Druckerarbeiten. wenn solange in Ungarn auch bereits die Censur passiert hätten, auch hier durch die ordentlichen Bücherzensoren censuriert und nur jene Werke zum Verkauf gelassen werden sollten, welche dieselben dazu geeignet fänden und daß andererseits die Buchhändler verpflichtet werden sollten, über alle bei ihnen befindlichen Druckerarbeiten eine solche Vermerkung zu sichern, aus welcher ersehen werden können, welcher Censor namentlich das Werk censuriert und daß wann künftig betreff eines oder des andern Werkes eine Frage entstände der Buchhändler darüber Rede und Antwort geben könne.

Abschluß:

Wird gleich nach Empfang den hiesigen Buchhändlern Németh und Vajna mündlich bedeutet und nachdem dieselben um schriftlichen Mitteilung zu ihrer Darnachrichtung bitten auch schriftlich zugestellt¹.

Concept. Arh. St. Brașov. Fond. Arhiva Magistratului Brașov, Registrul actelor intrate și ieșite, IV, M. 2, nr. 68. Foto: 11 161.

¹ Pentru problemele privind cenzura și presa vezi documentele nr. 5, 12, 39, 44, 48; v. și unele documente din vol. II.

Oradea, 14 martie 1848.

Várad, Martius 14én 1848

Kedves barátom, mindenek előtt örömöm nyilvánítom jó léteken. Július óta napról napra készülök hozzád menni, — s akár hiszed, akár sem, nem tudok időt szakítani — majd magán, majd közdolgok, majd változó egészségem miat. Ez azért is nehezen esik, mert kamattartozásomnak sem tettem eleget, mert nem hittem enyire elmaradni forró vágyamtól. Röviden írok most is — nem akarván Téged válaszom el maradása miat függőbe tartani. Az események, mellyek Posonba 3án történtek¹, a szálingó hírek, hogy Metternich, Aponyi az uralkodó ház tagjai által repressiv kormányzási rendszere miat, melly jövőjüket bizontalanságba helyezi, a történt élénk szemrehányás, főképp a császárné s Sópia által a kormánytól le léptek; tegnapi napon a birodalmi fővárosba tartandó conferentia, mellyre Magyar ország nagyjai s Kossuth Lajos vannak meg hiva. A pénz crisis, melly annyira ment, hogy már egy ötforintos bank jegyet föl váltani az egész városba nem lehet, it is anyira meg ragadák a kebleket, hogy tegnap reggel fal ragaszokon olvasható volt: le Aponyival, le cinkos társaival, le Tiszával, éljen a Szabadság, Népképvisélet! Az eszmék forrongása a város utcáin élénkebb mozgalmat idéztek elő. Tegnap estvére célba volt véve egy innepélyes szövétnekes zene, mellyet a polgárság a nemességgel együtt akart tartani. Eléb ugyanis az én szalásom előtt, honnan Tiszához akartak vonulni, nagy macska zene mellett, ablakjait be verni és a fennebbi ragaszokon foglaltakat élő szóval ki kiáltani, de erélyes föl lépésemnek sikerült a szándékot meg gátolnom, nem akarván parisi Guizot jeleneteket elő idézni, tudomásomra esvén, hogy a garnison a várba egész éjjel fegyverbe állott. Ezen jelenetek annál nyomatékosabbak, a mennyibe a megye normalis állapota újfent önkény által meg van zavarva. Ugyan is olvastad tudom a Hírlapból azon monstreus gyűlés menetelét, melly február 7én nálunk tartatot, mellyből azt tanulták conservatívjaink, hogy az értelmi többség nem övék. E folyó hó 9én be állott köz gyűlésre tehát újfent 650 főből álló cortes csapatot hoztak be, de most már azon erős akarattal, hogy bennünket le szavazzanak. A gyűlés meg kezdődött általunk alispáni elnöklet alatt azon indítvánnyal: miszerént a szólani kívánokat nem az elnök, hanem két jegyző jegyezze. A conservativok meg támadták az indítvánt. Első nap rendesen, de élénken folytak tanácskozásaink. Más nap dél tájban a részeg cortes szavazatot sürgetet, de mi ezen szándoknak erélyesen elent álván, gyámolítatva a feő ügyvéd által, és bár ha az elnök a szavazás eránti végzést ki mondotta, a küldöcség név jegyzéket a jegyzőnek át is adta, de miután ennek fel olvasását meg tagatta, vissza húzta ki mondását, és folytak a viták. Harmad nap meg próbálván a szavazást, de még erősebb ellenálásra találván, a gyűlést végkép el oszlatta. Tegnap az ellenzék az alispánt gyűlés tartásra hívta fel, mire ígérte válaszát. Mire dől? Megválik.

Comus halálát sajnálom, de az első csikója, melly nállam van, igen szép, de minden jó tartás mellett is nyőni nem akar. Az utolsó csikója kanca, ez is szép. Mi lesz belőlle, meg válik. Nékem volna nagy szükség-

gem egy ménre, de nem tudok reá pénzt gyűjteni, hitelbe pedig venni nem is szándékom. Ha innen haza kerülve valami érdekes ujjak jönnek tudomásomra, közlendem veled. Áldjon az ég kedves nőddel és gyermekeddel együtt — barátod a sirig

Ödön

Oradea, 14 martie 1848

Dragă amice, înainte de toate îmi exprim bucuria că sînteți bine. Din iulie mă pregătesc zi de zi să vin la tine. De crezi ori nu, nu-mi pot rupe din timp, cînd din cauza unor treburi personale ori publice, cînd din pricina sănătății mele schimbătoare. Acest lucru îmi vine greu și pentru faptul că nu m-am achitat de dobînda datorată; n-am crezut că mă voi îndepărta atît de mult de dorința mea arzătoare. Și acum îți scriu pe scurt, deoarece nu vreau să te țin încurcat nescriindu-ți. Aici au influențat în mare măsură spiritele: evenimentele care au avut loc la Bratislava în ziua de 3¹; știrile răzlețe cum că Metternich și Apponyi au ieșit din guvern din cauza sistemului guvernamental represiv impus de membrii casei domnitoare, care le-a pus în nesiguranță viitorul, și din pricina imputărilor mai aspre ce le-au fost făcute mai cu seamă de împărăteasă și [prințesa] Sofia; conferința ținută ieri în capitala imperială la care au fost invitați conducătorii Ungariei și Kossuth Lajos; criza financiară care a ajuns pînă acolo de nu se mai poate schimba o bancnotă de 5 florini în tot orașul. Drept urmare, ieri dimineața se putea citi peste tot: jos cu Apponyi, jos cu complicii săi, jos cu Tisza, trăiască libertatea și reprezentanța populară. Agitarea spiritelor a generat pe străzile orașului mișcări mai vii. Pentru ieri seară a fost proiectată o manifestație cu torțe și muzică, făcută de burghezie și de ne-meșime. [Manifestanții] s-au adunat mai întii în fața locuinței mele, de unde urmau să treacă cu mare tărăboi la Tisza, să-i spargă geamurile și să-i strige cele cuprinse în lozincile amintite mai sus. Dar intervenția mea energică a reușit să împiedice această inițiativă. Voiam să evit provocarea unor scene pariziene à la Guizot, deoarece mi-a ajuns la cunoștință că garnizoana din cetate a petrecut toată noaptea în stare de alarmă. Aceste scene sînt cu atît mai apăsătoare, cu cît starea normală a comitatului este din nou tulburată de acțiuni samavolnice. De fapt, știu că ai citit în *Hirlap* despre mersul acelei ședințe monstruoase, ce a avut loc la noi la data de 7 și în urma căreia conservatorii noștri și-au dat seama că majoritatea nu este de partea lor. La adunarea generală ținută la data de 9 a lunii, a fost deci din nou adusă o ceată de agenți electorali, compusă din 650 de oameni, cu acea hotărîre fermă de a obține mai multe voturi decît noi. Ședința a fost deschisă de noi, sub președinția vicecomitelui, cu propunerea ca cei ce doresc să ia cuvîntul să fie înscriși nu de președinte, ci de 2 secretari. Conservatorii au atacat această propunere. În prima zi, deliberările noastre s-au desfășurat normal, dar cu vii discuții. A doua zi, spre amiază, agenții electorali beți au zorit votarea. Noi ne-am opus energic acestor încercări, fiind susținuți de reprezentantul nostru principal. Inițial președintele a pronunțat hotărîrea sa cu privire la votare, iar delegația a și predat secretarului lista de nume. Hotărîrea a fost ulterior retrasă de președinte, după ce respinsese citirea ei. A treia zi el a mai încercat o dată să impună votarea. Întîmpinînd o împotrivire energică, a dizolvat adunarea.

Opoziția a apelat ieri la vicecomite pentru ținerea ședinței. Vicecomitele a promis răspuns. Ce va fi? Vom vedea.

Regret moartea lui Comus. Întîiul ei mînz, care este la mine, e foarte frumos, dar nici cu cea mai bună îngrijire nu vrea să crească. Ultimul ei născut este mînză. Este și ea frumoasă. Ce va ieși din ea, vom vedea. Aș avea mare nevoie de un armăsar, dar nu pot strînge în acest scop bani, iar să cumpăr pe datorie nu intenționez. Dacă voi afla ceva noutăți interesante, cînd voi ajunge acasă ți le voi comunica. Să te binecuvînteze cerul împreună cu soția și copilul tău

prietenul tău pînă la moarte

Ödön

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R. S. România, Cluj-Napoca. Fondul familiei Wesselényi. Misive.

¹ La 3 martie, Kossuth a atacat pe față sistemul absolutist în Dieta de la Bratislava. La propunerea lui, Dieta a cerut regelui numirea unui guvern maghiar responsabil și sancționarea hotărîrilor dietale privind înfăptuirea unor reforme. Cf. „Felirás az országgyűlési teendők tárgyában!” Publicat în: Pap Dénes, *Okmánytár*, vol. I, p. 1; Kossuth Lajos, *Összes munkái* XI. Bp. 1951, p. 619—628. În traducerea românească: v. Păcățian, *Cartea de aur*, vol. I, p. 187—190. Textul românesc este tradus din limba germană după ziarul *Siebenbürger Bote*, Sibiu, 1848, nr. 22.

4

Blaj, 10—15 martie 1848¹.

Domnule Bariț,

Alăturat trimit la dumneata exemplariul cerut pentru domnul Teodori de la început, numerii următori se vor trimite prin Georgiu din Iași cum arătarăți. Acești frați dacă n-au capătat Organul până în 5 februarie poate fi, ci de atunci luai de-a dreptul scrisori de la dumnealor din 9 și 20 februarie, din carele cea din 9 arata că i-a venit și o scrisorie a mea (adausa lîngă Organu). Dar nici putea să sosească mai curînd, ca scrisoria dumneatale din 15 ianuarie o primii joi în 22 ianuarie și exemplarele le trimisei numai miercuri 28 ianuarie, deci nu e mirare ca în 5 februarie încă nu le primise; io nu scriu pre adresa alta decît: Iași, de Seret nu pomenesc că n-am scire de poștile pre unde trec pană în Iași.

Vezi ce grozavii se templară în Paris. Sunt cu nerabdare, oare poștia proximă aduce-ne-va jurnale din Paris², și ce s-a mai templat. Mie mi se pare ca aceasta templare a scuturat din țîțîni toată starea Europei și de nu se va așieza Franca cu rege constituționale poate să ajungem tempurile din 1793. De sinod auzii și io pre episcopul zicînd că vom avea sinod, ci crezi dumneata ca după aste împrejurări se va pleca Curtea a ne da? Însumi nu știu nemica. În capet adaug numai o bagare de samă la alta a dumneatale dinainte cu vreo 14 zile, ci fără nici o alusie la disputele ce avurăm; adeva, că deși sasii și secuii și ungurii respect numerii stau ca 1 la 3 către români, ci în privința de a ști ceti români către ei neci macar ca 1 ad 3 nu stau, macar ca aici

era să fie puterea argumentului dumneatale, noi numai *numerus sumus* alta nemica; vezi că mai nu este sas și săsoaică să nu știe ceti, dar din români abia numai popii și diecii, încă și dintr-aceștia mulți numai rău scrie și mai rău etc. Încep a mă dura ochii

Al dumneatale ca frate
Cipariu m. pr.

[De mîna lui Bariț:] 1848, martie
pe la început. T. Cipariu

Original. Bibl. Acad. R. S. România. Ms. rom., nr. 994, f. 199.

¹ Datarea după însemnarea lui Bariț. Cipariu a aflat știrea despre revoluția din Paris înainte cu câteva zile de 15 martie. El o amintește de abia în numărul 62 al *Organului luminării* din 3 martie, st. v., 1848.

² *Journal des Débats.*

5

Buda, 16 martie 1848.

Méltóságos, Főtisztelendő, Tekintetes, Nagyságos, Nemzetes és Vitélző, különös tekintetre méltó Urak!

Kevés napokal ezelőtt Pest városának lakosága közt a nyugtalanság és felingerültségnek oly jelenségei tűntek fel, melyek e Királyi Helytartótanács különös figyelmét annyival inkább vonhaták magukra, mivel azoknak öregbülése és további elterjedése esetében nem csak az ország ama központi és vele szomszédos fővárosának, hanem honunk egyéb részeinek is csendháborgatásától méltán tartani lehete. Az említett felingerültség és nyugtalanság alapokául Pest városa polgárságának ide nyújtott kérelme szerint¹ leginkább a sajtónak eddig divatozott korlátozása felhozatván, ezen igazgató királyi kormányzék áthatva alkotmányos rendeltetésének érzetétől, melyhez képpes a nemzet boldogságát feltételező közbéke, törvényszerű rend, úgy személyes és vagyonszerű bátorság fenntartásában szüntelenül fáradozik, nem tartózkodott addig is, míg a törvényhozás e részben határozottan rendelkezend, az eddig elé gyakorlatban volt megelőző könyvbírálat megszüntetése mellett a kivánt sajtószabadságot azonnal létesíteni. Midőn tehát ebbeli intézkedéséről e Királyi Helytartótanács címzett uraságtokat meggyéjük kebelében támadható hasonnemű aggodalmak vagy nyugtalanságok lecsillapíthatása végett értesitené, egyúttal pedig azon ideiglenes szabályokat, melyek a sajtónak veszélyes kihágásai utólagos törvényszerű megfenyítésére nézve jövődöben alkalmazandók lesznek, mellékletben közölné, címzett uraságtoknak buzgóságában és erélyességében bizik, miszerint törvényes tisztöknél fogva a közcsend és bátorság fölött minden kitelhet ő módon örködni fognak.

Kelt Budán a magyar Királyi Helytartótanács ezer nyolcszáz negyvennyolcadik évben, böjtmás hó tizenhatodikán tartott üléséből.

Címzett uraságtoknak jóakaróji

hivatalos készségű
gróf Zichy Ferenc

Ideiglenes Szabályok²

1or A sajtó minden megelőző cenzúra nélkül, szabadon működik.

2or Minden, akár könyvnyomtatás, akár könyomás által kiadott bármely nemű irat, vagy rajznak szerzője, szerkesztője, vagy készítője az iratban vagy rajzban foglaltakért felelős.

3or Minden könyvnyomtató és könyomó az illető irat vagy rajz kinyomása és a szerzőnek átadása után tartozik azonnal a nyomatnak egy példányát az illető hatóság elnökének átadni; ki

4er Köteles azon példányt a kinevezett bizottság elnökének haladéknélkül, felelőség terhe alatt azonnal átküldeni.

5or A sajtó útján elkövethető visszaélések és kihágások megbírálása végett rendelt ideiglenes bizottság rendelkezett.

6or Ezen bizottság a kinyomott iratot vagy rajzot megvizsgálván, a benne talált vétség iránt véleményét kimondja, és az esetet a vétkesnek illető bíróságához további elítélés végett át küldi.

7er Ki valamely iratot vagy rajzot ki akar adni, köteles a nyomandó iratot vagy rajzot önkezével aláírni, és ha a nyomda tulajdonos előtt a kinyomtatást kívánó egyén esmeretes nem volna, köteles ugyanazonságát az illető nyomdatulajdonos előtt ismeretes két tanú által bizonyítani.

8or A nyomda tulajdonosa tartozik minden legkisebb nyomatra nevét vagy műhelye címét kinyomni, ha ezt elmulasztaná, vagy ha az általa kinyomott iratot vagy rajzot ismerve a kiadó egyént általa alá nem iratta, vagy ha azt nem ismerve, annak ugyanazonságát két általa ismeretes tanúkkal maga előtt be nem bizonyította, úgy szinte ha a nyomott irat vagy rajznak a hatósági elnök kezében azonnali áthaladását elhanyagolná, a kiadott irat vagy rajz tartalmáért szinte úgy felelőssé válik, mint maga a szerző vagy kiadó.

9er Épen ezen felelet terhe alá esik azon hatóság elnöke is, ki a nyomda tulajdonosa által neki átadott nyomtatványt a bizottság elnökének azonnal meg nem küldi³.

Înălțimea voastră, preacinstite, respectabile, măria voastră preanobile și viteaz, de deosebită stimă vrednice domn!

În urmă cu câteva zile s-au manifestat printre locuitorii orașului Pesta unele semne ale nervozității și agitației. Ele ar fi trebuit să atragă atenția deosebită a Locotenenței regale. Aceasta cu atât mai mult, cu cât în cazul înmulțirii și extinderii lor, ne putem, pe bună dreptate, teme de tulburarea liniștii publice, nu numai în acea parte centrală a țării și în capitala învecinată, ci și în alte părți ale patriei noastre.

Guberniul, pătruns de sentimentul menirii sale constituționale, se străduie neconținut să asigure, conform legii, ordinea și liniștea publică, siguranța persoanei și averii, ce condiționează fericirea națiunii. De aceea, pe baza unei petiții a cetățenilor orașului Pesta înaintată aici, invocând ca motiv principal al agitației și neliniștii amintite mai ales îngrădirile impuse pînă acum ziaristicii¹, n-a ezitat să înfăptuiască pe loc dorita libertate a presei, prin desființarea cenzurii prealabile practică pînă acum. El n-a mai așteptat legislația care va dispune categoric în acest sens.

Locotenența regală vă va înștiința pe domnia voastră despre această dispoziție a sa în vederea potolirii agitațiilor și neliniștilor ase-

mănătoare, ce s-ar putea ivi în județul dvs. Ea vă va comunica, totodată, în anexă, acele regulamente temporare, care vor fi aplicabile în viitor pentru sancționarea infracțiunilor primejdioase ale presei, conform legii. Până atunci avem încredere în rîvna și tăria domniei voastre titulate, că datorită funcțiilor legale [pe care le dețineți] veți veghea în toate felurile posibile asupra liniștii și siguranței publice.

Buda, cu ocazia ședinței Locotenentei regale maghiare, ținută la 16 martie 1848.

Stau oficial la dispoziția dvs. binevoitorul domniei voastre titulare,
contele Zichy Ferenc

(ANEXA)

Regulamente temporare²

1. Presa funcționează liber, fără nici o cenzură prealabilă.

2. Pentru orice fel de scriere tipărită sau desen litografiat, răspunzător pentru cele cuprinse în ele este autorul, redactorul sau executantul acestora.

3. După tipărirea și predarea scrisorii sau desenului respectiv autorului, fiecare tipograf sau litograf este dator să dea imediat un exemplar din imprimat președintelui forului respectiv, care

4. este obligat a trimite neîntârziat, sub povara răspunderii, acel exemplar, președintelui comitetului [de presă] ales.

5. Se prevede formarea unui comitet provizoriu pentru analizarea abuzurilor și delictelor, pe care presa le-ar putea comite.

6. Acest comitet, cercetînd scrierile sau desenele tipărite, își va exprima părerea asupra caracterului delictului găsit în tipăritură și va trimite cazul spre judecare la instanța de care ține inculpatul.

7. Cine vrea să publice o scriere sau un desen, e obligat să semneze cu mîna proprie scrierea sau desenul ce urmează să fie tipărit; iar dacă individul ce dorește să tipărească nu este cunoscut de proprietarul tipografiei, trebuie să-și dovedească identitatea în fața lui cu doi martori, pe care acesta îi cunoaște.

8. Proprietarul tipografiei este obligat să-și tipărească numele sau adresa atelierului său pe orice tipăritură fie ea oricît de mică. El devine răspunzător pentru conținutul scrierii sau desenului editat, ca și autorul sau editorul: dacă neglijează acest lucru sau dacă cunoscîndu-l pe autor nu-l pune pe el să-și semneze scrierea sau desenul; dacă nu-l cunoaște și nu-i dovedește identitatea cu doi martori cunoscuți de el; dacă ar neglija predarea imediată a scrierii sau desenului tipărit președintelui forului competent.

9. Cade sub povara aceleași răspunderi și președintele forului local competent, dacă nu trimite imediat tipăritura primită de la proprietarul tipografiei, șefului comitetului [de presă]³.

Original multiplicat. Arh. St. Cluj-Napoca. Fondul Arhiva comitatului Satu Mare. Acte administrative nr. 1202/1848. Exemplarul adresat consiliului orașului Baia Mare: Arh. St. Baia Mare. Fondul Arhiva Primăriei Baia Mare, nr. 895—903/1848. Foto: 17 707—17 709.

¹ V. Proclamația tipărită de grupul de revoluționari din Pesta la 15 martie. Publicat de Pap Dénes în *Okmánytár*, vol. I., p. 13; Kardos Samu, *Báró Wesse-*

lényi Miklós élete és munkái, II, p. 193—194. Traducerea românească în Păcățian, *Cartea de aur*, vol. I, p. 200. Cf. doc. 25.

² Mai pe larg în rescriptul Locotenenței din Buda către consiliul orașului Pesta din aceeași zi, publicat în *Erdélyi Híradó* din 13 martie 1848, nr. 337, p. 192.

³ Cf. doc. 2.

6

Cluj, 16 martie 1848.

Fenséges Királyi Fő Kormányzések!

A midőn a fenséges Királyi Fő Kormányzéseknek atyai kegyességért, mellyel püspöki helyettesi hivatalom kezdetétől csekély személyemet halmazni méltóztatott, a háladatosságnak lángja mejjemet folytonoson hevíté, akkor a fenséges Királyi Fő Kormányzések újabb jeleit adja irántami magasszerű hajlamának, kegyesen tudatván velem e folyó év böjtelő hava 23án 2793 szám alatt hozzám intézett kegyes rendelete által: mikép ő császári királyi és apostoli fejedelmünk ugyan azon hó 5én kelt legfelsőbb választásánál fogva engemet püspöknek legkegyelmebben kinevezni méltóztatott.

En igen is meg vagyok arról győződve, miszerint püspökségre lett előléptetésem a fenséges Királyi Fő Kormányzések jogszerű ítéletének és pártfogásának következménye, melly nemes érzésű kegyét jutalmazza meg a fenséges Királyi Fő Kormányzéseknek a mindenható gondviselés!

Mind ezek mellet pedig esedezek a fenséges Királyi Fő Kormányzéseknek, mikép kegyeskedne arról meggyőződve lenni, hogy az én újonnan nyert hivatalom gondjai és törekvései annál is inkább figyelmeztetnek állásom minden részbeni pontos teljesítésére, mentül inkább minden igaz hazafi velem együtt jól, de sőt tökéletesen is tudhatja azt: miszerint fölséges fejedelmünknek több mind atyai kegyesége a megüresült felekezetembeli püspöki szék betöltésével az annyira lealjasult hitembeli papságnak és népnek lelki és elmebeli tehetségei jobb karra hozatalát szent célul tűzé ki magának.

Ezen meg győződésém nyomán bátorkodom magamat ünnepélyesen oda nyilatkoztatni: miszerint éjjeli és nappali fáradaim oda irányulandók, hogy fölséges fejedelmünknek atyai rendeleteit követvén, tettleg bebizonyítsam azt, miként nem csak oktatója, hanem tellyesítője is törekszek lenni a vallásosságnak és az erkölcsösségnek, hogy így a fenséges Királyi Fő Kormányzéseknek magos pártfogását és kegyét jövődöre is meg érdemelhessem, mellyekbe is magamat leg alázatosabban ajánlva, hódoló mély tisztelettel öröklök, a fenséges Királyi Fő Kormányzéseknek leg alázatosabb szolgálja.

Kolozsvárt, Martius 16án 1848

Schaguna András
püspök

Preaînalte Guberniu regal!

Flacăra recunoștinței îmi încâlzește neîncetat sufletul pentru bunăvoința pârintească a preaînaltului Guberniu regal, cu care a binevoit să înconjoare persoana mea neînsemnată de la începutul [ocupării]

funcției mele de vicar. Acum înaltul Guberniu regal dă noi semne ale înaltei sale simpatii față de mine, aducându-mi binevoitor la cunoștință prin binevoitoru-i ordin, adresat mie la data de 23 martie a.c. sub nr. 2 793: că înălțimea sa cezaro-regească și apostolică, prin cel mai înalt răspuns, din data de 5 a aceleiași luni, a binevoit prea grațios a mă numi episcop.

Eu sînt ferm convins că avansarea mea ca episcop este urmarea deciziei de drept și a protecției înaltului Guberniu regal; nobila bunăvoință să fie răsplătită înaltului Guberniu regal de providența atotputernică!

Pe lângă toate acestea, implor înaltul Guberniu regal să binevoiască a fi convins de faptul că grijile și străduințele funcției mele de curînd dobîndite îmi sporesc atenția asupra înfăptuirii exacte a slujbei mele în totalitatea ei. Aceasta cu atît mai mult, cu cît fiecare patriot adevărat, împreună cu mine, poate ști bine, chiar foarte bine, că bunăvoința mai mult ca părintească a înaltului nostru principe și-a propus drept scop sfînt, prin ocuparea scaunului episcopal vacant al confesiunii mele, ameliorarea capacităților sufletești și spirituale ale poporului și ale preoțimii de credința mea, atît de rămase în urmă.

Potrivit acestor convingeri ale mele am curajul să declar cu solemnitate: că ostenele mele de fiecare zi și noapte vor ține cont de ordinele părintești ale înaltului nostru principe; că mă voi strădui a dovedi prin fapte, a fi nu numai instructorul, ci și îndeplinitorul religiozității și al moralității. În acest fel voi putea obține și pe viitor înalta protecție și favoare a înaltului Guberniu regal. Drept care mă recomand cu cea mai mare umilință, sluga cea mai umilă a înaltului Guberniu regal și-i transmit respectul meu profund devotat.

Cluj, 16 martie 1848

Andrei Șaguna,
episcop

Original. Arh. St. Budapesta. Fond G. P., nr. 3 908/1848. Foto: 1 311—1 314.

7

Brincovenești, 16 martie 1848.

Tekintetes Tiszcség!

A tekintetes tiszcségnek idei 220 szám alatt költ rendelése következésül, a le küldött kérelem levél és záratékja engedelmes vissza zárása mellett tisztelettel bátor vagyok jelenteni, hogy idősbb Vagner György úr és úrbéresse holtmarosi Márton István között a ki rendelt számvételt meg tartván, úgy találtam, hogy Márton István adós vagy is restantiarius 6 napszámokkal, és a múlt évbe az úri szolgálat le tételébe nem volt a leg pontosabb, melynek oka onnan vagyon, hogy az öreg Márton István mint jelenleg, úgy a múlt évben is fekvő beteg lévén, néha a szolgálatot gyermekkel is kénytelen volt tétetni; a mi az építményeket illeti, azok mind a nevezett úrbéres által építtetek, melyeket a földes úr becsü szerént ki fizetni ajánlott, ha a tekintetes tiszcség a

nevezett úrbéresnek ki költözését meg határozandja, s ez okból az épületek meg becsültetését is a tulajdonos a ki költözés idejére halaszthatni kérte. Melyek után alázatos tisztelettel vagyok a tekintetes tiszcségnek alázatos szolgálója

Vécs Martius 16. 1848

Boér Elek
szolgabíró

Véttetett Martius 31én 1848.

Határozat: az nap

Tudósíttó szolgabírónak e tárgyban végbevitt kinyomozásról munkálataiból kitetzőleg kivilágulván, miszerint kérelmes közlakos kérelmesített jelenbeni földös urának csakis hat napokkal adóssa, és ennyi részbeni restantiariussága is közelébről folytonos betegeskedése egyedüli ok — de midőn más felől az is világosságra hozatott, hogy a kérelmesnek gyermekei vannak, melyek közzül is jelesen az egyik kérelmes nyilvánítása szerint 16 éves, és így munka tételre alkalmas — a kérelmesnek lakhelyéről ki költöztetésére törvényes okot nem lát ezen tisztség, mindazáltal ha a költözködésbe kérelmes közlakos is belé egyezik, a felek közti lehető minden követelésekre nézve illető szolgabíró tartson számvételt, s a követelő felet teljesleg ki elégítvén, a kérelmesnek más földös uraság heljére mehetésre nézve a szokott szabadság levelet adja meg¹.

Onorată oficialitate!

În urma dispoziției d-voastră nr. 220 a.c., onorată oficialitate, îndrăznesc să vă raportez că am efectuat cercetările ordonate cu privire la domnul Vagner György senior și la iobagul său Márton István din Lunca Mureșului. Totodată, vă reanexez cu supunere petiția și anexa trimisă. Am constatat că Márton István este dator sau restanțier cu 6 zile de muncă, iar anul trecut nu a fost chiar cel mai punctual cu îndeplinirea prestațiilor urbariale. Cauza [restanțelor] se datorează faptului că bătrînul Márton István este în prezent bolnav la pat, ca dealtfel și anul trecut. [El] a fost nevoit să pună cîteodată copilul să presteze serviciul. În ceea ce privește construcțiile, toate au fost ridicate de iobagul numit. Nemeșul s-a oferit să le plătească după valoarea lor. Dacă onorata oficialitate va dispune scoaterea din locuință a acestui iobag. Pînă la pronunțarea deciziei privind scoaterea lui din locuință, proprietarul a cerut amînarea evaluării construcțiilor.

După care, cu respect umil sînt servul supus al onoratei oficialități

Boér Elek
jude nobiliar

Brîncovenesti, 16 martie 1848
Primit la 31 martie 1848

Hotărîre: în aceeași zi

Din cercetările întreprinse de judele nobiliar raportor în această problemă rezultă: că locuitorul petiționar este dator actualului său stăpîn numai cu 6 zile [de slujbă]; că singurul motiv al acestei restanțe

este boala lui neîntreruptă din ultimul timp; că are copii, dintre care unul, după declarația petiționarului, de 16 ani, apt pentru a presta muncă. De aceea, oficialitatea nu consideră legal motivul pentru scoaterea din locuință a petiționarului, afară de cazul că și el este de acord cu mutarea. Judele nobiliar respectiv să țină seama de toate pretențiile posibile între părți; să satisfacă pe deplin partea reclamantă; să-i dea obișnuita scrisoare de liberă mutare pentru a avea posibilitatea să treacă pe moșia altui proprietar de pământ¹.

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fondul Arhiva comitatului Turda. Acte administrative. nr. 220 și 436/1848.

¹ Acest document este lămuritor pentru relațiile iobăgești anterioare anului 1848. În septembrie 1847, nemeșul Vagner a cerut comitatului Turda evacuarea iobagului Márton. În cererea sa, nemeșul s-a bazat pe prevederile articolului 26 al legii din 1791. În plus el a invocat pretenția iobagului „la dreptul de proprietate asupra pământului urbarial pe care-l folosește“. Totodată a susținut că „purtarea lui ar avea o influență răzvrătitoare“. La rîndul său, iobagul a arătat că era prigonit în primul rînd pentru că murindu-i soția, nu se recăsătorise și astfel nemeșul nu putea să profite de pe urma slujbei femeiești.

8

Viena, 16 martie 1848.

Wien, 16. März 1848

Wohllöbl. Nations-Universität

Mit einem Hochgefühl, das sich nicht in Worte kleiden läßt, ergreife ich die Feder, um einer Wohllöbl. Nations-Universität über die Ereignisse der drei letzten für Wien und die ganze österreichische Monarchie denkwürdigen Tage Bericht zu erstatten. Mit dem 15. März 1848 beginnt für die österreichische Monarchie eine neue Ära ihres politischen Lebens und ihrer Geschichte.

Am 13. 1. M. versammelten sich die österreichischen Landstände. Eine Petition der Wiener Studierenden und eine andere der hiesigen Bürgerschaft veranlaßte eine Demonstration, die infolge des Blutes, das beim Landhause geflossen war, zur Revolution wurde. Ganz Wien, vom höchsten Adel bis zum letzten Tagelöhner, nahm dabei tätigen Anteil. Gestern, am 15. nachmittag, wurde die Revolution glorreich beendet. — Am 13, 14. und 15. März erfolgten von der h. Regierung Proklamation auf Proklamation; diese und die näheren Details der Revolution wird Eine Wohllöbliche Nations-Universität in der „Wiener Zeitung“ und in dem „Österreichischen Beobachter“ nachlesen.

Die vorzüglichsten Errungenschaften der erwähnten politischen Bewegung sind: 1. Der geheime Haus-, Hof- und Staatskanzler Fürst von Metternich hat seine Stelle am 13. 1. M. in die Hände Seiner Majestät niedergelegt. 2. Seine Majestät haben am 14. 1. M. die Errichtung einer Nationsgarde zur Aufrechterhaltung der gesetzmässigen Ruhe

und Ordnung in der Residenz und zum Schutze der Personen und des Eigentums zu bewilligen geruht. 3. Seine Majestät haben am 14. 1. M. die Aufhebung der Zensur und die alsbaldige Veröffentlichung eines Preßgesetzes zu beschließen geruht. 4. Seine Majestät haben laut Proklamation am 15. 1. M. wegen Einberufung von Abgeordneten aller Provinzialstände und der Zentralkongregationen des lombardisch-venetianischen Königreichs in einer möglichst kürzesten Frist mit verstärkter Vertretung des Bürgerstandes und unter Berücksichtigung der bestehenden Provinzialverfassungen zum Behufe der von Seiner Majestät beschlossenen Konstitution des Vaterlandes das Nötige verfügt.

Alle die Konzessionen sind in dem beigeschlossenen, gestern erschienenen Patente Seiner Majestät zusammengefaßt. Nach Veröffentlichung erschalle in der ganzen Residenz nur ein Jubelruf. Am Abend durchzog die ganze, neu errichtete Nationalgarde, bestehend aus mehreren Tausend Mann, im Festzug die Hauptstraßen der glanzvoll beleuchteten Residenz. Die festlichen Fahnen des Zuges trugen die Devisen: Konstitution — Preßfreiheit — Nationalgarde — Ordnung und Sicherheit etc.

Wohllöbliche Nations-Universität! Die Folgen, welche diese Ereignisse auf die Gestaltung der Dinge in der österreichischen Monarchie haben werden, sind unberechenbar. Die Schwingungen der stattgefundenen politischen Bewegung in der Residenz werden sich bis an die äußersten Grenzen der großen Monarchie fortpflanzen. Die nächsten Folgen sind ganz gewiss ein näherer Anschluß an Deutschland und Erstarkung der deutschen Nationalität.

Es handelt sich nun darum, daß auch die sächsische Nation den Geist der Zeit erfasse und im heilsamen Fortschritte nicht zurückbleibe. Es wird meiner geringen Ansicht nach nötig sein, daß eine wohllöbliche Nationsuniversität zur Beratung der wichtigen Tatbeschlüsse, die durch diese Ereignisse bedingt werden, die Zeit ihres Zusammenseins verlängere oder aber, daß Wohldieselbe ein Komitee ernenne, welchem zur Pflicht gemacht wird, die politischen Ereignisse der Gegenwart mit wachsamem Auge zu verfolgen und die Mittel zu beraten, wodurch am heilsamsten einer vielleicht vorauszuhenden gewaltsamen Erschütterung unserer Konstitution vorgebeugt werden könne und Vorschläge zur nötigen Reform einer Wohllöbl. Nationsuniversität vorzulegen. Namentlich wird es bei diesen Ereignissen nicht genügen, nur Reformen für einzelne Teile unserer Verfassung zu beraten, sondern es wird zur dringenden Notwendigkeit, wenn wir nicht hinter den uns mit Riesenschritten voraneilenden Österreichern und Ungarn zurückbleiben wollen, eine auf den Prinzipien unserer Verfassung beruhende, systematisch geordnete, vollständige, mit der den österreichischen Erbprovinzen zu erteilenden Konstitution harmonisierende Kommunalversammlung zu beraten und ins Leben zu rufen.

Über die wichtigsten Ergebnisse werde ich Eine Wohllöbl. Universität in Kenntnis setzen und erwarte ihre verehrten Weisungen. Es lebe der Kaiser! Einer Wohllöblichen Universität ergebenster Diener

Friedrich v. Sachsenheim, siebenbürgischer Hofagent.

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Colonel Sachsenheim. Publicat in Siebenbürgische Vierteljahrschrift, 1936, an. LIX, p. 91—92.

Sebeș, 16 martie 1848.

Onorate domnule!

Pe onorata-ți scrisoare dtto 19/31 ianuarie a[nul] c[urent] acum tirziu grăbesc a răspunde următoarele: cit e pentru sprîșinirea pachetului cu Magazinul Istoric a domnului Laurian¹, care are a se trimite din Sebiș nemijlocit la Timișoara în primire domnilor Iuga, eu primind requisitia domniei tale la mină, numaidecît între-aceea zi m-am înțeles cu Schwabe, care e contrahent pentru înaintarea carelor iuți, ca numitul pachet de cărți să se opriască aic[i] în Sebiș, plătindu-se porto din Clusiu-Sebiș pe socoteala mea; ba însum am grăit și cu conducteuru lui Biasini, ca pomenitul pachet să se depue aic[i], primind porto pentru dînsul de la Schwabe, și nu pociu ști, cum e triaba de Magazinul nu mai sosește la Sebiș. În zădar am cercetat și cercetes de nenumerate ori, trecut-au pachetul din negrișea omenilor pomeniți în sus la Brașov sau să află încă tot le revisie în Clușiu. De cumva n-au trecut, precum nedeșduesc, să fii încredințat domnule, că din parte-mi toate cele cu puținția, cu bucurie se vor împlini. Ce se atinge de un bărbat destoinic spre întreținere[a] unei corespondinția regulată cu redacția domniei tale aici în Sebiș acum nu se află și după spusul protopopului n.u. din Oraștie, N. Popovici, cu care grăii deunazile în casa mea despre treaba aceasta, nu s-ar căpăta nici în Oraștie acum odată, poate de aci încolo să se ridice oarecine.

Rămîn cu tot respectul al domniei tale plecat șerb

S. Balomiri

Sebiș¹ 16/4 martie 1848

Original. Bibl. Acad. R.S. România, Ms. rom., nr. 1 004, f. 199—200.
Foto: 3 223—3 226.

¹ E vorba de Sebeș-Alba prin care trecea poșta și nu de Sebișul din județul Arad.

10

Fojon [Bratislava], 17 martie 1848.

Minister Elnöki körlevél 1-ső szám
Tisztelt törvényhatósági Elnök Úr!

Az események rendkívüli gyorsasága miatt, még talán szét nem küldhetett k.k. körlevél hiányában a mellékelve olvasható nádor főhercegi kinevező iratra hivatkozva: első és haladéktalan kötelességemnek tartom a törvényhatóságok fejeit, elnökeit, és így Önt is, uram, ő felsége nevében a polgári hűség kötelességeire hivatalosan felhívni, és megbízni, hogy a köz béke és nyugalom fentartására minden tekintélyöket, hatásukat, alárendeltjeiket és eszközeiket erélyesen felhasználni, és az erőszakos és ingerlő eljárásokon kívül minden segéd módokat igénybe venni, — a csend és népkedély bűjtogatóira és a most még fenn álló viszonyok netáni tapodóira nézve pedig a törvények rendelését szigorúan alkalmazni siessenek, nehogy ministerium és országgyű-

lés mint az átalakulás és törvényesség organumai, a nehéz és nagy munka megoldásában kicsapongások, vagy idő előtti követelések által akadályoztassanak, s a nemzet boldogsága mielőtt alkotmányos tökélyét elérhetné, zavartassék. És míg egyfelől törvényes köreiket és hatalmukat a status polgárok irányában igényben véendik, hazafiúilag törekedjenek, másfelől a nemzetben a bizodalom lelkét és nyugtató érzelmeit a nemzet szerető királyi felség s nádor főherceg, mint szinte a törvényesség organumai iránt is gerjeszteni és öregbíteni, szóval: polgári és hivatalos erélyel eszközteni azt, hogy a hon, magához méltólag s boldogságát elősegítőleg, érezze át a nemzeti szabadság első örömeit. És mind ennek pontos és hűséges teljesülttét annál biztossabban várom, és reményilem, minthogy valamint én, a kormányzat eredményeiről felelősséget váltaltam, úgy a törvényhatóságok elnökeit felelősekké teszem, mind azon nem reménylendő botránnyok és zavarokra nézve, melyek az átalában nem várt hanyagságból vagy egykedvűségből származnának. Hazafiúi üdvezlettel, s teljes bizalommal tisztelt törvényhatósági elnök úrnak kötelezettje gr[óf] Batthyáni Lajos nemzeti miniszterelnök. Posony Martius 17-ben 1848.

Circulara nr. 1 a primului ministru

Stimate domnule președinte al municipalității!

Din cauza iuțelii extraordinare a evenimentelor, în lipsa unei circulare regale care să fie trimisă în toate părțile, nu m-am putut referi la scrisoarea de numire a arhiducelui palatin, ce se poate citi în anexă. Socotesc că e prima și neîntârziata mea obligație a chema oficial, în numele maiestății sale, președinții, și astfel și pe dvs. domnule, la obligațiile fidelității cetățenești. Vă însărcinez să folosiți în mod energetic toată autoritatea și influența [dvs.], toți subalternii și mijloacele lor, pentru menținerea păcii și liniștii publice. Să utilizați, în afară de procedeele violente și hărțuitoare, toate metodele ajutoare. Privitor la instigatorii împotriva liniștii și stării sufletești a poporului și la eventualii aderenți ai împrejurărilor încă actuale, să vă grăbiți a aplica sever legile. Aceasta pentru ca nu cumva guvernul și Dieta, ca organe ale reformei și legalității, să fie împiedicate de libertinaje sau de revindicări premature în rezolvarea problemelor lor grele și majore sau să fie tulburate înainte ca fericirea națiunii să ajungă la desăvârșirea constituțională.

Guvernul și Dieta să se folosească, pe de o parte, de sfera și puterea lor legală în direcția intereselor cetățenilor statului; pe de altă parte să se străduie să aprindă și să întărească în națiune suflul încrederii și sentimentele liniștitoare față de maiestatea sa și arhiducele palatin, iubitori de națiune; de asemenea, ca organe ale legalității, să procedeze cu energie cetățenească și oficială, ca patria să se simtă demnă de sine și să faciliteze fericirea și primele bucurii ale libertății naționale.

Aștept și sper îndeplinirea punctuală și credincioasă a acestor sarcini. Avînd și eu o asumată răspundere pentru realizările regimului, îi fac răspunzători pe președinții jurisdicțiilor de orice scandaluri și tulburări neprevăzute, care provin în general din neglijență sau indiferență.

Cu salutări patriotice și cu deplină încredere, îndatoratul stimatului domn președinte al municipalității

Contele Batthány Lajos
prim-ministru

Bratislava, 17 martie 1848

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr. 609/1848. Foto: 19—20; Impri-
mat, Bibl. Centrală Universitară Cluj-Napoca, Colecția Apor. Publicat
de Pap Dénes, *Okmánytár*, vol. I, p. 19—20.

II

Blaș, 17 martie 1848.

Felséges Királyi Fő Kormány!

Azon kolbóriak, kik az ide Nagy Sink széke tisztségének a felséges Királyi Fő Kormányhoz tett felterjesztésével együtt alázatos tisztelettel visszazárt kérelem levélbe aló írvák, kolbóri papomnak múlt évi december 11kén hozzám tett feljelentése s Fogaras vidéki helytartómnak ugyan akkori értesítése szerint, melynek én a környöleteket tudó, hitelt adok, csak azért akarnak a görög nem egyesült vallásra áttérni, mivel ki nem vívhatták, hogy egy pártfogoltjuk cantorrá tétessék — most azonba, hogy a felséges Királyi Fő Kormány ide januárus 20káról 583 szám alatt kelt kegyes rendelete következtében a hat héti tanítás tartása megtagadásáról vádolt pap kihallgatása eránt fogarasi helytartóhoz tett rendeletem eredményébe, ez öket és a papot maga elébe hívatta, s az egyen kívül megjelenteket kihallgatta volna, azt felelték, miszerint ök azért akarnak a görög nem egyesült vallásra áttérni, hogy többen lévén azon helységbe a görög nem egyesültek, ök is a többséggel egy valláson legyenek.

Minthogy pedig ezen indok éppen nem vallási kétséget vagy ellenkező meggyőződést feltételez, hanem a kérelmeseket éppen arról jegyzi meg, hogy a vallással játzanak vagy azt éppen megvetik; mi ha a meggyőződést nem kereső könyelműeknek meg engedtetik, félő, hogy a vallás szabadságos kijátszása vagy meg vetése maga után húzandja a polgári törvény megvetését is. Alázatosan kérem a felséges Királyi Fő kormányt, hogy a hat héti tanítás megadhatása okaira nézve fenn álló felsőbb rendeleteknél fogva öket ezen kérésökkel méltóztassék elutasítani, legmélyebb tisztelettel maradván a felséges Királyi Fő Kormányának alázatos szolgálja

Balázsfalván Martius 17kén 1848.

Lemény János fogarasi püspök

Mărite Guberniu regal!

Potrivit raportului din 11 decembrie al preotului meu din Cobor și înștiințării din același timp a locțiitorului meu din Făgăraș, ambii oameni de încredere, acei coboreni care au semnat petiția anexată cu umil respect demersului scaunului Cincul Mare adresat maiestuosului Guberniu regal suprem, vor să treacă la ortodoxism numai pentru că nu le-a reușit să obțină postul de cantor pentru un protejat de al lor.

Loctiitorul meu din Făgăraş s-a conformat ordinului pe care i l-am dat de a interoga preotul acuzat că a refuzat să țină cursurile de 6 săptămîni, conform dispoziției binevoitoare a înaltului Guberniu regal cu nr. 583 din 20 ianuarie. El i-a chemat pe semnatari în fața sa, împreună cu preotul. Cu excepția unuia, toți cei prezenți au declarat că vor să treacă la ortodoxism, fiindcă în localitatea lor cei mai mulți sînt ortodocși și deci vor să aibă aceeași credință ca și majoritatea [consătenilor].

Dar acest motiv nu presupune îndoieli sau convingeri religioase contradictorii. Dimpotrivă, demască petiționarii că se joacă cu religia sau chiar că o desconsideră. Dacă noi aprobăm cererea acestor ușuratici, care nu are la bază convingeri religioase, e de temut că atitudinea lor libertină și desconsiderarea credinței poate să atragă după sine și nesocotirea legilor publice. De aceea, rog cu supunere înaltul Guberniu regal să respingă această cerere și motivele referitoare la admiterea cursului de 6 săptămîni, potrivit ordinelor superioare în vigoare.

Rămîn cu cel mai profund respect sluga supusă a înaltului Guberniu regal

Blaj, 17 martie 1848

Ioan Lemeni
episcop de Făgăraş

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 4 160/1848. Foto: 15 926—15 927.

12

Viena, 18 martie 1848.

Hochgeborner Graf!

Die Ereignisse der letzten Tage sind von so hoher Wichtigkeit und geben sich in solcher Bedeutsamkeit kund, daß über ihre Rückwirkung auf unser Vaterland kein Zweifel bestehen kann.

Es hat ein Umschwung in den bisherigen Grundlagen der als gesetzlich anerkannten Verwaltung, ihrer höchsten Organe und deren Richtung statt gefunden — der eine unverweilte spezielle Fürsorge in Siebenbürgen erheischt — wenn dasjenige wovon das Heil der Monarchie erwartet wird, nicht zum Ruin der einzelnen Bestandtheile derselben führen soll.

Unter diesen fordern die eigenthümlichen Verhältnisse Siebenbürgens — dieses in mehrere zum Theil gleich berechnigte in vielen antagonistische Stämme geschiedenen Landes — eine ganz besondere Rücksicht.

Eurer Exzellenz Vaterlandsliebe — Ihre erprobte Anhänglichkeit an das a.h. Kaiserhaus, und ihr anerkannter Biedersinn — bieten mir die sicherste Gewähr, daß Hochdieselben Ihre Bestrebungen in dieser Richtung mit den meinigen zum Wohle unseres Vaterlandes vereinen werden, dessen Förderung im Gesamtverbande mit den durch die pragmatische Sanction vereinten Erbstaaten das einzige Streben unseres Allernädigsten Herrn bildet.

Durch das Vertrauen meines allergnädigsten Fürsten und die Wahl meines Vaterlandes zu meiner jetzigen Stellung berufen — halte ich

es für meine heilige Pflicht in diesen verhängnisvollen Momenten in derselben auszuharren, bis mir eines dieser Grundbedingungen jeder constitutionellen Wirksamkeit entzogen wird, oder die Verhältnisse mir eine Pflicht auferlegen sollten, die meinem Gewissen und meinen Überzeugungen widersprüche.

Ich kenne Euer Exzellenz Denkungsart zu wohl, um Sie nicht von denselben Gefühlen durchdrungen vorauszusetzen, und glaube danach Hochdieselben auffordern zu dürfen, die Oberbeamten der Jurisdiktion, die durch ihre bisherige Amtsführung größtentheils dem in sie gesetzten Vertrauen entsprechen, zu einer gleichen Ausdauer und jeden Ehrenmann, welcher Farbe oder Parthei er angehöre, zur aufrichtigen Mitwirkung in der Aufrechterhaltung der öffentlichen Ruhe und Sicherheit zu vermögen.

Was im Augenblicke — besonders in Folge der letzten Beschlüsse in Pressburg — am meisten zu befürchten steht, ist die Aufregung unter dem Landvolk, diese mit allen Kräften zu verhüten, ist die erste Aufgabe eines Jeden, dem das Wohl seines Vaterlandes am Herzen liegt — und die Lösung desselben hauptsächlich durch die Mitwirkung Eurer Exzellenz bedingt, deren Weisheit jedes nöthige und entsprechende Mittel zu diesem heiligen Zwecke anzuwenden müssen wird.

Die Angelegenheit der mit der ersteren in der nächsten Verbindung stehenden Presse gebietet die schleunigste Fürsorge. Daß die Aufrechthaltung eines Präventivsystems für die Zukunft nicht mehr möglich ist, leidet wohl keinen Zweifel, wie gefährlich hingegen bei dem großen Übergewicht einer fremden Sprache und Nationalität eine gänzliche Entfesselung der Presse für das ungrische Element wären, und wie leicht Leben und Eigenthum eines großen Theils der ungrischen Bevölkerung dadurch aufs Spiel gesetzt würden, kann Eurer Exzellenz Einsicht unmöglich entgehen.

Es scheint mir daher, so lange im Wege der Gesetzgebung hier kein repressives Gesetz zu Stande kömmt, kein anderes Auskunftsmittel denkbar, als insbesondere der Journalistik innerhalb der auch in den freiesten Ländern festgehaltenen Gränzen der Religiosität — der guten Sitte und der Ehrfurcht gegen die Person des Monarchen den möglichsten Spielraum zu lassen, und lieber im Übertretungsfalle die Androhung der Zurücknahme der Concessionen, oder diese Strafe selbst gegen Redacteurs und Drucker zu verfügen, was bei der geringen Anzahl derselben im Lande und dem großen persönlichen Einflusse Eurer Exzellenz, auf diese Individuen nicht unausführbar sein dürfte, jedenfalls aber die walachische Presse einer besonderen Aufmerksamkeit zu würdigen. Hier könnten wohl die beiden Bischöfe die wirksamste Beihilfe leisten, und ich zweifle nicht daran, daß Eure Exzellenz, sowohl zu diesem als zu dem erstgenannten Zwecke sich persönlich ihrer pflichtgemäßen Mitwirkung versichern werden.

Der Versuch die reincorporirten Comitae Siebenbürgens Ungarn faktisch einzuverleiben, wird schwerlich lange verzögert werden. Dem Unions Eide, und der meinem Fürsten und Vaterlande beschworenen Pflicht getreu darf ich keine andere Überzeugung hegen, als daß diese Theile zu Siebenbürgen gehören und daß für den bedauernswerthen Fall, daß die Losreißung derselben dennoch stattfinden sollte — sogar im Sinne des ungarischen Gesetzes Art. 21. 1836,¹ die siebenbürgischen Behörden keinen andern Befehle sich fügen dürfen, bis nicht das an das unabhängige constitutionelle Großfürstenthum wiederholt erlassene

Gebot seines Landesfürsten — daß bis zur weiteren gesetzlichen Verfügungen des Status quo aufrecht erhalten werden — auf demselben Wege, auf welchem es erflossen — widerrufen wird.

Noch sind die siebenbürgischen Urbarialgesetze nicht vollzogen²; Ihr Inhalt selbst setzt weitere Vorarbeiten voraus — ist es räthlich diesen die Schlußfolge zu geben. Ich wage es nicht zu glauben, daß die im Zuge befindlichen ungrischen Verhandlungen nicht eine grosse Rückwirkung auf die über diesen Punkt bisher bestandenen Überzeugungen und Ansichten ausüben sollten, — die Effektuaton aber eines so tief in alle Verhältnisse eingreifenden Gesetzes bei der Unsicherheit der nächsten Zukunft — bei der beinahe gewissen Voraussicht abermaliger Abänderungen zu versuchen, würde ich in jedem Falle für ein allzugewagtes Experiment halten. Ich erwarte hierüber die weisen Ansichten Eurer Exzellenz: für jetzt scheint mir nur Eines klar, und das ist: daß jede Veränderung im Status quo der Urbarial Verhältnisse, bevor sich entweder die Gemüther beruhigen, oder eine neue Gesetzgebung den veränderten Umständen Rechnung trägt — von unabsehbaren höchst traurigen Folgen sein müßte — daß daher alles anzuwenden wäre, um das Landvolk in der Achtung von dem im Monat November 1847 erlassenen allerhöchsten Befehle zu erhalten, den besitzenden Adel aber in seinem eigenen Interesse vor jedem Übergriffe, gleichwie von jeden vorzeitigen Demonstration — die unmöglich anders als partiell ausfallen könnte — zu warnen.

Dies sind die in der ersten Linie stehenden Fragen des Augenblickes, die ich Eurer Exzellenz weiser Erwägung — die ich Ihren Vaterlandsgefühlen empfehle. Vieles und sehr Wichtiges gibt es noch, zu deren Besprechung mir im Drange der Verhältnisse die Zeit mangelt. Welcher Eindruck die jüngsten Ereignisse in den siebenbürgischen Jurisdiktionen hervorbringen werden, ob die Agitation aus dem Schwesterlande sich auch auf unsern so ruhigen vaterländischen Boden verpflanzen wird, welche Forderungen daselbst laut werden, in welcher Form sie ins Leben treten — muss sich bald entscheiden. Lassen sie uns in der Gegewart unsere Pflicht thun — die Zukunft liegt in Gottes Hand³.

Mit der ausgezeichnetesten Hochachtung Eurer Exzellenz
gehorsamster Diener S. Jósika

Wien, 18 März 1848

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 562/1848. Foto: 2 377--2 381. Publicat de Andics Erzsébet, *A nagybirtokos arisztokrácia*, II, p. 17—20.

¹ Comitatele din vestul Transilvaniei erau cunoscute sub numele de Partium. În secolul al XVIII-lea habsburgii le-au împărţit între Transilvania şi Ungaria fără a ţine cont că erau locuite de o populaţie majoritară românească. Unele din ele, şi anume comitatele Maramureş, Satu Mare, Bihor, Arad şi aproximativ jumătate din Zarand au fost anexate Ungariei. Transilvaniei nu i-au fost lăsate decît districtul Chioar, comitatele Solnocul de Mijloc şi Crasna şi cealaltă jumătate a Zarandului. La 1836, Dieta nobiliară maghiară a proclamat anexarea la Ungaria şi a acestora din urmă. Totuşi ea nu se va pune în practică decît în 1848, după ce va izbucni revoluţia.

² Dieta transilvăneană din 1846—1847 s-a ocupat cu reglementarea urbarială în articolele de lege III—XVI, dar întrucît n-a fost sancţionată de împărat, nu s-a putut aplica.

³ V. doc. 93.

Timișoara, 18 martie 1848.

Fenséges Örökös Császári Királyi Örökös [!] Fő Herceg és Nádor Ispány Úr, Kegyelmes Uram!

Szabad királyi Pest város kebelében a folyó hó 15én közben jött political mozgalmaokról mai napon — azaz folyó hó 18k reggel — magány sürgöny érkezvén, mely mellet Pest város bizotmányja neve alatt az ide ./ alá csatolt nyomatott felszöllítás, illetöleg értesítés közöltetik a felöl, miként a nagy méltóságú Magyar Királyi Helytartó Tanács a censura eltöröltetését s a sajtószabadságot engedélyezte, a megyei rendek közöl többen hozzám járultak, hogy ezen esemény esetéböl netán szükséges határozatok végett még mai nap rendkívüli gyűlést tartsak.

Ezen megkeresés folytán én, bárha úgy valék meggyözödve, hogy magány értesítések köz tanácskozás tárgya nem lehetnek, s bárha e szerint valamely rendkívüli ülés tartására szükségét fenn forogni nem láttam, miután mindazonáltal azon tapasztalást merítém: hogy Temesvár város utcáin fennszóval hirdetett ama közlemény nem csekély mozgalmat idézett elő s ekép attól lehetett tartanom, hogy rendkívüli gyűlés meg nem tartása által könnyen kedély ingerültség idéztetik elő, s a közrend netán fel is zavartathatik, — az események kényszerültségének engedve kötelességemnek tartottam egy rendkívüli kis gyűlést déli 12 órára egybehívni, mely gyűlésre nem csak a helyben volt megyei rendek, hanem a városi minden rendű lakosság közöl is számosan fel seregelvén, az ide ./ alá borított végzés¹ keletkezett.

Ezen szinte oly váratlan, mint rendkívüli eseményt császári királyi fő hercegségnek kötelességem szerint azzal van szerencsém leg mélyebb tisztelettel sietösen feljelenteni: hogy amint a csatolmányból kegyesen átlátni méltóztatik, említett kisgyűlés nemcsak azáltal, hogy minden rendű, voksal nem bíró egyéneknek szabad fel szöllálás engedtetett, de azáltal is, hogy a kinevezett csendre felügyelő bizotmány hatás körét a megye hatóságát kezelö tiszti kar felébe emelte — a fenn álló közigazgatási rendszeren túl hágott, mivel mindazontáltal ezen meg állapodások elleni fel szöllálás a kedélyeket még inkább felizgatta volna, kéntelen valék a hozott határozásoknak szabad folyamot s azoknak végrehajtását meg engedni, s azáltal sikerült, hogy a gyűlést semmi rendetlenség nem zavarta meg, és ámbár a város nagy népcsoportulásnak szín helye volt, a város egyik piacán közös népgyűlés tartatott, egész délután és estve a nép zene szó mellett járt az utcákon, estve a város kivilágított — legkisebb kicsapongás vagy rendetlenség nem történt.

Egyébiránt minthogy az ország mostani állapotában a le élt mai napi esemény hihetöleg ismételtetni fog, nehogy e részben magam mihez tartására nézve utasítás nélkül álljak, bátor vagyok császári királyi fő hercegséget legmélyebb tisztelettel kérni, miszerént nékem igazodásomul kegyes utasítást adni méltóztatssék.

Ki is egyéberánt kegyelmébe s magos kegyeibe ajánlott, mély tisztelettel vagyok. Kelt Temesvárot Martius 18. 1848.

Császári királyi fő hercegségnek leg alázatosabb szolgája

báró Ambrózy György
másod alispán

Mărite moștenitor cesaro-regal, arhiduce și palatin,
înalte domn!

Azi-dimineată, în 18 luna curentă, a sosit o telegramă particulară despre mișcările politice din 15 martie, care au avut loc în orașul regal liber Pesta. Telegrama informează despre comunicatul tipărit al comisiei orașului Pesta, conform căruia preainalta Locotenentă regală maghiară a aprobat ștergerea cenzurii și libertatea presei. Aflind de ea, mai mulți membri ai stărilor comitatense au venit la mine și au propus convocarea unei ședințe extraordinare, pentru a se lua eventuale hotărâri necesare cu prilejul acestor evenimente.

Inițial, în urma acestor vizite, am rămas cu convingerea că înștiințările particulare nu pot constitui obiectul unor consfătuiri publice. De aceea, n-am socotit necesară ținerea unei ședințe extraordinare. Dar după ce am observat că pe străzile orașului Timișoara comunicatul vestit cu voce tare a stîrnit o mișcare nu chiar mică, mi-a fost teamă că neconvocarea ședinței extraordinare va provoca ușor o agitație a spiritelor și că va tulbura eventual liniștea publică. Cedînd constringerii evenimentelor, am considerat de datoria mea să convoc o mică ședință extraordinară pentru ora 12 la amiază. La ședință s-au prezentat nu numai stările comitatense locale, ci și mulți dintre locuitorii orașului reprezentînd diverse categorii sociale. Într-o astfel de ambianță s-au adoptat hotărârile anexate¹.

Acest eveniment, pe cît de neașteptat, pe atît de ieșit din comun, am considerat de datoria mea să-l prezint urgent alteței voastre arhiducele, cu cel mai adînc respect. După cum veți vedea din anexă, amintita adunare a depășit sistemul administrativ în vigoare, atît prin aceea că a permis luarea liberă a cuvîntului indivizilor fără drept de vot din toate categoriile sociale, cît și prin faptul că a ridicat sfera de activitate a comisiei alese pentru menținerea ordinii la cea a dregătorilor comitatului. Protestul meu împotriva acestor practici ar fi agitat fără îndoială spiritele. De aceea, am fost nevoit să dau curs rezoluțiilor adoptate și să permit executarea lor. Prin atitudinea mea [tolerantă] am reușit ca nici în ședința adunării, nici în afara ei, în oraș, să nu se producă vreun act de libertinaj ori de dezordine. În oraș s-au format mari grupări de popor. Într-una din piețele orașului a avut loc totuși o adunare populară comună. Poporul a umblat toată după-masa și seara pe străzi cu muzică. Seara s-a iluminat tot orașul.

În actuala situație a țării, evenimentele trăite azi s-ar putea să se repete. Pentru a nu mă găsi în situația de a nu ști cum să mă orientez, îndrăznesc să rog excelența voastră arhiducală, cu cel mai adînc respect, să binevoiască a-mi da instrucțiuni, pe baza cărora să pot acționa în mod corespunzător.

Recomandîndu-mă înaltei d-voastre grații și favoare, rămîn cu adînc respect sluga umilă a excelenței voastre arhiducele

baron Ambrózy György
vicecomite secund

Timișoara, 18 martie 1848

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg nádori levéltára. Nr. 569/1848. Foto: 12 261—12 263.

¹ V. doc. 14.

Timișoara, 18 martie 1848.

Kivonatja

az 1848 évi március 18án Temesvárt tartatott rendkívüli kisgyűlés jegyzőkönyvének¹.

Előterjesztetett a haladó kor ama szerencsés fejleménye, miszerint Pest városának polgári közönsége az alkotmányos reform olly előnyeit, mellyekért a magyar nemzet századok óta sóvárgott és mellyekért más országokban polgári vér ontatott, békés és törvényes úton 24 óra alatt kivívta, jelesül ő császári királyi felségéhez intézett több kívánatai közül, mellyek során a sajtószabadság, felelős ministerium, évenként országgyűlés Pesten, törvény előtti egyenlőség polgári és vallási tekintetben, nemzetörserég, közös teherviselés, úrbéri viszonyok megszüntetése, esküdtszék és képviselő egyenlőség alapján, nemzeti bank, a magyar katonaságnak az alkotmányra leendő megeskedtetése, a honban tartása, a külföldiek pedig innen elvitele, a politikai statusfoglyok szabadon bocsájtása, erdélyi unió állanak, máris a censura eltöröltetését, a sajtószabadságot, a censura egy áldozatának Stancsits Mihálynak, ki azért mert szabadon írt, mint statusfogoly Budán le vala tartóztatva, nyomban szabadon bocsájtását, valamint azt is, hogy a sor katonaság a rend fenntartásába elegendni nem fog — a nagyméltóságú Helytartó Tanácstól kieszközölte légyen. Indítványoztatott ezek fonalán, hogy a reformnak Pest város egész közönsége által békés úton kivívott eme nagyszerű diadala üdvös eredményében e megye által is élvezetbe léptetessék — más részt azonban, nehogy a nemzet életének eme magasatos és tündöklő korszaka bármelly rendzavarás által elhomályosíttatnék, a megye részéről a pesti közönség példájára a közcsend és rend fenntartása tekintetében kivételes módokon is sikeres intézkedések tétessenek. Végre követve a rendkívüli körülmények között Pest város közönsége által a szabadság, egyenlőség és testvériség érzetében adott szép példát, a szőnyegre hozott ezen ügy körüli tanácskozásokban a jelen gyűlés minden tagjainak osztálykülönbőség nélkül szabad felszólalás engedtessek. Melly indítvány komoly tanácskozás alá vétetvén, a gyűlés minden tagjainak szabad felszólalhatás általi hozzájárulása mellett

Végeztetett: Az elősorolt rendkívüli esemény az alkotmányos reform nagyszerű eme diadalának következtében egybesereglett gyűlési tagok áthatva a dicsően uralkodó fejedelmi ház, a királyi trón iránti tántoríthatatlan hűség s a haza szeretet legtisztább érzelmeitől, mélylen érezvén a jelen pillanatnak az egész nemzetre kiterjedő fontosságát, érezvén azt, hogy az események békén megindult e folyamat követni polgári s hazafiúi kötelesség, annak ellenében állani pedig szintúgy a dicső királyi trón megrendítésére, mint az ország boldogabb jövőjének veszélyeztetésére szolgáló törekvés lenne; ugyanazért általános akaratlan óhajtván felhasználni a politikai reform ama kincsét, melly Pest város közönsége által a nemzet számára kivívott, követni továbbá az előpéldát, melly a közrend és egyetértés tekintetében a főváros lakosai által kitüntetett, az előterjesztett lelkes indítványt elfogadva határozatba ment:

1szőr A jelen gyűlésen minden tagjai polgári állapotra való tekintet s különbség nélkül felszólalhassanak.

2szor A censura eltöröltetése és a sajtó szabadság megye kebelében is kihirdetessék.

3szor A sor katonaságnak a közrend fenntartásabai beavatkozása ellen az elnöklő alispán az illető katonai parancsnokságok útján intézkedjék.

4szer A megye minden középületeire három színű nemzeti lobogók tűztessenek ki.

5ször A közsend fenntartására bizottmány nevezetik, mellynek hatásköre és Temesvár városára terjesztetik ki s mellynek azért mindenki, jelesen a megyei tisztviselők is, engedelmeskedni tartoznak; felhatalmaztatik e bizottmány, hogy a szükség úgy hozván magával, rendkívüli közgyűlést hívhasson egybe. Temesvár városára nézve pedig a közrendrei ügyeletet a mondott város által hasonló célra megbízandó választmánnyal fogja gyakorolni, e bizottmány tagjaiul Vukovits Sabbas, Gorové István, Vinkler Imre, Kiss Miklós táblabírák, Kulteren Ignác főszolgabíró, Szeiler János. Oszvald György, Peres György és Veigl Vencel temesvári polgárok választattak meg.

6szor Minél fogva a bizottmány reá ruházott kötelességet azonnal tellyesíthesse, s az előbbeni pontban erre nézve foglalt intézkedések foganatra igazíttassanak. Temesvár város e gyűlésből kiküldött törvényes bizonyosság által egy rendkívüli közös gyűlés haladék nélküli tartására felszólíttatván, a város polgármesterének még a gyűlésbe meghozott azon szóbeli üzenete, miszerint ma délutáni négy órakor a városi tanács teremben nyílt ajtók s mindenkinek szabad járulhatása mellett közös gyűlést tartatni fog, ide följegyeztek. Az előbbi pontban kinevezett csendre ügyelő választmány pedig megbízatik: hogy elnök báró alispán vezérlete alatt az itt keletkezett határozatokat oda átvigye és a városi gyűléssel közölje.

7szer Ezen határozat kinyomatni s egyszersmind járásbeli fő és alszolgabírákkal megtartás és igazodás végett sietőleg közölni fog³.

Extras din procesul verbal al adunării extraordinare ținută la 18 martie în orașul Timișoara¹.

Adunarea ia act de ivirea acelei evoluții fericite a epocii progresiste în urma căreia populația civilă a orașului Pesta a cucerit, pe cale pașnică și legală, în 24 de ore, avantajele reformei constituționale. La astfel de reforme națiunea maghiară a rivnit de secole, iar în alte țări s-a vărsat sînge civil pentru ele. Printre dorințele prezentate [de populația din Pesta] maiestății sale imperiale figurau: libertatea presei, guvern responsabil, Dietă anuală la Pesta, egalitate civilă și religioasă în fața legilor, gardă cetățenească, purtarea comună a sarcinilor, desființarea prestațiilor iobăgești, curte cu jurați și reprezentanță pe bază de egalitate, bancă națională, depunerea în viitor a jurămîntului de către armata maghiară pe constituție, ținerea ei în patrie, scoaterea de aici a [soldaților] străini, eliberarea deținuților politici și uniunea Transilvaniei [cu Ungaria]. Din aceste revendicări s-au obținut, de acum, din partea Locotenenței preainalte: desființarea cenzurii; libertatea presei; neamestecul armatei regulate în menținerea ordinii; eliberarea imediată a lui Táncsics Mihály. Acesta era una din victimele cenzurii. El a fost arestat și aruncat la închisoarea din Buda ca deținut politic, fiindcă a scris liber.

Adunarea și-a propus, pe de o parte, să aplice și în acest comitat rezultatele salutare ale acelor reforme, care au fost cucerite pe cale

pașnică de întregul popor al orașului Pesta; pe de altă parte a decis ca, după exemplul poporului din Pesta, să ia măsuri adecvate, chiar și cu caracter excepțional, privind păstrarea liniștii și ordinii publice. Măsurile erau necesare, pentru a se evita ca această epocă grandioasă și strălucitoare în viața națiunii [maghiare] să fie umbrită de vreo tulburare a ordinii. În sfârșit, urmînd același exemplu dat de poporul din Pesta, adunarea a dezbătut, la ordinea de zi, problema admiterii tuturor participanților la dezbateri, prin luarea liberă a cuvîntului, fără deosebire de clasă. Problema a fost pusă serios în discuție. În aceste împrejurări extraordinare, ținîndu-se cont de principiile libertății, egalității și frățietății, s-a hotărît colaborarea tuturor participanților la ședință, prin luarea liberă a cuvîntului.

Participanții la adunare, întruniți în urma excepționalului eveniment amintit al măreței victorii a reformei constituționale, s-au arătat pătrunși de o fidelitate de nestrămutat față de preamărita casă princiară domnitoare, față de tronul regesc, și de sentimentul cel mai curat al dragostei de patrie. Dîndu-și seama, cu toată seriozitatea, de importanța clipei prezente pentru toată națiunea [maghiară], ei s-au arătat conștienți că respectarea căii pașnice a evenimentelor în curs de desfășurare era o datorie civică și patriotică. Totodată s-a exprimat opinia că a te opune cursului evenimentelor ar însemna să acționezi în sensul zguduirii preainaltului tron regesc, precum și în cel al periclitării viitorului cel mai fericit al patriei [maghiare]. Dorind a pune în folosul tronului și patriei [maghiare], acel tezaur de reforme politice cucerit de poporul din orașul Pesta pentru națiunea [maghiară], participanții la adunare au exprimat voința unanimă de a urma în continuare exemplul dat de locuitorii capitalei în direcția păstrării ordinii și a bunei înțelegeri. În consecință, primind cu înflăcărare propunerile prezente, au decis:

1) să poată lua cuvîntul toți participanții la adunare fără a se lua în considerare deosebirea de stare cetățenească;

2) să se anunțe desființarea cenzurii și libertatea presei în comitat;

3) să se intervină la comandamentul militar, prin intermediul vicecomitelui, președintele adunării, pentru a se obține promisiunea neamestecului armatei regulate în păstrarea ordinii publice;

4) să se pună drapele naționale tricolore [maghiare] pe toate clădirile publice din comitat;

5) să se numească o comisie pentru menținerea liniștii publice; sfera ei de activitate se va extinde asupra comitatului și orașului Timișoara; ei îi va da ascultare toată lumea, în primul rînd funcționării comitatului; comisia primește împuternicirea de a convoca, în caz de nevoie, o adunare generală extraordinară a comitatului; pe raza localității Timișoara își va exercita funcția privind păstrarea ordinii publice, împreună cu o comisie desemnată de oraș, cu atribuții similare; ca membri ai acestei comisii au fost aleși următorii cetățeni ai Timișoarei: Vukovics Sabbas, Gorové István, Vinkler Imre, Kiss Miklós asesori, Kulteren Ignác, jude prim nobiliar, Szeiler János, Oszvold György, Peres György și Veigl Vencel cetățeni ai Timișoarei.

6) comisia aleasă să se conformeze îndeplinirii prevederilor cuprinse în punctele de mai sus, pentru a-și putea îndeplini imediat sarcina ce i-a fost incredințată; comisia aleasă de prezenta adunare invită orașul Timișoara să convoace neîntîrziat o întrunire cu caracter extraordinar; se notează aici mesajul verbal al primarului orașului prezent

la adunare [de la amiază], prin care anunță că întrunirea populară se va ține azi după-masă, la orele 4, în sala consiliului municipal; întrunirea urmează să se desfășoare cu ușile deschise și să fie accesibilă tuturor cetățenilor orașului; sub conducerea vicecomitelui președinte, comisia pentru păstrarea liniștii, menționată în punctul precedent, se angajează să transmită și să comunice întrunirii populare orășenești hotărârile luate în adunarea [de la orele 12];

7) hotărârile [cuprinse în cele șase puncte de mai sus] se vor tipări și se vor aduce grabnic la cunoștința juzilor și vicejuzilor nobiliari pentru orientarea și precizarea viitoarei lor atitudini².

Extras original. Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg nádori levéltára, nr. 569/1848. Foto: 12 257—12 259.

¹ V. doc. 13.

² Până la 1848 adunările comitatense sau municipale erau rezervate exclusiv stărilor privilegiate, la fel ca și Dieta. În comitate, printre care se numără și Timișul, adunările erau dominate de nobilii maghiari ori maghiarizați. Compoziția adunării explică grija ei pentru asigurarea ordinii nobiliare care s-a constituit înainte de 1848. Adunarea numește o comisie pentru păstrarea acestei ordini. Ei trebuiau să i se subordoneze toate autoritățile nobiliare locale existente la nivelul cercurilor sau plaselor și al comunelor. Aceași compoziție nobiliară a adunării explică și hotărârea ei de a se arbora drapelele naționale maghiare pe toate clădirile publice. Concesia care se făcea neprivilegiaților de a participa la adunare și de a-și spune părerea nu echivala și cu acordarea dreptului de decizie, rezervat privilegiaților, potrivit aceleiași ordini nobiliare constituite. Românii din comitatul Timiș, deși constituiau majoritatea populației, erau excluși de la viața politică. De aceea n-au avut nici o posibilitate să influențeze hotărârile adunării din 18 martie. Ei vor obține unele drepturi numai după intrarea în vigoare, în aprilie, a legilor din martie.

15

Timișoara, 18 martie 1848.

Im Namen der Bevölkerung der kön. Freistadt Temesvár wird hiemit die ungarische Nation benachrichtiget, daß zu Folge der sich entwickelnden großartigen Ereignisse unseres fürschreitenden Zeitgeistes, vermög Welchen die Einwohner der k. Freistadt Pest jene constitutionellen Vortheile, nach welchen die ungarische Nation seit Jahrhunderten geschmachtet, und um welche andere Staaten Bürgerblut vergossen, auf friedlichem und gesetzlichem Wege binnen 24 Stunden erfochten, und unter mehreren anderen Wünschen namentlich die Preß-Freiheit, weiters die Beseitigung der Linien-Truppen in der Aufrechthaltung der allgemeinen Ruhe und Sicherheit, und Endlich die Freilassung der Censur als Opfer gefallenen und als Staatsgefangerener zu Offen eingekerkert gewesen Patrioten Michael Stancsics, bei der Statthalterei erlangt habe, diese k. Freistadt am 18. März d.J. Nachmittags 4. Uhr, durch ihren Magistrat, unter Theilnahme der von Seite der löbl. Temescher Comitats-Stände ausgesendeten Deputation, unter der Anführung des Baron Georg Ambrózy, dann der erw. Gemeinde, und in Gegenwart und mit Einfluß der Bürgerschaft und übrigen Einwohner, unter Gottes freiem Himmel vor dem Rathhause abgehaltenen ersten Volksversammlung, — beseelt und angeeifert von im begrenzter Erge-

benheit gen allerhöchste Se. Kön. apost Majestät, und erfüllt von den heißesten Gefühlen der heiligen Liebe gegen das Vaterland, so wie überzeugt von der Wichtigkeit des gegenwärtigen Augenblickes solche Ereignisse bevorstehen, denen zu folgen Bürger wie Vaterlands pflicht erheischt, und welchen sich zu widersetzen, gleichsam ein Attentat zur Erschütterung des kön. Throns, und gegen das Wohl des Königreichs, so wie eine beabsichtigte Vernichtung der schönen Zukunft des Landes sein würde, und daher feierlichst und einstimmig den Schatz der Ereignisse, welchen die begeisterten Bürger der Hauptstadt zu Gunsten der Nation errungen haben, erfassend, Folgendes beschlossen habe:

Erstens. Daß die lange genährten und seit dem Jahre 1790 auch im Wege der Gesetzgebung bereits so oft angeregten vaterländischen Wünsche, und zwar

- a) Preßfreiheit mit Abschaffung der Censur.
- b) Verantwortliches Ministerium zu Budapest.
- c) Alljähriger Landtag zu Pest.
- d) Gleichheit vor dem Gesetze in bürgerlicher und gesetzlich angenommener Religions-Hinsicht.
- e) Nationalgarde.
- f) Allgemeine Besteuerung.
- g) Aufhebung der Urbarialverhältnisse.
- h) Geschwornengericht, auf Grundlage der repräsentativen Gleichheit.

i) Beeidigung des Militärs auf die Constitution, Belassung der ungar. Miliz im Vaterlande und Entfernung der ausländischen Soldaten.

k) Freilassung und Amnestie für die politischen Staatsgefangenen.

l) Vereinigung mit Siebenbürgen und Emancipation der Grenzer von dem Wiener Hofkriegsrathe, Enthebung derselben von den militärischen Lasten, eine auf Grundlage der freien Wahl einzuführende Local-Gerichtbarkeit bei selben, und deren vollkommenen Einverleibung, — mittelst eines an den Reichstag zu richtenden, und Behufs dessen Unterschrift sowohl im Rahthause, als bei den vorstädtischen Grundgerichten öffentlich ausgelegten Bittgesuches durch die städt. Reichstags-Abgeordneten, dringlich erbeten werden sollen.

Zweitens. Zur Aufrechthaltung der allgemeinen Ruhe und Sicherheit wurde einverständlich mit der Seitens des Comitats ausgesendeten Commission nachfolgend Deputation betrauet, und zwar in der inneren Stadt: Paul Veszelinovits, Michael Galgon, Ferdinand Prenner, Friedrich Feldinger, Andreas Trandafil, Georg Georgievits, Michael Schevits, Árkád Paulovics. In der Vorstadt Josefstadt: Ignaz Felix, Johann Szeiler, Ferdinand Molnár, Georg Oszwald, Peter Georgievits, Ignaz Janitsáry, Anton Sprung. In der Vorstadt Fabrique: Johann Schlichting, Johann Hartl, Sigmund Popovits, Johann Sigmund, Georg Parts, Wenzel Weidl, Andreas Minowits, Panajoth Zlatko, Georg Juga, Paul Arsenovits, Georg Tóth, Peter Joannovits, Alexander Risztits, Michael Kronetter. In der Vorstadt Altmaierhöfen: Johann Muntyán und Stephan Szenek, ernannt.

Drittens. Daß die Presse in dieser kön. Freistadt frei sei.

Viertens. Daß das Militär in der Aufrechthaltung der allgemeinen Ruhe und Sicherheit von jeder Einmischung durchaus ausgeschlossen bleibe, und in dieser Hinsicht das hierortige General-Commando ersucht werde.

Fünftens. Daß jeder hierortige Bewohner ohne Ranges- oder gesetzlich recipirten Religions-Unterschied als Mitglied der National-Garde angesehen werde, und auf Anordnung des Commandos Dienste zu leisten verpflichtet sei, und diese National-Garde den Anordnungen der oben erwähnt ausgesendeten Sicherheits-Deputation Folge leiste, und derselben in allem zu gehorchen verpflichtet seie.

Sechstens. Daß auf dem Rathhause und die in den vorstädt. Grundgerichts-Häusern und sonstigen städtischen Gebäuden, so wie auch auf den Thürmen der städtischen Kirchen fürhin immerfort die National-Fahne ausgesteckt bleibe.

Siebenstens. Daß zur Feier dieses Freuden-Festes, so wie zur größeren Verherrlichung und Verewigung derselben, die ganze Stadt beleuchtet werden solle, und zu diesem Endzweck auch die Militär, --- Geistlichen- und kameral-Vorstände aufgefordert werden.

Achtens. Daß dieser gegenwärtige Beschluß der kön. ungarischen Statthalterei ungesäumt zur Wissenschaft gegeben, und in 2000 Exemplaren gedruckt, zur allgemeinen Wissenschaft gebracht und vertheilt werde, wobei noch schließlich bemerkt wird, daß hinsichtlich der allgemeinen Ruhe und Sicherheit jedweder hierortige Einwohner ohne Unterschied des Ranges und Vorrechte, so wie auch die städtischen Beamten, dem aus gegenwärtiger Sitzung ausgesendeten Comité — unterwerfen und zu gehorchen verpflichtet seien.

Aus der unterm 18. März 1848 zu Temesvár, unter freiem Himmel abgehaltenen ersten Volksversammlung

Árkád Paulovics
Vice-Notár¹

Imprimat. Arh. Muzeului Regional al Banatului, Timișoara, f.n. Proclamația a fost tipărită și în limba maghiară. *Idem.*

¹ Cf. doc. 12 și 14.

Bratislava, 19 martie 1848.

Tisztelt törvényhatósági elnök úr!

Mennyire törekszik és siet a törvényhozó test a nemzeti átalakulás fontos perceiben a békét és egyensúlyt fentartani, s a közkedélyt minden hullámzástól megóvni: kellőleg tanúsítják a közteherviselésről, papi tized és úrbéri viszonyok megszüntetéséről az országos rendek által előterjesztett, kormány által már elfogadott s ./.. alatt mellékelt törvény-cikkek, s a ./.. alatt ezennel hivatalosan áttett országgyűlési nyilatkozat.

Hogy tehát a kormányzat, a közjó és korszaki kellékek érdekében, ezen üdvös eljárásokkal összehangzólag betöltse és végrehajtsa hivatását, kötelességét: a törvényhatóságok fejeit, elnökeit és így önt is, uram, ezennel felhívom és megbízom, hogy hivatalos körlevelem vételével, a fontos tárgy meghirdetése mellett haladéktalanul helyhatósági közgyűlést tartván, az adózó osztály előtt népszerűséggel bíró, s az új kormányforma iránt kellő rokonszenvvel és bizodalommal viseltető egvé-

nekből számos és állandó küldöttségeket kinevezni siessenek: melly küldöttségeknek polgári szoros kötelességökbe tétessék, a nép között gyorsan szétoszolván, a fent címzett irományok iderekesztett s ön által, uram, előlegesen kinyomatandott számos példányait kiosztani, azoknak tartalmát a közhitbe bizodalomba ajánlani, az ő felsége által megszentésitendő törvényeknek néhány nap alatt kihirdetése utáni rögtön teljesedésbe vételét biztosítani, ennek alapján a békét, nyugalmat, közcsendet megőrzeni, a törvényes kötelességek addigi teljesítésére a népet rábírní, és ebbeli eljárásait a törvények országos kihirdetéséig félbeszakadás nélkül folytatni; olly formán azonban, hogy az adózó nép részéről itt-ott netalán mutatkozó megtagadások irányában a földbirtokosokat s képviselőket oda utasítsák, miszerint illy megtagadások behajtására — miután az úrbéri tartozások néhány nap alatt különben is végképp megszüntetnek — erőszak semmiképpen ne használtassék; a fent elrendelt küldöttségek pedig, azon nem remélt esetekben is, ha efféle netaláni mozgalmak, először a felvilágosító értelmezést, békítő közbevetést, meggyőző rábeszélést vevén igénybe törvényes eszközökhöz, csak ezeknek ismételt sikertelen próbája után s akkor is a legnagyobb óvatossággal és kíméléttel folyamodjanak.

Hazafiúi üdvözlettel és teljes bizodalommal tisztelt törvényhatósági elnök úrnak kötelezettje

Pozsony, Martius 19. 1848.

gr. Batthyány Lajos
nemzeti minsterelnök

Stimate domnule președinte al municipalității!

Corpul legislativ se străduiește și se grăbește, în aceste importante clipe ale transformării naționale, să mențină pacea și echilibrul, să fe-rească starea sufletească generală [a poporului] de orice fluctuații. Do-vadă în acest sens stau îndeajuns articolele de legi anexate sub sem-nul ./' și ./' ca declarație oficială a Dietei, despre obligativitatea gene-rală a sarcinilor publice și despre desființarea dijmei bisericești și a re-lațiilor urbariale propuse de stările generale și acceptate de guvern.

În interesul guvernului, al binelui public și al necesităților vre-mii, pentru ca Dieta să-și poată îndeplini funcția și obligațiile, în con-cordanță cu inițiativele ei salutare, prin prezenta invit și însărcinez pe toți președinții municipalităților, deci și pe dumneavoastră domnule, ca odată cu primirea circularei mele oficiale să luați neintirziat măsuri pentru aducerea la cunoștința publicului a problemelor mai importante. În acest sens, veți convoca o adunare generală a autorităților locale și vă veți grăbi să constituiți o comisie permanentă și numeroasă, for-mată din cetățeni [cu prestigiu și] popularitate printre contribuabili, care manifestă suficientă simpatie și încredere față de noua formă de guvernare. Comisiei să i se traseze sarcina de a difuza și împărți rapid, în rîndurile poporului, actele menționate mai sus și anexate aici, în cît mai numeroase exemplare dinainte tipărite de dumneavoastră dom-nule. Totodată, membrii comisiei să recomande conținutul lor încrederii publice și să se îngrijească de aplicarea lor imediată, după ce vor deveni legi, peste cîteva zile, prin sancționare și promulgare. Pe baza lor: să asigure pacea, calmul și liniștea publică; să determine poporul să-și îndeplinească fără întrerupere toate vechile obligații pînă la proclamarea și intrarea în vigoare, pe întreaga țară, a noilor legi; să îndrume pro-

prietarii de pământ în așa fel, încît să nu folosească în nici un caz violența în eventualitatea cînd ici-colo poporul contribuabil ar refuza să-și îndeplinească îndatoririle, avînd în vedere că în decurs de cîteva zile prestațiile urbariale vor fi desființate pentru totdeauna; să recurgă la mijloace legale și în cazurile nedorite cînd ar avea loc mișcări împotriva vechilor sarcini; numai după ce vor fi utilizate mai întîi intervenția împăciuitoare, explicațiile lămuritoare și indemnul convingător, să se apeleze și la alte căi permise de legile încă în vigoare, dar și atunci numai cu menajamente și cu mare precauție.

Cu salutări patriotice și încredere deplină [rămîn] îndatoratul d-lui președinte al municipalității

Bratislava, 19 martie 1848

baron Batthyány Lajos
prim-ministrul națiunii

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levéltár. Miniszterelnökség. 29/1848. Foto: 2 239—2 240.

17

Bratislava, 19 martie 1848.

Nr. 211

Panteleimon cu mila lui Dumnezeu drept-credinciosul episcop a Temișorii.

Preacinstite clerule, poporul drept-credinciosule, fiilor întru Hristos preaiubiți!

În scurtă vreme să întîmplară mai în toată Europa mari schimbări și preainduratul împărat și crai al nostru au binevoit cu îndurare tuturor iubiților săi credincioși a împărți milostiviri nouă, drepturi nouă, slobozenii nouă, sau cele vechi a le înmulți, a le lăți, din care avem a ne nădăi tare tuturor ușurărilor. Noi vom fi cît mai curînd în stare cinstirilor voastră, și prin voi tot poporul, lui darurile acestea a preainaltei mili împărătești pe rînd a le înștiința așa, după cum să vor aduce dinsele în rînd la Dieta țării, și ca legea țării să vor publica. De astă dată *grăbim numai vestirile accaste* îmbucuretoare a vi le face cunoscute, ca să vă nădăiți tare îmbunetățiri, ca să așteptați în pace și cu răbdare dezvelirea stării politicești a tuturor popoarelor ce viețuesc sub schiptrul marei împărății austriești, ca să nu credeți nicidecum altor vestiri, și să abateți de la voi pe tot felul de cutezetori și tulburători.

Poporul nostru drăpt-credincios totdeauna și în toată vremea preamărit s-au deschilinit în credințe și supunere cătră prealuminata casă austriească și în aplecăciune cătră toată stăpînirile sale cele cetățenești și duhovnicești. Aceasta să vă fie și acum cea mai mare sfințenie, mărire laude și sumeție? Nu vă temeți măririle ceaste vechi ale noastre, aceste ale noastră prea frumoasă laude, care le dobîndiră nouă părinții și strămoșii noștri. Nu ascultareți nicidecum pre alți învățatori că vor să vă cumpete la rău și în primejdie. Alungați de la voi toată ispita! Ascultați glasul arhiereului vostru, ca-

rele todeauna din inime au apărat sfințenia voastră cea mai mare, leagea și besearica voastră, și acum cu toată jertvirea sa pentru bunul vostru e îndepărtat de eparhia sa. Rugați-vă lui dumnezeu ca să nu intrați în primejdie, ca el preabunul să întoarcă toată spre binele nostru și spre bunul a tot neamului omenesc.

Darul domnului nostru Isus Hristos și dragostea lui Dumnezeu tatăl, și împărtășirea duhului sfânt să fie cu voi toți. Datu-s-au în Poșun în 7 martie 1848.

Pant[eleimon] Jivkovic
Episcop m.p.

Original. Arh. St. Timișoara. Fond. 6, Oficiul parohial ort. rom. Sat-chinez. Registrul circularilor, nr. 25, f. 95—96.

18

Bratislava, 19 martie 1848.

Tekintetes Karok és Rendek!

A pesti mozgalmak le csendesítésére és a netalán támadhatóknak megelőzésére s a népnek mindenkifelett megnyugtatóására: szükségesnek találták a karok és rendek a 134 szám alatt ide mellékelt nyilatkozatot és a 135¹, 136², 137³, 138⁴, 139⁵ és 140^d és 141^d számok alatt ide mellékelt törvény cikkelyeket és határozatot a tekintetes karokkal és rendekkel tudatni, és annak nyomán a tekintetes karokat és rendeket fel hívni, hogy azokat közönségessé tévén, a népet a hol mozgalmak támadnának, megnyugtatsni, a rend, béke, személy és vagyon bátorság felett minden hatalmukban álló módokkal és eszközökkel férfiasan és erélyesen őrködni és azt magoknak és mindenkinek biztosítani méltóztatassanak.

Mivel pedig éppen ilyenkor, midőn az ezredes meg szokott polgári és úri kötelekek az átalakulás perceiben tágulni szoktak, az álladalmi hatalomnak felléphetéséig tartó néhány leg veszedelmesebb percekot szokták használni a gonosztévő proletarius lázítók: alakítsák a tekintetes karok és rendek a nemzeti őrseregeket addig is, még arra néhány órák múlva hozandó törvény cikkely által kötelezve leendenek, és a béke, személy és vagyon bátorságot a leg biztosabb úton minél előbb szilárdítsák. Itt már a nemzeti őrsereg létezik, és abba mindenki személy és rang válogatás nélkül bératta magát: kül jelei bal oldalon nemzeti három színű szalagjel, mit minden polgár hordhat, a nemzeti óre pedig még hozzá a bal kar körül kerítve nemzeti szalaggal, mit ki-rekesztőleg csak rendőr hordhat.

Engedjék meg a tekintetes karok és rendek, hogy eddigi tapasztalt szíves kezeikbe magamat ajánlhassam, s illő tisztelettel maradhassak.

Kelt Pozsonyban 19d Martii 1848.

A tekintetes karoknak és rendeknek alázatos szolgálja

Kende Zsigmond
Szatmár megyei országgyűlési követ

Respectabile stări și ordine!

Pentru potolirea mișcărilor din Pesta, pentru preîntâmpinarea eventualelor agitații ce s-ar putea ivi și mai presus de toate pentru liniștirea poporului, stările și ordinele [din Dieta de la Bratislava] au găsit necesar a aduce la cunoștința stărilor și ordinelor [din comitate] declarația, articolele de lege și hotărârile anexate sub nr. 134, 135¹, 136², 137³, 138⁴, 139⁵, 140 d⁶, 141 d⁷. Prin ele, respectabilele stări și ordine sînt invitate ca publicîndu-le să potolească poporul acolo unde s-ar ivi mișcări, să supravegheze bărbătește și energic, în toate felurile și cu toate mijloacele ce le stau în putere și să binevoiască a asigura pentru sine și pentru toată lumea, ordinea, pacea și siguranța persoanei și averii.

În astfel de vremuri, de adînci prefaceri, cînd legăturile civile și urbariale seculare slăbesc, ațîțătorii proletari răufăcători obișnuiesc a profita de cele cîteva momente mai dificile în care autoritățile statale nu sînt în măsură a interveni. De aceea, stările și ordinele să înființeze gărzi cetățenești, înainte chiar de a fi obligate la asta prin articole de lege și să consolideze cît mai repede, pe calea cea mai sigură, pacea și securitatea persoanei și a averii. Aici există de pe acum gardă cetățenească și toată lumea, fără deosebire de persoană și rang, s-a înscris în ea. Semnele exterioare: în partea stîngă semnul panglicii naționale [maghiare] tricolore, pe care o poate purta fiecare cetățean; paza are în plus panglica națională în jurul brațului stîng, pe care o poate purta numai gardistul.

Respectabilele stări și ordine să-mi permită a mă recomanda în atenția lor binevoitoare cu experiența de pînă acum, și a rămîne cu respectul cuvenit sluga supusă a respectabilelor stări și ordine.

Bratislava, 19 martie 1848

Kende Zsigmond
delegat la Dietă din partea
comitatului Satu Mare

Original. Arh. St. Cluj-Napoca, Fond. Arh. comitat. Satu-Mare. Acte publice-politice, 1848. Fasc. 122, nr. 80.

¹ *Határozata a Karoknak és Rendeknek az országygyűlést követek szavazatáról* [Hotărîrea stărilor și ordinelor [privilegiate] privind votul deputaților dietali].

² *Törvénycikkely. A közös teherviselésről* [Articol de lege privind purtarea comună a sarcinilor obștești].

³ *A Pestre küldött országos küldöttségnek névsora* [Lista nominală a delegaților trimiși la Pesta].

⁴ *Izenete a Karoknak és Rendeknek a méltóságos főrendekhez a papi tized megszüntetése tárgyában* [Transmisiunea ordinelor și stărilor către măritele ordine superioare privind desființarea dijmei bisericesti].

⁵ *Törvénycikkely az úrbér és az azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézsma és pénzbeli fizetések megszüntetéséről* [Lege privind desființarea iobăgiei și a robotei, dijmei și dărilor în bani practicate pînă acum pe bază de servitute și contracte ce-o înlocuiesc].

⁶ *Törvénycikkely a papi tized megszüntetéséről* [Lege privind desființarea dijmei bisericesti].

⁷ *A mélt. Fő-RR. válasziizenete a tek. KK-nak és RR-nek a papi tized megszüntetése iránti izenetükre* [Răspunsul măritelor ordine superioare către respectabilele stări și ordine privind transmisiunea acestora cu privire la desființarea dijmei bisericesti].

Bratislava, 19 martie 1848.

Posonyba Martz 19. 1848

Kedves bátyám!

Sietek tudósítani, hogy az örökválság eltöröltetett, és a magnások által is elfogadtatott. Koncul ugyan oda van vetve a státus általi kármentési mód, de e csak mystificatio, gyalázatos kijágyzása a vagyonnak az erőszak és ön gyávaság által, mái nuntium nyomán a felség fel vagyon kérve, hogy az erdélyieket öszvehívja az unió végett, én erősen hiszem, hogy ilyes kinézések mellett a legy (!) vérmesebb unistákba is a vér elaludt, mert itten semmi jót várni nem lehet, mivel a hol a vagyon bátorságba nincsen ottan a békeséges átalakuláshoz remény se lehet, annakokáért szánva bánva minden eddigi agitatomat az unió mellett, mint szívembe erdélyi kívánva nyugodalmakat, kívánom, hogy az uniót el ne fogadják, ne hogy ők is égy oly örvénybe belérántassanak, melyből szabadulás *Respublica*.

Ezekről halgas feleségednek, tégedet és tiedet forrón át ölelve igazi véred és barátod

Tóny Matskásy

P.S. Levelem közöld Károly¹ fiadal.

Bratislava, la 19 martie 1848

Dragă unchiule!

Mă grăbesc să-ți aduc la cunoștință că s-a desființat iobăgia pe vecie, fără răscumpărare. Măsura a fost acceptată și de către magnați. Despăgubirea de către stat se azvirle azi ca un ciolan de ros. Ea este doar o mistificare, o batjocorire a averii prin forță și autolașitate. Prin apelul actual, maiestatea sa este chemată să-i convoace pe transilvăneni pentru uniune. Dar tare mă tem, că precum se vede, a adormit singele pînă și în cei mai exagerați unioniști, întrucît aici nu te poți aștepta la nimic bun. Acolo unde averea nu este în siguranță, nu există nici o speranță în transformări pașnice. Iată de ce, îmi pare tare rău de toată agitația mea de pînă acum pentru uniune. În sufletul meu aș voi liniștea pentru transilvăneni. De aceea, aș dori să nu accepte uniunea, pentru ca astfel să nu fie atrași cumva în viltorea din care nu ar fi altă scăpare decît *republica*.

Despre toate acestea să nu vorbești soției tale.

Îmbrățișindu-te fierbinte pe tine și pe ai tăi, [rămin] singele și prietenul tău adevărat

Tóny Matskásy

P.S. Dă-i scrisoarea mea și fiului tău Károly¹.

Original. Arh. St. Sfintul Gheorghe. Fond. nr. 62, Arh. fam. Apor. N. Fasc. XXI, nr. 4. Foto: 10 144—10 145.

¹ Apor Károly.

Viena, 20 martie 1848.

Euere Majestaet!

Die Einsetzung eines Ministeriums unter Graf Ludwig Bathyani und Kossuth, zu welcher die von E. Majestät dem H. Erzherzog Palatin ertheilte außerordentliche Vollmacht führte, drohet für die partes adnexae, — die Militärgrenze und Siebenbürgen von den verderblichsten Folgen zu werden. Die genannten Partheihäupter locken die kroatischen und slawonischen Länder durch Zusagen der Anerkennung ihrer Munizipalrechte, Sprache, etc. an sich, sie hoffen in der Militärgrenze eine rüstige Truppe zu gewinnen, und in Siebenbürgen an den Ungarn und Szeklern Verbündete zu erhalten. Gelingt dieses Anlocken und Verbünden, so befindet sich der übrige österreichische, leider heterogene Länderbestand einer kompakten Masse gegenüber, die in Ihrem Sinne, selbst antidinastial, ihre Angriffe zu unternehmen geneigt seyn dürfte. Gutgesinnte finden nur in einem schnellen und entscheidenden Schritte ein Heil. Die erledigte Landesstelle muß durch einen kräftigen populären Mann besetzt, und seiner Zeit nach Umständen ein kaiserlicher Commissär nach Siebenbürgen entsendet werden, um die Einwirkung der ungarischen Unionisten zu schwächen. Bei der hohen Dringlichkeit des Gegestandes unterlege ich den Vorschlag, ohne weiters die Person zu bezeichnen, welchem die wichtige militärische und civile Macht des Banus anvertraut werden könnte. Der Name des Obristen des ersten Banat-Gränz-Infanterieregimentes Joseph Freiherr von Jellachich dürfte für sich schon ein Gegengewicht gegen das Treiben der Ultramadjaren sein.

am 20. März 1848

Kolowrath

[Rezolutie]

A. H. Cabinettschreiben

An den Hofkriegsraths Vice Präsidenten

Lieber etc. ich bin geneigt die Stelle eines Banus von Kroatien so schnell als möglich durch den Obristen Banen Joseph Jellachich zu besetzen. Sie haben mir nach vertraulich gepflogener Rücksprache mit dem Präsidium meiner ungarischen Hofkanzlei unverzüglich die Äußerung vorzulegen, unter welchen Modalitäten die von mir beabsichtigte Ernennung am zweckmäßigsten zu geschehen habe.

Ferdinand

Wien den 20. März

Original. Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien. Fond. Minister Kolowrath-Akten. nr. 339/1848. Xerox: 24 234—24 236.

Cluj, 20 martie 1848.

An Seine Exzellenz den siebenb. Hof Kanzler

Die so eben erhaltene, durch die siebenbürgische Oppositions Mittglieder verfasste, und von denselben auch größtentheils unterschriebene, an die Mittglieder der ungarischen Opposition, in Betreff der Vereinigung Siebenbürgens mit dem Königreiche Ungarn, gerichtete Petition, habe ich die Ehre Eurer Exzellenz zur nöthigen Wissenschaft mit der Bemerkung mitzutheilen, daß ich nach meiner unmaßgeblichen Ansicht, in dieser Beziehung, von Seite der Regierung gegenwärtig keine Vorkehrungen zu veranstalten zweckdienlich erachte.

Klausenburg am 20-ten März 1848.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 536/1848. Foto: 2 372—2 373.

Lugoj, 20 martie 1848.

1848. évi március 20-a nemes Krassó megye részéről, Lugos mezővárossában a szokott tanácskozási teremben Jakabffy Kristóf első alispán úr elnöklete alatt, báró Bruckenthal Miháj, Podhradszky Károly, Mársovszky István, Fogarassy Balázs, Szende Zsigmond, Petrovits Tivadar, Athanasievits János, Asbóth Adolf, Gyika Szilárd, Ungváry János, Balog László, Asbóth Móritz, Athanasievits Sándor, Jakabffy Kristóf esperes, Milankovits Gergely, Szivos Pál, Csákányi Ferenc, Paszku Miksa táblabírák, Szende Béla fő, Athanasievits Sándor alügyészek, Joanovits András honi fő, Czumpo Mihály al pénztárnok, Jakabffy Miklós másod, Kasits Károly, Pettkó Lajos tiszteletbeli aljegyzők. Bagosy József mérnök, Ferberger Lajos k.k. mérnök, Andreevits Lázár, Litsek Zsigmond, Szerényi Antal szolgabírák, Podhradszky András levéltárnok, Kiss Ferenc csendbiztos, Nagy Ferenc sebész, Kiss János ügyvéd. Fejér József eskütt, Meltzer János számvevő. Skultéty Károly selyemtenyészési biztos, Delvo László, Milenkovits György, Zakariás Sándor, Léway János várnagy, Papházy István, Paszku Fülöp, Szende Kálmán, Podhradszky Lajos, Podhradszky Vilmos, Frumer Victor, Frumer Zsigmond, Jakabffy Gyula, Kun György, Faur József, Kováts János, Tápai István, Fogarassy Tivadar, Szívós Lajos, Blohi György, Gergelyi Károly, Skultéty Ede, ifjú Kreugel Lajos, Kováts István, Vantsa János, Hajnitsek Gusztáv, Tsürty Lajos, Lakatos József, Adler Rudolf, Csermsz György, Szél Károly, Tornya Ádám, Izsák Sándor, Popovits Demeter, Liszka János, Bontilla Mihály, Dr. Kánitz, Auspitz Moritz, Bee Ferenc, Hochinger Miklós, Ozerstey János, Udrea Konstantin, és több okleveleseknek, tisztesbeknek, mestereknek és a népnek osztály és hit különbség nélküli tettleges befolyásával, és hozzájárulásával tartatott kis gyűlés alkalmával elnök rendszerinti alispán úr, a rendkívüli nagy számmal egybeseregletteket nyájasan üdvözölvén, előterjeszté: miképp, mint közönsé-

gesen tudva van, a tegnapi napon a Pest városi ismeretes petíciónak 12 pontjai¹ a nagy vendég fogadó sarkfalára nyomtatásban felragasztattván, s annak tartalma élő szóval is az oda gyülekezett nagy néptömegnek megmagyaráztattván, úgy szinte fölibe a szabadság zászlója „szabadság, egyenlőség, testvériség“ fölirással kitűzetvén, sokakban azon aggodalom keletkezett, miszerint e körülmény a nép részéről félremagyarázásokra nyújthatván alkalmat, igen könnyen a rend fenntartása, a vagyon s élet biztosítása veszélyeztethetnék; összejöve tehát egy nagy számból álló tanácskozmány a tegnapi nap délutánján, a fennebbiekre vonatkozó védezeszközök létesítését eszközendő, ahol azonban a köz megállapodás mint tudva van, egy értelemmel oda hajlott, miszerint a teendők iránt a mai kis gyűlés intézkedjék; — ezek előterjesztése után tehát illedelemmel fölkérte elnök al ispán úr az egybegyülekezetteket az elő adott nagy érdekű föladatnak célszerű megoldására, illetőleg a bel-személy- s vagyonbátorság eléggé nem ajánlható biztosítása, további fentartásának célszerű eszközei általi foganatba vételére. s a netán keletkezendő zavarok sikeres megelőzésére.

157. Felolvastatott ezután Ozetky János város bíró, Bee Ferenc, Hochinger Miklós, Kiss János, Zakariás Sándor s a tekintetes Lugos községének nevében benyújtott folyamodványa, mellyben előterjesztik: hogy az események sebes rohama a község figyelmét arra hívta fel, miszerint megkérjék e megye rendeit, hogy a belbátorság, és rend fenntartása iránt sikeresen intézkedjenek, közre munkálkodásukat a megye rendeinek intézkedéseire felajánlván.

157/b. Ezen folyamodvány felolvasása után indítványoztatott: 1-ör, hogy az e gyűlésen jelen lévőknek rang, születés és osztály különbség nélkül szavazati jog adassék,

2-or, hogy a nemzet óhajtásainak a Pest városi fenérintett petícióban elősorolt következő pontjait:

- 1-ör Sajtó szabadság a censura eltörlésével
2. Felelős Minisztérium Budapesten.
3. Évenkénti ország gyűlés Pesten.
4. Törvényelőtti egyenlőség polgári s vallási tekintetben.
5. Nemzeti őrsereg.
6. Közös teherviselés.
7. Urbéri viszonyok megszüntetése.
8. Eskütszék, képviselőlet egyenlőség alapján.
9. **Nemzeti bank.**
10. A katonaság esküdjék meg az alkotmányra.

Magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a külföldieket vigyék el tőlünk.

11. A politicalai státus foglyok szabadon bocsáttassanak.
12. Unió Erdélyyel.

E megye rendei is pártolják, és magukéivá tegyék. — Hogy továbbá Krassó megye népe részéről, a fen elősorolt pontok értelmében, a törvényhozáshoz intézendő hasonló petíciónak pártolása követéinknek utasításba adassék.

3-or. Hogy a bel rend fentartásának, a személy s vagyonbátorság biztosításának sikerítésével egy választmány bizattassék meg. Végre

4-er hogy a megye és város házaira a köz öröm nyilvánítása szempontjából nemzeti színű lobogók tűzettesenek ki.

E négy pontban foglalt és előterjesztett indítványok lelkesedéssel fogadtattván, köz egyetértéssel végzés erejére emeltettek, minek folytá-

ban tehát a jelenlévők mindnyájának, rang, születés és osztály különbség nélkül szavazhatási jog adatván és engedtetvén, azok a tanácskozásban rögtön tetteleg részt is vönek.

Az indítvány 2-ik pontjára vonatkozólag, az abban elősoroltakat, mint édes hazánk felvirágoztatásának legfőbb tényezőit, e megye rendei is egyetértéssel pártolván és magokéivá tévén, országgyűlési követeink oda utasítatnak: hogy a Pest városi petícióval hason értelmű petícióját megyénk népének erélyesen pártolják és tartalma foganatosítását kivívni buzgólkodjanak, egyszersmind az ez érdemben felmerülendő eseményeket sürgöny útján a megyével tudassák.

Az indítvány 3-ik pontját illetőleg, a kellő rend fentartásának a személy és vagyonbátorság sikeres biztosításának s a netán támadható zavarok elfojtásának, célhoz vezető törvényes eszközök általi foganatosításával: Jakabffy Kristóf első al ispán úr elnöklete alatti Fogarassy Balázs, Petrovits Tivadar, Szende Zsigmond, Balog László táblabírák, Popovits Jova, Markó János g.n.e. esperes, Udrea Constantin, Bee Ferenc, Hőhinger Miklós, Bontilla Mihály, Izsák Sándor, Heuffel János orvos doktor, Kánitz Simon orvos doktor, Auspitz Moritz, Vantsa János, Milankovits Gergely, Lupu Jotza, Popovitz Demeter, Liszka János urakból álló felelős választmány bizatik meg, oda utasítatván e küldöttség: hogy ebbéli fontos és jelentékeny megbízatásában buzgó erélyességgel eljárulván, a törvények korlátain belüli eszközök használása által a közösen óhajtott célt elérni törekedjék; — határozottan kimondatván: hogy ezen felelős választmánynak a rend, személy, s vagyonbátorság fentartására vonatkozó törvényes rendeletei, teljes érvényességgel bírandanak, és azoknak engedelmeskedni mind a *járás és kerületbéli tisztviselők*, mind bárki más köteles; oda utasítatván *mindnyájt fő s alszolgabíró urak*: hogy kerületeiknek a rend, személy s vagyonbátorság állapotáról hetenkint rendszeresen, a netalán fölmerülhetendő rendkívüli eseményekről pedig annyiszor mennyiszor a fennebbi választmánynak rögtön részletes jelentést tegyenek. Határozottan kimondatván továbbá, hogy fő s alszolgabíró uraknak, gyűléseken kívül kerületjeiket a felelős választmány hirtel nélkül elhagyniok tilos, gyűlések alkalmával pedig csakis az egyik jöhetvén be, a másik a már fennebb megírt célból a kerületben maradandván, önkint értetettvén: hogyha a fő, illetőleg al szolgabíró vagy esküttje a gyűlések tartása alatt betegség által gátoltnék, ez esetben a kerületet az egészségben maradó kerületbéli tisztviselőnek a gyűlések ideje alatt sem léssen szabad elhagynia.

Az indítvány utópontjának fonalán, a fennebbi választmány oda utasítatik: hogy a hon felvirágoztatására célzó eme reform diadal feltti köz öröm nyilvánításául két példány nemzeti színű zászlót készítettvén, azok egyikét a megye házára, másikat a város házára tűzesse ki.²

Jegyzette: Jakabffy Miklós
másod aljegyző

20 martie 1848. Din partea nobilului comitat Caraș

În obișnuita sală de consiliu a orașului de cîmpie Lugoj s-a ținut o adunare prezidată de primul vicecomite, Jakabffy Kristóf. La ea au participat și au influențat-o activ: baronul Brukenthal Michael; domnii Podhradszky Károly, Mársovszky István, Fogarassy Balázs, Szende Zsigmond, Petrovici Teodor, Athanasievici Ioan, Asbóth Adolf, Constan-

tin Ghica, Ungváry János, Balog László, Asbóth Móritz, Athanasievici Alexandru protopop; Jakabffy Kristof; asesori onorifici Milankovits Gergely, Szivos Pál, Csákány Ferenc, Micșa Pascu; procuror suprem Szende Béla, procuror adjunct Athanasievits Alexandru, primcasier Ioanovits Andrei; casier secund Czumpo Mihály; al doilea vicenotar Jakabffy Miklós; vicenotari onorifici Kasits Károly, Pettkó Lajos; inginer Bagosy József, inginer imperial Ferberger Lajos; pretori Andreevits Lázár, Litsek Zsigmond, Szerényi Antal; arhivar Podhrádszky András; comisar de poliție Kiss Ferenc, chirurg Nagy Ferenc; avocat Kiss János; jurat Fejér József; revizor Meltzer János, comisar de sericultură Skultéty Károly; Delvo László, Milencovici Gheorghe, Zakariás Sándor; comandant al cetății Lévy János; Pophaz G. Ștefan, Filip Pascu, Szende Kálmán, Podhrádszky Lajos, Podhrádszky Vilmos, Frumer Viktor, Frumer Zsigmond, Jakabffy Gyula, Kun György, Iosif Faur, Kováts János, Tápai István, Fogarassy Tivadar, Szívós Lajos, Blohi György, Gergely Károly, Skultéty Ede, Kreugel Lajos jun., Kováts István, Ioan Vancea, Hajnitsek Gusztáv, Tsürty Lajos, Lakatos Josef, Adler Rudolf, Csermsz György, Szél Károly, Tornya Adám, Izsák Sándor, Dumitru Popovici, Liszka János, Mihai Bontilla; Dr. Kánitz; Auspitz Moritz, Bee Ferenc, Hochinger Miklos, Ozerstey János, Udrea Constantin, mai mulți diplomați și oameni onorabili, meșteri, precum și popor fără deosebire de clasă și religie. Domnul vicecomite președinte a salutată amabil pe cei adunați într-un număr extraordinar de mare. El a arătat că, după cum este știut, în genere, cele 12 puncte ale cunoscutei petiții a orașului Pesta au fost lipite ieri pe colțul hanului mare. Conținutul lor a fost explicat și prin viu grai masei mari de oameni ce s-a adunat acolo. A fost, de asemenea, arborat deasupra lor și drapelul libertății cu lozincă: „libertate, egalitate, fraternitate“. Mulți au început a se îngrijora că această împrejurare ar da prilej la răstălmăcire din partea poporului și ar putea foarte ușor periclita păstrarea ordinii, a securității vieții și a averii. Adunându-se deci ieri după-masă un număr mare la consfătuire cu scopul de a stabili mijloacele de apărare pentru cele expuse mai sus, s-a convenit în general — după cum se știe — ca adunarea de azi să decidă ce e de făcut. După expunerea celor de mai sus, vicecomitele președinte a cerut politicoș celor adunați să rezolve adecvat expusa sarcină de mare interes, respectiv prea recomandabila garantare a securității interne, a persoanei și averii: asigurarea mijloacelor eficace pentru păstrarea securității în continuare; și preîntâmpinarea cu succes a eventualelor tulburări ce s-ar putea ivi.

157. În continuare au luat cuvîntul: judele orașului, Ozetzky János, Bee Ferenc, Hochinger Miklos, Kiss János, Zakariás Sándor. Apoi s-a dat citire petiției înaintate în numele respectabilei comune Lugoj. În ea se expune că succesiunea rapidă a evenimentelor a determinat comuna să roage ordinele comitatului a lua măsuri eficace pentru menținerea securității interne și a ordinii. [Comuna] se oferă să colaboreze la îndeplinirea hotărîrilor ordinelor comitatului.

157/b. După citirea acestei petiții s-a propus:

I. A se da drept de vot celor prezenți la această adunare fără deosebire de rang, origine sau clasă socială.

II. A se susține de către ordinele acestui comitat următoarele puncte, exprimînd dorințele națiunii [maghiare] înșirate în petiția orașului Pesta:

1. Libertatea presei cu ștergerea cenzurii.
2. Minister responsabil la Budapesta.
3. Dietă anuală la Pesta.
4. Egalitate civilă și religioasă în fața legii.
5. Gardă cetățenească.
6. Purtarea comună a sarcinilor obștești.
7. Desființarea relațiilor urbariale.
8. Curte cu jurați; reprezentanță pe bază de egalitate.
9. Bancă națională.
10. Armata să depună jurământ pe constituție; soldații maghiari să nu fie duși în străinătate; pe cei străini să-i ducă de la noi.
11. Deținuții politici de stat să fie eliberați.
12. Uniune cu Transilvania.

În continuare se indică delegaților susținerea unei petiții asemănătoare către organul legislativ din partea locuitorilor din acest comitat, în sensul punctelor înșirate mai sus.

III. Se împuternicește o comisie cu asigurarea cu succes a ordinii interne, a securității persoanei și averii.

IV. În sfârșit, se arborează drapelul național [maghiar] pe clădirea comitatensă și primăria orașului ca expresie a bucuriei generale.

Propunerile cuprinse și expuse în aceste 4 puncte au fost primite cu entuziasm. De comun acord au fost declarate drept decizii. Ca urmare, obținând dreptul de vot fără deosebire de rang, origine și clasă socială, toți participanții au luat imediat parte în mod efectiv la deliberări.

Referitor la punctul 2 al propunerii, ordinele acestui comitat, ca factorii cei mai importanți pentru înflorirea scumpei noastre patrii, și l-au însușit și s-au angajat să susțină cele cuprinse în el. De aceea, delegații la Dietă au fost îndrumați: a susține energic petiția locuitorilor comitatului nostru, asemănătoare ca sens cu cea a orașului Pesta; a se strădui a impune realizarea celor ce conține; totodată a înștiința urgent comitatul despre evenimentele de această natură care ar surveni.

Privitor la punctul 2 al propunerii, o comisie responsabilă se însărcinează cu păstrarea ordinii necesare, cu asigurarea cu succes a securității persoanei și averii și a înăbușirii eventualelor tulburări prin mijloace legale adecvate. Ea e formată din: domnul prim-vicecomite Jakabffy Kristof, ca președinte, domniile asesori Fogarassy Balázs, Petrovici Teodor, Szende Zsigmond, Balogh László, domnul Popovici Iova, protopopul neunit Marcu Ioan, domniile Udrea Constantin, Bee Ferenc, Hőhinger Miklós, Bontilla Mihai, Izsák Sándor, medicul dr. Heuffel János, medicul dr. Kánitz Simon, Auspitz Moritz, Vancea Ioan, Milankovits Gergely, Lupu Iocea, Dumitru Popovici, Liszka János. Comisia a fost îndrumată să se străduiască a atinge scopul general dorit prin folosirea tuturor mijloacelor, în limitele legilor, procedând cu hotărâre și zel în cadrul acestei îndatoriri importante și remarcabile. Se declară categoric că dispozițiile legale ale acestei comisii responsabile referitoare la păstrarea ordinii și a siguranței persoanei și averii, posedă puteri depline. *Atât funcționarii din plăși și circumscriptii*, cât și oricine altcineva este obligat a li se supune. *Toți domniile prim-juzi nobiliari și juzi nobiliari* sint îndrumați a raporta comisiei sus-amintite cu regularitate, în fiecare săptămână: despre starea ordinii, a siguranței persoanei

și averii în circumscriptiile lor; despre evenimente extraordinare ce se pot eventual ivi. De câte ori va fi cazul [să informeze] urgent.

În continuare se declară ferm că e interzis domnilor prim-juzi și juzi nobiliari a-și părăsi circumscriptiile fără știrea comisiei responsabile. Cu ocazia adunărilor numai unul ia parte. Celălalt să rămână în circumscripție cu scopul expus mai sus. Se înțelege de la sine că dacă prim-judele nobiliar, respectiv judele nobiliar sau juratul lui este bolnav în timpul adunărilor, circumscripția nu poate fi părăsită în acest timp de funcționarul rămas sănătos.

Pe firul ultimului punct din propunere, comisia de mai sus este îndrumată a pregăti, ca expresie a bucuriei generale pentru victoria acestei reforme care urmărește înflorirea patriei, două drapele naționale [maghiare] tricolore, din care unul să fie arborat pe clădirea comitatensă, iar celălalt pe primăria orașului.²

A notat
Jakabffy Miklós
al doilea vicesenatar

Original. Arh. St. Lugoj. Fond. Arh. comitat Caraș, nr. 1/1848. f. 145—148.

¹ V. doc. 5 nota nr. 1.

² Vezi nota explicativă nr. 3 de la doc. 14.

23

Timișoara, 20 martie 1848.

Patrioten!

Die außerordentlichen Ereignisse der jüngsten Tage haben auch in unserem Herzen jene Klänge hervorgerufen, die im theueren Vaterlande jeden Patrioten beleben. Ein so plötzlicher Umschwung der Wünsche und Hoffnungen hat aber Euch, Mitbürger! auch nicht einen Augenblick außer Fassung gesetzt, und die Öffentliche Ruhe, Ordnung, Eintracht hat durch Euer glänzendes Benehmen den schönsten Triumph gefeiert. Indem der Magistrat durch unzertrennliche Bande mit Euch vereint, hiemit öffentlich Euer ehrenhaftes und würdiges Betragen anerkennt, glaubt er auch bestimmt aussprechen zu können, daß durch Euer fernere Mitwirkung die Ehre dieser Stadt auch hinfürs rein erhalten werden wird. Diesen Ruhm vertrauen wir Euerer Ehrenhaftigkeit! Erwarten wir übrigens von unserem geliebten Könige und den Vätern des Landes den weiteren Aufbau unseres Glückes, und beginnen wir wieder unsere friedlichen Beschäftigungen mit dem Wahlspruche: Es lebe der König, die constitutionelle Reform, die Seele der Freiheit: Friede und Ordnung.

Aus der zu Temesvár unterm 20. März 1848 abgehaltenen außerordentlichen Rathssitzung

Arkád Paulovics
Vice-Notär.

Imprimat. Arh. Muzeul Regional al Banatului, Timișoara, f.n. Proclamația a fost tipărită și în limba maghiară.

Sibiu, 8/20 martie 1848.

Sibiu, die 20/8 martie 1848

Mult prețuite domnul meu!

De cumva fulgerul famei n-a ajuns încă pînă la d[umnea]voastră, socotesc că nu te voi molesta, dacă mă adresez cu următoarele:

Astăzi au sosit aicea, la Sibiu, mai multe epistole venite de la Viena cu cele mai importante știri! În 12 martie pe la 2 ore după-amiază, adunîndu-se universa studiositate de acolo, căriia alăturîndu-se o nenumărată mulțime de deutsch Michel, au spart arsenalul și s-au înarmat cu toții. Și așa studiosii și mulțimea poporului s-au oprit înaintea burgului imperial, strigînd neîncetat: Jos cu ministru Metternich! Grossfreiheit! National Garde! Ferestrele ministrului s-a spart toate. Cătră sara s-au trimis o deputație aleasă din răsculați la împăratu și audiența a durat pînă la 10 ore și rezultatul a fost dimisiunea ministrului aceuia, care a sfișiat pe poloni, a vindut pe români, a umblat să sugrume pe elvețieni și pe italieni. La 11 ceasuri a dobîndit grossfreiheit, la 12 noaptea național garda.

Despre ministeriul unguresc din Buda, ca de un obiect mai vechi, nu comemorez alta decît că sașii noștrii simt într-acesta o lovitură letargioasă. Unii dintre dinșii zic: rusul să vie! rusul! că Austria ne-a lăsat măcelăriei maghiare în vreme ce noi am fost credincioși Austriei pînă la bănuțul și recruta cea mai pe urmă! Alții se preparează ca la împreunarea Ardealului cu Ungaria sub ministeriul maghiar să-și asigureze ministru german, ales de dinșii din punct național¹. Numai noi românii sîntem morți, reci, gleichgültig, nepăsători, nu știm ce e privilegiul, nu știm să apucăm ocasiunea la tîmpul său, așa precum am fost la toate celelalte schimbări mari politice, precum 1526—1690—1790—1846—1847, cu limba maghiară și acum².

În Galiția s-a prins mai mulți emisari ațîțători.

Despre celelalte sînt al d-tale prea recunoscător

I. Pușcariu

Original. Bibl. Acad. R.S. România. Ms. rom., nr. 1 000, f. 249—250.
Foto: 27 678—27 681.

¹ Pușcariu se referă la atitudinea sașilor față de uniune. Cuvintele „măcelăriei maghiare“ se referă la consecințele unui eventual război civil pentru sași.

² Referința este la primele zile ale revoluției.

Moșna, 20 martie 1848.

Wertgeschätzter Herr Professor!

Ich hatte für meine walachischen Glaubensgenossen 100 Stücke Neue Testamente kommen lassen, von denen ich Ihnen hiermit 20 Stück per Fl. 1 C. M. überschicke. Sie waren so gütig, sich dahin zu

äussern, daß selbige in Ihrer Gegend Abnehmer finden würden, was allhier leider nicht der Fall ist. Diesen Mangel aber an Liebe zum Worte Gottes bedauere ich aber um so mehr, als ich überzeugt bin, daß die Welt allein durch Christus zum wahren Frieden gelangen kann. Hier sind die verschiedenen Nationalitäten nur die Bruchtheile eines größeren Ganzen, und ich halte diese Wuth der Sprachkämpfe für einen Abfall von der Humanität, die eben in diesen Wirrnissen mißhandelt wird und untergeht. Darum flüchte ich mich mit meiner Liebe zu den Brüdern nicht in das Formenwesen der Constitutionen, nicht in die Livree einer besondern Confession, sondern allein zum Evangelium, als dem Mittelpuncte, als zu Einheit der gesamten Christenheit...

Mit besonderer Hochachtung Ihr ergebener Diener

St. L. Roth

Meschen am 20 März 1848

[Adaos ulterior, autograf George Barițiu.]

Epistola renumitului paroh de confesiunea evang. augustana, Stephanus Ludovicus Roth către G. Barițiu, din al cărei spirit, mai mult ca din cuvente rezultată, ca acel bărbat îndată după ce sturcăturile europene din februarie și martiu simțise mai curind de cît cei mai mulți sași, marea necesitate de a se împăca sincer cu românii și a ține ca ferul sașii cu românii. Cei cari nu l-au ascultat, au fost patricianii de la Sibiu.

Original. Bibl. Acad. R.S. România, Ms. rom., nr. 1 004. Foto: 3 332—3 335. Publicat în Kronstädter Zeitung din 25 XII 1928. Siebenbürgische Vierteljahrsschrift, 1936, p. 39—40. Stefan Ludwig Roth, Gesammelte Schriften und Briefe, vol. VII, p. 33—35.

26

Viena, 20 martie 1848.

Bécs 20. Martius 1848.

Tognapelőtt óta a városban a csendesség helyre állott. A leg hívebb lelkű s akarató katonaság (mintegy 30 ezer) tegnap nagyobb részeit kaszárnyáiba be quartélyozott. E mellett a nation-gardáknak is érdekességükbe fekszik a rend fenn tartása, mert látta ki-ki, hogy a közelebb múlt napokon át a személy és vagyon bátorság mi veszélybe forgott.

Nem ily meg nyugtatók a posoni hírek. Hogy az e napokba költ diétai határozások, melyek már most egy zsarnoki factio ki folyása — többi közt — a dézmát s robotot el törlik, s ez által mindnyájunkot kisebb s nagyobb birtokú nemességet koldusbotra juttatnák, azt a magyarországi szabad sajtó repülő lapjaiban tü is olvastátok, oly szabad-sajtó tudni illik, mely hasonlólág azon fenn érintett factio zsarnoksága alatt működik. Könnyű volt gróf Batyáni Lajosnak ezeket a nemességre rá parancsolni, mert ő a birodalmaiban volt robotot már rég pénzé s nagy capitálisoká tette. A mű kis hazánkra hogy ezen forradalmok

mennyire hatottak? Arról ma még itt nem tudhatunk, s tehát fel tészük, hogy a csendveszélyező agitációk ugyan már megkezdődhettek, de a meg-mentés még nem lehetetlen, csak azok ályanak, akik eddig is mint igaz becsületes emberek mutatták magukat.

Kancellárunk¹ bennünk tehát s a tü hatástokban kik a hazában vagytok, bízok, kinek segítségével ellenben tü is telyes mértékbe s annál inkább bizhattok, mivel ő felsége is egész bizodalmát benne — mint aki e napokban is mint tiszta lelkü honfi s erős lelkü ember bizonyítá tettei által magát — helyhez teti². Nállatok a leg főbb és sürgetőbb téendője: pártunknak együtt értése, egymással corresponden-tiája. Minden alkalmatosságot, marchalis székeket satöbbi használni kell a nemességel idő haladék nélkül meg értetni, minémü veszedelem forog mindégükünk s így a haza felett. Szóval a törvényes úton mindent el követni, a mi csak nektek lehetséges, hogy a ne talán létező lázzasztó emissariusok bűjtogatásai ne sükerülhessenek. Végre igen sürgető szükség, hogy folytonoson és haladék nélkül tudósítsátok a kancellárt (praesidialiter) mindenekről, mik történnek.

Isten veletek s őrizze segén kis hazánkat.

Siessetek Toldalaginak írni.

Az ide zárt levelek sietve meg adandók.

Ugyan e dolgokba ez órában a K.³ meg hagyásából Bercinek⁴ is írok, hogy közölye Kálnoky Dénessel.

E levél B. Miklósnak⁵ is szöll.

Viena, 20 martie 1848.

De alaltáieri s-a restabilit liniștea în acest oraș. Ieri s-a încartiruit în cazărmi cea mai mare parte a celei mai devotate armate (cam 30 de mii). Gărzile naționale sînt de asemenea interesate în menținerea ordinii, deoarece toată lumea și-a dat seama cît de periclitată a fost de curînd, zile în șir, securitatea persoanei și averii.

Știrile din Bratislava nu sînt atît de liniștitoare.

Hotărîrile dietale din aceste zile, care sînt de pe acum rezultatul unei facțiuni samavolnice, ne duc pe noi toți, nemeșimea cu moșii mai mici sau mai mari, la sapă de lemn. Printre altele se șterge dijma și robota. Ați citit și voi în foile volante ale presei libere maghiare, adică ale unei prese libere, care funcționează în mod asemănător sub arbitrajul aceleiași facțiuni mai sus amintite. I-a fost ușor lui Batthyány Lajos să impună toate acestea nemeșimii, întrucît el a obținut de mult bani și mari capitaluri [prin răscumpărarea] robotei [de către iobagii] de pe moșiile sale. Cît de mult au influențat mica noastră țară aceste revoluții, aici azi încă nu putem ști. De aceea, presupunem că agitațiile care ar putea periclita liniștea au și început. Salvarea [situației] nu este totuși încă imposibilă deocamdată. Să rămîna pe loc numai aceia care s-au dovedit și pînă acum oameni într-adevăr cinstiți.

Cancelarul nostru¹ are încredere în voi și în influența celor care sînteți în țară. Și voi puteți avea deplină încredere în ajutorul lui. Cu atît mai mult, cu cît și maiestatea sa poate să-și pună toată încrederea în el ca în unul care și în zilele acestea s-a adevărit prin faptele sale că e un confrate cu sufletul curat și un om cu sufletul tare. [Aceasta e] sarcina cea mai importantă și cea mai urgentă la voi.

Trebuie folosită fiecare ocazie, adunările comitatense etc., pentru a face nemeșimea să înțeleagă ce pericol amenință patria și pe fiecare

din noi². Pe cale legală să faceți tot ce este posibil pentru a zădărnici ațîțările eventualilor emisari instigatori. În sfîrșit, este o necesitate arzătoare a înștiința cancelarul continuu și fără întîrziere despre tot ce se întîmplă.

Dumnezeu cu voi și să ocrotească biata noastră țărișoară.

Grăbiți-vă să-i scrieți lui Tholdalagi.

Scrisorile anexate aici trebuie trimise urgent.

Tot în această problemă îi scriu acum din însărcinarea C.³ și a lui Berci⁴, pentru a o comunica lui Kálnoky Dénes.

Această scrisoare îl privește și pe Miklós⁵.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R. S. România, Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Bornemisza. Misive.

¹ Jósika Samu.

² Dominat de concepții feudale, autorul scrisorii confundă patria cu nobilimea.

³ Cancelarului.

⁴ Petrichevich Horváth Albert.

⁵ Bánffy Miklós.

27

Cluj, 21 martie 1848.

Hochwohlgeborner Freiherr!

In Folge jener unerwarteten Begebenheiten, welche in Pest vor Kurzem vorgekommen sind, hat sich auch hier eine kleine Aufregung der Gemüther gezeigt; am 20ten März gegen Mittag wurde die städtische Obrigkeit von Mehreren ersucht, die Ordnung und Sicherheit in dieser Stadt durch zweckmässige und den gegenwärtigen Verhältnissen angemessenen Maßregeln für den Fall, wenn das Gerücht der Pester Begebenheiten sich mehr und mehr, wie es auch zu vermuthen war, verbreiten wird, zu bewerkstelligen.

An denselben Tage Nachmittags wurde eine gemischte Consultation abgehalten, an welcher außer mehreren Mitgliedern des Magistrats und der Comunität auch einige hier anwesende Magnaten und Notabilitäten Theil genommen haben.

Der Beschluß war, daß am folgenden Tage nehmlich heute 21 März, der Stadt Richter eine Communitätssitzung ankündige, um den jetzigen Umständen gemäß, eine an das k. Gubernium lautende Petition zu verfassen.

Am 21ten März früh hat sich ein Theil des Volkes vor dem städtischen Rathhause versammelt, während welcher Zeit der Magistrat und die städtischen Communitaet, die hier in Abschrift beiliegende Petition¹ verfaßt, und mittelst einer förmlichen Deputation, mir im Rathszimmer des k. Guberniums überreicht hat.

Ich kann noch den Umstand nicht unberührt laßen, daß diese Deputation eine grosse Anzahl von Leuten der verschiedensten Stände mit Bändern von den ungarischen Farben im Knopfloch, begleitet, daß jedoch die Ruhe und Ordnung in der Stadt nicht im mindesten gestört wurde.

Nach Übernehmen der oben berührten Petition, da das Volk noch immer versammelt blieb, und mich zu sehen wünschte, hielt ich es für meine Pflicht, es anzureden und ihm die Ordnung und Ruhe ans Herz zu legen: worauf alle in der Stille sich nach Hause begaben, und die Stadt hat gleich darauf ihre vorige Ruhe und Stille zurück erhalten.²

Indem ich die oben berührte Petition Euerer Excellenz zur nöthigen Wissenschaft mittheile, habe ich die Ehre zugleich Hochdieselben in Kenntniss zu setzen, daß ich in der nächsten Morgen abzuhaltenden Plenaer Sitzung des Guberniums diese Petition verhandeln, und von dem Resultate Euerer Excellenz den Bericht zu erstatten nicht unterlassen werde, und daß ich alle möglichen Anstalten getroffen habe, damit die Ruhe nicht mehr gestört werde, mit der ausgezeichnetesten Hochachtung verharren Euerer Excellenz gehorsamster Diener.

Klausenburg 21 März 1848

Joseph Graf Teleki

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 549/1848. *Original.* Arh. St. Budapesta. Fond. Erdélyi Kancelláriai levéltár. Erdélyi Kancellária regisztraturája. Acta Praesidialia, nr. 108/1848. Foto: 12 671—12 674.

¹ V. doc. 26.

² Descrierea mai pe larg a evenimentelor din Cluj în zilele de 20—21 martie, în: *Gazeta de Transilvania*, 22 martie (st. v.) 1848, nr. 24, p. 98—99; *Organul luminărei*, 17 martie (st. v.) 1848, nr. LXIV, p. 361—362; *Erdélyi Híradó*, 1848, 23 martie, nr. 337, p. 187—189, *Múlt és Jelen*, 1848, 24 martie, nr. 24, p. 139—140.

28

Blaj, 21 martie 1848.

Blaj, 21 martie n[ou] 1848

Frate!

La două epistole am să-ți răspund, însă nu de astă dată ci mai târziu, pre cînd îți voi arăta și cauzele prentu ce *nu acum*. Atîta și pîn atunci să-ți însemni că io n-am crezut că vei să ieși așa departe intru aserțiunile dumnitale, cînd io ț-am fost făcut numai o oserbăciune prea inocentă, și n-am voit, nici măcar în vis, să ies la atac... Atîta acum pentru cea mai de mult. La cea din urmă îți voi răspunde cînd voi fi convins că va fi sinod.

Ca nou să știi că notariul cons[istorial] are briu roșu, cu titlu de decan, în locul lui Crainic prepositului. Întreabă pre Andrei, că Tánccsos cui i-a fost pus briu roșu în seminar? Dacă nu știi, el ț-a spune.

Călugării ți-or ceti pre cap ceva că nu le prea trimiți novele. Fii bun nu-i uita.

Poftindu-vă sănătate statornică rămîn al d[umni]tale mult pre-țuitor

serv,
Iosif Many

De va fi sinod vine deputat din partea săcuilor.

Original. Bibl. Acad. R. S. R. București. Ms. rom. fila 59. Foto: 27 695.

Cluj, 22 martie 1848.

Ó Császári és Apostoli Királyi Felsége Erdély Nagy Fejedelme Székelyek Ispánja legkegyelmesebb Urunk nevében

Az úri szolgálatoknak és tartozásoknak a legközelebbi 1846/7ik évi országgyűlés alatt hozott s legfensőbb királyi megerősítéssel ellátott törvénycikkek értelmébeni úrbéri szabályozás béhozataláig a jelenlegi gyakorlatban meghagyására s az ellenszegülőeknek legszigorúbbani megfenyítésére nézve tavalyi Szent András hó 7én 5534 udvari szám alatt költ s ugyan csak azon hó 13ról 13526 szám alatt kiadott kormányszéki rendeletnél fogva ki hirdettetés s szoros elégtételbe vétel végett közlött kegyelmes királyi leirat folytatában az¹..... kormányzására bizott..... intézett következő tartalmú intézvény: hogy az úrbér béhozatala iránti szükséges előkészületek s munkálatok már megkészsültek, s azokra nézve csak is ő császári királyi apostoli felségének legfensőbb jóvá hagyása hiányzik, melynek e Királyi Kormányzék minél előbbi megnyerhetését reményli s mihentis azon jóváhagyás leérkezendik, e Királyi Kormányzék az úrbéri szabályozás végrehajtása iránt azonnal intézkedni fog -- ennél fogva

kötelességévé tétetik: hogy szükség esetében ő felségének fennebb idézett kegyelmes királyi leiratát a közönségnek előtt újból felolvastatván s megmagyaráztatván s egyszersmind azokat jelen kormányi rendeletben foglaltakról is értesítettvén, őket azon kegyelmes királyi leirathoz szoros alkalmazásra utasíttassa, s mihelyt azon előkészületi munkálatok helybe hagyva és leküldve lesznek, az úrbéri szabályozásnak azonnali béhozatala iránt biztosíttassa. Oly rendeléssel csatoltatik ezenel ide², hogy mihelyt annak szükségét látná, azt egy a végre tartandó rögtön vétesse tárgyalás alá, s arról gondoskodjék, hogy azon községben, hol az úrbéri szabályozásnak az ideig végre nem hajtása miatt elégtelenség mutatkozna, azon rendeletben megirtak teljesedésben vétessenek. Az Erdélyi Nagyfejedelemség Királyi Fő Kormányzéknek Kolozsvárt 1848ba böjtmás hó 22én tartott üléséből

Illető hatóságoknak és azok főtisztviselőinek az úrbéri szabályozás végrehajtása iránt. Sürgös.

În numele preagrațiosului nostru domn, a maiestății sale regale, imperiale și apostolice, mare principe al Transilvaniei, șpanul secuilor.

Dispoziția adresată¹ încredințat(ă) Guberniului în urma grațiosului rescript regal, adus la cunoștință în vederea publicării și aplicării lui riguroase prin ordinul gubernial datat din 7 nov. anul trecut nr. . . . 5534 și publicat în 13 a aceleiași luni sub nr. 13526 se referă: la rămînerea în vigoare a slujbelor și datoriiilor urbariale din prezent; la pedepsirea cea mai severă a refractarilor, pînă la introducerea reglementării urbariale în sensul articolelor de lege privind prestațiile urbariale, adoptate de recenta Dietă a anului 1846/7 și prevăzute cu sancțiunea regală cea mai înaltă; la pregătirile și operațiunile necesare pentru introducerea reglementării urbariale. Lipsesște doar aprobarea cea mai înaltă a maiestății sale imperiale, regale și apostolice, a cărei obținere cît mai grabnică este sperată de Guberniul regal.

De îndată ce va sosi această aprobare, Guberniul va lua imediat măsuri pentru efectuarea reglementării urbariale.

În urma acestora vi se impune ca sarcină de a citi și explica în caz de nevoie, din nou grațiosul rescript regal al maiestății sale, amintit mai sus, în fața poporului. Comunicându-i poporului, o dată pentru totdeauna, cele cuprinse în prezentul ordin gubernial, să-l îndemnați la aplicarea strictă a grațiosului rescript și să-l asigurați de introducerea grabnică a reglementării urbariale, de îndată ce lucrările pregătitoare vor fi aprobate și trimise [instituțiilor subordonate].

Prin aceasta se anexează aici rescriptul² cu acel ordin ca un(a) ținut(ă) în acest scop să-l supună, dacă consideră necesar, imediat deliberării. Totodată să aibă grije ca în comune în care s-ar ivi nemulțumiri din cauza netranspunerii în practică pînă la acea dată a reglementării urbariale, să se aplice cele scrise în acea dispoziție.

Din ședința Guberniului regal din Marele Principat al Transilvaniei, ținută la Cluj, la 22 martie 1848.

Către autoritățile respective și funcționarilor lor superiori, cu privire la reglementarea urbarială.

Urgent.

Circulară imprimată. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 4 285/1848.
Foto: 12 489—12 492.

¹ Loc rezervat pentru completare ulterioară.

² V. manifestul din 3 aprilie al împăratului Ferdinand I. V. doc. 160, care în loc de desființare a iobăgiei promite doar reglementarea relațiilor urbariale.

30

Cluj, 22 martie 1848.

Hochgeborner Freiherr!

Aus Anlaß dessen, was unläugst in Wien, Pressburg und Pest geschehen ist und wovon ich aus den mir zugekommenen Pester Zeitungs Blatte in Kenntnis gesetzt bin, nehme ich mir die Freiheit Folgendes mitzuthemen.

In unserem Land ist zwar für diesen Moment alles ganz ruhig, selbst die Rekruten Stellung geht ohne bedeutende Störung seinen Weg. Doch ist niemand im Stande voraus zu bestimmen was geschehen wird, und ob es denjenigen, die in den Unruhen zu gewinnen hoffen, nicht gelingen wird, unsere ruhige Population aufzureizen; die Rekruten Stellung ist noch nicht zu Ende, sie kann noch in verschiedenen Theilen des Landes mehrere Wochen dauern, in wie weit man sich bei einer bedeutenden Ruhestörung auf die Rekruten verlassen kann, die erst jetzt ihrer Familien entrissen wurden, und noch immer der Population angehören, bin ich nicht im Stande zu bestimmen, fürchte jedoch, daß wir uns auf sie nicht sehr verlassen können. Deswegen habe ich zweckdiendlich erachtet den commandirenden Herrn Generalen im Interesse des Landes zu ersuchen, das Bataillon von Sivkovich, welches seinen Marsch schon den 30. 1. M. antreten müßte noch einige Zeit im Lande zu behalten; sollte man Truppen aus diesem Lande anderswo benöthigen, so wäre es wohl zweckmäßiger einen Theil der Rekruten andert-

wärts zu benützen, wo sie entfernt von den Ihrigen gute Dienste leisten dürften.

In dem ich Euer Excellenz hievon in Kenntnis zu setzen mich beeile, habe ich die Ehre Hochdieselben zugleich zu ersuchen, allerhöchsten Orts sich dahin zu verwenden zu wollen: daß diese Aufforderung allergnädigst genehmigt werde. Der ich mit der vollkommensten Hochachtung verharre

Klausenburg 22. März 1848

gehorsamster Diener
Joseph Graf Teleki

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 548/1848. Foto: 12 682—

12 683.

31

Bratislava, 22 martie 1848.

Első alispán Úr!

Azon mozgalom, mely roppant erővel egész Európát megragadá, hazánkat is áthatotta; ős alkotmányunknak századokon keresztül fenn állott viszonyai a leggyökeresebb átalakulás küszöbére jutottak, mely eddigi kötelekeinek megtágulása nélkül nem történhetik meg. Új alakot ölt magára hazánk, a jognak és kötelességnek újabb, a réginél igazságosb arányban lesznek osztályosivá az ország minden polgárai.

Azon meggyőződést táplálom lelkemben, hogy midőn a szabadságnak részei szaporodnak, a rendnek és tartós belbékének elemei is szaporodnak, mely országban több jogszerű érdek nyer kielégítést, ott többen vannak azok is, kik a fennállónak hű és erős támaszai. Ezért azt hiszem, azon törvényjavaslatok, melyek a jelen országgyűlésen mindkét tábla által elfogadtattak, olyan természetűek, hogy a nép nagy tömegének megadják azon megnyugvást, mely e pillanatban Európa legtöbb népeinél hiányzik.

Úgy látszik hazánknak van fentartva ama dicsőség: veszélyes megrázkódtatás nélkül bontakozni ki azon ó elavult rendszerből, mely anyagi és szellemi kifejlődésére egyiránt nehezkedett. Éppen nem lehet *pedig* róla kételkedni, ha hatóságai és hivatalnokai folyvást ébren lesznek és virrasztanak a haza közsorsa felett.

És éppen erre hívom első alispán urat, midőn a szabadság alapjára jutottunk, az ezen iránybani haladás feltétele a béke, rend és bizalom. Ha valaha drága és kívánatos volt a rend és bizalom, most kívánatos.

Nemsokára elenyészik utolsó nyoma is annak, mi az országbeli lakosok közt irigységet, egyenetlenséget, bosszút gerjeszthetett. Kettős kötelesség akkor meggátolni a rendetlenséget, midőn annak szerző oka maga nem sokára a történeté leend.

Tudására van első alispán Úrnak, hogy a közös teherviselés mind a két tábla által elfogadtatott, hogy az úrbéri jövedelmek jelenleg felüggesztettek, kártérítése iránt a földes uraknak a legközelebbi országgyűlés fogván gondoskodni. A nemességben és birtokosokban amaz esemény elferdítve, gerjedezést szülhet, emez az eddig adózóknak nevezettekben túlzott elbizást, és így mindkettő rendetlenségnek válhatnak

alapjává. Ez összeütközést idézhet elő. Ez az, a mit el kell háritanunk minden erővel. A rendet, békét fenn kell tartanunk okkal és erővel, — egyiknek vagy másiknak hatnia kell. És ez irányban munkálkodni annál szükségesb, mivel az országgyűlés hihetőleg mi hamar be fog rekesztetni, és kívánatos, hogy annak eredménye csendes, higgadt elmével és szívvel fogadtassék országszerte.

Mindenesetre hivatalomnál fogva kötelességébe teszem első alispán úrnak a következőket:

1-ör. E rendeletem vétele után alkottassék egy állandó választmány, mely figyelemmel kísérvén minden netaláni mozgalmakat, veszélyes következményeinek megelőzéséről mindenképpen gondoskodik.

2-szor. A járásbeli tisztviselő urak, kiknek buzgalmát jelen korban, a haza szent nevében veszem igénybe, sűrűen forogván a járásukbeli minden rendű lakosok közt, ügyekezzenek a balhíreket megdönteni, és megmagyarázni a dolgok igaz fekvését; ahol félelmesb mozgalmak vétetnek észre, oda különös megbízással tekintélyesb tagok is küldet-hetnek.

Általában a törvényhatósági működés s hatalom egy perczig se lankadjon meg.

3-szor. Városokban s népesb helyeken a vagyonosb osztályból oly őrsereg alkottathatnék, mely már együtt tartása által a személy és vagyonbiztonságot fenntartani képes leend. Rendelet van téve, hogy a kincstári lerakott fegyverek elnöki felhívásra ideiglenesen kiadassanak.

Apróbb helységekben a katonaság sikeresben és célszerűbben alkalmaztathatik.

4-er. Legfőbb helyen lépéseket tettem, hogy a mennyiben jelenben az országban kevés katonaság van, több katonaság s jelesen csak magyar ezredek hozattassanak.

5-ör. Mindenesetre mulaszthatlan kötelességébe teszem első alispán úrnak, hogy szükség esetében tüstént, de mindenesetre minden három napban tudósítson a megye állapotáról, e tekintetben egyúttal első levelében arról is: a hatóság kebelében miféle és mennyi katonaság fekszik.

6-or. Egyszersmind tudósításának párját a Királyi Helytartó Tanácshoz is küldje meg, mely sietős esetekben szinte fog rendelkezhetni.

Ohajtandó, hogy az Európa szereti forrongás veszély nélkül múlt-jék el fejjünk felül. A törvényhozás igyekszik elháritani mindent, mi anyagul szolgálhatna reá. Nem nézte, nem nézhette egyes osztályok érdekeit, mert a haza képe lebegett szeme előtt; ezt kellett megmenteni, miután a nemzet független felelős kormánnyal bír, miután alkalmasint sikerülend elháritania mindent, mi a haza összes lakósainak egy közös érdekbéli egyesülését gátolhatná; teljes, tökéletes, századok óta epedő szívvel óhajtott felvirágzására a nemzetnek nem kell más, mint béke, rend, bizodalom, a népben egymásközt, és azon érdekeket is megvigasztalni, melyek most az idők súlyát tetemesen érezték.

A helyzet e nagy fontosságánál és a trón magas érdekeinél fogva a közcsend és rend fenntartására nézve felelőssé teszem alispán urat. A rend kérdése nem kevesb most, mint a szabadság kérdése is.

Kelt Pozsony, március 22-én.

Gróf Batthyányi Lajos
ministerelnök.

Domnule prim-vicecomite!

Acea mișcare care a cuprins cu mare forță toată Europa, a pătruns și în patria noastră. Relațiile seculare ale străvechii noastre constituții au ajuns în pragul celei mai radicale transformări. Ele nu pot avea loc fără slăbirea legăturilor noastre de pînă acum. Patria noastră îmbracă o formă nouă. Toți cetățenii țării se vor afla în relații noi, mai juste decît cele vechi, ale drepturilor și ale îndatoririlor.

Nutresc în sufletul meu convingerea, că în timp ce se înmulțesc elementele libertății, sporesc și factorii ordinii și păcii interne durabile. În țara în care sînt satisfăcute mai multe interese legitime, sînt mai numeroși și aceia care reprezintă reazemul credincios și puternic al situației existente. Iată de ce, cred că proiectele de lege, care au fost acceptate la actuala Dietă de către ambele camere, sînt de natură a da masei mari a poporului acel calm ce lipsește în momentul de față la cele mai multe popoare ale Europei.

Se pare că patriei noastre îi revine gloria de a se desprinde fără zguduire primejdioasă din acea ordine perimată, care a apăsătorivă asupra dezvoltării materiale și spirituale. De acest fapt nu ne putem îndoi dacă autoritățile și funcționarii vor fi continuu atenți și vor veghea asupra soartei generale a patriei.

Atrag atenția domnului prim-vicecomite chiar asupra faptului, că în timp ce am ajuns la bazele libertății, condiția progresului în această direcție este pacea, ordinea și încrederea. Dacă ordinea și încrederea au fost vreodată dragi și de dorit, acum sînt absolut necesare.

În curînd va pieri și ultima urmă din ceea ce a putut genera invidie, nemulțumire, răzbunare printre locuitorii țării. Este o sarcină dublă deci a împiedeca dezordinea, în timp ce motivul ei pricinuitor va aparține în curînd istoriei.

Este știut de domnul prim-vicecomite că purtarea în comun a sarcinilor obștești a fost acceptată de ambele camere; că veniturile urbariale s-au suspendat actualmente; că de despăgubirea moșierilor se va îngriji cea mai apropiată Dietă. Răstălmăcirea acestor fapte poate provoca iritare în cazul nemeșimii și nobilimii, iar la contribuabilii de pînă acum aroganță excesivă. Astfel atît unii cit și alții pot deveni bază pentru dezordine, pot stîrni ciocniri. Aceasta este ceea ce noi trebuie să evităm cu toate puterile. Se impune să păstrăm ordinea, pacea, cu cumpătare sau cu forță, una ori alta trebuînd să aibă efect.

A acționa în această direcție e cu atît mai necesar, cu cît Dieta își va înceta probabil în curînd activitatea. Este de dorit ca rezultatele ei să fie primite în toată țara cu spiritul și inima calme.

De pe poziția funcției mele, pentru orice eventualitate, pun în sarcina domnului prim-vicecomite următoarele:

1. După primirea dispoziției mele să se formeze o comisie permanentă care urmărind cu atenție orice eventuală mișcare, să aibă în orice caz grijă de preîntîmpinarea consecințelor periculoase.

2. Domnii funcționari din plăși a căror rîvnă o solicit în actuala epocă în numele sfînt al patriei, să se străduie, deplasîndu-se des printre locuitorii de toate stările din plășile lor, a combate știrile eronate și a explica situația reală a lucrurilor. Unde observă mișcări îngrijorătoare, acolo se pot trimite membri mai de vază cu misiune deosebită. În general, funcționăria și puterea legislativă să nu lîncezească nici un minut.

3. În orașe și în localități mai populate s-ar putea forma din clasa mai înstărită o astfel de gardă, care prin acțiune solidară să fie în stare a păstra securitatea persoanei și a averii. Au fost date ordine ca la apel prezidențial să fie distribuite temporar armele tezaurariale stocate. În localități mai mărunte, armata poate fi întrebuițată mai eficient și mai potrivit scopului.

4. Întrucât în prezent se află puțină armată în țară, am făcut demersuri la forurile superioare pentru a fi aduse mai multe unități militare, cu precădere regimente maghiare.

5. Oricum, să fie de datoria de neomis a domnului prim-vicecomite ca în caz de nevoie să mă informeze imediat despre starea comitatului, neapărat tot a treia zi. În prima scrisoare [să mă informeze] totodată, despre ce fel și de câtă armată se află la dispoziția autorităților.

6. Să trimiteți un exemplar al înștiințării și Locotenenței regale, care în cazuri urgente va putea da, de asemenea, dispoziții.

Este de dorit ca fierberea din toată Europa să treacă deasupra capului nostru fără pericol. Legislația încearcă să înlăture tot ce i-ar servi drept motiv. Nu a ținut, nu a putut ține seama de interesele unor clase, deoarece în fața ochilor săi avea imaginea patriei; aceasta trebuia salvată, după ce națiunea [maghiară] a dispus de un guvern responsabil independent, după ce i-a reușit se pare a îndepărta tot ce ar împiedica unirea tuturor locuitorilor [maghiari] ai țării în jurul unui țel comun. Pentru înflorirea deplină, dorită de secole cu inima însetată, națiunea [maghiară] nu are nevoie de altceva decât de pace și ordine; de încredere în popor; de bizuirea unuia pe celălalt; de consolarea acelor interese care s-au resimțit foarte mult de pe urma poverii vremurilor.

Având în vedere deosebita importanță a situației și înaltele interese ale tronului, îl fac pe domnul prim-vicecomite răspunzător de menținerea liniștii publice și a ordinii. Problema ordinii nu e mai puțin însemnată acum decât cea a libertății.

Bratislava, 22 martie

Contele Batthyány Lajos
prim-ministru

Copie. Arh. St. Oradea. Fond. Arh. comitat. Bihor. Procese verbale, nr. 239/1848. Publicat de Hegyesi Márton, Bihar vármegye 1848—49-ben, p. 256—259.

32

Sibiu, 22 martie 1848.

An das Löbliche k.k. Banater General Commando Präsidium
Hermannstadt am 22ten März 1848

Um der Hohen Hofkriegsräthlichen Weisung vom 26ten Februar 1. J. Z. 1200 und dem mit der geschätzten Note vom 5ten d. M., P. 232 ausgesprochenen Wunsche Genüge zu leisten, habe ich ungeachtet der gegenwärtig hierlandes erschwerten Dienstesverhältnisse das 1te Feld-

bataillon nebst Regimentsstab von Baron Sivkovich Infanterie zum Aufbruche nach Temeswar befehligt und hierüber Einem Löblichen General Commando Präsidium mit der Note vom 18ten d. M. p. 383 unter Anschluß des Marschplanes die dienstfreundliche Eröffnung gemacht,

Nach einer soeben erhaltenen Präsidialzuschrift des Herrn Landesgouverneurs Grafen von Teleki de dato Klausenburg ab 21ten d. M. äußert Hochderselbe jedoch das Besorgnis, daß bei allenfalls ausbrechenden Unruhen, die größtentheils aus Rekruten bestehende Klausenburger Garnison zur Herstellung der Ordnung nicht genügen dürfte, und bat mich daher, im Interesse des Landes, das genannte Bataillon einstweilen umso gefälliger dortselbst zu belassen, als sich Hochderselbe gleichzeitig a. h. Orts verwendete, womit diese an mich erlassene Aufforderung a. h. genehmiget werde. Bei diesem geschilderten Umstande konnte ich dem Wunsche des Herrn Gouverneurs füglich nicht ausweichen und beschloß daher den Abmarsch des in Rede stehenden Bataillons bis zur diesfalls erfolgenden a. h. Entscheidung umsomehr zu sistiren, als diese ohnehin bald herablangen, somit den auf den 30ten d. M. festgesetzten Abmarsch des oterwähnten Bataillons höchstens um einige Tage verzögern oder dessen weiteres Hierblieben definitiv bis zu einem gewissen Zeitpunkte bestimmen wird.

Indem ich mich beehre Einem Löblichen Generalcommando Präsidium hiervon die dienstfreundliche Eröffnung zu machen, füge ich gleichzeitig bei, daß das fragliche Bataillon unter Einem angewiesen worden sei sich dermaßen marschfertig zu halten, um nach Maßgabe der zur gegenwärtigen den Hohen Weisungen nöthigenfalls allsogleich wieder abrücken zu können. Worüber ich mir vorbehalte Einem löblichen Generalkommando Präsidium jedenfalls die dienstfreundliche Mittheilung nachträglich zu erstatten.

Puchner

Feldmarschalleutenant

Original. Kriegs-Archiv Wien, Praesidiale, nr. 84/1848. 109/5. 3 ad. b.
Xerox: 15 486—15 488.

33

Braşov. 22 martie 1848.

Euer Excellenz

Ich beeile mich hiemit Euer Excellenz zur hohen Kenntniss zu bringen, daß in der heutigen Magistrats-Sitzung, dem sichern Vernehmen nach, die Errichtung einer Bürgergarde mit 4 Companien beschlossen werden soll.

Jede Compagnie erhält:

1 Hauptmann
2 Oberlieutenants
4 Unterlieutenants

welche aus allen 4 Compagnien durch die Bürgergarde gewählt werden.

2 Feldwebels
12 Unteroffiziere

werden von jeder Compagnie gewählt.

Zum Dienst ist jeder Bürger vom 20-ten bis 60-ten Jahre verpflichtet. Die Compagnien werden nach den 4 Thoren benannt: Kloster-gasser- Puzengasser- Heiligleichnamgasser und Rosemarkter-Compagnie. Die Garde wird armirt, jedoch ist keine Uniformirung beantragt, sondern die Garden sollen durch Cocarden und die Offiziere durch Schleifen und Cocarden sich unterscheiden¹. Die Walachen haben bei dem hiesigen Magistrat eine Petition eingereicht, in der sie gleiche Bürgerrechte mit den Sachsen verlangen, über welche schon morgen in der Magistrats-Sitzung deliberiert werden soll.

Kronstadt am 22-ten März 1848

Wolnhofer m.p.
G. M.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 594/1848. Foto: 2 423—2 424.

¹ V. doc. 32; în legătură cu părerea lui Puchner, v. doc. 47.

34

Caransebeş, 22 martie 1848.

An das Kaiser-Königliche Hohe Banater General Militär Com-mando Präsidium

Die politischen Ereignisse neuester Zeit, welche Einem Hohen Generalcommando Präsidium bekannt und bis an die unterste Grenze des nachbarlichen Krassover Comitatus gedrungen sind theils durch die in Druck erschienene Ankündigung der Pesther Bürger, theils durch die in deren Folge zu Lugos¹ jüngst vergangenen Sonntag unter besonderm Enthusiasmus, gleiche wie in Temesvar² geschehene Verlautbarung erlangte Conzessionen, sind auch im angrenzenden Grenzmilitärgebiet bekannt geworden.

So wie Einem Hohen Präsidio unbezweifelt durch das Lugoser Militär Stationscommando angezeigt worden seyn muß, hat die Verlautbarung in Lugos sichern Nachrichten zu Folge vorgestern Montag den 20ten d.M. eine General Congregation zur Folge gehabt, wobei es gegen wie seither beobachtete Form zu Beschluß kam, nicht allein die Re-präsentanten der Aristokratie vorzuladen, sondern eine allgemeine Volksversammlung trotz der Einsprache des Administrators Kisch und des ersten Vicegespanns Jacobfy anzuordnen und das erlangte Recht der Freiheit und Gleichheit unter Ausstellung von Fahnen und Aus-theilung von Kokarden zu verlautbaren, worauf sich seit gestern wie es heißt bei 30 000 Menschen meist aus der Klasse des Landvolkes bestehend in Lugos versammelt und Administrator Kisch sich zur Ab-dankung veranlasst gesehen hat, zu welchem Schritte selbst auch der 1te Vicegespan Jacobfy genötigt worden wäre, würde er den Anforderungen der Versammlung nicht alsbald nachgegeben haben.

Bei der bekannten Rohheit der untersten Menschenklasse der nachbarlichen Bevölkerung steht es zu besorgen, daß der wahre Begriff von erlangten Conzessionen in falsche Auslegungen ausarten, alsdann

letztere sofort die öffentliche Ruhe stören, oder gar Antastungen des Eigenthums herbeiführen dürften; gleichwie es zu befürchten ist, daß derlei Ausgeburte einer Volksagitation, unterstützt durch die Nationalverwandtschaft der nachbarlichen Bewohner gedachten Comitates, auch im Militärgebiete mindestens in den nächstangrenzenden Ortschaften ruchbar werden, und nachtheiligen Einfluß üben könnten, für welchen kaum denkbaren Fall Verhaltensbefehle noch bei Zeiten nötig erscheinen, wenn ich mich auch von den guten Gesinnungen und der festen Treue des unterhabenden Grenzvolkes an Seinen Erlauchten Fürsten und Herrn vollends überzeugt halte und so hin versichern darf, daß für die Bewahrung der gesetzlichen Ordnung im Regimentsbezirke hinlängliche Bürgschaft vorhanden sei.

Durch die vorhergesagten Begebenheiten im angrenzenden Krassover Comitate, ist bei den Ruskberger Bergwerksinhabern Hoffmann und Maderspach die Befürchtung eines **Überfalls durch die über begeisterten Leute** des zu Lugos versammelten Volkes bei ihrer nächsten Angrenzung und der Voraussetzung, daß Bergwerke dem rohen Volke die meiste Anlockung gewähren derart eingetreten, **daß heute der genannte Hoffmann** in Begleitung des königlichen Berggerichtssubstituten Tribus von mir die Verstärkung der Sicherheitsposten zu Ruskberg, Ruskitza auf die Dauer der bewegten Zeit sich erbat. Ich konnte keinen Anstand nehmen dieser Bitte zu willfahren, da jenen Gewerken vermög bestehenden Pacht und Waldkontrakt in allen Fällen der Gefahr auf Verlangen die erforderliche Assistenz geleistet zu werden hat, doch mußte ich mit der diesfälligen Verfügung das engste Dienstgeheimnis bewahrend den Vorwand verbinden, daß laut erlassenen Auftrages an die Ohaber Compagnie und den Ruskberger Stationscommandanten jene Machtverstärkung darum eingeleitet wurde, weil es denn doch geschehen könnte, daß infolge der Aushebung von Rekruten im Hunyader Comitate einige der Flüchtlinge durch Noth und Hunger verleitet das Eigenthum der entfernt im Walde gelegenen Gewerken räuberisch überfallen.

Indem ich mich verpflichtet halte diesfälligen Bericht einem Hohen Generalcommando Präsidium des wichtigen Belanges wegen, insonderheit für den Fall ernster Wendungen der Lugoser Volksversammlung mit der Bitte um hohe Verhaltensbefehle staffetaliter ehrfurchtsvoll zu erstatten, erlaube ich mir schließlich eine Abschrift des soeben erhaltenen Erlasses der *Dampfschiffahrt Direction von Wien am 17ten* dieses datiert und von der Constitution der Gesamtmonarchie nach dem Allerhöchsten Willen Seiner Majestät abhandelnd — mit dem ehrfurchtsvollen Bemerken vorzulegen, daß diesen Erlaß das am 17ten dieses von Wien abgegangene Dampfboot Arpad nach Alt-Orsova gestern mittags überbrachte und ich dessen Abschrift durch den Major Eisler heute vormittag erhielt.³

Caransebeş am 22ten März 1848

Chavanne
Oberst

Original. Kriegs-Archiv Wien, nr. 43/1848. a. Xerox: 15 481—15 485.

¹ Pentru evenimentele din Lugoj din aceste zile, v. *Gazeta de Transilvania*, 18 martie (st. v.) 1848, nr. 23, p. 93.

² V. doc. 38.

³ V. doc. 115, nota 1.

Braşov, 22 martie 1848.

Euer Excellenz

Hochgebohrener Herr Graf u. Königliche Landes Gouverneur Gnädigst Hochgebiethender Herr!

Die traurigen Ereignisse, welche in Paris am 23. Februar 1. J. stattgefunden u. in deren Folge nicht nur Frankreich für eine Republik erklärt worden, sondern auch in Deutschland u. namentlich im Königreich Bayern ja selbst auch am 12 d.M. in der Residenzstadt Wien Unruhen stattgefunden, haben die Befürchtung herbeygeführt, daß aus diesem Großfürstenthume so viel Truppen als nur möglich gezogen werden dürften um die Ruhe wieder herbeizuführen und diese Befürchtung hat bey einem großen Theil der hiesigen Bürgerschaft den Wunsch herbeygeführt: womit zur Erhaltung der öffentlichen Ruhe, Ordnung u. Sicherheit die im Jahre 1809 zu einer Zeit wo das Militär wieder fast gänzlich aus dem Lande gezogen worden, in Folge eines Höchsten Hand Billets auch hier in Kronstadt errichtete Bürger Militz welche durch die Länge der Zeit zwar eingeschlafen, jedoch nie aufgehoben worden, wieder ins Leben gerufen werden möchte.

Dieser mir von einigen der vermöglichen Bürger bekannt gegebene Wunsch u. der Umstand, daß in dem Fall, wie das hier gernisonierende Militair, wie solches der Umstand, daß das in diesem Großfürstenthume befindliche Savoyer Dragoner Regiment bereits befehligt sey und wie manche behauptem wollen, auch das Szekler Gräntz Husaren Regiment Befehl erhalten haben soll, sich Marsch fertig zu halten, wirklich zu befürchten läst abberuffen werden sollte, die Bewachung der Stadt der Bürgerschaft überlassen bleiben würde, erachtete ich, um nicht im Unterlassungsfalle etwa verantwortlich zu werden, zur Vermeidung dessen, daß nicht bey der Menge Proletarier, welche sich bey hiesiger Stadt befinden, Übelgesinte, die Unerfahrenheit der Bürger in diesem Dienste benützend. Unordnungen veranlassen möchten, um gehörige Eintheilung der Bürger in Compagnien und Unterweisung derselben in diesem Dienste für nothwendig, und hielt es für meine Pflicht, auch den Löblichen Magistrat hierauf aufmerksam zu machen, und die Frage vorzulegen: ob die allhier durch die Länge der Zeit eingeschlaffen, jedoch nie aufgehoben, vielmehr im Jahre 1828 von der Hohen Landes Stelle bey Gelegenheit, als Hochdieselbe wegen einigen durch einen gewissen aus der Wallachey heimkehrenden und hier durchreisenden Gereb hierher verpflanzten Pest Fällen die Sperre Kronstadts anzuordnen geruhte, für fort bestehend erkannte Bürger Militz nicht wieder ins Leben gerufen werden solle?

Der Löbliche Magistrat vereint mit der Centuriats Comunitaet hat hierauf die Wiederbelebung des Bürger Corps jedoch blos behufs der Erhaltung der öffentlichen Ruhe, Ordnung und Sicherheit für den Fall, daß das Löbl. Militair von hier weggezogen werden sollte gutgeheißen und beschlossen, daß jeder Bürger und mit der Bürger Taxe Belegte sonach auch mehrere griechische und walachische Handelsleute) zu diesem Corps gezogen werden sollen.

Wenn gleich der Magistrat diesen Beschluß selbst der Hohen Landes Stelle einzuberichten nicht ermangeln wird, so erachte ich es doch

für eine unerläßliche Pflicht solches auch Euer Excellenz vorhinein gehorsamst einzuberichten und Hochderselben die feyerliche Sicherheit zu ertheilen, daß keine andere als die vorerwähnte Absicht in dem Falle wenn die Erhaltung der öffentlichen Ordnung und Sicherheit der hiesigen Bürgerschaft überlassen bleiben sollte, solche ungestört erhalten zu können, diesen Antrag und Beschluß herbeigeführt hat.¹

Indem ich in tiefster Ehrerbietung und mit vollkommenster Ergebenheit zu ersterben die Ehre habe.

Eurer Excellenz unterthänigster Diener

Joh. Albrichsfeld
Ob. Richter

Kronstadt, am 22. März 1848

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 593/1848. Foto: 2 418—2 420; *Concept.* Arh. St. Braşov, Fond. Actele revol. 1848/1849, nr. 83. Foto: 11 215.

¹ V. doc. 33, 66, 68, 69, 139, 140.

36

Arad, 22 martie 1848.

A U F R U F

an Arads sämtliche Bewohner

Im Namen der Freiheit und landsmännlicher Pflicht, wird jeder ordentliche Bewohner hiemit aufgefordert, sich es zur heiligsten Pflicht zu halten, bei dem täglich im Rathhause von 3 bis 6 Uhr Nachmittag wirkenden Ausschuß — wegen Beitretung zu der, rücksichtlich der allgemeinen Ruhe und Ordnungs Aufrechthaltung zu organisierenden Garde zu melden.

Durch den Ausschuß

Nagy Sándor
választmányi jegyző
Kirovits Dom.
Kimmelman Miklós
Ifb. Dániel Antal
Mayer Imre
Szeiler Jakab

Schärfeneder Ferenc
polgármester
Popovits János
Tetdeschi János
Csomortányi K., v.t.
Simon Ignác
Bragyán György

Meisztrovits Ferenc
választmányi elnök
Scheinert F.
Bohus Zsig.
Andrényi K.
Domján Antal
Paulovits János¹

Imprimat. Muzeul Regional Arad. Cutia nr. 1.

¹ Chemarea a fost tipărită și în limba maghiară.

Olosig, 22 martie 1848.

Cuvîntare către norodul comitatului Bihari[i]

Al țării ungurești neatirnatori ministerium s-au întemeiat. Parte gînteii — niamului — aceia care pentru libertate, slobozenie constituțională însă mai ales ușoratare gretăților iobăgești, neîncetat s-au luptat prin atar prin altul crai s-au încredințat și cea mai întîie diregătorească orînduiala cari aici se alătură¹, la vice-ispanu comitatului — varmegii — au sosit. Ce mai înaltă bucurie suflă peste toată țara, de la răsărit pînă la amiază noapte și de la miazăzi pînă la apus. Și al acestui comitat ce mai întie datorința ie pre norod părtaș a-l face aceie bucurie, în a carie urmare în scurt timp, mai frumoase și mai bune ziori nesmintit sunt răsăritoare. Însă datorința comitatului este pre norod a-l deștepta și spre aceie cum ca înainte de toate binevoitoare ocîrmuire de mîni ajutătoare are lipsă. Al ocîrmuirii cel mai tare razem este credința. Încrezămîntul mai ales atunci se adeverește, cînd pace și liniște nu se turbură; iară stăpînitorele legi cu cea mai mare onorație — cîste — se țin. Al comitatului ori de care clase lăcuiitori! Aci ie timpul — vreme — a arăta, cum că spre folosirea rînduielelor sîntem perfecți — sîntem copti — și știm și acee, cum ca libertate numai atunci ie stîmpărătoare, dacă ie cu bunul rînd îmbrățășată umblă. Să împlinim dară toți datorința noastră, care numai din acee sta ca legilor să ne supunem și libertatea noastră prin vrăjbi și nepăciuire să nu o dăm periciunii. Spre aceasta ne chiamă întru această mare clipită patria — țara — aceasta oftiază de la noi ginta — niamul. Să dăm ocîrmuirii[i], ca prin calea legilor să înființeze toate schimbările acele, care bunatăți, libertății — slobozeniei — și norodului sînt de lipsă și pentru ale căroră înființare mărîtul nume al ministerilor Batthanyi și Kossuth stă bun. Să trăiască craiul! Credința și încrezămînt ocîrmuirii!!! În Varadolasi martie 22. 1848. Al comitatului Bihari răspunzătoriu al doilea vice ispan Sántha György.²

[În continuare circulara nr. 1 din 17 martie 1848. Vezi doc. 10.]

Imprimat. Arh. Astra, Sibiu. Publicat în limba maghiară după o tipăritură contemporană de Hegyesi Márton, *Biharvármegye 1848—49-ben*, p. 255—256.

¹ V. desfășurarea și hotărîrile adunării populare din Oradea din 20 martie în *Erdélyi Híradó*, 1848, 28 martie, nr. 339, p. 200.

² Documentul este ilustrativ pentru strădania autorităților nobiliare comitatense de a convinge țărănimea că eliberarea și împroprietărirea ei va fi o binefacere oferită de noul guvern maghiar în fruntea căruia se găseau Batthyány și Kossuth.

Timișoara, 22 martie 1848.

Méltóságos Gróf Nemzeti Miniszter Elnök Úr!

Méltóságodnak folyó hó 17-éről kelt s ide ugyan azon hó 21-én érkezett miniszterelnöki első körleveléből¹ megértvén megyém rendei, mikép ő császári apostoli királyi felsége az országosan egybegyűlt karok

és rendek alázatos felterjesztése nyomán Magyarországnak független s felelős nemzeti minisztériumot adni s e kormánytest elnökévé méltóságodat kegyelmesen kinevezni méltóztatott; méltóságod pedig magas hivatalának első gondjait a köz rend és béke fenntartására irányozni kegyeskedik: e közleményt folyó hó 21-én délutáni órákban tartott rendkívüli külön gyűlésünkben határtalan lelkesedéssel fogadták. S úgy lévén meggyőződve, hogy a jelen szerencsés esemény felett kitört általános örvendezésnek a tanácskozási terem szűk köréből ki a megyei nép száz-ezreinek lakhelyeig kelletik hatnia, a nemzeti függetlenség és szabadság nagy napját megüendő, az ide ./ alá mellékelte végzésüknél fogva szabad királyi Temesvár város kebelében folyó hó 22-én közös nemzeti ünnepély tartását határozták el, mely az ott elésorolt terv szerint következőleg ment végbe:

A mondott napon reggeli hét óraker a temesi vár bástyáirul sűrű tarack lövések hirdetétek az ünnepély kezdetét.

Mire a házak ablakaiból három színű nemzeti lobogók tűzettek ki s egész napon át ott tartattak.

A szabadság — előbb úgy mint dísz — téren a városbeli vallásfelekezetek osztályához képest nemzeti színű kelmékkel egyformán bevont négy oltár-emelvények a király, a nádor és méltóságod arcképeikkel díszítve állíttatván fel, e helyen 9 óraker egyszerre mindazon hitfelekezetek — jelesen a római catholikusok, görög nem egyesültek, evangélikusok és izraeliták számára istentisztelet szolgáltatott, mélyen a roppant néptömegon kívül a helybeli hatóságok és királyi hivatalok képviselői, továbbá a tanuló ifjúság jelen voltak, a sorkatonaság egy osztálya és polgári őrség dísz szolgálatot tevének.

Tíz óraker ugyan azon helyen Vukovits Szabbás táblabíró a nemzet újj korszakát dicsőítő szónoklatot tartott, mely után a megyei rendek köztanácskozási termükbe gyülekeztek fel, a gyűlés tárgyát és eredményét az ide 2./ alá borított végzésükbe foglalván.

Délutáni órákban a díszternek Szabadság térré, az eddig „Székes“ nevet viselt utcának pedig Szabadsajtó utcává lett ünnepélyes elnevezésük illő alkalmi szónoklatok mellett sikeresítettett.

Estve a város dísz kivilágításban tündöklött, a város utcáit pedig nemzeti lobogókkal, katonai és polgári zene kíséretében örömtől lelkesült sokaság járta be.

Hogy továbbá a szerencsés esemény hire az egész megyében szétárasztassék. de egyszersmind a nép. a köz örvendezés kelyhébe zavart ne vegyítsen, sőt nyugodt kedéllyel élvezze a szabadság első örömet. és ha netán volnának olyanok, kik a nép vágyait a köz rend és törvényesség határain túl gerjeszteni akarnák, azok illyetén törekvéseikben hatályosan korlátoztassanak, legcélszerűbbnek tartották a megyei rendek méltóságod kegyes körlevelét a megye kebelében köröztetni, s az abban meghagyattak teljesítését, a köznyugalom feletti örködést a tisztviselőknék szívökre kötni.

Minek folytán szerencsés vagyok alázattal jelenthetni, hogy e megyében a közbéke még eddig legkevésbé sem zavartatott meg, s a föld népének eddig mutatkozott csendes kedélye mellett bizton reménylhető, hogy a törvényhozás útján részére célba vett előnyöket s jobb sorsának felhajnalodását nyugodtan, minden rendzavarás nélkül bevárni fogja.

Jelentem továbbá, mikép itt helyben a köz élet, melly a pesti közönség által kivivott sajtó szabadság hírére mozgásba jött, jelennen is

a szokottnál élénkebb ugyan, azonban Temes rendei már folyó hó 18án a közcsend fenntartásáról az ide 3./ alá rekesztett végzéssel gondoskodván az első mozgalom — Temesvár város egyik téréen tartott népgyűlésben, melynek tárgya a nép kívánatait foglaló s országgyűléshez intézett kérelmezés volt, s ezt követőleg az új események feletti hangos öröm nyilatkozatokban oszlott fel.

Midőn ezekről méltóságodat megyém rendeinek meghagyásából tudósítanám, kegyeibe ajánlott mély tisztelettel vagyok méltóságodnak alázatos szolgája.²

Temesvárott március 22én 1848.

Báró Ambrózy György
másodalispán

Mărite domnule conte, prim-ministru al națiunii!

Ordinele comitatului meu au înțeles din circulara ministerială nr. 1 a înălțimii voastre din 17 a lunii, sosite aici în 21 a aceleiași luni¹, că maiestatea sa regală, imperială și apostolică, a binevoit, în urma adresei supuse a stărilor și ordinelor din toată țara, a da Ungariei un minister național independent și responsabil și a numi grațios pe înălțimea voastră președintele acestui corp guvernamental; de asemenea, că măriia voastră binevoită a orienta primele griji ale înaltei voastre funcții spre menținerea ordinii publice și a păcii. Acest comunicat a fost primit cu nemărginit entuziasm la speciala noastră adunare extraordinară, care s-a ținut în 21 a lunii, după-masă. El ne-a convins, că bucuria generală, izbucnită în urma actualului eveniment fericit, trebuie să străbată din cercul strimt al sălii de consiliu pînă la casele miilor de locuitori din comitat. De aceea, am hotărît, prin decizia anexată aici, ținerea unei sărbători naționale comune în orașul liber regal Timișoara, în 22 a lunii, pentru a celebra mărirea zi a independenței și libertății naționale [maghiare]. Ea s-a desfășurat, potrivit planului înșirat acolo, în felul următor:

La ora 7, în dimineața zilei amintite, salve dese de armă, trase de pe bastioanele cetății din Timișoara, au anunțat începutul serbării. A urmat arborarea drapelului național tricolor [maghiar] la ferestrele caselor, care s-au ținut acolo toată ziua.

În piața libertății — inițial piața festivă — s-au ridicat, potrivit numărului confesiunilor religioase din oraș, 4 altare-platformă, acope-rite toate la fel cu tricolorul național [maghiar] și împodobite cu portretele regelui, palatinului și a înălțimii voastre. Tot aici s-a ținut la ora 9 slujba religioasă, deodată pentru toate confesiunile — anume pentru romano-catolici, ortodocși, luterani și izraeliți. La ea au fost prezenți, în afară de marea masă a poporului, autoritățile locale și reprezentanții oficiilor regale, precum și tineretul studios. O unitate a armatei de linie și gărzile cetățenești au făcut gardă de onoare.

La ora 10, tot în același loc, asesorul Vukovics Sabbás a ținut o cuvîntare elogioasă despre noua epocă a națiunii [maghiare]. Apoi ordinele comitatense s-au adunat în sala lor de consfătuire generală. Obiectul și rezultatul adunării sînt cuprinse în decizia anexată aici sub 2.

În orele după-amiezii, piața festivă a fost denumită Piața Libertății, iar strada care purta pînă acum numele de Stradă Rezidențială

a devenit Strada Presei Libere. Alături de cuvântările ocazionale cuvenite, aceste denumiri solemne s-au bucurat de mare succes.

Seara, orașul a strălucit datorită luminilor festive; străzile au fost străbătute de mulțimea însuflețită de bucurie, cu drapelul național [maghiar] și cu acompaniament de muzică militară și civilă.

S-au luat măsuri: pentru ca știrea fericitului eveniment să se răspîndească în tot comitatul; pentru ca poporul să nu tulbure cupa bucuriei generale, ci dimpotrivă, să savureze cu suflet calm prima bucurie a libertății; pentru a se împiedica eventuale încercări ale unor oameni care ar voi să stîrnească dorințele poporului peste limitele ordinii publice și a legalității. Ordinele comitatense au considerat optim a răspîndi grațioasa circulară a înălțimii voastre în comitat. Ele au recomandat cu insistență funcționarilor înfăptuirea dispozițiilor cuprinse în ea și supravegherea calmului general.

Ca urmare a celor de mai sus, am onoarea să raportez supus, că în acest comitat pacea generală n-a fost tulburată nici în cea mai mică măsură. Poporul s-a comportat calm pînă acum. Se poate spera cu siguranță, că el va aștepta calm, fără nici o tulburare a ordinii, zorile soartei sale mai bune și concesiunile propuse pentru el pe calea legislației.

Raportez în continuare că aici viața publică a devenit acum ce-i drept, mai vie ca de obicei, în urma știrii despre libertatea presei cucerită de publicul pestan. Ordinele [privilegiate ale] comitatului Timiș s-au îngrijit însă, prin hotărîrea din 18 a lunii, anexată aici sub 3, de menținerea liniștii publice. Astfel, prima mișcare s-a consumat la adunarea populară, ținută în una din piețele orașului Timișoara. Obiectivul ei a fost petiția cu dorințele poporului, adresată Dietei. [Petiția] s-a adoptat în condițiile manifestării zgomotoase a bucuriei față de noile evenimente.

Profit de raportul pe care vi-l înaintez din însărcinarea ordinelor [privilegiate ale] comitatului meu pentru a mă recomanda în grațiile înălțimii voastre. Rămîn cu adînc respect sluga umilă a înălțimii voastre².

Timișoara, 22 martie 1848

baron Ambrózy György
al doilea vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta, Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány, nr. 214. Foto: 12 755—12 756, 12 765.

¹ V. doc. 10.

² Conținutul acestui document confirmă că și după izbucnirea revoluției puterea politică din comitatul Timiș continua să se afle în mîinile ordinelor sau stărilor privilegiate. Raportul baronului Ambrózy György demonstrează că și cu prilejul manifestațiilor din 21—22 martie, organizate spre cinstirea victoriei revoluției maghiare, totul a fost regizat și dirijat de reprezentanții privilegiaților din fruntea comitatului Timiș și din adunarea sau congregația nobiliară comitatensă. Tot atît de clar reiese grija autorităților comitatense din Timișoara de a se asigura ordinea nobiliară constituită. În acest scop autoritățile nobiliare au recurs și la colaborarea clericilor celor patru religii existente în orașul Timișoara.

Baia Mare, 22 martie 1848.

Nemes Tanács!

Ugy vagyunk értesítve, hogy azon nagy örömünkre szolgáló hír a sajtó szabadságot illetőleg immár valósult, miután a nagyméltóságú Helytartó Tanács intézményileg is azt röktön sietett a város polgárainak tudt adni.

Ugy vagyunk egyszersmind meggyőződve, hogy azon polgári érzetünket felmagasztaló tudat, miszerint a sajtó hazánkban törvényes úton lön szabaddá, azon nap, azon perc, mellyben ez ünnepély történt, hazánk évkönyveiben nagyszerű epochát képez.

Nemes tanács! A mindenható gondolat börtöne nyitva és természeti jogunk vissza adva van. Kell-e mondanunk, hogy polgári kötelességünk a rabszellemlnek istenadta szabadságát azonnal tudtára adni, azonnal visszadni azt, minek csak néhány százados önkény előtt is teljes birto-kában volt.

Nem kell mondanunk, ezt érezni fogja a nemes tanács, érezni fogja, hogy nemzeti bűn volna szabadságunk e nagy napját meg nem ünnepelni.

Es ennek érzetében véljük magunkat feljogosítva azon kérelemre, mi szerint a nemes tanács időhaladék nélkül nyílt közgyűlést tartani és a Helytartó Tanács intézménye tartalmát polgártársaival a végből tudatni méltóztassék, hogy a szükségesnek találandott intézkedések megtételére közös jogainknál fogva tanácskozhassunk.

Biztosan várván jogos kérelmünk foganatosítását, maradunk tisztelettel a nemes tanácsnak tisztelő polgártársai

Kelt Nagybányán 1848. március 22én

Vinterhalter Jakab
Villás János és
a többi polgárság

Nobil consiliu!

Sintem înștiințați, că acea știre îmbucurătoare privind libertatea presei s-a înfăptuit. Preaînalta Locotenență s-a grăbit a o aduce imediat și instituțional la cunoștința cetățenilor orașului.

Sintem o dată pentru totdeauna convinși, cu acea conștiință care e înălțătoare pentru sentimentul nostru cetățenesc potrivit căreia presa a devenit liberă în patria noastră pe cale legală. [La fel sintem] convinși, că acea zi, acel minut, în care a avut loc această sərbătoare, constituie o epocă măreață în anele patriei noastre.

Nobil consiliu! Temnița gândirii atotputernice este deschisă, dreptul nostru firesc ne este redat. Trebuie oare să spunem că este sarcina noastră cetățenească să aducem imediat la cunoștința spiritului înrobit libertatea sa dată de Dumnezeu, să redăm imediat ceea ce am avut în deplină stăpinire înainte de câteva secole de despotism?

Nu trebuie s-o spunem. Aceasta o va simți nobilul consiliu. Va simți că ar fi o crimă națională a nu sərbători această mare zi a libertății noastre.

În sentimentul acesta ne credem îndreptățiți să rugăm nobilul consiliu să binevoiască a ține fără întârziere o adunare populară deschisă

pentru a aduce la cunoștința cetățenilor lor conținutul deciziei Locotenenței regale și pentru a ne putea consfătuți, pe baza drepturilor noastre comune, asupra lucrurilor considerate necesare în vederea inițierii unor măsuri adecvate.

Așteptînd rezultatul pozitiv al cererii noastre îndreptățite, rămînem cu respect concetățenii onorabilului consiliu.

Baia Mare, 22 martie 1848

Vinterhalter Jakab
Villás János și
restul orașenimii

Original. Arh. St. Baia Mare. Fond. Arh. primăriei Baia Mare, nr. 898/1848. Foto: 17 704—17 706.

40

Cluj, 23 martie 1848.

Nagyméltóságú Gróf Királyi Főkormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Idei Martius 20-ról 90. szám alatt felterjesztett tudósításom folytában alázatos tisztelettel jelentem nagyméltóságodnak: mikép a bankjegyek a mai napon a kereskedésekben is csak akkor váltottak el, midőn valami vásárlás történt, egyébaránt nem; minthogy pedig erről már többen panasztak, és nevezetesen a mai héti vásárra bejött falusiak a bankjegyekkel fizetéseket elfogadni részint vonakodtak, részint el sem fogadták, ez okból kötelességemnek esmerem nagyméltóságodat alázatosan megkérni, hogy a helybeli harmincadi hivatalhoz és tartományi fiókpénztárhoz a pénzváltás aránt, a lehető kedvetlen következmények kikerülése tekintetéből, sietőleg rendelkezni méltóztassék.

Örökös méj tisztelettel lévén nagyméltóságodnak alázatos szolgája.
Kolozsvárott, Martius 23. 1848.

Grois Gusztáv
főbíró

Preamărite domnule conte guvernator regal!
Milostivule domn!

Ca urmare a înștiințării mele din 20 martie a.c., nr. 90, raportează cu respect umil excelenței voastre că bancnotele nu se pot schimba în comerț decît în cazul că se cumpără ceva. Altfel nu. Mai mulți s-au plîns de acest lucru. Țăranii care au venit anume la tîrgul săptămînal, în parte s-au codit a primi plata în bancnote, iar în parte nici nu le-au acceptat. Din această cauză, consider de datoria mea a ruga umil excelența voastră, să binevoiască a da urgent dispoziții Oficiului local de tricesimă și casieriei filiale comitatense, în vederea schimbării banilor, pentru a se evita eventualele urmări nefavorabile.

Rămîn veșnic, cu respect adînc, servul umil al excelenței voastre.
Cluj, 23 martie 1848

Grois Gusztáv
jude prim

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 563/1848. Foto: 2 396.

Dej, 23 martie 1848.

Nagy Méltóságú Gróf Császári Királyi Kamarás, Valóságos Belső Titoktanácsos és Királyi Főkormányzó Úr. Kegyelmes Uram!

A jelen rendkívüli események kötelességemmé teszik főméltóságodat arra kérni, küldjön minél előbb oly utasítványt kezembe, melyhez tartva magamat, egyfelől a több törvényhatóságokkal egyenlő fellépés, más részről a kormány aránti engedelmesség ki tűnéen, a felizgatott kedélyek lecsillapulását s a kívánt rend fentartását eszközöljem.

Rendkívüli eseménynek kelletik jelentenem azt, hogy ma estve fél 8 órakor számosabb egyének a város fő szónokától holnapra a nemes város választott közönségének és polgárságának rendkívüli öszve gyűlését követelvéen, a fő szónok ezt hatalmán kívülinek azon hozzátétellel nyilvánítá, hogy felőle a tekintetes hadnagy¹ úrnál kívánna jelentést tenni — kit is a nevedő csoport kisérvén —, ezen rendkívüli esetbe a város hadnagya magát fel nem találva, a kérésre tagadólag nyilatkozott, és ezért egy pár ablak táblájával adózott, s azzal némű hangosabb felszólalásokon kívül minden eltakarodott².

Részemről azomban a Dézs várossa constitutiója 16ik cikje értelmébe kötelességemnek ismertem a holnapi napra városi közgyűlést tartatni, remélvéen az általa minden kedélyeknek lecsillapulását, — remélve azt is, hogy itt sem fog egyéb történni, mi történt Kolosváron, és ha ezúttal csakis enyi történik, ennél bizonyoson botránkoztatóbb események is történhetek volna a gyűlés megtartásán kívül, mit is szoross kötelességemből ki folyólag alázatos tisztelettel jelentve, könyörögve excellentiádtól utasításért mi irányt tartsak³.

Megkülönböztetett alázatos tisztelettel maradok nagy méltóságodnak királyi fő kormányzó úr, alázatos szolgája

Dézsén, böjtmás hava 23án 1848.

Kozma Imre

Preamărite domnule conte, camarar imperial, consilier secret și guvernator regal. Milostivule domn!

Actualele evenimente extraordinare îmi impun datoria de a vă solicita să-mi trimiteți cit mai repede îndrumări din care să reiasă: pe de o parte că instrucțiuni similare s-au dat și altor municipalități, iar pe de altă parte îndemnuri la supunere față de guvern. Pe baza lor voi putea să realizez liniștirea spiritelor agitate și menținerea ordinii dori-te.

Trebuie să anunț ca un eveniment extraordinar faptul că în seara aceasta, la ora 7,30, mai mulți indivizi au pretins oratorului principal al orașului convocarea pe miine a unei adunări extraordinare a stărilor și ordinelor și a burgheziei orașului nobiliar. Iar oratorul a declarat că acest lucru nu-i stă în putere. El a adăugat, că dorește să comunice aceasta dactorului nobiliar¹. [În drum spre dactor] a fost însoțit de un grup tot mai mare de oameni. Dactorul nobiliar al orașului nu s-a descurcat în această situație neobișnuită. El s-a pronunțat împotriva propunerii pentru care a plătit cu câteva geamuri sparte. Cu aceasta în afară de câteva vorbe mai tari, s-a potolit totul².

Pe baza articolului 16 din constituția orașului Dej, am considerat din parte-mi ca o obligație să admit ținerea pe mâine a unei adunări generale orășenești, pentru potolirea tuturor spiritelor. Sper că nici aici nu se va produce altceva decât la Cluj. Fără ținerea ședinței s-ar fi întâmplat cu siguranță evenimente mai scandaloase decât acesta. De aceea o anunț cu respect umil din strictă obligație și vă implor excelență să-mi trimiteți instrucțiuni, după care să mă ghidez³.

Rămân preasupusa slugă a înălțimii sale guvernatorului regal cu aleasă și umilă stimă.

Dej, 23 martie 1848

Kozma Imre

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 563/1848. Foto: 2 398—2 399.

¹ Ductor nobiliar.

² Revolta împotriva dactorului nobiliar Vajda Pál rezultă din următoarea relatare a ziarului *Erdélyi Híradó* despre mișcările din 22—23 martie de la Dej: „Acest ductor nobiliar, care a fost instalat cu 13 contra 36 voturi... să demisioneze imediat” (*Erdélyi Híradó*, 1848, martie 30, nr. 340, p. 205). Cf. doc. 73.

³ Pentru răspunsul guvernatorului din 24 martie, v. doc. 46.

42

Arad, 23 martie 1848.

Méltóságos Fő Ispány Úr!

A magyarországi közelebbi események méltóságod előtt tudva lesznek, ezeknek kapcsolatában nemzeti felelős miniszter elnökünknek hozzám küldött 1ső körlevelét¹ az ./ alatt oly hozzá tétellel másolatban átküldöm, hogy nemes Csanád vármegye a közelebb múlt gyűlésen a jobbágyokat úrbéri tartozásaik alól felmentette, s ennek folytába félni lehet, mikép a hír szárnyalása után más helyt a jobbágyok önmagokat szabadítandják fel, mire is méltóságodat figyelmeztetvén alázatosan kérem, hogy ha azon megyében bár melly zavar adná magát elő, nekem azt meg írni méltóztatná. mit is én tenni el nem mulatandok.

Szívésségébe ajánlva tisztelettel vagyok. Aradon Martius 23án 1848.

Méltóságodnak alázatos szolgája

Török Gábor
Arad megyei első alispány

Märíte domnule comite suprem!

Recentele evenimente din Ungaria vor fi cunoscute înălțimii voastre. În legătură cu acestea vă trimit copia circularei nr. 1 a prim-ministrului nostru¹ răspunzător pentru națiune, trimisă mie sub ./ Adaug că adunarea recentă a nobilului comitat Cenad a eliberat iobagii de datoriile urbariale. Ca urmare a acestui fapt ne putem teme că după ce știrea se va răspîndi în alte părți, iobagii se vor elibera ei în-

șiși. A supra unei astfel de eventualități vreau să vă atrag atenția. Vă rog supus să binevoiți a-mi scrie dacă s-ar ivi în comitat vreo tulburare, ceea ce nu voi întârzia să fac și eu.

Mă recomand cu respect amabilității voastre și rămân supusa slugă a înălțimii voastre

Arad, 23 martie 1848

Török Gábor
primul vicecomite al comitatului
Arad

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 609/1848. Foto: 18.

¹ V. doc. 10.

43

Viena, 23 martie 1848.

Bécs, 23/3. 1848.

Tisztelt Barátom!

Martius 12-ről írott barátságos soraid nagy meg nyugtatásomra szolgálhatnának, ha a mai időben a pillanatok befolyása alatt nem állanánk, s olyanokat, miket a közelebb múlt órában még lehetetleneknek képzeltünk — a mostaniban már megvalósultaknak nem kellene szomorúan tapasztalnunk.

Ma érkezett tudósításim szerint Kolozsvártn egy gyűlés tartatott, a melyben 37[en] írtak volna alá egy nyilatkozatot Erdély általános uniójának eszközlése végett¹. A mint hallom, előkelőbb embereink is vannak ezek között — mit fognak ezek mondani, ha meg tudták, hogy Posonba egy rögtönzött estvéli ülésben — a fő rendek közül 39 voltak jelen — a magyar nemesség egy néhány sor által semmivé tétetett, a népség repraesentatiója által nem csak az alkotmány fel forgattatott, hanem a magyar elemnek vesztére a talpkő lerakatott. Nékem még mind abban van minden reménységem, hogy ezen túlságok a mi embereinkre szintoly hatással léendenek, a milyent már Posonba a többségre gyakorolnak. Magam találkoztam több oppositionalis urakkal, kik Batthyáynynak szemére lobbantották, hogy őket csalta meg vagy maga csalattatott meg — úgy látszik, ő maga is nem kis bajba van — mert noha szinte egy hete, hogy ő felségének engedelmével megbízott, hogy a nádor által egy felelős ministerium ajánlásával, még semmire sem lehetett. Ezt hidd el nékem, mert bár mit mondjanak az újságok, az igazság most talán még inkább el ferdítve jelenik meg az olvasó közönség előtt, mint ez előtt; a ki igazat merne írni, annak valóban bé törnék feje — a régi közmondás szerint. Ő felsége alig erősíthet meg más törvényeket mi előtt — parancsolatja szerint — az új ministerek hatásköre iránt törvény nem rendelkezik; hogy fog ezen hatáskör meghatározatni a több örökös tartományok irányában, melyek már ezentúl hasonló constitutionalis igényeket formálhatnak? Hogy erősíthet meg egy

ministert, mielőtt állása a fennálló törvényekhez nem idomítottatik? A személyek felett magok között sem látszanak meg egyezhetni. Kossuth financ minister? Horvát országai hírek szerint mind ezeknek hallására az illyr párt fenn hangon utasítja vissza a magyar befolyást. Mi lesz ennek a vége? Csak nállunk lenne elég bé látása az embereknek, hogy minden forradalmi irányt magoktól el taszítsanak. Talán sehol sem létezik a magyar ellenszenvnek anyyi eleme, mint nállunk. A szásztot és az oláhot sem egy magyar felelős ministerium, sem a Kossuth neve nem fogja nyugalomra birni. A császár neve és tekintélye egyedül az, a mi előtt meg hajol. Ha ennek ereje által sikerülhet a béke fenntartása, a további kifejlődésnek eszközlése békés és törvény szabta úton könnyebben eszközölhető.

Eddig elé minden tudósítások szerint a magyar országai parasztság között semmi mozgalom nem mutatkozott. A pesti ellenzéki kör (melyben Klauzál, Trefort már a mérséklettekhez tartozván, hatásukat mások által felül múlva látták) híresztelte ugyan a por-nép lázadását, de a következés meg mutatta, hogy ez csak stratagema volt, melynek terrorismussára szükség volt; hogy a két tábla minden úrbéri concessiókat oda vessen — még pedig minden kárpótlás nélkül, — mert ki fogja ezt eszközölni? Ki fog ennek az országnak mostani anarchicus állapottyában kölcsönözni? Ki papirossait elfogadni? etc. A Pestre leküldött deputatio a körnek lecsillapítására volt valósággal intézve — fog-é ez sikerülni? mert ebben a pillanatban a dictatura nálla van s bár hogy utasítsa vissza Kossuth a budapesti deputatiót — annak főnökeivel szembe szállani soha sem fog². Most Magyarországon tökéletes anarchia van. Fogja-e Erdély ennek példáját követni akarni?

Itt a csend tökéletesen helyre állott — meddig fogják engedni a mozgalomnak titkos rugói — ki tudhattya. A kormány el van határozva, hogy concessióinak minden az igazsággal megegyező consequentiáit el fogadja, de fogja-é ez egy pártnak kívánatait elégíteni? Már Párisban sem urai a forradalomnak azok, kik eleintén annak élén állottak — a financialis zavar a leg nagyobb fokra hágott, úgy hogy a communismus győzedelme vagy egy katonai dictatura az, a mit az ottani körülményekkel ismeretesebbek jóslanak.

Ezen szomorú körülmények között — mennyiben lehet — tartsunk tehát együtt. En a meddig egy szikrányi reménység mutatkozik a rend és csendesség fenntartására, nem desperálok, s hasonló el tökélett szándékodban bízom, mint igaz barátod

Jósika³

A commendírozónak⁴ a minap már írtam — hogy véled egyetértőleg legyen. Ma újra fel szállítottam a Főhaditanácsot, hogy a Sivkovich bataillonját hagygyák Erdélybe — innen ma két ezredet már el küldettek rendes statiójokba.

Viena, 23 martie 1848

Stimate prietene!

Rîndurile tale prietenoase scrise despre 12 martie mi-ar putea servi spre mare liniştire, dacă în vremurile de azi n-am sta sub influenţa momentelor şi dacă n-ar trebui să constatăm cu tristeţe că ceea ce în orele trecute le-am considerat încă imposibile, în cele de faţă sînt deja realizate.

După înștiințarea sosită azi s-a ținut la Cluj o adunare, la care ar fi semnat 37 de [inși] o declarație pentru efectuarea uniunii generale a Transilvaniei¹. După cum aud, sînt printre aceștia și din oamenii noștri mai cu vază. Ce vor spune ei, cînd vor afla că la o ședință fulger de seară, de la Bratislava — la care au fost prezente 39 de municipalități — nemeșimea maghiară a fost distrusă prin cîteva rînduri. Prin reprezentanța populară nu a fost răsturnată numai constituția, ci a fost pusă piatra de temelie a pieirii elementului maghiar. Toată speranța mea e încă tot în aceea, că aceste exagerări vor avea același efect asupra oamenilor noștri, ca și la Bratislava asupra majorității. Eu personal m-am întîlnit cu mai mulți domni opoziționiști, care i-au reproșat lui Batthyany că i-a înșelat sau că s-a înșelat de unul singur. Se pare că și el personal are necazuri mari, deoarece cu toate că a trecut deja o săptămîină de cînd i s-a propus de către palatin, cu îngăduința maiestății sale, sarcina de a alcătui un guvern responsabil, încă n-a ajuns la nimic.

Crede-mă, că orice ar zice ziarele, adevărul apare acum poate mai deformat în fața publicului cititor, decît înainte. Cine ar îndrăzni să scrie adevărul, acela i s-ar sparge — după vechiul proverb — într-a-devăr capul. Maiestatea sa abia ar putea sancționa alte legi aflate la dispoziția sa înainte de a apare legea privitoare la sfera de activitate a noilor miniștri. Cum se va hotărî această sferă de activitate pentru numeroasele provincii de coroană, care ar putea formula de aici încolo pretenții constituționale asemănătoare? Cum poate sancționa un ministru, înainte ca atribuțiile lui să fie puse în acord cu legile existente? Se pare că nu se pot înțelege nici asupra persoanelor. Kossuth este ministru de finanțe? După știrile din Croația la auzul noilor vești partidul iliric refuză cu voce tare preponderența maghiară. Care va fi sfîrșitul acestora? De ar avea oamenii la noi atîta judecată de a se ține departe de orice curent revoluționar. Poate că niciunde nu există atîtea elemente ale antipatiei maghiare ca și la noi. Pe sași și pe români nu-i va putea potoli nici un ministru responsabil maghiar, nici numele lui Kossuth. Singurul lucru în fața căruia se inclină este numele și prestigiul împăratului. Dacă prin forța acestuia s-ar putea menține pacea, dirijarea în continuare a evoluției pe cale pașnică și legală se poate obține mai ușor.

După toate informațiile, pînă acum nu s-a semnalat nici o mișcare în rîndul țărănimii din Ungaria. În cercul opoziționist din Pesta (Klauzál și Trefort, care aparțin moderaților, își văd deja influența estompată de alții). [Cercul] a răspîndit dealtfel știrea răzvrătirii poporului de rînd. S-a dovedit însă că aceasta a fost doar o stratagemă, de a cărui terorism a fost nevoie. E posibil ca cele două camere să renunțe la orice răscumpărare a sarcinilor urbariale — și [să admită desființarea lor] fără nici o despăgubire? Căci cine va obține acest lucru? Cine va da împrumut acestei țări în starea ei de anarhie actuală? etc. Deputăția trimisă la Pesta avea realmente menirea de a potoli cercul. Va reuși oare? Momentan, dictatura se află în miinile lui Kossuth și oricum el nu ar refuza deputăția din Budapesta. El nu-i va infrunța niciodată pe șefii ei². În Ungaria este acum anarhie deplină. Va urma oare Transilvania pilda acesteia?

Aici liniștea s-a restabilit de tot. Dar cine poate ști pînă cînd o vor tolera resorturile ascunse ale mișcărilor. Guvernul este decis să suporte toate consecințele concesiilor sale care corespund dreptății. Va

satisface asta oare dorințele unui partid? Nici la Paris nu mai pot stăpîni revoluția, aceia care la început au stat în fruntea ei. Tulburările financiare au ajuns la cel mai înalt grad. Cei care cunosc mai bine împrejurările de acolo prezic fie victoria comunismului, fie a dictaturii militare.

În aceste împrejurări triste să fim — pe cît posibil — solidari. Eu nu voi dispera atîta timp cît se arată o scînteie de speranță pentru menținerea ordinii și liniștii și pînă cînd cred în intențiile tale hotărîte asemănătoare.

Prietenul tău adevărat Jósika³

Recent am scris și comandantului⁴ să fie de acord cu tine. Azi am intervenit pe lângă Consiliul de Război să lase batalionul Sivkovich în Transilvania. De aici s-au trimis încă azi două regimente la stațiile lor obișnuite.

Original, Arh. Ist. Fil. Acad. R.S. România, Cluj-Napoca, Fond. Arh. Teleki din Luna de Jos. Misive. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 38—40.

¹ Adunarea care a făcut declarația prounionistă era alcătuită exclusiv din nobili maghiari.

² Este vorba de delegația trimisă de palatinul Ștefan din Bratislava, la 23 martie, cu misiunea de a tempera activitatea tineretului din Pesta. Din această delegație s-a format mai târziu guvernul provizoriu, care a primit putere deplină de acțiune „în vederea menținerii ordinii“.

³ Cancelarul Jósika era unul din liderii nobilimii conservatoare, adeptă a menținerii vechii stări de lucruri. Printre metodele folosite de ea, înainte de 1848, pentru a silii iobăgimea la supunere față de domnii de pămînt și față de legile feudale, s-a numărat frecvent și cultivarea credinței în „bunul împărat“. Jósika spera ca vechea metodă să dea și în 1848 roade.

⁴ Anton Puchner

44

Cluj, 24 martie 1848.

An Seine Excellenz den k. sieb. Hof Kanzler

In Folge jener weisen Ansichten welche E.E. mittelst Präsidial Schreiben v. 18-ten März 1. J.¹ mir bekannt zu geben die Güte hatten habe ich

1-tens Sämtliche Oberbeamten der Jurisdictionen und Städte ernstlich aufgefordert², daß sie ihre Bestrebungen dahin vereinigen daß in Ihrer Leitung anvertrauten Kreise, die Ruhe und Sicherheit aufrecht erhalten werde. In den Markal Congregationen und städtischen Communitäts Versammlungen, durch Mäßigung und Klugheit dahin die Gemüther zu leiten: daß die Einberufung der Stände im Wege der bestehenden Constitutionellen Verfassung, verlangt werde. Schließlich, daß jeder Oberbeamte im Kreise seiner Leitung anvertrauten Bezirkes verbleiben und mich von Zeit zu Zeit in außerordentlichen Fällen aber mittelst Estaffete, berichten soll.

2-tens Aus Rücksicht der jetzigen Verhältnisse sind alle Bücher und Zeithungs Zensoren zugleich angewiesen³, als Richtschnur für die

Zukunft vor Auge zu halten, nichts dergleichen zum Drucke zu zulassen, was die Religion, gute Sitten, oder die Person des Monarchen gefährden könnte, und im Allgemeinen nur das zu streichen, was auch bei Enthebung der Censur, die Redaktoren und Buchdrucker einer schweren Ahndung schuldig machen dürfte.

3-tens Habe ich den Herrn gr. un. Bischof v. Lemény aufgefordert,⁴ bei Vermeidung eines erregenden Aufsehens sich alsogleich in Begleitung des Domherrn Cipariu der auf seine Nation eines besondern Einflusses sich erfreuet in Klausenburg zu erscheinen, um ihm auch persönlich alle Sorgfalt sowohl in Hinsicht der öffentlichen wal. Zeitung als auch in Hinsicht einer zu befürchtenden Bauern Aufstandes ans Herz zu legen, Schaguna, der erst vor einigen Tagen Klausenburg verlassen hat, ertheilte ich früher persönlich die nötige Weisung und unter dem heutigen wird ihm schriftlich eine weitere Weisung gegeben.⁵

4-tens Um im Falle einer Unruhe bei dem Volke energisch aufzutreten, jede Gefahr vermeiden, und die Sicherheit der Bürger aufrecht erhalten zu können, habe ich S. Ex. dem Herrn Commandierenden Generalen. in Folge meiner früheren Aufforderung unter heutigen ersucht: an die Oberste der zwei Szekler Infanterie Regimenter und das Szekler Husaren Grenz Regiments — zu welchen man bei einem Bauern Aufstand wohl das größte Zutrauen haben dürfte — die nöthigen Befehle ertheilen zu wollen: daß 1. Bataillon von jedem Infanterie Regiment, und zwei Escadrons Szekler Husaren marschfertig gehalten werden, um auf den ersten Befehl, worüber ich im Falle der Noth das Ersuchen stellen würde, an die nöthige Orte sich verfügen zu können.⁶

Diese sind jene Maßregeln welche ich für diesen Augenblick zu ertheilen, am zweckmässigsten erachtete, und wovon ich E.E. in Kenntnis zu setzen mich beeeile.

Klaus. am 24 März 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 562/1848. Foto: 2 392—2 395.

¹ V. doc. 12.

² V. doc. 45.

³ V. doc. 48.

⁴ V. doc. 46.

⁵ V. doc. 47.

⁶ Cf. doc. 44, 45, 81 și 154.

Cluj, 24 martie 1848.

Minden nemes vármegyék fő ispányinak és székely székek fő király bírónak. Vidékek fő kapitányainak, valamint városok főbírónak.

Nem kétlem, hogy nagyméltóságod, méltóságod, nagyságod azon eseményekről, melyek a szomszéd országok fő várossaiban közelebbre történtek, értesítve van.

Tekintve édes hazánk mostani állását, hogy mind a vagyoni, mind személyi bátorság ne veszedelmeztessék, és a ne talán ki üthető mozgalmak a lehetőségig meg előztessenek, minden előljárónak, valamint hazafi polgárnak is szent kötelessége.

Célszerű részletes utasítást az előfordulható egyes esetekre nézt előre is közlenem telyes lehetlen. Azokrai célszerű intézkedéseket bízom a *nagyméltóságod*, *méltóságod* s.a.t. bölcs általlátására, és a helybeli körülmények, melyek nagyméltóságod, méltóságod etc. előtt igen is ismertetese, megfontolására.

Törvényhatóságok előljáróinak. Jelenleg felsőbb ajánlatom és utasításom abban központosul: miszerint *nagyméltóságod* etc. a netalán felingerlendő kedélyeket, melyek káros mozgalmakat szülhetnének, szelíd móddal lecsendesíteni, a rend és csend felbontását erélyesen gátolni és a tartandó megyei közgyűléseken a rendek vitatását oda vezetni ügyekezék, hogy azok alkotmányos úton a haza jövő boldogságára szükséges módosítások hozatalára, az országos ülés tartását törvény szabta úton kieszközölni szorgalmazzák. Szükségesnek látom e végett, hogy *nagyméltóságod* s.a.t. megyéjében vagy annak közelében tartózkodjék és hosszabb időre el ne távozzék; a dolgok állásáról engem időről időre, nevezetesebb esetekről pedig rögtön tudósítván.

Kolosvárt Martius 24. 1848.

Városok előljáróinak. Jelenleg legfőbb ajánlatom és utasításom abban központosul: miszerint uraságod a ne talán felingerlendő kedélyeket, melyek káros mozgalmokat szülhetnének, szelíd móddal lecsendesíteni, a rend és csend felbontását erélyesen gátolni, és a tartandó városi esküdt közönségi gyűléseken a tagok vitatását oda vezetni ügyekezék, hogy azok alkotmányos úton a haza jövő boldogságára szükséges módosítások hozatalára az országos ülés tartását törvény szabta úton kieszközölni szorgalmazzák. Szükségesnek látom e végett, hogy fent címzett uraságod a város kebelében tartózkodjék, a dolgok állásáról engem időről időre, nevezetesebb esetekről pedig rögtön tudósítván.

Către toți comiții supremi ai comitatelor, prim-juzii regești din scaunele secuiești, căpitaniii supremi ai districtelor, precum și prim-juzii orașelor.

Fără îndoială că preainălțimea voastră, înălțimea voastră și măreția voastră este informată despre evenimentele care au avut loc recent în capitalele țărilor vecine.

Avînd în vedere starea actuală a scumpei noastre patrii, este datoria sfîntă a oricărui superior, precum și a fiecărui cetățean patriot, să nu periclitizeze nici securitatea averii, nici cea a persoanei și să preîntîmpine, în măsura posibilităților, eventualele dezordini.

Îmi este imposibil a vă comunica anticipat instrucțiuni ample, oportune, privitoare la fiecare din cazurile ce se pot ivi. Măsurile corespunzătoare le încredințez previziunii înțelepte a preainălțimii, înălțimii etc. voastre și cumpănirii de către dvs. a împrejurărilor locale ce vă sînt prea bine cunoscute.

Pentru superiorii municipalităților. În prezent propunerea și indicația mea cea mai importantă se rezumă la următoarele: preainălțimea voastră etc. să liniștească prin procedee pașnice eventualele spirite agitate, care ar putea provoca unele acțiuni dăunătoare; să-și dea silința a împiedica energetic tulburarea ordinii și liniștii; la adunările generale

comitatense ce vor avea loc să dirijeze discuțiile stărilor în direcția aducerii, pe cale constituțională, a unor modificări ce se impun cu necesitate pentru viitoarea fericire a patriei; să insiste asupra ținerii Dietei pe căi legale.

De aceea, consider că e necesar ca *preainălțimea voastră* etc. să rămâneți în comitatul vostru ori în apropierea acestuia și să nu plecați pe timp mai îndelungat; despre starea lucrurilor să mă informați din când în când, iar în cazuri deosebite, urgent.

Cluj, 24 martie 1848

Pentru superiorii orașelor. În prezent propunerea și indicația mea cea mai importantă se referă la următoarele: măreția voastră să liniștească prin procedee moderate eventualele spirite agitate, care ar putea da naștere unor evenimente dăunătoare; să-și dea silința a împiedica energic tulburarea ordinii și liniștii; la adunările stărilor și ordinelor să dirijeze discuțiile membrilor în așa fel ca aceștia să insiste asupra convocării în mod legal a Dietei, pentru a aduce pe cale constituțională schimbările necesare în vederea viitoarei fericiri a patriei. Din această cauză consider necesar ca domnia voastră titulată să rămână în oraș și să mă informeze din când în când despre starea lucrurilor, iar în cazuri mai importante, urgent.

Concept: Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 562/1848. Foto: 2 388—2 391. Sînt cunoscute mai multe exemplare ale documentului. V. exemplarul adresat către judele prim al Bistriței, Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Bistrița, Mag. Art. 1847—1848. Nr. 56/1848, exemplarul adresat judeului regesc al scaunului Odorhei: ibidem, Fond. Scaun. Odorhei, Acte administrative, 1848, pachet 2. O variantă în Arh. St. Brașov, Acte. magistrat. Brașov. registrul actelor intrate și ieșite, IV M 2, 98.

46

Cluj, 24 martie 1848.

Lemény János görög egyesült fogarasi püspök ömértóságának

Méltóságodat hivatalosan föl szólítani kívántam: miszerint vévén ezen elnöki levelemet, azonnal, a köz figyelmet telyességgel fel nem ébresztő ürügy alatt *Czipariu Thimoté kanonok urat is magával hozván*¹ Kolosvárra jönni, s magát nállam jelenteni ne terheltecsék².

Kolosvárt Martius 24én 1848.

Înălțimii sale episcopului unit de Făgăraș, Ioan Lemeni,

Doresc să vă invit oficial pe înălțimea voastră de a veni urgent la Cluj după primirea acestei scrisori oficiale, sub un pretext care să nu atragă deloc atenția publică. *Să aduceți cu dvs. și pe domnul canonic Timotei Cipariu*¹ și să nu vă jenați a vă anunța la mine².

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 562/1848. Foto 2 376, 2 382—2 383.

¹ Cuvinte intercalate de mîna guvernatorului Teleki.

² V. doc. 11 și 44.

Cluj, 24 martie 1848.

Schaguna András görög nem egyesült Püspöknek

Azon aggodalmat gerjeszthető, polgári csendességünket meg zavarható körülményekre hivatkozva, melyekről kezelebbről méltóságoddal szóval értekezni szerencsém vala, leg felsőbb helyről Martius 18ról vett utasítások¹ következtében újra is méltóságodat meg találni kívántam, mikép minden igyekezettel a kedélyeket megnyugtatni, a közelebbi események következtében bájövendők csendes elvárására bírni és a dolgot oda vezérelni törekedjék, hogy a közbátorság és polgári csend vesztélyezése a méltóságod által tanúsított bölcs elintézésé és hatályos befolyása által el távoztassék, magától értetvén, hogy a mostani körülmények közt a beavatása² után méltóságod Bécsbe fel nem mehet, hanem e honban újra, mégpedig egész sietséggel vissza térend, mind elmenele, mind visszajövetele napját velem tudatván³.

Kolosvárt Martius 24én 1848.

Către episcopul neunit Andrei Şaguna,

Mă refer la acele împrejurări ce ar putea provoca îngrijorări și eventual ar tulbura liniștea noastră cetățenească, despre care am avut norocul să discut mai îndeaproape cu înălțimea voastră. În urma indicațiilor din 18 martie sosite de la forurile superioare¹, doresc a vă ruga din nou, ca prin influența dvs. eficientă și prin rezolvarea înțeleaptă a problemelor, proprii înălțimii voastre, să vă străduiți: a potoli cu toată sirguința spiritele; a determina oamenii să aștepte în liniște cele ce vor urma recentelor evenimente; a dirija lucrurile în direcția îndepărtării pericolului perturbării siguranței și liniștii publice.

Se înțelege de la sine, că în împrejurările actuale înălțimea voastră nu poate pleca la Viena după [primirea] sfințirii² ci se va întoarce în mare grabă în țară. Să-mi comunicați, atit ziua plecării, cit și cea a întoarcerii³.

Cluj, 24 martie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 562/1848. Foto: 2 384—2 385.

¹ V. doc. 12 și 62.

² Sfințirea lui Şaguna ca episcop urma să aibă loc la Karlovitz.

³ Pentru răspunsul lui Şaguna, v. doc. 169.

Cluj, 24 martie 1848.

Minden hazai hírlapok és könyv vizsgálóinak

A mostani körülmények tekintetéből leg felsőbb helyről felhatalmazás következtében, *méltóságodat*, *uraságodat* fel szólítani kívántam, *felszólítom*: miszerint a vizsgálatára bízott hírlap, könyvek megvizsgál-

lásába, mellőzve jelenleg az ez iránt eddig közlött intézkedések tartalmát, csak az olyan cikkekre nézve, melyek a hitvallást, erkölcsiséget, vagy a fejedelem személye iránti tiszteletet veszedelmeznék, legyen különös figyelemmel, és egyedül az olyan tárgyúakat, melyekért a szabad sajtó mellett is a szerkesztők büntetés alá vettethetnek, ne bocsássa közre¹.

Kolozsvárt, Martius 24. 1848.

Către toți cenzorii de ziare și cărți din țară.

Ca urmare a imputernicirii primite de la forurile superioare, în conjunctura actuală doresc a pofti *înălțimea și domnia voastră* să fiți deosebit de atent în cenzurarea ziarelor și cărților ce vă sînt încredințate controlului, îndeosebi în privința acelor articole care ar periclita religia, moralitatea sau respectul față de persoana domnitorului. Să faceți abstracție de conținutul dispozițiilor anunțate pînă acum în această privință. Să admiteți numai publicarea acelor [scrieri], pentru conținutul cărora editorii ar putea fi pedepsiți și în condițiile presei libere¹.

Cluj, 24 martie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 562/1848. Foto: 2 386—2 387.

¹ Cf. doc 44.

49

Cluj, 24 martie 1848.

a) Tartományi fiók pénztár sáfárjának

b) Kolosvár harmincadi hivatalának

Az ezen városon ugyan nem reménylett, de még is lehető zavarok megelőzése tekintetéből

a) uraságtoknak kötelességévé teszem

b) addig is, míg a királyi kincstártól, kit a tegnapi napról 550. E. szám alatt meg találni szükségesnek tartottam, a harmincadi hivatalt ezennel felelet terhe alatt felszólítom

a, b) miszerint ezen városi lakosok által oda vijendő bank jegyeket minden akadály nélkül bé váltsák.

Kolosvárt, Martius 24 1848

Către

a) Șeful filialei casieriei provinciale

b) Oficiul tricesimal din Cluj.

Pentru preîntîmpinarea tulburărilor care sperăm, dealtfel, să nu se manifeste în acest oraș, dar sînt totuși posibile

a) trazez ca îndatorire domniilor voastre

b) poftesc prin aceasta oficiul tricesimal

a, b) a preschimba fără nici un impediment bancnotele aduse de locuitorii orașului.

Cluj, 24 martie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 563/1848. Foto: 2 397.

Cluj, 24 martie 1848.

Belső-Szolnok megyei főispánnak

Addig is, míg közelebről mind töllem, mind a főkormányzékától bővebb utasítást venne, tudatni kívántam méltósággal, hogy valamint a dési fő hadnagy eljárását¹ éppen nem helyeselhetem, úgy a méltóságodét mindenképpen helybe hagyom. Azon kell lennünk, hogy egyfelől ok nélküli ellenszegülés által ingerültséget ne csináljunk, másfelől a rend és csend felbontását távoztassuk, és minden tanácskozásainknak eredménye alkotmányos legyen, és e végett őfelségétől ország gyűlést kérjünk.² Maradok méltóságodnak

Kolosvárt, 3. 24. 1848.

Către comitele suprem al comitatului Solnocul Interior

Pină la primirea unor indicații mai amănunțite, atît din partea mea, cît și a Guberniului, doresc s-o anunț pe înălțimea voastră, că precum n-am aprobat măsurile luate de ductorul prim nobiliar din Dej¹, așa sînt întru totul de acord cu cele ale înălțimii voastre. Trebuie stăruit, pe de o parte, să nu provocăm iritări printr-o împotrivire nemotivată. Pe de altă parte, să înlăturăm posibilitatea tulburării ordinii și liniștii și să ne îngrijim ca rezultatul fiecărei consfătuirii să fie constituțional. În acest scop să cerem Dietă de la maiestatea sa².

Rămîn . . .

Cluj, 24 martie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 563/1848. Foto: 2 400.

¹ V. doc. 41.

² Cf. doc. 80.

Sibiu, 24 martie 1848.

An

Seine Excellenz den k. k. Landes Gouverneur in Siebenbürgen
Joseph Grafen Teleky von Szék

Hermannstadt am 24-ten März 1848

Indem ich mich beehre, die beiliegende Abschrift einer so eben Erhaltenen Anzeige des Herrn General Majors von Wolnhoffer dto Kronstadt am 22-ten¹ Gubr. Praesid: Nr. 2 bezüglich der Absicht des dortigen Magistrats zur Errichtung einer Bürger-Garde Euer Excellenz mitzutheilen, erbitte ich mir hierüber Hochdero Ansichten, da meines Wissens ohne a.h. Genehmigung die Einleitung zur Organisation einer Bürger Miliz nicht getroffen werden dürften.²

Puchner F. M. Lt.

¹ V. doc 33.

² Pentru răspunsul guvernatorului v. doc. 69.

52

Sibiu, 24 martie 1848.

Nagyméltóságú Gróf Kormányzó Úr. Kegyelmes Uram!

Ma reggel falakon és utca szögleteken az ide zárt *Hirdetményel* találkoztak bámuló tekinteteink.

Nem sokára házról házra kerüle az, míg nem az egész városon elterjedett.

Néhány órával később a *Siebenbürger Bote* című lap 25k száma vizsgálatomat elkerülve jelent meg.

Nem kevesebb ez, mint a censurának tetteleg meg szüntetése, a szabad sajtónak életbe léptetése.

En a szebeni polgármestert iránta meg kérdeztén, úgy nyilatkozott: mi szerént az eseményről tudomása nincs.

Mely körülményeket a nagy méltóságú gróf királyi kormányzó úrnak a lehető következesekérti feleletteher rólam el hárintása végett, magas értésére adni kötelességemnek tartottam.

A leg mélyebb alázattal lévén a nagy méltóságú gróf kormányzó úr alázatos szolgája

Nagyszeben Martius 24én 1848.

Gyergyai Sámuel
királyi kincstári titoknok

Preainălțate domnule conte guvernator. Milostivule domn!

Azi-dimineată privirile noastre uimite au fost atrase de *anunțul* alăturat lipit pe pereți și colțurile străzilor.

Nu peste mult timp s-a extins de la casă la casă, pînă cînd s-a răsîndit în tot orașul.

Cîteva ore mai tîrziu a apărut numărul 25 al ziarului *Siebenbürger Bote*, fără controlul meu [prealabil].

Accest lucru nu înseamnă mai puțin decît desființarea efectivă a cenzurii și intrarea în vigoare a presei libere.

Am întreat primarul orașului Sibiu despre faptele de mai sus, dar a răspuns că nu are cunoștință de ele.

Am socotit de datorია mea a prezenta aceste împrejurări înaltei înțelegeri a preainălțimii voastre, domnule conte guvernator regal, pentru a mă absolvi de răspunderea eventualelor urmări.

Rămîn cu cea mai mare umilință sluga supusă a preainălțimii dvs.

Sibiu, 24 martie 1848

Gyergyai Sámuel
secretar tezaurarial regal

Sibiu, 24 martie 1848.

Hoch wohlgeborener Herr Bürgermeister!

Im Auftrage des unter Zahl 3 erhaltenen verehrlichen Praesidial Schreibens soll über die Hindernisse welche dem Aufblühn des Handels mit der Walachei und Moldau hemmend entgegen treten, und über die wirksamsten Mittel zu deren Beseitigung ein Gutachten unterlegt werden.

Nachdem ich nun mit Anhörung derer, welche von den Gewerbe Kundigen in der Sache allenfalls mitzusprechen, durch eigene Erfahrung befähigt sein dürften über diesen Gegenstand nähere Erkundigung eingezo-gen, erlaube ich mir von dem Standpunkte aus, von welchem es mir möglich war, die Sache kennen zu lernen, folgendes zu be-richten.

Der Handel mit inländischen Erzeugnissen ist in früherer Zeit nur wenig von den Erzeugern selbst betrieben worden, indem dieselben vorgezogen haben am Gewerbe zu arbeiten und hinsichtlich des Ab-satzes ihrer Waare in das Ausland auf Nachfrage zu warten.

Die Ursachen davon waren früher größtentheils

1. bequemer Absatz im Innlande
2. schlechte Straßen
3. Gränzmauthen.
4. das ungeordnete Creditwesen in den türkischen Provinzen
5. Mangel an Bildung im Gewerbe und Handel

6. Mißglückte Besuche der türkischen Provinzen mit eigenen Er-zeugnissen, indem der lange Aufenthalt daselbst kostspielig, der Absatz erschwert und nur an Gewinnsüchtige die Verlegenheit des Siebenbür-gischen Gewerbsmannes zum Herabdrücken der Preise benützende Un-terhändler möglich war, angelegte Niederlagen mit inländischen Er-zeugnissen aber den gewüshten Erfolg nicht gewährten oder bedeu-tende Opfer gekostet haben. Es haben diesernach die hiesigen Ge-werbsleute den Handel in die türkischen Provinzen größtentheils Aus-ländern überlassen. Die Ausländer, welche dann ihres Gewinnes we-gen, mit diesem Handel sich beschäftigt haben, waren aber wie schon in den unter Gubt. Z. 4453/795 herabgelangten Projecten ausgesprochen erscheint, meist nur solche Leute welche keine rechte Kenntniß von einem soliden Handel gehabt haben und als gemeine Krämer bei Ver-käufern wie bei Käufern darauf ausgegangen sind, sich zu bereichern, und so auf beiden Seiten wenig Sympathie gefunden, ja manchmal die hiesigen Gewerbsleute dahin gebracht haben die Preise hier zu steigern. So lange noch bei der hiesigen griechischen Handels Compagnie darauf gesehn worden, daß die zur Hebung des levantischen Handels bestimm-ten Glieder der Griechischen Handels Compagnie Macedonischer Ab-kunft oder doch wenigstens aus der Walachei hereingekommen seyn mußten, haben auch diese Leute durch ihre Verbindungen mit dem angränzenden türkischen Provinzen den Handel mit hiesigen Gewerbs-erzeugnissen in das Ausland unterstützt.

Hiezu ist in der neuern Zeit noch gekommen, daß die angrän-zenden Provinzen der Turkey besonders aber der Walachei, stark mit russischen Waaren und Erzeugnissen aus Fabriken anderer Länder

überhäuft wird und auch in der Walachei selbst eine außerordentliche Thätigkeit in gewerblicher Hinsicht entwickelt, die Aussicht auf Gewinn nicht nur viele inländische Gewerbsleute, deren Thätigkeit bei der Concurrenz im Lande niedergedrückt war, ihr Gewerbe in der Walachei zu treiben, sondern auch fremde wandernde Handwerker häufig hereingelockt hat, daß dadurch dem Absatze der Inländer in Bezug auf mehrere Gewerbe Abbruch geschehen ist, dem ohngeachtet haben noch einige Gewerbe reichlichen Absatz in die Walachei. Wenn nun der Handel im Allgemeinen den durch Privatinteresse veranlaßten und geleiteten Bestrebungen Einzelner sein Entstehen und Gedeihen verdankt, wenn nach den Ansichten neuer Staatswirtschaftler der größte Vortheil den der Handel einem Lande verschafft nicht allein in dem Gewinne der Kaufleute besteht, sondern in dessen Einfluß auf die Production und auf die Befriedigung der Bedürfnisse der Consumenten, übrigens aber bei freiem Verkehre die Producte der aufgesucht werden wo sie am Besten und Wohlfeilsten zu haben sind — so ist doch die Aufmerksamkeit Schutz und Unterstützung der Regierung und der Behörden zur Beförderung der Production zur Sicherung und Erleichterung des Verkehrs erforderlich.

Von diesem Gesichtspunkte ausgehend und auf die vorausgeschickten Angaben Rücksicht nehmend, erlaube ich mir auf Nachstehendes aufmerksam zu machen.

Der Handel in das Ausland kann gehoben werden

I. In Bezug auf Beförderung der Production durch Belebung industriöser Thätigkeit nähmlich

1. durch geregelte Gewerbsordnung, daß das Aufdringen auf die Gewerbe nicht erschwert, sondern möglichst erleichtert werde, somit die Thätigkeit gemehrt und daß das dem Bedarf übersteigende in das Ausland hinausgeschafft werde.

2. Durch Vervollkommung der Gewerbe selbst, dadurch, daß in Gewerbs und Handelschulen die Handwerker zum Nachdenken gebracht, und zur Vervollkommung der Erzeugnisse aufgemuntert werden, wie dieses letztere durch den Bürgerverein hier seit einigen Jahren rühmlichst geschehen ist.

3. Erleichterung des Absatzes durch Herabsetzung der Zölle für eingeführte Rohstoffe, welche hier verarbeitet werden.

II. Durch Unterstützung und Beschützung des auswärtigen Verkehrs.

1. Mittelst Verbesserung der Straßen.

2. Wenn die Ausfuhrzölle herabgesetzt werden.

3. Indem die Gewerbsleute selbst in den Gewerbs und Handelschulen auf den auswärtigen Handel aufmerksam gemacht und dazu ordentlich gebildet werden.

4. Durch regern Beistand der Agenti in Forderungsstreiten welche zwischen inländischen Handwerkern und walachischen Handelsleuten entstehen.

5. Wenn ganz im Sinne des Kö. Privilegiums vom 13 August 1777, keine andern Individuen, nur Macedonier, oder welche wenigstens aus der Walachei stammen, als Mitglieder in die griechische Handelscompagnie aufgenommen werden, endlich.

6. Wenn inländische Gewerbs oder Handelsleute vermerkt werden in der Walachei Niederlagen von hiesigen Producten zu errichten, und dabei auch von der Regierung unterstützt würden.

Mit vollkommenster Hochachtung verharrend Eurer Hochwohlge-
boren gehorsamster Diener

Hermannstadt, am 24. März 1848

Joh. Matthias
Zunft Inspector¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 663/1848. Foto: 2 463—
2 465.

¹ Această adresă a fost înaintată la 27 martie 1848 de primarul din Sibiu guvernatorului.

54

Baia Mare, 24 martie 1848.

Szerencsések vagyunk tudósítani Önöket, miként a sajtónak a nagy méltóságú Magyar Királyi Helytartó Tanács által lett felszabadítottatása¹, s az ország gyűlési felírásban foglalt országos kívánatoknak² király urunk által kegyelmesen történt meghallgatása felől gyorsposták útján vett, a nemzetre nézve határtalanul örvendetes értesítések következtében a tanács önkénytes határozatából a tegnapi napra nyilvános közgyűlés hirdettetvén, ebben egy hangú köz értelemmel s akarattal kijelentettük: hogy a jelen ország gyűlésben tökéletes bizodalunk van. A pesti 12 pontokkal³ mint országgyűlési utasításainkkal különben is össze hangzókat, hasonló köz értelemmel elfogadván, követünknek pótló utasításul adtuk, hogy azoknak alkotmányos útoni kivívását eszközölje; felkérvén a Helytartó Tanácsot is arra, hogy az azon pontokban foglalt nemzeti óhajtasok megadatásáért felséges királyunk trónja előtt hathatós erélyességgel vetné közbe magát.

Elhatároztuk, hogy a polgári őrserég nálunk rögtön felállítottassék⁴.

Elhatároztuk, hogy ezentúl nemcsak a közülések, hanem a tanács és törvényszék ülések is nyilvánosak lesznek.

Kossuth Lajos dicső hazánkiát, mint a ki a békés útoni átalakulás nagyszerű kérdéseiben kitűnőleg működött, városunk polgárává közakarattal megválasztottuk.

Nevezetes szép számmal s nemzeti jeleket öltve díszesen egybe-
gyülekezett rendkívüli nyilvános közülésünk végezetre olly népes vala,
hogy a sokaság a termekbe nem férhetett; tanácskozásainkat, mellybe
a minden jelen voltak bele folytanak, a leg szebb rend jellemezé; en-
nek végződésével pedig az eddigi nagyszerűen örvendetes országos nye-
reség felett, Téged Isten dicsérünk tartatott; s estvére az egész város
fényesen kivilágítottatott.

Kelt Nagy Bányán a tanácsnak és választott polgárságnak március
24dik 1848 tartott nyilvános közüléséből

Nagybánya szabad királyi város bírája,
tanácsa és a választott polgárság⁵

Avem onoarea a vă informa pe dvs. despre adunarea generală publică, anunțată pe ziua de ieri din hotărîrea voluntară a consiliului [orașului], ca o consecință a înștiințărilor nespuse de îmbucurătoare pentru națiunea [maghiară] sosite cu ștafetă de la regele nostru. [Regele] a acceptat milostiv libertatea presei¹ înfăptuită de înălțata Locotenență regală maghiară și năzuințele țării² cuprinse în petiția Dietei. De aceea, am declarat în unanimitate, de comun acord și cu voință comună: că avem deplină încredere în Dieta actuală. Am acceptat, de asemenea, de comun acord cele 12 puncte pestane³, ca fiind dealtfel în concordanță cu indicațiile noastre date deputatului trimis la Dietă. I-am dat deputatului nostru ca sarcină suplimentară să se străduiască a le obține pe cale constituțională. El va trebui să ceară Locotenenței regale să intervină cu energie eficientă în fața tronului maiestății sale regelui pentru aprobarea cerințelor naționale [maghiare] cuprinse în acele puncte.

Am hotărît să înființăm imediat gărzi cetățenești⁴.

Am decis că de acum înainte vor fi publice nu numai adunările generale, ci și ședințele consiliului (magistratului) și ale tribunalului.

Pe compatriotul nostru glorios, Kossuth Lajos, l-am ales cu voință comună cetățean de onoare al orașului, ca pe unul care a acționat strălucit în problemele extraordinare ale transformării pe cale pașnică.

Adunarea noastră generală publică extraordinară a devenit pînă la urmă atît de numeroasă, încît mulțimea n-a încăput în săli. Mulțimea adunată a adoptat o ținută corespunzătoare cu însemnele naționale [maghiare]. La deliberările noastre au participat toți cei prezenți. Ele s-au caracterizat prin cea mai frumoasă ordine. La sfîrșit s-a ținut un tedéum în cinstea victoriei excepționale de pînă acum. Seara tot orașul a fost strălucitor iluminat. Baia Mare, din ședința generală publică a magistratului și a cetățenilor alegători ținută la 24 martie 1848.

Primarul, consiliul și cetățenii aleși
ai orașului liber regesc Baia Mare

Original. Arh. St. Sighetu Marmăției. Fond. Arh. comitat. Maramureș. Comitetul Executiv. Fasc IV/1, nr. 44/1848. Foto 3 437—3 440.

¹ V. doc. 5.

² Raportul oficial al deputatului orașului Baia Mare, Csasz István, trimis de la Dieta din Bratislava. *Original.* Arh. St. Baia Mare. Fond. Arh. primăriei Baia Mare, nr. 866/1848. Foto: 17 701—17 703.

³ Cf. doc. 5, nota nr. 1.

⁴ V. doc. 282.

Arad, 24 martie 1848.

Fenséges Császári Királyi Örökös Fő Herceg! Magyarország Nádora s Királyi Helytartó, Leg Kegyelmesebb Uram!

A midőn éppen e nemes megye részéről folyó hó 1ső napján kezdett és folyó hó 14én, valamint az országos tárgyak iránt adott követi utasítások, úgy megye bel viszonyaira vonatkozólag, nevezetesen az adóbeli hátra levő tartozások és pénztári kezelés hanyagságból eredett

ki egyenlítése tekintetében minden leg kisebb mutatkozó ingerültség nélkül teljes renddel és a vitatkozásoknak teljes szabadságával bé fejezett köz gyűlésről tartozó kötelességem szerént volt fő kancellár eó excellenciájának jelentésemet meg tenni óhajtottam, meg lepve szárnyalt el a közhír, hogy fő birodalom Bécs városában úgy Magyar országban a csend fel zavartatott és ennek következtében csak nem sokára fő hercegségednek mint telyes hatalmú királyi helytartónak, úgy felelős miniseré gróf Bathyányi Lajosnak történt kineveztetése, a mennyiben pedig ki nevezett nemzeti felelős miniser a netalán meg zavarandó rend fenntartására nézve csakugyan rendeletit egyenesen al ispányi hivatalnak, kit e részben felelőssé is tett, intézte, illy környülményekben egyenesen kötelességemnek tartom fő hercegségednek mint jelenleg a megye feje alázatos jobbágyi hódolattal alázatos jelentésemet meg tenni.

Meg érkezvén folyó hó 17én estve a Pesten történekről az ott ki nyomtatott irományokkal a tudósítás, másnap, az az folyó hó 18a délután számos itt Arad várossában lévő ügyvédek és aradi fiatalság. aradi polgár mester Scherfenidert felkérték, hogy a város házában azonnal tanácskozmányt hívjon össze, mire ő reá is állván, annak más következése nem volt, mint hogy csak ugyan elnöktele alatt egy választmány neveztetett ki a ne talán tán megzavarandó rendnek fenntartására és az itt fennálló három osztálybeli ör sereg szaporítására; más nap vasárnap lévén, az itteni fiatalság hozza csatolt nép tömegel, azonba minden kicsapongások vagy rend fel forgatása nélkül, magyar színű lobogókkal, melyre az *Egyenlőség* volt reá írva, a városon öröm érzések ki fejezése mellett énekelvén az ösmeretes pesti szabadsági dalt, fel és alá jártak közös szabadságot, osztálybéli egyenlőséget hirdetvén, a várba is által mentek, de mivel a katonaság által semmiben leg kevésbé sem hátráltattak, onnan a városba is már visszatérvén a szín házat lepték meg, és ott magyar szabadságot szavaltatván, csendesen elszéledtek; másnap, az az folyó hó 20n város tanácsa a szabad sajtó iránt érkezett nagyméltóságú Helytartó Tanács rendeletit¹ kihirdetendő midőn ülést tartani kívánt, ismét fiatalsággal vegyített főleg aradi váltói ügyvédek mindenféle oda tódult néppel szaporitva a városházára rohantak, követelvén, hogy értesíttessenek, minő rendeletek érkeztek, sótt, hogy a város üllését nyílt ajtók mellett tartsa, mire a város tanácsa azon kijelentéssel, hogy csak mint hallgatók eresztetnek bé, illy körülményekben kívánságának engedni, és ha bár több féle indítványok, közben szólások a megjelentek által történtek, a városi tanácsnak ülése csendesen el oszlott a jelen volt nép azon ki jelentése mellett, hogy ezentül a város üléseit nyitott ajtók mellett tartani rendelék; folyó hó 22én regvel érkezvén gróf Battyanyi Lajos felelős ministeriuma iránti tudósítás, úgy magának gróf Battyanyinak a rend és csend fenntartása tekintetében all ispányinak, úgy város polgár mesterének szóló rendelete², ismét öszve sereglett nép tömeg polgár mesternek meg jelentvén követeltetett, hogy más nap a nyert magyar szabadságért történt felelős miniser ki neveztetésért a római catholica templomba Te Deum tartassék, és arra itt létező törvényhatóságok és katonai rend meghívattassék, az órserég nemzeti lobogókkal felékesítve üdvözetit tegye, és estve a város ki világitassék, mit nevezett polgár mester meg rendelvén és a város ki is világitatván, a vármegye házánál is a megjelent tömeg kívánságára a nemzeti lobogók ki függesztettek, mai nap pedig 10 órakor a Te Deum számos tömeg jelenlétében itt lévő katonaság hozza járulásával, melyre

a megyei karok és rendek, magam is megjelentem szokott renddel, megtartatott és ez alkalommal az ide ./. párban rekesztett imádság osztatott szét, a templomból való ki jövetel alkalmával pedig egy két fiatal fel kiáltott: Éljen a sajtószabadság, Éljen gróf Battyányi miniszter, Éljen Sztánsits, Éljen Kossuth, és mire főleg hatást gyakorolni kívántak, Éljen az egyenlőség; ezáltal is azomba a rend legkevésbé sem zavartatott meg, és a felállított őrseregek soronként magokat bé mutatván, ismét illő csenddel az őszve sereglett nép szét oszlott; meg említenő még, hogy az itt létező sajtó személyzet külön dísz öltönybe ennek szabadságát ünnepelte, ma este pedig a színházban ismét új szaválás történt, — és így hazánkban sebes lépésekkel történt változások eddig szabad királyi Arad városában a rendnek legkisebb megzavarása nélkül folytak le. A mi már átoljában a megyét illeti, ezen kiterjedtebb megyére nézve a hír sokkal kevésbé hatott még a köz nép közé, mint sem hogy ennek következeit kiszámítani lehetne, anyi bizonyos, hogy itt Aradon közönségesen terjed a hír, miképp már a jobbágyok tökéletesen szabadok, úrbéri viszonyuktól mentek és dézsmától is felszabadítottak; itt ugyan e részben is a szükséges intézkedések meg tétettek, és semi el nem fog mulasztatni a kívánatos rendnek fenntartására, ne hogy a köz nép erőszakos lépésekre fakadjon, a mennyiben azomba tagadhatatlan, hogy e megyében még igen friss emlékezetben levő számos rendezések, legelő elkülönözések által nem igen jó érzésű emléke vagyon az úri viszonyokhoz, az úgyis még az első qualificatioira sem jutott jobbágyi osztály rossz szándékú, és a következt meg sem fontoló bujtogatók által igen könnyen erőszakos lépésekre felingereltethetnek, és ennél fogva a következé a mindenható keziben van.

Fő hercegség legkegyelmesebb rendeletére³, melyben gróf Battyány Lajosnak felelős miniszterre való kinevezetése a megye tudára adatik, úgy magának gróf Battyány Lajosnak al ispányhoz intézett meg hagyásának nagyobb siker eszközlésére all ispán jövő április hónap 5dikére köz gyűlést hirdetett azért is, hogy netalán bővebb intézkedésekre is alkalom szolgáltatassék; bátorkodom azomban részemről fenségednek arról alázatos megjegyzésemet tenni, hogy létezik a megyében egy körülmény, minél fogva a béke és csend jelen fel ingerült állapotban könnyen meg zavartathatik. Arad megyében tudniillik még 1833 esztendőben mintegy közel 20 községek a görög nem egyesült hitből az görög egyesült hitre által térvén, miután 1846 esztendőben eő felségének azon kegyelmes engedménye, melly az által térés iránt 1844 törvénycikk a görög nem egyesültekre is ki terjesztetik, ezen tárgy a megyében foly pedig Bohus János táblabíró és ország gyűlési követ birtokához tartozó Galsa községében oly ingerültségi fokra emeltetett, hogy a templomot már erőszakosan el foglalni, sőt az a megye részéről kinevezett küldöttség többsége által is adattatni határozatott, de ebben leg felsőbb rendeletek következtében is hátráltatván, az irományok még 1847 esztendő szeptemberi gyűlésből a nagyméltóságú Helytartó Tanácsnak felterjesztett ugyan, arra azomban még elhatározó végzés nem keletkezett; feltehető tehát, hogy ezen alkalmot megragadván, az erőszakos lépésekhez nyúlnak, és ezáltal szinte 20 megyei községekben a csend fel zavartatik, és pedig annál inkább, hogy 3 hét múlva oláh húsvét lévén, a számos görög nem egyesült papság erre a népet könnyen felbujtogathatja, mit rendel a nagyméltóságú Helytartó Tanács, nem tudom, de én leg célérányosabbnak tartanám, ha a görög nem egyesült karlovici érsek által

jelen körülményekbe az ide való görög nem egyesült nép és papság e tekintetben is a csend fenntartására intetne, úgy is az általtérés már el nem maradhat, csakhogy erőszakos lépések ne történyenek.⁴

A mi már személyemet, állásomat illeti, szívem mélyében érzem eő felségének igénytelen személyem iránt való kegyelmét, fenséged dicsőült édesatyának el felejthetetlen nagy nádorának kegyelmes pártfogását, háládatos jobbágyi érzéseimet, tántoríthatatlan hűségemet mint királyom leghűbb jobbágya a sírba viszem, de általlátom, sőt meggyőződésemmel bévallom, hogy megváltozott országos viszonyoknál és azon környülményeknél fogva, mellyel tisztem folytatására fel szólítottam, eme hivatal utóbbi viseletére számot nem tarthatok, személyem iránti rendeltetését tehát fenséged mint úgy is királyi helytartó leg kegyelmesebb kezeibe le teszem, és habár vagyonszerű állapotomat a sors szűkebbre is szorította, annyit még is rendelt, hogy takarékoságom mellett mint felséges királyomnak hű jobbágya hátra lévő életemet dicső austriai ház iránti tántoríthatatlan hűségben, a szükség, éltem feláldozásával is el tölthessem, és belső hazafisi megnyugvásomat abban találhassam, hogy felséges koronás uram kegyelmire érdemes voltam.

Többnyire császári királyi fő hercegséged kegyelmességébe ajánlott leg mélyebb tisztelettel vagyok.⁵

Arad március 24én 1848.

Fenségednek leg alázatosabb szolgája

Faschó Jósef

[Rezoluție]:

Rajacsics ő excellenciájának e szerint irandó. Faschónak pedig, hogy ha ideje lészen, más hivatalért folyamodjon.

István

Alteța voastră arhiducală, moștenitor imperial regal, palatin al Ungariei și locotenent regal. Preamilostivul meu domn!

Potrivit indatoririlor mele eram pe cale să raportez din partea acestui comitat excelenței sale, fostului mare cancelar, că adunarea [sau congregația comitatensă] începută la întâi a lunii s-a încheiat în 14, fără manifestarea celei mai mici neliniști, în deplină ordine și cu totală libertate a dezbatărilor. Ea a avut menirea de a elabora instrucțiunile ce trebuiau date deputaților cu privire la: problemele țării; relațiile interne ale comitatului; achitarea impozitelor restante; plățile provenite din neglijența administrare a vistieriei.

Dar tocmai atunci s-a răspindit, în mod surprinzător, vestea generală că la Viena, în capitala monarhiei, și în Ungaria, liniștea a fost tulburată. Ca urmare, a avut loc nu peste mult timp, pe de o parte numirea alteței voastre arhiducale ca locotenent regal cu puteri depline, iar pe de altă parte a contelui Batthyány Lajos ca prim-ministru responsabil. Noul prim-ministru responsabil al națiunii a trimis instrucțiuni referitoare la eventuala periclitare a ordinii direct oficiului vice-comitelui, făcându-l totodată răspunzător în această direcție. De aceea, în împrejurările de față, consider de datoria mea, ca șef al comitatului, să înaintează cu umil devotament acest raport înălțimii voastre arhiducale.

În 17 a lunii a sosit înștiințarea despre evenimentele din Pesta, împreună cu proclamațiile tipărite acolo. A doua zi, adică în 18 a lunii

după-masa, numeroșii avocați din Arad și tineretul arădean, l-au rugat pe primarul orașului, Scherfenider, să convoace de îndată o consfătuire la primărie. El a și acceptat-o imediat. Rezultatul a fost pe de o parte constituirea sub președinția [primarului] a unei comisii pentru menținerea ordinii ce putea fi eventual tulburată, iar pe de altă parte sporirea gărzilor de aici alcătuite din cele 3 clase sociale. Ziua următoare a fost duminică. Tineretul de aici și mulțimea ce i s-a alăturat a umblat de ici-colo prin oraș, cu drapele tricolore [maghiare], pe care era scris „Egalitate“. Nu s-au comis însă acte de indisciplină sau de răsturnare a ordinii. Sentimentele de bucurie s-au exprimat prin intonarea cunoscutului cântec de libertate pestan. [Vorbitorii] s-au pronunțat în favoarea libertății pentru toți și a egalității claselor sociale. Au trecut și prin cetate. Deoarece n-au fost incomodați cu nimic de armată, s-au întors și au umplut teatrul, unde au aclamat libertatea maghiară. Apoi s-au împrăștiat în liniște. Ziua următoare, adică în 20 ale lunii, consiliul orașului dorea să țină o ședință, în care să facă cunoscută dispoziția cu privire la libertatea presei, trimisă de înalta Locotenentă regală¹. Din nou avocații arădeni, mai ales cei cambiali, au alergat la primărie. Împreună cu tineretul și cu tot felul de oameni au cerut să fie anunțați ce fel de dispoziții au sosit. Mai mult, au cerut chiar ținerea ședinței consiliului orașului cu ușile deschise. Datorită împrejurărilor consiliul orașului a cedat dorinței lor, dar i-a avertizat că îi lasă să intre numai ca ascultători. Ședința consiliului orașului s-a terminat în liniște cu toate că au avut loc mai multe propuneri și întreruperi. Poporul prezent a formulat din partea lui declarația că pretinde ca ședințele consiliului orașului să se țină de acum încolo cu ușile deschise. În dimineața de 22 a lunii a sosit înștiințarea pentru numirea primului ministru responsabil, Batthyány Lajos². Tot atunci [a sosit] dispoziția contelei Batthyány către vicecomite și primarul orașului cu privire la menținerea ordinii și liniștii. Poporul s-a înfățișat din nou la primar și a cerut: să se officieze în ziua următoare un tedéum în biserica romano-catolică pentru libertatea dobândită de Ungaria și în cinstea numirii unui prim-ministru responsabil; la el să se invite municipalitățile locale, precum și corpul militarilor; gărzile prevăzute cu drapele naționale [maghiare] să prezinte onorul; seara orașul să fie iluminat. Primarul a și dat ordin în sensul celor de mai sus. Orașul s-a iluminat. Pe clădirea prefecturii s-au arborat drapele naționale [maghiare], conform dorinței poporului care era de față. Azi la ora 10 s-a oficiat tedéumul în prezența unei mari mulțimi, care a sporit cu armata aflătoare aici. Stările și ordinele comitatense s-au înfățișat în ținuta obișnuită. Am fost de față și eu. Cu această ocazie s-a distribuit rugăciunea anexată aici. La ieșirea din biserică doi tineri au strigat: trăiască primul ministru contele Batthyány; trăiască Táncsics; trăiască Kossuth și pentru a avea efect, trăiască egalitatea. Însă nici cu această ocazie ordinea n-a fost tulburată de loc. Garda cetățenească s-a prezentat în ordine pe rînduri. Lumea adunată s-a risipit din nou în liniștea convenită. Mai este de amintit că personalul ziarelor de aici a sărbătorit aparte libertatea presei, îmbrăcat în veșminte de gală. În seara aceasta au avut loc iarăși declamări la teatru. Schimbările survenite cu pași repezi în patria noastră au decurs astfel, în orașul liber regal, fără nici o tulburare a ordinii. În ceea ce privește comitatul, ținînd cont de extinderea lui, știrea s-a răspîndit în general, într-o mică măsură în sinul poporului de rînd, pentru a ne putea da seama de consecințele ei. E cert că aici

la Arad se răspîndește grozav știrea că iobagii sînt eliberați de sarcinile urbariale, scutiți de dijmă și deci întru totul liberi. S-au luat măsurile necesare în această direcție. Nu se va omite nimic pentru menținerea ordinii dorite, pentru ca nu cumva poporul de rînd să recurgă la acte de violență. Este de netăgăduit că în acest comitat sînt încă vii în memoria oamenilor numeroasele măsuri abuzive, printre care separarea pășunilor. Ele n-au lăsat amintiri prea plăcute față de raporturile urbariale. Clasa țărănilor iobagi, care n-a ajuns nici la un minimum de cultură, este întăritată. Ea poate fi foarte ușor determinată la acțiuni violente de către instigatorii care nu se gîndesc la consecințe. Ținînd cont de toate acestea, cele ce vor urma sînt în mîinile atotputernicului.

Pentru a asigura un succes deplin, atît ordinului preamilostiv al înălțimii voastre arhiduale³, prin care se aduce la cunoștința comitatului numirea lui Batthyány Lajos ca ministru responsabil, cît și dispozițiile contelui Batthyány Lajos către vicecomite, vicecomitele a anunțat o adunare generală pe data de 5 aprilie. Ea va oferi prilejul pentru luarea unor eventuale măsuri mai complete. Am curajul să prezint alteței voastre umila observație, că în comitat există o împrejurare, care poate ușor tulbura pacea și liniștea, în starea actuală de iritație. În comitatul Arad au trecut în 1833 vreo 20 de comune de la ortodoxism la biserica greco-catolică.

Milostiva concesiune a maiestății sale din anul 1846, care prin articolul de lege 1844 se referă la ortodocși în vederea trecerii lor la greco-catolicism, este în curs de desfășurare în comitat. În comuna Gașa, aparținătoare moșiei asesorului și delegatului dietal Bohus János s-a ajuns la o stare de agitație atît de mare, încît [sătenii] au hotărît să pună stăpînire cu forța pe biserică. Majoritatea membrilor comisiei numiți din partea comitatului a decis chiar predarea ei. Au fost oprîți însă în intenția lor de dispozițiile cele mai înalte. Încă la adunarea din septembrie 1847 s-au înaintat actele Locotenenței regale, dar n-a sosit nici o hotărîre decisivă. Se poate presupune că [sătenii] vor încerca să profite de această ocazie și vor recurge la acțiuni violente. Astfel, în aproape 20 de localități liniștea ar putea fi tulburată. Aceasta cu atît mai mult, cu cît peste 3 săptămîni vor fi Paștile românești. Atunci numeroasa preoțime ortodoxă ar putea ușor ațîța poporul. Ce dispune Locotenența regală, nu știu. În împrejurările actuale, eu consider cel mai oportun ca mitropolitul din Karlowitz să sfătuiască poporul și preoțimea să păstreze liniștea. Convertirea se va face oricum, numai să nu aibă loc acțiuni violente⁴.

Simt în adîncul inimii mele bunăvoința maiestății sale în ceea ce privește funcția și persoana mea neînsemnată; la fel, protecția milostivă a proslăvitului dvs. tată, a neuitatului mare palatin. Supusele mele sentimente de recunoștință și fidelitatea neclintită le voi duce în mormînt ca iobagul cel mai credincios al regelui meu. Totuși întrezăresc, ba chiar mărturisesc cu convingere, că deși am fost solicitat să-mi îndeplinesc funcția în continuare, în împrejurările și în raporturile schimbate ale țării nu pot accepta să o dețin pe mai tîrziu. De aceea, așez destinul persoanei mele în mîinile cele mai binevoitoare ale alteței voastre ca locotenent regal. Cu toate că soarta mi-a micșorat averea, totuși mi-a lăsat atît cît să-mi petrec economicos zilele ce mi-au mai rămas ca supus al regelui meu, cu o fidelitate neclintită față de glorioasa casă austriacă, dacă e nevoie chiar cu jertfirea vieții mele. Încerc să găsesc

liniștea sentimentelor mele patriotice cu convingerea că mi s-a convenit bunăvoința preainaltului meu stăpîn încoronat.

Recomandîndu-mă alteței voastre, arhiduce imperial regal, rămin cu cel mai adînc respect sluga cea mai umilă a alteței voastre⁵.

Arad, 24 martie 1848

Faschó József

[Rezoluție]

I se va scrie în acest sens excelenței sale [mitropolitului] Rajačić, iar lui Faschó să recurgă la solicitarea unei alte funcții dacă va avea timp.

István

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg nádori levéltára, nr. 633/1848. Foto: 12 271—12 276.

¹ V. doc. 5.

² V. doc. 10.

³ *Copie.* Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 642/1848. Foto: 2 450. Publicat de Pap Dénes, *Okmánytár*, vol. I, p. 19.

⁴ În legătură cu aceste conflicte religioase, palatinul răspunde, la 1 aprilie, specificînd că a făcut demersurile necesare către consiliul locotenențial regal și către mitropolitul de la Karlovitz. V. Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg nádori levéltára, nr. 633/1848. Foto: 12 280—12 281. Pentru rescriptul palatinului către consiliul locotenențial regal în care cere rezolvarea urgentă a conflictului bisericesc, v. idem, nr. 644/1848. Foto: 12 279.

⁵ Raportul administratorului comitatului Arad ilustrează concepția lui conservatoare și atașamentul său față de regimul habsburgic, întrucît acesta îi asigurase puterea economică și politică. După ce îl asigură pe palatin că va rămîne fidel dinastiei, își prezintă demisia din funcția de administrator lăsînd să se înțeleagă că nu era de acord cu transformările innoitoare. Raportul este încă o dovadă că pînă la izbucnirea revoluției, atît adunările (sau congregațiile) comitatense, cît și consiliile orașenești (sau magistraturile), în calitatea lor de instituții ce înfrunghiau organele locale ale puterii de stat, erau rezervate stărilor privilegiate. Transformarea lucrărilor consiliului orașului Arad în ședințe deschise nu convenea autorului raportului. Ședințele deschise nu echivalau totuși nici la Arad cu accesul neprivilegiaților la luarea deciziilor, chiar dacă manifestații au cerut libertate și egalitate pentru toți. Ceea ce-l îngrijorează mai mult pe autorul raportului este teama de acțiunile revoluționare antinobiliare ale iobagilor în marea majoritate români, nemulțumiți pe de o parte de răpirea pășunilor comunale pe prilejul comasărilor din anii anteriori, iar pe de altă parte de trecerea forțată la confesiunea greco-catolică a circa 20 de sate ortodoxe din comitat.

56

Arad, 24 martie 1848.

16 jelentés

Nagyméltóságú Gróf és Minister Elnök Úr!

Hazánk békés átalakulásához szükséges közcsend és bizalom fentartása iránt f. hó 17én költ 16 számú kegyes körrendelete¹ folytában, azon meggyőződéssel, hogy hazánk függetlenségét és boldogságát, úgy nemzetiségünket szilárdító jelen kormányformát tiszta lélekkel fentar-

tani minden honfinak, kivált pedig köz tisztviselőnek szent kötelessége, az illető tisztviselőknél a szükséges intézkedéseket, a hivataloskodással járó felelőség hozzá kapcsolása és kellő óvatosság ajánlása mellett megtevén, különösen következőleg intézkedtem.

1or Illető tisztviselőknak meghagytam, hogy kerületeikből, ide értve a közgyűlések idejét is, híradás és helyettesítés nélkül *el ne távozzanak*, és hogy a felelőség nem remélt esetben alkalmazható legyen, a kerületi községet a szolgabíró és esküdt között személy szerint felosztottam, magam pedig a megye szék helyéből, ha csak a csend és rend nem kívánja, *el nem távozom*.

2or Az illető földes urakat és azok tisztviselőit javasláskép felszólítottam, mikép azt, hol megtagadást gyanítanak, az úrbéri járandóságokat ne követeljék.

3or Mivel a jelen körülmények a megyei tisztviselőkkel gyors és biztos közlekedést szükségelnek, nehogy valamely nem remélt zavar kiütésekor a leveleknek eddig gyakorlott faluról falura küldése azok megérkezését késleltesse, *avagy* ha ez épen zavargó községet érne, veszedelmeztesse, az aradi és megyénk mind a négy vidéke felé menő kir. *postahivatalokat* megkerestem, hogy tisztviselőkhöz innen, *avagy* általuk, hozzám küldendő minden hivatalos leveleket elfogadják és tovább szállítsák.

4er Félvén attól, hogy hazánkban nyerendő engedmény miatt. *Hunyad* és még most *Zaránd* vármegyék terhesebb szolgálat alatt lévő lakosai felzavarodhatnak, s a baj onnan jöhet által, azon megyék elnökeit e körülállásokról figyelmeztettem, kérvén, hogy zavargás eseteit velem haladéktalanul közöljék.

5ör *Banknoták* beváltási helye Temesvár lévén, azok iránt terjedett hír nyomán általános rémülés keletkezett, mi végre Arad város polgármesterét Temesvárról hozandó ezüst pénz iránt, minthogy némi kihirdetések tőle jöttek, és a városházánál beváltások is történtek, hivatalosan felszólítottam.

6or Minthogy a pesti 12 pont közül az utolsóban kitett *unió* a görög egyesült és nem egyesülti rész előfordult kérdésre vétetett az oláhság által, s ez aggodalmakat szült, az uniónak Erdélyeli céloztatását a tisztviselők által a kétkedőknek tudtára adattam.²

7er Bihar megyei Szalontáról írni irodánkban volt Oláh nevű ifjút, ki Aradon a nép között a piacon tartott beszédekkel zavart tenni akart, a megyéböli eltávozásra bírattam.

Egyéb aránt megyém földnépének kedélyét ösmérve, remélem itt zavarok anyival kevésbé lesznek, mivel a nép a hallott jóvoltokat alig meri hinni, és örömiük, elégtűségük mindenhol nyilatkozik, mivel továbbá a földnépe az irányukban mindenkor szelid bánású megyei tisztviselőkhöz és helybeli előljáróikhoz folyvást bizalommal viseltetik.³

Gépsz tisztelettel maradván Aradon, március 24. 1848.

alázatos szolgálja

Török Gábor Arad megyei első alispán.

Prima înștiințare

Preamărite domnule conte și prim-ministru!

[Am primit] circulara binevoitoare nr. 1 din 17 a lunii cu privire la menținerea liniștii și încrederii publice¹, necesară pentru transformarea pașnică a țării noastre. Sînt convins că este datoră sfîntă a fiecărui

cetățean, în special a funcționarilor publici, să păstreze cu suflet curat independența și fericirea patriei, ca și actuala formă de guvernământ pentru consolidarea națiunii noastre. De aceea, am făcut demersurile necesare la funcționarii respectivi, le-am atras atenția asupra răspunderii funcțiilor lor și le-am recomandat precauțiunea necesară.

Prin urmare am luat următoarele măsuri speciale:

1. Am dispus funcționarilor respectivi să nu *părăsească* circumscripțiile lor, nici chiar în perioada dietelor, fără înștiințare și înlocuire; pentru ca sarcina să fie realizabilă în cazuri neprevăzute am împărțit personal comunele circumscripției între jude și jurat; eu mă voi îndepărta din reședința comitatului numai dacă [tulburarea] liniștii și ordinii mi-o va cere.

2. Pe nemeși și pe administratorii lor i-am invitat și le-am propus să nu insiste asupra prestațiilor urbariale, acolo unde presupun refuzarea lor.

3. Împrejurările actuale necesită comunicare urgentă și sigură între funcționarii comitatului; potrivit vechii practici, corespondența se trimitea din sat în sat; de aceea, pentru a asigura sosirea ei fără întârziere în cazul izbucnirii unor eventuale tulburări și a nu o periclita dacă ar ajunge într-o comună revoltată, am rugat oficiile poștale regești, care comunică cu Aradul și cu toate cele patru împrejurimi ale comitatului nostru, să primească și să expedieze mai departe toate scrisorile oficiale trimise de aici către funcționari sau din partea lor către mine.

4. Locuitorii comitatului Hunedoara și ai Zarandului mai prestează încă slujbe [urbariale] grele; ei s-ar putea revolta din cauza transformărilor ce au loc în țară; temîndu-mă că necazul va porni de acolo, am atras atenția conducătorilor acestor comitate asupra circumstanțelor și i-am rugat să-mi aducă imediat la cunoștință cazurile de răzvrătire.

5. Preschimbarea bancnotelor efectuată pînă acum numai la Timișoara, a produs o panică generală privind schimbul; iată de ce l-am atenționat în mod oficial pe primarul din Arad să fie aduși bani de argint de acolo. Dealtfel, cîteva somații au venit chiar de la el, iar unele preschimbări au și avut loc la primărie.

6. Uniunea figurează ultima printre cele 12 puncte pestane; ea a fost pusă în discuție de români fie ei greco-uniți, fie neuniți, ceea ce a generat neliniște²; prin [intermediul] funcționarilor am adus la cunoștința scepticilor, scopul uniunii Transilvaniei [cu Ungaria].

7. Tînărul Oláh din biroul de concepți, originar din Salonta, comitatul Bihor, a vrut să provoace tulburări. El a ținut discursuri în fața poporului adunat în piața Aradului. În consecință, l-am determinat să plece din comitat.

Dealtfel cunoscînd starea sufletească a țărănimii din comitatul meu, sper că aici nu vor avea loc tulburări, cu atît mai mult, cu cît poporul abia îndrăznește să creadă în îmbunătățirea de care se aude. Bucuria și satisfacția lui se manifestă pretutindeni. Țăranii au în continuare încredere în funcționarii comitatului și în superiorii lor locali, care s-au purtat întotdeauna cu blîndețe față de ei³.

Rămîn cu tot respectul servul umil

Arad, 24 martie 1848

Török Gábor
primul vicecomite al comitatului
Arad

¹ V. doc. 10.

² Este vorba de neliniștea cercurilor nobiliare față de atitudinea antiunionistă a românilor.

³ Este primul document oficial ce consemnează atitudinea opoziționistă a românilor față de uniune, dar și cel dintâi care dă atenție comportamentului dregătorilor din aparatul de stat nobiliar local față de iobagi.

57

Viena, 24 martie 1848.

Fenséges Császári Királyi örökös Fő Herceg Nádor! Legkegyesebb Uram!

Miután a jelen országgyűlés folyama alatt uram királyom kegyelmiből viselt főispán-helytartói hivatalomra a törvénytelenység bélege ütött, kéntelennek érztem magammat főispán-helytartói hivatalomat ő Császári Királyi Felségének lábaihoz letenni.

Amidőn ezen eljárásomat császári király főhercegségednek mint az ország leg első alkotmányos tisztének s leg kegyesb fő kormányzójának hódoló mélységes tisztelettel s alázattal bé mutatni szerencsém van — nem fájlalhatom eléggé, hogy éppen császári királyi főhercegségednek olly sokat ígérő fő kormányzása alatt — s akkor vagyok kéntelen eddigi hivatalos pályámról lelépni — mikor a reánk nehezkedett események súllya minden igaz hazafit kétszeressen látszatik felhivatni a közre munkállásra.

Leg magasb kegyességébe alázattal ajánlott hódoló mély tisztelettel vagyok:

Császári királyi főhercegségednek leg alázatosabb szolgája
Bécsben 24 Mart. 1848.

Báró Ambrózy Lajos volt Temes
megyei főispáni helytartó

Înălțate palatin imperial regal, arhiduce moștenitor!
Preamilostive domn!

În cursul actualei Diete, postul meu de administrator purtat din grația regelui a fost înfierat ca ilegal. De aceea, m-am simțit obligat a-l așeza la picioarele maiestății sale imperiale regale.

Am considerat necesar să-mi prezint demisia cu adînc respect și umilință alteței voastre arhiducale în calitate de prim funcționar constituțional al țării și de cel mai binevoitor guvernator. Îmi pare nespus de rău că sînt nevoit a mă retrage din funcția mea oficială chiar sub guvernarea atît de promițătoare a alteței voastre arhiducale și într-un moment cînd povara evenimentelor care s-au abătut asupra noastră pare a chema îndoit pe fiecare patriot adevărat la acțiune.

Recomandîndu-mă cu umilință celei mai înalte bunăvoințe, rămin cu respect adînc sluga cea mai umilă a alteței voastre arhiducale.

Baron Ambrózy Lajos,
fostul administrator al comitatului Timiș

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg nádori levéltára, nr. 344/1848. Foto: 12 264.

Viena, 24 martie 1848.

Bécs Martius 24-kén 1848.

Tisztelt Barátom!

Hogy eredeti és igaz tudósítás nélkül ne légy — csak egy néhány sort írok. Az itteni állapot csendes és meg vagyok rólla győződve, hogy ha külföldi emissariusok nem zaklattyák fel a nyugalmat, nem is fog meg zavartatni. A francia forradalomnak következései, melyek minden birto-
köl veszélyeztetvén, egyenesen a kommunismushoz vezetnek, hatás nélkül nem maradtak. Gyárosok és kereskedők kérdik, mi a nagy zajnak eredménye, s még azok is, kik a mozgalomba munkások voltak, tartanak tőlle, hogy már débordírozva vannak.

Annál rosszabbul állnak a dolgok Magyar országban, az az Pesten. Az ellenzéki kör: Petőfy, Irinyi, Irányi és Vasvári dictaturájok alatt már Batthányinak fejére nőttek, és a leg nagyobb terrorismust gyakorolják, a rendek által el fogadott sajtó törvényeket el égették, a környékbéli parasztságot lázították etc. Deákkal (ki tegnap ide fenn volt s a ki oly rossz színbe van, hogy alig ismertem reá) hosszason szóllottam, ő a mint látszik, minden reménységet el vettett, ő maga is azt mondá, hogy ezen rögtönzött törvényekre semmi szükség nem volt, a parasztság mindenütt csendbe volt etc. Némely részekről nagy a reactio. Bács vármegye ki jelentette, hogy a régi állapotba akar meg maradni, Vas vármegyében a nemesség vissza utasította a törvény javallatokat. Várva várom az erdélyi híreket. Mitől ott leg inkább tartok, az újságok hazugságainak hatása. Így minden lap a magyar ministereket már meg nevezi, pedig hidd el *nékem*, hogy még egy sincs ő felsége által kinevezve, sem hatáskörük meg-állítva, és csak a párt érdek szórja szét a híreket (melyeket az újságok féltökben mind utánna írnak), hogy annál erősebben alapították meg a hatásuk felőli hiedelmet.

A fő dolog most: időt nyerni s magát a lehetőségig consolidálni, különben a forradalom martalékjává váltunk — pedig ha valahol — még talán nállunk tarthattuk fel leg előbb, kivált, ha az embereknek korán fel nyílik szemök, hogy mi várja őket.

Isten adjon erőt, egészséget és ki túrést változatlanul igaz barátod

J.

Viena, 24 martie 1848

Stimatul meu prieten!

Îți scriu doar câteva rânduri pentru a nu rămîne fără o informare originală și adevărată. Starea de aici este liniștită. Sint convins că dacă emisarii străini nu vor conturba pacea, ea nu va mai fi amenințată. Urmărilor revoluției franceze, care duc direct la comunism, și periclit-tează orice proprietate, n-au rămas fără efect. Proprietarii de fabrici și

negustorii se întrebă ce rost are tumultul prea mare. Chiar și cei ce au participat la mișcare, acum se tem, fiind deja depășiți de ea.

Cu atât mai rău stau lucrurile în Ungaria, la Budapesta. Cercul opoziționist dominat de Petőfi, Irinyi, Irányi și Vasvári se suprapune deja peste autoritatea lui Batthyány și exercită cel mai mare terorism; a ars legile de presă acceptate de ordinele [privilegiate]; ațîță țărani din împrejurimi etc. Am discutat îndelung cu Deák (a fost ieri aici și arată atât de rău, încît abia l-am recunoscut). După cum se pare, el a pierdut toată speranța. A spus chiar el că nu erau necesare astfel de legi improvizate. Țăranii au fost peste tot liniștiți etc. Reacțiunea este mare din partea unora. Comitatul Bács de exemplu, a declarat că vrea să rămînă la vechea stare. În comitatul Vas nemeșimea a refuzat proiectele de legi. Aștept cu nerăbdare știri din Transilvania. Acolo mă tem cel mai mult de efectul minciunilor din ziare. Fiecare din ziare caută să impună [persoanele din fruntea] ministerelor maghiare. Dar crede-mă *pe mine*, că nici una din ele nu este numită de maiestatea sa și nici sfera de activitate nu le este determinată. Numai interesele de partid împrăștie zvonurile (pe care ziarele le reproduc de frică), pentru a întări cu atât mai mult credința în puterea lor.

Lucrul principal este acum: de a cîștiga timp și de a ne consolida cît mai mult posibil. Altfel vom deveni prada revoluției. Dacă există posibilitatea de a se arăta undeva ce se poate realiza, atunci noi avem posibilitatea a o face cel mai repede, mai ales că oamenii își deschid grabnic ochii.

Dumnezeu să-ți dea putere, sănătate și răbdare

neschimbabilul tău prieten adevărat

J.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Teleki din Luna de Jos. Misive. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 43—44.

59

Sibiu, 24—25 martie 1848.

Provocațiune

Fraților români!

Unghurii chiamă pe ardeleni la unire, Clujul s-au dechiarat cu mare solemnitate, cum că vrea a se uni; așa vor face și secuii, poate numai sașii nu vor vrea. *Dar românii ce vor face?*¹ De la deslegarea întrebării acestea atîrnă viața sau moartea românilor. Aici se cade să-și deschidă ochii tot românul, că acum a venit timpul, cu care de se vor folosi bine, le vor dobîndi toate, iar de se vor folosi rău, le vor perde toate, și care le-au mai rămas, adecă-și *vor pierde naționalitatea și cu ea toate.*

Ascultați dară strănepoți romanilor! Acea ce să cade să cugete și să grăiască astăzi tot românul — fie popă, fie nobil, ostaș, cetățian sau sătean, ascultați ce se cade astăzi să răspundă unghurilor, secuilor și sașilor!!!

Noi românii nu vrem pînă atunci despre unirea asta cu voi unghurii a vorbi, pînă cînd nu se va pune nația română iar la vrednicia acea

politică, de care o ați desbrăcat voi unгурii, secuii și sașii. Voi ați făcut asupra nații noastre cum v-au plăcut, ați pus în Aprobatele voastre cum că românii, nația cea mai veche a Ardealului, e numai suferită, i-ați scos pînă în ziua de astăzi, de la toate deregătoriiile cele mai înalte.

Toate cele mai grasă vi le-ați ținut vouă, de au ajuns vreun român la vreo deregătorie, pe acela l-ați făcut să-și lase legea sa, să se lepede de maica sa, care l-au născut, l-au aplecat — și de nația sa care l-au ținut la școale cu sudoarea ei pe sama voastră. Destul, mai încolo nu vreau a vă număra păcatele, ca să nu turburăm cu pomenirea lor săr-bătoarea aceasta minunată a popoarelor care o au făcut dumnezeu dom-nul popoarelor, să ne bucurăm, și să ne veselim într-însa.

Astăzi răsună cuvîntul cel dulce al libertății în toate cetățile și mine² va răsuna în toate satele. Astăzi este ziua învierii popoarelor celor moarte!

Românilor! Ascultați, voi pînă acum ați fost morți politicește, nu-mai pe unğuri îi cunoaște legile țierei, iar nu alte nații vii politicește. Voi dar un milion și tri sute de mii mai bine de români nu sînteți pe lume ca nație. Încă o dată fraților! Astăzi este ziua învierii dreptului nostru, blem³ dară, să răsturnăm piatra de pre mormînt, să dezlegăm înfășurăturile nații române cele de 10 sute de ani, ca să iasă din groapă, și să trăiască în veci.

Preoților! De sunteți voi adevărați părinți pr[ecum] vă numesc pe voi oamenii, nu vă despărțiți de dreptul nații, nu vă despărțiți interesul de al poporului român, pentru d[umne]zeu, vă rugăm să nu vă mai uniți cu nimenea, pînă nu veți vedea fericit pre poporul român, cu care sunteți de o credinție; fiți dară cu o credinție către olaltă, voi numai atunci puteți fi fericiți cînd vor fi fericiți fiii voștri cei sufle-tești — și apărați-vă numele cel dulce și strălucit de român și limba cea dulce. Spuneți-le dară unğurilor: Noi nu vorbim nici despre unire pînă nu se va publica în dietă și țară cum că nația română se cunoaște ca nație română!

Români nobili! Răspîndiți ca stelele ceriului pe pămîntul Făgăra-șului, Sălagiului, Hațegului, Kioarului, [pînă la] Moldova, cu un cu-vînt toată Țara Ardealului — voi strănepoți acelora, care cu arme oștiți pentru patria v-ați cîștigat nobilitatea, deșteptați-vă din somnul cel greu, nu vă lăsați să vă amăgească cu minciuni, să vă ție numai ca pre nește lingușitori a unğurilor, despărțiți de maica voastră nația română. Pentru ce să fie numai un ce nobilitatea voastră, care o au cîștigat vitejii voștri strămoși cu brațe române oștindu-se pentru patrie. Fiți dară credincioși către împăratul, patria, dar fiți și către sîngele vostru și neamul vostru!!!

Spuneți unğurilor, noi toți istoria noastră întru aceea o punem că suntem nepoți romanilor, credincioși împăratului nostru și patrii dar de unirea cu care ne imbiati, și la care ne chemați nu voim a ști nimic, pînă cînd nu se va da *congresu național*, în care să ne putem așterne și noi doririle noastre naționale, nu să tot judecați voi numai de noi, adecă voi fără de noi; și pînă nu se va publica în dieta Ardealului, nu în Pesta, cum că nația noastră e primită de nație română, cum ați făcut pînă acum de ați tot umblat cu sfături și tilcuiri, întorcate, articuli asupritori.

Voi ați știut împărți bine petru voi, că ați împărțit nația ungu-rească în două părți, unğuri și secui, ca să ziceți, că sistema stă din 3 nații, și pe români, locuitorii cei mai vechi ai Ardealului, să-i scoa-

teți afară; acumă încă v-ați întărit limba binișor și nația voastră și de a noastră limbă nu vă pasă. Asta nu mai poate așa rămîne. Nația română nu mai poate fi roabă ungarilor, secuilor și sașilor. Limba noastră trebuie să aibă cinstea cuviincioasă înaintea statului și legilor, care le-am apărat și le vom apăra cu sîngele nostru. Nația noastră trebuie să se recunoască și să se asigureze.

Ostașilor, strănepoți a romanilor cu numele și cu fapte.

Regiment r[omân]! Eroi lăudați de Napoleon, virtutea voastră nu-mai atunce va fi în gloria sa cînd veți fi fiii unei nații politicește viețuitoare, nu moarte. Uniți-vă cu frații voștrii preoți, și spuneți-le ungarilor: noi nu putem fi odihniți pînă nu ni-ți cunoaște nația, numai atunci dacă va fi adunată în dietă, toată nația română va putea judeca, cum și subț ce condiții să se unească, pînă atunci protestăm împotriva oricărei unire, care ar îndrăzni să facă cineva cu numele nații.

Români cetățeni și săteni să nu faceți cumva pagube nimănui, că oamenii cei ce fac aceasta nu sînt vrednici de libertate. Ascultați sfaturile fraților voștri, stați totdeauna credincioși împăratului, dar cereți să se ștergă iobăgimea, că de vreo 10 sute de ani ați plătit pămîntul⁴. Auziți i[ubiți] f[rați]! Asta-i politica aceia care vă poate mîntui și numele vostru. Vă rugăm pentru dumnezeu, pentru fericirea și cinstea voastră să nu ascultați de alte politice; ungarii⁵ vor zice: uniți-vă mai întîi cu noi, și apoi vom da asta și asta.

Mai deunăzi zicea ungarii: învățați-ne limba, apoi vom da drepturi. Auziți fraților, la idei sucite! Cine i-au împoterit pre ei ca să lege drepturile de limbă sau unire. Nu le credeți, vreau a vă înșela; răspundeți-le, proclamați pe nația română, lăsați-o în dieta Ardealului, prin reprezentanți aleși de români, după numărul nații noastre, lăsați pe români la județele comitatelor, districtelor, scaunelor și atunci vom vorbi și noi ca nație și voi ca nație.

Încă o dată fraților! Fără nație și republica e numai un despotism afurisit; ștergerea iobăgiei, nația română ca nație română, congres național în care să ne înțelegem mai întîi despre dobîndirea acestora. Nici mai mult, nici mai puțin — aceasta mai întîi, celelalte se vor adauge; fără aceasta și raiul e iad. Afurisit să fie în veci oricare român va îndrăzni a face vreo unire pînă nu va fi proclamată nația română, ca nație primită sensu politico. Poporul român de aceea nu va vrea a ști numai dacă se va primi nația, și se va șterge iobăgia, atunci vom fi odihniți și frați cu toți. Vivat natio romano!

I.O.D.N.N.

Patriotu⁷

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 6 242/1848, 7 012/1848, și G.Pr., nr. 798/1848. Foto: 2 153—2-156; 2 188—2 193. Scrisă cu litere latine de Elizeu Todoran. Alt exemplar scris de G. Stanci în dosarul Papiu-Ilarian. Publicat: fragmentar în Păcățian, *Cartea de Aur*, vol. I, p. 257—258. Cheresteșiu, *Adunarea națională...*, p. 211—214.

¹ Manifestul lui Bărnuțiu a constituit punctul de plecare al întăririi opoziției antiunioniste a românilor.

² În copia lui G. Stanci: Asemenea va răsuna în toate satele.

³ Blem = vrem — dorim.

⁴ În copia din depozitele Bibl. Acad. R.S.R. Pachetul CCLX: „lucrînd pe nimica în brazda domnilor, ați plătit de vreo sută de ori pămîntul care e hrana vieții de pre o zi pe alta, ca atîta, cu atîtea mai mult pentru că l-ați plătit în

cinste, pe nimica pentru că acela al vostru a fost, și pentru acela și-au vărsat sîngele strămoșii voștri romani, dinpreună cu Traian părintele nostru, ca să fie al vostru“.

⁵ In copia de la Bibl. Acad. R.S.R.: „și secuii“.

⁶ In copia lui G. Stanci: „Vivat natio Romana, Vivat“, Georgie Stancs. Documentul nu este iscălit cu numele lui S. Bărnuțiu. Copia ce o publicăm este una din multele răspîndite de tineretul român în primăvara anului 1848. Critica istorică a stabilit cu certitudine paternitatea lui Simion Bărnuțiu.

60

Cluj, 25 martie 1848.

Nemes Maros szék fő király Bírójának

Méltóságodnak Marosvásárhelyen történt mozgalmok iránt Martius 23ról 200. szám alatt hozzám fölküldött jelentését tudásul vettem.

A többek által szorgalmazott megyei közgyűlés tartására nézve pedig méltóságodnak utasításul írhatom: miszerint ha az ottani ne talán ingerült kedélyek a megyei közgyűlés nem tartásáért az igazgatásra nézve aggodalmat és kedvetlen helyzetet okozhatnának — melynek megítélését méltóságod bölcs át látására bízom —, azon esetben, idei Martius 24ről 562. E. szám alatti felszólításomra¹ hivatkozva, a megyei közgyűlést igen is meg tartandónak vélem.

Kolosvárt Martius 25. 1848

Către judele regesc suprem al nobilului scaun Mureș

Am luat la cunoștință înștiințarea înălțimii voastre din 23 martie nr. 200 despre mișcările care au avut loc la Tîrgu Mureș.

Referindu-mă la somația mea din 24 martie a.c. nr. 562 E. dau înălțimii voastre îndrumări cu privire la ținerea unei adunări generale scaunale cerută de majoritate. Spiritele agitate ar putea provoca o situație nefavorabilă și deci îngrijorarea conducerii [scaunului] din cauza neaprobării adunării generale scăunale. În această eventualitate consider că ținerea ei ar deveni necesară¹. Aprecierea unei atari situații o las pe seama d-voastră.

Cluj, 25 martie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 582. Foto: 2 403—2 404.

¹ Doc. 45.

61

Cluj, 25 martie 1848.

Kraszna megyei főispáni helyettesnek

Méltóságodnak a tegnapi napról kelt levelére a megye állapota eránt a következőket kívántam felelni, ha a karokat és rendeket meg lehet azzal nyugtatni, hogy függésüket a királyi kormányzékttól, mind

addig mig az 1836diki 21 törvény cikk értelmében a valóságos vissza csatolás megtörténhetik, elismerve, a magyar ország-gyűlésre követeket küldenek, és ezeknek semmi utasítást nem adnak, ennek elfogadásában, sőt méltóságod általi javaslatában is semmi akadályt nem látok, a mostani időket tekintve. A követek számárai előlegezés a megyei pénztár-ból egy kissé kényesebb dolog, de ha a rendek ettől elállani nem akarnak, ebben is megnyugszom, azonban úgy, hogy a határozatban nyilván ki legyen mondva, miszerént ezen előlegezés minél előbb vissza fog a nemesség által fizettetni. A csend és rend fenntartását különösen szívére kötöm méltóságodnak, a gyűlés eredményéről pedig azonnal befejezésével rögtön elvárom tudósítását.

Kolosvár Martius 25dikén 1848.

Către locțiitorul comitelui suprem al comitatului Crasna

Vă răspund la scrisoarea de ieri a înălțimii voastre cu privire la starea comitatului. Până când se va realiza adevărata reanexare [a Partiumului], în sensul articolului de lege 21 din 1836, ordinele și stările [privilegiate] pot trimite în liniște deputați la Dieta maghiară, fără a li se da nici o instrucțiune dacă recunosc dependența lor față de Guvernul regal [al Transilvaniei]. Nu văd nici o piedică în acceptarea acestui lucru, nici chiar în propunerea făcută de înălțimea voastră, avînd în vedere timpurile prezente. Acordarea unui avans pentru delegați din casieria comitatului este o problemă puțin mai delicată. În cazul că ordinele nu vor să renunțe la ea, voi consimți și la aceasta; dar cu condiția de a se specifica limpede în hotărîre, că avansul va fi restituit de nobilime cît mai curînd. Păstrarea liniștii și ordinii o recomand cu insistență înălțimii voastre. Imediat după terminarea ședinței aștept urgent informații despre rezultatele ei.

Cluj, 25 martie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 590/1848. Foto: 2 410—2 411.

62

Orșova Veche, 25 martie 1848.

Unteres Donau Cordons Commando

An das k.k. Löbliche Walach Banater Grenz Regiments Commando!

Das Dampfboot Galathea ist den 23ten d. M. von Semlin abgefahren, und kam gestern 1/4 11 Uhr vormittags hier an. Unter anderen politischen Gerüchten brachte es auch Nachricht von den in neuester Zeit in den Militär Comunitäten Pancsova und Semlin statt gehabten Ereignissen. Es sollen nämlich nach übereinstimmender Versicherung der Reisenden den 21ten dieses zu Pancsova, und den 22ten d. M. zu Semlin bedeutende tumultarische Unruhen stattgefunden haben, als deren Folge der ganze Magistrat dieser beiden Communitäten abgesetzt und dafür durch die Wahl der Bewohner aus ihrer Mitte ein Neuer eingesetzt worden sei.

In Semlin soll noch über dies die Zahlung des städtischen Gefälls, der Marktsteuer, verweigert werden, und die aufgeregte Masse auch alle dafür bestandenen Schranken und sonstige Einrichtungen zerstört haben.

Diese Nachrichten so wie frühere Gerüchte über die in den oberen Provinzen vorgekommenen politischen Veränderungen, welche durch die Dampfschiffahrt Verbindung eben so häufig als schnell hierher gelangen, sind auf die hierortige Bevölkerung nicht ohne allen Einfluß geblieben.

In der Nacht von 22ten auf dem 23ten dieses wurde auf dem Hause des Handelsmannes Lazar Iotta Poppovich ein Blatt geklebt, das in serbischer Sprache dem Hause Österreich die Treue der illyrischen Nation versichert, nur solle man auch ihr Schutz und billige Zugeständnisse gewähren. Schon vor einiger Zeit zeigten sich Spuren daß unter den hiesigen Landesleuten eine Subscription in bedeutenden Geldbeträgen im Werke sei und ungeachtet weder über den Bestand noch Zweck Sicherheit erlangt werden könnte — wird doch die Vermutung des Bestandes auch dermahlen noch unterhalten. Ebenso kamen in der neuesten Zeit zwar noch vereinzelt Äußerungen und andere Erscheinungen zur Kenntnis, welche auf Meinungen und Absichten hinreichen, die — wenn sie einen ausgedehnten und bestimmten Anklang finden, die bestehende Ordnung selbst in Organismus der Behörden stören möchten, und wozu vorzüglich die bekanntgewordenen Vorgänge in Semlin und Pancsova Anregung zu geben scheinen.

Man hat nun wohl dem hierortigen Compagnie Commando die gemessensten mündlichen Aufträge zur entsprechenden Nachforschung, dann Erhaltung der öffentlichen Ordnung und Ruhe gegeben, glaubt aber nach allem was vorliegt, noch annehmen zu müssen, daß derlei böswillige Gesinnungen und Achtungen bis nun keinen erheblichen Halt und Verbreitungen haben, so wie selbst noch nicht unter die hierortigen Schutzleute und obligaten Gränzer gedungen sind. Doch hält man es für nothwendig Ein Löbliches Regiments Commando ganz gehorsamst von diesen Vorkömmnissen und Symptomen in Kenntnis zu setzen und damit vorzüglich von der Grenz Bevölkerung jeder bösertige Einfluß entfernt gehalten, so wie durch hocharachtete Vorsichtsmaßregeln allen nachtheiligen Ergebnissen thunlichst vorgebeugt und solche beschränkt werden können.

Alt Orsova am 25. März 1848

Eisler, m.p. Major

Copie. Kriegsarchiv, Wien. St. K. Türkei, VIII, Karton 32. Xerox: 15 494—15 495.

63

Sebeş, 25 martie 1848.

Hochwohlgeborener Herr!

Hochzuverehrender Herr Gubernial Rath und Graf der Sachsen

Da die großen Ereignisse, welche überall eintreten, auch am Sachsenland nicht ganz spurlos vorübergehen werden, und jeder Augenblick

eine mit Ruhestörungen verbundene Demonstration herbei führen könnte, so seh ich mich genöthigt Euer Hochwohlgeboren um schleunige Mittheilung der Verhaltungsmassregeln zu bitten, welche sie vielleicht bereits mit unterrichteten Patrioten beraten haben dürften.

Auch kann ich nicht verschweigen, daß die öffentliche Meinung hier erwartet, es werde die Löbliche Nations Universität vor der Hand alle gleichgültigeren Projecte bei Seite legen und zu den Tagesfragen übergehen, damit wenigstens bezüglich der Hauptmomente — Union mit Ungarn und National Bewaffnung — der Nationswille kein beklemmendes Geheimnis weiter bleiben möge. Auch erachten die meisten für unerläßlich, daß die Löbliche Universität sich ohne allen Verzug an das Verlangen um baldige Eröffnung des Landtages anschließe und zu diesem Ende eine Repräsentation an den Gouverneur decretiere. Diese constitutionelle und von der Gegenwart gerechtfertigte Maßregel sey am besten geeignet die Ruhestörer von unseren Kreisen fern zu halten, und vergebe auch unsern Gerechtsamen nichts. Ob diese Wünsche und Ansichten richtig seyn, werden Euer Hochwohlgeboren besser als ich beurteilen können, ich habe nur um Entschuldigung zu bitten, daß ich dem großen Schmerze, den sie ohnlängst erfahren und der auch uns alle tief erschüttert hat, mit diesen neuen Sorgen zur Last fallen muß. Aber die Schnelligkeit mit der die Bewegungen um sich greifen, gebieten uns lieber auf jedenfall gerüstet zu seyn als müßig und unbesorgt den Ereignissen anheim zu fallen. Der ich mit tiefster Ehrfurcht verharre Euer Hochwohlgeboren

gehorsamster Diener
Samuel Meister
Königsrichter¹

Mühlbach am 25ten März 1848

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comitalia 453/1848, 2 f. Foto: 5 679—5 681.

¹ Cf. *Aufruf an mein theuers, Sachsenvolk*, in *Satellit*, 1848, nr. 36. Documentul se referă la atitudinea saşilor faţă de unire.

64

Carei, 25 martie 1848.

Méltóságos Gróf, Nemzeti Minister Elnök Úr! Nagy Kegyességű Uram!

Méltóságodnak hazafias s egyszersmind hivatalos lő szám alatti rendeletét¹ nagy tisztelettel vettem, s annak mindenekbe tehetségemhez képest megfelelhetni polgári szent kötelességemnek tartandom; engedje meg méltóságod, hogy a nemzeti szabadságnak illy nagyszerű békés kifejlődéséből eredett határtalan örömelevel mellett a nemes megye jelen állapotáról s eddigi rendelkezéseimről jelentést tehessen ugyanis:

Folyó hó 20án ország-gyűlési követünk tudósításából a meglepő gyorsasággal egymást követő nagyszerű eseményekről értesülvén, azon-

nal április 5dikére közgyűlést határoztam, azomban következett napon a nagy méltóságú Magyar Királyi Helytartó Tanács intézményéből² a pesti eseményeket megtudván, kötelezve érzem magamat a gyűlést elébb megtartani, s azt folyó hó 29ére hirdettettem ki, a megye szolgabíráinak egyszersmind kötelességébe téven járásaikba a legnagyobb óvatossággal a közbéke és rend fenntartására szigorúan felügyelést, s a netalán mutatkozó mozgalmakról hivatalos jelentések beküldését, magam pedig Nagykaroly székvárosunkba meneteltem elhatározván, mivel e napon nemes Szatmár városa közönsége nép-gyűléséről tudósítva, közgyűlés tartásra felhíva, a gyűlés már általam kítűzve lévén, a nemes város keblébe siettem, szemtanúja kívánván lenni gyűlése eredményének s lehető eseményeknek; hová 22én megérkezve, a gyűlést befejezve tanáltam, és értesítettem, mikép nemes Szatmár városa közönsége, bár országos vásár alkalmával igen népesen öszvegyülekezve, de mindenre legkisebb rendetlenség kitörése nélkül élvezte a nemzeti szabadság boldogító örömeit, s a rendnek további fenntartása végett polgári őrség alakításával foglalkozik, folytattam székvárosunkba felvett utamat, utamba vévén a fent tisztelt rendeletet, Károlyvárossába megérkezésemmel azt azonnal számos példányokba kinyomattam, s megértvén, hogy a megelőzőtt estve Károlyvárosának számos lakosai zenés menetet tartván, a nemzeti szabadság kifejlődésének örömeit élvezvén, polgári őrség alakításában tanácskoznak, tanácskozásaikba részt vettem, s minthogy az erkölcsi eszközökön kívül a béke és csend fenntartására, kicsapongások meggátlására az őrsereg szükségét belátám, annak alakítására a polgárokat magam is felhívtam. Jelenleg egész megyénkbe béke és csend uralkodik, a közelebbi 29diki rendkívüli közgyűlésünk eredményeiről hivatalos jelentésemet azonnal megtenni tisztí kötelességemnek tartandom.

Engedje meg méltóságod, hogy midőn a nemzeti szabadság magasztos örömeit élvezem, magamat kegyelmébe s pártfogásába ajánlván nagy tisztelettel maradhassak. Kelt Nagykarolyban március 25kén 1848.

Méltóságos gróf nemzeti minister elnök úrnak alázatos szolgálja³

Gabányi Sándor alispán

Înălțimea voastră conte, domnule prim-ministru național, domnule!

Am primit prima dispoziție patriotică și oficială de la dvs. cu deosebire respect¹. Consider ca sfântă îndatorirea patriotică și cetățenească de a face totul în sensul ei. Îmi exprim nespuse bucurie față de modul pașnic al nașterii libertății noastre naționale [maghiare]. Dați-mi voie să vă raporteze despre starea actuală a comitatului, precum și despre măsurile luate de mine pînă acum.

Din relatarea făcută de deputatul nostru la Dietă în 20 l.c. am aflat despre evenimentele înălțătoare care se succed cu repeziune uimitoare. Inițial am hotărît ținerea adunării publice în ziua de 5 aprilie. După ce a sosit însă o înștiințare din partea regenței², care m-a informat despre întimplările din Pesta, am considerat necesar ca adunarea publică să se țină mai devreme. Am convocat-o pentru ziua de 29. Totodată, am atras atenția juzilor nobiliari să vegheze asupra menținerii păcii și a liniștii publice în raza plășilor lor și să raporteze despre eventualele mișcări. Eu am plecat la Carei, reședința noastră, vrînd să fiu martor ocular al adunării publice și al rezultatelor ei. Deși a fost zi de țîrg și s-a adunat o mulțime de oameni, nu a avut loc nici o dezordine. Dimpotrivă, lumea era fericită că s-a obținut libertatea națională [ma-

ghiară]. Orașul este preocupat de organizarea gărzilor cetățenești în vederea menținerii ordinii. La Carei am tipărit ordinul regenței despre care am amintit mai sus. Am aflat că în seara care a precedat sosirea mea, a avut loc o demonstrație cu muzică în semn de sărbătorire a libertății naționale [maghiare]. La adunarea care s-a ținut în legătură cu înființarea gărzilor cetățenești am luat parte și eu. Am participat, deoarece am considerat garda cetățenească drept un mijloc moral și un instrument necesar în menținerea păcii și a ordinii, în prevenirea exceselor. În momentul de față domnește pace și liniște în tot comitatul. Despre adunarea publică extraordinară din 29 mai voi raporta imediat după desfășurarea ei.

Exprimându-mi bucuria înălțătoare față de libertatea națională [maghiară], permiteți-mi să solicit bunăvoința excelenței voastre față de persoana mea³.

Carei 25 martie 1848

Serv umil al onoratului domn conte prim-ministru național
Gabányi Sándor
vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány. nr. 87. Belügy. Foto: 12 743—12 745.

¹ V. doc. 10.

² V. doc. 5.

³ Raportul vicecomitelui reflectă existența în orașul Carei și comitatul Satu Mare a unei situații similare cu aceea din comitatele din Partium.

65

Lugoj, 25 martie 1848.

Nagy Méltóságú Magyar Minister Elnök Úr, nékem kegyes uram!

Mielőtt felelőssé tétetésemből folyó kötelességem alapján jelen tudósítasom érdemi céljának ki vitelét meg kísérteném, lehetlen keblem túl áradozó öröminek legászintébb nyilatkozatát előre *nem bocsájtanom*: igen! Nagy méltóságú minister elnök úr! a históriai ritkaságú gyors fejleményeknek édes hazánkra vonatkozó jelene ki fejezhetlen öröme gyúlasztja minden igaz hazafinak kebelit; miknek következtén áldanom kell az európai forradalmat vezérlő gondviselést, melly édes hazánkat — hogy a diadal annál dicsőbb legyen: béke útyán — a nagy és szabad nemzetek dicső institutióinak szabad honnává avatá fel; áldanom kell a gondviselést, áldanom kell királyom ő felségének bölcs belátását, melly elő idézi egy független magyar ministerium létesülésének forrón óhajtott korszakát, áldanom kell a szerencsés tapintatott, mellynek folytán nagy méltóságod lön élére emelve azon ministeriumnak, mellynek olly dicső, mint nehéz feladatául jutott hazánknak százados pangásibóli kibontakozását eszközölni, és azt a szellemi és anyagi jólétnek, nagyra emelhetésnek s boldogságnak óhajtott biztos révébe vezérleni. — A szív leg bensőbb redőiben fogamzott leg tisztább érzelmek között üdvözlem nagy méltóságodat magas hivatása fény polcán, ese-

dezvén, hogy üdvözlő szerencse kívánatomat kegyesen fogadni méltóztassék.

Ezek előre bocsájtása után át térek most alázatos tudósításom érdemi tartalmára, a körünkbe történt napi események vázolatára:

A hon szívében törtéteknek híre hozzánk is el jutván, folyó holnap 19én néhányon a Pest városi 12 pontot tartalmazó ív nagyságú lapot a város közepén fekvő nagy vendég fogadó sarkfalára zene mellett fel ragasztották, és félbe a szabadság zászlóját „Szabadság, egyenlőség, testvériség“ felírással ki tűzték, és tartalmát az olvasni nem tudóknak megis magyarázták; e magyarázat s különösen az úrbéri viszonyok megszüntetésére vonatkozó pont nem csak a földes urakat, hanem Lugos békés polgárait is aggodalomba ejtven, sokak által fel kéretém, hogy a hasonló és a nép részéről félre magyarázásokra alkalmat nyújtó, sőt vészes következményekre fajulható demonstratio ellenébe védezőközköről gondoskodjam, minek folytában az napi délutáni órákba tanácskozmányt hívék egybe, ennek azonban néhány tagjai a mozgalom szín helyén tanácskozmánybani meg hivatásukról tevén említést, a ki jelölt tanácskozmányi helyre ezekkel együtt a nép is tömegesen bétódult.

A csend bé állásával elő lön adva, hogy a hasonló eljárások mindenkit egy aránt sújtó veszélyes következményekre fajulhatván kívánatos volna, hogy a 12 pont s a zászló levéttessék; ez előterjesztés azonban a kellő rend fentartásának eszközetét célba vett capacitációk után, a köz meg állapodás abban öszpontosult, hogy ez érdemben más napon egy kis gyűlés intézkedjék.

Március 20ára virradva föl, örömmel tapasztaltuk, hogy a zászló és a 12 pont levéttetett, 9 óra tájban a megyei rendek kis gyűlést tartandók, szokott tanácskozmányi teremökben egyeseregelvén, azt roppant nép tömeg tölti meg, meg nyitván a gyűlést, tett és lelkesedéssel fogadott indítvány következtében a népnek osztály és hit külömbőség nélkül döntő szavazati jog adatott; ezután a gyűlés az isméretes 12 pontot egyhangúan magáévá tevén, követeit azoknak, illetőleg a megye népe résziről, azok törvény erejére leendő emeltetését kérő s a törvényhozás eleibe juttatandó petitiónak erélyes pártolására utasította.

Felolvastatott azután egy a lugosi lakosság nevében a bel bátorság s rend fentartására felhívó folyamodvány, minek folytán egy 20 tagból álló elnökletem alatti csendőri bizotmány a rend fenn tartása eszközetivel bizatott, melynek rendeletei telyes érvényességűeknek, és úgy a tisztviselőket, mint bárki mást engedelmességre kötelezőknek mondattak ki; utólagoson a három színű lobogónak a megye s város házaira leendő ki tűzete is határozatba ment.

A csendőri választmány a gyűlés utánn közvetlenül egybe ülvén, a 12 pontnak ki hirdetését és meg magyarázását el határozta, s rögtön foganatba is vette, el határozta továbbá, hogy a királyi kincstári köz épületek falairól s más helyekről az austriai két fejű sasok le vétesse-nek, a császári színek nemzetiekkal cseréltessenek föl; a mi mind meg történt.

Március 21én az utasítást tervező, elnökletem alatti választmány-nak ülése lévén ki tűzve, az reggeli 9 órára össze is jöve, mielőtt azonban a munkálatát meg kezdette volna, a csend őri választmány egy pár tagja gyors léptekkel sietve a terembe, s szorongó kebellet adá tudtul, miszerint a nép dulong, és a görög egyesülteknek a város piacán mint fedél alatt álló, de még tökéletesen bé nem végzett új egyházát le rombolni készül; a hely színére sietvén tehát, menetünk közben arról érte-

sítteték, hogy a város házánál nagy számú nép gyűlt egybe; fölérven a terembe, tapasztaltam, miszerint a roppant nép tömeg a már említett petitió aláírására gyűlvén egybe, mielőtt a működését megkezdette volna, indítványba hozatott, hogy a görög egyesülteknek a piac közepén és így alkalmatlan helyen álló egyházának onnan elvitetése kérelem levél útján szorgalmaztassék; ez indítvány azonban a nép morájának örvénybe süllyedvén, a nép a fenn érintett petitió aláírását meg kezdette, és legnagyobb csendben folytatta. Ezek tapasztalása után vissza térvén szokott termünkben, miután a választmányi egybejövetel célja általom elő vala adva, köz egyetértéssel elhatározottatott, hogy miután nem az utasításokban, hanem a követek jellemében, lelkiismeretében s háza szeretetében kell és lehet csak a kellő garantiát fel találni, ugyan azért a követi jelentések és a hatósági kör levelek tárgyalatlanul hagyatattván, követeink telyes átaljányosságban oda utasittassanak, miszerint minden szőnyegre kerülendő tárgyban, szemök előtt tartván a háza boldogságának, dicső emelkedésének és jóllétének leg szentebb ügyét, a szabadelvűség és a reform terén erélyesen működjenek, s a háza szőnyegen lévő nagy szerű átalakulási reformnak diadalát ki vívni buzgólkodjanak.

Van szerencsém továbbá alázattal jelenteni, hogy nagy méltóságodnak f. év március holnap 17ik napján 1ső sz. a. kelt¹, és felelőssé tétetésemet tartalmazó kegyes levele folytában, a csendőri bizotmány működését rögtön meg szüntettvén, a rend fentartására vonatkozó rendeletek meg tétele eránt haladéktalanul magam intézkedtem, hogy továbbá a március 29ikére ki tűzött év negyedes köz gyűlés megtartását nagy méltóságodnak ez érdembeni további rendelkezéseig — a tisztviselőknak lakó helyeiről leendő el hivatása tekintetiből — el halasztottam; alázattal tudósítom végtére nagy méltóságodat, hogy az oravicai járás úti biztossa, Császár Mihály, ki egyszersemind a majdani kerület szolgabírája mellett eskütti tisztet is viselt, e napokban meghalálozott; miután pedig a fenn érintett szolga bíró már huzamosabb idő óta olly betegségben sínlődik, mellynek folytán a szobát el nem hagyhatja, ugyan azért ne hogy azon kerületben a köz ügyi kezelés hátra maradást szenvedjen, a meg ürült biztossággal egybe kötött eskütti állomásnak mi előbbi bé töltése mulhatatlanul szükségeltetik, valamint tehát erre, úgy a közgyűléseknek tartására nézve is nagy méltóságodnak további kegyes rendelkezéséért alázattal esedezem.

Mi a belcsendet és kellő rendet illeti, azt hála Istennek az egész megye kebelében kedvező állapotúnak nyilatkoztathatom, minden igyekezetemet oda fordítani szoros kötelességemnek tartván, miszerint azt továbbá is sikeresen feltartsam, bizton reménylem, hogy tett és teendő intézkedéseim óhajtott eredményre vezetni fognak

Béfejezésül, tudósítom alázattal nagy méltóságodat, hogy a ne talán keletkezhendő zavargások el fojthatása szempontyából Lugoson egy nemzeti őrsereg van alakulóban, mellynek eredményiről szabályainak felterjesztése mellett alázatos tudósításomat megtenni el nem mulasztandom.

Ki is egyébaránt kegyeibe ajánlva egész tisztelettel vagyok Lugoson március 25én 1848.

Nagy méltóságának alázatos szolgája

Jakabffy Kristóf
nemes Krassó vármegyei rend szerinti
alispán

Preainălțimea voastră, domnule prim-ministru!
Preagrațiosule domn!

Este cu neputință ca înainte de a trece la partea oficială a raportului, să nu exprim bucuria fără margini a sufletului meu. Da, domnule prim-ministru, evenimentele istorice fulgerătoare, care privesc prezentul patriei noastre [maghiare] dragi, umple cu bucurie sufletele tuturor patrioților adevărați. Avînd în vedere cele întîmplate, trebuie să admir revoluțiile europene, care au făcut ca victoria să fie cu atît mai mare, iar patria noastră scumpă să devină lăcașul unor instituții înălțătoare și libere. Se impune să slăvesc destinul, trebuie să preamăresc înțelepciunea maiestății sale, a regelui nostru care a făcut posibilă înființarea unui guvern maghiar independent, atît de dorit. În fruntea lui ați fost pus dv. și are menirea de a scoate țara din stagnarea seculară, călăuzind-o la limanul bunăstării și fericirii. Vă doresc din toată inima succes în postul înalt în care ați ajuns.

După cele spuse mai sus, trec acum la descrierea evenimentelor ce s-au produs în mijlocul nostru.

A ajuns și la noi știrea despre cele ce s-au întîmplat în inima țării [Ungariei]. La 19 l.c. s-au afișat cele 12 puncte de la Pesta, în format mare, pe pereții restaurantului aflat în mijlocul orașului nostru; s-a arborat deasupra drapelul libertății cu inscripția „Libertate, egalitate, frățietate“; s-a explicat conținutul programului acelora care nu știu carte. Explicațiile, în general, dar mai ales punctul cu privire la desființarea relațiilor urbariale au cauzat îngrijorare nu numai printre nobili, ci și în rîndurile cetățenilor pașnici ai Lugojului. În consecință, am fost rugat de mai mulți cetățeni să mă îngrijesc de mijloace de apărare împotriva unor eventuale evenimente, care ar putea rezulta din interpretarea falsă [a celor 12 puncte] din partea poporului și ar determina demonstrații cu consecințe periculoase. Pentru după-masă am convocat o adunare. A venit o mulțime de popor, care a aflat de la unii invitați despre ținerea adunării.

După ce s-au liniștit spiritele, unii au propus îndepărtarea drapelului și a celor 12 puncte, căci afișarea lor ar putea avea urmări nedorite. Pînă la urmă, s-a hotărît discutarea problemei la adunarea din ziua următoare. A mai fost dezbătută și problema menținerii ordinii.

În ziua de 20 martie, am observat că drapelul și afișul cu cele 12 puncte au fost luate. La ora 9, ordinele [privilegiate] din oraș s-au întrunit în sala de ședințe, pentru a ține o consfătuire restrînsă. Dar o mare mulțime de popor a umplut sala. Aici, în urma unei propuneri primită cu entuziasm, poporului i s-a acordat drept de vot deliberativ. După aceea, adunarea și-a însușit cele 12 puncte cunoscute și a împuternicit deputații să le sprijine [la Dietă], cerînd ca ele să fie ridicate la rangul de lege.

S-a dat apoi citire unei petiții din partea locuitorilor orașului Lugoj, după ce în prealabil s-a constituit un comitet de 20 de membri pentru păstrarea ordinii sub președinția mea. Dispozițiile acestui comitet de miliție urmau să devină obligatorii pentru funcționari și pentru toți cetățenii. S-a hotărît, de asemenea, arborarea tricolorului [maghiar] pe casa comitatului și a orașului.

Comitetul format a ținut imediat o ședință, unde s-a hotărît publicarea celor 12 puncte și explicarea lor. Comitetul s-a și conformat acestor puncte, luînd de pe clădirea visteriei și a altor instituții publice [steagul cu] vulturul cu două capete, al casei austriece. Culorile austriece au fost înlocuite cu cele naționale [maghiare].

În ziua de 21 martie, comitetul s-a întrunit din nou sub președinția mea pentru a lua măsuri. Ședința urma să fie deschisă la ora 9. Însă înainte de începerea ei cițiva membri ai comitatului au venit în grabă în sală, spunînd că poporul se agită și că intenționează să dărîme biserica neterminată încă a greco-uniților din piața orașului. Pornind la fața locului am fost înștiințat că la primăria orașului s-a adunat un popor numeros. Într-adevăr, cînd am ajuns acolo m-am convins că poporul era numeros. El s-a adunat pentru semnarea petiției despre care am amintit. Aici s-a făcut propunerea să se ceară în scris demolarea bisericii greco-uniților construită în mijlocul pieții, deci într-un loc nepotrivit. Propunerea a fost primită însă cu murmure de popor, care a continuat totuși semnarea petiției.

După aceea m-am reîntors în sala noastră obișnuită. Am explicat că scopul adunării, era a da indicații pentru deputați. Importante erau conștiința și dragostea de patrie a deputaților. Problema indicațiilor pentru deputați și cea a redactării circularei noastre către jurisdicții au fost abandonate. Deputații noștri au fost în schimb sfătuiți să țină seama la fiecare problemă ce urma să fie dezbătută, de fericirea patriei, de propășirea ei glorioasă, de ridicarea bunăstării sale și să susțină reformele și liberalismul.

Raportez în continuare cu umilință, că în urma scrisorii dvs, din 17 martie, în care am fost făcut răspunzător pentru evenimentele, am suspendat activitatea comitetului de miliție, și am dat dispoziții în vederea menținerii ordinii fără întîrziere. Adunarea publică ordinară proiectată pe data de 29 l.c. am amînat-o pînă la noi dispoziții ale dvs., întrucît ținerea ei ar fi însemnat convocarea dregătorilor de la locurile lor de activitate. În sfîrșit, vă înștiințez, că Császár Mihály, responsabilul drumurilor din plasa Oravița care avea funcție și pe lîngă judele nobiliar, a decedat în zilele acestea. La rîndul lui, judele nobiliar despre care am pomenit aici se află de mai mult timp într-o astfel de stare, încît din cauza bolii nu-și poate părăsi locuința. În felul acesta, funcția de responsabil al drumurilor, legată și de cea de jurat, trebuie cît mai curînd ocupată. În legătură cu ea și cu ținerea adunării publice aștept ordinul dvs.

În ceea ce privește liniștea publică internă, slavă domnului pot spune că ea este bună. Voi încerca să o mențin și pe viitor cu toate puterile mele. Sper că strădaniile mele vor duce la rezultatul dorit.

În sfîrșit, vă înștiințez cu umilință, că pentru reprimarea eventualelor tulburări, se află în curs de constituire la Lugoj o gardă cetățenească, despre care nu voi uita să vă raportez.

Rămîn cu tot respectul al dv. umil serv

Lugoj 25 martie 1848

Jakabffy Kristóf
vicecomitele prim al comitatului Caraș

¹ V. doc. 10.

66

Sighișoara, 25 martie 1848.

Löbliche Nations Unversitaet!

Wenn die gehorsamst Gefertigten in mitten der großen Ereignisse der Gegenwart, die das Volksleben in neue Bahnen bringen, ihre Überzeugung und Wünsche den versammelten Vätern des Volkes zu gerechter Berücksichtigung zu unterbreiten sich die Freiheit nehmen, so erfüllen sie damit eine Pflicht gegen die hohe Versammlung, gegen sich selbst, gegen Volk und Staat, die doppelt heilig und unerläßlich ist in so schwerer Zeit.

Daher bitten die Gefertigten eine Löbliche Nations Unversitaet, dieselbe möge die gewiß in dem ganzen Volke lebende Überzeugung vor den Allerhöchsten Thron bringen und damit das im Lande stehende Linienmilitär anderweitig verwendet werden könne und keine fremden Truppen in Siebenbürgen möglich seien, im gehörigen Wege eine Bewaffnung des sächsischen Volkes für diese Tage der Noth bewirken.

Für ebenso nothwendig als die Bewaffnung des sächsischen Volkes, sehen die Gefertigten die Heilung jener Übelstände und Schäden an, die durch Verlaßung des alt-geschichtlichen Grundes sich in dem sächsischen Volksleben festgesetzt und der inneren Kräftigung sächsischen Volksthum's hemmend im Wege stehen, deren schleunigste Entfernung von der Zeit und dem erwachten Volksbewußtsein dringend gefordert wird; durch deren Festhaltung dagegen unser Volk des Rechtes auf ehrenvolles Bestehen unter den gebildeten Völker der Gegenwart verlustig würde.

Die Gefertigten bezeichnen in Folgenden die, nach ihrer Überzeugung gründlicher Heilung am meisten bedürftigen Schäden in unseren jetzigen Zuständen und verbinden damit die geziemende Bitte: Eine Löbliche Nations-Universität wolle baldigst im gesetzlichen Wege, im Sinne unserer alten Verfassung und der fortgeschrittenen Zeitbildung festsetzen:

1. Durchgängige Trennung der Administration von der Justitz; eine solche Zusammensetzung der administrativen Behörden, daß dadurch die Bureaucratie möglichst vorgebeugt werde; geregelte Justitz mit Geschworenengericht.

2. Pressefreiheit

3. Unbedingte Öffentlichkeit

4. Eine den nationellen Bestand gewährleistende, die Rechte des Einzelnen und der Gemeinde achtende, auf breiter Grundlage errichtete, wahrhafte, repräsentative Verfassung mit nicht lebenslänglichen Vertretern.

5. Indem die Gefertigten um eine von der Zeit dringend geforderte schnelle Erledigung dieses Gesuchs bitten, geharren sie ehrfurchtsvoll

Schäßburg am 25 März 1848

Einer löblichen Nations Universitaet
gehorsamste Diener

Johann Kleisch	Joseph Teutsch
S. I. Teutsch	Carl Misselbacher
Johann Girscht	Joseph Schmidt
Johann Gräser	Michael Weiss
Fr. Marienburg	G. Duldner
G. D. Teutsch	Johann Irtel ¹

[urmează 126 semnături].

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. săsești, nr. 455/1848.

¹ Cf. doc. 35, 69, 139 și 140.

67

Tirgu Mureș, 25 martie 1848.

Oșorhei, 25 martie

Ieri și astăzi ți se părea că ești în Anglia, nu în Transilvania, în Oșorhei.

Pe ulițe în mai multe locuri adunări, gloate de oameni coalea ascultînd cuvîntări rostite în glasuri detunătoare, — coalea cetînd novele ale căror cuprins [era] urmat de strigăte sgomotoase. Tinerimea însuflețită cu pălăriile și peptul impenat cu cocoarde, petele și rose tricolori. Așadar fama întîmplărilor grandioase din toată Europa sburînd cu iuțeală de fulger în toate părțile, aduse în vie mișcare și tinerimea de aici. Se găti o petițiune cătră maiestatea sa din partea tinerimei de lingă Tabla Regească, în care se cere deslegarea tipariului din toate cătușele censurei —, dietă cit se poate mai curînd . . .

Această pornire a tinerimei o incuviințară și protonotarii și promiseră că acestei nobile și patriotice pășiri a tinerimei vor sta în ajutoriu, totdeodată conceseră pe astăzi pe șapte ore matutine ședință străordinară a tuturor patru canțelariilor la un loc sub președința unui protocolist — pentru subscrierea tinerimei la aceeași petițiune¹. Tinerimea maghiară și secuie ne provoacă și pre noi tinerimea română d-îngă Tablă ca să subscriem. Noi, de o parte și ca să nu mai înverșunăm ura care încă spunem, ce e adevărat, nu e de tot stinsă, subscrierăm. Io cînd am scris am zis că și io, ca român, subscriu această petițiune, acea dulce speranță mîngiîndu-mă că va fi fără întirziere și deodată rescumpărare totală fără nici o despăgubire; egalitate deplină de drepturi civile și politice; respectarea și asigurarea feliuritelor națiunalități și limbi din Transilvania și Ungaria. Așijderea și fratele S. P[oruțiu] au cuvîntat înainte de a se subscrie, dorînd libertate universală nu unilaterală . . . Tinerii de ungur și secuî încă au ținut cuvîntări solemne

cătră tinerimea română — ca cătră niște *representanți*, cum zicea dinșii, a națiunei românești, va să zică *representanții națiunei ungurești și secuiești vorbia către representanții națiunei românești* — rugîndu-ne nu cumva noi să hrănim în popor nădejde, care cred că numai deodată nu vor putea să aibă rezultat dorit. Însă cînd se citi protocolul, tinerii de ungur și secui nici decum n-au lăsat a se trece la protocol din cuvîntarea mea nici măcar dorirea și nădejdea de *răscumpărare totală fără nici o despăgubire*; puțini zicea ca să las în protocol răscumpărare fără bani, dar aceasta n-am lăsat, pentru că socotiam, că pot să o eluză așa, ca în preț de despăgubire să rumpă pentru domnul pămîntesc din mica moșie a săracului țaran a treia sau a patra parte, ca în Borusia, ce tot atîta rău ar fi pentru sârmanul țaran. Destul că această sentință toată rămase afară; în zădar mă trudi-i eu a arăta folosurile răscumpărării fără nici o despăgubire, cu o prețișiune sau numai dorire foarte dreaptă arătînd că destul au plătit prostul pînă acum de mai multe sute de ani pentru acea bucățică de moșie, purtînd el totdeauna toate greutățile și toate sarcinile cele grele ale patriei nu numai pentru sine ci și pentru nemeși. Cu acest cuvînt am trăit vorbind cătră dinșii nu numai drepturile *cetățenești* care le are fiecare de atunci, de cînd au intrat în cetate [în stat], și care românul pe drept nici le au perdut, nici au putut să le pearză cîndva; ci și cele *omenești* care-s născute de-odată cu omul, și care nu numai a le primi sau a le usurpa de la altul pe nedreptul; dar nici a le instrăina încă nu e ertat, nu e slobod, e păcat.

Românii singuri, dar singuri au purtat totdeauna pînă în zioa de astăzi toată economia, toate șpesele statului; atunci cînd nemeșii respective foarte puțin, iară de vreo câteva zeci de ani în deplinul înțeles al cuvîntului nimic, dar nimică n-au întrebuit. Au fost însurgenți timpore necessitatis? Da românii n-au dat și pînă acuma, și nu dau și acum recruți?

Pentru d[umne]zeu, fie-vă milă de acești oameni buni, ascultători, blânzi și foarte săraci, că zău destul au plătit pînă acum pentru acea moșioară — vrednici de ea fără a vă plăti nici măcar un potor!...

Le-am mai zis: Fraților! Tată meu e feciorul unui om prost, așa dar eu încă-s om prost — eu știu foarte bine amară și ticăloasa stare a prostimei ca unul ce am norocire adese a conversa cu români proști; și știu și aceea că această mărînire a nemeșilor, prostimea cu mulțămîntă o ar primi... Ni-au zis și aceea că dacă au românii alte prețișiuni și cereri, acelea cuprinză-le într-o petițiune, că calea rugămintilor nu e închisă nici dinaintea lui d[umne]zeu! Cereți și vi se va da — zice S[finta] Scriptură.

Așadar petițiune din partea prostimei! Într-adevăr pe calea dreptului și dreptății prostimea are de a cere — și acum e timpul — pentru d[umne]zeu! Românilor din Transilvania acuma e timpul! nu întărziati, nu vă mai lăsați în starea pomenită de moși de strămoși — minutul bine venit eată-l! Cereți înainte de toate răscumpărare totală, fără nici o despăgubire; de aci urmează toate drepturile civile și politice, așadar și representațiune ș.a. Cereți respectarea limbei voastre celei românești: în biserici, școalele de pe sate ș.a. dintr-ântăiul... Sârmanii de noi, nouă românilor altă erezitate nu ne-au rămas de la străbuni, fără singură, dar singură limba — acest scump odor, acest neprețuit tesaur al națiunei românești... Limba fraților români! Ascultați limba — această limbă străveche, în care Enea au salutat pre Lavinia, această limbă din

zei provenitoare, ca și națiunea romană — are o putere manină, fermecătoriă, această limbă, care o aseamănă un român cu un munte, peste care atâtea seminții străine n-au putut străbate, ca să ne absoarbă; această limbă dulce, melodioasă o iubiți, o prețuiți, o păstrați ca străbunii noștri, mai pre sus de toate; iubirea, prețuirea limbei voastre să n-aibă margini — așa o iubiți cît cînd veți muri să mai remină în voi încă o schintea, această schintea din urmă să fie limba, cu care doară ați putea ațîția încă o dată flacăra vieții în voi. Acestea și alte asemenea să cerem noi românilor! De la înălțatul nostru împărat și de la dietă și de bună seamă vom dobîndi, că pentru noi se luptă spiritul timpului, care are putere colosală, manină; pentru noi se luptă toți oamenii cei buni. Nu mai fiți buni, cu frica lui d[umne]zeu ca totdeauna, și fiți naționaliști mari. Cînd vă zice cineva să fiți patrioți, spuneți că naționalist român și patriot în Transilvania tot una și aceeași însemnează, din ce oară aceea e axiomă în politica Transilvaniei, că fericirea acesteia atărnă singur de la fericirea românilor. Așa aveți speranță de un viitoriu mai bun, dar de națiunea voastră niciodată să nu vă lăsați, fiți români și credeți că românul, român trebuie să rămînă în etern!

Devisa voastră să fie: cereți și credeți! Însă acum m-am prea depărtat de la oiept — după ce se subscriseră cu toții — și protonotarii apromiseră, că numaidecît vor mijloci trimiterea petițiunei prin guberniu la mai[estatea] sa — ședința se încheie.

Iară seara tinerii cu vreo 200 de făclii și stindarde au încungiurat vreo cîteva ulițe spre aducerea aminte acestei serbători mari între strigete sgomotoase. Se trăiască casa habsburgică! Se trăiască libertatea teascului! Se trăiască uniunea! se trăiască Kossuth! Durduia ș.a. Mai pre urmă în mijlocul pieței de pe fântână au rostit din tineri orățiuni cătră mulțimea de jos, în care-i îndemna la uniune strigând cu glas mare: Egyesüljünk [Magyarországgal], mert másként elveszünk!... Să ne unim că altmintrea perim!... Așa în liniște se împrăștiară cătră casă.

Astfel de petițiune au scris și cetatea Oșorheiului, și tinerimea școlastică din colegiul reformatilor².

Apropos! Mai că uitasem! Că canțeliștii de sași nici decum n-au vrut să subscrie uniunea zicînd că-s jurați de acasă³.

A. Papiu Ilarianu.
Cancelarist român de la Tablă

Foaie pentru minte, inimă și literatură, X (1848), nr. 13, 29 martie, p. 99—101. V. și publicarea incompletă în *Organul luminării*, II (1848), nr. LXVI, 31 martie, p. 375—376.

¹ V. doc. 72.

² Petiția nedată a tineretului colegiului reformat din Tîrgu Mureș a fost prezentată direcțiunii, care a expedit-o consistoriului reformat din Cluj, unde a sosit la 1 aprilie; în ziua de 2 aprilie, curatorul principal, Kemény Ferenc, a înaintat-o guvernatorului. V. Originalul Arh. St. Budapesta, Fond, G. Pr., nr. 777/1848. Foto: 2 547 și 2 551—2 552.

³ Documentul a fost cunoscut și comentat foarte mult în istoriografia română. El reprezintă prima luare de atitudine a unor tineri intelectuali români într-o întrunire comună cu cei maghiari față de problemele fundamentale ale vremii de natură socială și politică. Totodată arată că era posibilă o colaborare între revoluționarii români și unguri pe baza unor principii revoluționare sincere.

Nobilimea însă nu a înțeles să acorde și naționalităților libertăți și drepturi politice pe care ea le pretindea pentru sine. Chiar la întrunirea comună de la Tg. Mureș din 25 martie, fiii de nobili s-au opus să se treacă în petiția pe care au semnat-o și câțiva tineri români, cererile acestora privind eliberarea și împrăștierea iobagilor fără nici un fel de despăgubire, precum și recunoașterea națiunii române egală din punct de vedere politic cu ungurii, secuii și sașii. Tot fiilor de nobili li se datorează și discursurile patriotarde, precum și afirmațiile: „Să ne unim, că altminterea perim“. Evident, oratorii voiau să evite pieirea clasei din care făceau parte. Trebuie precizat că în document termenii „proști“ și „prostime“ indică acea parte a poporului care n-a avut posibilitatea să se instruiască în școli.

68

Cluj, 26 martie 1848.

Brassai fő bírónak

Uraságodnak idei Martius 22röl 83 szám alatti feljelentését¹, melynél fogva tudomásomra adja, hogy az azon város és esküdt közönség tanácsa, a mostani körülmények s különösön annak tekintetéből, mikép a ne talán ottan állomásozó katonaságnak az országbóli kivitelével a közbátorság és rend veszélyeztessen, elhatározta a még 1809k évben felállítandó polgári őrsereg újbóli létre hozatalát és életbei léptetését, oly hozzá adással fogadom el: hogy uraságod a nemes tanács és esküdt közönség által ez iránti, téendő jelentését és tervét a Királyi Fő Kormány-nak mentül előbb fel küldeni igyekezzék. Egyébiránt uraságod és minnyájok megnyugtatasául nyilvánítom: miszerint azon hír, hogy a rendes katonaság az országból ki vitessék, merőbe alaptalan.

Kolosvárt, Martius 26n 1848

Către judele primar din Brașov

Am primit înștiințarea domniei voastre din 22 martie a.c. nr. 83¹, prin care îmi aduceți la cunoștință hotărîrea consiliului orașului și a comunității jurate, de a reînființa gărzile cetățenești întemeiate încă în anul 1809. În împrejurările actuale [reînființarea lor ar fi necesară] în special pentru ca ordinea și siguranța publică să nu fie eventual periclitată în cazul scoaterii armatei din țară. Adug că domnia voastră trebuie să trimită Guberniului regal cât mai curînd raportul nobilului consiliu și al comunității jurate, referitor la ceea ce se impune a fi făcut în acest sens.

Dealtfel declar, pentru liniștea domniei voastre și a tuturor, că vestea despre scoaterea din țară a armatei regulate este cu totul neîntemeiată.

Cluj, 26 martie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 593/1848. Foto: 2 421—2 422.

¹ V. doc. 35.

Cluj, 26 martie 1848.

An Seine Excellenz den Herrn hierländigen Commandierenden Generalen

In Folge der hochgeschätzten Zuschrift v. 24-t. März 1. J.¹ P.Z. 87/p in Betreff der vom Kronstädter Magistrat wegen Errichtung einer Bürgergarde verfaßten Beschlusses habe ich die Ehre zu erwiedern: daß dieser Beschluß auf einer Aufforderung des Guberniums noch vom Jahre 1809 gegründet zu sein scheint und daß ich in den gegenwärtigen Verhältnissen keine andere Verfügung zu treffen zweckdienlich erachte: als dem Stadt Richter, der mich eben mittels seiner v. 22-ten datierte Anzeige hiervon in Kenntnis gesetzt hat, dahin anzuweisen, daß er dafür Sorge, daß der Magistrat, auch den schon gefaßten Beschluß den Entwurf dieser errichtenden Bürger Garde dem k. Gubernium je eher vorlegen um dann das erforderliche veranstalten zu können. Sobald dieses geschehen ist werde ich nicht ermangeln von dem Erfolge der Verhandlung des k. Guberniums E.E. sogleich in Kenntnis zu setzen.²

Schließlich habe ich die Ehre E.E. zur Kenntnis zu bringen, daß auch von Seite des Klausenburger Magistrats, unlängst ein ähnliches Postulat dem k. Gubernium eingereicht wurde, und hierauf dem Magistrat eine gleichlautende Weisung ertheilt worden ist.

Klausenburg am 26-ten März 1848.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 594/1848. Foto: 2 427-2 428.

¹ V. doc. 51.

² V. doc. 33, 51, 68, 139 și 140.

Brașov, 26 martie 1848.

26. März 1848

Hoch derselbe befiehlt¹ nachdem in dem Bericht pr. 66 bloss enthalten sei, bei den hiesigen Buchhändlern die Flugschrift „Hunnia függetlensége“² kein Exemplar vorgefunden worden, dieselbe auch tags über zu vernehmen, ob sie von dieser Flugschrift verkäufliche Exemplare gehabt? Wenn ja, von wem und in welchem Wege sie solche erhalten und wem sie dieselben verkauft?

Abschluss: W. Németh erklärt, daß ihm von der fraglichen Flugschrift bis dahin wo er darum von hieraus befragt worden gar nichts bekannt gewesen, ihm davon auch gar kein Exemplar zugesendet worden sei, er sonach auch keinen Verdacht habe. J. Vajna erklärt daß ihm von der fraglichen Flugschrift bis Dato nichts bekannt gewesen, er kein derley Exemplar zugesandt erhalten und keines verkauft habe.

Welches Sr. Excellenz berichtet wird 27. März.

¹ Ordinele guvernatorului cu nr. 397 și 489 din 3 și 15 martie 1848. Cf. doc. nr. 158.

² Autorul broşurii este Tánecsics Mihály. Ordinele guberniale din 3 și 15 martie se referă cu toată probabilitatea la prima ediție a broşurii *Hunnia függetlenségé* tipărită la Jena din cauza cenzurii din Ungaria. Ed. a II-a a broşurii a fost tipărită la Buda după proclamarea libertății presei în 15 martie 1848. V. doc. 2 și 156.

71

Bela Crkva [R.S.F. Iugoslavia] 26 martie 1848.

Weißkirchner Militair Communitäts Präsidium

An Ein Hohes k.k. Banater General Commando Praesidium
Bericht

Ich habe die Gnade Einem Hohen General Commando Praesidium gehorsamst anzuzeigen, daß in der gehorsamsten Communität ungeachtet auch hier der allgemein bekannt gewordenen Zeitereignisse, und Atentate gegen die Local Behörden, bisher die innere Ordnung und öffentliche Sicherheit noch nicht im mindesten gestört worden sei und daß die hierortige Bürgerschaft, besonders aber der bürgerliche äußere Rath fortan einen treuen Bürgersinn zur Erhaltung öffentlicher Ruhe und Sicherheit dadurch an den Tag gelegt, daß sie im Einvernehmen mit dem Magistrat eine Sicherheits Commission aus dem Bürgerstand statuiert hat, die nächtlicherweile mit dem Polizei Amte und der Landwehre die verstärkten Patrouillen und Bewachung der Communität von etwaige auswärtige Anfälle ordnungsmäßig leitet und überwacht.

Die nächtliche Sicherheits Wachen hat man darum aufzustellen als nothwendig erachtet, weil durch die Lugoser Ereignisse die Walachen auch in der Gegend von Oravitz und hier gegentlich aufgeregt wurden und daher ein Einfall einer schlecht gesinnten Horde in gegenwertiger Zeit wo die Constitution mit Freiheit und Gleichheit so verschiedenartig unter dem gemeinen Volke verstanden wird um so leichter geschehen kann und Unglücke errichten könnte, weil gerade in gegenwertiger Zeit täglich hier 4—5 bis 600 meist fremde Walachen aus der Provinziale als Weingärten Arbeiter verwendet werden, die auch hier wie gewöhnlich übernachten.

Sollte in der Folge wieder vermuthen sich in dieser Beziehung sich etwas ereignen, so wird man nicht versäumen hievon die dies-schuldige Anzeige sogleich zu erstatten.

Weißkirchen den 26ten März 1848.

Bürgermeister
Khyo
Major

Tirgu Mureş, 26 martie 1848.

Nagy Méltóságú Fő Kormányzó Gróf Úr. Kegyelmes Uram!

Mint nagy méltóságod a királyi táblai ítélő mester urak által is tegnap értesítettett, az ifjúság egy kérelmet írt alá, mi nagy méltóságodnak tegnap gyors posta úttján fel is küldetett; itt nevezetes esemény a volt, hogy mikor az alá írás egy oláh születésű írrokra került, azt mondotta: „En Pápius Iláriánus Sándor mint oláh alá írom ezen petítiót azon feltétel alatt, hogy ha leszsz népjog, egyenlőség, minden Erdélyben és Magyarhonban lakó külön ajkú nemzeteknek nemzeti léte és édes nyelve biztosítása. Örök váltság minden pénz kárpótlás nélkül; mert eleget, de igen sokat fizettek már a parasztok, miután századok oltá bitangolják a nemesek nemcsak polgári, de emberi szent jogait is“. Mire mindnyájan fel szólván és ellene nyilatkozván az iffjak, ő ugyan írását és nyilatkozatát visszavette, de a parásában lappangó tűz kiütötte magát, s véleményét tudjuk¹, az az előtti nap pedig több oláh írrokok itt hagyták a várost és szerte szélyel mentek — mit nagy méltósággal tudatni kötelességemnek ösmérem. Tegnap a városnál is megtartatott a community gyűlése, az eredmény arról is felküldödött nagy méltóságodhoz.

A székelt ami illeti folyó hó 23kán délután az írrokok gyűlést tartván a G. Teleki Elek elnöklete alatt — hozzám biztosságot küldött hogy marchalist tartsak, feleletem volt: Hogy mihelyt az idő s környülállás engedendi,² látandom a rendeknek vélekedések nyilváníthatására módot és alkalmat el nem mulatom. Tegnap az az 25dik éj-jel az uttcák szegeletein és székházon ezen felírás volt olvasható „Holnap az az Martius 26kán dél előtt 9 óraker székely nemzeti gyűlés lé-szen“. Ki ragasztotta fel? nem tudatott, hogy a le szedés ingerültséget ne okozzon, ott maradtak. Dél után néhány székely katona írrokok hoz-zám jöttek, s ki jelentették, hogy a cédulákat ok ragasztották fel, s mi-vel oly sok sérelmek van, s erről kívánnak tanácskozni, az elnökséget vállaljam el. Feleletül adtam, hogy eljárások törvény ellenes. Nemzeti gyűlést nem lehet tartani, de nincs is értelme, hogy az iffjak nemzeti ülést tartsanak, hanem mint székely öszveirt³ iffjak, ha valami kérések van, azt pártolni vagy azt előmozdítani szívesen teszem, de gyűlő-sük helyéül válasszanak más helyet. Ok akkor meg nyugodtak, de kevés idő múlva megént megjelentek, hogy minek utána Gálfalvi Imre ítélő mester és Gál János assessor urak is ígérték a székely gyűlésben meg-jelenni, bár jelenyek meg közöttük, — én ekkor is kéréseket meg ta-gadtam, hanem ajánlottam, hogy birtokossági gyűlést jó szívvvel tartok, s azt ma 9 órára ki is hirdettem a magam szállásán meg tartandót.

Tegnap estve az egész város ki volt világítva, s az ifjúság fáklyás zenével járt körül, kiabálva az uniót, fejedelem s az új magyar mi-nisterium éljenzését. De legkissebb rendbontás se történt.

Ma a sénior pars szállásomra jött, a ki hirdetett birtokossági gyű-lés meg tartására, addig az ifjúságnak egy része csak ugyan a székház termébe össze gyűlt, mit nyitva tartattam, hol elsőbben méltóságos Balla Mihály urat elnöknek megválasztva, egy Kedves Tamás nevezetű írrok előterjesztette mi nagy sérelmei vagynak a székely katona iffjak-nak, s mindenek előtt kérjék ő felségét székely nemzeti gyűlés megtar-

tására engedelmet adni, s az iffjak sorsán addig is segíteni. Mely sérelmek meg irását s a királyi tábla által nagy méltóságod eleibe való terjesztését méltóságos Gál János úr vállalta magára. Míg ezek ott folytak, a gyűlést én is itt meg kezdettem, s két úr által tudtokra adattam, hogy itt a tanácskozás foly, mit az ott lévők megértvén mind le jöttek. Itt sürgetve a közgyűlés tartását, némelyek 2—3 nap alatti — mások későbbi időt kívánva, én április 5dikére tűztem ki, s azon mindnyájan meg nyugodtak. Második kérdés volt, mik légyenek a marchalis tárgyai, és mi lenne teendőbb a jelen környülmények között⁴.

A b. Jósika Lajos és idősb g. Bethlen János által alá irt felszólítás fogadodott el, s így gondolom csak is e fog tárgyalódni. Utoljára a székely iffjak kérelmeikre határozottatott, hogy azokat a rendek eleibe irásba bé adván, azok is bizonyosan pártoltatni fognak. Egyszersmind az is ki mondatott, hogy ezennel marchalis hirdetődvén, ott mindenki véleménynye kívánattya meghalgtására most is alkalom adódván, semmi több öszve jövetel, tanácskozásnak helye és ideje nincsen; min az iffjúság is meg nyugodván, az ülést csendesen el oszlattam.

Mostanig így állanak a dolgok, reméllem ezúttal le vannak csendesedve a kedélyek, csak kün a székben ne támadnának bujtogatók.

Külömben szokott mély tisztelettel öröklök nagyméltóságú fő kormányzó gróf úrnak alázatos szolgálja⁵.

Marosvásárhely, 1848 böjtmás hó 26kán délután

G. Toldalagi Ferenc
főkirálybíró⁶

Preamărite domnule conte guvernator suprem!
Milostivule domn!

Precum ați fost înștiințat ieri de către protonotarii Tablei regești, tineretul a semnat o petiție, care prin ștafeta de ieri s-a și trimis domniei voastre. Cu acel prilej s-a întimplat că un cancelist de origine română, cînd i-a venit rîndul a spus: „Eu A. P. Ilarian, ca român iscălesc această petiție cu condiția să fie asigurată dreptatea, egalitatea, existența națională și folosirea dulcii limbi materne pentru toate națiunile ce locuiesc în Transilvania și Ungaria; să se garanteze desființarea robotelor fără nici o despăgubire, căci țaranii nu numai că au plătit destul, dar chiar prea mult după ce nobilii au uzurpat veacuri de-a rîndul nu numai drepturile lor cetățenești, ci și cele mai sfinte drepturi umane“. Față de astfel de cuvinte, tineretul [maghiar] s-a ridicat și a protestat împotriva lor. Papiu și-a retras declarația, dar focul ascuns a explodat. Părerea o știm cu toții¹. În ziua precedentă mulți canceliști români au părăsit orașul, îndreptîndu-se în diferite părți. Ieri s-a ținut ședința comunității orașului. Rezultatul ei s-a și înaintat domniei voastre.

În ceea ce privește scaunul, în după-masa [zilei] de 23 a lunii curente, canceliștii au ținut ședință prezidată de contele Teleki Elek. El a trimis la mine o comisie, pentru a aproba adunarea marcală. Răspunsul meu a fost: Imediat ce vremea și împrejurările îmi vor permite,² nu voi scăpa posibilitatea și ocazia exprimării părerii stărilor [privilegiate]. Ieri, adică în noaptea zilei de 25, pe colțurile străzilor și pe primărie, au apărut afișele: „Miine, adică în 26 martie la ora 9 înainte de masă va fi adunare națională secuiască“. Cine le-a afișat? Nu se știe. Pentru ca dispariția lor să nu provoace minie, acolo au ră-

mas. După-masă au venit la mine cițiva canceliști militari secui și au declarat că ei au lipit afișele. Au arătat că vor să se sfătuiască asupra mai multor gravamine. Mi-au propus să accept președinția. Le-am explicat că procedura lor e ilegală. Adunare națională nu se poate întruni și nici n-are rost s-o țină. Voi proteja și promova cu plăcere orice rugăminte a tinerilor secui³ conscriși, dar pentru ședința lor să-și caute alt loc. Temporar s-au liniștit. Nu peste mult timp au apărut însă din nou, deoarece protonotarul Gálfalvi Imre și asesorul Gál János au promis că vor participa la adunarea secuiască. Mi-au propus ca măcar să apar printre ei. Eu și de această dată le-am refuzat rugăminta. [În schimb] le-am promis că țin cu plăcere o adunare nobiliară, pe care am și anunțat-o pentru azi la ora 9 în locuința mea.

Ieri seara tot orașul a fost iluminat. Tineretul a defilat cu muzică, aclamând uniunea, domnitorul și noul guvern maghiar. Nu s-a întâmplat nici cea mai mică tulburare. Azi senior pars a venit la adunare în locuința mea. Într-un timp o parte a tineretului s-a adunat în sala primăriei, pe care am lăsat-o deschisă. Aici în primul rind l-au ales ca președinte pe domnul Balla Mihály. Un cancelist numit Kedves Tamás a prezentat marile plingeri ale tinerilor militari secui. Printre ele figura înainte de toate solicitarea maiestății sale de a permite ținerea adunării naționale secuiești și de a ajuta tineretul. Domnul Gál János s-a angajat să aștearnă pe hîrtie plingerile și să le înainteze prin Tabla regească maiestății voastre. Între timp aici eu am început ședința. Prin doi domni le-am dat de știre despre începerea ei. Cei de acolo au dovedit înțelegere și au venit cu toții. Referitor la convocarea ședinței comunale, unii au vrut ca ea să se țină peste 2—3 zile, alții au dorit o dată mai tîrzie; eu am fixat-o pentru 5 aprilie. Cu această [dată] toți au fost de acord. A doua problemă luată în discuție a privit urgența subiectelor ce ar fi trebuit să se ia în dezbateră de către adunarea scaunală în circumstanțele actuale⁴.

S-a acceptat somația semnată de baronul Jósika Lajos și contele Bethlen János senior. Cred că numai ea se va discuta.

La sfîrșit, s-au luat hotărîri privind cererile tineretului secuiesc; ele vor fi înaintate în scris în fața stărilor și vor fi susținute cu siguranță. Totodată s-a adus la cunoștință că a fost anunțată adunarea marcală, unde se va putea expune părerea și dorința fiecăruia. Pentru nici o altfel de adunare sau sfățuire nu e loc și timp. Drept urmare, tineretul s-a calmat, iar eu am dizolvat ședința în liniște.

În momentul de față treburile stau astfel. Sper că de această dată spiritele s-au liniștit. Numai de nu s-ar ivi provocatori în scaun.

Rămîn cu obișnuita stimă serv supus față de preamăritul domn conte prim-guvernator⁵.

Contele Tholdalagi Ferenc
jude suprem regesc

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 593/1848. Foto: 2 412—2 413.

¹ V. doc. 67.

² Rupt în original.

³ Cei care au fost luați în evidență pentru a fi grăniceri la secui.

⁴ În legătură cu evenimentele din 26 martie din Tîrgu Mureș V. *Múlt és jelen*, 1848 aprilie 4, nr. 27, p. 158.

⁵ Pentru răspunsul guvernatorului Teleki v. doc. 82. Cf. și raportul lui Szentiványi Dániel către Guberniu din 29 martie, doc. 109.

⁶ Raportul contelui Tholdalagi Ferenc ilustrează că pe teritoriul Marelui Principat al Transilvaniei continuau să funcționeze organele locale ale puterii de stat ale stărilor privilegiate, caracteristice orînduirii feudale. Fiind o emanație a unui exponent al stărilor privilegiate, raportul conține același ton patriotard întîlnit în majoritatea actelor oficiale, precum și referiri la uniune, la atașament față de monarh și față de guvernul nobilimii liberale de la Pesta.

73

Sebeș, 26 martie 1848.

Hoch Wohlgeborener Herr!

Hochzuverehrender Herr Gubernial Rath und Graf der Sachsen!

Indem ich gestern Euer Hochwohlgeboren um Verhaltens Regeln bat erfüllten mich dieselben Gefühle und Gedanken, welche Euer Hochwohlgeboren, vielleicht in demselben Augenblicke im Eingange des verehrten Erlasses zu Comitialzahl 383/1848 auszusprechen sich bewogen fanden. Ich fühlte, daß ein gleichgültiges Verstummen bedenklich sey, daß die öffentliche Meinung durch Taten beruhiget werden müsse. Ich für meine Person bin zwar überzeugt, daß die politische Revolution in Siebenbürgen bereits zu Ende sei, da sie eigentlich kein anderes Ziel hatte, als der Welt zu zeigen, daß der in Ungarn erklungene Ruf nach Vereinigung der beiden Länder in Siebenbürgen lebhaften Anklang gefunden habe. Der Charakter der Bewegung in Klausenburg, M. Vásárhely und Enyed, bestätigt diese Ansicht. Die Zusammenrottung irgeleiteter Unterthanen und Proletariers wären — wofern sie einen Führer finden konnten — allein noch zu fürchten und in der That scheint der Adel diese Besorgnis zu hegen, daher der Klausenburger Bethlen Josikaische Antrag auf unverzügliche Einführung des Urbars und Zusammenberufung der Insurrection.

In Siebenbürgen können Unterthanengährungen zunächst aus dem Zarander und Hunyader Comitate sich verbreiten, weil dort die Beamten am meisten unpopulär sind, der Adel roh ist, und das Beispiel der Walachen in Lugos ansteckend sein könnte. Hoffentlich wird aber das Gubernium diesselbst erwägen und die entsprechenden Maßregeln bereits angeordnet haben.

Eine zweite Gährung kann von den Szeklern und Walachischen Grenzern ausgehen, aber ebenso wenig als die erstere gegen das Sachsenland gerichtet seyn.

Eine dritte Unruhe könnte in Broos sich zeigen, sie wird aber local bleiben und leicht zu beschwichtigen seyn.

Eine vierte Gährung könnten die Proletarier in den größeren Städten erzeugen, aber glücklicherweise haben wir keine so überfüllten Städte, daß die Proletarier zu einem Heer anwachsen könnten.

Von den Walachen in der Mitte der Nation ist wenn nicht grobe Fehler geschehen auch, nach meiner Meinung, wenig zu fürchten, denn sie haben Rechte und Eigenthum und diese gibt niemand gerne den Mordbrennern Preis.

Weil aber — wie Euer Hochwohlgeboren — ganz richtig bemerken die Ereignisse jetzt außerhalb aller menschlichen Berechnung liegen so ist allerdings nothwendig auch auf den ungünstigsten Fall sich vorzubereiten und so wäre denn — nach meiner geringen Meinung — folgendes nothwendig:

1. Die National Bewaffnung zum Schutz des Eigenthums vorzubereiten, damit sie im Fall der Noth sogleich ins Leben treten könne. — Daher

a) durch die Magistrate die waffenfähige Mannschaft mit Einschluß der Walachen ohne Aufsehen zu conscribiren, und

b) bei seiner Excellence dem Kommandierenden die Verfügung zu erwirken, daß Waffen und Munition aus dem Militärarsenal zu seiner Zeit sogleich verabfolgt werden mögen.

Die übrigen Dispositionen z.B. bezüglich der erforderlichen Lebensmittel und des Schlachtviehes — der Aufnahme zufluchtsuchender Fremder — Ausbesserung fester Plätze und Mauern etc. bleiben den Local Behörden überlassen, da deren Mannigfaltigkeit eine unendliche ist und von Örtlichkeiten abhängt.

2. Wäre von der Nations-Universität die baldige Eröffnung eines Landtages zu beantragen. Diese Maßregel beruhigt:

a) Den Adel, der sonst über Separatismus, über Unionsvergessenheit und Mangel an Gemeingeist schreien und eben deshalb die in unserer Mitte lebenden Walachen aufregen würde, um — bei geteilter Kraft — uns so leichter in eine falsche Lage bringen zu können. Wir müssen aber gerade nach derselben Taktik den Adel zu unserm Verbündeten machen, damit wir einen Gegner weniger haben.

b) Aber auch die Massen werden beruhigt, wenn sie uns vernünftigen Reformen nicht abhold sehen. Besonders werden die Unterthanen denen die Verwendung und Fürsprache der Sachsen auf dem letzten Landtage nicht unbekannt geblieben ist — für die Sachsen in guter Stimmung erhalten.

c) Endlich ist die Bitte um Gewährung eines Landtages eine rein constitutionelle Handlung, welche die Relegierung nicht mißfallen kann und über dies durch die Natur der eingetretenen Ereignisse geboten ist. In Augenblicken, wo die bevorrechteten Stände selbst zum Bürgerthum zurückkehren und Lasten tragen wollen hat auch der Landtag für die Sachsen eine erträglichere Physiognomie, und gibt überdies der Nation Gelegenheit, ihre Treue an das regierende Haus werthtätig zu bezeigen. Eine einzige Besorgnis dürfte „Die Vereinigung mit Ungarn“ erzeugen, aber täuscht mich meine Kurzsicht nicht — so ist diese Vereinigung durch Art. 6/791¹ beziehungsweise ohnehin zugegeben, im Prinzip kaum mehr abzuwenden. Die Municipal Verfassung des Landes dürfte aber auch die Ungarn und Szekler gewiß nicht aufopfern wollen. Nichts desto weniger wäre es rathsam.

3. Eine National Commission niederzusetzen, welche sich mit der von den Sachsen auf dem nächsten Landtage zu ergreifenden Politik mit der Form der Vereinigung mit der Klausenburger Bethlen Josikáschen 4 Punkten und überhaupt mit alledem zu beschäftigen hätte, was voraussichtlich das Bedürfnis der Zeit und die Bewegung in Ungarn zu Sprache bringen könne.

Mit den vorangeschickten drei Punkten sind auch meine Collegen im Senate einverstanden, was wir sonst noch auf dem Herzen tragen

und was in der gemeinschaftlichen Sitzung beschlossen werden wird, wird Senator Martini mündlich berichten. Genehmigen Euer Hochwohlgeboren die Hochachtung mit welcher ich verharre

Mühlbach am 26-ten März 1848

Euer Hochwohlgeboren
gehorsamster Diener
S. Maister
Königsrichter

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. sásești, nr. 466/1848. Foto: 3 808—3 811.

¹ Articolul 6 al legii din 1791 despre uniune. Autorul raportului vorbește de condițiile pe care sașii trebuie să le formuleze în problema uniunii.

74

Deva, 26 martie 1848.

Kegyelmes Uram!

E nemes megye kebelében is elhata az európai népek szabadságok kivívására megtett sikeres lépések eredményekről hírlapi tudósítás, s a közéletbe a szabadság kivívása mily nagy örömet költött fel egyesek keblében, — sokalta nagyobb aggodalom fájdalom borul lelkünkre a fejlődés, üdvös jövőnek, béke, nyugalom és rendfentartása közti meg alapításában, s midőn ezeket nagyméltóságodnak, hazám és fejedelmem aránti tántoríthatatlan hű ragaszkodásom szeplőtelen érzete s hivatalos állásom alázatosan feljelenteni hazafi kötelességemmé szabák, — ez órában vevém nemes Arad megye törvényhatósága elnökének ezen záratával együtt másolatban ide fogott figyelmeztető megtanálását¹, mely szerént nemes Csanád vármegye közgyűlése az úrbéri viszonyokat eltörölvén — tartani lehet attól: hogy a szomszéd vármegyékben, s így ezen haza szél-megyéjében az úrbéres osztály ezen példát felfogva, tetleges fellépéssel fogja erőszakosan nyugalom meg zavarásával azon szabadságot elragadni, mit a haza, a rend, nyugalom és béke fenntartásai között készít számára.

Kegyelmes Uram! A helyezett kétes jövőjét csak Isten láthatja béde valamint mindenütt, úgy itt is az a nyugalom megzavarására célzó ingerek nem fognak hiányozni, s a tudatlan nép, ki jövője felett ítélni elégtelen — bár mi kis ösztönre kész életet, vagyont megtámadni. Jóllehet a közigazgatási vezetésem alá bízott megyében lévő kerületi és járásbéli hivatalnokokhoz intézkedtem, hogy járásaikban minden legkisebb mozgalmat figyelemmel tartva — bár mily célzat esetében, engem szükséges intézkedésem megtehetése végett tudósítsanak, de kegyelmes uram! elnökletem alá bízott törvényhatóságba sokkal kevesebb katonai erő létezik, mint egy ily fenyegető mozgalomnak meg felelhetne, s midőn már ezen fennebb említettem Csanád megye közgyűlési határozata magány értesítés útján is több csend és nyugalom óhajtó hazafi keblekbe

szorongató aggodalmakat költött fel — minden rajtam fenekelhető felelősség terhe elhárítása célzatából, de egyszersmind a nyugalom és béke közt meg alapítandó hazám népei szabadságok és erre fektetendő felséges kormányom rendíthetetlen megalapítása eszközlését óhajtó leg-tisztább érzetből kifolyó kötelességemnek esmérem nagy méltóságodat helyezete fontosságára felhívni, hogy a körülmények fenyegető állását megtekintve ezen nemes megyében számosabb katonai erőt küldeni, s az illető katonai előjáróságot egyetértésre utasítani, s engemet legsietőbben megtett bölcs intézkedéseivel szerencsétletni méltóztasson. Továbbá mély tisztelettel öröklök nagy méltóságod alázatos szolgája

Déván március 26án 1848.

Noptsa László
fő ispány

Milostivule domn!

Și în acest nobil comitat au pătruns știrile despre rezultatele succeselor obținute de popoarele Europei pe drumul cuceririi libertății. În viața publică obținerea libertății a stîrnit în pieptul unora bucurie mare. Mult mai mare [e] durerea îngrijorării [care] ne innorează sufletul față de punerea bazelor dezvoltării unui viitor prielnic, pe calea menținerii păcii, a liniștii și ordinii. Simțămîntul neprihănit al devotamentului fidel și neclintit față de înălțimea dvs., față de patrie și domnitor, precum și serviciul meu oficial, mi-au impus ca o datorie cetățenească a vă anunța toate acestea. Acum am primit de la președintele jurisdicției nobilului comitat Arad adresa cu o copie anexă¹, conform căreia adunarea generală a nobilului comitat Cenad a desființat servitutea.

După acest exemplu este de așteptat ca în comitatele vecine, deci și în acest comitat de margine, clasa urbarială să provoace tulburări, să încerce să smulgă cu forța acea libertate, pe care patria o pregătește pentru ea pe calea menținerii ordinii, liniștii și a păcii.

Domnia voastră! Numai Dumnezeu poate să vadă viitorul întunecat al situației. La fel ca și în altă parte, tot astfel și aici nu vor lipsi tentativele de tulburare a liniștii. Poporul neinstruit, incapabil să judece asupra viitorului, e gata să atace viața și avutul la cel mai mic impuls. M-am adresat funcționarilor din districtele și plășile comitatului încredințat conducerii mele jurisdicționale, să fie atenți la cea mai mică mișcare din plasă și în cazul oricărei intenții să mă înștiințeze pentru luarea măsurilor necesare. Dar, excelența voastră, în jurisdicțiile încredințate conducerii mele există o forță militară mult mai mică decît ar fi necesară pentru [prevenirea unor] mișcări amenințătoare.

Precum am amintit mai sus, hotărîrea adunării generale din comitatul Cenad, răspîndită prin intermediul particularilor, a stîrnit îngrijorare în mulți patrioți doritori de liniște și pace.

Datorită răspunderii ce-mi revine, dar totodată și din dorința înfăptuirii libertății popoarelor patriei mele pe calea păcii și liniștii, pe care se întemeiază neclintit Guberniul, consider ca o obligație a vă atrage atenția măriei voastre asupra importanței situației. Conjunctura fiind amenințătoare, vă rog să binevoiți a trimite în acest comitat forțe militare mai numeroase; a îndruma autoritățile militare la înțelegere, iar pe mine a mă onora grabnic cu măsurile înțelepte luate de măria voastră.

În cele din urmă rămin cu respect adinc servul dvs. supus.
Deva, 26 martie 1848

Nopcea Vasile
comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 609/1848. Foto: 15—17.

¹ V. doc. 42.

75

Sighetu Marmației, 26 martie 1848.

Nagyméltóságú Gróf, Nemzeti Ministeri Elnök Úr, Kegyelmes Uram!

En is vettem alázatos tisztelettel mai napon excellentiádnak a megyei törvényhatósági elnöki hivatalhoz folyó hó 17ről 1ső sz. a. intézni méltóztatott kegyes levelét és rendelkezését¹, miszerént a törvényhatóságok fejei, elnökei, és így én is ő felsége nevében a polgári hűség kötelességeire hivatalosan felhívatván, és megbízatván arra nézve, hogy a közbéke és nyugalom fentartására minden tekintélyt, hatást, alárendeltek és eszközöket erélyesen felhasználni, s az erőszakos és ingerlő eljárásokon kívül minden segéd módokat igénybe venni, a csend és népkedély bujtogatóira és a most még fennálló viszonyok netáni tapodóira nézve a törvények rendeletét szigorúan alkalmazni siessünk, mind ezek pontos és hűséges teljesülte excellentiád által annál biztosabban váratik és reményltek, mert hogy valamint excellentiád a kormányzat eredményeiről felelőséget vállalt, úgy a törvényhatóságok elnökeit felelősökké teszi mind azon nem remélendő botrányok és zavarokra nézve, melyek az általában nem várt hanyagságból vagy egykedvűségből származnának.

Ezen kegyes felhívására s rendeletére excellentiádnak van szerencsém értesíteni excellentiádat a felől, mit már a nagyméltóságú Magyar Királyi Helytartó Tanácsnak folyó év és hó 17ről 12950 sz. a. költ és sürgönyön küldött kegyes intézménye következtében szinte e tárgyban feljelentettem, hogy t.i. a megye kebelében a csend és rend tökéletes jó lábon áll, s biztosan lehet reményleni, hogy ugyan az — hanemha idegen bujtogatók és cselszövők zavarnák azt meg — folytonosan fenmaradand, azomba minden esetre és nagyobb biztosítékul az országgyűlési tárgyakbani munkálkodásra kiküldött s elnökletem alatt összeülnéző választmány az e megyébeni csend, jórend és közbátorság további biztos fentarthatása tekintetéből szabályokat dolgozni s a folyó hó 30án tartandó közgyűlésnek jóváhagyás végett bejelenteni fogja, — addig is az illető megyei tisztviselők és minden lelkész uraknak, kik különben is a nép bizodalját bírják, s közöttük a csendességet és békességet sikeresen eszközölhetik, a hivatalos és hathatósabb felszólítás éppen az excellentiád kegyes levele értelmében megtétetett; egyébbaránt mindent, mi e közönségesen kívánatos és üdvös célra szükséges, felséges királyunk iránti hódoló tiszteletünk és határtalan hűségünk s a haza ben-

nünk folytonoson s egyaránt égő szent szerelme és megyénk jólléte s fentmaradása, mellyet csend és béke nélkül nem is képzelhetünk, meg-
tennénk és el nem mulasztanánk, s megesszük és el nem mulasztjuk,
— csak arról nem felelhetvén, mi hatásunk körén kívül minden buzgalom,
pontosság, éber figyelem s rögtöni utánnalátás mellett is megtörténhetnék.

Ki többire kegyelmességébe ajánlott alázatos tisztelettel maradtam
excellentiádnak alázatos szolgája

Szigeten 1848-ik évben Martius 26án

Mihályi Gábor
máramarosi másod all ispán

Preamărite domnule conte, prim-ministru național! Domnul meu
binevoitor!

Astăzi am luat la cunoștință, cu stimă respectuoasă, scrisoarea grațioasă și dispoziția excelenței dvs., adresată oficiilor prezidențiale ale jurisdicțiilor comitatense¹, în ziua de 17 a lunii curente sub numărul 1. Prin ea președinții jurisdicțiilor, deci și eu, sîntem chemați oficial, în numele maiestății sale, la obligativitatea fidelității cetățenești. Pentru menținerea liniștii și a păcii publice ni se recomandă să folosim cu tărie prestigiul, influența și alte mijloace ajutătoare subordonate în afară de procedeele brutale care ar putea provoca iritație. Contra instigatorilor care periclitează liniștea și influențează opinia publică, împotriva unor eventuale încălcări a relațiilor actuale se indică să ne grăbim a aplica în mod sever ordinea legilor. Îndeplinirea lor punctuală și fidelă o așteptați și o sperați desigur excelența voastră. Excelența voastră și-a asumat răspunderea asupra rezultatelor guvernării și va trage la răspundere președinții jurisdicțiilor pentru scandalurile și tulburările neprevăzute, care ar proveni, în general, din neglijență sau indiferență neașteptată.

La acest apel și ordin grațios al excelenței voastre am onoare să vă anunț, ceea ce am comunicat deja la acest subiect, Consiliului de locotenentă regală, în urma adresei trimise prin depeșa nr. 12.9.50 din ziua de 17 a lunii și a anului curent, și anume că pe teritoriul comitatului liniștea și ordinea stau pe picioare solide. Se poate spera cu siguranță că ele se vor menține în continuare, dacă nu vor fi tulburate de *instigatori străini sau de intriganți*. Totuși, pentru orice eventualitate și pentru mai mare siguranță, voi profita de adunarea ce se va constitui sub președinția mea pentru dezbaterea subiectelor ce urmează a se trimite Dietei. Cu ocazia ședinței din ziua de 30 a lunii curente voi anunța pentru aprobare unele reguli cu privire la menținerea ordinii și disciplinei. Pînă atunci, în lumina scrisorii milostive a excelenței voastre, s-a procedat la anunțarea oficială nuanțată a funcționarilor fiscali comitatensi și a domnilor preoți, care posedă încrederea poporului și pot contribui cu succes la menținerea ordinii și liniștii. Dealtfel, nu neglijăm a face tot ce este necesar și doritor pentru acest scop salutar. Menținerea comitatului nostru într-o stare de stimă supusă și fidelitate nemărginită față de maiestatea sa regele, în sfînta dragoste înflăcărată față de patrie, nu le putem imagina fără liniște și pace. Nu pot fi totuși răspunzător pentru cele ce vor surveni în afara sferei mele de activitate, în ciuda zelului, punctualității, vigilenței și a unei intervenții prompte.

Rămîn cu stimă supusă servul umil al excelenței voastre.
Sighetu Marmatei, 26 martie 1848.

Mihali Gabriel
al doilea vicecomite din Maramureș

Original. Arh. St. Budapesta. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár.
Miniszteri Ideiglenes Bizottmány, nr. 261/1848. Foto: 1185—1188.

¹ V. doc. 8.

76

Cluj, 26 martie 1848.

Kolosvár 26 március 1848

Tisztelt barátom!

Ime küldök egy felterjesztést ő felségéhez, a dolgok állását abból meglátod. Ne sajnálj annak tüsténti beadásáról gondoskodni, és ügyekez a dolgot oda vezérelni, hogy minden haladék nélkül küldessék le valaki, mint teljes hatalmú biztos, vagy adassék nekem tágabb felhatalmazás szoros utasítás mellett, mely azonban részletes ne legyen. Teleki Miklós nem akar többet Kővárba menni, Kozma Imre a kitörésektől félve le mondott. Az elsőt, állását jól látva, a személyes megjelénéstől dispENZálni szándékozom, a másikat, mivel csak közönséges kifejezésekben adta elő okait levelében, hivatala folytatására felszólítom még egyszer. Isten véletlek, ti úgy látszik már a bajon keresztül estek. Mi azonban annak csak küszöbén vagyunk. Az öreg Bethlen János és Zeyk Jósi azt izenték, hogy ha nem tartok ország gyűlést, ők levezik kezöket a dologról, mivel ez az egyedüli mód az elmék lecsilapítására. Ez nagy baj volna! Élj szerencsésen, az tied mind jól vagynak. Bornemisza Sándornál kiütött a veres himlő, de nem veszedelmesen. Maradok igaz barátod

Teleki József

Cluj, 26 III 1848

Stimate amice!

Iată, trimit un memoriu către maiestatea sa, din care vei vedea starea lucrurilor. Nu ezita să te preocupi de înaintarea lui urgentă. Străduiește-te ca lucrurile să conveargă în direcția trimiterii neîntîrziată a unui comisar plenipotențiar; sau să mi se dea mie autoritatea mai largă, împreună cu instrucțiuni precise, fără a fi amănunțite. Teleki Miklós a refuzat să mai meargă în Chioar. Kozma Imre a demisionat fiindu-i teamă de declanșarea unei mișcări [revoluționare]. Pe primul intenționez să-l scutesc de prezența personală, deoarece i-am văzut clar orientarea. Pe celălalt îl somez să-și continue serviciul, întrucît și-a motivat demisia în scrisoare doar prin expresii obișnuite. Dumnezeu să fie cu voi. Așa se vede că ați trecut deja prin necazuri. Noi sîntem încă abia în pragul lor. Bătrînul Bethlen János și Zeyk József mi-au trimis vorbă,

că dacă nu voi obține Dieta, ei se vor retrage de pe arena politică fiindcă ea ar constitui singura modalitate de a liniști spiritele. Asta ar fi un mare necaz! Rămîneți cu bine. Ai tăi sînt bine cu toții. La Bornemisza Sándor a izbucnit pojarul, dar nu e periculos. Rămîn al tău adevărat prieten

Teleki József

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R. Cluj-Napoca, Fond. Arh. fideicomisională a fam. Jósika. Misive.

77

Viena, 26 martie 1848.

Bécs, 26/3, 1848

Tisztelt Barátom!

Tegnap óta itt minden a legnagyobb csendben van. Tegnap délelőtt alig volt vége a Burgban tartatott katonai misének, mely után a szinte 30/M. emberből álló katonaság részint a kaszárnyákba vonult, részint béquártélyoztatott, az eső is kezdett esni, s az utcákon más képeket nem lehetett látni, mint a szokott csendes bécsi physiognomiákat, kik sokkal nagyobb számmal gyűltek össze a glacisra, hogy a katonaság defilrozását lássák, mint a városba, hol a Szent István temploma előtt a deákság és Nationalgarda ki rukkolt. Valóban rendes dolog ez a *sajtószabadság* ilyen idő pontban, hol senki sem mer egyebet írni, mint azt, a mi egy résznek tetszik! Meg fordítot censura! A ki az újságokat olvassa, örömnél, meg-elégedésnél egyebet nem képzelne, pedig az új Nationalgarda az eddigi szolgálat tételt is már nagyon meg unta, — a kereskedők majd semmit sem adnak el s a mozgalomnak meg-kezdői s ápolói — egy néhány kivéve, kik messzebb tekintenek — el ijedve állnak a következményektől, melyek már is nem játék gyanánt fejlődnek ki.

De leg-szomorúbban mutatja magát ez Magyarországon. Ott tökéletes politikai anarchia van. Óráról órára rögtönöztenek ott az alkotmányok halálos sebjei, egy pillanatban töröltetnek el a legszentebb tulajdoni jogok, már a responsabilis miníster Batthyány Lajos sem bír többé az ifiúsággal, nem bírnak a posonyiak a pesti ellenzéki körrel, kinek előtted bizonyosan már isméretes programja mindennel vetélkedhetik. mit a francia forradalom fel mutatott, mielőtt a vér kezdett folyni, — s ha így megyünk, ez sem fog ki maradni.

Lehetetlen, hogy mind ezek Erdélyt a leg nagyobb ijedséggel el ne lepjék. Ha az ország magára marad bizva, partialis mozgalmakon kívül nem tartanék egyébtől, de tartok a magyarországi agitatoroktól. Nékik nem lehet azt eltúrni, hogy mellettek egy constitutionalis ország többsége a békés átalakulás meg kezdett útját kövesse, igyekezetök oda lesz irányozva, hogy a terrorismusnak éppen azon nemével, mely által Magyarországon győztek, Erdélyt is revolutionálják. Ez ellen kell nekünk is, de törvényes úton agitálni, — a rend és béke fenntartása mellett agitálni. Nekünk egy hatalmas szövetségesünk van — ez az embereknek ön-érdeke, — lehetetlen az erdélyi nemességnek észre nem venni, hogy ilyen eljárás mellett béaló kenyere is alig marad, — lehetetlen az

erdélyi magyarnak át nem látni, hogy az idegen elem őt nem sokára semmivé teszi. Ne kecegetse magát még most is az unió kedvenc oppositionális eszméjével. Hát Magyarországnak nincs é 8 milliányi idegen ajakú népe?

Használjuk hát fel azt, a mit használni lehet — csak időt, időt — kedves barátom, hogy a forradalom az országba ne harapódzék, s állhatatosan reményelem, hogy hazánkat fejedelmünknek megtarthattuk, s a revolúciónak martalékjává nem bocsáthattuk át.

Náladnál itt senki sem tehet többet, s benned van minden bizodal-munk helyeztetve, te a protestans elemre lehetsz leg-nagyobb bé-folyás-sal; azon egyéniség, melyek az opositiót vezérlik, személyesen függ-nek tekintélyedtől. Annyi katonaság van az országba, hogy jól el-rendez-ve (főképpen nem igen dismembrálva, hanem csak bizonyos helyeken erélyesen használva) a csendességet fen-tarthassa, a nemességet előre intézett spoliatio által érdekeinek védelmére figyelmetessé lehet tenni és legális úton elejét venni az agitaciónak.

Reám, tisztelt barátom, hazám és te, ki attól meg válni nem fogsz, utolsó lehelletemig számot tarthattok. Értesíts kérlek a leg-sietőbben, — barátságodban ajánlva vagyok igaz barátod!

J

U.I. Prágából és Brünnből e pillanatban érkezett tudósítások szerént minden csendességben van, — ott csak a petitió útját választották — s az ide való engedmények nagy örömmel fogadtattak. Prágában a cseh nyelvet hivatalban, oskolában a némettel aequiparaltatni óhajtják; hogy lesz Magyarország, — hogy nállunk?!

Viena, 26 martie 1848

Stimate amice!

De ieri aici totul a reintrat în ordine. Înainte de masă, în ziua precedentă, s-a ținut în Burg slujba pentru militari. După terminarea ei, armata, numărînd aproape 30 000 de oameni, în parte s-a retras în cazărmi, în parte a fost încartiruită; a început să și plouă; pe străzi nu se puteau vedea alte aspecte decît obișnuitele fețe vienezze molcome, care s-au adunat într-un număr mai mare pe Glacis decît în oraș, pentru a vedea defilarea armatei. Acolo, în fața bisericii Sf. Ștefan, s-au întrunit studenții și membrii gărzii naționale. E un lucru curios această *libertate a preseii*, într-o asemenea perioadă în care nimeni nu are curajul să scrie altceva decît ceea ce convine unei singure părți. E o cenzură inversată! Cei care citesc ziarele nu-și pot închipui altceva decît fericire și mulțumire. Dar noua gardă cetățenească s-a plictisit foarte mult de serviciile făcute; comercianții nu vînd aproape nimic; iar promotorii și susținătorii mișcării sînt înspăimîntați de consecințele care se conturează încă de pe acum foarte amenințător, cu excepția cîtorva care privesc mai atent.

Situația se prezintă mult mai trist în Ungaria, unde domnește o totală anarhie politică. Se dau lovituri mortale constituției de la o oră la alta; într-o secundă se lichidează drepturile de proprietate cele mai sacre; față de tineret e fără autoritate chiar și primul ministru responsabil, Batthyány Lajos; cei de la Bratislava sînt neputincioși față de cercul opoziționist din Pesta, al cărui program, după cum îți e cu-

noscut probabil și ție, concurează cu cele demonstrate de revoluția franceză, înaintea vărsării de sânge; dacă continuăm în acest fel, nici de asta nu vom scăpa.

E imposibil ca cele întâmplate să nu cuprindă cu cea mai mare spaimă și Transilvania. Dacă țara ar fi lăsată singură, nu m-aș aștepta decît la mișcări parțiale, dar mă tem de agitatorii din Ungaria. Aceștia nu vor îngădui ca majoritatea unei țări constituționale să urmeze drumul schimbării pașnice. Ei se vor strădui să revoluționeze și Transilvania prin aceleași metode teroriste cu care au triumfat și în Ungaria. Împotriva lor trebuie să milităm și noi pe cale legală, să ne străduim a menține ordinea și pacea. Posedăm un mare aliat: interesele personale ale oamenilor. E imposibil ca nobilimea din Transilvania să nu-și dea seama că în noile condiții abia îi va mai rămîne o bucată de piine. E cu neputință ca maghiarul din Transilvania să nu întrevadă că elementul străin îl va submina foarte curînd¹. Să nu se amăgească nimeni în momentul de față cu idealul uniunii propagat de opoziție. Oare nu sînt în Ungaria 8 milioane de locuitori de altă limbă?

Stimate amice să folosim toate posibilitățile pentru a cîștiga timp ca revoluția să nu se extindă în țară. Sper că vom păstra în continuare țara pentru monarh și nu o vom lăsa pradă revoluției.

Aici nimeni nu poate să facă mai mult decît tine. Avem toată încrederea în tine. Tu poți avea o mare influență asupra elementelor protestatere. Personalitățile care conduc opoziția depind de autoritatea ta.

În țară se află suficientă armată, care bine plasată, nedesmembrată și folosită unde e cazul în mod viguros poate menține liniștea. Nobilimii i se poate atrage anticipat atenția asupra necesității apărării propriilor sale interese împotriva unei eventuale spoliații pentru a preîntîmpina agitația ei pe cale legală. Pe mine, stimate amice, patria și tu, care nu te vei despărți de ea, puteți conta pînă la ultima mea răsuflare. Te rog înștiințează-mă cît mai urgent. Rămîn prietenul tău devotat².

J.

P.S. Conform știrilor sosite în această clipă de la Praga și Brno, totul este în liniște. Acolo au ales doar calea petiției. Concesiile au fost primite cu mare bucurie. La Praga doresc să se acorde un regim de egalitate a limbii cehe cu cea germană în administrație și în școli; oare cum va fi în Ungaria, — și ce va fi la noi?!

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca, Fond. Arh. fam. Teleki din Luna de Jos. Misive. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 47—49; de Bözödi György, *Erdély szabadságharca*, p. 28—29.

¹ Jósika, reprezentantul nobilimii maghiare conservatoare, îi consideră străini pe români, sîrbii, croații, slovenii, slovacii și rușii din fosta Ungarie medievală de dinainte de prăbușirea de la Mohács, peste care au venit ungurii în secolele X—XII.

² Scrisoarea lui Jósika constituie încă o dovadă că nobilimea continua să fie dominată de concepția feudală, potrivit căreia numai ea constituia „națiunea” maghiară. Așa se explică afirmația că revoluția ar amenința cu „nimicirea” maghiarilor din Transilvania. În realitate revoluția putea aduce numai desființarea clasei nobiliare dominantă și asupritoare. Pentru populația maghiară neprivilegiată revoluția ar fi trebuit să aducă eliberarea de obligații feudale și de atotputernicia nobilimii privilegiate, precum și scuturarea jugului monarhiei habsburgice, căreia Jósika i se arăta atît de credincios.

Sibiu, 14/16 martie 1848.

Sibiu, die 26/14 martie 1848

Mult prețuite domnul meu!

Aș comite o crimă dacă aș trece cu vederea prilejul acesta direct către d-ta, neadresându-mă măcar cu veo câteva rînduri, cu toate că și acestea-ți va răpi vro câteva minute din scumpu-ți timp. Însă eu îndrăznesc aceasta cu atîta mai vîrtoș căci nu poci să mai amîn cu descoperirea bucurii mele și a recunoștinții către d-ta, ce provine din aceea. Din aci alăturată foaiă vei cunoaște ce vreau să zic. Eu n-am uitat, domnule! că d-ta ai fost acela care mai întii m-ai descoperit această fîntină de ajutor, atuncea cînd împlam desperat în sus și în jos pe ulițele Brașovului. Și iată acum mă împărtășesc din fundația bunului Romanțai, măcar că tocmai acuma cînd absolvez cursul școalelor, însă cu promisiune de a-mi putea rennoi doririle care pentru mine nu ar fi altele decît să mi se continueze pînă cînd voi censura la Tabla regească. Vezi bine, că un stipendiu în afară ca să fac experiență la o universitate germană pe vro doi ani pentru științele iuridice, ar fi pentru mine un tezaur. Cu toate acestea eu nu m-aș depărta nicidecum de brașoveni care m-a întreținut în acești doi ani — eu aș vrea ca să fiu al lor. Brașovenii sînt buni și sperez că prin mijlocirea d-tale își va continua binevoianța către mine și în futur. P-aicea pe la noi în toată ziua să schimbă atmosfera politicii, ca și pe la d-voastră. Sașii noștri sînt reimpinși în extremitatea cea mai confuză. Aci dă românilor toate drepturile, aci le deneagă iară, și de nu ar fi întețiți, mișcați, ba poate și conmițați din partea brașovenilor, ei ar mai ezita mult în șlendriatul lor. Însă acestea toate ți le va înșira domnii noștri ce se întorc iară la Brașov. Însemnez numai atîta, că nu cred ca în toată țara Ardealului să fie românii așa de nepăsători ca pe aici. Unul zice că de ce să cerem de la sași, că ni le va da ungurii fără voia sașilor, alții zic că de ce să ceară, apoi să se laude sașii că ne-au dat de voie bună — alții conduși, alții atirnați, alții cu speranțe în propriile interese etc. așa politici — alții zic că să așteptăm uniunea cu Ungaria, unde voiesc a vedea izvorul binelui ce va veni pentru noi; unde totuși alții văd numai pericle pentru români. Și într-adevăr! că românii au stătut pînă în ziua de astăzi numai cu biserica și cu aceea că ei au fost scoși de sub legi. Acuma supuinđu-le amîndouă legilor ungurești îi va deznationaliza, așa precum deznationaliza romanii toată lumea, supuinđu-o mai întii, apoi dîndu-i dreptul cetățenesc, apoi ce urmează, limba. Ei au văzut că cu răul nu-și ajung scopul, acuma negreșit că cu dreptul cetățenimei ungurești imitează pe frîncul, care a amalgamizat atîtea popoară sub conceptul citoyen. Nu! de român va fi tot mai rău! Pînă acuma nu-i putea să-i scoată din birloagele Carpaților, dar acuma i va orbi cu splendoarea Buda-Peștei. Pînă acuma nemeșutul și negustorul brașovean avea curaj a se înfățișa și a-și face preț înaintea magnatului transilvan, dară acum el evanește pe lingă Eszterházi, Wesselényi, Széchenyi etc.

Dintre sașii noștri mai ales profesorul de iură *Hann*, (care și pe studenți îi informează bine pentru români), apoi procurorul *Schmidt*

kan[celarul] comițial Hintz și prof. Benigni stau pe lângă aceea ca românii să capete toate drepturile asemenea ca sașii — ci Benigni (după natura lui) în public, ca să-i scuze, că românilor li se poate da drepturile fără nici o frică că (auzi!) plebeii românilor după ce strigă în gura mare și amenință patriiilor (!!)) ca să-i împărțăsească de drepturi și aceștia la urmă le-ar fi și dat, apoi a mai trecut cite o sută de ani pînă a văzut un consul din plasa lor. Alții mai puțin, nu vra să știe de concesi, între care învățatul profesor de drepturile politice Ziemmermann (cel cu capul plin de decrete și rescripte) — strigă gros că nice o concesie.

Eu nu sînt sas nice ungar! De aceea nu sperez nici în ceia, nici în ceștia decît în *Naționalitatea română, în Congresu național*, de unde și noi să tractăm ca români pentru uniunea cu Ungaria. Pînă atuncea voi numi uniunea pentru români numai silită, numai o robiă, numai o schimbare a jugului din aprobate cu un ham nou¹. În celelalte sperez că nu te îndoiești de recunoștința și reverința cu care sînt detori.

Pușcariu²

Original. Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom., nr. 1000, f. 251—252. Foto: 27 682—27 685.

¹ Atitudinea lui Pușcariu nu numai că e antiunionistă, dar subliniază că uniunea va fi o nouă formă de asuprire a românilor.

² În corespondența din 1848 se iscălește Pușcașiu; mai tîrziu și-a luat numele de Pușcariu.

79

Jibou, 26 martie 1848.

Wesselényi Ferencnek. Kedves Barátom! A Bethlen János levelemből úgy értettem, hogy te s Kelemen ma délelőtt ide jöttök, ez anyival biztosabb, mivel a tegnapi Drágból ide jött lovas emberem mondotta, hogy te oda ki jöttél. Nyugtalanul óhajtván várván téged mi és Farkas, ki tegnap dél után jöve ide.

En hetfőn reggel akarok indulni, délire Somlyóra, hálni Margitára. Nagyon kérlek s kérünk, ha csak lehet, siess, jöjj még elindulásom [előtt] ide. Nem csak hogy szeretném tudni s kellene is tudnom a Kolozsvárt örtéteket, mikről például egyiketek sem tudósita, hanem nagyon szerettem volna veled s Kelemennel egyfelől az úrbéresekkeli viszonyok s e tárgyat illető teendők iránt, másfelől például az április 3iki gyűléséről e megyének, melyen a követválasztást sokan szándékozzák, azt remélni is lehet. Ezeken kívül Kelemennel több magány tárgyakról is kellene beszélnem. Mit tudsz rólla, jön vagy jötök, ha nem, mik történtek a közelebbi napok s órákban Kolozsvárt. Ezekről kérlek tudósíts sietve.

Nagy kár, hogy az öreg János¹ nem jön Pozsonyba, vegyétek rája, ha lehet, s ha kolozsvárti maradása nem még szükségesebb, mint a mi valóbban hasznos lenne felmenetele.

Kérlek, rendezzék a dolgot úgy, hogy mi Pozsonyban minden postán kapjunk a kolozsvári s erdélyi dolgok felől.

Ha Kelemen nincsen Drágba, küld kérlek az ide zárt levelet a kezébe.

Către Wesselényi Ferenc. Stimate amice!

Din scrisoarea lui Bethlen János am înțeles că tu și Kelemen veți veni aici azi înainte de masă. Aceasta cu atît mai sigur, cu cît călărețul meu sosit ieri din Dragu mi-a adus vestea sosirii tale acolo. Te așteptăm cu nerăbdare împreună cu Farkas, care a venit ieri după-masă.

Eu vreau să pornesc la Șimleu luni dimineața spre prînz. Voi dormi la Marghita. Te rog și te rugăm dacă e posibil, grăbește-te, vino încă [înaintea] plecării mele. Nu numai că aș dori să știu, ci ar și trebui să aflui cele întîmplate la Cluj. Nici unul dintre voi nu m-a înștiințat despre cele de acolo. Aș vrea foarte mult să [discut] cu tine și cu Kelemen pe de o parte referitor la relațiile urbariale și la chestiunile ce privesc acest subiect, iar pe de altă parte, asupra ședinței din 3 aprilie a acestui comitat la care mulți intenționează să aleagă deputați.

În plus, ar trebui să discut cu Kelemen și despre unele probleme particulare. Ce știi despre el [?] Vine, ori veniți [?] Dacă nu, ce s-a întîmplat în ultimele zile și pe la Cluj [?] Te rog să mă înștiințezi despre toate urgent.

Mare păcat, că bătrînul János¹ nu vine la Bratislava. Dacă se poate să-l convingeți că ar fi fără îndoială mai folositor să vină, în cazul în care rămînerea sa la Cluj nu ar fi necesară.

Te rog, aranjează lucrurile în așa fel, ca la Bratislava să primim știri despre evenimentele din Cluj și Transilvania prin fiecare poștă. În caz că Kelemen nu se află în Dragu, înmînează-i te rog scrisoarea alăturată.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

¹ Bethlen János senior.

Dej, 26 martie 1848.

Déés 26ik Martii 848.

Kedves Tisztelendő Úr!

Becses levelét vévén mindgyárt írtam Baktsinak, de nállak egy nagy tűz vész ütven ki magát, csak tegnapi kaphaték vállaszt, mit is ide zárok. Rajtunk is át ment a nagy vész, minden ember, a leg utolsó pipaszár sütő is meg eggyezett az *unióba*. Nagy követséget küldöttünk ma a kormányzóhoz (melybe Károly is bé ment). Kérjük az ország-

gyűlésit is sürgetni sat¹. A város hadnaggya szinte meg adá az árrát, reá mentek hogy tartsan köz gyűlést, melyet ő nem akarván, ablakát bé törték, ötet a házába megtaszigálták, másnap kéntelen volt publice, a népet néki követni meg még is². Minden embernek szájába a szabadság és boldogság. Én részemről nem nagyon örvendek, félek a belső ellenségtül. Méltóztat a gróf ő nagyságának³ meg mondani, hogy a fő ispányunk Kozma Imre tegnap le mondott a fő ispányságról, meg ijeddett, persze azt adván okul, hogy úgy látja némely adatokból, hogy meg nem nyerhette minyájoknak a kegyét. A gróf ő nagysága ki fogja találni igazi okát, sok ember változtatott most, a kiket rendíthetetleneknek gondoltunk. Szeretnék most bár egy pár óráig lenni Gerenden, de ha ő nagysága Kolosvára kijön, mindgyár tiszteletére menyek. Addig is egész családom aláztos tiszteletét méltóztat át adni. Én 6 hétig fekvén meg a télen az ágyat, talán már ezután jobb lesz dolgom. Barátságába ajánlott tisztelettel maradok kedves tisztelendő úrnak aláztos szolgálja, barátja.

Ferentzi Károly

Dej, 26 martie 1848

Stimate domnule reverend!

După ce am primit stimata dvs. epistolă i-am scris lui Baktsi. La ei a izbucnit însă un mare incendiu, astfel că abia ieri i-am primit răspuns[ul], pe care-l și alătur. Și peste noi a trecut pericolul cel mare: fiecare om, pînă la ultimul producător de țeavă de lulea, s-a înțeles asupra *uniunii*. Azi am trimis o mare deputațiune la guvernator (în care a intrat și Károly). Cerem să se urgenteze și Dieta etc.¹. Ductorul orașului era cît pe aci s-o pățească. S-au dus la el și i-au cerut să țină adunarea generală. El n-a vrut s-o aprobe. De aceea i-au spart geamurile și l-au insultat în propria lui locuință. În ziua următoare, el a fost nevoit să ceară scuze poporului în mod public². Fiecare om are pe buze „libertate“ și „fericire“. Eu din partea mea nu mă prea bucur. Mi-e frică de dușmanul intern. Binevoîți a spune mării sale contelui³, că ieri comitele nostru suprem, Kozma Imre, și-a dat demisia. S-a speriat evident, deși a motivat că n-a fost în stare să obțină stima noastră a tuturoră după cum a putut constata. Măria sa contele își va da seama de adevăratul motiv. Mulți oameni pe care i-am crezut neclintîți s-au schimbat acum. Aș dori de astă dată să fiu măcar pentru câteva ore la Guncani dar s-ar putea ca măria sa să vină la Cluj.

Pînă atunci binevoîți a primi respectul supus al întregii mele familii. În iarnă, eu am stat 6 săptămîni în pat. Poate că de acum înainte o să-mi meargă mai bine.

Rămîn cu respectuoasă prietenie servul și amicul supus al preainălțatei voastre domnii.

Ferentzi Károly

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Colecția lui Kemény József.

¹ Cf. doc. 50.

² Cf. doc. 41.

³ Kemény József.

Cluj, 27 martie 1848.

A főparancsnok eő excellentiájának.
[Excelenței sale comandantului suprem.]

Aus dem hier beigeschlossenen estaffetaler an mich gerichteten Schreiben des Obergespanns des Hunyader Comitats¹ werden Euer Excellenz weiter zu ersehen belieben, welche Gefahr unserem Lande durch das unbesonnene Benehmen der Stände des Csanader Comitats in Ungarn, von dieser Seite drohen und welche Besorgnisse der gedachte Obergespann, wegen Mangel an Militair im gedachten Comitats hegt. Ich kann nicht leugnen, daß ich diese Besorgnis auch theile, um so mehr daß man sich im Falle eines Bauern Aufstandes weder auf das erste walachische Infanterie Regiment, wessen ein Theil im untern Theil des gedachten Comitats liegt, noch auf die im Comitats und in der Nähe desselben sich befindlichen, und wieder mit wenig Ausnahmen aus lauter Walachen bestehenden Szekler Husaren, mit voller Zuversicht verlassen dürfte.

Ich halte es deswegen für meine Schuldigkeit Euer Excellenz zu ersuchen, wenn es nur möglich ist, die Sache so einzuleiten, daß ein paar Compagnien von Bianchi Infanterie unter Leitung eines verlässlichen Ober Offiziers sobald als möglich einstweilen nach Deva verlegt werden, damit der Commandant dieser Truppe sowohl als auch die übrigen Obersten der im besagten Comitats befindlichen Truppen, einverständlich mit gedachten Obergespann, zur Aufrechterhaltung der Ruhe das Ihrige beitragen.

Klausenburg den 27 März 1848

Hunyad vármegye fő ispánjának

Méltóságodnak folyó hó 26dikáról sürgönnyel hozzám felterjesztett környülállások² tekintetéből felszólítottam az erdélyi fő parancsnok ő excellenciáját, hogy Bianchi ezredéből vagy két századot tétessen által Dévára, mellynek parancsnoka és a több Hunyad vármegyében levő katonaság előljárói a csend, rend fenntartásáról méltósággal egyetértőleg gondoskodjanak.

Kolosvár március 27dikén 1848³

Comitelui suprem al comitatului Hunedoara

Conform informațiilor înaintate mie, prin telegrama din 26 a lunii curente, de către înălțimea voastră, am somat pe excelența sa comandantul suprem al Transilvaniei², ca din regimentul Bianchi să transfere vreo două companii la Deva. Comandanții companiilor, împreună cu șefii trupelor din diferitele părți ale comitatului Hunedoara să se îngrijească, de acord cu înălțimea voastră, de menținerea liniștii și a ordinii.

Cluj, la 27 martie 1848³

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 609/1848. Foto: 12—14.

¹ V. doc. 74.

² Ibidem.

³ Textul conceptului este scris de guvernatorul însuși.

Cluj, 27 martie 1848.

Nemes Marosszék főkirálybirájának

Méltóságodnak folyó hó 26káról 217. E. számja alatti tudósítását¹ a kir. táblai ifjúság, úgy a város és szék eddigi mozgalmairól részint további szükséges előintézkedésre használtam, részint tudomásul vettem, s teljes bizodalmat helyeztetve a méltóságod erélyes és célszerű rendelkezéseibe, valamint a jövő április hó 5kére tűzött közgyűlés alkotmányos modorbani vezetésébe, ennek eredményéről rögtön teendő tudósítását elvárom.

Kolosvárt Martius 27kén 1848.

Către judele prim regesc al scaunului Mureș

Am luat la cunoștință informația ce ne-a fost trimisă sub numărul 217. E. din 26 a lunii curente¹, despre tinerii de la Tabla regească și despre mișcările de pînă acum din oraș și din scaun. Am folosit-o pentru luarea unor măsuri prealabile ce se impun pe viitor. Am încredere deplină în dispozițiile energice și oportune pe care le veți lua, precum și în asigurarea unei desfășurări constituționale a viitoarei adunări generale [scaunale] fixată pe 5 aprilie. Aștept un raport neîntirziat referitor la rezultatele ei.

Cluj, 27 martie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 592/1848. Foto: 2 414—2 415.

¹ V. doc. 72.

Cluj, 27 martie 1848.

Királyi táblai ülnök Szentiványi Dánielnek

Értésemre esvén marosszéki fő királybíró gr. Toldalagi Ferenc leveléből¹, hogy némely oláh születésű írások a városból egyszerre eltűntek, címzett uraságodnak ezennel meghagyni kívántam, miszerént nekem ezen oláh ifiak névsorát, születésök helyének megjegyzésével, minél előbb megküldeni ügyekeztek².

Kolosvárt, Martius 27dikén 1848.

Către asesorul Tablei regești Szentiványi Dániel

Am aflat dintr-o scrisoare a prim-judelui regesc din scaunul Mureș, contele Tholdalagi Ferenc¹, că unii canceliști de origine română au plecat deodată din oraș. Prin prezenta, aduc la cunoștință domniei voastre titulate că doresc să vă străduiți a trimite cît mai curînd lista nominală a acestor tineri români, cu indicarea locului de naștere².

Cluj, 27 martie 1848

¹ V. doc. 72.

² Pentru răspunsul lui Szentiványi, v. doc. 121. Cf. și doc. 122.

84

Caransebeș, 27 martie 1848.

Abschrift an das k.k. hohe Banater Generalcommando Präsidium

Gleich nach Erhalt der mir über das Verhalten gegenüber den politischen Ereignissen neuester Zeit, sowohl directe, als im Wege des Vorgesetzten Löblichen Brigade Commando zugeordneten Hohen Präsidial Erlässe Nr. 52 und 53 habe ich mich veranlaßt gefunden an den untern Donau Cordonscommandanten Major Eisler im Geiste dieser beiden hohen Weisungen unsomewhat angemessene Aufträge ergehen zu lassen, als seit dem Beginn eines lebhafteren Verkehrs der Dampfschiffahrt in Folge bekanntgewordenen Ereignisse aus dem Inlande in Alt-Orsova die Gemüthstimmung einigen Verdacht erregte auf welchen ich gedachten Stabofficier besonders und unter der Verpflichtung hinzuweisen fand mich über jede gemachte Entdeckung stets in Kenntniss zu erhalten.

Noch ehe Major Eisler die diesfälligen Weisungen erhalten konnte, sah er sich auch schon genöthiget, mir mittels seinem beifolgenden gestern Abends erhaltenen Anzeige zur Kenntniss zu bringen, wie nach die in Alt-Orsova laut gewordenen tumultuarischen Auftritte von Pancsova und Semlin, welche am 21ten und 22ten dieses Statt gefunden — nicht ohne Besorgnis, vorüberzuziehen scheinen, weshalb ich mich genöthiget sehe, heute Nachmittag mich persönlich nach Alt-Orsova zu verfügen, um über den Stand der Dinge in geeigneter Weise volle Gewissheit erlangen, als demnach Erfordernis über die Verwahrung des unverletzt zu erhaltenden Rechtsstandes verfügen zu können; über welchen Erfolg ich Einen Hohen General-Commando-Präsidio die ehrfurchtsvolle Anzeige zu erstatten nicht ermangeln werde.

am 27ten März 1848

Chavanne
Oberst¹

Copie. Kriegsarchiv Wien, 1848, 3—7 i. Xerox: 15 491—15 493.

¹ La 27 martie, generalul Appel din Caransebeș promite sprijinul său personal colonelului Chavanne, dacă nu va reuși să mențină ordinea. Xerox: 15 489—15 490.

85

Cluj, 27 martie 1848.

Tekintetes Nemes Tanács, Nagyságos választott polgári közönség!

Március 21-én tartott közgyűlés általi megbízatásunk nyomán elkészítvén a *polgári őrsereg felállítása tervét*, ezennel bemutatjuk, elhatározás és megállítás végett.

Allandó tisztelettel levén a tekintetes nemes tanácsnak és nagyságos választó polgári közönségnek. Kolozsvárt, március 27. 1848. Alázatos szolgálói Grois Gustáv főbíró. Gyergyai Ferenc igató.

Terve a Kolozsvárt felállítandó nemzeti polgári őrseregnek

Az idő és körülmények intő szavát tekintetbe véve egyfelől, másfelől a rend és csend fenntartása egyenes elhivatása lévén minden hazafinak és polgárnak — melyeknek együttvéve fő célja a felséges osztráki uralkodó, uralkodó háza — az alkotmány és a monarchiai igazgatás iránti hűség, ragaszkodás fenntartása, öregbítése; — Kolosvár városa képviselősege, a szomszéd Magyar hon több városai, sőt Bécs előlmenő példáját követve elhatározá, hogy kebelében állandó és a város területében használandó nemzeti polgári őrsereget létesítsen: azonban míg ezen intézkedéseket, mely több időt igényeltek, a maga terjedelmében kellőleg felkarolhatná, a rend, csendesség fenntartása, a lehető korlátlanosság meggátlása siető intézkedést és szabályok létrehozását tesz kötelességévé, melyek azonban alapul szolgálnak az állandó és a város területén használandó nemzeti polgári őrsereg létesítésére.

És amelyek e következők:

1-ő cikk

A nemzeti polgári őrsereg felállítása célja a közbátorság, rend- és csend fenntartása lévén, annak tagjaivá minden születés és rang különbség nélkül azok kötelezettek lenni, kik ingó vagy ingatlan birtokok, polgári jogokra juthatásra törvényeink értelmébeni képességek és becsületes jellemök által, a rend fenntartására álhatatos akarattal bírnak, mint a melynek fenntartása éppen azoktól váratik; ezen őrseregnél a helybeli tanuló ifjúság is illető előljárói ajánlásánál fogva, a körülmények szerint az intéző bizottmány rendelkezése értelmében részt vejedenek.

2-ik cikk

Ezen nemzeti polgári őrsereg létesítése a helyhatósági kötelezettségből folyván ki, a körüli intézkedés, hatósága kijelelése, szolgálatának hol, miként tetele — az alább említendő szabályok értelmében —, az általános felügyelet a városi képviselőség által kirendelt s a következő cikkbe elő adandó intéző bizottmányt illeti.

3-ik cikk

A 2. cikkben említett őrseregi intéző bizottmány, a városi főbíró elnöklete alatt áll 14 tagból, melynek felét a városi képviselőség által maga kebeléből választott hét tag, más felét az őrseregbe felvett hét egyén teszi, a mostani életbeléptetésnél pedig az őrseregi hét tagot a városi főbíró elnöklete alatt a képviselő testületből már megválasztott hét tag választja, s kötelességök beálásától számítva, egy hónapig hivataloskodnak, mint intéző bizottmány tagjai; azután a most írt hét tagot az egész őrsereg, a képviselő hét tagot a képviselőség választja újból, a voltak ismét választhatók lévén.

4-ik cikk

Az intéző bizottmány munkálkodását a tagok számbavételével és öszveírásával rögtön elkezdí, hol megtartandó ez:

a) hogy az 1-ő cikkbeni erkölcsi és anyagi kellékre fő figyelemmel legyen.

b) Az ezekkel bíró tagok az őrseregnél személyes szolgálatot tartoznak tenni, miben ha bévehető okból akadályozva lennének, magok helyett mást, de csak az őrsereg tagjai között, helyettesíthetnek; ha pedig személyes szolgálatra élet idejőknél vagy beteges állapotjoknál fogva alkalmatlanok lennének

c) az ilyenek a cél elősegítésére kívántató pénzbeli segedelemmel kötelesek járulni, mi végre a bizottmány aláírasi ívet nyit, és kirendelendő egyének által az illetőket felszólítja: az ívhordozó egyének a sükerről jelentést tesznek, mi is az őrseregnél tudomására adatik, a begyűlendő pénz az őrsereg felszerelésére fordítatván, arról az intéző bizottmány rendelkezik, és tett intézkedéséről nyomtatott kimutatásokat osztat szét a bizodalom fenntartása és gyarapítása tekintetéből.

d) A szolgálatra való rendelésnél az őrségi tagok foglalatosságára figyelem fordítandó; példának okáért a hivatalbéli hivatali rendes óráiban, a mester ember vásárok ideje alatt s.a.t.: szolgálatra ne küldessenek, hanem helyettesítésre utasítassanak.

e) Minden tényeiről, intézkedéséről az intéző bizottmány jegyző könyvet viszen, mely a város házánál mindenkinek megnézhetés végett letéve lezend, s minden hónap végével a városi képviselőségnek bemutatandó.

5-k cikk

Számban vétetvén és tudatván az őrsereg tagjai, úgy azok száma az intéző bizottmány munkaköre életbe léptetése veszi kezdetét, a tagokat mi után azok felett szemlét tartott s mennyiségőket számban veszi, az arányhoz képest rendeli el a fő és altisztek számát, még pedig

6-k cikk

Olyformán, hogy 140 őrhöz, mely egy századot formál, felállítatik, egy kapitány, 2 hadnagy, 2 strázsamester, 12 káplár, 12 alkáplár, két dobos, ezeknek megválasztása az őrsereg által szabadon esik az intéző bizottmány felügyelete alatt, s ily módon osztán elneveztetik első, második, harmadik s.a.t. század, melyek öszve véve tészik az egész nemzeti polgári őrsereget, hozzá még 1 orvos, 1 sebész, egy számvevő, polgári őrségi ügyész, egy profosz s két ács választatik.

7-k cikk

Az őrsereg főparancsnokságára az intéző bizottmány hat őrségi tagot jelel ki, s ezekből a városi képviselet választ egyet, ki hivatalába azonnal beáll.

8-k cikk

Az állandó fő őrhely a városházánál lezend, valamint a profosznak is egy szobája.

9-k cikk

Egyenruha hirtelen nem létesíthetvén, az őrsereg tagjai, esmerető jel gyanánt, a szolgálat ideje alatt bal karjukon által kötött nemzeti szalagot, fővegeken hasonló színű rózsát viselnek, tisztéknek, altisztéknek micsoda kijelölésök legyen, úgy a forma ruha is mi módon létesíthessék, az intéző-bizottmány rendeli el, úgy minémű és honnan kapandó fegyverek iránt is intézkedik.

10-k cikk

A fő őrhelyen, egy felügyelő tiszt mellett rendes altisztjeivel nappal 24, éjjel 48 órnek kell lenni, kik mind az óránkénti őrködést, mind a reá bízandókat pontosan teljesíteni kötelesek. Ezen szám kisebbitését vagy nagyobbítását a körülmények szerint az intéző bizottmány rendeli el.

11-k cikk

A nemzeti polgári őrseregnek nemzeti színű zászlója lesz, és a fő őrhelyen tartatik a városházánál; ezen lobogónak az őrsereg minden tagjai felséges fejedelmünk, az uralkodó ház, a haza alkotmányára, hűségére, polgári hatóság iránti engedelmességre, kötelességök teljesítésére, a csend-rend és közbátorság fenntartására — innepélyesen meg esküsznek.

12-k cikk

Alakíttatván, az őrsereg letett esküje nyomán fő kötelessége ezekben központosul:

- a) a fejedelem, uralkodó ház, alkotmány iránti hűség, annak gyarapítása mindenkben.
- b) a közbátorság, rend és csend fenntartása; e tekintetből.
- c) Mind annak rögtöni feljelentése a főőrhelyen, mihelyt olyasmit venne észre, mit az a) és b) pont alatt említettek megzavarására látna célozni.
- d) Illedelem, szelidség, mindenkihez, engedelmesség előljáróihoz.
- e) A kiszabott kötelességek pontos és hű teljesítése.

13-k cikk

Az intéző bizottmány, az őrsereg tisztjeivel egyetértőleg, kebelileg intézi el az őrizet, rend és csend fenntartására megkívántató módokat és rendszabályokat, és azokat foganatosítja is a főparancsnok és illető tisztársai által.

14-k cikk

Fegyelem nélkül semmi testület fenn nem állhatván, a lehető kihágások esetére az intéző bizottmány által fegyelmi szabályok fognak szerkesztetni és kihirdettetni megtartás végett, melyek a megintés, arestomozás és ezeknek ismétlése esetében az őrseregből kitiltással végződnek, s ha a tény úgy hozza magával, az illető bűnös polgári törvényhatóságnak adatik által, törvény értelmében büntetése elvehető végett.

15-k cikk

Kötelességökben pontosan eljárók mint ilyenek a városi képviseleti testületnek bejelentetnek, s hogy valamint a 14k ügy ezen cikkbeni intézkedések feljegyezve legyenek, e tekintetben külön jegyzőkönyv vitetik, úgy a tett rendelésekről és szolgálattételről is, melyek mind a fő őrhelyen állanak, szabad megnézhetés végett. Végre

16-dik cikk

A nemzeti polgári őrsereg kirekesztőleg csak a város területén teljesítendi kötelességét, a város területén kívül egyáltaljában nem használtathatván.¹

Onorabile consiliu! Onorate public!

Ne-am conformat sarcinii primite din partea adunării generale orașenești ținută în ziua de 21 martie și am pregătit planul înființării gărzii cetățenești. Îl prezentăm cu această ocazie pentru a decide asupra lui și a-i da forma definitivă.

Rămînem cu stimă servii supuși ai nobilului consiliu și ai comunității de alegători civili: Grois Gusztáv prim-jude; Gyergyai Ferenc registrar, Cluj, 27 martie 1848.

Planul gărzii cetățenești ce se va înființa la Cluj

Împuterniciții [sau deputații Consiliului] orașului Cluj își propun drept țel comun să păstreze fidelitate maiestății sale imperiale austriece, Curtii, constituției și administrației monarhiei. Ținînd cont de vocea prevenitoare a timpului, în noile circumstanțe ne adresăm fiecărui cetățean și patriot cu chemarea directă de a participa la menținerea ordinii și disciplinei. În acest sens am hotărît să înființăm o gardă cetățenească după exemplul mai multor orașe din țara învecinată maghiară și chiar după cel al Vienei. Ea va fi folosită pe tot teritoriul orașului. Înființarea gărzii pretinde măsuri care necesită timp. În ansamblul lor, ele vor fi susținute în mod corespunzător. Pînă atunci se impun unele inițiatives în vederea păstrării liniștii și a păcii și a anihilării unor eventuale acțiuni iresponsabile. Toate împreună vor servi ca bază la înființarea gărzii cetățenești permanente care va fi utilizată pe întreg teritoriul orașului. Aceste inițiatives și decizii sînt următoarele:

Articolul nr. 1

Garda cetățenească se înființează pentru menținerea liniștii, siguranței și ordinii publice. Sînt obligați a-i fi membri, indiferent de origine și rang toți cei ce: s-au dovedit capabili să posede avere mobilă sau imobilă; dispun de drepturi civile conform spiritului legilor [în uz]; au un caracter cinstit și demonstrează o voință constantă în asigurarea și menținerea ordinii. Dealtfel, însuși interesul lor le pretinde să contribuie la asigurarea ordinii. La prezenta gardă poate participa și tineretul studios local pe baza recomandării superiorilor respectivi, în funcție de împrejurări, în spiritul dispozițiilor comitetului intendent.

Articolul nr. 2

Înființarea acestei gărzi cetățenești îi revine comitetului intendent numit de împuterniciții orașului și explicat în articolul următor.

Ea rezultă din obligația autorităților locale de a lua măsuri care să precizeze raza ei de activitate, locul și modul efectuării serviciului, conform regulilor de mai jos.

Articolul nr. 3

Comitetul intendent de gardă, menționat în articolul nr. 2 [se va afla] sub președinția judei prim orașenesc și va fi alcătuit din 14 membri. Jumătate din ei vor fi reprezentați de cei 7 aleși din sinul împuterniciților orașului. Cealaltă jumătate o vor forma 7 cetățeni admiși în gardă. În momentul intrării ei în funcțiune, cei 7 membri ai gărzii se aleg sub președinția primului jude, de către cei 7 membri deja aleși din rândurile împuterniciților. Ei dețin această sarcină timp de o lună ca membri ai comitetului intendent începând din momentul intrării în funcțiune. După aceea, cei 7 membri prescriși acum se aleg din nou de către întreaga gardă. Cei 7 membri ai corpului împuterniciților se realeg de către Consiliu. Fostii membri pot fi astfel realeși.

Articolul nr. 4

Comitetul intendent își începe imediat activitatea cu conscrierea și evidența membrilor. Ei vor ține cont de următoarele:

a) Vor acorda atenție primordială condiției morale și materiale amintită în articolul nr. 1.

b) Vor obliga pe cei ce posedă astfel de [calități] să presteze personal serviciul de gardă; dacă în îndeplinirea lui ar fi împiedicați de un motiv serios, vor putea fi înlocuiți de alții, dar numai dintre membrii gărzii; de pildă, ar putea fi inapți pentru efectuarea serviciului personal, fie din cauza vârstei înaintate, fie din pricina sănătății.

c) Vor obliga cetățenii să susțină țelul propus cu o contribuție bănească corespunzătoare; comitetul va deschide o listă de subscriere și va pune în gardă respectivii cetățeni numiți în acest scop; cetățenii însărcinați cu distribuirea listei vor da un raport despre rezultatele acțiunilor lor, care se aduc la cunoștința gărzii; banii încasați se vor investi pentru înzestrarea gărzii; în această problemă va decide comitetul intendent; în legătură cu măsurile luate, el va distribui dări de seamă tipărite în vederea obținerii și întăririi încrederii [cetățenilor].

d) Vor acorda atenție corespunzătoare ocupației membrilor gărzii la îndeplinirea serviciului; funcționarii, de exemplu, în timpul orelor de birou sau meseriașii în vremea târgurilor etc. nu vor fi trimiși la serviciu; în schimb, vor fi îndrumați locțiitorii lor.

e) Comitetul intendent va întocmi un proces verbal despre fiecare act sau decizie, care va fi depus la primărie; el va fi astfel la dispoziția tuturor și va fi prezentat consiliului orașenesc la fiecare sfârșit de lună.

Articolul nr. 5

Cu luarea în evidență și înștiințarea membrilor gărzii începe să intre în vigoare sfera de activitate a comitetului intendent; după efectuarea inspecției și luarea în evidență a membrilor se va stabili numărul ofițerilor și subofițerilor în funcție de realități, în felul următor, și anume în așa fel încît:

Articolul nr. 6

La 140 gardiști, care vor forma o companie, se va numi 1 căpitan, 2 locotenenți, 2 sergenți, 12 caporali, 12 subcaporali, doi toboșari; alegerea lor se va desfășura liber de către gardă sub supravegherea comitetului intendent; astfel se va proceda succesiv la compania întâi, a doua, a treia etc.; ele vor alcătui împreună întreaga gardă cetățenească; se va mai adăuga încă un medic, 1 chirurg, un revizor de socoteli, 1 procuror, un supraveghetor de temniță și 2 dulgheri.

Articolul nr. 7

Comitetul intendent numește în comandamentul gărzii 6 membri din gardă, din care unul e ales de împuterniciții orașului; ei își ocupă imediat funcția.

Articolul nr. 8

Punctul principal permanent de pază, precum și o cameră a supraveghetorului de temniță să se afle la primărie.

Articolul nr. 9

Neexistînd o modalitate pentru crearea urgentă a uniformei, membrii gărzii vor purta în timpul serviciului, ca semn de recunoaștere, o panglică națională [maghiară] legată pe brațul sting, iar pe pâlării vor purta un trandafir de culoare asemănătoare; comitetul intendent va hotărî asupra funcțiilor ocupate de ofițeri și subofițeri, asupra uniformei corespunzătoare acestor funcții, cît și asupra felului și modului de procurare a armelor.

Articolul nr. 10

La postul principal de pază trebuie să se afle ziua 24, iar noaptea 48 de gardiști în frunte cu ofițerul supraveghetor și cu subofițerii lui obișnuiți; ei vor avea obligația de a îndeplini punctual, atît paza oră de oră, cît și celelalte sarcini primite; majorarea sau scăderea acestui număr vor fi decise de către comitetul intendent, în funcție de împrejurări.

Articolul nr. 11

Garda cetățenească va avea un steag cu culorile naționale [maghiare] care se va păstra la primărie la postul principal de pază. Pe acest steag vor depune jurămint, în mod solemn, toți membrii gărzii: că vor păstra fidelitate față de maiestatea sa imperială, față de casa imperială, față de constituția patriei; că vor fi credincioși supuși autorităților civile: că își vor îndeplini obligațiile, privind menținerea liniștii, a ordinii și a siguranței publice.

Articolul nr. 12

Principalele obligații ale gărzii înființate în urma depunerii jurămintului se rezumă la următoarele.

a) să păstreze fidelitate față de maiestatea și curtea sa, față de constituție și să întărească această fidelitate în toate privințele:

b) să mențină siguranța publică, ordinea și liniștea; în această privință:

c) să denunțe la postul principal de pază orice manifestare, care ar putea să conturbe cele amintite în punctele a și b;

d) să manifeste bunăvoință și blindețe față de toată lumea și su-punere față de autorități;

e) să îndeplinească fidel și punctual sarcinile primite.

Articolul nr. 13

În bună înțelegere cu ofițerii gărzii, comitetul intendent va stabili de comun acord problema pazei, regulile și modalitățile necesare men-ținerii ordinii și disciplinei, pe care le și execută prin comandantul și subordonații săi.

Articolul nr. 14

Intrucit fără disciplină nu poate să existe nici o corporație, se vor redacta și publica de către comitetul intendent regulamente dis-ciplinare pentru eventualele contravenții; în caz de avertisment și arest și de repetare a acestora, consecința va fi expulzarea din gardă; iar dacă [abaterea] ar fi de natură [gravă] vinovatul va fi predat autori-tăților civile în vederea condamnării lui în spiritul legilor.

Articolul nr. 15

Cei care își vor îndeplini punctual îndatoririle vor fi semnați corpului deputăției orașenești, iar măsurile luate conform articolului 14, vor fi consemnate; în acest sens se întocmește un proces-verbal separat, atît despre ordinele luate, cît și despre prestările de serviciu, care se va păstra la postul principal de pază în vederea consultării lui în mod liber. În fine

Articolul nr. 16

Garda cetățenească își îndeplinește funcția exclusiv pe teritoriul orașului; ea nu va fi folosită în nici un caz în afara acestui teritoriu¹.

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. oraș. Cluj, nr. 1463/1848.

¹ Documentul reflectă grija stărilor privilegiate de a-și crea instrumentul necesar menținerii ordinii constituite și în noile condiții create de revoluție. Garda cetățenească putea fi folosită împotriva neprivilegiaților care ar fi îndrăznit să conteste această ordine. Articolul 1 prevede în chip expres că în gardă puteau intra numai aceia care posedau avere, drepturi civile și erau dispuși să contri-buie la menținerea ordinii constituite. Prin drepturi civile se înțelege accesul la puterea politică. Românii fiind lipsiți de acest drept nu sînt menționați în regu-lamentul de funcționare a gărzilor. Asigurîndu-li-se o compoziție care să prezinte o garanție pentru menținerea puterii economice și politice a nobilimii, gărzile erau datoare cu fidelitate față de monarhie și față de vechea ordine constituțio-nală.

Sibiu, 27 martie 1848.

Löbliche Nations-Universität!

In den gegenwärtigen Verhältnissen, wo es so dringend nöthig ist, dass die Völker sich fest um den angestammten Thron schaaren, um den drohenden Stürmen und Gefahren einen unerschütterlichen

Damm entgegen zu setzen, wo insbesondere der österreichische Kaiserstaat, durch die zeitgemässen Verwaltungs-Anordnungen unseres gerechten und gütigen Kaisers aufs Neue gestärkt und gefestigt, seinen Beruf als Schutzmacht gegen mögliche Uebergriffe des Westens und Nordens mit frischer Kraft umfasst, darf nach dem Erachten des unterfertigten Magistrats und der Communität das Volk der Siebenbürger Sachsen nicht versäumen, seinen Dank für die auch ihm gewährten Rechte, seine althergebrachte Treue und Anhänglichkeit an das erhabene Kaiserhaus offen darzulegen.

Der Magistrat und die Stadt-Communität von Hermannstadt finden sich daher verpflichtet, die Löbliche Nations-Universität als die verfassungsmässigen Repräsentanten unseres Volkes zu ersuchen, a. h. Sr. Majestät in einer allerunterthänigsten Adresse vorzustellen, daß das freie Volk der Siebenbürger Sachsen seinem alten, stets festgehaltenen Wahlspruch getreu, nie aufhören werde in unverbrüchlicher Ergebenheit gegen das Allerhöchste Kaiserhaus seine Bestimmung ad retinendam coronam mit Gut und Blut zu erfüllen, daß dasselbe von altersher im Besitze einer freien, Gleichheit vor dem Gesetze verbürgenden Verfassung, die von Allerhöchst Sr. Majestät allen Ihren Völkern gleichmäßig verliehenen constitutionellen Garantien stets nur zum Wohle des Gesamtstaates, zu dessen und des erhabenen Herrscherhauses Schutz gegen jeden Angriff benützen werde, und daß dasselbe nichts sehnlicher wünsche, als diese seine Gesinnungen ehemöglichst in einer allgemeinen Reichsversammlung der Stände des Gesamt-Kaiserstaates bestätigen zu können.

Die wir mit vollkommenster Hochachtung verharren

Einer Löblichen Nations-Universität

Hermannstadt am 27. März 1848.

gehorsamste Diener

Magistrat und Communität

der königl. freien Stadt Hermannstadt:

Daniel Ziegler, Bürgermeister, — Samuel Soterius, Senator, — Michael v. Huttern, Senator, — Georg Bachner, Senator, — Carl Neugeboren, Senator, — Jos. Matthias, — Samuel Kapp, Senator, — Wilhelm Conrad, Mag.-Rath, — Friedrich Michael Herberth, Mag.-Rath. — Joh. Joseph Arz, Mag.-Rath, — Adolph Gibel, Notär.

Die Hermannstädter Stadt-Communität:

J. Georg Bayer, Orator, — Gottlieb Müller, — Michael Herbert, — Daniel Czekelius. — Joh. Mich. Wegmeth. — Kisslingstein. — Andreas Schivert. — Carl Wolff. — Joh. Mich. Krampels. — Wenzel Jahn. — Joseph Benigni. — Johann Schuster. — Johann Primess. — Andreas Chochmeister. — Michael Orendt. — Johann Haupt, Marktrichter. — Gottlieb Kayser. — Johann Schreiber. — Johann Georg Hertel. — Samuel Gölel. — Friedrich Royko. — Johann Thallmayer. — Benjamin Pilder. — S. Filtsch. — Joseph Begleiter. — Mich. Henrich. — Andreas Böbel. — Andreas Sontag. — S. Andreas Göbbel. — Johann Göllner. — Samuel Schuster. — Michael Zink. — Petrus Platz. — Johann Möss. — Michael Sebastian. — Peter Gerigk. — Caspar Hummel. — Samuel Zill. — Franz Tomek. — Joh. Vest. — Georg Henrich. — Michael Sontag. — Johann Bordon. — Samuel Zacharias. — Traugott Binder. — Daniel Meltzer. — Andreas Müller. — Daniel Schmidt. — Johann

Ludwig Thiering. — Friedrich Göbbel. — Friedrich Schelker. — Conrad Schmidt. — Joseph Meister. — Johann Georg Hirling. — Johann Georg Kessler. — Ignaz Zsitkowssky. — J. Mich. Theil. — Samuel Zey. — J. M. Czeck. — Sam. Friedrich Setz. — Andreas Singer. — J. Georg Speck. — Peter Bell. — Peter Schnell. — Friedrich Bell. — Carl Gundhardt. — Gustav Dietrich. — Joseph Zimmermann. — Johann Georg Zacharides. — Joh. Seiler. — Simon Kokel. — Michael Klamer. — Samuel Balbierer. — Georg Engber. — Simon Schram. — Joh. Krauss. — Michael Gottschling. — Friedrich Reissenberger. — Joseph Todt.

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Actele Universității sâsești, U. Z. nr. 439/1848. Publicat în: *Sächsische Actenstücke*, Sibiu, 1862, p. 33—34.

87

Arad, 27 martie 1848.

Nagyméltóságú Gróf s Nemzeti Minister Elnök Úr, Kegyelmes Uram!

A pesti események következtében ide elhatottak híre után e városban is előidézett történetek felől folyó hó 2lik napjáig bészárólag tartozó alázattal tett feljelentésem folytán bátorkodom mély hódolattal folytatólagosan felmutatni¹: mikép folyó hó 22én délelőtti szokott időben a tanács termében rendes tanácsi ülést tartandók, egybegyülekezvén, amint épen a tágyalláshoz hozzáfogni akartunk, a mellék teremben nagy számmal egybegyült többnyire ügyvédek, vagy azok segédei, táblai jegyzők, gyakornokok, írkok, és hason elemű egyének közzül — valóságos itteni születésű birtokos polgárok közöttök csak alig szemléltetvén — három tag tanács ülésünk előtt megjelenve, előadá küldői azon kívánatát, miszerint az alkotmányos szabadság egyik leg főbb feltétele a nyilvánosságnak, Pest és Szeged városok példájára, itt is tetleg életbe léptetésével az üléseket nyílt ajtóknál szabadon és nyilvánosan tartatni, és maguknak valamint általán az öszves polgárságnak, ugyan minden szavazat vagy befolyás nélkül, az ülésekben jelenlehetést engedtetni kívánnak, mire ámbár ugyan részünkről az válaszoltatott: mikép mi szinthe az oly anyira óhajtott nyilvánosságot nem kevésbé pártolva kívánnánk, mindazáltal a törvényhozást meg nem előzhetve, addig, míg e tekintetben intézkedés nem történend, a törvények szerinti elébbi gyakorlatot fenntartandónak vélnénk; melyre érdemleges határozatunkat bé sem várandónak látzó ama számosan egybesereglett gyülekezet már is betolulni kezdvén, azt az előadott kérdés megvitatásáig a teremböli viszsza lépésre felszöllítottuk, mely is az ajtónak nyitva tartásával, a nyilvánosságot, sött jelen kérésnek szavazás általi elhatározása alatti jelenlehetést is ismételve követelvén — kénteleneknek láttuk magunkat a körülmények nyomása által a békés rend fentarthatása érzetében az úgy is ingerült kedélyű közönség kívánatának engedve, minden eredhető zavar vagy valami szerencsétlenség eltávolítása tekintetéből, azt bébo-

csájtani, és ülésünkben a nyilvánosságot vegzésileg kijelenteni; — de újból is azon kikötés alatt, hogy az ülésben jelenlévő közönségnek az ügyek tárgyalásába se befolyása, annál kevésbé pedig szavazati jogra legkisebb igénye se lehessen; mit is a közönség harsogó öröm nyilvánítással fogadván, ámbár ugyan csendes hallgatóságként a bé nem avatkozást ígére, de csak hamar megfélekedve mindenekről, még mielőtt valami tárgy felvételébe ereszkedhettünk volna, már is közbeszólamlások történtek, és külömféle indítványok tétettek, melyeknek nyomán e nap örök emlékeül a nemzeti lobogónak azonnali kifüggesztését, a város, vár és színháznak az este kivilágítását és más nap a polgári örsergek kiállása mellett egy ünnepélyes „Te deum“ isteni áldozatnak tartását elrendelnünk; valamint köz kívánatánál fogva némely térek és utcák nevezeteinek — Batthyányi térré — Reform-, Szabadsajtó-, Kossuth-utcákká átváltoztatását elhatároznunk kellett; azóta egyedül a rend és köz csend fentartásának felügyelete iránti intézkedések tételére megbízott választmány folytatván működéseit, egyéb figyelemre méltó nem történt, csak hogy múlt pénteken, vagy is 24én tartott heti vásár alatt a népség közt, hihetőleg ál-ámítások következtében — a bankjegyek érvénytelensége felett nyugtalanság kezdett támadni, de ez azon álhírek cáfolatául azonnal eszközlött hirdetések és a bankjegyeknek minden pénz táraknál elrendelt kiváltása által mindjárt keletkeztében elfojtatott, egy úttal hivatalos megkeresés útján rendelés is tétetvén, hogy az itt nem oly nagy számban lévő ezüst pénzek kifogyása esetére — a temesvári királyi pénztárakból nagyobb mennyiségű ezüst pénz küldetnék ide át.

Mind ezeket azon alázatos esedezésem mellett bátorkodom feljeleníteni, hogy mennyiben némely nem is helybeli születésű és külömben is itt semmi vagyonnal sem bíró proletárius egyének által a mint is a 23án tartott isteni ünnepélyre nagy számmal egybe jött — főleg köz népség közt tapasztaltatott is, megfontolatlan éretlen felszólások útján káros hatású izgatások, millyek jövőre előre nem is láthatók, történnének, és illyek könnyen a köz csend és bátorságra nézve veszélyesekké is válhatnak, — e tekintetben és általán jövő mihez tartásunkra nézve szükséges rögtöni intézkedést tenni és további utasító rendelkezéseket ki adni kegyesen méltóztassék.

Ki is egyébiránt kegyelmébe ajánlott legmélyebb tisztelettel vagyok

Nagy méltóságú gróf s nemzeti minister elnök úrnak legalázatosabb szolgája²

Kelt Aradon, március hó 27én 1848.

Schärfeneder Ferenc polgármester

Preamărite conte și domn prim-ministru național,
milostivul meu domn!

V-am informat cu cuvenita supunere despre cele întimplate în orașul nostru pînă în 21 a lunii inclusiv, sub influența știrilor răspindite aici despre evenimentele din Pesta. Am curajul să vă raportez cu respect supus [despre cele întimplate] în continuare¹. În dimineața zilei de 22 a lunii curente ne-am adunat la ora obișnuită în sala de consfătuiri pentru ținerea obișnuitei ședințe de consiliu. Cînd am vrut să începem discuțiile s-au prezentat în fața consiliului nostru unii din cei adunați în număr mare în sala de alături. Printre cei adunați mulți erau

avocați sau adjuncți de-ai lor, notari la Tabla regească, practicanți, scribi și alte persoane de acest fel. Dintre ei, puțini erau cetățeni avuți, orginari de aici. [Acei care s-au prezentat în fața consiliului] au expus ca doleanțe ale celor ce i-au trimis: a se introduce publicitatea dezbatărilor după exemplul orașelor Pesta și Seghedin pe care o considera drept una dintre principalele condiții ale libertății constituționale; a se ține adunările cu ușile deschise în mod liber și în fața publicului; a se admite participarea lor și a tuturor cetățenilor la adunări, ce-i drept fără vot și influență. La această cerere am răspuns: noi am dori să încurajăm publicitatea solicitată; totuși nu putem anticipa legiferarea ei; pînă nu se vor lua măsuri în această privință noi considerăm în vigoare uzanțele anterioare conform legii. Mulțimea adunată nu a așteptat hotărîrea noastră adecvată, ci a început să pătrundă [în sala de consiliu]; am somat-o să se retragă pînă la dezbateră doleanțelor prezentate. Totuși mulțimea a pretins cu insistență publicitatea dezbatărilor și ținerea lor cu ușile deschise. Mai mult, a pretins chiar a participa la vot cu ocazia rezolvării acestei cereri. Sub presiunea circumstanțelor am cedat dorinței publicului și așa agitat, cu intenția de a înlătura orice tulburare sau nenorocire și a asigura o evoluție pașnică evenimentelor. În consecință, ne-am văzut siliți a da drumul publicului și de a anunța publicitatea ca decizie, dar sub acea condiție, ca publicul prezent la adunare să nu se amestece în dezbateră lucrărilor și mai ales să nu aibă nici cea mai mică pretenție cu privire la dreptul de vot. Publicul s-a manifestat cu zgomot, cu bucurie și a promis că nu se va amesteca și că va fi un auditoriu liniștit. În curînd însă, încă înainte de a intra în dezbateră amănunțită a vreunei probleme, a uitat de [promisiuni]: s-au produs intervenții și s-au făcut diferite propuneri. Drept urmare ca răspuns la dorința exprimată de toți, am fost nevoiți a dispune în amintirea veșnică a acestei zile: arborarea imediată a drapelului național [maghiare]; iluminarea orașului, a cetății și a teatrului; ținerea în ziua următoare a unei ceremonii religioase a unui tedéum cu trecerea în revistă a gărzilor cetățenești; schimbarea numelor unor piețe și străzi în piața Batthyány, strada Reformei, strada Presei libere și strada Kossuth.

De atunci nu s-a întîmplat nimic demn de menționat. Numai comisia împuternicită cu supravegherea măsurilor privind menținerea ordinii și a liniștii publice și-a continuat activitatea. Doar vinerea trecută *la sfîrul săptămînii din 24 a lunii curente, populația a început să se agite în legătură cu sistarea preschimbării bancnotelor probabil în urma pseudoamăgirilor. Agitația a fost înlăturată imediat, prin combaterea știrilor false și prin posibilitatea preschimbării bancnotelor la toate casierile. În același timp s-a dispus pe cale oficială să se trimită cantități mai mari de monezi de argint din visteriile regale timișorene în cazul epuizării celor existente aici.*

Îmi permit a vă prezenta ca o rugămînte stăruitoare să binevoiiți a lua măsuri imediate și a da ulterior îndrumări referitoare la măsurile ce trebuie luate împotriva acelor elemente proletare care nu dispun de nici o avere și nu sînt originare din localitate. Astfel de elemente s-au constatat mai ales în rîndurile populației adunată în mare număr cu ocazia ceremoniei religioase ținută în ziua de 23. Ele ar putea să se dedea la instigări dăunătoare pe calea cuvîntărilor necugetate impvizibile pentru viitor, care ar deveni periculoase pentru liniștea publică prin cutezanța lor. Recomandîndu-mă atenției voastre rămîn cu cea mai

profundă stimă servul supus al preamăritului domn conte și prim-ministru național².

Datat la Arad, în 27 martie 1848

Schärfeneder Ferenc, primar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Ideiglenes Bizottmány, nr. 260/1848. Foto: 1206—1211.

¹ Evenimentele din 18—24 martie de la Arad, v. doc. 55 și 56.

² Documentul arată că reprezentanții stărilor privilegiate continuă să ia noi măsuri pentru menținerea și întărirea pozițiilor lor în organele locale ale puterii de stat, fără să țină seama de voința majorității românești a populației comitatului Arad.

88

Socodor, 27 martie 1848.

Tekintetes Nemes és Vitézlő Első Alispán Úr!

A gyorsan fejlődő közelebbi körülmények fonalán, azon hatást, melyet múlt héten nemes Békés megye, némelij birtokossai, saját jobbagyainak az úrbéri terhek alóli felmentése által okoztak: ezen megyével szomszédos kerületünkben lévő községekben, oly annyira élénk mozgalmat és nyugtalanságot idézett, miszerint habár a nyert minister elnöki rendelet folytán, mint hivatali, mint pedig hazafiúi kötelességemnek tartottam, ezen sebes átalakulásban, a nép között a köz rendet, nyugalmat és törvényhozásig a dolgok eddigi állapotjukban való menetét fentartani, és a nép kedélyeket lehetőleg csilapítani, ezen nagyszerű hatásnak mindazáltal gátot emelni egészben még nem sikerült.

Ugyan is Székudvar községében a nép nyugtalankodni kezdvén dacára a kedvező úrbéri viszonyok fejleményének, a lelkes urak befolyásával történt minden módoni felvilágosításnak és türelemre való felhívásnak, — a robot napszámokat nagy részben megtagadta. Ugyan ez történt Elek és Gyula Varsánd községekben is, hol a nép hivatkozva a Békés megyei felszabadításra, a felingerült hangolatok azt eredményezék, miként a nép zajában, midőn a körlevélnek rendet parancsoló tartalmát megmagyaráztam, a robot szolgálat számosak által egyenesen megtagadtatott. A többi u.m. Sikló, Otlaka, és Nagypél községekben, jól lehet a nép sokkal csilapultabb, mégis a szomszéd községek viselete reájok is nagy befolyást gyakorolván, a szokott kötelesség naponta csekélyebb mértékben teljesítettik, s majdnem általános a rend bomlás, miszerint félő, ha ezen állapot tartóssabb marad, borus napokat idézend elő. Minthogy a nép azon hiedelmben van, mintha az úrbéri viszonyok szentesített törvény által volnának már megszüntetve, de ennek kihirdetése elhalasztatni, és a felszabadítás általunk eltitkoltatni céloztatik.

Kerületem jelen állapotját a lehető intézkedések tétele vagy utasítása adása véget, bemondani felelős kötelességemnek tartván teljes tisztelettel maradtam Székudvaron, Marcius 27. 1848. tekintetességednek alázaatos szolgálja

Szabó Imre esküdt

Onorabile domn nobil și viteaz prim-vicecomite!

În strînsă legătură cu evenimentele în curs de desfășurare, în satele circumscripției noastre a provocat o vie mișcare și neliniște influența pricinuită săptămîna trecută de fapta unor proprietari ai comitatului Békés, care au eliberat propriii iobagi de sarcinile urbariale. De aceea, conformîndu-mă ordinului ministerial, în condițiile rapidelor transformări, am ținut de datorie oficială și cetățenească să încerc a menține în mijlocul poporului ordinea și liniștea publică, precum și starea actuală a lucrurilor, pînă la întrunirea organului legislativ. Dar cu toate că am încercat a liniști starea de spirit agitată a poporului, n-am reușit încă să împiedic în întregime această influență minunată.

În satul Socodor populația a început să se agite; ea a refuzat să mai presteze slujba iobăgească în ciuda evoluției favorabile a relațiilor urbariale, a chemării la răbdare, și a muncii de luminare efectuată pe diverse căi de către preoți.

La fel s-au întîmplat lucrurile și în satele Elek [R.P.U.] și Vărășand, unde poporul a invocat eliberarea iobagilor din comitatul Békés. Spiritele s-au agitat și cînd am explicat conținutul circularei care impune ordine. În tulburarea lor, mulți săteni au refuzat direct să mai îndeplinească obligațiile urbariale.

În celelalte sate și anume în Șiclău, Grâniceri și Pîlu, poporul este mult mai potolit. Totuși sub influența comportamentului satelor vecine prestează și ei numai parțial muncile urbariale. Dezorganizarea este aproape generală. Este de temut că dacă această stare va mai dura mult, ar putea aduce zile înnoate. Poporul trăiește cu convingerea că relațiile feudale au fost abolite prin legi și că noi urmărim să le amînăm anunțarea și încercăm să trecem sub tăcere eliberarea lor.

Pentru luarea măsurilor posibile sau pentru formularea instrucțiunilor am considerat necesar a vă anunța actuala situație a circumscripției mele.

Rămîn cu stimă deplină servul umil al notabilității voastre.

Socodor, 27 martie 1848

Szabó Imre jurat

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitatului Arad, Arh. vicecomitetului nr. 303/1848.

89

Petrinjel, 27 martie 1848.

Alább nevetem leírt, által adtam itten: Kis Petriben az úgy nevezett Novákba lévő házamat, kertestől és udvari allodialis földemmel ugyan csak kispetri Pál Jánosnak ezen aláb meg írandó feltételek szerint, úgymint tartozik évenként 20, húsz váltó rénusforintokat, mint taksát fizetni, három heti nyári tenyeres napszámokat tölteni a mikor nékem tetszik, három különböző dolog idein. A felesége tartozik fonással és szövással. Úgy a karácsonytyúkjával és tojásával. Külső földeket adtam ezek szerint el. *Felső Fordulóban* az úgy nevezett Megyes olda-

lon lévő két darabocska földeimet. Az *Alsó fordulóba* a csere oldala és és kis cserén lévő szántó földeimet. — A *Szöllő-felölly fordulóba* a Kallin berkibe és a kis Berek felső részébe lévő szántó földeimet. A Posta kert béli kender földemet és a Posta réti két nyíl kaszálónkat. Mint hogy pedig ezen fenteb meg nevezett földeimről nékem adni tartozó dezmát a míg él adig el engedem — Pál Jánosnak, úgy a mostani lak helyén lévő épületei, el költöztetésére én adván segítséget, ő is Pál János mindennével nevezhető s helyemre épített és építendő épülete is nekem és successoraimnak maga el mardalása vagy el halálozása következtében. A pénz füzetés ideje fele része Szent György, a más része Szent Mihály napján lészen. Kötelezem továbbá magam és successoraimat, hogy ezen egyezést sem én, sem más legatoriussaim fel ne bonthassam és fel ne bonthassák¹. — Költ Kis Petriben Martius 27-én 1848.

Péchy Miklós,²

Subsemnatul am predat aici la Petrinzel țăranului Pál János tot din Petrinzel casa mea din așa numitul Novák, împreună cu grădina și pământurile mele alodiale de la curte cu următoarele condiții înșirate aici: să fie obligat să-mi plătească anual 20 de florini renani ca taxă; să presteze 3 săptămîni de muncă cu palma în timpul verii cînd îmi convine mie pe parcursul celor trei perioade de lucru; soția lui să fie datoare să țese și să dea o găină și ouă de Crăciun. Pe baza condițiilor de mai sus i-am dat în folosință următoarele pămînturi marginale: două parcele de pămînturi arătoare situate în partea numită Vișiniș, din sola de sus¹; pămînturile mele arabile din sola de jos situate în Stejăriș și în Stejărișul mic; pămînturile mele de arătură din sola dinspre vii din locul numit Dumbrava Kallin și în partea superioară a Dumbrăvii mici; cînepiștea mea din grădina poștei și finațul de două săgeți din ritul poștei.

Eu nu voi renunța la dijma pe care e dator să mi-o dea de pe pămînturile amintite mai sus pînă cînd trăiește. În cazul alungării sau a morții lui [pămînturile] îmi vor reveni mie și succesorilor mei; la fel clădirile lui din actualul domiciliu, întrucît i-am dat ajutor la mutare precum și cele ce vor fi construite pe locul meu. O parte din bani mi-i va plăti în ziua de Sf. Gheorghe, iar cealaltă parte în ziua de Sf. Mihai.

Mă oblig în cele din urmă atît pe mine însumi, cît și pe succesorii mei, ca nici eu, nici alții să nu putem desface această înțelegere.

La Petrinzel, în 27 martie 1848

Péchy Miklós²

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Colecția generală.

¹ solă = parte de asolament sau de hotar (în l. maghiară = forduló).

² Din petiția nemeșului Péchy Miklós înaintată comitelui suprem al comitatului Cluj la 29 martie reiese că iobagul Pál János a considerat anulată convenția de mai sus în conjunctura nou creată de mișcările revoluționare din țară; el a revendicat sesia iobăgească pentru el și i-a îndemnat și pe alții să-i urmeze exemplul.

Viena, 27 martie 1848.

Bécs, Mart. 27-kén 1848.

Tisztelt Barátom!

A mai postával vettem Kolosvárról a leg első tudósításokat. Még eddig úgy látszik, minden a törvényes ösvényen kíván sikerbe vésíteni, s ha így lehetne a dolgot meg tartani, szerencséseknek vallhatnók magunkat. Nekem még most is minden reménységem csak abban van, hogy a pesti túlságok még a leg szabadabb irányú hírlapokból is ki tetszvéen egész mezítelenségökben. Erdélyt figyelembetessé fogják tenni azon veszélyekre, melyek Magyar országon már szinte el kerülhetetlenek. Meg jegyzésre méltó, hogy el volt itt minden előre készítve a közönségnek el szédítésére, — ország gyűlési határozatok rögtönzöttetek az el híresztelt, de *sehoh még addig* nem valósult paraszt lázadás félelme alatt, leg felsőbb parancsolatok hirdettettek ki, minek előtte felettek a tanácskozás bé végződött volna, — így p.o. mart. 23-ról Batthyány¹, kinek még akkor hatás köre sem volt meg állítva, valamint még most sincs, — a törvény hatóságokat fel szöllítja, hogy az úrbéri, tizedről szolló törvényeket, melyeket a *kormány* már el fogadott, a nép között publicálja, holott még ma 27én sincs legfelsőbb resolutio által elfogadva a Rendek propositiója.

Privát levelekből látom, hogy némely mérsékeltbb gondolkozású egyének, mint Méhes s mások igyekeznek a túlságos kívánatokat mérsékelni, különösen a sajtóra nézve, ebben csak az ön nemzeti érdek bírhattya az embereket az óvatosságra, mert ha ezen kérdésben magok nem szabnak magoknak határt — so werden sie das Kind mit dem Bade verschütten. Leg nagyobb meg nyugtatásomra szolgál, hogy irántad a tisztelet és bizodalom nagy, és sokakat fog visszatartóztatni nagyobb túlzásoktól.

A mi az unió iránti petitiót illeti — ezt még most csak individualis hajlamok kifolyásának tartom, meg válik, miképp fognak a magyar országi, különösen a pesti események az erdélyi többségre hatni. Hogy egy új aeraba léptünk, es annak consequentiáit el fogadnunk kell — ez tagadhatatlan, a fel adás csak az: miképp egyeztethettyük a provinciaalis érdekeket, melyek, bár mennyit szóljunk szelleml egyiségről, nyomatéjkokat soha sem fogják a practicus téren el vesztetni. Hogy ezeknek meg fontolása ország gyűlésre bizatik, tökéletesen helyeslem, de ennek rögtöni öse hívása iránt, most, az ingerültség ezen állapottyában, mielőtt még a magyarországi akármí némű meg állapotáshoz leg kisebb reményünk lenne, tanácsos é ön érdekünkbe lépést tenni? bölcs nézeted meg tudása előtt — el határozni nem akarom.

Itt minden csendes — nagy sensatiót csinálnak a kedvetlen olasz országi hírek² — egy szóval lángba van az egész continens. Külömben a mit az Allgemeine³ ír ezekről, többnyire hazugság. Isten véled, változatlanul igaz barátod

J.

Stimate amice!

Cu poșta de azi am primit primele relatări din Cluj. Pînă acum, așa se pare, totul merge pe căi legale și dacă lucrurile s-ar putea menține astfel ne-am putea declara norocoși. Eu încă și acuma sper că exagerările din Pesta, care au apărut chiar și în foile cele mai liberale în adevărata lor lumină, vor face ca Transilvania să fie atentă la acele primejdii. În Ungaria ele sînt aproape inevitabile. Este demn de menționat că aici a fost pregătit totul dinainte pentru ademenirea publicului: s-au improvisat rezoluții dietale de frica unor răscoale țărănești, dar care pînă atunci nicăieri nu s-au produs; s-au publicat dispoziții supreme încă înainte de a se termina consfătuirea asupra lor; ca exemplu poate fi dat cazul lui Batthyány¹ a cărui sferă de competență încă nu a fost și nu este nici acum confirmată [de Viena]. La 23 martie, el a trimis comitatelor spre publicare legile aprobate deja de *guvern* în legătură cu desființarea relațiilor urbariale. Ori, de fapt, încă nici astăzi în 27 martie nu este acceptată propunerea stărilor de către înalta rezoluție. Din scrisori particulare observ că unii indivizi cu gîndire mai moderată, ca Méhes și alții, încearcă să tempereze revendicările exagerate, îndeosebi cele cu privire la presă. Numai interesul propriu național poate să-i determine pe oameni la prudență, afară de cazul că în această problemă nu-și vor fixa ei înșiși limitele — so werden sie das Kind mit dem Bade verschütten. Eu sînt liniștit pe deplin, deoarece stima ce ți se poartă și încrederea în tine este atît de mare, încît îi va reține pe mulți de la exagerări.

În ceea ce privește petiția în chestiunea uniunii, deocamdată o găsesc a fi un efect al inclinațiilor individuale. Vom vedea ce efect vor avea evenimentele din Ungaria, mai ales cele din Pesta, asupra majorității [nobilimii] din Transilvania.

Este de necontestat că am pășit într-o eră nouă și trebuie să acceptăm consecințele ei. Întrebarea este numai aceea: cum vom împăca interesele provinciale care nu-și vor pierde totuși niciodată urmele în mod practic, oricît de mult vom vorbi noi despre unitatea de idei.

Consimt ca Dieta să fie însărcinată cu dezbaterrea acestor probleme, dar în legătură cu convocarea ei acuma, în actuala stare de iritare, încă înainte de a avea cea mai mică speranță față de o convenție cu Ungaria, merită să acționăm pe linia propriilor noastre interese? Nu vreau să decid înainte de a afla înțeleapta ta părere.

Aici este liniște, dar știrile neplăcute din Italia fac mare senzație². Într-un cuvînt, întregul continent este în flăcări. Dealtfel, ceea ce scrie „Die Allgemeine [Zeitung]”³ despre acestea este de cele mai multe ori minciună.

Dumnezeu să fie cu tine, al tău prieten adevărat.

J.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca, Fond. Arh. fam. Teleki din Luna de Jos. Misive. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 49—50.

¹ V. doc. 31 și 132, nota nr. 1.

² După cucerirea orașului Milano la 23 martie, armata lui Radetzky a suferit grave înfrîngerii, fiind nevoită să se retragă spre nord.

³ Probabil se referă la *Allgemeine Zeitung* (Augsburg-Stuttgart), care a simpatizat cu mișcările democratice. Ziarul *Allgemeine Österreichische Zeitung* (Früh und Abend) care apărea la Viena, era mai apropiat de guvern.

Jibou, 27 martie 1848.

Dégenfeld Pál. Édes Palim! Leg nagyszerűbb események s az egész reformnak olly könnyű s minden akadály nélküli előhaladását s sikerét csak nem policratesi gyűrűnek tekintem. Azomban azt hiszem, hogy a sors már előre ki van a nemzetek eddigi szenvedései által azok jövődjé iránt engesztelve. Remélem, hogy mi is legalább nagy rázkódásoktól mentem maradva fogjuk alkotmányos nemzeti kifejlődésünk üdvös útját követhetni.

A parasztságot illetőleg azt hiszem, hogy az oláh, orosz és tóttól leginkább lehet tartani. Ezekre nevezetesen az oláhoknak¹ papjaiknak csaknem határtalan hatásuk van, azért ezekre kell mennyire lehet hatni, őket felelősökké tevén s velök megértetvén, miként békés úton legbiztosabban s leghamarább forduland jobbra s valóban jóra sorsuk, és hogy zavarok nem csak késleltetnék, sőt veszélyeztetnék az egész dolgot. A felfegyverkezés helyes, de ez inkább demonstratióul, mint valóban használható s használandó. Mint demonstratió pedig nagyobb hatást teend, ha most csak a nemesség és polgárság fegyverkeztetik fel. Az, hogy minden helyséből a bíró s vagy két ember mint fegyveres a nemesi őrseregbe lépjen, nem elég arra, hogy a fegyverben létrei vágyukat — ha azt netalán táplálná — kielégítse; de elég lehet arra, hogy illy vágyat — ha még nincs is, gerjeszteni. Jobb most azt, hogy ők is fegyvert viseljenek eszökbe sem adni. Most létezik köztük annak tudata, hogy a nemesség szokott fegyvert viselni, épen nem fog reájok nézve meg lepő lenni, hogy csak azt s a városi polgárságot fegyverkeztetik fel. Ezen mostani felfegyverkezést, fegyverbeni szolgálatot úgy kell a parasztoknak mutatni — mi igaz is, mint köteleességteljesítését és terhet.

Mi egy pár óra múlva indulunk. Áldás véled és velünk, barátod Wesselényi.

U.i. Valyon jó lesz é Szathmárba tartani most közgyűléstököt? Nem fogja-é ez valyon a Szathmár és Károly közti régi kérdést felmelegíteni? S nem fog-é többeket ilyeszteni vagy bosszantani. Kérlek közöld ezen levelemet Miskáékkal³ is, szíves üdvözetem mellett.

Dragul meu Pali!

Progresul fără obstacole și succesul celor mai minunate evenimente, al tuturor reformelor, le consider aproape asemănătoare cu inelul lui Policrates. În schimb, sint convins, că soarta este împăcată deja cu vizitorul națiunilor prin suferințele de pină acum ale acestora. Sper că și noi vom putea urma calea salutară a dezvoltării naționale constituționale scutită eventual de mari zguduiri. În ceea ce privește țărâtimea, cred că mai ales din partea românilor, rutenilor și slovacilor ne putem aștepta la primejdii. Pe aceștia, îndeosebi pe cei români¹ trebuie să-i influențăm pe cât e posibil prin intermediul preoților, care au asupra lor o influență nelimitată; să-i facem răspunzători; să-i convingem că soarta lor va lua o întorsătură spre bine numai pe calea pașnică; [să-i lămurim] că tulburările vor întîrzia și chiar vor periclita rezolvarea problemei [eliberării lor]. Înarmarea este justă, însă mai mult ca o demonstrație decît pentru a o folosi cu adevărat. Dar ca de-

monstrație ar avea efect mai mare, dacă deocamdată va fi înarmată numai nobilimea și burghezia. Intrarea în garda cetățenească a judeului și a vreo 2 oameni din fiecare localitate și înarmarea lor, nu ar fi de ajuns să satisfacă dorința țăranilor de a primi arme. Chiar dacă o asemenea dorință nu există încă, ea poate să apară. Este mai bine să nu le aducem aminte că și ei ar putea să se înarmeze. Acum ei sînt obișnuiți ca numai nobilii să poarte arme. Chiar de aceea, pentru ei nu va fi o surpriză ca numai nobilimea și burghezia să fie înarmate. Actuala înarmare trebuie s-o înfățișăm țăranimii ca pe o îndeplinire a unei obligații sau sarcini, precum și este. Peste cîteva ore noi pornim la drum². Binecuvîntare vouă și nouă, al tău prieten

P.S. Oare este bine să țineți adunarea voastră acum la Satu Mare? Oare aceasta nu va aprinde vechea [rivalitate] dintre Satu Mare și Carei? Și nu va speria și nu va necăji pe mulți? Te rog, comunică această scrisoare și lui Miska³, alături de salutările mele cordiale.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

¹ Cf. doc. 92, nota nr. 1 doc. 93, nota nr. 3.

² Se referă la călătoria lui Wesselényi la Pesta, pornind spre Șimleul Silvaniei, cf. doc. 93.

³ Eötvös Mihály.

92

Jibou, 27 martie 1848.

Zsibó, 1848. március 27.

Wesselényi Ferencnek. Kedves Barátom. Küldöm azon nyilatkozatot, melyet tegnap embereim előtt felolvastattam s megmagyaráztam. Az oláhoknál a paptelki esperest olvasta fel oláhra fordítva. Nagy tetszéssel fogadták az emberek. Gondolom a hatása is jó leend.

Gondolom, jó lesz ha fogtok még pedig ismételve is és sürgetve szólani a kormányzóval az iránt, hogy mivel az oláságra papjainak van legnagyobb, mondhatni határtalan be folyásuk, ezek pedig egészen püspököiktől, vicariusaik s esperestjeiktől függnnek, azért bizalmasan, de egyszersmind erélyesen kell ezeket fel szólítani. Őket kell felelősökké tenni, azt is szükséges nekik meg magyarázni, hogy valamint Magyarhonban, úgy itt is a parasztok emancipatiója bizonyly meg fog történni: de ez csak úgy lehet, a status fogja a földes urakat indemnisalni; ez pedig viszont csak úgy lehetséges, ha az országban a rend és béke fenn marad és lázadások által zavartatni nem fog, mert *csupán* csak úgy fog az ország bel- és külföldön annyi hitellel birni, hogy status kölcsönt eszközölhessen, mi nélkül pedig az örök váltság s parasztságnek réája nézve is legüdvösb felszabadítása s tulajdonhozi juttatása ki nem vihető.

En két óra múlva indulok¹. De a gonosz szél miatt remegve nóm s fiam egészségéért; de reményilem könyörül az isten, ha csak a jó szándékért is, mi most engem viszen. Krasznába holnap lesz közgyűlés² s követ választás. En ma ott többekkel beszélvén azon leszek, hogy Bánffy János és Kabos választassék.

Nőmmel együtt köszöntünk, csókolunk mindnyájatokat. Irjatok mentől előbb és mentől többet.

Jibou, 27 martie 1848

Către Wesselényi Ferenc. Dragul meu prieten. Îți trimit acea declarație care ieri a fost citită și explicată în fața țăranilor mei. Românii le-a citit-o protopopul din Popteleac tradusă în românește. Oamenii au primit-o cu mare simpatie. Sper că și efectul va fi favorabil. Cred că ar fi bine dacă ați discuta în mod repetat și insistent cu guvernatorul: despre faptul că preoții au o influență foarte mare asupra românilor s-ar putea zice chiar nelimitată; despre aceea că [preoții] depind total de episcopii, vicarii și protopopii lor. Aceștia (din urmă) trebuie să-i facem răspunzători; este nevoie să le explicăm că emanciparea țăranilor se va realiza fără indoială și aici ca și în Ungaria: dar aceasta numai așa se poate înfăptui dacă statul îi va despăgubi pe proprietari; aceasta în schimb numai așa va fi posibilă dacă în țară se vor menține ordinea și pacea și ele nu vor fi tulburate de revolte; numai astfel țara va avea atîta credit în interior și în străinătate, încît statul să poată cere împrumut, fără de care răscurpărarea pe veci, eliberarea țăranilor, precum și împrumutarea lor nu se pot îndeplini.

Eu pornesc la drum¹ peste 2 ore. Dar din cauza vîntului sălbatic tremur pentru sănătatea soției mele și a fiului meu; sper însă să ne ajute D-zeu măcar pentru acea intenție bună care mă conduce acuma. În Crasna mîine vor avea loc adunarea generală și alegerile de deputați². Azi am stat acolo de vorbă cu mai mulți; voi fi pentru alegerea lui Bánffy János și Kabos.

Împreună cu soția mea vă trimitem salutări și vă sărutăm pe toți. Scrieți-ne cît mai curînd și cît mai mult.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

¹ Cf. doc. 91, nota nr. 2.

² Informația este greșită, deoarece adunarea comitatului Crasna a avut loc în ziua de 27 martie. Cf. doc. 84, nota nr. 1.

Șimleul Silvaniei, 27 martie 1848.

Somlyó, 1848. március 27.

Kis Károlynak áldást! Itt ma történt meg s be is végeztetett a közgyűlés¹. Az administrator semmit sem ellenzett; s ellenmondás nélkül közértelemmel követnek választattak Kabos és Bagossy.

Azt hiszem, nálunk² is jó lenne, ha a közgyűlés mentől hamarabb tartatnék.

Itt — mint több más is, de főként az administrator mondja — a parasztság közt nagy a békétlenség az iránt, hogy olly rég bíztatják az úrbérrel, s olly rég kecsgetik ígéretekkel s mind eddig semmit sem kapott, holott most is azt hitte, hogy e gyűlés az úrbér kihirdetése s behozatala végett hívatott oly rögtön egybe. Többek értekezödtünk; az administrator is jelen volt. Részemről mondtam, miszerint a parasztság közti csend fenntartására hármat látok, mit tenni lehet s most már kell is: 1-o a vicariust, esperesteket s oláh papokat hivatalos, komoly és erélyes felszólítás mellett felelősökké tenni minden lázadásért. 2-o Egy kis demonstratio, az az a nemesség s polgárság felfegyverkezése; de parasztoké nem. 3o Olly engedély s annak olly nyilatkozat s motivatio melletti adása, milyet én tegnap embereim előtt magyarul is, olá-hul is felolvastattam, s magyarul én magyaráztam meg, olá-hul pedig a paptelki esperest. (Ezen nyilatkozatot³ önnek Zsibóru-l megküldötték, vagy küldendik) De én úgy javalltam, hogy ezen lépést csak mint egyé-nek tegyék a birtokosok. Közgyűlésen ugyanis csak az egész úrbér le-tesítését lehetne elhatározni, de a mellett, hogy ez igen hosszúra nyú-lo lenne, helytelen, sőt káros is lenne most a valódi reincorporatio küszö-bén egy oly úrbér behozatalán dolgozni, mely halva is alig jöhetne létre. Azt pedig, hogy a közgyűlés a sanctionált úrbéri törvénycikkből egyet elfogadva létesítsen, a többit pedig nem: arra nem hiszem, hogy a közgyűlésnek joga lenne; még kevésbé lenne joga illyesmit kormány-széknek, főispánnak vagy tisztségnek tenni. Javallatom helyeseltetett.

Engem itt roppant nagy pompával s megtiszteltetéssel fogadtak. Éljen boldogul!

Șimleu Silvaniei, 27 martie 1848

Binecuvîntare lui Kis Károly! Aici a avut loc astăzi și s-a și terminat adunarea generală¹. Administratorul nu s-a împotrivit; astfel Kabos și Bagossy au fost aleși ca deputați în unanimitate, fără opoziție. Cred că ar fi bine să se țină și la noi² cât mai curînd adunarea generală. Aici multă lume, dar mai ales administratorul, susține că în rîndurile țaranilor există o mare nemulțumire. [Țăranii spun] că de atîta vreme sînt amăgiți cu desființarea urbariatului, cu promisiuni ce li se tot fac, dar nici pînă azi n-au primit nimic. Ei au crezut că această adunare a fost convocată în așa mare grabă pentru a anunța desființarea prestațiilor urbariale. Ne-am sfătuit mai mulți. A fost prezent și administratorul. Eu am spus că pentru menținerea liniștii în rîndurile țaranilor consider necesar să se ia imediat trei măsuri: 1. vicarul, protopopii și preoții români să fie trași la răspundere pentru orice răzmeriță printr-o adresă oficială, serioasă, într-un ton hotărît; 2. o mică demonstrație, anume prin înarmarea nemeșimii și burgheziei — a țărănimii însă nu; 3. o conție asemănătoare cu cea pe care am prezentat-o ieri în fața oamenilor mei, atît în ungurește, cît și în românește, alături de o motivare și o declarație similară. Ungurește am explicat-o eu, iar românește protopopul din Popteleac. Ea³ vi s-a trimis sau vi se va trimite de la Jibou. Dar eu am propus ca moșierii să facă acest pas în mod individual. La adunarea generală s-ar putea hotărî rezolvarea problemei urbariale în întregimea ei. Dar pe lingă faptul că ea ar necesita prea mult timp, ar fi greșit, chiar dăunător, acum în preajma unei re-

anexări reale [a Partiumului], a lucra la introducerea unei reglementări urbariale, care n-ar avea viabilitate. Nu cred că adunarea generală ar fi îndreptăţită a accepta numai una din legile urbariale sancţionate, adoptînd-o, iar pe celelalte nu. Cu atît mai puţin ar fi îndreptăţii să facă un astfel de lucru: scaunul gubernial, comitele suprem sau dregătoria. Propunerea mea a fost acceptată. Pe mine, m-au primit aici cu mare pompă şi stimă. Să trăiţi cu bine!

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

¹ Pentru adunarea din 27 martie a comitatului Crasna v. *Erdélyi Híradó*, 31 martie 1848, nr. 341, p. 205 şi 2 apr., nr. 342, p. 211; *Múlt és jelen*, 1848. 4 apr., nr. 27, p. 158.

² În comitatul Solnocul de Mijloc.

³ Cf. doc. 91, nota nr. 1 şi 92, nota nr. 1.

94

[Cluj, 27—28 martie 1848]¹.

Mişcările celea mai de curînd politice din Europa toată pentru caştigarea adevaratei libertăţi, egalităţi şi a drepturilor naţiunale cu imbucurătoarele lor urmări, precum şi potentele spirit a prezentului îmbărbătîndu-ne şi pre noi, ne chiamă şi ne îndreptăţiesc: Că — după ce dulcea noastră naţiune prin duhul cel barbar al întunecoaselor veacuri trecute fu pre încet de drepturile municipale desbracată, şi pe neştiute despoiată de politica sa stare — acolo să năzuim şi să lucrăm, cît această miseră [a] noastră naţiune scăpînd din jugul şi de sub apăsarea sălbatecelor tempuri, cari nici cunoşteau umanitate, nici nu se ruşina a călca sînte drepturi, şi repunîndu-se în avutele-şi cădinţie politice şi civile să poată uita tristele şi prea amarate[le] sale patimi şi a se însoţi cu cealalţi fii ai patriei spre ajutorarea comunelui ei bine. Drept aceea pe lângă mărturisirea subditalei supuneri şi a nemişcatei noastre credinţia cătră majestatea sa împărătească în cea mai deplină incredinţiare tindem la măritele staturi şi ordini transilvane, aceasta prea dreaptă cerere pentru repunerea noastră în drepturile noastre municipale, pătruşi fiind de cea mai mare învingere-ne din lăuntru cum că rugarea, cu frăţiască iubire, ne va fi îmbrăţioşată şi laudatele staturi şi ordini socotindu-ne cauza noastră de a sa propria, ca una carea fără nici o îndoială trage după sine pacea şi binele viitoriu a toată patria, acum bărbăteşte pe calea dreptatei şi a umanitatei va păşi şi va lucra pentru împăcarea şi liniştirea animelor pîna la cea mai de pre urma amărăciune, întăritată cu atîta mai virtos, cu cît, după mărturisirea anonimului scriptor a[l] regelui Bela e ştiut cum că niciodată nobila naţiune magyară, patria noastră Transilvania niciodată cu putearea armelor de la noi românii nu o au luat, ci mai marii noştrii după ce în bătaia cu magyarii sub povăţuitoriul acestora *Tuhutum* le-a picat în cîmpul de bătălie principele lor Gelou, ne siliţi de niminea şi curat de bunăvoia sa dînd dreapta cu magyari[i], pe *Tuhutum*ul acestora şi l-au alesu de principe şi jurîndu-se în o societate dinpreună au stă-

pînit patria, care însoțită stăpînire, după ce S. Ștefan, regele Ungariei de eternă memorie vrednic, au surpat pre principele Gyula pentru neprimirea creștinismului, nu numai n-au încetat, ci și după aceea și-au susținut, avînd națiunea română drepturile sale proprii municipale pre cît politice, pre atîta și civile, și făcînd o parte constituienta și de sine stătătoare în adunările generale patriotice transilvane, pînă la trista perire de la Mohács, precum aceastea se adevăresc prin numeroasele daturi de scripturistice și alte documinte de prin credincioasele arhive amîndurora patriilor, a Ungariei și Transilvaniei, care aci pentru scurtare le trecem cu tăcerea și zisei națiunei noastre, precum presemnarem numai după aceea în timpurile celea turbure, prin vitregele eveniminte i s-au substras drepturile municipale și fu dedusă la amară și rușinatoare stare de astăzi. Acestea premiîndu-le dreapta noastră cere o cuprindem în următoarele:

1. Ferbîntea noastră dorire și statornică silinția acolo ni îndreptată, ca măritele staturi și ordini transilvane să ne recunoască națiunea noastră română de parte constituente a corpului naționale transilvan în ordine cu celealalte tri națiuni, cît de aci înainte și națiunea română iară se aibe reprezentanții săi în toate adunările țiarei atingătoare de lucrurile patriei întregi, precum îi avuse mai nainte și anumit pînă să afla Transilvania sub sfînta Coroană a Ungarii.

2. Cerem și poftim, ca la toate deregătoriile țiarei, după proporțiunea nației române către celelalte națiuni, se se aleagă apte indiviue din fii zisei națiuni române.

3. Pofta noastră este ca relegea neunită să se declare a fi în numărul religiunilor recepte, după toate drepturile date acestora și fără nici o aternere de la oricare alta religie din patrie.

4. Îmbrățișînd noi legea aceea, ca limbă diplomatică a înaltelor dicasterii și a legilor de aci înainte făcînde să fie cea maghiară, cerem și poftim: ca să se ordone o traducțiune autentică a legilor în limba română, precum acest drept i s-au dat acum mai de curînd și națiunei sasă în Transilvania, și la înaltele dicasterii să se țină translati de limba româna. Apoi,

5. În comitatele și scaunele curat sau parte cea mai mare românești, limba oficială de corespondinția întra sine și de convorbire în adunările lor ținute să fie cea română; iară în comitate și scaune numai în parte locuite de români să se aplice officiali deplin cunoscători de limba română, ca ori ce cereri sau reprezentațiuni venite în limba română de la comunități românești să le poată officiose pertracta, precum și expedițiunile către asemenea comunități în zisa limba română a le face.

6. Nemișcata voia noastră este: ca episcopii românești să se susțină și de aici încolo în întrebunțierea limbei românești în corespondințiile întra sine și cu clerurile sale, precum ducerea protocoalelor bisericestii la amandouă diecesele să cure și de aci încolo în limba română.

7. În privința educațiunei și a învățieturei poporului românesc cerem și poftim: ca în școalele elementare în comunități românești acum stînde și de aici înainte rădicînde, repuse sub imediata priveghiare a clerurilor române și prin episcopii săi ca supremi directori supuse nemislocit înalțiatului Guberniu, apoi ajutorande din veniturile statului în proporțiunea ajutorarei școalelor celorlalte națiuni și a poporului românesc contribuente în fundul statului. — să se întribuințeze singura limba română și numai în Liceul și Gimnasiul din Blășiu și în

alte asemenea institute doare de aci înainte pentru națiunea română radicînd, ținîndu-se și mai încolo limba invațierei cea românească să se așeadă catedre pentru limba maghiară și germană. În capetu,

8. Întru celealalte și noi ne alăturăm dorirei celorlalți adeverați patrioți, adeca, ca înaintea legilor să nu fie alegere de persoană nobilă ori nenobilă și ca la purtarea greutăților publice toți locuitorii țierei într-una formă se fie supuși, iară starea urbarială, facîndu-se răscumpărarea cu spesele statului, de tot să încete, care toate puncturi cuprinzînd în sine voinția întregii națiuni române transilvane cererea românilor pe pamîntul regesc se socoate ca încetată; ca toți fii iubitei patriei strînși într-o frățiască dragoste cu însoțite puteri să putem conlucra spre înflorirea fericitoare de toate națiunile întrinsa viețuitoare¹.

Copie. Arh. Bibl. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. 1848. Rezumat în Jakab Elek, *Szabadságharcunk történetéhez*, p. 83—84.

¹ Datarea după Jakab Elek, *loc. cit.*, v. și Ms. rom., Bibl. Acad. R.S.R., București, nr. 1 060, f. 322.

² Identificarea autorilor după Jakab Elek. *Ibidem*.

³ Documentul reprezintă un memoriu-petiție a intelectualilor români reprezentanți de I. Buteanu, Fl. Micaș și I. Suciuc adresat stărilor privilegiate din Guberniul și Dieta Transilvaniei. În opt puncte, autorii petiției pretind recunoașterea românilor ca națiune politică și, prin urmare, participarea reprezentanților lor în organele centrale și locale ale puterii de stat, inclusiv autonomie internă în comitatele și scaunele unde formau majoritatea populației. Pentru a convinge clasele dominante să acorde românilor aceleași drepturi politice de care se bucuraseră pînă atunci numai nobilii maghiari și secui și burghezia săsească, se invocă argumente istorice și anume înțelegerea încheiată între românii băștinași și căpetenia maghiară Tuhutum, după moartea lui Gelu. Prin invocarea acestei înțelegeri, autorii demonstau că între românii din voevodatul lui Gelu și maghiarii din tribul lui Tuhutum ar fi existat un echilibru de forțe și că deci autohtonii n-ar fi fost cuceriiți prin război, ci ar fi recunoscut de bună voie pe Tuhutum după moartea conducătorului lor pe cîmpul de luptă. Deoarece românii n-au fost supuși prin forța armelor, ei s-au bucurat de depline drepturi politice în primele secole ale dominației maghiare, la fel ca ungurii, secuii și sașii. Numai după bătălia de la Mohács din 1526 românii au fost frustrați de drepturi politice și proclamați de dietele nobiliare transilvănene tolerați în propria lor țară. Argumentele autorilor petiției cuprind un adevăr istoric, deoarece pînă la uniunea de la Căpîlna din sept. 1437 dintre nobili, secui și sași, românii au participat la adunările obștești nobiliare, împreună cu celelalte categorii de oameni liberi. „Unio trium nationum“ nu le-a mai recunoscut românilor dreptul de a-și trimite reprezentanți în congregațiile nobiliare și în celelalte instituții cu caracter politic.

Cluj, 28 martie 1848.

A magyar és székely törvény hatóságok előljáróinak

Az események bővebb kifejlése tekintetéből az országgyűlésnek megtartása mind inkább és inkább látszik sürgetősnek. Ennek következtében mind a királyi kormányzék, mind pedig különösen én ő felségének urunknak a körülményeket feljelenteni és ő felségét az országgyűlésnek minél előbbi öszve hívására alázatosan meg kérni kötelességünknek esmertük. Mit is méltósággal tudatni olly hozzá tétellel ki-

vântam, hogy ha keze alá bízott megye (szék vagy vidék) rendeinek megnyugtatóására szükségesnek látná, ezen lépések megtételéről őket is értesítse, sőt mivel én részemről nem is kételkedem, hogy ő felsége óhajtasainknak engedve, az ország rendeit és karait tanácskozás végett közelebről öszve hívandja, ha a marcalis széken öszve gyűlt karok és rendek közértelemmel a bizonyosan bejövendő országgyűlésére némely előleges készülétek megtételét is sürgetnék, kívánságoknak engedjen, egyéb aránt pedig a csendet és rendet minden módon fenn tartani és a rendeket a túlságos határozásoktól, minden törvény által engedett eszközöket felhasználva eltartóztatni ügyekezzeik.

Kolosvárt március 28dikán 1848

Către șefii municipalităților maghiare și secuiești!

Ținînd cont de amploarea luată de evenimente, convocarea Dietei pare a fi din ce în ce mai urgentă. Drept urmare, atît Guberniul regal, cît mai ales eu am ținut de datoria noastră a face cunoscute aceste circumstanțe maiestății sale și a o ruga cu umilință să convoace Dieta cît mai curînd. Am dorit să vă înștiințez despre toate acestea cu acea adăugare, că dacă găsiți necesar să aduceți la cunoștință pașii făcuți pentru liniștea stărilor [privilegiate] din comitatul [scaunul sau localitatea] încredințate conducerii înălțimii voastre. Din partea mea, nu mă indoiesc că maiestatea sa va ceda dorințelor noastre și va convoca în curînd stările și ordinele țării pentru consfătuire. Dacă stările și ordinele întrunite la adunarea comitatensă vor urgenta în unanimitate accelerarea pregătirilor pentru Dietă, să cedați dorințelor. [Dieta] va avea loc în mod sigur.

Dealtminteri, să vă străduiți prin toate mijloacele să mențineți liniștea și ordinea, să rețineți stările [privilegiate] de la hotărîri exagerate, folosînd toate procedeele permise de lege.

Cluj, la 28 martie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 605/1848. Foto: 2 431—2 432.

96

Cluj, 28 martie 1848.

Szebeni polgár mesternek

Gyergyai Sámuel királyi kincstári titoknok és az ottan „Siebenbürger Bote“ cím alatt ki adni szokott hírlap vizsgálója Martius 24ről hozzám tett feljelentésénél¹ fogva ezen ide mellékelt és a város főbb utcai falaira kiragasztott hirdetményt küldötte fel, melynél fogva a Hochmeister könyvkereskedése a szabad sajtót nyilvánította.

Ezen tetteges fellépés, mely az eddigi rend fentartását veszélyezteti, kormányi figyelmet igényelvén, uraságnak kötelességévé teszem, hogy a Hochmeister könyvkereskedés ügyvivőjét szoros feleletre szólítsa fel, hogyan merészlette ezen tetteges fellépést elkövetni, miután a mostani körülményekbe minden újságvizsgálók a kor szellemével egyező utasítást kaptak². Intézkedéseinek eredményeiről engem tudósítván.

Către primarul Sibiului

Alături de înștiințarea¹ sa din 24 martie, Gyergyai Sámuel, secretar tezaurarial regesc și cenzor al ziarului apărut sub titlul „Siebenbürger Bote“, a trimis anexat acest afiș apărut pe zidurile străzilor principale ale orașului, prin care librăria Hochmeister a proclamat presa liberă.

Această faptă nepermisă, care periclitează menținerea liniștii de pînă acum, necesită atenție gubernială. Ordon domniei tale să atragi în mod riguros atenția agentului librăriei Hochmeister asupra îndrăznelii comise prin acest act forțat, acum cînd în circumstanțele actuale toți redactorii au primit indicații, care sînt în concordanță cu spiritul vremii². Să mă înștiințați despre măsurile luate.

An Seine Excellenz dem Herrn Commandierenden Generalen.

Aus einer eben jetzt erhaltenen Anzeige des Thesaurariats Sekretärs Samuel Gyergyai, dem die Censur des in Hermannstadt erscheinenden „Siebenbürger Boten“ aufgetragen ist, bin ich in Kenntnis gesetzt, daß die Hochmeisterische Buchhandlung die Praenummerations Aufforderung auf den Siebenbürger Bothen mit der Aufschrift „Censur frei“, auf die Wände in den Haupt Gassen der Stadt, aufschlagen liess.

In Anbetracht dessen, daß dieser faktische Auftritt der Redaktion nachtheilige, die öffentliche Ruhe störende Folgen mit sich ziehen kann, habe ich zwar unterm heutigen dem Hermannstädter Bürgermeister aufgetragen, die Hochmeisterische Buchhandlung zur Äußerung vernehmen lassen. Da jedoch der Redaktor des gedachten Zeitungs Blattes nach dem Bericht des gedachten Censors sein letztes Blatt ohne sie der Zensur zu unterbreiten drucken ließ, so halte ich es für meine Pflicht E.E. thätige Mitwirkung in Anspruch zu nehmen und Hochdieselben zu ersuchen: dem Redactoren des besagten Blattes pensionirten Kriegs Sekretär v. Benigni, der als Pensionist zum Militär gehört, und bei welchem die Erlässe E. E. wohl von größter Wirkung sein dürften, daß eigenmächtige Verfahren auszusetzen und ihm gefälligst dahin anzuweisen zu wollen, daß er als Redakteur bis seine Majestät im gesetzlichen Wege in Hinsicht der Aufhebung der Censur auch hinsichtlich **Siebenbürgens** auszusprechen geruhen wird, die bestehenden Vorschriften beobachten, was eine kurze Zeit umso leichter möglich ist, da ich aus Rücksicht der jetzigen Verhältnisse allen Censoren die Weisung zu ertheilen mich veranlasst fand, nur jenes was die Religion, gute Sitten, oder die Person des Monarchen gefährden könnte zu streichen.

Gyergyai Sámuel Űrnak!

Méltóságodnak idei Martius 24röl az ottan minden vizsgálat nélkül ki adni intézett újság lap iránt hozzám küldött tudósítása következtében, méltóságodat fel szólítani kívántam, hogy a Siebenbürger Bote szerkesztőjét azon tettiért mikép újságot, a nélkül hogy még ő felsége Erdélyre nézve a szabadsajtó behozása iránt maga útján rendelkezett volna, visgálat nélkül nyomtatás alá adja, feleletre szorítván, mentő nyilatkozatát nékem külgye föl³.

Domnului Gyergyai Sámuel!

In urma înștiințării domniei tale din 24 martie, trimisă mie în legătură cu gazeta gata să apară acolo fără nici o cenzură, am dorit să o somez pe domnia ta să tragi la răspundere pe redactorul ziarului „Siebenbürger Bote“, pentru trimiterea lui la tipar fără cenzură înainte ca maiestatea sa să fi dispus introducerea presei libere și în Transilvania. Să-mi trimită declarația sa de apărare¹.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 615/1848. Foto: 2 437—2 440.

¹ V. doc. 48.

² V. doc. 48.

³ Cf. doc. 115, nota nr. 1.

97

Sibiu, 28 martie 1848.

Ein Löbliches Praesidium des königl. Siebenbürgischen Landes-Guberniums

Bei dem Sachverhalte, als das Nagy-Enyeder Praetorial-Gefängnis keine hinlängliche Sicherheit für inhaftirte gewährt, beliebte Ein Löbliches Landes Gubernial-Praesidium mit der verehrlichen Zuschrift von 13-ten Februar 1847 Praes. Nr. 207 die Verwahrung der Contribuenten ==Aufwieglerin Catharina Varga in der Festung Carlsburg in einem abgesonderten Locale unter Militair-Bewachung auf eine kurze Zeit bei den Unterzeichneten in solange in Anspruch zu nehmen, bis nemlich ihre definitive Behandlung entschieden sein wird.

Auch das jenseits gefällige Communicat Eines Löblichen Gubernial-Praesidiums vom 26-ten Februar 1847 Praes. Nr. 267 enthält blos den, auch von der hohen Siebenbürgischen Hofkanzlei ausgesprochenen Wunsch jenes Wortlauts, daß die Catharina Varga einstweilen — bis nemlich ihr Schicksal bestimmt sein wird — von einer Fluchtergreifung in Carlsburg kräftigst verhindert werden möge.

Nachdem diese Catharina Varga nunmehr schon seit 26-ten März 1847, schon über ein Jahr in der Festung Carlsburg verwahrt und von dem löbl. k. Landes-Gubernio bereits deren gerichtliche Untersuchung, wie auch Aburtheilung durch die k. Gerichtstafel nach Beendigung des, schon am 10-ten November 1847 geschlossenen, letzten Landtages angeordnet worden ist, so beehre ich mich, ein löbliches königl. Landes-Gubernial-Praesidium um die gefällige Verfügung angelegentlich zu ersuchen, damit diese inhaftirte Person von Carlsburg unter sicherer Bedeckung nach Maros Vásárhely abgeführt werden möge.

In diesem dringenden, diensthöfflichen Ansuchen sehe ich mich hauptsächlich aus dem Grunde veranlaßt, weil die — von der Catharina Varga bewohnt werdende Localitaet zur Unterbringung der vermehrten Zahl an Schanzarbeitssträflingen sowohl nothwendig ist, als auch bei dem hiedurch vermehrten Wachdienste die Mannschaft so sehr

in Anspruch genommen ist, daß nebst bei selbst die Bewachung dieser Inculpatin für die Garnison noch mehr drückend erscheinen muss.¹
Hermannstadt am 28-ten März 1848.

Puchner F.M.Lt.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 4617/1848. Foto: 1340—1343.

¹ Cf. doc. 164, 167, 188.

98

Braşov, 28 martie 1848.

Proiectul de adresă ce se nascu moartă.

Lumină și adevăr. Perire minciunilor. Frățietate între toți bunii. Sintem datori adevărului a da o informație cerută de toți cei buni prin publicarea genuină a următoarei adrese:

Cinstit Magistrat!

„Cu tot respectul, subscrișii cetățeni și locuitori ai acestei de d[um]-ne]zeu păzite cetăți mărginașe a scumpei noastre patrie, credea deocamdată, cum că cumplitele în toată istoria unicele evenimente nu vor străbate așa ușor pînă în cele mai de jos clase ale soțietății, prin urmare că noi vom putea rămîne în liniște deplină. După ce însă aceleași evenimente începură a se grămădi; după ce însăș capitala monarhiei austriace fu lovită de o revoluție dureroasă și singeroasă, carea ajunsese la coacere prin alipirea de principie greșite; după ce cum este știut, în căpitala patriei noastre încă se întîmplă o asemenea demonstrație; după ce, în sfîrșit, subscrișii sînt siliți a privi cu profundă părere de rău, cum începe a se lăți un feliu de desplăcere și neîncredere între diferitele popoar: ei socotiră că nu vor greși dacă în aceste timpuri de cercare își vor contesta limpede și cu cuget curat în scris, pururea neclătita lor credință cătră domnitor și patrie, și sincera lor alipire cătră constituția sășească, deși la acestea o parte a dregătoriei provoacă numai pe unii. Ceară-ni-se averea și singele pe altariul sfint al patriei și spre păstrarea liniștei publice, de carea ne pasă nouă tuturor carii avem a ne apăra persoane și familii, casă și curte, magazinele și bolte încărcate, bani și credit, — noi le vom aduce în tot timpul cu toată rivna. În celelalte ne credem și noi la înțeleptele măsuri de liniște ce va lua c[institul] Magistrat și Comunitatea amăsurat împrejurărilor.

Subscrișii își iau voie totodată și tot acum a mai propune și alte rugăminți. Ce e drept, o parte a naționalilor noștrii cunoscuse din gazete, că c[institul] Magistrat în cointelegere cu comunitatea nu lipsi a face pașii cuviincioșii la M[ăritul] confluațional în Sibiu spre a face și pe partea romînă a poporului părtașă la toate drepturile politice și civile atît aici, cît și preste tot pămîntul sășesc pe calea cuvenită statuală¹, pentru care noi și mulțămim cu aceasta. Văzînd însă, că respectiva legiuire tot se mai amină, socotînd că în aceste timpuri critice încă și mutra unui discredit ar trebui ferită: noi rugăm pe c[institul]

Magistrat cu tot adinsul, ca nu numai să binevoiască a mijloci la M[ă-rita] Universitate națională pe calea cuvenită (poate în cointelegere cu comunitatea) o mai curindă sancționare ai așa numite cauze române, ci totodată a da poporimii de aici și o incredințare în scris înțeleaptă și însuflătoare de nădejde tare.

O parte însemnată a poporului român se simte destoinică a intra în folosirea drepturilor civile și politice. Un număr de tineri săvirși pînă acum științele mai nalte, care în patria noastră, unde din nenorocire nu este nici o școală bună comercială și industrială, sînt socotite totodată ca un cîștig de pîne. Prea numeroasa clasă de jos e lipsită mai de toate ramurile meseriilor țehale, o grea împrejurare aceasta, care merge crescînd și pe care a o îndrepta este datorința tuturor bine-simțitorilor, după a noastră părere pe calea unei formale cercetări a stării claselor sărace de orice nație mai virtos în suburbii, carea să se facă cu toată seriozitatea și cît mai curînd.

Convinși fiind, că noi propunînd aceste cereri ale noastre ne împlinim numai strînsa noastră datorință civilă și patriotică, fără a imita numai urmările altora, și cu nădejde tare că vom vedea un rezultat prea ferbinte dorit în sensul devisei timpului, carea este, libertate, egalitate și frățietate, rămînem

Ai C[institutului] Magistrat; Brașov și[i] c[ele][alte].

În numele locuitorilor români, proprietari de moșii și neguțetori⁴².

Adaos la *Gazeta de Transilvania*, nr. 25 din 25 martie (st. v.) 1848, p. 105—106. Datarea după informația Redacției.

¹ Cf. doc. 101.

² Din însăși autocaracterizarea lor autorii proiectului de adresă aparțineau burgheziei române din Brașov. Prin adresă urmăreau să obțină accesul la puterea politică pe teritoriul districtului Brașov de care fuseseră privați pînă acum. Pentru a-și atinge scopul, nu ezită să proclame credință și atașament față de consiliul orașenesc al orașului Brașov dominat de reprezentanții patriatului săsesc, față de monarhia austriacă și față de împărat. În împrejurările în care a fost redactat memoriul atitudinea petiționarilor este explicabilă.

Zam, 28 martie 1848.

Nagy Méltóságú Gróff, Királyi Gubernator Úr, Kegyelmes Uram!

Follyó holnap 26ról excellenciához tett alázatos jelentésemmel¹ egybe függőleg bátor vagyok excellenciád előtt fel fedezni azt, hogy minekutánna nem csak Csanád, hanem ezen megyével határos Krassó és Arad megyékben is az úrbéri viszszonyok el törlése köz hírré tételt, a könnyen meg történhet rosznak a lehetőségig való meg gatlására nézve, szükségesnek tartottam a fen említett megyékkel határos helységekbe magam személyesen ki szállani, hol minden igyekezetemet arra fordítottam, hogy a nép a ki törésre való gondolkodhatástól is el tartóztassék, s a mennyibe ezek mindnyájon d. unitusok, jónak gondoltam püspök méltóságos Saguna András urat is, kit ily körülmények között igen hatás bé folyásnak tartok, ide zárt által írássommal meg tanálni, s a midón meg tett illyetén lépéseimről excellenciádat értesít-

teném, bátor vagyok azt is jelenteni, hogy szükséges intézeteim meg
tételével innen Dévára ismét vissza fogok sietni, a ki mély tisztelettel
maradtam

Excellenciádnak alázatos szolgálja
Zámon Martz 28. 1848.

Noptsa László
fő ispán

Preamărite domnule conte, guvernator regal, milostivul meu domn!

Îmi permit să adresez excelenței voastre¹ înștiințarea mea supusă
din 26 a lunii curente și să vă anunț că întrucît nu numai la Cenad,
ci și în comitatele vecine cu acesta, Caraș și Arad, s-a anunțat desfiin-
țarea relațiilor urbariale, am considerat necesar a mă duce personal
în localitățile vecine cu comitatele sus-numite, în vederea prevenirii
unor eventuale evenimente nefavorabile. Acolo mi-am dat toată silința
ca poporul să se abțină de la gîndul unei răzvrătiri. Deoarece poporeni
sînt cu toții neuniți, am crezut că e bine să-l înștiințez printr-o adresă
și pe domnul episcop Andrei Șaguna, considerînd că el are o mare in-
fluență în asemenea circumstanțe.

Înștiințîndu-vă pe excelența voastră despre măsurile luate, îmi
iau permisiunea, cu această ocazie, de a vă raporta că după întreprin-
derea acțiunilor necesare mă voi reîntoarce în grabă la Deva. Rămîn
cu stimă adîncă servul supus al excelenței voastre

Zam, 28 martie 1848

Nopcea Vasile
comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 694/1848. Foto: 56.

¹ V. doc. 74.

100

Timișoara, 28 martie 1848.

Nagy Méltóságú Gróf s Minister Elnök Úr, Kegyelmes Uram!

Nagyméltóságod e folyó hó 22én . . .¹ szám alatt kelt és ma reg-
gel 10 óra tájban vett kegyes elnöki körlevele következtében mély alá-
zattal jelenteni serénykedem:

1or E város kebelében a közbenjött nagyszerű statusesemények
fonaláni ingerültségen kívül a vagyon és személybátorság eddig csor-
bát nem szenvedt.

2or Kuliáncsics nevezetű prókátor, ki ellen a lakosság bűjtogatói
kísérletei miatt felbőszült, valamint egy más egyén, ki a népet a hely-
hatóság ellen fellázítani merte, befogattak.

3or A városház egyik ablakán ma éjtszaka talált levélke a város
gyűjtogatásával fenyegetődött, mi következtében kitelhető intézkedések
történtek.

4er A lakosság nagyobb része a zsidók ellen olly annyira felhevült, hogy azon esetre, ha a zsidók emancipatiója törvénné válnék, itt helyütt is sajnós eseményektől tartani kellene.²

5er Az őrség alakításában a polgári köz lakosok azon meg ütköztek, hogy műhelyeik és családjaik hátrahagyásával a város határán kívül katonáskodni kötelesek volnának, mi alatt családjaikat vég veszély érhetné.

6or E város keblében jelenleg három zászlóalj sorkatonaság és egy osztály pattantyúság tanyázik. Aki magas kegyeibe mély tisztelettel ajánlva maradok. Temesvárt Martius hó 28án 1848. esztendőben.

Nagyméltóságodnak legalázatosabb szolgálja

Preyer János
polgármester

Preamărite conte și domn prim-ministru, milostivul meu domn!

În urma grațioasei circulare prezidențiale a înălțimii voastre din ziua de 22 a lunii curente, datat sub numărul...¹ pe care am primit-o azi dimineață în jurul orei 10, mă silesc a vă raporta cu adîncă supunere:

1. Cu toată agitația produsă în acest oraș de minunatele evenimente statale ce au avut loc, siguranța persoanei și a avutului nu a fost lezată pînă acum.

2. Avocatul Kuliancsics, împotriva căruia s-au revoltat locuitorii pentru încercările sale de instigare, a fost arestat împreună cu un alt individ, care a încercat să ațîțe populația împotriva autorităților locale.

3. O scrisoare găsită azi noapte într-un geam al primăriei amenință cu izbucnirea unor incendii în oraș. În urma ei s-au și luat măsuri preventive.

4. Majoritatea populației s-a înfierbîntat împotriva evreilor în așa măsură, încît în eventualitatea decretării emancipării lor sînt de așteptat și aici tulburări².

5. Formarea gărzilor cetățenești a indignat populația civilă, din cauză că o obligă să ostășească în afara orașului; lăsîndu-și acasă familiile și atelierile gardiștii se tem că acestea ar putea fi periclitare în timpul absenței lor.

6. În acest oraș actualmente sînt încartiruite trei batalioane de infanterie și o unitate de artilerie.

Mă recomand cu adîncă stimă grației d-voastră și rămîn servul cel mai supus al măriei voastre.

la Timișoara, în 28 martie 1848

Preyer János
primar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány, nr. 202/1848. Foto: 12 753—12 754.

¹ Lipsște numărul actului, dar este vorba despre circulara primului ministru maghiar. V. doc. 31.

² Punctul patru din raportul primarului Timișoarei constituie o dovadă cu privire la atitudinea șovină antisemită, întreținută de stările privilegiate în aproape toate orașele Transilvaniei și Banatului, în tot timpul revoluției din 1848—1849.

Sibiu, 28 martie 1848.

Löbliche Nations Universität!

Im Auftrage unserer Sender geben wir uns die Ehre den Antrag zu stellen: es wolle die Löbliche Nations Universität die Anordnung treffen womit die unter Gub. Z. 6423/1821 erflossene Allerhöchste, auf die Hebung der Walachen sich beziehende Hofverordnung in den sächsischen Kreisen, wo solche vielleicht nicht beachtet worden, ihrem vollen Inhalte nach gehandhabt werde; Mit vollkommenster Hochachtung geharrend

Hermannstadt den 28 März 1848

Einer Löblichen Nations Universität
gehorsamster Diener
Michael Kröger
Senator und Ober Notair
Michael Brecht Senator und K. Ober
Notair Conflux Deputierter

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. săsești, nr. 432/1848. Foto: 3 758.

Baia de Arieș, 28 martie 1848.

Offenbaia, 16/28 martie 1848

Cinstite domnule redactor,

Văd că reformele în Franța începute, să transportă mai în toată Europa și mai cu samă în țara vecină or luat mari slobozenii și putere: oare n-ar fi sosit vremea și a noastră a românilor ca să mișcăm ceva rugare cu aplecare mare către milostivul monarhul nostru Ferdinand I-ul că doară ca mult milostiv să îndură a ne slobozi din apăsătoarele lanțuri și niamul nostru cel așa tare apăsător. Niamul nostru nu într-atita măsură cite ceilalte niamuri din patria noastră strigă asupra noastră zicînd că cei ce voim binele și fericirea niamului nostru acum să ne arătăm virtuțile și iubirea către niam, ca sfătuindu-ne cei mai aleși laolaltă să năzuim prin o cerere bine gătită către prea milostivul monarhul nostru și să cerem ce avem mai lipsă de a cere căci acuma s-au deschis ambe porțile epocii acestii nouă și neașteptată pentru toate niamurile celia apăsate; și acuma de vom sta cu miinile în sîn apoi diatoddiauna nu vom mai putia din fiarăle apăsării și pe lingă aciasta va cere d-zeu samă pentru toată nedreptatia niamului de la însuși aceia care au putut și totuș cu nepăsare au stat cu miinile în sîn.

Drept aceia ca la un mai cunoscut patriot mi-am luat îndrăsniala a năzui la Domnia ta ca să te milostivești a face cevaș mișcare în triaba aceasta de va fi în cale și să ne dai o îndreptare folositoare să

știm di ce să ne apucăm batăr aceia pre carele ne îndiamnă cunoștința sufletului și rîvna fericirii apăsătorului niamului nostru românesc, înștințind dispre aceasta și pe frații D.D. protopopi din părțile acelia și anume din Brașov pe Popazul și Gherman ca să ne însoțim la consfătuirea aceasta. Eu cu adevărat aş avia o părerie care aicea mă îndrănesc a țî-o descoperi într-acel chip adecă făcîndu-ne în știre unul altuia de nu va fi tîrziu pînă la adunaria soborului celui mare din Blaș, carele precum știu, de cumva nu-i vor sta împotrivă ceva țîrcumstări, ar fi să să adune în luna viitoare a lui mai. Și atunci pe o zi determinată să ne adunăm și dintră protopopii noștrii cîți ne vom învoi dinpreună și cu alți romîni seculari uniți și neuniți ca să ne sfătuim laolaltă în ce chip să ne gătim o instanție bine gătită să putem alcătui pentru primiria nații sub numele poporului întreg și de va fi în cale și numele noastre a protopopilor și a preoților ca reprezentanții niamului provocînd și pe instanția de cătră D.D. Eppiscopii noștrii mai denainte dată și la țîrcumstările ei. Apoi de va fi încă și după epoha de acuma de să vor îndura frații uniți ca și cu starea emanțipații religii noastre să să învoiască a o cuprinde pentru ca să înțaleagă alte niamuri, că noi românii una sintem și una înțălegem — foarte bine și de fericiria noastră ar fi — iară de nu pentru aceia una triabă ne vom face altă rugare deschilinită — și așa alegîndu-ne o milostivită deputație să o trimitem la Viena și pentru purtaria speselor ne vom face o colectă întră noi, ca să fie deputăția ajutată de a pune în spesele sale; pria bene știu că aceasta a mea simpla părere nu va fi la cale, dară eu voi fi bun bucuros a cuprinde aceia ce mințile celia mai nalte și coapte vor fi în stare de a găti după țîrcumstări.

Fă bunătate și îndriaptă triaba cu poșta din Zlatna că noi foarte tîrziu și neorînduit căpătăm gazetele. Așteptînd pretenesc răspuns am rămas umilit șarb al domnii tale.

Iosif Ighian¹

P.S. La d.d. Popasul, Gherman și Murășanul nostru, complement.

Original. Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom., nr. 1004, f. 207—208, v. Foto: 3 238—3 241.

¹ Scrisoarea protopopului Iosif Ighian demonstrează că în rîndurile clericilor români continua să persiste credința în „milostivul” împărat, cultivată de autoritățile habsburgice mai ales din perioada reformelor inițiate de Maria Terza și Iosif al II-lea în spiritul „absolutismului luminat”.

București, 16/28 martie 1848.

Cinstit d.d. Gheorghe Bariți

la Brașov 1848 martie 16 București.

Domnule Bariți, s-au arătat d.d. Laurian cu un înscris al dumi-tale la mine, care înscris cuprinde ca din abonații gazetelor pă acest an să-i înnumăr 40 f argint și voi și înnumăra și voi trece la partidă.

Domnule Bariț, fără zăbavă vei trimite toate numerile de gazete și foaia acestui abonat, anume marelui ban Alexandru Filipescu, praporgicu de la djurstva Arteminianu și Vă rog și cele scrise prin toriu ți le trimiți cu praovani la domnul Vasici¹.

Și sluga
Iosif Romanov st.

Original. Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom., nr. 1 004, f. 203. Foto: 3 230.

¹ În legătură cu răspîndirea *Gazetei* redactată de Bariț v. scrisorile lui I. Romanov din 29 ian., din 11 și 20 martie 1848 (Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom. nr. 1 004, f. 190, 201, 206); v. și scrisoarea lui D. Almășanu (idem, f. 186).

104

[Viena], 28 martie 1848.

Kedves Sógor!

Ohajtva várt első tudósítástaik 20 és 21-ik tegnap érkezének, Miklós¹ a nevetek úgy írja, mint régen! Már nincs miért, mert itt minden szegleten árulják a kofák akár milyen névnek le alacsonyítását, legyen az akár igazságos, akár gyalázatos hazug ítélet. Szegén Metternich herceg el mondhatja ám a „bis videor mori-t⁴”. Hogy tetszik nektek az új magyar miniszerelnöknek a jurisdiccióhoz intézett parancsolatai² az újságba? Nota bene: még az egész ministeriumnak s a többi pontoknak a meg erősítése ő felségétől még le se is jött. Na bezzeg nem áldhatom eléggé az Istent, hogy a tavaj velem projectált hopmesterségből semmi se lett.

Hej! De gyáva egy legén a serenissimus³, ki nem tud egyebet, mint majom forma képit cicomázni s a leg nevetségesb fenyegetésen nadrágba csinálni és sírni, mint egy vén k[urva].

Adja Isten, hogy kis hazánkba most egybeolvadjanak a becsületes emberek! Külön politikai nézetei s utai egy célon tudniillik: az ország csendessége, szómély és nagyon bátorság fenn tartására ne hogy gallíciai scenáknak⁴ legyen tanú helye szegén kis Erdély, hol az oláh anyit hasonlít a lengyelországi muszkaeredetű paraszthoz, s ezenfelyül a muszka birodalom határa sem felettébb messze. Ma reggel végtére érkezett egy tiszt-kurír Olasz országból (3 napi tudósítás ki maradása után), hogy az öreg Feldmarschall Mailandot újra el foglalta⁵, s már meg is fizetetti a rájok rótt 12 millió lirének egy részét. Úgy nem különben egy Bergamóba is győztünk, s a Piemont és Sveitzből előtóduló Freischarokat vissza verték a mű trupjaink. Azonban a kurírnak a Svejtz felé kelle jönni, mivel Mailand és Brescia közt a jakobinus lázadás egy pár faluba ki útve.

Bezzeg másképpen kezd tegnap óta a Wiener-Zeitung is írni, mi-óta látják a németek az ök lázadásoknak Bécs jövendőjét fenyegető következéseit. Mi lesz belölle, ha Olasz ország s utánna Magyarország el szakad? De bezzeg mi lesz Magyarországból, hol a slav nép nagyobb

számú s a muszkához szít? Szegén Samut⁶ se irigylem! Se éjjele, se nappala, alig ideje ebédelni, s már hivatják mindenfelé, azonban a mennyibe lehet, másba nem elegyedik, mint a mit meg hivatása tett kötelességévé. A tegnapi kolosvári tudósítások⁷ mindjájunknak s különösen neki annál nagyobb meg nyugvására szolgált, minthogy a gubernatornak erélyes és loyalis fel lépése, melyet, hogy bizonyoson tenni fog, Samu itt előre erősített, meg valósult.

Tegnap estve Domokossal⁸, Daddal⁹ el beszéltük, hogy és mikép fogunk — ha azt érjük — öreg napjainkat a sok pusztá itteni palais-k egyikébe, véghetetlen olcsó bérbe lakva a Grabenen egy ingbe a kapu előtt pipázva ülni, s beszélni a régi fénnyt e városnak. Azonban most, kivéven hogy itt-ott egy nation-gardistát látsz a Bank s több épületek előtt strázán állani, azt se tudod, hogy volt-e Bécsbe valaha Rezmeritza vagy sem. Az alatt, hogy ezt írom, hoza Dad 22-iki leveledet. Az eddig néktek írt leveleinkből¹⁰ sokra van felelve. A sok hazug hírek közt, melyek, mint mindenütt, nállatok is circulálnak s persze mentől kis-sebb s távolabb provincia, annál nagyobb hitelt nyerne, tartozik a Miklós császár halála, ki leges leg újabb ide érkezett tudósítások szerint oly egészséges, mint rég nem volt, országait hermetisch el zárta, s ki tudja mikre készül, de óriásan készül. A pántlikák itt már minden emberről el tűntek, melyek a zendülés napjain (tudja Isten hány minden féle színű s című) a roppant tömegek kaputjain látszottak. Kevés volt akkor pántlika nélkül, ki fehér, ki fehér és zöld (Stiria), ki veres. arany és fekete (Németország), aztán az olaszok, polákok, magyarok, kiki a maga tarkaságában. Ezen pántlikátlan kevesek hogy schneidig férfiak valának, annyi szent. Most már senki az ördög se jár vele az utcán. Tegnap előtt estve 8 után haza jöve, csendesen pipázgatunk itthon, midőn rohan bé George das ganze militär ist auf dem Glacis ausgerückt. Dadal fel menyünk a Basteira, ott áll két batteria készen, a legények nyeregbe. A Burg felé egypár batallion fegyverbe, a glacin katonaság kirukkolva. Én is futok a Burgba rendelést kérendő, s ott mondják, hogy az egész egy falscher alarm volt, valami részeges nation-gardák vertek alármat az utcán... 20 minuta alatt fegyverbe állott 30 ezer ember s a sok ágyú a helyén, fél óra múlva aus Aufsitzer megtudódott, s a truppok haza parancsoltattak. A hajtó vadászat úgy látom most nem igen van divatba. A boltok sem igen telnek, s a sok hosszú ábrázatból ítélve úgy látszik, hogy minden Pressfreiheit mellett a német Seggembitsként érez.¹¹

Mindjajon hálá Isten egészségesek vagyunk.

Dragă cumnate! Primele voastre relatări atita așteptate, din 20 și 21 au sosit ieri. Miklós¹ își scrie numele ca și în trecut. Nu mai are motiv, fiindcă precupețele se dedau aici, la fiecare colț [de stradă] la ponegrirea oricărui nume, fie că o fac în mod drept, fie infam, denaturat. Sărmanul Metternich ar putea să spună acum „bis videor mori“. Cum vă plac vouă poruncile² din ziar ale noului prim-ministru maghiar, adresate jurisdicției? Nota bene: încă n-a sosit de la maiestatea sa confirmarea întregului cabinet și a celorlalte puncte. Nu pot să-l binecuvîntez pe D-zeu îndeajuns, că anul trecut nu s-a realizat nimic, așa cum s-a proiectat, în legătură cu [numirea] mea ca maistru de ceremonii. Însă serenissimul³, e un flăcău laș, care nu știe altceva, decît să-și dreagă mutra, ce seamănă cu o maimuță, iar la cele mai caraghioase amenințări să facă în pantaloni și să plîngă ca

o tirfă bătrână. Să dea D-zeu, ca în mica noastră patrie să se solidarizeze acum oamenii cinstiți! Diferitele lor căi și opinii politice au același scop: liniștea țării, menținerea siguranței persoanei și a averii. Sărmana și mica Transilvanie să nu devină martoră a scenelor din Galizia⁴. Aici românul seamănă atât de mult cu țăranul din Polonia de origine muscală. În afară de aceasta, nici granița imperiului muscal nu este departe. În sfârșit, azi dimineață a sosit din Italia un ofițer curier (după o absență de știri de trei zile) [cu vestea] că bătrînul feldmareșal⁵ a ocupat din nou Milanul, și l-a și impus să plătească o parte din acele 12 milioane de lire drept despăgubire. La fel am cîștigat și la Bergamo. Trupele noastre au respins guerilele năvălitate din Piemont și Elveția. Curierul a trebuit să vină însă prin Elveția, deoarece în câteva sate dintre Milan și Brescia a izbucnit răscoala iacobină.

De ieri, „Wiener Zeitung“-ul a început să scrie altfel. „Ce va fi cu ea [Austria] dacă se va separa Italia și apoi Ungaria?“ Dar ce va fi cu Ungaria, unde populația slavă e în număr mai mare și ține cu muzicalii? Nici pe sârmanul Samu⁶ nu-l invidiez. N-are nici noapte, nici zi. Abia își rupe din timp pentru prînz. Este chemat în diferite părți, dar pe cît e posibil, nu se amestecă în altceva, decît în ceea ce cer obligațiile ce i se impun în funcția lui. Înștiințările⁷ clujene de ieri ne-au liniștit pe toți mai ales pe el; cu atât mai mult, cu cît s-a produs acțiunea energetică și loială a guvernatorului, pe care Samu a prezis-o aici că se va realiza cu siguranță.

Ieri seara am plănuț cu Domokos⁸ și cu Dad⁹ cum ne vom petrece la bătrînețe zilele noastre — dacă o vom apuca — într-unul dintre numeroasele palate pustii de aici, locuind nespus de ieftin pe Graben, șezînd lejer și fumînd pipă în fața porții, și povestînd vechea pompă a orașului. Acum însă, cu excepția faptului că vezi ici-colo cîte un gardist naționalist stînd de strajă în fața băncii și a altor clădiri, nu știi, dacă a fost sau nu cîndva răzmeriță la Viena. În timp ce-ți scriu acestea, îmi aduce Dad a 22-a ta scrisoare¹⁰. Este răspunsul la multe dintre scrisorile scrise vouă pînă acum. Între numeroasele zvonuri false, care circulă ca peste tot și la voi și, evident, cu cît este mai mică și mai îndepărtată provincia, cu atât ele sînt receptate mai mult este și acela despre moartea țarului Nicolae. După știrile cele mai noi sosite aici, el este însă atât de sănătos, cum de mult n-a fost. Și-a închis țările ermetic. Nu se știe ce pregătește, dar se pregătește tare. Aici au dispărut de la fiecare om panglicile, care au existat pe pălăriile mulțimii în zilele revoltei (D-zeu știe în cîte culori și cu cîte inscripții). Puțini au fost atunci fără panglică, unii cu albe, alții cu alb și verde (Stiria); unii cu roșu, auriu și negru (Germania); pe urmă italieni, polonezi, unguri, fiecare în felul lor. Cei puțini fără panglici au fost bărbați cumsecade, asta-i sfînt. Acum nici dracul nu mai umblă cu ele pe stradă. Ieri seara am venit acasă după ora 8. Am fumat pipa în liniște, cînd a năvălit George: das ganze militär ist auf dem Glacis ausgerückt. Cu Dad am urcat la Bastei. Acolo stăteau două baterii pregătite, iar băieții [erau] în șa. Spre Burg [erau la fel] cîteva batalioane înarmate, iar pe Glacis armata comandată. Alerg și eu la Burg pentru a cere dispoziții. Acolo mi se spune că totul a fost o alarmă falsă. Niște naționalgardişti bețivi au provocat o alarmă pe stradă. . . . în 20 de minute s-au înarmat 30 de mii de oameni și tunurile [și-au ocupat] pozițiile. Peste o jumătate de oră s-a aflat din Aufsitzer și trupele s-au retras. Văd că hăituiala acum e la modă. Nu se prea umplu nici prăvă-

liile. Deducind din fețele lungite, se pare că neamțul se simte nelalocul lui [joc de cuvinte intraductibil] în ciuda presei libere¹¹.

Slavă domnului, sîntem cu toții sănătoși.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Bornemisza. Misive. Publicat de Andics Erzsébet, *A nagybirtokos arisztokrácia*, II, p. 43—45 (scrisoarea a fost atribuită în mod greșit lui Jósika János).

¹ Probabil Bánffy Miklós.

² V. doc. 10, 16, 31, care au fost publicate și în ziare.

³ Probabil palatinul Ștefan.

⁴ Referire la mișcările țărănești antinobiliare care au avut loc în 1846 în

Galiția.

⁵ V. doc. 90, nota 2; e vorba de Radetzky.

⁶ Cancelarul aulic Jósika Sámuel.

⁷ Cf. doc. 27.

⁸ Probabil Kemény Domokos.

⁹ Radnótfái Nagy Sámuel.

¹⁰ V. doc. 26.

¹¹ Autorul scrisorii era un reprezentant al nobilimii conservatoare. Deplinește căderea lui Metternich și este stăpînit de teamă că iobagii români s-ar putea ridica împotriva asupritorilor și exploatatorilor lor de veacuri, așa cum au procedat în 1846 țărani ruteni care s-au răscolat contra nobililor polonezi. Totodată exprimă satisfacție față de falsitatea zvonului despre moartea țarului Nicolae I; de asemenea și față de pregătirile țarului pentru a interveni împotriva mișcărilor revoluționare din diferite țări europene.

105

Cluj, 29 martie 1848.

Nemes Kolos megye fő ispányának

Értésemre esvén, miszerint némely oláh ifjak ezen városról, a monostori görög egyesült plebanosnál gyűlést tartanak¹, — méltóságodat erről figyelmeztetvén, egyszersmind az iránt meg találni kívántam, miszerint a vármegyei tisztek kebeléből egy alkalmas egyént bízom meg, ki Monostorra ki menvén, a köz figyelmet mindazonáltal fel nem ébresztve, járjon végére, mi célból tartanak az oláh papnál gyülekezetet, — engem intézkedései eredményéről tudósítván.

Kolosvárt Martius 29n. 1848.

D-le comite suprem al nobilului comitat Cluj!

Am aflat că unii tineri români din acest oraș¹ țin ședințe la parohul greco-catolic din Mănăstur. Doresc să atrag atenția măriei voastre asupra lor și vă ordon în acest sens, să însărcinați o persoană de încredere dintre ofițerii comitatului, pentru a pleca la Mănăstur. Fără a atrage atenția publică, să afle care este scopul ședințelor ținute la parohul român. Să mă înștiințați despre executarea dispoziției.

Cluj, 29 martie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 627/1848. Foto: 21—22.

¹ Cf. doc. 94.

Cluj, 29 martie 1848.

Főtiszteletű Antal János úrnak!

Azt hirdetvén némelyek itt, hogy a kiskapusi ref. pap az azon környékbeli köznépet gondatlan izgató beszédeivel bújtogattya, fő tisztelendőségedet fel szólítani kívántam: mi szerint egyházi pásztorait föl szólítván arra utasítani ne terheltessék, hogy a mostani viszonyokba a köz népet az eddigi csend és jó rend üdvös megtartására továbbra is erélyesen reá bírni igyekezzenek, tekintvén azt: mikép a mostani kényes körülmények közt mely veszélyes, ha a lelki előljárok, kik a köznépre leg hatályosbb befolyást gyakorolnak, izgató beszédekkel a köznép kedélyét fel ingerlik.

Kolosvártt Martius 29n 1848.

Preacuviosului domn Antal János!

Unii au vestit aici că preotul reformat din Căpușu Mic agită populația din împrejurimi cu discursurile sale iresponsabile și iritante. Doresc s-o somez pe preasfinția voastră, ca în situația actuală să determinați preoții să se străduiască a lămuri energic populația, în vederea menținerii liniștii și ordinii publice. Aceasta cu atât mai mult, cu cât în delicatele circumstanțe actuale ar fi foarte periculos dacă părinții sufletești, care au asupra populației de rînd influența cea mai eficace, ar agita spiritele cu discursuri iritante.

Cluj, 29 martie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 629/1848. Foto: 2 448—2 449.

Mediaș, 17/29 martie 1848.

Măria Ta, prea luminată și prea sințite doamne episcopie,
Domnule prea milostiv patron și părinte!

Lucrurile mari și minunate ce le efeptuesc neamurile și de sub schiptrul austriac, pentru libertate, egalitate și fraținătate au bagat o frică și în sașii de aici amestecată cu o grea răutate asupra neamului nostru, care din fapte mai lămurit se cunoaște. În zilele trecute au adus o grămadă de arme (doară pentru garda națională); ieri au adunat pe toți mai mari[i] vecinătăților românești și i-au poftit ca în timp de primjdie să ție cu sașii. Iară azi noapte, pe lângă păzitorii din cetate, cu deschilinire pe mine și pe dascălul, doi domni de magistrat cu două slugi de poliție ne-au strașuit toată noaptea, ce noi numai azi am știut, iară azi au început a răsuna faime dintre sași „cumcă românii vreau să se scoale asupra sașilor“ batăr că ei innocentissimi nu știu nimic de aceaste!

Deci noi, precum ne aflăm îngrișați că oare ce vreau dumnealor cu o custodie așa serioasă asupra-ne dispusă — așa pe măria ta ca

pre un părinte te înștintiez; și observez, care nu-s acestea [me]techne spre innegrirea caracterului românesc și pregătiri pentru evenimente triste? Și oare noi acestea toate să le privim cu nepăsare, oare nu va fi cu cale ca să le descoperim la locurile înalte ca să fie antidotum asupra primeșdiilor pre carele o circumspecție săsească le-ar țiese; cu acestea din fiească sinceritate descoperite părințiescului patrocinium recomen-dat rămii al mării sale prea luminatului domn episcop

Domnului părinte prea milostiv umilit capellan

Stephan Moldovan
admin. protop. Mediaș¹

Mediaș 17 martie 1848

Original. Arh. St. Blaj. Fond. Arh. Mitropoliei, nr. 681/1848. Foto: 7 583—7 584.

¹ Scrisoarea preotului Șt. Moldovan se referă la situația de inferioritate în care au fost ținuți pînă la 1848 românii din scaunele săsești; de asemenea la atitudinea reținută a patriциatului săsesc din Mediaș față de acordarea de drepturi românilor. În scrisoare se menționează și zvonul, nefîntemeiat, potrivit căruia românii ar fi intenționat să se ridice împotriva sașilor.

108

Tirgu Mureș, 29 martie 1848.

Méltóságos Római Szent Birodalombeli Gróff és Fő Kormányzó Úr
Kegyelmes Uram!

Excellentiadnak ezen hó 27én költ, 592. Elnöki számmal jegyzett, és hozzám gyors posta úttján juttatott rendelkezésére¹ válaszolni csak anynyit késtem, míg csendes úton annyira értesedhettem, hogy excellentiádot az lehetőségig az valóságáról tudósíthassam. Minekutánna ittenis az mozgalmak meg kezdődtek volna, csak hamar meg indult azon hír: hogy az mennyi oláh és szász írnokok vagynak, mind el távoztak az városról, az köz vélemény az volt, hogy az elsők bujtogatás, az másodikok pedig félelem tekintetéből távoztak volna el, azomba midőn az írnokoknak azon kívánságai, mellyek ítélő mesteri úton a felséges királyi fő kormány szék eleibe léjendő juthatás végett alá írásra került volna, mind két rendbéli el távozoznak vélt írnokok jelen voltak, az én véleményem ott áll, hogy ezek külön vonva magokat, magok érdekeikbe tanácskoztak, vagy ha el távoztak is, hamar vissza tértek, azomba jelenleg a következő oláh írnokok nem tanáltnak MVásárhejt.

1o Prekup Ábrahám nemes Kolos vármegyei kirájfalvi, kiről az a tudósításom vagyon, hogy Mező Szent Kirájrja utazott, ez az balásfalvi clericából ki csapatott.

2ik Buttyán László nemes Kővár vidéki somkúti haza utazott.

3ik Marsinai János Torda megyei dátosi

4ik Dragos László Kővár vidéki, ezeken kívül most haza indulandók

5ik Pints János resinári

6ik Roska Péter szelistyei

7ik Janku Ábrahám Alsó Fejér megyei vidrai, és

8ik Popovits Péter abrudbányai²,

ezeknek aláztos jelentése mellett kívántam értesíteni excellentiadat a felől, hogy egy Papius Ilarius Sándor nevezetű oláh írnök, kit Pap Sándornak is neveznek, és mostis itten jelen vagyon, minő nyilatkozott tett az írnöki gyűlésben. *En mint oláh alá írom ezen petitiót azon feltétel alatt: hogy ha leszsz nép jog, egyenlőség, minden Erdélyben és Magyar honban lakó külön ajjakú nemzeteknek nemzeti léte és édes nyelve biztosítása, örök váltság, minden pénz pótlás nélkül; mert eleget, de igen sokat fizettek már az parasztok, mi utánn századok olta bitangollyák a nemesek nem csak az polgári, de emberi szent jogokat is³.*

Az itten tartózkodó oláh írnökoknak még egy nyilatkozatát, mit az írnöki olvasó házba tettek, excellentiádnak meg írni szükségesnek véltem: *az Magyar földön lévő mozgalmaktól tartani nem lehet; hanem ha az százokra rést kapnak, az sok kölcsönt le fizetik.* Az székelly ifiakra nézve is csak ma értesültem, hogy azok is mind haza készülnek⁴, mozgások itt is nagyok; de kitorések nem történtek eddig. Aláztos fel jelentésem mellett nagy tisztelettel maradtam excellentiádnak aláztos szolgálja

MVásárhely Martius 29én 1848. dél utánni 4 óraker

Szent Iváni Daniel
Királyi táblai ülnök

Preamărite conte al Sfintului Imperiu Roman, domnule guvernator! Milostive domn!

La adresa¹ excelenței voastre din 27 a lunii curente sub numărul prezidențial 592, trimisă mie prin ștafetă, am întirziat cu răspunsul atît cît a fost necesar pentru a mă documenta în mod pașnic, pentru a mă putea informa asupra realităților. Aici s-a iscat zvonul că toți canceliștii români și sași au plecat din oraș imediat după începerea mișcărilor. Potrivit opiniei publice primii au plecat pentru a instiga, iar ceilalți de frică. Dar cînd s-a ajuns la iscălirea acelor dorințe ale canceliștilor înaintate supremului Guberniu regal pe calea pronotară, au fost prezenți din ambele părți toți despre care s-a crezut că au plecat. Părerea mea este că aceștia s-au retras pentru a se sfătui singuri asupra intereselor proprii. Ori dacă au plecat, s-au întors repede. Actualmente nu se găsesec în Tirgu Mureș următorii canceliști români:

1. Avram Precup din Crăieștiul comitatului Cluj, despre care am primit vestea că s-a dus la Crăiești; el a fost exmatriculat de la teologia din Blaj;

2. Vasile Butean din Chioar a plecat acasă la Șomcuta Mare;

3. Ioan Marșina [Mărgineanu] din Dătașeni, comitatul Turda;

4. Vasile Dragoș din Chioar. În afară de aceștia sînt în curs de plecare acasă:

5. Ioan Pinciu din Rășinari;

6. Petru Roșca din Săliște;

7. Avram Iancu din Vidra, comitatul Alba de Jos;

8. Petru Popovici din Abrud².

Alături de aceste informații doresc să vă înștiințez, excelența voastră, despre faptul că un cancelist român numit Alexandru Papiu Ilarian, care este numit și Alexandru Pap și se mai află în prezent aici, a fă-

cut următoarea declarație la ședința canceliștilor: „Iscălesc această pețiție ca român, cu condiția: să fie instaurată dreptatea și egalitatea; să fie asigurată existența națională și a limbii tuturor națiunilor din Transilvania și Ungaria; să se asigure răscumpărarea totală fără nici o despăgubire, căci țărani au plătit destul, chiar prea mult, după ce nobilii le-au uzurpat de secole nu numai drepturile cetățenești, ci și cele mai sfinte drepturi umane”¹.

Găsesc necesar să atrag atenția excelenței voastre asupra a încă unei declarații a canceliștilor români de aici, depusă în sala de lectură a canceliștilor: *De mișcările de pe meleagurile unghurești nu trebuie să ne temem, dar dacă se vor extinde asupra sașilor, vor lua amploare mare*. Abia astăzi am fost înștiințat și despre tinerii secui. Și ei se pregătesc [să meargă] acasă cu toții². Mișcările sint mari și acolo, dar n-au fost pînă acum tulburări.

Alături de înștiințarea mea umilă, rămîn cu mare stimă servul supus al excelenței voastre.

Tirgu Mureș, 29 martie 1848 la ora 4 după-masă

Szentiványi Dániel
asesor la Tabla regească

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 632/1848. Foto: 23—25.

¹ V. doc. 83.

² Cf. doc. 122.

³ Cf. doc. 67, 72.

⁴ Cf. doc. 145, 186, 187, 199, nota nr. 3.

109

Brăduț, 29 martie 1848.

Édes Károly!¹

Sietek veled tudatni, miszerint mai napon neveztettem Bardóc-széki alkirálybírónak ki; itt a világ megbolondult; a vén *pipás*² hivatalos pecsétje s alirata alatt érkezett Pálfi Jánosnak a kolosvári középonti ellenzéki választmányból Bethlen János *sen.* és Zeyk Josi subscriptiojával levél, melynek nyomán a magyar tricolor a székházon ki tüzetett, kokárdák osztattattak s a leg lázasztóbb szónoklatok még catholicus papok által is tartattak. Jövő hetfőn lesz marchialisunk — félő, hogy a köznépet is megragadja a láz. A katonáink még eddig nyugodtak, csak azt kívánják, hogy az unió meg léte előtt az ők törvényes lábra állítások az országgyűlésen meg tétessék. A fegyvert addig le tenni nem fogják. Isten tartsa őket ezen jó akaratban, mert a muszka 80 ezer embert húzott az oláh határokon össze, a vámok bé zárattak felölök, s gabonánk ára hág. Itt azt is hírlík, hogy a mű Cancelláriánk is le mondott volna, mint a magyar s Battyányi a mű ministerünk is lenne, ezt Isten ne adja, azomban hogyha igaz, úgy jobb lenne, hogy mindjárt diéta nélkül át vegyenek a magyarok, mintsem hogy Kolosvárt a tartandó országgyűlésen a 34beli idők³ vissza térjenek.

Az is hire, hogy Hunyad vármegyébe és Zaránda a rendetlenségek megkezdődtek az oláh nép közt. Vásárhelyt az oláh cancellisták petitiót adtak ki, melybe kérik, hogy minden megváltás nélkül legyen a

paraszté, mit eddig úr dolgáért birt⁴. Osztán lássa az álladalom, ha a nemeseknek váltságot fizet, igen de honnan? Ez sok szegény nemest visz a koldusbotra, de mindgyájunkat elkódusitt kisebb nagyobb mértékben. Bár még vetésünket elvégeznők! A szászok mindenütt vásárolják fel a puskaport, hogy ne kapjon az oláság a bótba. Úgyes gondolat. Brassó már militiaát állított, de az oláság nem akar benne részt venni.

A cocárdákat még a főispányok is viselik mint hallom, én még kikerültem.

Reméllem szülőinket⁵ igen nagyon nem álerálta a leg újjab esemény. Mond meg ki neveztetésem s hogy Istennek hála nállunk még minden nyugott. Nőm, gyermekeim egésségesek.

Irj magadról s mindenek felett tartsd meg szeretetedben igaz véred
Martius 29én 1848

György⁶

Teréz⁷ szülőim kezeit s téged . . .⁸

Dragă Károly¹

Mă grăbesc a te înștiința că astăzi am fost numit vicejude regesc al scaunului filial Brăduț. Aici lumea a înnebunit. Pálffy János a primit o scrisoare de la comisia opoziționistă centrală din Cluj cu sigilul oficial și semnătura bătrînului fumător de pipă² și cu semnătura lui Bethlen János senior și Zeyk József. În urma acesteia a fost arborat tricolorul maghiar pe clădirea scăunală; au fost împărțite cocarde; s-au rostit cuvîntări instigatoare chiar și de preoții romano-catolici Lunea viitoare vom avea adunare marcală [scăunală]. Sînt temeri că și populația de rînd va fi cuprinsă de febră. Soldații sînt liniștiți pînă în prezent. Doresc însă clarificarea situației lor la Dietă, încă înainte de înfăptuirea uniunii. Pînă atunci nu vor depune armele. D-zeu să-i țină în această bunăvoință, deoarece muscalii au adunat 80 de mii de oameni de-a lungul frontierei române. Vămile s-au închis. Prețul grîului nostru a urcat. Aici se zvonește și aceea că ar fi demisionat cancelarul nostru [aulic], la fel ca cel maghiar și că Batthyány ar fi [prim] ministrul nostru. D-zeu să ne ferească de asta. Iar dacă este adevărat, ar fi mai bine ca ungerii să ne preia imediat, fără Dietă, decît să se revină la vremurile Dietei din 34 care a fost ținută la Cluj³.

Se afirmă, totodată, că în comitatele Hunedoara și Zarand au început dezordini în rîndurile populației românești. La Tîrgu Mureș, canceliștii români au semnat o petiție în care cer ca țărani să intre fără răscumpărare în posesia pămînturilor ce le-au lucrat pînă acum⁴. Apoi se va vedea dacă statul plătește răscumpărare nobililor. De unde însă? Aceasta va aduce pe mulți nobili săraci la sapă de lemn. Oricum ne va săraci mai mult sau mai puțin pe noi toți. Măcar să terminăm cu semănatul! Sașii achiziționează de peste tot praful de pușcă, pentru ca românii să nu-l poată procura din prăvălii. Este o idee bună. La Brașov s-a înființat miliția, însă românii au refuzat să participe [la ea]. Cum aud, și comiții supremi poartă cocarde. Eu am evitat pînă acum.

Sper că părinții⁵ noștri nu au fost atinși prea mult de noile evenimente. Spune-le despre numirea mea și că la noi totul este liniștit. Soția mea și copiii sînt sănătoși. Scrie-mi despre tine. Dar mai ales ține-l în dragostea ta pe al tău frate de sînge

29 martie 1848

György⁶

Teréz⁷ . . . pe părinții noștri și pe tine⁸.

Original. Arh. St. Sfintu Gheorghe. Fond. Arhiva fam. Apor. Fasc. XXI, nr. 4. Foto: 10 182—10 185.

¹ Apor Károly.

² Jósika Lajos.

³ La Dieta transilvăneană din 1834/35 de la Cluj, partidul opoziției s-a manifestat pentru prima dată ca o putere politică. După mai multe ședințe furtivoase, guvernul a dizolvat Dieta cu forța armată.

⁴ V. doc. 67.

⁵ Tatăl lui Apor György, Apor Lázár era consilier la Cancelaria Aulică.

⁶ Apor György.

⁷ Soția lui Apor György născută Haller Teréz.

⁸ Scrisoarea reflectă concepția conservatoare a autorului ei. Autorul dezaprobă atât Dieta din 1834, unde s-a afirmat opoziția reprezentanților nobilimii liberale față de regimul aristocratic conservator, cât și față de zvonul numirii lui Batthyány Lajos ca prim-ministru al Ungariei; își exprimă îngrijorarea față de eventuale acțiuni revoluționare antinobiliare ale iobagilor români și față de propunerea lui Al. Papiu-Ilarian privind eliberarea și improprietărirea țăranilor dependenți; deplânge soarta clasei din care face parte datorită perspectivelor sărăcirii nemeșilor în urma pierderii muncii gratuite a iobagilor; manifestă satisfacție față de acțiunea patriciatului săsesc de a stringe praful de pușcă pentru a împiedeca accesul românilor la el.

110

Sibiu, 29 martie 1848.

Euer Majestät!

Dar für sämtliche Länder und Völker der österreichischen Monarchie erflossene Allerhöchste Patent vom 15. März 1.J.¹ hat in der treuehorsamsten sächsischen Nation in Siebenbürgen unaussprechliche Gefühle erweckt. Es sind dies Gefühle einer angeerbten, unerschütterlichen Treue und Ergebenheit, die dem Allerhöchsten Herrscherhaus freudig Gut und Leben zum Opfer zu bringen bereit ist; — es sind Gefühle der Begeisterung für die verfassungsmäßige, lebendige Staatseinheit der gesammten Monarchie, damit Oesterreich das macht- und ruhmvollste Reich Europa's werden möge; es sind endlich Gefühle zuversichtlicher Hoffnung, daß auch sämtliche deutsche Länder und Stämme im Umfange der Monarchie im Laufe ihrer freien, verfassungsmäßigen Entwicklung diejenige staatsrechtliche Geltung erhalten und behaupten, wozu dieselben durch Gesetz, Nationalität, Gesittung und Bildung berufen sind.

Die allerunterthänigst Gefertigten unterfangen sich im Namen der ganzen treuehorsamsten sächsischen Nation den lebhaften Dank treuer Unterthanen für den der sächsischen Nation bisher insbesondere gewährten Schutz und für die von Euer Majestät sämtlichen Völkern der Monarchie verliehenen constitutionellen Bürgschaften, an die Stufen des geheiligten Thrones Euer Majestät niederzulegen; und wagen es offen auszusprechen, daß das freie stammverwandte Volk der Siebenbürger Sachsen seinem alten stets festgehaltenen Wahlspruch getreu, nie aufhören werde, in unverbrüchlicher Ergebenheit gegen das Allerhöchste Kaiserhaus, seine Bestimmung: „ad renitendam coronam“ mit Gut und Blut zu erfüllen. — Sie wagen es freimüthig zu bekennen, daß

die treuehorsaamste sächsische. Nation diese Bürgschaft für die Verbrüderung und lebendige Einigung aller Nationalitäten stets zum Wohle des Gesamtstaates, zur Verherrlichung und zum Schutz des erhabenen Herrscherthrones anwenden werde, und daß sie zur Verwirklichung der größtmöglichen verfassungsmässigen Einheit im Länder- und Völkerverbände des österr. Kaiserstaates, — im Geiste der, durch die siebenbürgischen Grundgesetze geheiligten, pragmatischen Sanction, — nebst der allerunterthänigsten Bitte um Aufrechterhaltung ihrer Verfassung und deutscher Nationalität und Theilhaftigmachung an den dem Gesamtvaterlande gewährten Zugeständnissen nichts sehnlicher wünscht als diese ihre Gesinnungen einst auch in einer allgemeinen Reichsständerversammlung aller constitutionellen Länder der Monarchie beurkunden zu können.

Die wir in homagialischer Unterwürfigkeit ersterben
Euer Majestät

allerunterthänigst, treuehorsaamste Unterthanen

Hermannstadt, 29. März 1848.

Die Unversität der sächsischen Nation in Siebenbürgen

Franz v. Salmen m.p.

Graf der sächsischen Nation

Simon Schreiber m.p., Stuhlsrichter und Deputirter von Hermannstadt. — D.A. Zay m.p., Obernotär und Deput. von Hermannstadt. — Mich. Wennrich m.p., Stadthann und Deputirter von Schässburg. — Joseph Gräf, Stadt- und Distriktsrichter von Kronstadt. — Friedrich Bömches, Senator und Deputirter von Kronstadt. — Mich. Kräger, Senator und Mediascher Deput. — Mich. Brecht, Perceptor und Deputirter von Mediasch. — Daniel Stebriger, Districts-Richter und Deputirter von Bistritz. — Carl Dekani, Stadthann und Deputirter von Mühlbach. — Joseph And. Seivert, Deputirter von Mühlbach. — G. Friedrich Balthes, Bürgermeister und Deputirter von Großschenk. — Georg Hann, Obernotär und Deputirter von Schenk. — Friedrich v. Ehrenfeld, Bürgermeister und Deputirter von Reps. — Mathias Matthia, Stuhlsnotär und Deputirter von Reps.

Copie. Arh. St. Sibiu. Fond. Actele Univ. săsești, U.Z., nr. 439/1848. Publicat în: Sächsische Actenstücke. Sibiu, 1862, fasc. I, p. 35—36. Aemtlliche Actenstücke betreffend die Verhandlungen über die Union Siebenbürgens mit dem Königreiche Ungarn. Sibiu, 1850. p. 57.

¹ Cf. doc. 115, nota nr. 1.

111

Sibiu, 29 martie 1848.

Dem Brooser Königsrichter!

Wie ich in Erfahrung gebracht, soll für den übermorgenden Tag eine auffallende Volksbewegung mit erkünstelten Farben in Broos vorbereitet werden, welche man als Volksgesinnung zur Schau stellen will

und wozu Euer Wohlgeboren durch einverständliche Einberufung der Stuhls Versammlung die Hand zu bieten beabsichtigen. Da ich aber weiß, daß die Bevölkerung des dortigen Stuhls mit ihrer gegenwärtigen Lage freier Landbürger vollkommen zufrieden und für politische Partheiungen ganz unmündig ist, zu der im Interesse einiger Brooser Inwohner gelegenen politischen Demonstration aber die ruhige Bevölkerung des dortigen Stuhls nicht mißbraucht werden darf, so fordere ich Euer Wohlgeboren hiemit auf unter eigener Verantwortung dafür zu sorgen, daß die Ruhe und gute Ordnung in Broos und dem dortigen Stuhle durch keine zur Täuschung der öffentlichen Meinung abzielende Bewegung oder Aufwiegelung gestört werde¹.

Hermannstadt den 29ten März 1848

Salmen
befördert 30. III

Concept. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comithialia, nr. 410/1848. Foto: 5 671—5 672.

¹ Cf. doc. 150.

112

Baia Mare, 29 martie 1848.

Nagy Méltóságú gróf és Minister Elnök úr! Kegyelmes Uram!

Tiszti mély alázattal vévén nagy méltóságodnak városunkhoz a folyó hó 28kán reggeli 7ed félkor sebes postán érkezett minister elnöki rendeleteit¹, mellyeknek mindjárt előleges fő-célzata ez időszakban, a midőn a szabadságnak alapjára jutottunk, az ezen iránybani haladhatás egyenes feltételeit: a *valódi békét*, jó *rendet* és *bizalmat* lábön áltatni s ezeknek leg kívánatosb fentartása eránt a hatóságokat és nyilvános hivatalnokokat folyvásti ébrenlétre, és ebben a haza közsorsa feletti, csüggedést nem ösmérő örködés és virasztásra felelősen felhívni és parancsolni. En kisebb körömhöz képpeszt is Nagybánya városa részéről, melly többnyire magyar-német, kül városaiban pedig oláh is, a bányászi munkások közt kevés tót nemzetségekben — és öszvesen csak 6000 lélekből áll: ez irányban munkálódni minden lélek erőmet, tehetőségemet, tisztí óráimat ideiglenes elnök csüggedhetetlenséggel erre fordítani szentül ígérem és fogadom, s öröm hivatalosan tudósíthatnom nagy méltóságodat: hogy e város keblében, de az ehez tartozó és körülötte fekvő 5 faluiban is semmi zavarodás nincsen, sőt a leg nagyobb csend, béke, szokott jó rend és bizodalom mind egy más közt, mind a kormány irányában — folytonosan uralkodik. Egyébb aránt legédesb kötelességemnek érzem és ösmérem nagy méltóságodat ugyan ez levelebe 5 pontokban foglalt kívánataira alázattal tudósítani.

Az *Isőre* nézve: a kegyes rendeletnek vétele után azonnal nem csak a belső, de a külső tanácsból, sőt a meg hívott bányászati fő tisztőség tagjaiból és a vagyonsosabb köz polgár egyénekből is — jeles számú állandó választmány alkottatott, melly figyelemmel kísérfjen minden ne-

taláni rendetlen beszédek, annyival inkább mozgalmakat, kötelezve lévén minden tag — akármí sejtelmet is azonnal a városi elnökkel közleni, maga tüstént további gondoskodásában eljárândoval; s ez a választmány kiadott szabályai szerént éber vigyázattal működik is szakadatlanul.

A *2ikra* városunk kapitányának már ez előtt hasonlón lett meg bízátása következtében, mint a polgári őrserg vezérének, szorgalmas öszve írás s lelkes felszóllítása után fegyvert fogni önként válalkozott több száz polgárok közül — nevezetesen: a vagyonosb osztályból — olly őrserg alkottatik vala kevés napok alatt ösze, hogy már is száz számig együtt tartva — maguknak tetszés és szabad akarát szerént alkalmas tiszteket választani kívánván — s ez nekik a tanácstól, hogy a kedélyek ebben se zavartassanak, meg is adatván, éppen ennek lépésében foglalatoskodik a város kapitánya; minek végbe vittével, mivel fegyvereink ennyi számal s vagynak még többek is, a polgári őrserg száz számban kezdetiképp azonnal talpra alakul, mely a személy és vagyon bátorságot fenntartani képes léend: szükség esetére — 3, 400 öszses polgárságbul könnyűszerrel — még egyszer annyi számrá szaporítható.

A *3ikra* atyai elő gondoskodásáért itt nagy méltóságodnak velem együtt egész városunk alázatos köszönetet szavaz.

A *4ikre* pontos kötelességem tellyesítését soha el nem véteni lelke mből igyekezek, egy úttal alázattal jelentem, hogy itt helyben mint bányá városban katonaság épen nincsen, kivévén egy káplárt 6 közlegénnyel, kik a kebeli sóház őrizetére — idő szakonként fel váltva Szigetről Máramaros vármegyéből küldetnek ide. Egész Máramarosban is csak 4 compania katonaságot tudok fekünni — Szigeten: t.i. Huszton. Viskén és Bocskon egy egy compániát Gr. Hartmán gyalog regementjéből.

Az *5ikre* a parancsolat hasonló pontossággal tellyesíteni el nem mulatom.

Nagy méltóságodnak kegyességeibe alázatos tisztelettel öröklöten ajánlott alázatos szolgája

Nagybányán *29ik* március 1848.

Srand Pál helyettes főbíró

Preamărite conte, domnule prim-ministru, milostive domn!

Am primit cu adincă umilință de slujbaş adresa prim-ministerială a măriei voastre, sosită în orașul nostru în ziua de 28 a lunii curente la 7,1/2 dimineața cu poșta rapidă¹. În această perioadă, când am ajuns la libertate, scopul adresei este asigurarea condițiilor directe pentru a garanta continuitatea progresului, precum și atenționarea dregătorilor publici și a oficialităților de a veghea în permanentă și cu hotărîre asupra menținerii *păcii depline*, a *bunei ordini* și încrederii, și astfel asupra soartei generale a patriei. În numele orașului Baia Mare constituit din numai 6 000 de suflete, din care în parte maghiari și germani. în parte, mai ales în suburbii, români iar printre muncitorii mineri și puțini slovaci, promit și făgăduiesc președintelui provizoriu ca în micul meu cerc să îndrept întreaga mea putere sufletească, talentul, orele mele de serviciu, spre a lucra cu perseverență în această direcție.

Pot s-o înștiințez pe măria voastră în mod oficial, cu bucurie, cum că în acest oraș, precum și în cele 5 sate din jur aparținătoare de el, nu este nici o tulburare, ba domnește constant cea mai mare

liniște, pace, obișnuita ordine și încredere, atît între locuitori, cît și față de guvern.

Dealtfel, simt și găsesc de datoria mea cea mai dulce a înștiința pe măriă voastră, tot în această scrisoare, în legătură cu dorințele cuprinse în cele 5 puncte.

Cu privire la *primul*: imediat după primirea grațiosului ordin s-a alcătuit un comitet permanent, atît din sfatul interior, cît și din cel exterior, ba chiar și din funcționari superiori ai mineritului și din cetățeni cu avere invitați, pentru a urmări cu atenție eventualele discursuri nelalocul lor, și mai ales răzvrătirile; fiecare membru are obligația de a înștiința imediat orice bănuială președintelui orașului; acest comitet acționează neîntrerupt, cu vigilență, conform regulilor stabilite de el însuși. Cu privire la al *doilea* punct: în urma însărcinării prealabile a căpitanului orașului cu funcția de comandant al gărzii cetățenești, la chemarea lui însuflețită s-au conșcris mai multe sute de cetățeni din clasa cu avere și se va forma din ei, în cîteva zile, o gardă, care va număra o sută de oameni; membrii ei doresc să-și aleagă ofițeri cores-punzători după placul și voința lor liberă; întrucît atare dorință li s-a aprobat din partea consiliului, pentru a nu agita spiritele, căpitanul orașului este preocupat actualmente cu această problemă; deoarece dispunem de numărul necesar de arme și chiar de mai mult, după terminarea alegerilor ofițerilor garda cetățenească va fi imediat formată dintr-un număr de o sută; ea va fi capabilă a menține siguranța persoanei și a averii; această gardă se poate dubla cu ușurință, în caz de nevoie din cei 300 sau 400 de cetățeni [conșcrși]. În al *treilea* rînd: întregul oraș [în frunte] cu mine, aducem mulțumire supusă înălțimii voastre pentru îngrijirea pămîntescă; în al *patrulea* rînd: mă voi strădui din tot sufletul, să nu neglijez niciodată îndeplinirea obligațiilor mele; totodată, vă înștiințez cu umilință că aici, în acest oraș minier, nu există altă forță armată decît un caporal și 6 soldați; ei sînt trimiși din Sighet de către comitatul Maramureș, alternativ și periodic, pentru pămîntul de sare de aici. După cum știu, în întregul Maramureș se află în total 4 companii cantonate la: Sighet, Hust, Vișc și Bocicoiu Mare. La al *cincilea*: nu voi neglija a îndeplini cu tot atîta exactitate ordinul.

Mă recomand serv umil, cu stimă supusă, în grațiile înălțimii tale,
Baia Mare, 29 martie 1848

Srand Pál, jude-prim locțiitor

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány, nr. 376/1848. Foto: 1 227—1 230.

¹ V. doc. 31, 132, nota nr. 1.

Zam, 29 martie 1848.

Méltóságos Gróff Királyi Gubernator Úr, Kegyelmes Uram!

Minekutánna a felséges királyi fő kormány széknek szolgáló Marillai Ferenc ki tétetése iránt költ kegyes rendelése nyomán, írt szolgál

bíró helyébe a jövő gyűlésig más szolga bírót neveztem, s midőn a bé iktató biztosok által bé iktatott, s a városiak nagy örömmel musika mellett szállásáig el kísérték, az eddig leg nagyobb csendességbe volt Déva várossa lakossait azzal kívánták némellyek el ámítani, hogy ha most tetlegesen fel lépnek, ki vihetik azt, hogy Déva várossa magának rendes magistratust alakíthat, s akkor a vármegye igazgatósága alól tökéletesen emancipálhattya magát, s ezen csábító balra vezető hitegetés elegendő ok volt arra, hogy a várost fel lármázza, minek következése az is lett, hogy az egész városi nép öszve csoportozván, meg álitották, hogy nékiek többé vármegyei szolga bíró nem kel, ők magistratust kívánnak alakítani, s e végre a casino termébe gyűlést is tartottak, ottan magoknak fel kiáltás által fő bírót választottak, s östve 10 óráig a tanácskozás a kommunizmus ideái üdvös jövendőit kívánták eleven színekben le rajzolni, miről értesítetvén, bé folyásom által a dolgot oda vittem, hogy előbbeni határozásokat oda változtatták, hogy addig a ki nevezett szolga bírót el fogadgyák, mint aki ellen semmi panaszok nem is lehet, csak engemet arra kérnek, hogy a felséges Királyi Fő Kormány Székhez készítettendő kérő leveleket ezen tárgyba jó ajánlás mellett a felséges királyi gubernium eleibe terjesszem, és azon kegyes határozatnak le jövetelég, az eddigi mód szerént való igazgatásnak magokat egészszen alája adgyák, a mit nékiek meg is ígervén, által mentek további tanácskozásokba, a bátorságra nézve szükséges rendőség fel állítására, melynek resultatuma mái napig annyira sikerült, hogy mint egy négy százig valók magokat alája írták, magok közzül tiszteket választottak, majornak perceptor Keserút — kapitányoknak Szeredai Ignácot s Pálfi Domokost, fő parancsnoknak pedig engemet, mind ezeknek kötelességekről 12 pontból álló utasítást kívánnak készíteni, mellyeknek bé végzésével excellenciádnak bé mutatni bátor léznek. Ezeknek alázatos jelentése mellett bennem aggodalmat csak a kommunizmus ideái okoznak, mellyeknek terjesztője egy, mint egy két évek olta Dévára telepedett nyughatatlan Svartz Sigmond nevű izraelita. Ezen egyén le telepedése olta a békés rendnek fel zavarásába kívánt mindent el követni, több emberekkel egyben jövései lévén, a vármegye tisztsége, valamint magam is a felséges Királyi Fő Kormány Székhez több versben az iránt alázatos kérésünket terjesztettük fel, hogy minekutána arról meg voltunk győződve, hogy az irt egyénnek Déván való mulatása semmi jót nem fog szülni, méltóztassék a felséges Királyi Fő Kormány Szék meg engedni, hogy a törvények ellenére, az arany bányákhoz oly közel izraelitát meg telepíteni nem lévén szabad, a városból utosítahassék el, de mind annyiszor a felséges Királyi Fő Kormány Széknek ellenkező parancsolattyával szerencsélítettünk, s minekelötte pedig a felséges Királyi Fő Kormány Széknek határozatát tiszteltük volna, ő már előre az érkezendő decretumot mindenkinek meg tudta mutatni, mely által a tisztség tekintete gyengülvén, már oda vitte dolgát, hogy maga körül egy falka sidót tart, minden más hatóságokból ki úzótt sidókat maga körül egybe gyűjt, ki most is le érkezvén a pesti vásárról, az oda való eseményeket úton út félen mindenkinek úgy adgya elő a téglavető cigányokig, hogy ezentúl a gubernatoron elkezdve az utolsóig semmi külömbség nincsen, és hogy ez úgy is maradjon, csak a néptől füg — ezek az ő szavai. Már kegyelmes uram, méltóztassék kegyesen meg ítélni, hogy a rendet a mostani körül-állások között fel lehet ő tartani, ha egy törvényhatóságnak ilyen emberrel szembe a célszerű téjendőit a felséges Királyi Fő Kormány Szék iránt való tiszteletből

meg tenni nem meri. Ez az ember a Gyarmati féle hamis bánk jegyek készíttésében is gyanú alatt vagyon, a felséges Királyi Fő Kormány Szék azt rendelte, hogy örökké vigyázat alatt legyen, a rendelések az iránt meg is vagynak téve, de ő mind ezekről tudni nem akar, most is Pestet járta meg. Az én alázatos kérésem most is az, hogy Déváról a sidók elküldetését kegyesen meg engedni méltóztassék, minekutánna meg vagyok arról győződve, hogy ha tovább is Déván meg hagyatnak, a rendet fen tartani nem lehet.

Továbbá mély tisztelettel maradtam excellenciádnak alázatos szolgálja

Zámon Martz 29én 1848.

Noptsa László fő ispán

Înălțimea voastră conte guvernator regal!
Milostivule domn!

În urma dispoziției grațioase a supremului Guberniu regal l-am destituit pe judele nobiliar Marillay Ferenc, iar în locul lui am numit un alt jude nobiliar pînă la adunarea viitoare [comitatensă]. După ce l-au recunoscut comisarii cu putere de confirmare, a fost condus de orășeni cu bucurie și muzică pînă la locul de cazare. Unii au dorit însă să-i ademenească pe locuitorii din Deva, care au fost pînă acum în cea mai mare liniște, că dacă vor acționa acum, vor obține pentru orașul lor un magistrat și vor putea astfel să iasă de sub jurisdicția comitatului. Această ademenire cu orientare de stînga a fost suficient motiv ca să revolte orașul. Drept urmare, toți orășenii s-au grupat și au susținut că nu mai au nevoie de jude nobiliar comitatens, că doresc să alcătuiască un magistrat. În acest scop au ținut o ședință în sala casinoului, unde și-au ales prin aclamație un jude-prim. După aceasta, discuțiile au continuat pînă la orele 10 seara, încercîndu-se să se descrie în culori trandafirii ideile comunismului. Aflînd de evenimente, am intervenit și am reușit să determin oamenii să-și schimbe hotărîrea. În consecință au acceptat provizoriu judele nobiliar numit de mine, față de care n-au putut ridica nici o obiecțiune. Pe mine m-au rugat să prezint cu recomandare pozitivă petițiile privitoare la această problemă în fața măritului Guberniu regal. Ele sînt adresate măritului Guberniu regal suprem. Pînă la sosirea răspunsurilor milostive au promis că se vor supune total.

După ce le-am promis, au trecut la alte discuții privind înființarea unei gărzi cetățenești necesară pentru menținerea ordinii. Rezultatul a fost că pînă-n ziua de azi s-au înscris vreo 400. [Apoi] au ales următorii ofițeri din propriile lor rînduri: ca maior pe receptorul Kesserü; drept căpitan pe Szeredai Ignác și Pálfi Domokos; iar comandant suprem pe mine. Despre obligațiile acestora doresc să întocmească o instrucțiune care constă din 12 puncte. Îmi voi lua curajul s-o trimit excelenței voastre după terminarea ei. Alături de anunțarea umilă a acestora, în mine stîrnesc îngrijorare doar ideile comunismului. Propagatorul lor este un izraelit neliniștit cu numele de Svartz Zsigmond, care s-a stabilit la Deva de vreo doi ani. De cînd acest individ s-a stabilit aici face tot posibilul pentru tulburarea ordinii pașnice. El se întîlnește cu mulți oameni. Deoarece ne-am convins că existența sus-numitului individ la Deva nu va aduce nimic bun, atît oficialitatea comitatului, cît și eu, am adresat de mai multe ori supremului Guberniu

regal cererea noastră umilă, de a binevoi să permită îndepărtarea lui din oraș, conform legii care interzice stabilirea evreilor în apropierea minelor de aur. De fiecare dată am fost onorați însă cu dispoziții contrare ale măritului Guberniu regal suprem. Mai mult, el a putut să arate tuturor decretul așteptat încă înainte ca noi să fi primit hotărârea supremului Guberniu regal. Prestigiul oficialității a slăbit astfel. A ajuns pînă acolo că ține în anturajul lui o ceată de evrei și-i adună în jurul său pe evreii alungați din alte jurisdicții. Și acuma, sosind de la târgul din Pesta, așa prezintă peste tot evenimentele de acolo, pînă și țiganilor cărămidari, că de acum încolo nu va mai fi nici o deosebire de la guvernator și pînă la ultimul om; iar ca aceasta să rămînă așa, depinde numai de popor. Acestea sînt cuvintele lui. Acum, milostivul meu domn binevoitor a arăta cum poate fi menținută ordinea în circumstanțele actuale, dacă oficialitatea nu poate lua nici o măsură față de un asemenea om, din stimă față de supremul Guberniu regal. Acest om este suspect și de participare la fabricarea bancnotelor false de către Gyarmati. Supremul Guberniu regal a ordonat să fie sub supraveghere permanentă. Au fost luate măsuri și în această direcție. Dar el le sfidează și se plimbă pe la Pesta.

Rugămintea mea umilă este și acuma aceea, a binevoi să permiteți alungarea evreilor din Deva, deoarece sînt convinși că în cazul în care vor fi lăsați și pe mai departe aici, ordinea nu va putea fi menținută.

În cele din urmă rămîn cu adîncă stimă al excelenței voastre serv umil

Zam, 29 martie 1848

Nopcea Vasile
comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 695/1848. Foto: 60-63.

114

Hodod, 29 martie 1848.

Nagyméltágú Gróf Kormányzó Úr. Kegvelmes Uram!

A mai postával érkeze a nemes megyéhez Magyar ország nádora István ő császári királyi fő hercegsége másolatba ide zárt hivatalos rendelethe¹, melybe mint felséges urunk teljes hatalmú helytartója azt parancsolja, hogy Magyar ország első ministere g. Battyáni Lajos úrnak ez után hozzánk teendő rendeleteit teljesítsük. Ezen rendeletet én kén-telen vagyok a közelebbi közgyűlésen felolvastatni, és ugyan azért, az iránt, hogy a tanácskozást mere igyekezzem vezetni excellentiádtól, mint még eddig, a magyar országi 1832/6-21ik törvény cikk² értelmében jelenleg is fő kormányzónktól bátor vagyok meghatározott utasítást alázatosan, azon megjegyzéssel ki instálni, hogy mivel most szombaton Zilahon conferentiát tartandók excellentiád rendeletét méltóztassék addig nekem sinór mértékül kegyesen meg küldeni. Valamint azt is hivatalosan jelentem excellentiádnak, hogy a most hétfőn Zilahon tartatott városi communitás gyűlésbe³ (melyet nem kétlek, a főbíró excellentiádnak fel is jelentett) olly gondatlan beszédek, tanácskozások és ha-

tározatok tétettek, mellyek mind a megyei nemességet, mind pedig a parasztságot ingerültségbe hozták, oly formán, hogy valójába a leg nagyobb veszedelemnek küszöbén állunk minyájan, adná a Szent Isten, hogy csalatkozzam, de kéntelen vagyok ezt is excellentiádnak előre meg írni, és rendeletét e részbe is ki instálni. Én minden képpen igyekezni fogok a tanácskozást oda vezetni, a mint excellentiád ma tisztelt 605. szám alatti rendeletébe⁴ parancsolt, és csak is ez és nem több talán, a nemességet mind két részről⁵ — mert a vagyont bántatlan hagyná legálabb most — meg nyugtathatná nézetem szerént⁶.

Alázatos tisztelettel maradván excellentiádnak alázatos szolgálja.
Hadad, 1848 Martius 29én

B. Wesselényi Farkas
főispán

Preamărite conte, domnule guvernator!
Milostivule domn!

Cu poșta de azi a sosit la acest nobil comitat ordinul oficial al palatinului Ungariei, arhiduce regal imperial, alăturat în copie¹. În calitatea sa de locțiitor atotputernic al maiestății sale cere să executăm de acum înainte dispozițiile prim-ministrului Ungariei, contele Batthyány pe care ni le va adresa nouă. Eu sînt nevoit a da citire acestui ordin la apropiata adunare a comitatului, conform articolului de lege 1832/6-21 din Ungaria². Îmi iau curajul a cere cu umilintă excelenței voastre, ca de la primul guvernator, instrucțiuni hotărîte în ce direcție să fie conduse discuțiile, cu acea adăugare, că acum, simbătă, va avea loc conferința la Zalău. Pînă atunci, binevoți a-mi trimite instrucțiunile excelenței voastre ca îndreptar. Totodată raportează oficial excelenței voastre, că la ședința comunității orașenești ținută luni la Zalău³ (despre care, nu mă îndoiesc că judele prim a raportat excelenței voastre), s-au rostit discursuri, [s-au dat] sfaturi și [s-au luat] hotărîri nelalocul lor. Ele au provocat agitație printre țărani și nobili, încit stăm într-adevăr cu toții în fața celei mai mari primejdii. Să dea D-zeu să mă înșel, dar sînt nevoit a scrie în prealabil toate acestea excelenței voastre și a cere dispozițiile într-o astfel de problemă. Mă voi strădui în orice caz să conduc discuțiile așa cum ați ordonat excelența voastră azi în stimata dispoziție cu numărul 605⁴. După părerea mea numai aceasta și eventual nu mai mult, ar putea să liniștească măcar acum nobilimea din ambele părți⁵ că i se va lăsa neatins avutul⁶.

Rămîn cu respect supus servul umil al excelenței voastre,
Hodod, 29 martie 1848

B. Wesselényi Farkas
comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 642/1848. Foto: 2 451—2 453.

¹ Circulara palatinului Ștefan din 17 martie de la Viena. Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 642/1848. Foto: 2 450. Publicat de Pap Dénes, *Okmánytár*, vol. I, p. 19.

² Prin articolul XXI al Dietei ungare din anii 1832/36 s-a hotărît anexarea la Ungaria a comitatelor Crasna, Solnocul de Mijloc și Zărând, precum și a districtului Chioar. În paragraful 3 al acestui articol se stipulează că pînă la apli-

careea hotărîrii situația acestor unități administrative rămîne neschimbată. *Corpus Juris Hungarici. 1836—1868. évi törvénycikkek.* Budapesta, 1896, p. 62—63.

³ Pentru descrierea evenimentelor din Zalău în zilele de 21—27 martie, v. *Múlt és Jelen*, nr. 30 din 14 apr., p. 177—178 și nr. 31 din 18 apr., p. 182.

⁴ V. doc. 95.

⁵ Din Transilvania și Ungaria.

⁶ Pentru răspunsul Guberniului, v. doc. 123. Cf. doc. 121.

115

Brașov, 29 martie 1848.

29. März 1848, Nr. 97

Auf die vom hiesigen Buchdrucker, Johann Gött am 29. d.M. dem Magistrat, sowohl als der Centuriats Communitaet gemachte Anzeige, daß wñngleich das allerhöchste Patent, hinsichtlich der Aufhebung der Censur vom 15ten März 1. J. für sämtliche österreichische Staaten erlassen¹, doch der hiesige römisch-katolische Abt Stadtpfarrer Kováts als gewesener Censor ihn, ein H. Gubernial Praesidial Verordnung² inhalts welcher darüber zu wachen sey, daß in den hiesigen Zeitungen nichts was wider die Regierung, Religion und Sittlichkeit verstoße aufgenommen werden soll, mit der Aufforderung sein Zeitungsblatt bevor solcher ausgeben werde, zur Einsicht vorlegen sollte, daß derselbe aber dieses Verlangen zurückgewiesen habe, wird nach dem die hiesige Bürgerschaft in diesem Verlangen die Absicht die aufgehobene Censur beizubehalten erachtet, in große Aufregung gekommen, welche bloss dadurch beigelegt worden, daß der Magistrat erklärt es sei diesfalls an den Magistrat gar keine ämtliche Mitteilung von der Hohen Landesstelle erlangt und, daß wenn die laut dem veröffentlichten Patente, mittels welchem die Censur aufgehoben worden sey für Siebenbürgen nicht zu gelten habe (was nicht zu glauben sei), oder, daß solche begründete Beschränkung beizubehalten wäre diesfalls zuverlässig eine H. Verfügung einlangen werde.

Der Herr Gubernator Excellenz ersucht in diesem letzten Falle dem Magistrat die ämtliche Weisung ertheilen zu lassen. Wie solches aber nur auf irgend eine Art geschehen könne zu verhindern, weil sonst eine bedrohliche Aufregung zu befürchten sey.

Original. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. Magistrat. Brașov. Registrul actelor intrate și ieșite, nr. 97. Foto: 4801—4802, v. și ibidem IV. M. 2, 113. Foto: 11 167—11 168.

¹ Manifestul împăratului Ferdinand I din 15 martie 1848 promite acordarea unei constituții pentru întregul imperiu și permite înființarea gărzilor cetățenești, din care puteau face parte persoanele cu avere și intelectualii. În ceea ce privește libertatea presei, se spune: „Die Pressefreiheit ist durch meine Erklärung der Aufhebung der Censur in derselben Weise gewährt, wie in allen Staaten, wo sie besteht.“ *Imprimat.* Biblioteca Universitară, Cluj-Napoca, Colecția Apor. Pentru traducerea românească a proclamației, v. *Gazeta de Transilvania*, nr. 22, 1848 XI, 15 martie (st.v.), p. 89—90. Pentru traducerea maghiară a proclamației, v. *Erdélyi Hiradó*, nr. 337, 24 martie 1848, p. 191. Pentru dispozițiile Guberniului Transilvaniei emise după apariția manifestului la 18, 23, 26, 28 martie v. doc. 12, 44, 48, 52, 70 și 96 etc. Prin ele se reglementează activitatea cenzurii. Dispozițiile n-au fost aplicate în Transilvania.

² V. doc. 48.

Pecica, 29 martie 1848.

Főtisztelendő Apát úr!

Tekintetes első al ispán úrtól nyert meghagyás folytán hivatalosan fel szólítom főtisztelendő urat, hogy mellőzve minden kihirdetéseket, jobbjágyait úri szolgálatokra ki ne rendeltesse, sem illetén tartozásokat be ne szedettessen, további intézkedésig, különben a következősekről felelőség főtisztelendő úrra lévén hárulandó, egyszersmind értesítem: miként folyó hó 30-án a nemes megye részéről a közcsend iránti intézkedés végett rendkívüli gyűlés fog tartatni, az április 5-re kitűzött gyűlés pedig elmarad. Teljes tisztelettel maradok főtisztelendőségnek alázatos szolgálója

Pécskán Martius 29. 1848.

Szöke Károly
szolgabíró

Preasfințite domn abate!

Conform ordinului dat de onorabilul comite suprem, vă atrag atenția în mod oficial preasfințite domn că se anulează toate anunțurile anterioare; să renunțați la serviciile de corvoadă prestate de iobagi și la stringerea birurilor pînă la o nouă dispoziție; altfel responsabilitatea pentru urmări va cădea asupra preasfinției voastre. Vă înștiințez, totodată, că în ziua de 30 a lunii curente se va ține o adunare extraordinară a nobilului comitat în legătură cu dispozițiile referitoare la liniștea publică, iar ședința programată pentru 5 aprilie nu va mai avea loc. Rămîn cu respect deplin serv supus al preasfinției voastre.

Pecica, 29 martie 1848

Szöke Károly, jude nobiliar

Original. Arh. mănăstirii Hodoș-Bodrog. f.n., acte cartonate 1846—50.

Chier, 29 martie 1848.

Tekintetes Nemes Vármegye!

Tizennégy éve immár, mióta Kurtakér helysége — egynéhányat kivéve — a görög egyesült hitre áttért, minek természetes következése az vala, hogy a templom, az oskola, a popális két szabad sessio, és az oskolai két lánç föld is a görög egyesültek birtokába jutottak, a mi akkor méltányos és igazságos volt; azonban miután most már a kegyelmes királyi leirat következtében, mink alolírottak, kik a görög egyesült hitben lelki nyugal munkat sehogy sem találhatánk fel, a körülbelül 250 családból álló községnek 202 családja, a görög *nem egyesült* ősi hitünkre visszatértünk, és a görög egyesült hitben körülbelül még csak 48 család maradt volna hátra, következőleg mink alolírottak a görög egyesülteknél négyszer is többen vagyunk, most már a templom, az oskola és az elő-

számlált földek bennünket illetnek, már csak azon okból is, mert az unió alkalmával, ha csak eggyel voltak többen az áttért unitusok, tüstént elvétetett a nem egyesültektől a templom, az oskola és az érintett szabad földek, ha tehát ez akkor igazságos volt, annak most is igazságosnak kell lennie, annyival is inkább, mivel az általunk követelt templomot és oskolát görög nem egyesült apáink építették fel; ugyanazért mélj tisztelettel esedezőnk a tekintetes nemes vármegyének az iránt: miszerint, valamint az unió alkalmával, úgy jelenleg is nekünk, az az többségnek a templomot, oskolát és elősorolt szabad földeket küldötség által tetleg visszaadatni rendelni kegyesen méltóztassék.

Többire hódoló tisztelettel vagyunk a tekintetes nemes vármegyének alázatos szolgái

Kelt Kurtakéren, mártius 29-én

Anna Szimion iffíú	Mlágyn Tánászie
Toda Mojsza öreg	Kocsoba Illie
Lukáts Andrei	Anna Onnu
Filip Petru	Szabo Petru
Filip Miháj	Szabo Szimion
Filip Juon	Anna Toagyer
Hára Gyurka	Sztána Todor
Mlágyn Netza	Illiszie Illie
Bárdán Oda	Sztána Onn
Mlágyn Trippa	Anna Todinka
Illiszie Gyorgye	Anna Illyána
Argyelán Gyorgye	Kozma Gyorgye
Halmasán Petru	Katána Gyorgye
Butár Juon öreg	Katána Onnu
Pántya Gyermán	Katána Todor
Pántya Pével	Mlágyn Mitru iffíú
Olár Toda	Mlágyn Todor
Hánk Petru	Hára Juon
Anna Petru	Filip Florja
Pálka Jov	Gyinka Nyika
Hára Szimion	Lukáts Todor
Motz Florja	Gyinga Juon öreg
Kurja Mitru	Morár Toagyer
Gyinka Gyuka iffíú	Betya Vaszalie öreg
Motz Gyorgye iffíú	Betya Petru
Mlágyn Petru iffíú	Burda Todor
Kozma Lup	Betya Toda
Ursz Todor	Mlágyn Vaszalie
Ursz Juon	Mlágyn Petru öreg
Mlágyn Gyorgye iffíú	Motz Gligor öreg
Popa Márján	Morár Nyetza
Kocsoba Lázár	Mlágyn Vaszalie öreg
Faur Gyorgye	Illiszie Trifu
Faur Mojsza	Anna Miháj
Halmazsán Tánászie	Popa Szim
Mlágyn Pével öreg	Lukáts Pével
Tátár Petru	Gyinga Petru öreg
Mlágyn Gyoroszin	Halmasán Dumitru

Butár Sofronye
Kocsuba Tánászie
Kocsuba Szimion
Kocsuba Gyorgye
Csizmás Juon
Gyinga Gyitza
Blás Petru
Blás Vank
Blás Onn
Kocsoba Mojsza

Tátár Lázár
Illiszie Szímion
Illiszie Gyorgye
Rosu Dávid
Gyinga Juon iffíú
Anna Blás
Gyinga Gyuka öreg
Bárbatyen Juon öreg
Gyinga Alexa
Kocsoba Vaszalie

Elóttünk Mlágyin Pável iffíú biró és
Bárdán Toda, Blás Onnu esküdtek¹

Onorate nobile comitat!

Sint 14 ani de cînd localitatea Chier — cu excepția unora — a trecut la religia greco-catolică. Aceasta a avut ca urmare naturală intrarea bisericii, a școlii, a celor două sesii libere parohiale și a celor două lanțuri de pămînt ale școlii în posesia greco-catolicilor. Aceasta atunci a fost just și drept. Noi cele 202 familii semnatare din cele circa 250 existente în comună, nu ne-am regăsit liniștea sufletească în religia greco-catolică. În urma grațiosului demers regesc, care permite reîntoarcerea la ortodoxism am revenit la vechea noastră credință. Astfel biserica, școala și pămînturile enumerate ni se cuvin nouă, deoarece la credința greco-catolică n-au mai rămas decît 48 de familii. Prin urmare, noi semnatarii sîntem de patru ori mai mulți. Cu ocazia unirii s-au confiscat de la ortodocși biserica, școala și pămînturile libere sub pretextul că uniții au fost mai mulți cu unul. Deci dacă aceasta a fost atunci just, just trebuie să fie și acuma. Cu atît mai mult, cu cît biserica și școala pretinse de noi au fost construite de părinții noștri ortodocși. De aceea, implorăm cu respect adînc onorabilul nobil comitat să binevoiască a dispune milostiv a ni se înapoia nouă, adică mulțimii, printr-o delegație, imediat și efectiv ca pe vremea uniunii, a bisericii, a școlii, a pămînturilor libere enumerate.

Sîntem cu respect supus servi umili ai onorabilului nobil comitat.

La Chier, 29 martie 1848

Ana Simion jun.
Toda Moisa bătrînul
Lucaci Andrei
Filip Petru
Filip Mihai
Filip Iuon
Hara Ghiurca
Mladin Neța
Bardan Oda
Mladin Tripa
Ilisie Gheorghe
Ardelean Gheorghe
Halmășan Petru
Butar Iuon bătrînul
Pantea Gherman

Pantea Pavel
Olar Toda
Hanc Petru
Ana Petru
Palca Iov
Hara Simion
Moț Floria
Curia Mitru
Ghinca Ghiuca jun.
Moț Gheorghe jun.
Mladin Petru jun.
Cozma Lup
Urs Todor
Urs Iuon

Mladin Gheorghe jun.
Popa Marian
Cocioba Lazar
Faur Gheorghe
Faur Moisa
Halmășan Tănasie
Mladin Pavel bătrînul
Tatar Petru
Mladin Gherasim
Mladin Tănasie
Cocioba Ilie
Ana Onu
Sabo Petru
Sabo Simion
Ana Toader
Stana Todor
Ilisie Ilie
Stana On
Ana Todinca
Cozma Gheorghe
Cătană Gheorghe
Cătană Onu
Cătană Todor
Mladin Mitru jun.
Mladin Todor
Hara Iuon
Filip Floria
Ghinca Nica
Lucaci Todor
Ghinga Iuon bătrînul
Morar Toader
Betia Vasilie bătrînul
Betia Petru

Burda Todor
Betia Toda
Mladin Văsălie
Mladin Petru bătrînul
Moș Gligor bătrînul
Morar Nița
Mladin Văsălie bătrînul
Ilisie Trifu
Ana Mihai
Popa Sim
Lucaci Pavel
Ghinca Petru bătrînul
Halmășan Dumitru
Butar Șofronie
Cociuba Tănasie
Cociuba Simion
Cociuba Gheorghe
Cizmas Iuon
Ghinga Ghița
Blaj Petru
Blaj Vanc
Blaj On
Cocioba Moisa
Tătar Lazar
Ilisie Simion
Ilisie Gheorghe
Roșu David
Ghinga Iuon jun.
Ana Blaj
Ghinga Ghiurca bătrînul
Bărbătian Iuon bătrînul
Ghinga Alexa
Cocioba Văsălie

În fața noastră, Mladin Pavel jun. jude și Bardan Toda
Blaj Onu jurați¹.

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad, Arh. vicecomitelui,
nr. 338/1848.

¹ Cf. doc. 131.

Viena, 29 martie 1848.

Bécs, Mart. 29-kén estéli 8 órakor 1848.

Tisztelt Barátom!

Felséges urunknak idemellékelt legkegyelmesebb kézírata¹ tanúsítani fogja előtted azon bizalmat, melyel személyed iránt leg-felsőbb helyen viseltetnek. Mennyire találnak ezen kifejezések szívem belsőjében

viszhangra, nincs miért hoszason le-írnom. Jónak tartanám, ha ezen leg felső kézirat köztudomásra jutna, ha a mai világban a hírlapok anynyi rosszat terjeszthetnek, használjuk azokat jobb célokra is, az ellen-séget csak azon téren lehet meg-győzni, a melyen el-mellőzhetetlenül áll; nem kétlem, hogy nagy hatása lenne az országban, ha ez mindenütt meg-tudódnék.

Leg-előbb a magyar dolgokról kívánlak *voltaképpen* tudósítani, — nékem bátran hihetsz, — nem úgy a hírlapoknak, mert még a Wiener Zeitung is csak azokat írja le, mit magyar dolgokról a magyar újságok írnak. Batthyányin kívül még egy minister sincs ő felsége által kinevezve. Az úrbéri tartozások meg-szüntetéséről proiectalt törvény vissza utasított az országgyűléséhez: azon fel szólítással, hogy mivel ezen tartozásoknak rögtöni meg-szüntetése egyesekre, valamint az egész állodalomra nézve veszélyel volna egyben kötve, ezt, valamint a kár-pótlásról szolló cikket (melynél financialis és oeconomicus tekintetben inpracticusabbat alig képzelhetni) újabb tárgyalás alá vegyék, — a hadi és financialis ministeriumra nézve hasonlólag reserváltattak a felség jogai; mi fog erre történni Posonyba, ezt még nem tudhatni, de annyi bizonyosnak látszik előttem, hogy Kossuthon kívül, ki alkalmasint a leg-túlzóbbakhoz tartozik — a többi már nem bír a fel-izgatott szenvedélyek árjával. A parasztok majd minden tudósításaink szerint csendesek.

Galliában Stadion Ferenc nagy energiával viselte magát, minden vérontás nélkül egy Lembergbe fel-állított provisorius kormányt — személyes közbenjövete által — meg-szüntetett s a csendességet helyre állította. Ott a parasztok kínálkoztak, hogy ha a kormánynak szüksége van reájok — készen állnak, természetes, hogy csendességre utasítottak.

Horváthországba is külön administratorról, ministerekről, katonákról kezdenek szollani. Ott reménylik, hogy Jellachichnek kineveztetése csendességre bírja az embereket, — nagy lévén a horváthok közötti népszerűsége.

Olasz-országba a vén Radetzki vitézül tartja magát, s a velencei vesztésnek helyre-hozására már Triestből Gyulai, Görtz felől Nugent sietnek elegendő hadierővel.

De a mi minket leg-közelebről illet: A commendirozóhoz a szükséges utasítások már le-mentek, hogy véled egyet-értve a szélbéli katonaságot szükség esetében mozdítsa meg?, — reményilem ennek a nép le-csendesítésére jó bé-folyása léend — kivált, ha a legelső mozgalmak elég szigorral fognak meg-zaboláztatni. Az emissariusokra különösen figyelmeztetek, leginkább tartok a testvér hazától e részben is, — bár testvéri hajlamát egyébbel bizonyítaná.

Ma voltak nállam Mikes és Kemény Domokos, úgy látszik mind ketten nem kevésé meg-ütődve azokon, miket különösen Pesten láttak. Az utolsó az ország gyűlésnek rögtöni egyben hívását, — ha ez nem volna lehetséges, legalább egy néhány előkelő oppositionalistának fel-citálását ajánlotta nékem, hogy ezekkel az úrbéri viszonyokból való kibontakozás módjáról tanácskozzam. Én azzal biztattam, hogy mind ezeken gondom van, de a nélkül, hogy véled, kibem méltán helyeztethetem 35 bizodalمامat, tanácskozzam, s egyet értsek. Semmi ilyen lépést tenni nem fogok, — az utolsót ily formában célra vezetőnek semmi esetben nem tartom; a kedélyek — az az a pór-népnek meg-nyugtató-sára nézve keveset várok attól, hogy én ide fenn Bethlen Jánossal és Zeyk Joseffel mit végeznék, — noha mind kettejőkről felteszem, hogy

a leg-jobb indulattal kívánnák hazájokon s önmagokon segíteni, s azért sokkal célszerűbbnek tartanám, ha ilyen emberek, kiknek az ifiúságra s számos agitatorokra nagy befolyások van, ezt oda le amazoknak lecsillapítására használják. Ha te jónak tartod, ezek mellett egy néhány értelmes emberrel párt színezetre való tekintet nélkül — talán egy pár értelmes főispánt is hozzá véve — előlegesen értekezödni a módokról, melyek által az úrbéri viszonyoknak el-rendezése nagyobb áldozatokkal is elő-készíttetnék, ez ellen semmi szavam nem lehetne, sőt szívesen venném, ha mennél előbb ennek eredményéről értesíttetném, — de ismervén Erdélyt, magad is helyeselni fogod, hogy kizárólag egy-két embert — még pedig csupán egy párthoz tartozót, ily módon meg-bízni, csak a leg-nagyobb reactiora való felhívás lenne. A mi a diaetát illeti, itt is nagyon óvatosan kell fellépnünk, mert bár mennyire kívánnyam is, hogy a rendes törvényes útra vitessenek által a különben könnyen a leg-nagyobb törvényteleniségekké fajulható kívánatok, de arra is tekintettel kell lennünk, hogy óhajtandó-é a magyar országi diaetának ijjesztő példáját szem előtt tartván, mielőtt ott némi meg-állapodás bé nem következik, az indulatok legnagyobb hevében, az izgatásnak egy törvényes centrumot adni? Méltóztatd ezeket éretten fontolóra venni s nézeteidet véllem lehető sietséggel tudatni³. Nagyon óhajtottam volna magam lemenni, talán jelenlétem — ha egyesített erővel munkálkodunk — valaminő hatást gyakorolhatott volna, de én most innen nem mozdulhatok.

Isten veled kedves barátom, változatlanul igaz barátod

J.

Viena, în 29 martie orele 8 seara 1848

Stimatul meu prieten!

Grațiosul manuscript al maiestății¹ sale anexat aici îți va dovedi încrederea care se manifestă față de tine la cele mai înalte foruri. N-am de ce să insist pe larg asupra ecoului produs de aceste expresii în adîncul inimii mele. Ar fi bine dacă acest manuscript preainalt s-ar publica. Ziarele răsîpîdesc atitea rele în lumea de astăzi. Ele ar putea fi astfel, folosite și în scopuri mai bune. Dușmanul poate fi învins numai pe terenul pe care e obligat a sta în mod inevitabil. Nu mă îndoiesc că dacă despre acest manuscript s-ar ști peste tot în țară, ar avea o mare influență.

Doresc în primul rînd să te informez despre treburile maghiare *în mod veridic*. Pe mine mă poți crede fără rezerve; nu însă și ziarele intrucit chiar „Wiener Zeitung“ relatează în legătură cu afacerile ungu-rești numai ceea ce scriu și gazetele maghiare. În afară de Batthyány nici unul dintre miniștri nu e încă numit de maiestatea sa. Legea proiectată privind desființarea obligațiilor urbariale i s-a restituit Dietei. I s-a precizat că desființarea lor imediat ar fi periculoasă, atît pentru particulari, cît și pentru întregul stat. Atît [legea], cît și articolul privind despăgubirea (e greu de imaginat ceva mai nepractic decît acest articol din punct de vedere financiar și economic) se vor lua din nou în dezbateri. Drepturile referitoare la ministerele de război și finanțe au fost de asemenea păstrate de maiestatea sa. Ce se va întimpla după aceasta la Bratislava nu se poate ști încă. Dar mi se pare sigur că în afară de Kossuth, care probabil aparține celor mai extremiști, ceilalți

nu vor rezista la năvala spiritelor agitate. Conform informațiilor noastre țăraniii sînt aproape în totalitatea lor liniștiți.

În Galiția, Franz Stadion s-a comportat foarte energic. La Liov a intervenit personal și a desființat un guvern provizoriu instalat fără vărsare de sînge. A restabilit astfel liniștea. Acolo țăraniii s-au arătat gata să colaboreze cu guvernul dacă are nevoie de ei. Bineînțeles că au fost îndrumați la liniște.

Și în Croația începe să se vorbească despre administrație, miniștri, armată separată. Acolo se speră că numirea lui Jellachich îi va liniști pe oameni. El are o mare popularitate printre croați.

În Italia bătrînul Radetzky se menține cu vitejie. Pentru a contracara înfrîngerea de la Veneția, se îndreaptă în grabă Gyulai dinspre Triest și Nugent dinspre Görtz cu forțe îndestulătoare.

În ceea ce ne privește cel mai îndeaproape: instrucțiunile necesare au plecat deja la generalul comandant, ca în înțelegere cu tine, în caz de nevoie, să pună în mișcare armata de grăniceri². Sper că aceasta va avea o influență binefăcătoare pentru liniștirea poporului, mai ales dacă primele mișcări se vor reprimă cu suficientă severitate. Te atenționez în mod deosebit în legătură cu emisarii. Mă tem și în această privință îndeosebi pentru patrie. Frate, mai bine și-ar dovedi înclinațiile frățești în alt mod.

Azi au fost la mine Mikes și Kemény Domokos. Se pare că amîndoi erau destul de afectați de cele văzute îndeosebi la Pesta. Ultimul mi-a recomandat convocarea imediată a Dietei. Dacă Dieta n-ar fi posibilă, a sugerat chemarea aici a cel puțin cîtorva opoziționiști de vază, pentru ca împreună cu ei să ne sfătuiim asupra rezolvării problemei relațiilor urbariale. Eu l-am incredințat că mă gîndesc la toate acestea. Dar fără a mă consulta cu tine, în care mi-am pus pe drept cuvînt principala mea încredere, și fără a ne înțelege, nu voi face nici un asemenea pas. Dealtfel ultima [proponere] în această formă nu o consider corespunzătoare scopului în nici un caz. E prea puțin de așteptat din partea ei în privința liniștirii spiritelor poporului de rînd, față de ceea ce am hotărî noi aici cu Bethlen János și Zeyk József. Despre amîndoi presupun că vor să aducă servicii atît patriei cit și lor înșile, cu cele mai bune intenții. Aș considera mult mai util dacă asemenea oameni ar folosi marea influență pe care o au asupra tineretului și asupra numeroșilor agitatori de acolo, pentru a-i liniști. În cazul că tu consideri că e mai bine să ne sfătuiim în prealabil cu cîțiva oameni înzestrați indiferent de partid, adăugînd eventual și cîțiva comiți supremi inteligenți asupra modurilor în care reglementarea relațiilor urbariale s-ar putea efectua cu sacrificii mai mari, n-aș avea nimic împotriva. Mi-ar plăcea dacă aș fi informat cit mai curînd despre rezultat în acest sens. Cunoscînd însă Transilvania, tu însuși vei fi de acord că a imputernici în acest fel exclusiv cîțiva oameni și numai dintr-o partidă, ar provoca cea mai mare împotrivire. În ceea ce privește Dieta și aici trebuie să acționăm foarte prudent. Într-adevăr, oricît de mult aș dori ca doleanțele să se realizeze pe calea legală normală, ele pot foarte ușor degenera în cele mai mari ilegalități. Trebuie totuși să ne întrebăm dacă e oare potrivit, ca avînd înaintea ochilor exemplul înfricoșător al Dietei maghiare, să oferim un centru legal agitațiilor în condițiile unei stări foarte întăritate a spiritelor, înainte ca în Ungaria să se ajungă la oarecare liniște. Să binevoiești a lua acestea în considerare cu maturitate și să-mi faci cunoscută părerea ta cit mai urgent

posibil³. Aş fi dorit foarte mult să mă duc acolo personal. Poate prezenţa mea ar fi putut exercita oarecare influenţă, dacă am fi lucrat cu forţe unite. Acum însă eu nu mă pot mişca de aici.

Dumnezeu cu tine dragul meu prieten. Al tău neschimbat sincer amic

J.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Teleki din Luna de Jos. Măsură. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 55—56.

¹ Manuscriptul regal conţine mulţumiri guvernatorului Teleki pentru faptul că a menţinut ordinea publică la Cluj. *Original.* Arh. St. Budapesta. Fond. Erdélyi Kancelláriai Levéltár. Erdélyi Kancellária Regisztraturája. Acta praesidialia, nr. 114/1848. Foto: 12 697—12 698.

² V. doc. 44. În legătură cu detaşarea grănicerilor secui pentru menţinerea ordinii constituite, v. doc. 135, 153, 176, 222, 275, 280; la aceeaşi problemă se referă şi o serie de documente din vol. II.

³ Pentru răspunsul lui Teleki, v. doc. 174.

119

Surduc, 29 martie 1848.

Szurdok, Martius 29. 1848

Kedves jó Druzsám!

Mivel sem töled, sem a kolosváriaktól hírül nem esett nekem az erdélyiek kérelme, s következőleg azt alá nem írhattam: barátságodra szólítalak fel: légy szives *nevemet*, melly még eddig — sok hatalmas pecsovcics féle érvágás után is — mindig az ellenzék lajstromában volt — *az alá irtak sorába iktatni*.

Leótól¹ s Geizától² a kolosvári eseményekről írt leveleket ide iktatva küldöm.

Branyicskáról emberem érkezően ez Déván el kezdve *mindenhol* a 3 színű lobogókat látta. Kérdeztem mit látot, felelte — *ám vázut in toto lakur szorbotaro (ünnep) s a kérdésre, miért ünnepelnok, azt felelte, hogy köztök az a hír, hogy Nyámcu cipát pe imperatu, s az most az országba jött, s már nem fogja az urakat gátolni, hogy a jobbágyokért jót tehessenek. Mert a németek is azért cipát, mert a jobbágyok jobb-létét akadályozta.*

En 3—4 nap múlva Kolosvárra megyek, s ha ország gyűlés leend, ügyekezni fogok Belső Szolnok részéről követnek menni. Eddig be nem mehettem: mert gyermekeim érdekében ex nobili officio kénytelen voltam Szabolcsba küldeni s onnan emberemet visszavárni, s pénzem is csak most érkezett Branyicskáról.

Szabolcsból olly confusus levelet kaptam, mellyen alig lehet el menni.

Tartalma ez.

1. Szabolcsban a robot és dézma via facti eltöröltetett (ha igaz?)
2. A nemzeti őrség készül fegyverkezni.

3. Pór lázzadástól félnek, főleg a *Kállayak*, kik nem régiben magok vezették a népet *házfeltörésre*, lopásra és rablásra! mindenki városokba készül. (N. B. e tudósítás nőtől jó — ki híg eszű és félénk, természettől — lehet, hogy fele nagyítás — hogy ő retteg, anyi igaz.)

4. Kassából kiűzték a zsidókat, kik ellen Szabolcsban is, hol az uzsoráskodás colossalis méretben gyakoroltatik, nagy az ingerültség. Megvallom, nem tartom most jónak — sőt sohasem az efféle demonstrációkat, bár valamit lehetne a zsidók védelmére feltalálni, ha van is köztök elég gazember, most nincs ideje annak törvénytelen úton ellenek kellni, mert végre is az illy demonstratio nem egyéb mint rablás és lopás.

Deés rég kitűzte a nemzeti lobogót. Ma van ott generalis gyűlés, mellyre el mentem volna: de Kolosvárra készülök s *szegény Julie*³ beteg, de nem félelemből — Istennek hála —, e részben teljes lelki erővel és lelkesedéssel bír.

Geiza a magyar lovas őrhad köztvitézze lett. Mindkét fiam a jó ügy mellett van — még pedig cselekvőleg.

Sibón minden csendes és egésséges.

Mihelyt Kolosvárra érkezem, folytonosan fogjál mindenről tudósítani: arra kérve, hogy engemet se felejts el, s ha gondolod, hogy valamire jó vagyok, tudósíts, *egyről felelek* — kitértásról, erélyről s tiszta jó szándékról, s felelek magamért és fiaimért.

Kolosvárt a falakon ez áll — *Le a Josikákkal*. Tudtomra 3 pecsovic Josika van — *talán volt* — Samu, Lajos, János. De van 5 jó érzésű, én s 4 fiam, a kis Gyulát nem kivéve, kiről felelek, s így érteni fogod, hogy ezen pár *compagnie le a Josikákkal* — nekem mennyire roszul eset!

Reméllem azonban, hogy ha Kolosvárt leendek, rá fognak az 1834-és 35 Jósika Miklóstra ismerni⁴. Ha 50 kötet munkámbul rám nem tudtak ismerni.

Isten veled, barátod

Jósika Miklós⁵

Nőm, ki már kissé jobban van, s Kolozsvárra jó velem, mindkettőtököt szívesen tisztel, én pedig *újítván kérésemet*, kedves nőd kezeit csókolom.

Dragul meu prieten!

Intrucit n-am primit nici de la tine, nici de la clujeni vestea cererii transilvănenilor, urmarea a fost că n-am putut s-o semnez. Însă te rog ca pe un prieten să treci *în rîndul semnatarilor și numele* meu, care pînă acuma a rămas pe lista opoziției în ciuda uriașelor ponegriri suferite din partea adeptilor guvernului. Îți trimit anexate scrisorile sosite de la Leo¹ și Geiza² despre evenimentele clujene.

A venit omul meu de la Brănișca. Începînd de la Deva acesta a văzut peste tot steagurile tricolore [maghiare]. La întrebarea mea că ce a văzut, mi-a răspuns: *am văzut în toate locurile sărbătoare*. Întrebîndu-l ce se sărbătorește, mi-a răspuns că între ei s-a răspîndit știrea că *neamțu! [a] țipat pe împăratu*. Acesta a venit acum în țară și nu se mai opune domnilor de a face bine pentru țărani. Că și nemții de aceea l-au țipat, fiindcă a împiedicat bunăstarea iobagilor.

Peste 3—4 zile voi pleca la Cluj. Și dacă va fi Dieta, mă voi strădui a merge *ca deputat* din partea Solnocului Interior. N-am putut ple-

ca pînă acum intrucît în interesul copiilor mei, *ex nobili officio*, am fost nevoit să-mi trimit omul în [comitatul] Szabolcs și să aștept reîntoarcerea lui. Numai acuma au sosit și banii mei de la Brănișca.

Am primit din Szabolcs o scrisoare confuză în care abia mă pot descurca. Conținutul este următorul:

1. În Szabolcs s-a desființat robota și dijma în mod *via facti* (dacă e adevărat?!);

2. Garda cetățenească începe să se înarmeze;

3. Mai ales cei din familia *Kállay*, care au condus ei înșiși, acum nu de mult, poporul la *jefuirea caselor*, la furturi și la tîlhărie, se tem de o răscoală țărănească; toată lumea se îndreaptă spre orașe. (N. B. această înștiințare vine de la o femeie, care are minte slabă și e fricoasă, deci poate că jumătate este exagerată — dar că ea se teme, asta-i adevărat);

4. Din Košice au fost alungați evrei; împotriva lor mînia este mare și în Szabolcs, unde cămătăria se practică într-o măsură deosebit de mare; mărturisesc, nu găsesc oportun acuma, și de fapt, niciodată, asemenea demonstrații; de s-ar putea *găsi ceva* pentru apărarea evreilor; nu este acuma timpul să ne îndreptăm împotriva lor pe cale ilegală, chiar dacă există între ei mulți nemernici; în fond asemenea demonstrație nu este altceva decît jefuire și furt.

La Dej s-a arborat de mult tricolorul [maghiar]. Astăzi se ține acolo adunarea generală. Aș fi vrut să merg și eu la ea, însă mă pregătesc pentru Cluj. Și *sărmana Iulia*³ e bolnavă dar slavă Domnului nu de frică. În această privință posedă deplină tărie sufletească și însuflețire.

Geiza a devenit soldat de rînd al unui regiment de cavaleri unguri. Cei doi fii ai mei s-au alăturat, și încă prin fapte, cauzei drepte.

La Jibou totul este liniștit și sănătos. Cînd voi sosi la Cluj te voi înștiința în permanență despre toate. Dar cu rugămîntea, ca nici tu să nu uiți de mine. Și dacă crezi că sînt bun de ceva, înștiințează-mă. *Răspund de un singur lucru*: de perseverență, de tărie, de intenție bună și curată; garantez atît pentru mine cît și pentru fiii mei.

La Cluj se pot citi pe pereți: „Jos cu Ioșicani!” După cum știu eu, sînt sau eventual au fost, 3 Josika adepți ai guvernului: Samu, Lajos. János. Dar sînt 5 cu bun simț: eu și cei 4 fiii ai mei inclusiv micul meu Gyula; de ei răspund. Vei înțelege astfel ce rău mi-a căzut campania: „Jos cu Joșicani!”

Sper însă că ajungînd la Cluj, o să fie recunoscut Jósika Miklós de la mișcările din 1834—35⁴, dacă nu m-au identificat după cele 50 de volume ale mele.

D-zeu să fie cu tine. Al tău prieten

Jósika Miklós⁵

Soția mea se simte mai bine și vine cu mine la Cluj. Vă transmite salutări cordiale. Iar eu, *înnoindu-mi rugămîntea*, trimit sărutări de mîini nevastei tale.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Misive.

¹ Jósika Leó, fiul autorului scrisorii.

² Jósika Geiza, fiul autorului scrisorii.

³ Soția lui Jósika Miklós, născută Podmaniczky Júlia.

⁴ Se referă la rolul lui în Dieta din 1834—35 de la Cluj, cf. doc. 109, nota nr. 3.

⁵ Scrisoarea nobilului liberal Jósika Miklós constituie o dovadă că și în orașele și târgurile din Ungaria stările privilegiate întrețineau o agitație antise-mită pentru a abate nemulțumirile provocate de regimul nobiliar în altă direcție. Scrisoarea face aluzie și la unele incidente ce s-au petrecut în anii anteriori la Dej. Familia Kállay de care vorbește Jósika aparținea nemeșimii maghiare din Dej. „Poporul“ condus de membrii ei la jaf, „furturi și la tilhărie“ fusese format tot din mici nemeși maghiari nemulțumiți. Numai așa se explică de ce se tem de răscoala țăranilor români din jurul Dejului.

120

Cluj, 30 martie 1848.

Euere Majestät!

Die hier beigeschlossene Vorstellung des Guberniums war in Folge meiner früheren Vorstellung Euer Majestät mit der unterthänigsten Bitte vorzulegen, daß Euer Majestät die ausserordentliche Lage unserer Verhältnisse betrachtend uns Gelegenheit zu verschaffen geruhen über unsere Zukunft auf einen so bald als möglich zusammen zu berufenden Landtag zu berathen, und das Ergebnis dieser Verhandlungen vertrauensvoll Euerer Majestät Entscheidung unterbreiten zu dürfen. Dieses ist der Wunsch des ganzen Landes, hierin ist aller Trost, hierinnen findet jedermann ohne Ausnahme, die Hoffnung aus dem Labirinth in dem wir sind, uns heraus ziehen zu können.

Klausenburg, Dt. 30. März 1848¹

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 640/1848. Foto: 16 347.

¹ Textul conceptului e scris de însuși guvernatorul Teleki. Prin conținutul adresei, Teleki demonstrează că și el confunda stările privilegiate care dețineau puterea politică cu „țara întreagă“.

121

Cluj, 30 martie 1848.

Korlátnok ő Excellentiájának

Aus dem durch das Gubernium mit diesem Kurir hinaufgeschickten Vorstellung an das Gubernium und aus den hier beigeschlossenen Berichten des Obergespanns von Mittel Szolnok¹ und Administrator des Krasznaer Komitats und des Richters von der Stadt Zilah, werden Euer Excellenz ersehen welche Gefahr den sogenannten Parties, und durch sie unser übrigens so friedliches kleines Vaterland bedroht. Nur ein so bald als möglich auszuschreibender Landtag ist vielleicht im Stande die bisherige Administration und die Ruhe im Lande zu erhalten. Ich er suche also Euer Excellenz alles aufzubiethen daß Seine Majestät den Landtag unverzüglich im Sinne meines vom 26., 28 und 29. 1. Monats

an Seine Majestät gerichteten unterthänigsten Vortrag ausschreiben. Ich hege die Überzeugung, daß dieses das einzige Mittel ist um die Gemüther in diesem Augenblick zu beschwichtigen.²

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 640/1848. Foto: 16 348—16 349.

¹ V. doc. 114.

² Textul conceptului e scris de Insuși guvernatorul Teleki.

122

Cluj, 30 Martie 1848.

- a) Nemes Kolos vármegye fő ispányának
- b) Szebeni Imre Kóvár alkapitány
- c) Nemes Thorda vármegye fő ispányának
- d) Szebeni polgár mesternek,
- e) Nemes Alsó Fejér vármegye fő ispány
- f) Abrudbánya város fő bírójának.

Hivatalos jelentésnél fogva¹ közelebbről arról értesülvén, mikép a tekintetes királyi táblánál lévő oláh ifjaknak egy része Marosvásárhelyről el vonult, — mivel a mostani, hazánkban is meg kezdett mozgalmok a kormányra nézve ernyedetlen figyelmet igényelnek, *méltóságodat, uraságodat* s.a.t. fel szólítani kívántam, — *fel szólítom*:

Miszerint

a) királyfalvi Prekup Abraham nevű ifjat, ki közelebbről Mezőszentkirályra ment,

b) somkúti Buttyán László és Dragos László ifjakat

c) dátosi Marsinai Jánost.

d) Pints János és Roska Péter nevű oláh ifjakat,

e) vidrai Janku Abrahamot

f) Popovits Pétert

mínnájoknak

kik — *ki* — méltóságod, uraságod kormánya alá bízott *megyébe-város környékébe* állítólag van, figyelemmel kíséreni, és ha ne talán az oláh köznépet bujtogatnák.-ná és a közbátorságot és esendét veszélyeztetnék,-né célszerűen rendelkezni *ne terhelteessék* — kötelességének tartsa, engem azonnal értesítvén.

Szentiványi Daniel királyi táblai ülnöknek.

Méltóságodnak március 29^{ról}² *fel* küldött jelentése következtében az illető törvényhatóságok előjáróihoz mái nap kellőleg rendelkeztem: mikép a meg nevezett oláh ifjakra különös és éber figyelemmel lenni el ne mulassák. Többi tartalmát följelentésének tudásul vévén.

Kolosvárt március 30n. 1848.

- a) Către comitele suprem al nobilului comitat Cluj.
- b) Vicecapitanul Chioarului, Szebeni Imre.
- c) Către comitele suprem al nobilului comitat Turda.
- d) Către judele suprem al Sibiului.
- e) Către comitele suprem al nobilului comitat Alba Inferioară.
- f) Către judele suprem al oraşului Abrud.

Din raport oficial am aflat recent că o parte a tinerilor români care se află la stimata Tablă regească a plecat de la Tirgu Mureș. Deoarece mișcările actuale începute și în patria noastră necesită din partea Guberniului o atenție continuă, am dorit s-o solicit pe înălțimea voastră, pe domnia voastră etc., ca:

a) pe tinărul cu numele Avraam Precup din Crăești care recent s-a dus la Sincrai

b) pe tinerii Vasile Buteanu și Vasile Dragoș din Șomcuta Mare

c) pe Mărginean Ioan din Dătășeni

d) pe tinerii români cu numele de Pinciu Ioan și Roșca Petru

e) pe Avram Iancu din Vidra

f) pe Popovici Petru

Toți¹

fiecare — înălțimea voastră, domnia voastră, în împrejurimile comitatului, orașului încredințat cîrmuirii voastre. să-i urmărească cu atenție pe cei aflați acolo: iar dacă eventual ar agita poporul de rînd românesc și ar amenința liniștea și securitatea publică, să nu întîrziați a dispune corespunzător și a considera ca o datorie să mă anunțați imediat.

Către asesorul tablei regești, Szentiványi Dániel.

Ca urmare a raportului din 29 martie trimis de înălțimea voastră², azi am dispus corespunzător șefilor jurisdicțiilor respective: anume să nu întîrzie a fi cu atenție deosebită și ageră asupra nunițiilor tineri români. Restul conținutului raportului l-am luat la cunoștință.

La Cluj, în 30 martie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 632/1848. Foto: 26—28.

¹ V. doc. 72, 83 și 108.

² V. doc. 108.

123

Cluj, 30 martie 1848.

Közép Szolnok Vármegye Főispánjának

A folyó hó 29dikéről költ¹ hivatalos tudósítása következtében válszolni kívántam, miként excellenciádnak elhatározott utasítást adni a mostani zavaros körülmények közt nincs hatalmamban, miután az események sebes rohanása mellett a mit most utasításba adnék, már levélem vételekor keresztül vihetetlen lenne. Közönségesen kívánom csak megjegyezni, hogy valamint az úgy nevezett Részek kibocsájtására magamat feljogosítva nem érzem, úgy másfelől azokat erőszakkal visszatartóztatni nem áll hatalmamban. Ennek következtében igen óhajtható volna a dolgot oda vezérelni, hogy a karok és rendek tettlegesen ne lépjenek fel, és legfőljebb követek küldése által jelentsék ki kívánságokat a Magyarországgali öszve kapcsoltatásokra nézve. Egyébb aránt a 600 szám alatt kibocsátott körlevelembeni nézeteimhez most is ragaszkodom,

és nagyméltóságodat újból is felszólítani kötelességemnek tartom, miszerént mindenekfelett a rendnek és belső csendnek fenntartásáról szokott bölcsessége és erélyessége szerént gondoskodni ügyekeztek.

Kolosvárt Matrius 30 dika 1848.

Către comitele suprem al comitatului Solnocul Mijlociu

Ca urmare a informării oficiale dateate din 29 a lunii curente¹, am dorit să răspund că nu-mi stă în putință, în împrejurările actuale tulburi, a da o dispoziție hotărâtă excelenței voastre, întrucit ceea ce aş dispune acum, în condițiile desfășurării rapide a evenimentelor, deja la primirea scrisorii mele ar fi irealizabil. Doresc să specific doar în mod general, că precum nu mă consider impuțernicit în vederea permisiunii de separare a așa-zisului Partium, tot așa, pe de altă parte, nu-mi stă în putere să le rețin cu forța. Drept urmare, ar fi foarte de dorit a îndrepta lucrul în așa fel, încit stările și ordinele să acționeze *via facti* și cel mult să-și exprime prin trimiterea de delegați dorința de unire cu Ungaria. În rest îmi mențin opiniile din circulara emisă sub numărul 600 și-mi consider drept o datorie a o solicita pe preainălțimea voastră din nou, ca înainte de toate să se străduiască a se îngriji de menținerea ordinii și a liniștii interne cu energia și înțelepciunea obișnuite.

La Cluj, în 30 martie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 642/1848. Foto: 2 454—2 455.

¹ V. doc. 114.

124

Viena, 30 martie 1848.

Aus der beiliegenden Eingabe des Nagybányaer Inspectorat Oberamtes geruhen Euere Kaiserliche Hoheit gnädigst zu ersehen, welche Besorgnisse in dem dortigen Bezirke in der Absicht verbreitet werden, um die Ruhe dioses wichtigen industriellen Bezirkos zu stören.

Die Hofkammer an Münz- und Bergwesen erlaubt sich daher Euerer kaiserlichen Hoheit hievon mit der unterthänigsten Bemerkung die Anzeige zu erstatten, daß die Dotation für den Monat April in dem präliminirten Betrage von 63789 Fl. bereits wie gewöhnlich unter dem 17 März 1. J. Zhl. 4310 mittelst Anweisung im Wege der ungar. Hofkammer erfolgt, und daß daher den materiellen Bedürfnissen vollkommen abgeholfen und auch überdies noch zur besonderen Beruhigung der dortigen Gegend dem Inspektorat-Oberamte die Ermächtigung geworden sei, die Metallerzeugung, welche mit der nächsten Rimesse des Monats April nach Pesth abgesendet werden sollte, bis zum nächsten Monat noch zurückzubehalten, um in jeder Richtung zur Bedeckung des Bedarfs und zur Beruhigung unbegründeter Besorgnisse entsprechend entgegen zu wirken¹.

Wien, am 30 März 1848

Schwarzhuber

¹ Cf. doc. 155.

125

Sibiu, 30 martie 1848.

Joseph Grafen Teleky von Szék
Excellenz!

Hermannstadt 30-ten März 1848

Von dem k.k. Herrn Hof Agenten von Timoni im Bukarest ist mir so eben schleunigst eröffnet worden, daß die letzten Ereignisse in Frankreich insonderlich aber die Nachrichten über die jüngsten Begebenheiten aus dem ganzen Kaiserstaate auch in Bukarest und diesem Fürstenthume eine Bewegung hervorgebracht habe, welche unter Leitung und Führung der meistens in Paris erzogenen Bojaren—Jugend nichts Geringeres im Schilde führe als die gesammte walachische Nationalität zu vereinen, und *ein neues Dazisches Reich* zu gründen, u. an die Spitze dieser Bewegung dem Fürsten Bibesco selbst zu stellen.

Obgleich Bibesco sowohl den von ihm in dieser Sache zu Rathe gezogenen Hofagenten Timoni und russischen General-Consul v. Kotzebue die Versicherung abgegeben hat, er habe diesen Antrag von der Hand gewiesen, und vielmehr die Absicht, durch einen Schlag die ihm bekannten Führer erretiren zu lassen, was ihm von Seite des russischen General-Consuls ernstlich widerrathen und vielmehr der Ausweg anempfohlen wurde, die Führer der Opposition zu sich zu bescheiden, und ihnen vorzustellen, daß der Fürst nichts bewilligen könne, weil er von der Pforte und Russland abhängt, und letztere Macht nicht einen Akt der Auflehnung ansehen würde: so scheint Herr von Timoni doch laut dem Schlußsatze seiner Zuschrift einigen Zweifel zu hegen, ob Fürst Bibesco es mit dieser seiner Aeusserung ernstlich gemeint habe.

So wichtig diese Sache, als die unsers Nachbarlandes schon an und für sich ist: so wird sie es noch mehr in der Hinsicht, daß grade in diesem Großfürstenthume der größte Theil der beinahe im ganzen Lande verbreiteten Bevölkerung aus Walachen besteht, und daß vielleicht durch jenseitige Emissaire oder sonstige Proklamationen auf die hierländige walachische Bevölkerung zu diesem Zwecke aufwiegeln eingewirkt zu werden versucht werden könnte.

Indem ich es für nöthig erachte, Euer Excellenz *im allerengsten Dienstvertrauen* von dieser unter einem nach Wien berichteten Sachlage zu dem Behufe die unverzügliche Mittheilung zu machen, damit im wechselseitigen Einvernehmen solche Maßregeln *mit der nöthigen Vorsicht und Klugheit* ergriffen werden könnten, um was auch immer jenseits der Landesgränze in der Walachei geschehen und erfolgen möchte, die hierländige zahlreiche walachische Bevölkerung vor einer Auflehnung und Verleitung bewahrt und gesichert werden möchte, worüber ich mir die gefällige Eröffnung erbitte: werden unter einem sowohl der Regiments-Commandant des längst der walachischen Gränze situirten *Iten* Walachen Grenz Regiments, so wie auch das Rothenthurmer und

Kronstädter Gränz-Commando von mir unter Einem, *in so weit es nothwendig ist*: belehrt und angewiesen, sowohl längst des Sanitäts-Cordons, als auch auf gesammten Einbruchsstationen dieses Nachbarlandes auf alle jenseitigen Passanten, die hierher nach Siebenbürgen kommen, so wie auch überhaupt auf alle bekannt werdenden Vorfälle und Ereignisse dieses Landes ein wachsames Augenmerk zu richten, und etwa verdächtige Wahrzeichen sogleich mir zu berichten.

Aus vorstehenden Anlasse sehe ich mich aufgefordert, Euer Excellenz noch nebstbei insbesondere darauf aufmerksam zu machen daß bei den gegenwärtigen in so mancher Hinsicht eben so bedenklichen als kritischen Zeitverhältnissen besonders gegenüber den hierländigen Walachen überall in Rede und That mit einer gewissen Vorsicht und Überlegung gehandelt werden sollte, indem nach dem, was mir zu vernehmen gekommen ist, in der That auf die unüberlegteste Weise grade vorzüglich von Clausenburg her die absurdesten und für die öffentliche Stimmung sogar gefährliche Nachrichten und Gerüchte im Lande verbreitet zu werden pflegen, daher es im Interesse der öffentlichen Ruhe und Ordnung gefordert zu seien erscheint, die Erfinder und Verbreiter solcher Gerüchte und aufwiegelnden Reden zu arretiren und zu bestrafen, und zu diesem Behufe von Seite der Civil-Jurisdictionen eine strengere Orts-Polizei-Aufsicht mit Nachdruck handhaben zu lassen.

Die Folgen solcher maßlosen unüberlegten öffentlichen Sprech- und Handlungsweise lassen sich, wie Euer Excellenz sicherlich meine Ansicht theilen werden, in vorhinein nicht immer ermessen und führen oft ganz andere Consequenzen herbei, an die man gar nicht gedacht hat; indem selbst die im Lande von Seite des Adels überall getragenen Unions-Bändern und den stattgefundenen Aufzügen mit Nationalfahnen, von den Walachen — *wie ich aus verlässlichen Quellen weiß* — ganz andere Begriffe und Zwecke beigelegt und sogar als Abzeichen muthmaßlicher Widersetzlichkeit gegen den ihnen wohlwollenden Landesfürsten angesehen werden, daher am Ende, selbst solche Vorgänge zu Quelle von öffentlicher Aufregung der Walachen dienen könnte.

Insonderlich dürfte aber der Verkauf von Gewehren und Pulver, so wie sonstigen Schieß-Materials in den öffentlichen Gewölbern einer besondern Polizei-Aufsicht und Beschränkung gegenwärtig unterworfen werden, indem mir Fälle bekannt sind wo auf einmal 6—8 Gewehre sammt Schießmateriale von Walachen in Gewölben öffentlich gekauft worden sind.

Indem ist die nach Maßgabe solcher Umstände erforderlichen Vorsichts-Anordnungen, und die Modalität derselben dem weisen Ermessen Euer Excellenz anheimstellen muß: gebe ich mir die Ehre die Bemerkung nur noch hinzuzufügen: daß militärischer Seits gewiß *nichts* verabsäumt werden wird, was zur Aufrechthaltung der öffentlichen Ruhe und Ordnung nur immer beizutragen vermag¹.

Puchner m.p.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 667/1848. Foto: 45—53. Publicat în traducere maghiară de Deák Imre, 1848, p. 57—58.

¹ Cf. doc. 126. Generalul Puchner, comandantul suprem al trupelor austriace din Transilvania, se referă la pericolul provocării unor tulburări antiunioniste în rindurile românilor de către manifestațiile prounioniste ale nemeșimii maghiare.

Sibiu, 30 martie 1848.

Hermannstadt 30t März 1848

An ein Löbliches k.k. General-Commando-Praesidium im Banat

Von dem k.k. Hofagenten von Timoni in Bukarest ist mir so eben eröffnet worden, daß die letzten Ereignisse in Frankreich insonderlich aber die Nachrichten über die jüngsten Begebenheiten aus dem ganzen Kaiserstaate auch in Bukarest und diesem Fürstenthume eine Bewegung hervorgebracht habe, welche unter Leitung und Führung der meistens in Paris erzogenen Bojaren-Jugend nichts Geringeres im Schilde führe, als die gesammte walachische Nationalität zu vereinen, und ein neues *Dazisches* Reich zu gründen

So wichtig diese Sache, als die unsers Nachbarlandes schon an und für sich ist: so wird sie es noch mehr in der Hinsicht, daß grade in diesem Fürstenthume, und auch im Bezirke des dortseitigen Banats der größte Theil der beinahe im ganzen Lande verbreiteten Bevölkerung aus Walachen besteht, und das vielleicht durch jenseitige Emissäre oder sonstige Proklamationen auf die hierländige walachische Bevölkerung zu diesem Zwecke aufwiegeln einzuwirken versucht werden könnte.

Indem ich mich beeile, Ein Löbliches Praesidium von dieser Lage *im allerengste* Dienstes-Vertrauen schleunigst zur gleichmäßigen Wissenschaftsnahme in Kenntniß zu setzen, damit auch dortseits mit der erforderlichen Umsicht und Geheimhaltung solche Maßregeln ergriffen werden könnten, um, was auch immer jenseits der Landesgränze in der Walachei geschehen und erfolgen möchte, die diesländige zahlreiche walachische Bevölkerung von einer Verleitung und Auflehnung bewahrt und gesichert werden möchte: habe ich auch meinerseits hierlands die zu diesem Zwecke führenden Einleitungen bereits getroffen, und sowohl das Hohe Hofkriegsräthliche Praesidium unter einem hievon in Kenntniß gesetzt, als auch mit dem hierländigen Landes-Gouverneur das nöthige Einvernehmen bewirkt¹.

Puchner
f.m.l.

Original. Kriegsarchiv, Viena. St. K. Türkei, VIII. Karton 32. Xerox: 15 517—15 519.

¹ Cf. doc. 125.

Timișoara, 30 martie 1848.

Ljubezni Oče Namjestniče,

Nadam se, da su poslanici varmeđje naše oče u Munaru narodu nova uredjenja publicirali, kod nas u Munaru nocili, i pristupni docekanani bili. Sad kad Spaije robotu gube neostaje nam drugo, razvi još

koji služitelja u službu uzeti, sa kojima ćemo, poslove dosad u bašču s robotom soveršivane, otpravljati i druga dijela raditi, jer bez roboto, i služitelja otstaćemo u svemu natrag, a nadničare svakij dan dobiti ne možemo. Zato i medjotim za dobro nalazim, da pogodite još kog slugu, koji će dužnost biti svaki posao raditi. Ništ mi napišete, jeli i što vam je Gd. Lerter na pismo vaše odgovorio? Ako vam ne bude ništa dosad odgovorio, a vi mu i opet pišite u smislu prvog onog pisma, i kažite mu da sam vam ja zapovedio, da mu pišete i da je već vreme, da se proračunamo.

Pod strožajšim slovo vzdajanjem ište se ot sviju starešina i ot svešćenstva da po seli svoji, i među parohijani svoji mir i tišina otderžata bude. Ja ću vam ova dana poslati Arhijerejskije Nastavljenje, koje se ima u nedeljni dan po nalogu Ministera Batjanja Narodu pročitati. Pazite da se pobuna kakva u selu neradi, i kažite svemu bratestvu, da se Munarski sela kasajušcijsja poslova sasvim manu, i svoj čin i crkvu paze, inače svaki sledstva sebi prepisati ima, koji se mirjanstvu predao bude.

Ot dolasku kući sad u ovim obstojateljstvama ni misliti nije, jer svakij čas može se šta iskat i treboviti ot mene. Zato nastojte da se vinogradi u svoje vreme urade, baštovanu nuždna pomoć dade i drugi nuždni poslovi otpravljaji.

Manstir naš sad s izgubljenjem porcije, desetka i robote Munarske gubi časti svoji godišnji prihoda, i iz ovoga prizrenja preporučujem vam sčegjenje u svemu. Pandur sad nam nije nuždan, razvi ako ce svakij posao raditi, i sluga biti. Vi pročemu bratstvu predhodite dobrim primjerom, to jest: počnite što i sami u bašti raditi. Ja ne ištem teške poslove, no one, koji će vam svima na zdravlje služiti, a i tako Bog zna, šta nas čeka.

Pozdravite sve i budite zdravi.

U Temiš[var] 18¹⁰⁹ Marta 1848. Vas dobroželjatelj

Sam. Maširević
Arhimandrit

Original. Arh. mănăstirii ortodoxe sîrbe din Bezdin [Munar]. Acte din 1848, f.n.

128

Sibiu, 30 martie 1848.

An den Löblichen Schässburger Magistrat!

Versammelte Nations Universität hat in Erwägung der gegenwärtigen Lage Europas unter besonderen Verhältnissen in den Ländern unseres Gesamt Vaterlandes Oesterreich für nothwendig erachtet solche Massregeln zu treffen, durch welche das Gesamt Vaterland, der Thron, die Constitution, die öffentliche Sicherheit, Person und Eigenthum wider mögliche Gefahren geschützt werden können.

Vor Einführung der beständigen Steuer und der damit verbundenen ständigen Heere, lieferte die Sächsische Nation zu den Landtruppen eine bestimmte die in ihrem Nationalgrundsatz von König Andreas II.

und in der Trinationalaccorda vom Jahr 1693 festgesetzte Zahl selten übersteigende Kriegstruppen von 500 Mann unter Oberanführung und unter dem Banner des Nationsgrafen. Der übrige Theil der Sachsen blieb zuhause um das Gewerbe zu besorgen und die innere Ruhe und Sicherheit der Häuser und Familien zu bewahren. Diesem lag die Pflicht ob, die Zwecke der jetzt beabsichtigten Bürgerwehr zu erfüllen. Daher erhielten auch die sächsischen Städte und Dörfer alle ihre äusserliche militärische Anstalten, Basteien, Burgen, Thürme, Teiche, Festungsgraben usw. und die Einwohner oder Ortsbürger überall die innerliche Auftheilung in Zehnschaften, Nachbarschaften und Hauptmannschaften. Nach Einführung der stehenden Heere haben sich jene Institute fast überall überlebt. Das brauchbarste jener alten Verteidigungsanstalten sind heut zu Tage noch die Bürgerabtheilung in Zehnschaften, Nachbarschaften und Hauptmannschaften, die in neuen Zeiten gewöhnlich zur Emporhaltung einer guten Friedenspolizei, zur Hülfe bei Feuersgefahren und Räuberverfolgungen gebraucht werden. Mit Beibehaltung dieser verfassungsmäßigen corporativen Grundlage ist nun die Bürgerwehr den jetzigen Umständen anzupassen und vorzüglich auch die Lage, den Charakter und die bürgerlichen Beschäftigungen der sächsischen Nation, also hauptsächlich darauf zu achten, damit durch die Bürgerwehrverfassung Fleiß, Sittlichkeit und Wirtschaftlichkeit der Bürger nicht beeinträchtigt werde.

Diese Gründe haben diese Universität bewogen zu beschließen, die Bürgerwehr als altherkömmliches verfassungsmäßiges Institut der sächsischen Nation wieder aufleben zu lassen.

Da es nothwendig ist, daß in dieser Einrichtung die möglichste Einheit in der ganzen Nation besteht, so wird an den Löblichen Magistrat demnächst ein Einrichtungs Plan nachfolgen, wo alsdann über die nach den dortigen Umständen etwa nöthige Abweichungen von mitzuteilenden Einrichtungs Plan jedesmal vorläufig an den Nationsgrafen als das Oberhaupt der einzurichtenden Bürgerwehr zu berichten und die nöthigen Weisungen abzuwarten, überhaupt aber über den Gang der Einführung an belobten Nationsgrafen treu und fleißig zu berichten. Ebenso wird wohl derselbe hiedurch in Kenntnis gesetzt, daß an die H. und allerhöchsten Stellen die erforderlichen diesfälligen Einleitung von hieraus gemacht worden sind.

Inzwischen aber wird ein Löblicher Magistrat hiemit aufgefordert unverzüglich an die Einrichtung der Bürgerwehr in dasiger K. Fr. Stadt und in dem zum dasigen Stuhl gehörigen freien Märkten hand anzuzeigen, indem durch persönliche Beschreibung der zugleich mit Haus und Grundbesitz versehenen oder nur ein zünftiges Handwerk treibenden Bürger, dann der Beamten, Geistlichen, Künstler und Literaten, überhaupt ohne Unterschied des Volksstammes und im Lebensalter von 20 bis 50 Jahren nach gemachter diesfälliger Anzeige beim dasigen löbl. Militair Kommando, um Missverständnissen vorzubeugen, sofort die beschriebene Mannschaft zusammengestellt, militärisch eingetheilt und bis zur Anschaffung der nöthigen Waffenrüstungen und militärischer Haltung, Stellung und Marschieren geübt werden möge.

Die Universität baut auf die ererbte begeisterte, opferwillige Liebe, Treue und Ergebenheit der Sachsenbürger für Fürst und Vaterland, und hofft zuversichtlich, daß weil hiemit nur einem tiefgefühlten allgemeinen Wunsch und Bedürfnis entgegengekommen wird, gegenwärtige Anordnung mit der grössten Bereitwilligkeit, mit entschiedenem

Ernst und Eifer mit dem wärmsten edelsten Patriotismus aufgenommen und ausgeführt werden wird, um so mehr, da es wohl derselbe für seine unerlässliche Pflicht erachten wird dem Volke Zweck und Absicht offen und frei darzulegen und für das hohe grosse Ziel zu erwärmen.

Von der Sächsischen Nations-Universität, Hermannstadt den 30ten März 1848

Franz Salmen

Original. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Sighişoara, nr. 944/1848. Foto: 6 385—6 387. Exemplarul trimis oraşului Braşov, v. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Braşov, nr. 2 405/1848. Foto: 7 334—7 337.

129

Tirgu Mureş, 30 martie 1848.

Nagy Méltóságú Fő Kormányzó Gróf Úr! Kegyelmes Uram!

Kormányom alá bízott nemes szék kebelében, Istennek hála még minden csendességbe vagyok.

Itt a városon az a nem gyenge alapon épült hír terjedett el, hogy az írnoi ifjúság ma délután össze akar gyűlni, hogy a kétféjű sasokat le szedje.

Erre nézve a város fő bírójával beszéltem, hogy a só árulókat privatim, de egyenként találja meg, s tanácsolja nékiek az ingerültség elkerülése végett a cím lapok levételét; úgy a királyi táblai elnök úrral is tanácskoztam, hogy ha lehet, a gyűlést akadályoztassa meg, vagy legalább az ifjak feltett szándékának meg változtatására talájjon módot.

Leg nagyobb baj van a kamarai fiók pénztár cím lapjával, mert méltóságos Donáth Sándor úr nincsen itt, ki rendelkezhetne, de ha az ifiakat más ként zabolázni nem lehetne, bátor lések önfejemtől is levétni, mintsem leg kisebb kitorésre is jöjjen e dolog.

Rendelkezésem következtébe, minek előtte nagy méltóságodnak folyó év 621 szám alatt költ rendelését mai napon tisztelhattuk volna is, Sándor Antal úr tegnap kisebb mértékben ezer egy néhány száz Pvfotkat pengő pénzt bé váltott.

Melyeknek jelentések után, *hódoló méj tisztelettel maradok nagy méltóságú fő kormányzó gróf úrnak alázatos szolgája*

Marosvásárhely 1848 március 30

G. Toldalagi Ferenc
főkirálybíró¹

Preamărite domnule conte prim-guvernator!

Milostivule domn!

În nobilul scaun încredințat cîrmuirii mele slavă Domnului totul se află încă în liniște.

Aici în oraş s-a răspîndit însă acel zvon destul de întemeiat, cum că tinerii canceliști vor să se întrunească azi după-masă, pentru a în-lătura blazoanele cu pajura cu două capete.

Cu privire la aceasta am discutat cu judele prim al oraşului, ca negustorii de sare să fie vizitați în mod privat unul cite unul și să fie

sfătuiți să înlăture firmele, pentru a se evita agitația. La fel l-am sfătuit și pe președintele Tablei regești, că dacă e posibil să împiedice ședința, ori să găsească măcar o soluție în vederea schimbării intenției tinerilor. Problema cea mai spinoasă este emblema casieriei sucursalei camerale. Întrucît domnul Donáth Sándor care ar putea să decidă, nu este aici, dacă tinerii nu vor putea fi ținuti altfel în frîu, va trebui să am curajul s-o iau jos pe propria mea răspundere, pentru evitarea celei mai mici agitații.

Încă înainte de a fi onorat azi dispoziția înălțimii voastre din anul curent sub numărul 621, în urma dispoziției mele domnul Sándor Antal a schimbat ieri o cantitate mai mică de monedă de o mie și cîteva sute de florini.

După cele raportate mai sus rămîn cu stimă adîncă serv supus al măritului domn conte prim-gubernator.

Tirgu Mureș, 30 martie 1848

g. Toldalagi Ferenc
jude suprem regesc¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 654/1848. Foto: 2 456—2 457.

¹ În răspunsul său din 2 aprilie, guvernatorul aprobă dispozițiile luate de Toldalagi. V. *Concept.* Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 654/1848. Foto: 2 458—2 459. În aceeași zi de 2 aprilie, Toldalagi a completat acest raport. El a scris guvernatorului că tineretul s-a adunat, dar a reușit să aplaneze lucrurile. V. *Original.* Ibidem, nr. 701/1848. Foto: 16 359.

130

Tîrnăveni, 30 martie 1848.

Nagy méltóságú gróf, Császári Királyi kamarás, valóságos belső állományi titkos tanácsos fő ispány, és fő kormányzó úr! Kegyelemes uram!

A jelen környülményeknek a kormányom alá legfelsőbb kegyelemből bízott nemes megyébe következtet hatása felől jelentésemet nagy méltóságodhoz tegnapelőtt 187 E számok alatt felküldeni kötelességemnek esmertem, nem is látom szükségesnek, hogy mostani kedvetlen elfoglaltatását nagy méltóságodnak jelen felterjesztésemmel terhelyem, ha csak további nyugtalan lépések meg előzése tekintetéből meg nem ígértem volna; arra számítottam, hogy a törvénykezésnek, a hosszas ország gyűlése alatt meg akadályoztatott folyamát, a jelen törvény szakasz alatt maga rendébe helyezzem, mert a múlt törvény szakasz alatt a bírák nagyobb része az öszveírás és sors vonás által, a törvény-széken megjelenni akadályoztatva lévén, a közönséges törvényszéken fontosab magány ügyek nem kezeltethettek — ezen feltételem nagyobb ellenzésre talált tegnap, mert az ide közelebb lakó s itt megfordult birtokos urak egész elhivatásoknak tartják egymást a történtek utanni következtetések és mindenfelől felkapott hírek által rémülésbe hozni, úgy hogy nem egyszer szemlélttem, mint nevededik félelmek ezen uraknak a beszélgetés alatt fokként; az úrbéri viszonyok változtatása általi veszteség sok aggodalmat szül, de az a jövendőt illeti, hanem jelenben valamely rabló csoport általi megtámadtatástóli félelem okoz nagy

rémülést, én a mit rendelkezés útyán józanul tenni lehet, a megye állásának biztosítására nézve megteendem, a nemes megye közgyűlését, mely higgattabb elméjű urak meg egyezésével, későbbre határoztam azon reménnyel, hogy addig az első ijedség egy csendesebb megfontolásnak időt enged — és későbbre, a nemes megye végezéseire nézve a körülmények biztosabb irányt adnak, ezeket előre bocsátva, jelentem hogy tegnap a törvényszék ülésébe lépik az ügyvédi kar elnöke, azon jelentéssel, hogy az ügyvédi kar töllem a közgyűlésnek rövid napok alatti egybehívását követeli, rövid tanácskozás után ezen követelésnek megvetése helyett el enyészttetése cél arányosabbnak ítéltetett — mivel az ügyvédek mellett több más egyének is voltak, azért az ügyvédi kar-nak a széke eleibe szóllítása után kifejeztetett, hogy a hosszas törvény szünet az előbbi törvényes szakaszon rövid ideig tartott székezés után számos függőbe maradt perek ellátását, a honni törvények és táblai utasítás mind a bíráknak, mind az ügyvédeknek köteleségévé teszi; — leginkább megnyugtatásul szolgált azon elmélet, hogy a közgyűlésnek éppen köz értekezés következtében az előtti napon lett köröztetése és a szomszéd törvényhatóságokkali tudatása után, a napjának minden ok-nélküli megváltoztatása az országban most méltán rémülést okozna; így ezen követelés elenyészttet, hanem délután mások érkezttével, a nemzeti őrségnek Medgyesen lett felállittása híre, valamint más hírek is már nállunkis az aggodalmat nevelték, azért követeltetett, hogy nagyméltó-ságodnak az itteni rémülés felől és valamely véletlen támadás esetére utasítás és fegyveres védelem kijelelése végett jelentést tegyek! — ezt azon okból, ne hogy még valamely úgynevezett demonstratiot szüksé-gesnek vélyenek, folyó hó 24ról 562. E. számok alatt tisztelt rendelés-sel² egybe függőleg megjelenten kötelességemnek tartva, mély tiszte-lettel maradtam

Kegyelmes uram nagyméltóságodnak alázatos szolgája
Dicsőszentmárton, 1848. Mart. 30án

Gróf Haller Ignác
fő ispán

Preamărite domn conte, camerar regal imperial, comite suprem,
consilier intim aulic și domn prim-guvernator!
Milostivule domn.

M-am considerat dator a trimite măriei voastre încă alaltăieri, sub numărul 187, un raport despre influența exercitată de evenimentele actuale asupra nobilului comitat încredințat cîrmuirii mele. N-ar fi trebuit să vă deranjez în preocupările actuale pline de griji ale domniei voastre. Dar pentru a preîntîmpina eventuale acțiuni neliniștitoare raportul a devenit necesar. În cursul actualului ciclu legislativ am sperat să readuc la normal activitatea justiției, care a fost perturbată în timpul lungii Diete. Într-adevăr, în timpul ciclului legislativ precedent nu au putut fi dezbătute problemele private mai importante la instanțele ordinare, deoarece majoritatea judecătorilor au fost împiedicați să apară la tribunale din cauza conscrierilor și a tragerilor la sorți. Această intenție a mea a întîmpinat ieri o opoziție deosebită, fiindcă proprietarii care locuiesc în apropiere și trec pe aici au obiceiul de a se înspăimînta unii pe alții cu situații imaginate, deduse din cele întîmplute și cu știri false aduse din toate părțile. Astfel, am observat nu o singură dată cum crește treptat frica acestor domni în timpul discuțiilor. Pierderile pro-

vocate de schimbarea relațiilor urbariale aduc multă îngrijorare în ceea ce privește viitorul. În prezent provoacă spaimă, frica de un atac din partea unei bande de tihhari. Eu am întreprins tot ceea ce am considerat util, pentru asigurarea securității comitatului conform dispozițiilor [în vigoare]. Am aminat adunarea comitatului pentru o dată ulterioară după ce m-am consfătuțit cu cțiva domni înzestrați cu minte clară. Am făcut-o cu acea speranță că după prima spaimă va urma o judecată mai chibzuită și cu acea convingere că mai tırziu circumstanțele vor determina o direcție mai adecvată în luarea deciziilor de către nobilul comitat.

După cele de mai sus vă informez că ieri s-a prezentat la ședința judecătoreiei președintele baroului avocațial cu acea înștiințare că pretinde de la mine convocarea cīt mai grabnică a adunării. După o scurtă sfātuire s-a hotărīt că e mai consult să fie refuzate astfel de revendicări în loc de a le discuta. Dar alături de avocați au fost numeroși indivizi. După chemarea baroului avocațial în fața scaunului s-a ținut o scurtă ședință. Prin hotăririile ei s-a decis ca legile din țară și ordinele date de Tablă să devină obligatorii atit pentru avocați, cīt și pentru judecători după lunga pauză judiciară. S-a decis de asemenea să se ia în dezbaterre procesele lăsate în suspensie. Părerea cea mai liniștitoare a fost aceea că aminarea fără nici un motiv a adunării ar provoca pe drept cuvint temeri în țară, acum cind vestea întrunirii ei s-a pus în circulație din ziua precedentă și a fost adusă la cunoștința jurisdicțiilor vecine. Astfel aminarea n-a mai fost acceptată. Dar veștile despre înființarea unei gărzi cetățenești la Mediaș, despre noile revendicări formulate după-masă, precum și alte știri sosite [intre timp] au sporit și la noi îngrijorarea. De aceea mi s-a cerut să vă înainteț un raport¹ despre teama de aici și despre încropirea unei apărări înarmate în vederea înlăturării unor eventuale răzvrătiri. Pentru a evita unele demonstrații m-am considerat dator a vă trimite această înștiințare sub numărul 562, alături de raportul² din ziua de 24 a lunii curente.

Rămın cu stimă adincă al măriei voastre serv supus
Tirnăveni, 30 martie 1848

Contele Haller Ignác comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 705/1848. Foto: 80—82.

¹ Cf. doc. 190.

² V. doc. 44.

131

Arad, 30 martie 1848.

Mártius 30-án tartott Közgyűlés.

Galsa községe görög nem egyesült vallást követő lakosságának nevében előnkbe terjesztett folyamodvánt, melly szerént ez előtt 13 évekkel a görög egyesültek részére azon körülménynél fogva, hogy a lakosság nagyobb része ezen hitre tért, megye választmányilag elvett galsai szentegyházat, most azon közbejött körülmény következtében, hogy

időközben a lakosságnak legnagyobb része ismét a görög nem egyesült hitvallásra visszatért, visszaadatni szorgalmazza, — hivatkozva ugyan ezen állapotban múlt év szeptember 23-án 1547. szám alatt felterjesztett felírásunkra ./ alatt azon kérésünk mellett felterjesztjük: hogy az igazság és vallási jogegyenlőség érzetétől fellelkesedett ezen lakosság a mostani körülmények között annyival könnyebben, miután kérésük igazságos voltát megynék közönsége is elismervén e részben a közbe járulást szükségesnek találta — erőszakos foglalása s így a közcsend és rend tetteles megháborítására vetemedhetnék, — méltóztassanak ezen közbejöheto erőszakos merényletek elhárításáért a felsőbbi intézkedéseket, mellyek következtében ezen lakosság kérése teljesítésbe vitessék időhalogatás nélkül mielőbb elrendelni. Kik is s.a.s.¹

Adunarea comună ținută la 30 martie.

Petiția prezentată în fața noastră în numele locuitorilor ortodocși din comuna Gașa insistă să li se restituie biserica din satul lor. Cererea o motivează cu aceea că în urmă cu 13 ani comitetul comitatens a dat-o greco-catolicilor, luind în considerare împrejurarea că majoritatea populației a trecut la noua credință. Acum însă, în conjunctura nou creată, cea mai mare parte a aceleiași populații s-a reintors la ortodoxism.

Înaintăm petiția referindu-ne la adresa înaintată tot în această problemă în ziua de 23 septembrie a anului trecut sub numărul 1547. Însistăm să fie aprobată deoarece acești locuitori entuziasmați de sentimentul egalității în drepturi și în religie ar putea să recurgă la ocuparea silnică [a bisericii]. În felul acesta s-ar tulbura efectiv liniștea publică și ordinea.

În plus, populația din comitat a găsit necesar a interveni într-o atare problemă, recunoscînd caracterul just al cererii.

Pentru înlăturarea unor acțiuni violente ce s-ar putea produce, binevoii a ordona cît mai curînd dispoziții superioare, pentru ca pe baza lor să se satisfacă cererea populației fără nici o întîrziere.

Cei care rămînem etc.¹

Concept. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat Arad. Acta Congregationum, nr. 592/1848.

¹ Pentru răspunsul palatinului, v. doc. 166.

132

Olosig, 30 martie 1848.

Minister Elnök Úr!

E folyó hó 23ról sebes postán jött 2k szám alatti rendeletét¹ folyó hó 26a d.e. 11 órakor épen akkor valék szerencsém venni, a midőn a 4. központi városok polgári és ifjúsági őrsapata a nagyváradi kis piaccon összeseregelve egész ünnepélyességgel a haza hűségére és oltalmára az eküet letette, a rendelt közgyűlés mint első jelentésembe feljelentetem, Martius 27n más nap tartatván², ott a felidézett 2k sz. a. kör le-

vél felvételén, a hány szakaszra oszlik a megye, annyi küldöttségek nevezettek ki, szám szerint 21, minden küldöttségbe egy elnök, szakaszbeli szolgabíró esküdtjével, melyek a törvények kihirdetéséig állandóul a rendelethez képest működni fognak, az egyformaság tekintetéből, nehogy a hány szakasz, annyiféle képen történjék a leendő törvénycikkek magyarázata, az összes küldöttség elébb eljárás mintát készített, mely más nap a megye által helybe hagyatván, a törvénycikkek magyar és oláh nyelven 4000 példányokban kinyomtatattani rendeltetvén a küldöttségek e napokba még működéseiket elkezdendik. A közgyűlés tárgyai

1ő nap valának a nádor levele³, mire hála felírás ő felségéhez, ödvözlő a nádor és minister elnökségedhez határoztatott, — melyek már eddig rendeltetésök helyére is jutának, továbbá a már felhívott kör rendelet, az esméretes 12 leendő törvények felolvastattak, követ Reviczki Menyhért lemondásával Beöthy Ödön elébb megyei őrsereg fő vezérének, azután ország gyűlési követnek ki kiáltatott s elválasztatott és Bihar megyei főispánnak leendő kinevezetése eránt minister elnökséged alázattal felkéretni rendeltetett, a mi már meg is történt, végre a küljárásokban az őrseregnek miképen leendő mielőbbi felállíttatása eránt küldöttség neveztetett ki, az nap több ezerekből állott közönség seregllett össze, a terembe be nem férvén, a megyeház térért elfoglalvák, az ő világ címe szerint urak számosan, köz nemesség igen kevesen, új polgár társok legtöbben valának, a gyűlés nagy lelkesedéssel, legszebb renddel és illedelemmel folyt.

2k nap a köz ügyek tárgyalásán kívül polgártárs Klobusiczky János ideiglenes őrsereg vezérének választatván, a helytartó tanácsnak sajtó és censura felszabadulása tárgyában keletkezett intézménye véteztett fel, az óvási pontok közül a bíraskodás változást szenvedvén, az esküdti szék eljárása állapíttatott meg, és 25 polgár társak arra nézve ki is nevezettek.

3k nap a már megtörtént kinevezések tárgyában sebes postán még is későn érkezett helytartó tanácsi intézmény, mint szinte minister elnökségednek az nap vett 3k sz.a. rendelet⁴ olvastatott fel, és ennek következtében az állandó központi küldöttséget a közönség hozzá járulásával s bele egyezésével ki is neveztem; a vidéki őrsereg felállítási küldöttség javallata kerülvén szőnyegre helyben hagyva, tellyesedésben vétel végett az illetőknek kiadatni rendeltetett, és az nap több sürgetősebb magán ügyek is tárgyalattak.

Ma 4k nap a tegnapi határozatoknak meghitelesítésével a közgyűlés berekesztetett — és pedig a küldöttségeknek működhetések miatt, melyekben általánosan a szolgabírák s esküdtek elfoglalva vannak; az egész gyűlés rend, békesség, csendesség és köz bátorság élvezésével múlt el, egy szóval hála Istennek eddig semmi bajunk se kint, se bent 200 □ m téren és majd 500.000 népesség közt⁵, az ezüst pénz szűke miatt hallatszik ugyan itt, ott szó emelkedni, de ez eránt már tévén jelentést, reméllem rövid idő alatt azon is segítve leszen.

A rendelet többi pontjaira alázatosan jelentem: hogy a helybeli katonai altábornagynak ./ a. ide mellékelt tudósítása szerint, miután már a polgári őrseregnek 300 fegyvert kölcsönözött, több fegyverrel nem szolgálhat — e szerint az itteni általános hazafiúi lelkesedésnél fogva, egy ezer szuronyos fegyverekre és vagy 500 kardokra a lovas őrsereg számára lenne szükség.

A megyében szerte széjjel gyalog és lovas katonaság mintegy 1500n felül van, ez ugyan a népesség és a megye kiterjedéséhez képest nem igen sok, és nem ártana ha több lehetne, de hogy a föld népe terhével ne történjék, inkább gyalog katonaság lenne óhajtható, azt is csak pro superabundenti cautela, nehogy a véletlen káros lehessen, én részemről ugyan semmit se félek, és mitől se tartok.

A központi polgári és ifjúsági őrsereg számának kivonatát a .//. .///. és 4/. alatt ide mellékelve addig is, még a most szerkezendő külvidekieket is felmutatni szerencsém lehetne, megkívántatott tudomány végett itten felküldeni nem kések.

Lévén egyébberánt magas kegyeibe magyar őszinteséggel és tellyes tisztelettel ajánlott⁶. Váradolasziban Martius 30n 1848.

Méltóságodnak alázatos szolgálja Bihar megyei törvényhatósági elnök

Sántha György

Domnule prim-ministru!

Am primit cu satisfacție ordinul¹ d-voastră din ziua de 23 a lunii curente sub numărul 2, sosit cu poșta rapidă în 26 a aceleiași luni la ora 11. Tocmai atunci s-a adunat în piața din Oradea a patra gardă cetățenească și de tineret din partea principală a orașului și a depus cu mare solemnitate jurământul de devotament față de patrie, pentru apărarea ei.

Precum am anunțat în prima mea informare, adunarea programată s-a ținut în ziua următoare, adică în 27 martie². Ea a acceptat circulara amintită sub nr. 2. Acum s-au constituit 21 de delegații în funcție de numărul plaselor din comitat. Fiecare delegație și-a ales un președinte. Conform ordinului, fiecare președinte va acționa oricând va fi necesar împreună cu juratul judeului nobiliar de plasă pînă la promulgarea legii. Pentru a evita explicarea legilor în atîtea feluri cîte plase sînt și a asigura aplicarea lor în mod uniform, delegații au alcătuit mai întii un model de procedură, care a fost aprobat de comitat în ziua următoare. S-a ordonat tipărirea legilor în 4000 de exemplare, atît în limba maghiară, cît și în limba română. Delegațiile își vor începe activitatea în aceste zile. Subiectele adunării au fost:

În prima zi scrisoarea palatinului³. S-a hotărît trimiterea unui memoriu către maiestatea sa, a unei adrese de salut către palatin și a alteia către domnia voastră prim-ministerială. Acestea au și ajuns pînă acum la locurile lor de destinație. În cele din urmă s-au citit cele 12 legi cunoscute și circulara sus-amintită. În urma demisiei deputatului Reviczki Menyhért, a fost propus deputat la Dietă cel ce a fost ales mai întii comandant suprem al garnizoanei comitatense. S-a decis a vă cere cu umilință domniei voastre prim-ministeriale aprobarea numirii lui în funcția de comite suprem al comitatului Bihor. Aceasta pînă acuma s-a înfăptuit. S-a mai format o delegație pentru înființarea gărziilor cetățenești în plasele exterioare. În această zi s-a adunat o mulțime de cîteva mii de oameni. Întrucît nu au încăput în sală, au ocupat piața prefecturii. Conform vechii ierarhii, au participat mulți domni, dar prea puțini nobili de rînd. Elementul burghez a fost predominant.

Adunarea s-a desfășurat într-o atmosferă de mare entuziasm, în cea mai frumoasă ordine și decentă.

A doua zi, în afară de dezbaterile problemelor publice, Klobusiczky János a fost ales în funcția de comandant provizoriu al gărzii cetățenești. S-au luat măsuri pe linia dispozițiilor guberniale privind libertatea presei și a cenzurii. Arbitrajul a suferit schimbări; s-au numit 25 de persoane în vederea elaborării modalității de acțiune a comitetului de jurați.

În a treia zi s-a dat citire dispoziției guberniale sosită cu întârziere, deși cu ștafetă, în legătură cu numirile deja înfăptuite, de asemenea și ordinului numărul 3 al domniei voastre prim-ministeriale primit în ziua respectivă¹. În urma acestora am și numit deputăția centrală permanentă cu contribuția și consimțământul publicului. A fost discutată propunerea de întocmire a gărzilor provinciale și s-a aprobat. S-a ordonat respectivilor înfăptuirea acestora. În aceeași zi s-au discutat și alte probleme private urgente.

Astăzi, a patra zi, după legalizarea hotărârilor luate ieri, adunarea a luat sfârșit, pentru ca deputațiunile să-și poată desfășura activitatea. În cadrul lor juzii nobiliari și jurații sînt în general cei mai solicitați. Adunarea a decurs în ordine, pace, liniște și siguranță publică. Într-un cuvînt, slavă domnului, nu am avut nici un necaz nici în afară și nici aici, în această piață de 200 m², între aproape 500 000 de oameni⁵.

În unele părți se manifestă nemulțumiri din cauza lipsei banilor de argint. În această privință am trimis deja rapoarte. Sper că vom putea lua măsuri și în acest sens. Cu privire la celelalte puncte ale ordinului vă raportează cu supunere că potrivit înștiințării generalului locotenent din localitate, aici anexată, nu ne pot da mai multe arme, deoarece au împrumutat deja gărzii cetățenești 300 de puști. Dar pentru satisfacerea patriotismului entuziast, ar mai fi necesare o mie de puști și vreo 500 de săbii pentru garda cetățenească de cavalerie. În raport cu numărul populației și cu întinderea comitatului, acestea nu ar fi prea multe și n-ar strica dacă ar fi și mai numeroase. Pentru ca populația să nu fie totuși împovărată, ar fi de dorit mai ales sporirea numărului infanteriei. Dar și aceasta, numai *pro superabundenti cautela*, cu condiția să nu fie dăunătoare. Eu, din partea mea nu mă tem de nimic.

Lista gărzilor din provincie se întocmește acuma. Pînă cînd voi avea norocul să v-o expediez nu voi întârzia a vă trimite, în scopul luării la cunoștință, lista gărzii cetățenești și de tineret din centrul [Oradiei], anexată aici sub. II, III, și 4/.

Mă recomand grațios ca serv umil al măriei voastre cu sinceritate maghiară și deplină stimă⁶.

Oradea, martie 30, 1848.

Sántha György
președinte de jurisdicție al
comitatului Bihor

Original. Arh. St. Budapesta. Az 1848/1849-i Miniszterium Levéltár. Miniszteri Ideiglenes Bizottmány, Belügy. 180/1848. Foto: 1216—1219.

¹ Conținutul circularei primului ministru Batthyány Lajos din 23 martie este aproape identic cu conceptul circularei nr. 2 din 19 martie (v. doc. 16). Circulara din 23 martie se află în copie în extrasul procesului-verbal al comitatului

Bihor din 27 martie 1848 (Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány, nr. 215/1848. Foto: 12 769—12 773). Ea a fost publicată în *Múlt és Jelen* din 7 aprilie 1848, nr. 28, p. 167 (poartă data de 23 aprilie 1848, cu mențiunea că reprezintă cea de-a doua circulară a primului ministru).

² Pentru descrierea desfășurării adunării din comitatul Bihor din 27 martie 1848, v. în *Múlt és Jelen*, nr. 30, 14 apr. 1848, p. 78 și nr. 31, 18 apr., p. 183.

³ V. doc. 114, nota nr. 1.

⁴ V. doc. 31.

⁵ Numărul de 500 000 este evident exagerat.

⁶ Autorul raportului face parte din rindurile nobilimii maghiare care deținea toate dregătoriile la nivelul comitatelor transilvănene locuite în majoritate de români. Este astfel explicabil tonul patriotard cu care își încheie raportul.

133

Brașov, 30 martie 1848.

Adresse an den Magistrat und die Communität von Kronstadt
Löblicher Magistrat und löbliche Communität!

Die gewaltigen Bewegungen der Gegenwart, hervorgebracht durch das gleichzeitige Ringen beinahe aller Völker des europäischen Staatenverbandes, und besonders der österreichischen Monarchie, nach Fortentwicklung und freierer Gestaltung ihrer bürgerlichen Verhältnisse, konnte auch uns nicht unberührt lassen. Mit wachsender Spannung sind wir der Entwicklung dieser Weltereignisse gefolgt, und je mehr wir durch die Vorgänge in den verschiedenen Provinzen des österreichischen Kaiserreiches in die Bewegung mit hineingezogen wurden, desto dringender wurde auch unsere Aufmerksamkeit auf die Zustände unsres eigenen Vaterlandes, Volkes und unserer Bürgergemeinde gelenkt. Immer klarer wurde uns das Bewußtsein des Stillstandes, ja des Rückschrittes besonders in unsern inneren bürgerlichen Verhältnissen; immer deutlicher erkannten wir, daß die uralte, in ihren Grundlagen und ihrem eigenthümlichen Geiste so freie Verfassung unserer Väter durch unpassendes Bei- und Nebenwerk beinahe bis zur Unkenntlichkeit entstellt, verbaut und überbaut sei; immer fühlbarer in seiner ganzen Schwere ward uns besonders das nach und nach eingeschlichene, freier Männer unwürdige Bevormundungs-System in unsern öffentlichen Berathungen, in der Wahl unserer Vertreter, unser Beamten, in der Verwaltung unseres Gemeinde- und National-Vermögens, überhaupt beinahe in allen unsern bürgerlichen Verhältnissen. Dieser traurige Zustand ward uns immer unerträglicher und mußte in uns den schon längst gehegten Wunsch und das sehnliche Verlangen steigern, daß unsere Verfassung in ihrer ursprünglichen Reinheit wieder hergestellt und im Geiste der fortgeschrittenen Zeit erneuert und erweitert würde, wofern wir würdige Nachkommen unserer freien Väter sein und den Namen eines constitutionellen und den Geist der Zeit erfassenden Volkes nicht nur zum Schein tragen, sondern mit Recht verdienen wollen.

Durchdrungen von diesen Ueberzeugungen und getrieben von den Pflichten der Ehre und Manneswürde haben wir uns zu gegenwärtiger Adresse an unsere gesetzlichen Vertreter geeinigt und legen in derselben ihnen folgende Hauptpunkte der Wünsche, deren Erfüllung und Verwirklichung wir unter den obwaltenden Zeitumständen als dringend nothwendig erachten, zu ungesäumter Verhandlung vor:

1. Reform in der Organisation der Communitäten, und dabei vornehmlich: a) Wahl ihrer Mitglieder aus allen und durch alle beeidigten Bürger; b) Wahl nicht auf Lebenslang.

2. Wahlfähigkeit jedes qualificirten Bürgers zum Conflux- und Landtags-Deputirten.

3. Abschaffung aller Candidation bei jeder Art von Wahlen.

4. Oeffentliche Rechnungslegung über unsre öffentlichen Kassen.

5. Oeffentlichkeit der politischen Berathungen bei Communitäten, Magistraten und der Nations-Universität.

6. Oeffentlichkeit und Mündlichkeit der gerichtlichen Verhandlungen.

7. Aufnahme der Walachen in den gleichberechtigten Bürgerverband des Sachsenlandes.

8. Zur Wahrung und Regelung der freien Presse unverzügliche Einführung von Schwurgerichten.

Neben diesen mehr unser inneres Verfassungsleben berührenden Verbesserungen wünschen wir noch, die gemeinsamen Interessen des Vaterlandes nicht verkennend, daß die Berathungen darüber, wie die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn ohne Gefährdung unserer Nationalität zu Stande gebracht werden könne, sobald als möglich beendigt werden mögen.

Das sind unsere nur beiläufig angedeuteten Wünsche. Wir verlangen hiermit keinesweges gewaltsamen Umsturz des Bestehenden, wir wollen nur Befreiung unserer Verfassung von eingeschlichenen Mängeln und Zurückführung derselben auf ihre frühere Reinheit — mit zeitgemäßen Erweiterungen, wir wünschen nur weise Berücksichtigung der gegenwärtigen Lage der Dinge.

Indem wir nun diese unsere Wünsche unserer löblichen Vertretern an das Herz legen, bitten wir nochmals, dieselben schleunig in Verhandlung zu nehmen, zu berücksichtigen und deren baldige Verwirklichung im verfassungsmäßigen Wege herbeizuführen.

Publicat în *Satelitt des Siebenbürger Wochenblattes*, Braşov, 3 apr. 1848, nr. 27, p. 125.

134

Oravița, 30 martie 1848.

Tekintetes Alispán Úr!

Március 27én kelt nagybecsű hivatalos levelére válaszolni sietek.

Midőn a március 23i hirdetményt bocsátottam ki, a minister elnöki körlevél¹ előttem még ismeretlen vala, melyet csak 24én délután kezemhez vettem.

A körülmények akkor komoly színt viseltek. Az itteni megyei tisztviselők utasítást még nem vettek és magok is kételkedtek a csend fentarthatása iránt. Hírek szállongtak, hogy a nép közt azon hiedelem terjesztették, mintha a kamarai tisztek a célba vett úrbéri föld fel szabadítása ellen dolgoznának. Itt helyben is voltak emberek, a kik egy Pest vagy Temesvár féle² népgyűlést tartani akartak. Illy körül-

mények közt kötelességemnek tartottam a kedélyeket az ismert hirdetés által megnyugtatni, mi is telyesen sikerült.

Hogy azomban távolról sem szándékom vala a tekintetes megye és tekintetes uraságod mint felelős alispánnak hatósága ellen vagy nélkül a boksáni uradalomnál a kérdéses intézkedést meg tenni, mutatja, hogy a boksáni számtartóságnak azon jelentésére, hogy Papházy főszolgabíró úr időközben kapott utasítása következtében a hirdetményt ellenzi, a mellékletben olvasható választ adtam, miszerint minden a tekintetes alispán úr vagy főszolgabíró által a köz bátorság fentartása végett tett rendelkezéseiket teljesíteni el ne mulassza.

Remélem, hogy ezáltal a tekintetes alispán úr kívánságát meg előztem.

Ezen alkalommal felhíva érzem magamat a tekintetes megye és a bánya helyek közti viszonyokra nézve nézeteimet kimondani.

A bánya helyek százados függetlenségüket a hajdani lugosi Krei-samt és az 1779ki újra felállított megye irányában fentartani ügyekeztek. A bászági bánya igazgatóság és kerületi törvényszék ötet abban gyámolítani kötelességének tartotta, mert ezen bánya helyek, ha minden megelőző intézmények nélkül a megye hatósága alá kerülnek, a falusi községek eddig nem iríglyendő állapotához süllyedtek, és minden befolyásuk nélkül választott, de érdekeiket sem ismerő tisztviselők kényére hagyattak volna.

Most azonban a körülmények egészen változtak, a felelős ministerium alakítva van; a képviseleti rendszer alapján a megyei és országos követek választásában e bánya helyek lakossai is kétség kívül részt veendenek. Most tehát az eddigi állapothoz való ragaszkodásra minden ok elenyészett, és a komoly körülmények őszinte egyetértést és gyors hivatalos kezelést igénylenek.

Azért felsőbb jóvá hagyása reményében kijelentem, hogy kész vagyok további felsőbb rendelkezésig minden politikai rendelményeket a tekintetes alispán úrtól elfogadni és a bánya helyekre nézve végre hajtani. Ha felette sürgetős volna a tárgy, akkor tekintetes uraságod a Lugoshoz közelebb fekvő bánya helyekben, úgy mint Boksa, Resica. Gladna és Dognácskabányán lévő tisztségekhez egyenesen rendelését intézni, engem pedig egy úttal afelől értesíteni méltóztassék.

Hogy ezen kiegyenlítési ajánlat közértelmű elfogadása által a 15k évi vizsgálkodás rögtön elenyészik, bizton reméli.

Oravicabányán 1848. évi március hó 30kán

A tekintetes alispán úr alázatos szolgája.

Onorabile vicecomite!

Mă grăbesc a vă răspunde la prețioasa scrisoare oficială din 27 martie¹. Cînd am dat anunțul din 23 martie, circulara prim-ministerială a fost necunoscută pentru mine. Am primit-o doar în după-masa zilei de 24.

Circumstanțele erau atunci de factură serioasă. Funcționarii comitatului de aici încă nu primiseră instrucțiuni și aveau îndoieli în legătură cu menținerea liniștii. S-a zvonit că în popor s-a format acea convingere, că ofițerii camerali ar acționa intenționat împotriva eliberării pămînturilor urbariale. Și aici au fost oameni care au vrut să țină o adunare populară la fel cu cea din Pesta sau Timișoara². În atari împrejurări am considerat ca o datorie a liniști spiritele prin anunțul cunoscut, ceea ce mi-a reușit pe deplin.

La raportul administrației din Bocșa prin care în urma indicațiilor primite între timp de la vicecomitele Papházy se dezaprobă anunțul, am dat răspunsul ce poate fi citit în anexă. Nu se va omite a se îndeplini dispozițiile date de onorabilul domn prim-jude nobiliar și de judele nobiliar cu privire la menținerea siguranței publice. Acest fapt arată că n-am intenționat nici pe departe a face demersurile respective la moșia din Bocșa contra sau fără autoritatea onorabilului comitat și a domniei voastre stimate vicecomite răspunzător. Sper că prin aceasta am venit în întimpinarea dorinței onorabilului vicecomite.

Mă simt chemat cu această ocazie a-mi spune părerea despre relațiile dintre onorabilul comitat și localitățile miniere.

Localitățile miniere și-au menținut independența seculară față de vechiul „Kreisamt“ lugojan și față de comitatul nou format în 1779.

Direcțiunea montanistică a Banatului și judecătoria districtului au considerat ca o datorie a lor să conducă aceste localități. Altfel aceste localități miniere ar fi ajuns, fără dispoziții prealabile, sub jurisdicția comitatului și ar fi decăzut la starea de neînviat a comunităților sătești și deci la discreția funcționarilor, care au fost aleși fără nici o contribuție a lor și nu le cunosc interesele.

Acum însă împrejurările s-au schimbat radical, întrucît s-a format un guvern responsabil pe baza regimului reprezentativ. Populația acestor localități miniere va participa fără îndoială la alegerile de deputați pe țară și pe comitat. Acum au dispărut deci toate motivele de a menține vechea situație. Seriozitatea conjuncturii necesită o bună și sinceră înțelegere. Ea solicită măsuri oficiale urgente.

De aceea, în speranța aprobărilor superioare, declar că sînt gata să accept și să execut în localitățile miniere, pînă la dispoziții superioare ulterioare, toate ordinele cu caracter politic de la onorabilul vicecomite. Dacă subiectul este foarte urgent, atunci binevoîți a adresa în mod direct ordin către oficialitățile localităților miniere din apropierea Lugojului, ca de ex[emplu] către: Bocșa, Reșița, Gladna, Dognecea. Iar pe mine binevoîți a mă înștiința despre acesta.

Sper și am siguranță că prin adoptarea generală a acestei propunerii mediatore va dispărea imediat conflictul care dăinuie de 15 ani.

Oravița, 30 martie 1848

Servul umil al onorabilului domn vicecomite

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 162/B. Foto: 11884—11886.

¹ V. doc. 10.

² Cf. doc. 14.

Viena, 30 martie 1848.

1848. március 30. Bécs

Tisztelt Barátom!

Tegnap estve estafetta által tudósítottalak holmikról¹ — ma veszem azon gyűlésnek nyomtatott resultatumat — mely Bethlen János és az öcsém, Lajos vezérletek alatt alakult. Erre nézve csak két, de igen

nagy aggodalmom van. Az *első*, hogy az ily színű gyűlések ne perpetuáltassanak, mert bármilyen jól lennének eleinten vezérelve, tapasztalásból látjuk, hová szoktak fajulni, mily könnyen válnak klubokká és abszorbeálnak minden törvényalapította hatóságot. A *második*, hogy a Pest vármegyével való korrespondenciát tűzte ki céljául a megyékbeli működéseknek, már pedig, hogy *Pest vármegye* úgyszólván már nem létezik, és csak az a klub zarnokoskodik most ott, amely a legutolsó hírek szerint már a pragmatika sanctiót elszaggatottnak akarta kijelenteni, a republikát proklamálni és csak azáltal hagyta magát még egy ideig el-tartóztatni, hogy a projektált miniszteriális hatóságról szóló törvénynek módosítása még *hivatalosan* nem tudatik, — ezt már fogjátok tudni. Ezzel pedig érintkezésbe jönni talán csak nem akar Erdélynek józanon gondolkozó nagy többsége. Deákkal két versben hosszasan szólottam — ő amint látszik, minden reményét elvesztette.

A kommandirozóhoz elment a rendelés, hogy az Erdélyben levő katonaság ott marad — a szélbeni pedig — ha véled egyet értve szükségesnek találja — azonnal megmozdittassék.²

Barátságos leveledből — 24-ről³ — legnagyobb örömmel látom — ha még valaminek örvendhetni ezen szomorú állapotban —, hogy mindenben tökéletesen egyet értünk. Legnagyobb bajt okoznak nekünk a már most minden féket kivetkezett hírlapok — ezeknek hatását pedig némileg csak a te tekintélyed paralizálhatja, mert ha tőled értik meg embereink azon irtóztató túlságokat, melyekre Pesten vetemednek — talán csak magok is elhiszik.

Köztünk maradjon, én itt mindent elkövettem, hogy a szélbéli katonaságnak valami könnyebbséget szerezzek, s reményilem, hogy a só árának leszállítására nézve nyerhetek is valamit — bár vehetném a rezolúciót mennél előbb.

Isten véled kedves barátom — s minden a haza javát igazán akarókkal igaz barátod

J.

Stimate prieten!

Ieri seara te-am înștiințat prin ștafetă despre anumite lucruri¹. Astăzi voi primi rezoluția tipărită a acelei consfătuiri, care s-a desfășurat sub conducerea lui Bethlen János și a fratelui meu Lajos. Cu privire la ea am două mari îngrijorări. În primul rând, asemenea adunări să nu se perpetueze, deoarece cu toții am văzut din experiență cum degenerază, oricât de bine ar fi conduse la început. Ele ușor se transformă în cluburi ce absorb orice autoritate legală. În al doilea rând, consfătuirea și-a propus a impune comitatelor transilvănene să întrețină corespondența cu comitatul Pesta. Dar de fapt comitatul Pesta aproape nu există. Acolo tiranizează acel club, care conform ultimelor știri, a vrut să declare ruperea cu Sancțiunea pragmatică. El s-a abținut de la proclamarea republicii numai pe motivul că nu s-a anunțat încă în mod oficial modificarea legilor cu privire la atribuțiile cabinetului ministerial. Despre acestea veți afla între timp. Sper că majoritatea din Transilvania cu judecată sănătoasă nu va voi să intre în contact cu acest club. Cu Deák ne-am sfătuit mai îndelungat în două rânduri. După cum se vede, el și-a pierdut toată speranța.

Comandamentului armatei i s-a ordonat ca unitățile militare aflate în Transilvania să rămână pe loc, iar cele grănicerești să fie imediat mu-

tate², dacă în înțelegere cu tine va găsi necesar. Din scrisoarea ta amicală din 24³ am văzut cu mare bucurie — dacă în această stare disperată mai poate bucura ceva — că ne înțelegem în toate problemele. Cele mai mari necazuri ne cauzează acuma gazetele care nu mai au nici un fel de frîu. Influența acestora poate fi paralizată — cît de cît — numai prin prestigiul tău. Dacă oamenii noștri află de la tine acele exagerări groaznice la care s-au încumetat cei de la Pesta, poate nu le vor crede nici ei.

Să rămînă între noi, eu am intervenit peste tot ca unităților grănicerești să li se acorde o oarecare ușurare și sper să pot obține ceva și cu privire la reducerea prețului sării. De aș putea primi rezoluția cît mai curînd.

D-zeu să fie cu tine și cu toți aceia care doresc într-adevăr binele patriei. Al tău adevărat prieten

J.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca, Fond. Arh. fam. Teleki din Luna de Jos. Misive. Publicat de Andics Erzsébet, *A nagy-birtokos arisztokrácia*, II, p. 50—51.

¹ V. doc. 118.

² V. doc. 44 și 118, nota nr. 2.

³ V. doc. 44.

136

București, 18/30 martie 1848.

București, 18 martie 1848

Frate Bariț!

Mă grăbesc a vă scrie nu din altă cauză decît numai pentru că nu o am făcut de mult și pentru că mai avem niște socotele. Moriț mi-a adus scrisoarea d-voastră dimpreună cu ordinele pentru abonați. Pen acum încă nu am strîns nimica, dară voi îngriji. Am cerut de la Carcalechi ecsemplarul de prisos. N-a putut să-mi dea decît numai niște numere lipsă și mînjite. Nu le-am primit. Așa dară el mi-a plătit trimestru de 6 [zeci]; și pe viitor nu le mai trimiteți (adecă nu mai mult trei ci numai două). Lui Solomon trimiteți-i-le regulat. El după Paști o să se ducă la Brăila, așa dară atunci acolo *Profesoriului Dimitrie, la Pizo la Brăila* nu i-a venit nru 21 (și mi se pare nici 20), vedeți de i le trimiteți. Eu am fost la poștă cînd s-a desfăcut pachetul și am văzut că a lui lipsește. Pentru Nichifor de care-mi scrieți vedeți de-i trimiteți de acolo de vreme ce lui Carcalechi nu putem face nimica.

Carcalechi mi-a spus că s-a supărat măria sa pentru nru 17, unde vorbești de înecăciuni și a zis că ar vrea să știe cine vă este corespondentul ca să-l învețe. Alegerea episcopilor s-a determinat pe 22 martie. Acum auz că s-a amînat pînă la 27, o să vedem, pe cine o să aleagă.

Se vorbește de Nifon, de economul Isaia și de economul Filotei. Astăzi sosesc profesorii francezi cari să ne formeze Academia; s-au trimis căruțe după ei la Turnu. Ei au văzut trei revoluțiuni, una la Paris, alta la Viena și alta la Pesta. Ei! bine, Dv a-ți scăpat de censură. Acum trebuie să le sloboază cărțile noastre de la Cluj. Scrieți pentru ele cînd veți afla de cuviință.

Pentru biblioteca de aici trimiteți prin Romanov ori ce carte română ese acolo. Acum cere Biblioteca Gramatica Bălășescului. Trimite Bălășescului Magazinele.

Al dv. sincer
Laurean

La noi toate merg în pace, deși se par oamenii cam îngrijați.

Original. Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom., nr. 996, f. 179. Foto: 27 867—27 868; publicat în *George Bariț și contemporanii săi*, de Șt. Pascu și I. Pervain, vol. I, p. 142—143.

137

Sibiu, 30 martie 1848.

Nagy Szeben Martius 30-án 1848.

Kedves édes Apám s édes Anyám!

A gróf ő excellentiája¹ megérkezett tegnap délelőtt, s a levelet Jakab megadá, a grófék feldőltek az úton, s ő excellentiája meg is ütötte a fejét, tegnap délután mikor ott voltam, hideg vízzel borogatta, de csakugyan az egész ütés nem igen nagy, mert észre vehetőleg meg sem dagadott. Tegnap s tegnap előtt megint páni rémülés fogta el a várost azon hírre, hogy ma éjjel az oláh támadás Alsó Fejérben kiütve. Ő excellentiája azonban azt mondja, hogy Enyeden keresztül jöve, s beszélve Bánfi Miklóssal semmi előjeleket nem vett észre, a közelebb fekvő falukból a nemesség húzódik is be; a kedélyek azonban mind a magyarok, mind a szászok részéről keserűk, a helyett, hogy a közelgő veszély pillanataiban kezét fognának, kölcsönösön recriminálják egymást, a szászok a magyarokat vádolják, hogy az oláhokat bujtogatják, s a magyarok most a szászokat, hogy az oláhokkal kezét akarnak fogni a magyarok elnyomására, egyikben sincs semmi, azt hiszem, de az oláhok épp ez által kapnak vérszemre, a háznál is egy oláh fia lakik s az inasomnak (ki magyar) azt mondotta, tudd meg, hogy nem sok idő múlva mi leszünk itt az urak, s hány hazug s oknélküli hír támad még, millyennek hogy Leményt valami moszka spionok meg akarták ölni s többi. Tegnap futár jött Bukarestből a commendirozóhoz² és ez igaz, hogy Muszka országban a lázzadás kiütött, még pedig kettő, a korona fölöött, és a parasztság a nemesség ellen. Szombaton a császári gyors szekérrel indulok által Kolosvárra, hogy legyünk együtt. Valósággal bolond hír volt, hogy respublicát kiáltottak volna itt ki, de nem csodálom, hogy Kolosvárig olyan hírek mennek, mikor még itt is az itt levő dolgokat elferdítik. A Becski perben nem sokat nyerünk, igaz, de mégis szerencse tán, hogy nem exequálva, nem vettünk drága pénzen belőlök, a

mi marad, az legalább bizonyos, a költségeket pedig azt hiszem, Túri minden recursussa mellett is legitimalni fogják; csakhogy e nehéz idő vér nélkül el vonulna felettünk, egyetlen óvószer volna itt is marcalisokat tartani, s haladéktalanul kihirdetni a magyarországi törvényeket, mert azok különben is bejőnek már. Tompa Miklósnak tán íránk is, hogy ő is megelőzőleg mondja meg annak a pár embernek, hogy lemondunk a szolgálatjokról, és Juhossal csináljon már új contractust, ha mi tesszük az első lépést, tán kevesebbet veszünk; mert már itt körülbelől is mind mondják fel a szolgálatot. Azok bűnösök, kik a dolgot ennyire engedék jóni. Metternich és teremtményei felelősök mind e szerencsétlenségért Isten és emberek előtt. Én különben magamon nem sokat aggódom, s kivált ha pestre juthatnék hivatalba; minden egyéb vesztésemért ki tudnék békülni. De vasárnap szóval többet, addig azt hiszem, Isten megőriz, én csak a grófot sajnálom itthagyni³. Kezeiket csókolom

Imre

Dragă mamă și tată!

Excelența sa contele¹ a sosit ieri înainte de masă. Jakab a adus scrisoarea. Contele s-a răsturnat pe drum, s-a și lovit la cap. Ieri după-masă, în timp ce am fost acolo, era cu compresă pe cap. Lovitura nu este mare, nici nu s-a umflat simțitor. Ieri și alaltăieri orașul întreg a fost cuprins din nou de panică la vestea că astă noapte în comitatul Alba de Jos va izbucni răscoala românilor. Excelența sa spune însă, că trecînd prin Aiud și întretînîndu-se cu Bánffy Miklós n-a observat nici un semn despre o asemenea pregătire, deși nobilimea din satele din apropiere se refugiază în oraș. Însă starea sufletească, atît a ungarilor, cît și a sașilor, este amară; în loc să-și întindă mîna în momentele pericolului apropiat se invinuesc reciproc; sașii îi acuză pe unguri că instigă pe români; iar acum ungurii pe sași că ar intenționa să se împace cu românii pentru a-i oprima pe unguri. Eu cred că nici una din ele nu are temei, dar românii prind curaj tocmai datorită acestora. Un băiat din casă (care este fiul unui român) i-a spus valetului meu (care e ungar): „Să știi că nu peste mult noi vom fi aici domni“. Și cîte zvonuri mincinoase și fără motiv nu circulă. Ca de exemplu, s-a zvonit că niște spioni ruși ar fi voit să-l asasineze pe episcopul Lemeni, etc. Ieri a sosit un curier din București la comandant² cu vestea — și aceasta este adevărată — că în Rusia au izbucnit două revolte: una împotriva coroanei și alta a țărănimii îndreptată contra nobilimii. Vestea de aici despre proclamarea republicii a fost într-adevăr un zvon idiot, fără temei: dar nu mă miră că la Cluj ajung asemenea știri, cînd și aici [la Sibiu] situațiile locale sînt denaturate. În procesul Becski nu avansăm prea mult, dar noroc că încă nu s-a executat poprire de avere și că n-am cumpărat nimic cu bani grei; ceea ce a rămas este măcar sigur; iar în ceea ce privește cheltuielile, cred că se vor achita în pofida tuturor recursurilor lui Túri. Numai de-ar trece această vreme grea peste noi fără sînge. Aici s-a luat o singură măsură de precauțiune: ținerea unei adunări scăunale, unde să se [aducă la cunoștința] publică, fără întîrziere, legile din Ungaria care de fapt tot vor intra în țară. Ar trebui să scriem lui Tompa Miklós, ca el să-i anunțe pe acei cîțiva oameni că renunțăm la slujbele lor iobăgești, iar cu Juhos să facă un nou contract. Poate pierdem mai puțin, dacă noi facem primul pas căci și aici peste tot au început să renunțe la

robote. Vinovați sînt aceia care au lăsat ca lucrurile să ajungă pînă aici. Metternich și creaturile lui sînt responsabili pentru această nenorocire în fața oamenilor și a lui D-zeu. Pentru mine nu-mi fac griji: mai ales dacă aș primi o slujbă la Pesta, m-aș împăca cu toate pierderile mele. Duminică am să vă spun mai multe. Pînă atunci sper că D-zeu mă va păzi. Îmi pare rău numai că trebuie să-l părăsesc pe conte³.

Sărutări de miini
Imre

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Actele lui Tompa Imre.

¹ Tezaurarul Mikó Imre.

² Generalul Anton Puchner.

³ Scrisoarea este ilustrativă pentru zvonurile care circulau în toată Transilvania în primele săptămîni ale revoluției din 1848. Autorul ei fiind un reprezentant al nobilimii maghiare își informează părinții în primul rînd despre zvonurile privind o eventuală ridicare a iobagilor români împotriva clasei din carcăcea și el parte.

138

Jibou, 30 martie 1848.

Sibó Martius 30án 1848

Tisztelt kedves Barátom!

El indulásod óta itt semmi újság. Szolgáló embereid között csend, s nyilatkozatod értésével meg elégedés mutatkozik. Szabó tegnap előtt tevő Rónán és Huszián¹ az értesítést, s eléb nem hiheték a váratlan concessió valóságát, de végül örömükbe fel akarák Szabót emelni.

Hallám — de nem bizonyos kútfőből —, hogy báró Wesselényi Ferenc is példadat követte volna, ha úgy van — minek még ma végére járandok — úgy véleményem szerint kékesi és galaci jószágaidra is — hol aránylag a robot eddig is terhesebb volt az itteninél — nem kel aránylagos concessio adással késned.

A kis Angyal² igen friss, jó kedvű. Nagy Lázártól örömmel értém somjóri szerencsés érkezéseket. Dagadot keblem el beszélésén méltó fogadtatásodnak, miljekre egész utad foljtán is számítok.

Nagy Lázár tegnap este jöhete haza, az alatt a számtartói számadást vizsgáltam s csak ma végezhetém bé; mert szemeim a szél miatt anyira szenvedőleg vannak, hogy hosszason nem olvashaték. Számadás vizsgálatában pedig más olvasásába nem tudok nyuguttan ítélni. A Kis számtartó számadását tőlem ki telhető szigorúsággal vizsgáltam s örömmel végeztem azt bé. Oly tisztasággal, pontosan vitt naplóval s minden pontjait el látott bizonyítványokkal készítette ki mutatóját, mi szerint abban lényeges hibát fel fedezni nem tudtam s nem anyiba nehézségül, mint figyelmeztetésül tettem némi észrevételeket, hogy jövendőre el ne hidje magát.

Absolutioját ide mellékelem a Nagy Lázáréval együtt. Alá írván méltóztassál azokat Nagy Lázárnak le küldeni.

En örömost mulatnék még itt egy néhány napot, de épen vevém nöm aggasztó helyzetéről tudósítását gazdámnak — mit idézett elő Zatureckinek Martius 21 és 23ról hozzám írt s nöm által fel bontott tudósítása. Ez utóbiba tudniillik írja, miként „a telegdi uradalom emberei szolgálatukat meg tagadták s ő se feszíti a dolgot. Míg helységről helysége járand az embereket felvilágosítandó, nejét Váradra szállítani jobbnak véli, s javalja nékem is, hogy családomat Szucsákból Kolosvárra szállítsam.“ E tudósítás lehet el van sietve, de hatása szegén nömre — kit különben is nagyon gyengélkedőleg hagyék el — már túl nyomólag van. Azért itt tovább ezúttal késnem — anyival is inkább, mivel itt létem nélkülözhető — nem lehet.

Az Arethusa tegnap estve csikózék egy igen szép nagy és erős jegy nélküli újj mén csikót Catotól.

Ezerféle el foglaltatásodat fel tudom fogni, s azért nem is igénylek tőled más tudósítást, csupán miként érkezéstek s hogy léteitek felöll. Erről egy pár sorban nyugtass meg. Mond szíves üdvözetemet jó bárónódnak.

Isten veletek s velünk! Tisztelő barátod

Kelemen Béni

Stimatul meu prieten drag!

De la plecare ta, aici nu este nimic nou. Între iobagii tăi se manifestă liniște și mulțumire datorită faptului că au înțeles declarația ta. Szabó a dus ieri știrea la Rona și la Husia¹. La început n-au crezut veridicitatea concesiiei neașteptate, dar pină la urmă au vrut să-l ridice pe Szabó pe umeri de bucurie.

Am auzit — dar nu din sursă sigură — că și Wesselényi Ferenc ar fi urmat exemplul tău. Dacă este așa, — și asta o voi afla chiar astăzi — după părerea mea, nu trebuie să întirzii cu acordarea unor concesiiei similare pe domeniile tale din Chiochiș și Galații Bistriței, unde robota a fost mai grea ca la noi.

Îngerul² mic este foarte vioi și bine dispus. Am aflat cu bucurie de la Nagy Lázár sosirea voastră norocoasă. Mi-a crescut inima auzind de primirea atentă ce vi s-a făcut și de care sper să aveți parte în tot cursul călătoriei tale. Nagy Lázár a sosit abia aseară. Între timp eu am consultat darea socotelilor pe care abia astăzi am terminat-o; ochii mei suferă mult din cauza vîntului, astfel că nu pot citi timp mai îndelungat. În examinarea socotelilor nu pot judeca limpede dacă citesc și altceva. Am studiat cu exactitate riguroasă socotelile administratorului Kis; examinarea am terminat-o cu bucurie. Și-a pregătit raportul cu claritate, cu un jurnal condus cu rigurozitate, în care fiecare punct e prevăzut cu certificate. N-am putut descoperi în el greșeli fundamentale. I-am făcut cîteva observații, dar nu cu scopul de a-i crea greutate, ci pentru avizare, pentru ca pe viitor să nu cumva să se încreadă.

Anexez aici actul de încuviințare [a socotelilor], împreună cu cea a lui Nagy Lázár. După ce le-ai semnat binevoieste a le trimite lui Nagy Lázár.

Eu m-aș fi distrat aici cîteva zile, dar acum am primit de la gazda mea știrea despre starea gravă a sănătății soției mele; îmbolnăvirea i-a fost cauzată de citirea scrisorilor lui Zaturecki pe care mi le-a trimis în zilele de 21 și 23 martie. În cea din urmă Zaturecki scrie: „Oamenii de pe domeniul Tileagd au refuzat prestațiile iobăgești și nu

vrea să forțeze situația. A găsit că e mai bine să-și ducă nevasta la Oradea, întrucît el umblă din localitate în localitate să lămurească oamenii. Îmi propune și mie să-mi mut familia de la Suceag la Cluj¹. Această înștiințare s-a făcut în grabă, dar influența ei este prea apăsătoare asupra biete mele soții, pe care am lăsat-o cu sănătatea șubredă. De aceea, nu mai este posibil să întîrzii, mai ales că aici se pot lipsi de prezența mea.

Arethusa a născut ieri un mînz mare, frumos, fără semn special, de la Cato.

Îmi pot închipui cît ești de ocupat. De aceea nu pretind de la tine altă înștiințare decît aceea despre sosirea și sănătatea voastră. Despre acestea liniștește-mă în cîteva rînduri.

Transmite-i bunei tale baronese salutările mele cordiale.

D-zeu să fie cu voi și cu noi. Al tău prieten

Kelemen Béni

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Misive.

¹ Husia — Hosszúújfalú.

² Fiul lui Wesselényi Miklós.

139

Sibiu, 31 martie 1848.

An den Löblichen Schäßburger Magistrat!

In Verbindung mit dem diesseitigen Erlasse vom gestrigen Tage unter Univ. Z. 443/1848 wird dem Löblichen Magistrat die von der Nations Universitaet in ihrer heutigen Sitzung festgestellte Vorschrift zur verfassungsmäßigen Einrichtung der Bürgerwehr im Mittel der sächsischen Nation mit dem wiederholten Auftrage in der Anlage zugestellt der Bürgerwehr in dem dasigen Kreise beim Drange der Zeitverhältnisse ungesäumt der mitgetheilten Vorschrift gemäß zu errichten. Von der sächsischen Nations Unversitaet

Hermannstadt den 31ten März 1848

Franz Salmen m.p.

Vorschrift zur verfassungsmäßigen Einrichtung der
Bürgerwehr im Mittel der Sächsischen Nation

§ 1.

Zur Bürgerwehr im Mittel der Sächsischen Nation gehören alle, mit Haus und Grundbesitz versehenen, oder nur ein zünftiges Handwerk treibenden Bürger, dann die Beamten, Geistlichen, Künstler und Literaten, überhaupt ohne Unterschied des Volksstammes von 20—50 Jahren, mit Ausnahme derjenigen, welche an einen wesentlichen körperlichen Gebrechen leiden.

Die durch ein körperliches Gebrechen an der Leistung des Wehrdienstes verhinderten, sowie Bürger über 50 Jahre, Witwen und Aus-

wärtige zahlen zur Ablösung dieses Dienstes eine jährliche Taxe von 1 Gulden Conv. MZ. Durch Bezahlung dieser Taxe die Wehrdienstleistung abzulösen steht den ordinierten Geistlichen und activen Schul Lehrern frei.

§ 2.

Die Oberleitung über die Nationalbürgerwehr kömmt dem Nations Grafen zu, die unmittelbare aber den betreffenden Kreis Behörden zu. Zu den nöthigen Officiersstellen schlägt die Kreisbehörde die geeigneten Individuen vor, und die Compagnien wählen. Die Corps Commandanten hat der Nations Graf zu ernennen.

§ 3.

Die Uniformierung der Mannschaft bleibt den einzelnen Kreis Behörden überlassen, welche hiebei die örtlichen Verhältnisse zu berücksichtigen haben.

§ 4.

Die Bewaffung mit Feuer Gewehren wird aus dem Zeughause gewärtiget. Die anderweitigen Rüstungsstücke hat sich jeder einzelne Wehrpflichtige aus eigenem Vermögen anzuschaffen.

Das Corps eines jeden Kreises hat eine weiße Fahne auf der einen Seite mit dem National Wappen und der Inschrift „Ad retinendam Coronam“, auf der anderen Seite mit dem Wappen des betreffenden Kreises mit der Inschrift „Für Fürst, Recht und Vaterland“ versehen.

§ 5.

Die Corps Casse ist zur Einnahme der obbestimmten Ablösungstaxen und weiter unten zu bestimmenden Strafgeldern und zur Bestreitung der zu systemathiesierenden Auslagen bestimmt.

Die Cassen Verwaltung die aus einem Verwalter und Rechnungsführer bestehen muß, hat jede Einnahme zu quittieren und die Gemeindegelder in Richtigkeit und Ordnung zu halten.

Der Cassen Verwalter, der so wie der Rechnungsführer, jederzeit ein wohlhabender und als rechtschaffen bekannter Mann sein muß, hat die Cassa in seiner Verwahrung und unter seiner Haftung und es ist dabei das nämliche zu beobachten, was bei anderen öffentlichen Cassen in Absicht auf die Controlle und Rechnungsführung beobachtet wird.

Zufällige nichtsystematisierte Auslagen setzen immer die Anweisung des Corps Commandanten voraus.

§ 6.

Als allgemeine Grundsätze der Abrichtung und Waffenübung des Corps wird für das Bürger Militair vorgeschrieben:

1. In Hinsicht der Abrichtung des einzelnen Mannes sowohl als auch in Reihe und Glied ist sich ganz nach dem kaiserlichen Reglement, insoweit solches für die Bürgerwehr nöthig und anwendbar ist, zu halten, welches aber

2. voraussetzt, daß Anfangs die Oberoffiziere das Exercitium sich wohl eigen machen, ganz besonders aber haben

3. die Feldwebel sich die vorgeschriebenen Handgriffe, Evolutionen und das Nothwendigste vom Garnisons Dienst eigen zu machen, indem ihnen hauptsächlich das Exercieren der Mannschaft und das Abrichten der neu eintretenden Mitgliedern obliegt. Diese haben

4. sowohl dem einzelnen Mann, als auch die zugewiesene Mannschaft zu einer vom Commandanten zu bestimmenden Zeit im Beisein eines Oberoffiziers auf eigens dazu gewählten und abgesonderten Plätzen abzurichten, wo dann bisweil auf Anordnung des Corps Commandanten das Corps Compagnieweise und in Massa exercieren wird. — Der Commandant hat aber bei Bestimmung der Exercier Tage darauf Rücksicht zu nehmen, daß die häuslichen Geschäfte so wie die bürgerliche Ordnung und Versorgung nicht gestört werde, und es ist bei der Abrichtung in dem Bürgerstand angemessener Anstand zu beobachten, dagegen wird aber auch der Mannschaft auf jedesmaliges Vorrufen bei dem Exercieren zu erscheinen bei dem Exercieren selbst Aufmerksamkeit und Ruhe, Folgsamkeit und Achtung gegen die Vorgesetzten auf das gemäßigste zur Pflicht gemacht.

§ 7.

Nachdem der Hauptzweck der Bürgerwehr in den allgemeinen Bürgerpflichten, nämlich für Fürst und Vaterland zu kämpfen liegt, so hat jeder zur Bürgerwehr Aufgenommene nachstehenden Eid abzulegen.

Eidesformel

Ich N.N. schwöre bei Gott dem Allmächtigen treu zu seyn dem allergnädigsten Herrscherhause Oesterreich, dem Vaterland, der Verfassung, den Rechten und Gesetzen des Vaterlandes und der Sächsischen Nation, ich schwöre diese meine Treue in allen Fällen mit meinem Gut und Blut zu besiegeln; ich schwöre ferner gehorsam zu seyn meinen Vorgesetzten und für die Sicherheit und Unverletzbarkeit der Person und des Eigenthums mit Leib und Leben einzustehen. So wahr helfe mir Gott!

§ 8.

Der wichtigste Dienst der Bürgerwehr ist im Nothfalle Garnisons Dienst zu leisten, die Stadt (oder Markt) zu schützen und zu vertheidigen, dann zur Erhaltung der inneren Ruhe und Sicherheit zu wirken, um sich zu diesem Dienste geeignet zu machen, ist dasjenige zu beobachten was schon vorgeschrieben ist. Der Nebenzweck der Bürgerwehr ist Paradedienst. Bei diesen Diensten haben sich alle die hie-zugerufen werden unverweigerlich persönlich zu unterziehen und hiebei sich stets als Männer, die ihren Wert und die von ihren Ahnen angeerbte Stimmung fühlen mit Ernst und Würde zu betreiben und ihren Vorgesetzten unbedingt zu gehorchen, indem sämtliche vorausgeschickte zur Erhaltung der Ordnung und der Ehre der Bürgerwehr Corps nicht auch die nöthige Subordination erwartet werden könnte.

§ 9.

Kein Gesetz kann ohne die auf die Übertretung derselben festgesetzten Strafen von Wirksamkeit seyn.

Die Bestimmung der Strafen für die Bürgerwehr auf die Übertretung und Nichtbefolgung der vorausgeschickten Grundregeln ist daher um so nothwendiger als nur durch die genaue Beobachtung dieser vorgeschriebenen Punkte, durch strenge Handhabung derselben, Ordnung bei der Bürgerwehr erhalten werden kann. Als die zweckmässigsten, dem Bürgerstande angemessene Strafen, werden hiemit festgesetzt.

1. Für die gemeine Mannschaft auf mindere Vergehungen in militärischer Hinsicht Geldstrafen von 30 Kr. — 2 Rfl. C.M. bei bröðeren Vergehungen Arreststrafen.

2. Für die Unteroffiziere bei kleineren Vergehen Geldstrafen von 1—3 Gulden C.M. — bei größeren vergehen Degradierung.

3. Für die Oberoffiziere Geldstrafen von 2—3 Gulden C.M. — im äußersten Falle aber Degradierung.

Ueber die Vergehungen hat der Corps Commandant mit Zuziehung 2er Hauptleute zu erkennen, — der Corps Adjutant die diesfällige Verhandlung ordentlich zu protocollieren, dem betreffenden Hauptmann das gefällte Urteil schriftlich zu übergeben und dieser dasselbe zu vollziehen.

Die eingehenden Strafgeder sind den Rechnungsführer und von diesem den Cassen Verwalter gegen Quittung und mit Ausstellung einer Gegen Quittung zu übergeben, und dieselben in seiner des Corps Rechnungs Censor welche aus zwei Mitgliedern jeder Charge und dem Voritze des Commandanten und im Beisein des Corps Adjutanten, der bei der Revision zu actuarisieren hat, bestehen soll, mit ende Oktober jeden Jahres zu legender Rechnung aufzuführen.¹

Von der Sächsischen Nations Universitaet durch

M. Friedrich Arz. m.p.

Copie. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Sighişoara, nr. 1 156/1848.
Foto: 6 429—6 433.

¹ Cf. doc. 38, 64 și 130.

Pentru apelul magistratului din Braşov, 2 IV 1848. V. Arh. St. Sibiu. Col. Zimmermann, CC. 4/913. Foto: 11 371; un apel similar al magistratului din Sibiu, 2 IV 1848. Arh. St. Sibiu, 22 109. Foto: 11 623.

Infiinţarea gărzilor cetăţeneşti a fost pe larg dezbătută în presa săsească: *Die sächsische Nationalgarde oder Bürgerwehr*, în *Transilvania*, nr. 28; *Die Bürgerbewaffnung*, în *Satellit*, nr. 29.

140

Sibiu, 31 martie 1848.

Löblicher Magistrat!

Den Beschluß des Löblichen Magistrats vom 29. März l.J., haben wir noch rechtzeitig erhalten, indem die Univ. theils aus eigenem Antrieb, theils auf Anregung mehrerer Publicorum die Organisierung der Bürger Militz in Verhandlung genommen hat. Der Sinn der L. Universitaet schien dahin zu gehen, daß wie früher ordentlich uniformiert werden sollte, nachdem ich aber weiß was für Opfer die frühere Uniformierung die Bürger gekostet hat, so hielt ich mich verpflichtet mich dahin auszusprechen, daß ich die dermaligen Anordnungen nur als Vertheidigungs Maßregeln betrachte und meine Ansicht, daß dieses Institut, gleich wie einige Deputierten erklärten, nun stabil bleiben würde, keineswegs mit jenen Erklärungen sich vereinige. Vielmehr sei ich es des Dafürhaltens, daß so wenige Unkosten den Bürgern gemacht werden möchten als möglich, ja auch Anlaß zu viel Zeitaufwand vermieden werden möge, umsomehr zwar als die im abgewichenen Jahre stattgefundene und auch noch vorwaltenden Teuerung sicherlich viele Familien in Schulden versetzt hätten. Ich meinerseits machte daher

bezüglich Kronstadt gegen die Verpflichtung uniformieren zu müssen Einspruch: Wollten aber die Betreffenden oder das ganze uniformieren so stünde selben solches allerdings frei. Weil ich diese Anstalt nur für eine Vertheidigungs Massregel halte, so glaube ich ferner, daß auch das Militairische mit minderem Zeitaufwand verbundenen und mit Gelegenheit zu Trinkgelage verknüpftem Exercieren vielleicht nicht, wohl aber die Übung im gehörigen Laden des Gewehrs, denn die kein Gewehr haben verstehen auch dieses nicht, und im Schießen dann doch erforderlich sei.

Das Hermannstädter und mehrere Publica haben um Gewehre gebeten und weil bekannt war, daß die vom Militair abgelegten Gewehre vorräthig und in Carlsburg seyen so wurde ich gestern von der L. Universitaet mit noch einigen Herrn zu der Commandierenden Excellenz deputiert mit der Bitte jene Gewehre uns zu überlassen. Die Gewehre befinden sich wie erwähnt in Carlsburg und müßten ganz natürlich auf Kosten der Publicorum excortiert werden. Glaubend einerseits, daß mit diesen abgelegten Gewehren nicht viel zu machen sei und daß andererseits in Kronstadt vielleicht Gewehre genug vorfindig seien, erklärte ich seiner Excellenz, daß Kronstadt vielleicht keine Gewehre bedürfte, freylich antwortete Seine Excellenz, ein Jagdgewehr mit dem der Eigenthümer bekannt ist, ist allerdings besser.

Ein Löblicher Magistrat beliebe demnach hierüber berathen und uns instruieren, ob uniformiert werden soll und ob Gewehre erforderlich sind und wenn, wie viele.

Intelligenz, Besitzthum und Bürgerrecht verpflichten zur Waffenergreifung. Ungarn und Walachen sind hierüber mitverstanden.

Eine Menge Steuern werden decretiert. Häuserbesitzer die keinen Dienst leisten können, über 50 Jahre alt sind, mithin Greise, Witwer etc. sollen jährlich 1 Fl. C.M. für den Schutz des Besitzthums zahlen.

Für heute haben die Factiosen Ungarn Dct. Lessai und das Volk nach Broos beschieden, damit die in Klausenburg vorgelegten und unterschriebenen Punkte, unterschrieben werden möchten. Die bedrängten dasigen Sachsen haben gestern eine Deputation hier eintreffen lassen und um Weisung gebeten. Sie sollen sich weigern und im Zwangsfalle Protest einlegen. Vielleicht erhalten sie auf den Rücken eine reprobation.

So groß die Sorgen von anderwärts sind, so finde ich, herrscht wenigstens äußerlich noch Friede. Herr Comes erklärte gestern, daß er die Universitaet insolange nicht aufheben würde, bis die Besorgnisse gehoben seien.

Die Staatsprüfung für alle Juristen ist für die Zukunft beschlossen worden.

Mit vorzüglicher Hochachtung verharre

Einer Löblichen Magistrats

Hermannstadt den 31. März 1848

gehorsamer Diener
Joseph Graef
Deputierter

Sighet, 31 martie 1848.

Nagy Méltóságú Gróf és Nemzeti Minister Elnök Úr, Kegyelmes Uram!

Mármaros megye — a hazai eseményekről folyó hó 23áig terjedelmesen értesülvén — tegnap békés illedelemmel több száz egyének jelen létökben tartott köz gyűlésében e következőket határozta:

Felséges urunk királyunknak jobbágyi hódolattal köszönet nyilvánítatik a nemzeti kívánatok általános megadásáért.

Nádor ő fensége eránti buzgó háláját e megye a nemzeti kívánatok erélyes oltalmazásáért szintén egy más felírásban fejezendő ki.

Kegyelmességedet pedig mint a nemzet első felelős minister elnökét oly magas, mint nehéz pályáján őszinte bizodalommal s abbéli óhajtasával üdvözli, hogy e minőségben sok évekig lebegjen áldást árasztólag a magyar hon felett.

Az úrbéri terhektől felmentett népnek s az ez által közel érdekelt birtokosságnak is a törvény jótékonyosságát kerületenként köz bizodalommal felruházott egyénekből alakított választmányok fogják meg magyarázni.

Az őrsereg felállítása meg rendeltetett s már meg is kezdetett. Alispáni elnöklet alatt egy bátorságra ügyelő központi választmány fog köz gyűlési hatalommal felruházva Sziget várossában működni, s rendeleteinek a tisztviselői kar, városok és helységek nemzeti őrsereg — s rendkívüli esetekben a felhívandó sorkatonaság — előljárói is engedelmeskedni kötelesek.

Ezek azok, mik határozva lőnek, s miket én mint a köz gyűlésnek még ez alkalommal volt vezetője kegyelmességedhez ezennel felterjeszteni kötelességemnek ismértem.

Most engedje meg kegyelmességed nekem azt, hogy az itteni köz-nép typusának némülegi megesmértetésére ténynt említsek fel, mi a közelebbi napokba történt.

A kincstári jobbágyoknak tudokra esvén az, miszerint közeledik az idő, melly őket úrbéri tartozásaik alól végképpen fel fogja menteni, elszomorodva jöttek falukról be az itteni kincstári tiszttartósághoz, s kijelenték, hogy ők ezután is jobbágyok kívánnának maradni, mert tudják, hogy úgy pártfogó nélkül nem lesznek, tudják, hogy úgy panaszaikat lesz ki előtt ki önteniök, s ha segedelemre szorulnak — mi ritka év, hogy meg ne történjék —, lesz kihez sikerrel folyamodniok, a tény ez vala, külömben így nyilatkoztak több más szelid bánásmódjaikról isméretes magány birtokosoknak jobbágyaik is, miszerint attól e vidéken, hogy az úrbéresek a köz bátorságot ingadozóvá tegyék, alá-zatos nézetem szerint tartani nem lehet.

Egyébiránt a koronai öt városokbani¹ nemesség örvendez, a kis-birtokú falusi nemesség pedig, bár meg lepetve inkább szomorú, mint jó kedvű legyen is, de ez általános közbékességei hajlamot látva és érezve, napról napra polgári kötelességével jobban meg esmerkedve és barátkozva, bizonyosan óvakodni fog a nyugtalanság elő idézésétől.

A kegyelmességed honfias erényei által biztosított magass állása előtt őszinte hűséggel meg hajolva s méjj tisztelettel üdvözölve kegyeibe ajánlott vagyok.²

Preamărite conte și domnule prim-ministru național!
Milostivule domn!

Comitatul Maramureș s-a informat pe larg despre evenimentele din țară petrecute pînă în ziua de 23 a lunii curente și a hotărît următoarele la adunarea pașnică de ieri, a mai multor sute de persoane:

Să exprime cu supunere de slujbaş mulțumirile maiestății sale regelui pentru satisfacerea generală a revendicărilor naționale;

Să exprime recunoștința și față de alteța sa palatinul pentru sprijinul energetic dat revendicărilor naționale;

Să vă salute cu încredere deplină pe d-voastră grațiosule domn ca pe prim-ministrul responsabil al națiunii, demnitate atît de înaltă și atît de grea, cu acea dorință ca în această calitate să activați mult timp și să răspîndiți binecuvîntare asupra patriei maghiare. Comitetele formate pe districte din cetățeni ce se bucură de încredere publică vor explica pe de o parte poporului, iar pe de altă parte proprietarilor interesați îndeaproape, binefacerile legii prin care se desființează slujbele iobăgești.

Formarea gărzii s-a ordonat și s-a și început.

În orașul Sighet va activa sub președinția vicecomitelui un comitet central înzestrat cu putere [deplină] de adunare generală; el are menirea de a menține ordinea [publică]. Deciziilor sale i se vor subordona: corpul funcționarilor, garda cetățenească a orașelor și localităților, iar în cazuri excepționale chiar și trupele militare chemate. Acestea sînt cele hotărîte, pe care eu în funcție de conducător al adunării am considerat de datoria mea a le înainta excelenței voastre.

Acuma să-mi permită excelența voastră să amintesc un fapt petrecut în zilele trecute, pentru a vă face cunoscut caracterul poporului de rînd de aici. Iobagii fiscului aflînd că se apropie timpul care îi va elibera definitiv de îndatoririle urbariale au venit intristați din sate la administrația fiscului și au declarat că ei vor să rămînă mai departe slujbași; ei sînt convinși că nu vor putea viețui fără un ocrotitor și nu vor mai avea cui să-i înainteze plîngerile; iar dacă vor fi nevoiți a cere ajutor nu vor avea la cine să recurgă cu succes, ori sînt puțini ani în care aceasta să nu se întîmple. La fel s-au exprimat și iobagii mai multor nemeși care sînt cunoscuți pentru buna lor purtare față de țărani. Prin urmare, după părerea mea, pe aceste meleaguri nu trebuie să ne temem că iobagii vor periclita securitatea publică. Dealtfel și nobilimea celor cinci orașe ale coroanei¹ s-a împăcat cu legea; nu însă și mica nobilime. Pentru ea legea a fost o surpriză și pare mai mult tristă decît bine dispusă. Totuși pe zi ce trece și-a dat seama că toată lumea înclină spre liniște publică generală, și a făcut cunoștință cu noile realități, s-a împăcat cu obligațiile sale cetățenești și se va feri de a provoca tulburări.

Aplecîndu-mă cu devotament sincer în fața funcției înalte asigurată de virtuțile patriotice ale excelenței voastre, vă salut cu stimă adîncă și rămîn serv umil și ascultător².

La Sighet, în 31 martie 1848

Szentpáli László

¹ Cele cinci orașe regești privilegiate din comitatul Maramureș: Sighet, Cimpulung la Tisa, Vișeu, Hust și Teceu.

² Administratorul comitatului Maramureș se dovedește a fi exponentul nemșimii maghiare sau maghiarizate și nu a covârșitoarei majorități a populației maramureșene care era românească. Dealtfel de populația românească și de aspirațiile ei legitime nu amintește nici un cuvânt. Concepția proprie privilegiatilor îl determină pe de o parte să enunțe în fraze patriotarde atașamentul față de monarhia habsburgică și față de „patria maghiară”; pe de altă parte pare convins că nici iobagii fiscului, nici ai nobilimii n-ar fi fost de acord cu eliberarea din lanțurile seculare ale dependenței feudale.

142

Pesta, 31 martie 1848.

Horváthok, szeretett testvéreink!

Háromszáz éves elnyomás után valahára a függetlenség, a szabadság küszöbére léptünk. A mit kivívtunk, a mi javunkra s a tiétekre egyiránt vívtuk ki. A jelszó, melly alatt küzdénk, s ha kell, még fogunk küzdeni, nem a nemzetiség, hanem a minden nemzetiséget, minden érdeket magában foglaló függetlenség és szabadság szent neve. Az ügy közös, a miénk úgy, mint a tiétek. Az ellenség közös: az ausztriai zsarnok burocracia. Ez ellen kell hogy egyesüljünk, magyar, horvát, szerb, német, oláh és minden népfaj, melly a hazát lakja. Csak így őrizhetjük meg, csak így vívhatjuk ki az ország önállóságát, szabadságát.

Barátink! A jó és balsors között nyolc századon által híven megőrzött barátság szent nevében szólunk hozzátok, kedves atvánkfiai. A testvér meg fogja érteni testvérenek őszinte szavát. Horvátok! Mindenre, a mi szent elöttetek, kérünk: *ne viszálykodjunk!* Feledjük a nyelvkülönbséget, kik a közszabadság érdekében egyek vagyunk. Ne hallgassunk azokra, kik bennünket egymás ellen ingerelnek, mert azok a mi közös gyöngítésünkre, elnyomásunkra akarják felhasználni a viszálykodást. Testvérek! Egyesüljünk!!!

Kelt Pesten 1848. évi Martius 31-én.

A pestvárosi rendre ügyelő
bizottmány

Iubiții noștri frați croai!

După o asuprire de 300 de ani în fine am pășit pe calea independenței și a libertății. Ceea ce am dobândit, am obținut pentru noi și pentru voi deopotrivă. Nu naționalitatea este lozinca sub care am luptat și vom mai lupta dacă va fi nevoie, ci sfântul nume al independenței și al libertății care include toate naționalitățile și toate interesele. Cauza fiind comună este atît a noastră cît și a voastră. Dușmanul este comun: birocrăția despotică austriacă. Împotriva ei trebuie să ne unim noi ungurii, croaii, sîrbii, germanii, românii și toate popoarele care trăiesc în țară. Numai așa vom putea obține și numai așa vom putea păstra independența și libertatea țării.

Dragi prieteni! Apelăm la voi în numele sfint al prieteniei pe care am păstrat-o la bine și la rău timp de opt secole. Fratele va înțelege cuvîntul sincer al fratelui său. Croați! Vă rugăm pe tot ce este sfint în fața voastră: *să nu ne certăm!* Noi care sîntem uniți în scopul libertății publice să uităm de deosebirea de limbă. Să nu ascultăm de aceia care ne ațîță unii împotriva altora, fiindcă ei vor să se folosească de neînțelegerile dintre noi pentru slăbirea și oprimarea noastră¹.

Pesta, 31 martie 1848

Comitetul pentru supravegherea
ordinii din orașul Pesta

Imprimat. Arh. St. Budapesta. Fond. 1526 utáni gyűjtemény. Az 1848/1849-i forradalomra, szabadságharcra és emigrációra vonatkozó nyomtatványok. Biblioteca universitară Cluj-Napoca. Colecția Apor.

¹ Apelul este edificator pentru strădania nobilimii liberale, conducătoarea revoluției din Ungaria, de a reconstitui statul maghiar în granițele anterioare prăbușirii de la Mohács din 1526. Întrucît pe teritoriul fostului stat feudal maghiar 2/3 o formau românii, slavii, și germanii, liderii nobilimii liberale maghiare voiau să abată atenția acestor popoare de la lupta pentru drepturi naționale. Făcînd abstracție de revendicările naționale ale popoarelor nemaghiare, nobilimea liberală chema la încheierea unui front comun împotriva birocrăției habsburgice.

143

Satulung, 31 martie 1848.

Méltóságos Gróf Gubernátor Úr! Kegyelmes Uram!

Nem szokásom kormányi dolgokról tanakodni, de most a kofák is politizálnak!

Vén és beteg vagyok, nem tusakodom, hogy az újj magyar törvény a kapás s kaszásaimat el vészi, dezmatól meg foszt; alávaló bolond az, a ki nem hitte szükségesnek a robot, dezma meg szüntetését; de a módot nem szeretem. A mikor déák, juratus és üress tarisnyás szónok réa ijjeszt a kormányra, éppen a midőn a király concessiókra készsz, a diaeta ezekről rendelkezik, veszedelem fenyeget, kivált ha a nép fegyver forgatásra készül. A francia revolutio, ez úttal egyedül per canaille győzött; az emissariusok, a demokrát principiumi egyesületek nállunk francia divat szerint punctiroznak; az fenyegete, tovább mégy, egy concessio után mást csikor ki, végre a communismus lép fel.

Mi történt a fok hagyma vágó vidékben. Szükségtelen említenem, G. T[eleki] Miklós, eleintén azt hitte, az úgy nevezett liberálisok által dicősséget nyér, ha zászlós lárma mellett bölcseségével [?] csendesít, a Szilágyi újsága¹ ki trombitálja! Meg mondtam előre a bolond két élű kés, azt nem lehet bátorságal használni; úgy is történt, mert ha ki jött volna, páholt hátra készülhet vala!

A Wesselényi sületlen petitiója, mely ország végzése ellen el szakadást kívánt², még jobban fel költette az oláh reformereket. Minden nap gyűlések, vendégeskedések, zászló hordozás. A parasztnak, le hozván az újj [törvény] nyomtatványát, publicáltak nincs robott s.a.t.

Azt végezték markalist kérjenek a v[idéki] kapitánytól, ha nem ad jó választ, nemzeti gyűlés módjára elnököt, sőt fő kapitányt választanak. Hoszszú Lászlót zászlós járás mellett ezzel meg is kínálták.

Azonba a földes urak Pesten ijjedtekbe a parasztaiknak publicáltak robottat, dezmat nem vesznek a t[örvény] kihirdetése előtt. Így tett a szűk eszű Vétsei, melyre sok parasztok fel zúdultak³.

De a botor nemesség Szathmárt esküszik, meg öli haza kerülő követjét⁴, inkább meg hal, mint portiozik. A szomszéd megyék a szerént, kővári nem portio[zó] nemesség fenyegeti T[eleki] Sándort, Hoszszút és a több portio apostolit.

Hallatik márkalis léssz, nem tudom excellentiátok parancsolatjából, vagy politikai, nemzeti gyűlés?

A v[idéki] kapitány jó, de félénk lélek, arra már réa ijjesztett a szellem. Fenyegetik, hogy T[eleki] Sándort tészik excellentiátok fő kapitánynak, ők meg választják: ez fel forgatja a csendességet, mert a parasztokat is fel szólítja marcalisi meg jelenésre, és hogy híresedjen mindent el követ.

Székellyek jártak itt keresztül, a népnek hír kérésre jelenték: ké-szebbek meg halni, mint M[agya]r országhoz adni magokat és portiozni! inkább a szélen álló Muszka protectioját fel szállítják; ez meg tartja privilegiumokkal. Az oláh is várja a Muszkát, tudja, hogy Oláh országba, Moldvába le szállítja a rabatat!

Mint hazafi s békesség szerető kötelességemnek tartám excellentiádnak ezeket fel jelenteni, s arra instállni, méltóztassanak ide valami *moderatus okos* embert markalis tartására ki küldeni, mert efféle bolondok vesztik el a hazát.

Bocsánatért könyörgek, mély tisztelettel maradok méltóságos gróf gubernátor úr, excellentiád alázatos szolgálója⁵

Hoszúfalu d. 31 Mart 1848.

Teleki Imre

Preamărite domnule conte guvernator! Milostivule domn!

Nu este obiceiul meu de a reflecta asupra treburilor de guvernământ, dar acuma și precupețele fac politică.

Sint bătrîn și bolnav; nu am frămîntări sufletești că noua lege maghiară îmi va lua cosașii și săpătorii și mă va priva de dijmă; este un nebun josnic acela care nu vede necesitatea sistării robotei și a dijmei. Dar nu-mi place cum se procedează. Ne amenință un pericol din partea tineretului studios, a juraților și a oratorilor cu traista goală, care sperie guvernul tocmai în momentul cînd regele se arată dispus să facă concesii, iar Dieta este pe cale să ia măsuri în acest sens; mai ales atunci cînd poporul pune mîna pe arme.

Revoluția franceză a învins de această dată „*per canaille*“. Emisarii și ligile democate acționează după moda franceză. În continuare se profilează amenințarea ca după acordarea unei concesii să urmeze alta iar la urmă să apară comunismul.

Ce s-a întîmplat în ținutul unde se taie usturoi? E de prisos să amintesc că groful Teleki Miklós a crezut la început că va putea obține glorie prin așa numiții liberali, dacă va calma zgomotul lor împopoțonat prin înțelepciunea sa propagată de către gazeta lui Szilágyi¹. Am spus de la început că nebunul reprezintă un cuțit cu două tăișuri, care

nu poate fi folosit cu curaj. Așa s-a și întâmplat, pentru că dacă l-ar fi scos afară ar fi trebuit să-și pregătească spatele pentru o bastonadă.

Petiția necugetată a lui Wesselényi care dorește deslipirea Partiumului de Transilvania în ciuda voinței țării², a stimulat și mai mult pe reformatorii români. Zilnic au loc adunări, vizite reciproce. Se poartă drapele. Noile legi despre desființarea robotei sînt aduse la cunoștința țăranilor prin afișe etc. Aceștia au hotărît să ceară adunare comitatensă de la căpitanul provincial. Iar dacă nu li se va da un răspuns favorabil vor alege într-o adunare națională, un președinte, ba chiar un căpitan suprem. I-au și oferit această funcție lui Vasile Hosu. De frică, nobilii din Pesta au declarat că nu vor mai cere robotă și dijme de la țărani înainte de proclamarea legii. Așa a procedat și Vétsei cu mintea lui îngustă. Urmarea acestui gest: țăranii s-au revoltat³.

Nemeșimea din Satu Mare a jurat că-l va omori pe deputatul lor: cînd se va întoarce de la Dietă⁴. Ea preferă moartea decît să suporte sarcinile publice. Nemeșimea necontribuabilă din comitatele învecinate cu Chioarul și cea din districtul Chioar îi amenință pe Teleki Sándor, pe Hosu și pe ceilalți apostoli ai uniformizării contribuțiilor. Se aude că va fi ținută adunare comitatensă. Nu știu din prunca excelenței voastre, sau ca adunare națională politică?

Căpitanul districtului e un om bun, dar e fricos. Pe el l-a speriat stafia. Îl îngrijorează faptul că excelențele voastre îl veți alege și îl veți numi în funcția de căpitan suprem pe Teleki Sándor. Acesta va turbura liniștea întrucît cheamă și pe țărani să se prezinte la adunarea comitatensă. El va face tot ce este posibil ca să devină cît mai vestit.

Pe aici au umblat niște secui, care afirmau că sînt gata mai bine să moară decît să se unească cu Ungaria și să suporte sarcini publice; că vor face apel la muscali, întrucît aceștia le vor menține privilegiile. Și românii îi așteaptă pe muscali știind că aceștia au redus robota în Moldova și Țara Românească.

Ca patriot și iubitor de pace am considerat de datoria mea de a vă înștiința pe excelența voastră și de a vă ruga să trimiteți aici un om inteligent și moderat pentru ținerea adunării comitatense, deoarece asemenea oameni necugetați duc patria la pieire.

Cer iertare și rămîn serv supus cu adîncă stimă al mării tale domnule conte guvernator⁵.

Satulung, 31 martie 1849

Teleki Imre

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Teleki din Luna de Jos. Misive.

¹ Ziarul conservator din Cluj cu titlul *Múlt és Jelen*.

² Este vorba despre activitatea lui Wesselényi Miklós pentru anexarea comitatelor din Partium la Ungaria.

³ Adică țăranii acelor moșieri care au cerut încetarea prestațiilor feudale.

⁴ Deputatul comitatului Satu Mare, Kende Zsigmond, a votat la Dieta de la Bratislava pentru suportarea comună a sarcinilor publice. Cf. doc. 18.

⁵ Autorul scrisorii vrea să lase impresia că nu s-ar opune eliberării și impropriietății iobagilor. Dar, prin atitudinea ostilă pe care o ia: față de scutirea țăranilor dependenți de dijme și robote de către unii nobili înainte de a se fi promulgat legea; față de revendicările naționale ale românilor din districtul Chioar; față de supunerea nemeșilor la impozite etc., demonstrează că e dominat de concepții conservatoare caracteristice privilegiatilor.

Braşov, sfîrşitul lui martie 1848¹.*Manifestul românilor transilvani*

Să fie lumină. Cele trei constituţiuni ale patrii noastre, adecă a nobililor, secuilor şi a saşilor sunt plene, încărcate de legi barbare, de privilegii asupritoare şi tirănoasă. Pentru aceasta poporul românesc care mai virtos de 400 ani suferă cumplitul jug al egoisticilor şi de dumnezeu afurisitelor constituţiuni să bucură din tot sufletul cînd văd publicate afusutele 12 puncturi din Ungaria². Acele puncturi primindu-să odată, vom sfărma sute de legi tirănoasă şi vor reaşeza dreptul pozitiv al patrii noastre sau dreptul filozofic. Iară însă în cel mai neapărat interes al patrii, ca acesta să ştie cum să pricep şi un milion 300 mii români zisele 12 puncturi.

1. *Pretindem libertatea tiparului* deplină condiţionată numai prin legile moralităţii, care pe viitor vor fi şi ale patrii; libertate vorbirii şi a tipăririi iaste o trebuinţa a oamenilor, atît de naturală precum iaste mîncarea, beutura, somnul, căsătoria şi altele; acela care ne-ar tăia limba din gură ar fi mai puţin tiran decît acela care ne-ar opri a învăţia şi a scrie spre a ne comuneca ideile cu alţii.

2. *Ministeriu responsabil*: pre bine, să să defigă însă legi pre care pentru modul pedepsirei tuturor ministrilor, consiliarilor, oficialilor, căţi fură venitorile publice, căţi ieu mită, înşală şi despoaie pe poporul simplu şi nevinovat; niciodată furi publici să nu poată scăpa de asprimea pedepselor; cîţiva consilieri, cîrmuitori şi senatori din toată patria infeţaţi şi până acum de lume ca despoitori să să scoată acum îndată din posturi; toate legile, decretetele, rezoluţiile de libertate şi alte acte publice să vor publica prin buletine.

3. *Dieta anuală*: delegarea deputaţilor să să facă din poporul întreg, iară nu numai din aristocraţie şi saşi; adecă dieta să treacă prin o reformă radicală, prefăcîndu-să modul alegerii cum vom vedea mai în gios.

4. *Egalitate civilă şi religioarie în faţa legii*; adecă toate formele rămasă din veacul varvar să se şteargă; nobilitatea privilegiată, religii recepte să nu să numiască nici unele, ci toate confesiunile să aibă drepturi egale; episcopii catolici să piardă dominiurile, trăgînd numai lefi cuviincioasă, iară prisosul întrebuiţîndu-să tot în folosul culturai române, toate ţehurile să fie lipsite de varvarele lor privilegii.

5. *Gardă naţională*: toţi patrioţii fără nici o diferenţă să să depreindă în arme încă din anii scolastici; toţi suntem fii a Patrii, cu toţi suntem datori a o apăra, căci ea este mumă a tuturor de astăzi încolo la nimene vitregă.

6. *Portare comună a greutăţilor*: Cu cît are cineva mai mult, cu atîta este mai îndatorat către patrie; peste tot măsură dreaptă.

7. *Încetarea raporturilor urbariale*: adecă poporul pînă acuma robit, iobăgit şi tirănit să fie rescumpărat cu moşioara acum îndată, nu de la sine, ci din visteria statului, însă cu un preţ foarte eftin; căci după ce statul e stors din puteri, el fără sărăcia totală nu poate îngrija şi asigura pe foştii săi despoţi, încă pe veacuri înainte dîndu-le în mină cumplită³; urbariul dietei trecute este foarte rău şi periculos; Zeciuelile sunt o tiranie spurcată; asemenea întrupare a rămăşiţelor iobăgeşti cu alodiarele proprietarilor este răpiciune şi furt public.

8. *Judecie de jurați*: pentru ca judecățile să să scurte, advocații și judecătorii să nu mai aibă putere de a fura atita de mult ca până acum.

9. *Banc național*: acesta le va fi dătoriu a înlesni țieranilor bani cu camătă ușurată de 3 1/2 mult fl. procent, pentru ca mult în 5 ani să să poată scăpa de a lor despoți.

10. *Ostășimea să jură pe constituțiune*: ne invoim; pretindem însă ca totodată ostășimea să treacă prin reforma radicală, ca oamenilor de omenie să nu le mai fie rușine a servi în regimente; regimentele granițare să fie ușurate de o parte a servițurilor, silind și pe lăcuiitorii pământului regesc a-și păzi granițele; mai tîrziu regimentele de graniță să să intrupă și prefacă în gardă națională, care va fi rădicată în toată patria; însă și pînă atunci regimentul husarilor români să fie despărțit de al husarilor secuiești și să capete ofițiri români sau cel puțin cărui ei cunoscută foarte bine limba română.

11. *Invinuții politici ai statului să scape din robie*: Însă și poliția secretă să încete și spionii să fie casați, iar vinele politice ca și toate celelalte să fie judecate în public în văziul tuturor, ca să nu încapă nici un prepus de tiranie.

12. *Unirea Transilvaniei cu Ungaria*: fie; însă numai sub următoarele condițiuni mai l e să vor declara de șterse toate tri constituțiuni, a nemeșilor, secuilor și sașilor, cu toate legile lor cîte nu suferă proba dreptului filozofic; toate diplomele nemeșilor din Ungaria și Transilvania să să ardă; numiria naționalităților istorice-juridice să încete cu totul; noi nu mai cunoaștem decît numai transilvani patrioți cu drepturi egale; toate numirile de comitate, scaune și districturi să vor șterge; să va face o nouă împărțire și rătunzire a ținuturilor, cari pe viitoriu să vor numi *cantoane*; la împărțire să va observa pusețiunea topografică, numărul lăcuiitorilor, cîte 80 sau 100 de mii de suflete de un canton și naționalitățile genetice, ca adecă, oriunde să poată se între în cantoane numai cîte o naționalitate pentru ca administrația internă a cantoanelor să fie de tot independentă ca în Nord America și Helveția, ținîndu-și de limbă oficială limba genetică proprie; cantoanele românești română, secuiești maghiară, iar cele amestecate vor avea limbă oficială pe a majorității după ce minoritatea lăcuiitorilor de altă limbă va fi mai puțin ca 3/4; iar dacă va fi mai mare hîrtille se vor primi în două limbi; la cantoane amestecate se vor ține translatori; la dietă vor merge cîte un deputat de la 40 la 50 mii lăcuiitori. Deputații vor fi aleși din tot și prin tot poporul cantonului ca în Nord America și Franca privire numai la hărnicia și înțelepciunea stecăruta; limba dietei va fi ca și în Helveția aceea pe care fiecare deputat o poate vorbi mai bine, iară limba legilor va fi a majorității genetice și se vor traduce în celelalte două limbi; limbile școalelor încă vor fi alese numai după naționalitățile genetice; ținerea școalelor și a besericilor va fi tot ca în Nord America.

Acestea puncturi și condițiuni sîntem gata a le apăra și cu viața; celor care le vor primi le propune cei mai sinceră frățietate și uitare de toate relele pățite și suferite⁴.

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 7981/1848. Foto: 2 157—2 158. Proclamație manuscrisă cu litere latine.

¹ Datarea s-a făcut ținînd seama de elementele oferite de doc. 170, care este o scrisoare a lui Ștefan Moldovan. V. doc. 184.

² V. doc. 5, nota nr. 1.

³ Adecă: cumplite puteri.

⁴ Ideile manifestului și pe alocuri chiar formulările sînt identice cu cele din articolul lui Bariț: *Ce voiesc românii transilvani din Foaie pentru minte*, XI (1848), nr. 15, 12 aprilie, p. 114—116. Ele ilustrează că în primele săptămîni ale revoluției, intelectualii români au condiționat atitudinea lor politică de asigurarea deplinei egalități a națiunii lor cu a celorlalte popoare de pe teritoriul fostei Ungarii medievale. Intelectualii români concepeau această egalitate în sensul transformării Ungariei într-o federație sau confederație de cantoane naționale, asemenea Elveției. În fiecare canton limba oficială urma să fie cea a majorității populației. Fiecare canton trebuie să-și trimită reprezentanți în Dieta centrală proporțional cu populația sa, pe baza votului universal, la fel ca în S.U.A. și Franța.

Propunerea autorilor manifestului ar fi însemnat dominarea Dietei, ca organ legislativ central, de deputații nemaghiari, deoarece în 1848, din cei aproape 14 000 000 de locuitori cîți existau pe teritoriul fostei Ungarii medievale, ungurii nu erau mai mulți de 5 250 000. Restul de aproape 2/3 era constituit din români, slovaci, ruteni, sîrbi, croați, sloveni și germani. Dominînd puterea legislativă, nemaghiarii ar fi ajuns să aibă rolul hotărîtor și în constituirea guvernului sau a organului executiv central. La fel ar fi fost dominate de nemaghiari și organele locale ale puterii de stat, care urmau să se creeze la nivelul cantoanelor. Fostul regat feudal maghiar ar fi devenit un stat multinațional, cum de fapt și era. O atare transformare ar fi echivalat cu pierderea monopolului puterii politice de către nobilimea liberală maghiară, care urmărea să și-l asigure numai pentru sine. Pierderea monopolului puterii politice putea aduce după sine și lichidarea preponderanței ei economice printr-o reformă agrară radicală, la care autorii manifestului fac referiri directe. Or tocmai supremația economică și politică nu voia să o piardă nobilimea liberală maghiară. Pentru a-și asigura această supremație ea va refuza să acorde drepturi politice românilor și celorlalte popoare nemaghiare. Monopolul puterii nu s-ar fi putut asigura decît într-un stat cu „o singură națiune politică” — cea maghiară — și cu „o singură limbă oficială”, de asemenea cea maghiară. De aceea, popoarelor nemaghiare le-a fost respinsă revendicarea de a fi recunoscute ca națiuni politice și deci accesul la puterea politică. Fără participarea la puterea politică nu aveau însă posibilitatea să-și apare interesele economice. Refuzul nobilimii liberale maghiare de a acorda drepturi politice popoarelor nemaghiare a constituit cauza principală a eșecului formării unui front comun antihabsburgic. În cazul românilor, acest refuz explică adoptarea programului cuprins în proclamația lui S. Bărnuțiu din 25 martie. Acesta condiționa discutarea problemei uniunii de recunoașterea prealabilă a românilor ca națiune politică.

145

Sibiu, 1 aprilie 1848

Seine des k.k. Herrn . . . Landes Gouverneurs in Siebenbürgen
Josef Grafen Teleki von Szek Excellenz!

Hermannstadt am 1t April 1848.

Aus einer verlässlichen, sicheren Quelle ist mir so eben die Nachricht zugekommen, daß bei Gelegenheit, der in Maros Vásárhely an den Tag gelegten öffentlichen Manifestationen hinsichtlich der in Clausenburg verfassten Petitionspunkte mehrere der Szekler Gränze angehörige Tabular-Kanzellisten von dort in ihre Heimat abgegangen seien¹, um die Gränzer zur Ablegung der Waffen zu verleiten, und auf diese Weise Unordnung und Aufregung im konscribirten Szekler Grenz-Volke hervorzubringen.

Oblgleich ich auf die bisherige gute Gesinnung des gesamten Szekler-Gränz-Militairs, und die Anhänglichkeit desselben an ihre militärische Waffenbestimmung volles Vertrauen setze, so habe ich doch

nicht unterlassen, die 3 Szekler Grenz-Regiments-Commandanten aufs Schleunigste hievon in Kenntniss zu setzen, um auf diese Individuen zu invigiliren, die Szekler-Grenz-Population, vor solchen Verleitungsversuchen mit Umsicht zu bewahren, die öffentliche Ordnung und Ruhe im Grenz-Bezirk mit Energie und Thätigkeit aufrecht zu erhalten, und im Falle als diese Tabular Kanzellisten wirklich in der Szekler-Militair-Grenze auf sträflichen Wegen und Absichten ergriffen würden, dieselben nöthigen und schlimmsten Falles auch festzunehmen, und je nachdem sie nach ihrer Eigenschaft der Civile oder Militair-Jurisdiction unterstehen, der betreffenden Personal-Behörde zur verdienten Bestrafung zu überliefern.

Indem ich mich beeile, Euer Excellenz hievon schleunigst in Kenntniss zu setzen und zu ersuchen, auch Ihrerseits an die betreffenden Vorsteher der Szekler-Stühle mit allem Nachdrucke solche Weisungen zu erlassen², damit allen derlei Korruptionen und Unfugen vorgebeugt, die Ordnung und Ruhe aufrecht erhalten und jeder Exzess beseitigt werde: kann ich nicht umhin, auch unumwunden mein Befremden darüber auszudrücken, wie es bei dem Umstande, wo die Absicht dieser Tabular-Kanzellisten zur Aufwieglung der Szekler Grenzer in die Grenze abzugehen, in Maros-Vásárhely öffentlich bekannt war, doch hat geschehen können, daß die Vorsteher der k. Gerichts Tafel denselben diese Abreise ohne weiters gestatten konnten und nicht vielmehr als Organe der öffentlichen Staatsverwaltung ihrer Pflicht gemäß zur Vereitlung solcher gesetzwidrigen sträflichen Schritte die Entfernung derselben von ihren Bestimmungs- und Dienst-Posten mit allen ihnen zu Gebote stehenden Mitteln untersagt und verhindert haben.

Wiewohl ich vollkommen überzeugt bin, daß das gesamte Szekler-Grenz-Militair, eingedenk seiner stets bewiesenen Treue und Anhänglichkeit an das allerhöchste Kaiserhaus, keinen Meineid begehen, und fest in seiner Pflicht stehen bleiben wird: so glaube ich Euer Exzellenz doch insbesondere auf die verderblichen und sträflichen Tendenzen dieser Kanzellisten aufmerksam machen zu müssen, welche nicht bedenken, daß durch das Gelingen ihrer Absichten das Großfürstenthum in seiner innern Ordnung und Ruhe ganz gestört, und die Grenze gegen die Moldau sowohl in Sanitäts als sonstiger Cordons-Hinsicht offen stehen, und das Großfürstenthum von dort her allen möglichen Gefahren Preis gegeben sein würde, während auch im Lande selbst das vorhandene Linien-Militair zur Aufrechthaltung und Sicherheit der öffentlichen Ruhe und Ordnung besonders gegenüber der durch ein solches Beispiel noch mehr aufgeregten walachischen Bevölkerung sodann keinen Falls hinreichen könnte.

Bei solchen Umständen gebe ich unter Beziehung auf meine Note vom 30. März l. J. No 100/q³ mir die Ehre, Hochdieselben um gefällige Mittheilung des dortseits verfügten dringlichst zu ersuchen⁴.

Puchner FMlt.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 687/1848. Foto: 2 477—2 481.

¹ Cf. doc. 186 și 187.

² Cf. doc. 186 și 187.

³ V. doc. 125.

⁴ Cf. doc. 199, nota nr. 3.

Blaj, 1 aprilie 1848.

Onorate în Christos frate!

Aducându-ne amente de impregiurările critice în care ne aflăm, ca nu cumva prin vorbe sau știri care de toate laturile mai într-un tip mai într-altul se lațiesc, poporul nouă incredințat sau în nepace și frica sau la o nepresocotită și oarbă incumetare să se alunece, amăsurat portărei de grige și priveghiarei de care suntem răspunzători, frățiilor voastre vă incredințăm ca înșivă și prin preuții eparchielor să luați amente și unde veți vedea că doară s-ar naște nește prejudecia și vorbe, care ar fi spre turburarea leniștei și pazei publice, să le aduceți amente demandarea creștinilor de la începutoriul Mintuirii data ca să dăm împăratului ce este a împăratului și iarăși cum că se cade să fim supuși poterilor mai înalte și în pace se aștepte decretarea — hotărîrea — de la guberniu, carele are putere de a pune legi, incredințându-se ca după multa așteptare cu bună seama vor avea mangaiare, ușurare și drepturele ce fieștecărei sementii fără destingerea națiunei și religiunei într-asemene se apromit — făgăduesc. Singur pre asta cale putem spera — nadeșdii — că vom putea caștiga drepturele, iar pre alta cale nu fără temeii ne putem teme ca în loc de a caștiga va să perdem; adecă avem de a cere, de a ne ruga, iar căutând la starea în care ne aflăm, nu de a cugeta ca cu puterea să putem caștiga drepturile pre care de mult le dorim. Aceste după înțielepciunea de la dumnezeu dată ca cu buna luare amente să le împleniți, va incredențiam.

Cu care ocasiune spre strinsa ținere și împlinire mai avem a vă anunția următoriele:

Ziua nașterei înălțiatului nostru împărat în est an templindu-se a cadea pre 7—19 aprilie, adecă pre septemana mare, ca cu solenitatea cestei zile mari, din adenca venerare înaltului împărat cuvenită, nu cumva să se întrerumpa sau împiedece pietatea și penitenția poporului în cele zile din demandarea sfintei beserece usuată, s-a îndurat înălția sa serbarea solene a zilei naștere sale a o defige pre a treia zi de paști, adecă pre 13/25 zi a luni aprilie, precum asta prea înalta decretare, excelenția sa domnul gubernatoriu r[egesc] prin ordenele-și din 16 martiu a.c. cu numărul presidial 504 ni o face spre păzire cunoscută.

Mai încolo, înălțiatul Guberniu Regiu prin grațiosul său decret din 14 decembrie anul trecut sub numărul 14 339 eșit ne demandă ca pentru locuitorii din Berethalom, Sáros, Valdhütt și Tobias al scaunului Mediaș, în 13 august anul trecut prin o cumplită rumpere de nor pana la 86 364 rfl. 56 xr w.w. damnificați, pagubiți și iarăși:

Prin decretul în 22 februarie a.c. sub numărul 2 051, pentru locuitorii din Kézdivásárhely în 24 ianuarie a.c. prin foc pana în 17 430 rfl. dannificați, înștientându-se în baserece acesta a lor nefericire să se îndemne poporul dupa potenția a-i ajuta și ce se va capata, dupa ordenele usuata prin frația ta să se administre perceptoriul respectiv pre lingă quietanția, pre carea apoi o vei tramite încoace.

Mai preurmă nu putem retace, precum de la jurisdicțiunile seculari cu dorere am luat însciențiară geluitoare despre scaderile cu ocașiunea conscrierei tenerimeii spre a trage sorți, în protocelele matriculari a mai multor parochie aflate. Drept aceea strins vi se demandă ca

cu ocaziunea vizitărei tractului și oricând vă veți afla din deregatoria în vreo parochia din eparchia încredințata, protocoalele matriculari netrecut să le cercați, demandând parochilor ca pre acelea cu cea mai mare acuratețea să le însemne și la acesta a lor datoria dacă vreunul s-ar lenevi a o împlini și cu amăsurată pedeapsă să-i astringeți.

Frățiește remanend frației tale de binevoitoriu
Blaj, 20 martiu, 1848

Vladica Ioan

Imprimat. Arh. Stat. Blaj. Fond. Mitropolia Blaj., an. 1848. Foto: 7 563.

147

Sibiu, 1 aprilie 1848.

Wohlgeborner Herr

Ein glaubwürdiger Berichterstatter aus Kronstadt hegt die Meinung, daß die Stimmung der Walachen im dortigen District eine bedenkliche sey und daß wenn auch von den walachischen Stadtbewohnern als Besitzern von Vermögen keine Unruhen zu besorgen seien, dieses von den walachischen Landbewohnern nicht verbürgt werden könne.

Als vermeintliche Ursachen dieser vermeintlich bedenklichen Stimmung werden angegeben:

Die verweigerte Aufnahme der Walachen beim Magistrat, in die Kommunität und bei den Zünften.

Der Umstand, daß jenige Holz, welches den Bauern für den Winter bewilligt, von diesen bis jetzt nicht vollständig habe eingeführt werden können, nunmehr vom Forstmeister zu seinem eigenen Vortheil verkauft wäre.

Die Nichtpublicierung einer gewissen, den Walachen sehr günstigen Gubernialverordnung vom Jahr 1847.

Die Bebürdung der Walachen der Siebendörfer aus Anlaß eines *orlangten* Wochenmarktprivilegium mit einer Homagialtaxe von 1622 Gulden Conventionsmünze.

Wenn ich nun gleich nicht weiß inwieweit diese Gründe wirklich vorhanden, richtig aufgefaßt, wichtig genug und Überhaupt für das walachische Volk in Kronstadt aufregend sind, so habe ich es doch für nöthig erachtet Euer Wohlgeboren im engsten Vertrauen in die Kenntnis der vorangeführten Angaben zu setzen und sie hiemit aufzufordern diesen Angaben näher auf den Grund zu gehen und mit der nöthigen Klugheit nach Befund das Nöthige einzuleiten.

Mit Achtung Euer Wohlgeboren ergebener Diener
Hermannstadt den 1ten April 1848

Franz Salmen

Original. Arh. St. Braşov. Fond. Actele revol. 1848/1849, nr. 103. Foto: 11 230—11 231.

Tirgu Mureș, 1 aprilie 1848.

Meg illetődéssel tapasztalván azt, hogy a kormányom alatti nemes szék némely járásainak dulló biztosai nem bírva eléggé meg fontolni a jelen körülményeket — hatóságuk alatti falvakba egy a parajdi Só Kamarától e végett küldetett Jánosi István nevezetű írnokkal több székelly nemes egyéneknek lak helyeiket és házaikat a moldvai só használatára ki kémlélhetése végett meg motozták — s ez által a kor eszméktől már már elragadtatott nép között nem kis békételenséget költöttek fel — rögtön meg szállítottam az illető abodi és gálfalvi járásbéli dulló biztosokot, hogy vigyázatlan eljárásaiknak töstént adják okát — kik közül egyik ön védelmére, elesmervén tapasztalatlanságát, a parajdi Só Tisztségnek tisztelettel ide zárt meg találását küldötte kezembe.

Miből át látva azt, hogy a parajdi Só Tisztség egy oly módot kezdett gyakorolni mennyibe a nemes szék elnökségének vagy tisztségének mellözésével — alsóbb tiszviselőkhöz intézi hason megtalálásait, mit felelőséggel egyben köttetett hivatalomnál fogva, a fenn álló alkotmányos jogok és rend megsértése nélkül még más körülmények között sem halgathatnék el — és köztapasztalásból tudva azt, hogy a kamarának illetén eljárásai a nép előtt eddig elő is menyire kedvetlenek voltak, bátor vagyok nagy méltóságodat méjj tisztelettel, de egyszersmint hivatalosan kérni, méltóztasson a parajdi Só Tisztséghez úgy intézkedni, hogy más alkalommal hasonló hivatalos megtalálásait ne az alsóbb tiszviselőkhöz, hanem akár a nemes szék elnökségéhez, akár annak tisztségéhez intézze. Most pedig, midőn a nép kedélye leg kisebb ellenszenvű dolgok s események által is határtalan magasra izgatható s a motozóknak életit még az igazgatás maga sem leendene képes bátorságosítani, az illetén motoztatástól rögtön és merőbe szünjön meg. Egyébaránt engedelmes tisztelettel maradok.

Cu surpriză am luat la cunoștință că juzii nobiliari ai unor cercuri ale nobilului scaun aflat sub administrarea mea nu au judecat suficient împrejurările actuale. Ei au percheziționat casele și locuințele mai multor nobili secui în satele aflate sub cîrmuirea lor, împreună cu un scrib numit Jánosi István trimis în acest scop de camera salinelor de la Praid, în vederea descoperirii folosirii sării din Moldova. Prin aceasta au trezit în rîndul poporului deja aproape cuprins de ideile epocii o agitație deloc neglijabilă. Am cerut imediat juzilor nobiliari respectivi din cercurile Abud și Gălești să explice cauzele procedurii lor imprudente. Dintre ei, unul și-a recunoscut lipsa de experiență. Pentru apărarea sa mi-a trimis cu stimă adresa anexată aici a oficialității salinelor din Praid.

Din aceasta eu mi-am dat seama că oficialitatea salinelor din Praid a început să practice procedura trimiterii unor asemenea adrese funcționarilor inferiori cu ocolirea prezidiului sau a oficialității nobilului scaun. În conformitate cu funcția mea legată de o anume răspundere aceasta nici în alte împrejurări nu aș putea-o trece sub tăcere fără a încălca ordinea și drepturile constituționale. Din experiența publică știu

cît au fost și pînă acum de odioase poporului asemenea proceduri ale camerei. Îndrăznesc să o rog pe înălțimea voastră cu cea mai adîncă stimă, dar în același timp în mod oficial, să binevoiți a dispune oficialității salinelor de la Praid în sensul ca în alte ocazii asemenea adrese oficiale ale sale să le trimită nu funcționarilor inferiori, ci fie președintele nobilului scaun, fie oficialității acestuia. Acum cînd starea de spirit a poporului poate fi agitată în cel mai înalt grad, prin cele mai mici lucruri sau evenimente nefavorabile lui, viața celor ce percheziționează n-ar putea fi asigurată nici măcar de către guvern. [De aceea], asemenea percheziții să înceteze imediat și cu totul. Dealtfel rămîn cu supusă stimă.

Concept. Arh. St. Tg. Mureș. Fond. Arh. Scaun. Mureș. Actele prim-judelui regesc, nr. 509/1848.

149

Mediaș, 1 aprilie 1848.

Wohlehrwürdigen Herr Erzpriester!

In Folge hieher gelangten Beschlusses der wohlloblichen sächsischen Nations Universitaet vom 30-ten März v.J. Mai Z. 443 1848¹, ist zur Wahrung der Interessen der Allerhöchsten Regierung und ins Besondere auch ferner sämtlicher Staatsbürger und des Vaterlandes, in diesen bedrängten und gefährlichen Zeiten, die Bürgerwehr ins Leben zu rufen. Zu diesem Zwecke, ist von Seite des Magistrats u. Communitaet, eine Commission ernannt worden, welche zur Aufgabe hat, die Waffenfähigen Bürger, ohne Unterschied des Volksstammes, nach Haus u. Grundbesitz oder zünftigen Gewerbes, zu conscribiren zu diesem Geschäfte werden die Nachbar-Väter mit 3. aus jeder Nachbarschaft zu zuziehenden Vertrauten, mitwirken.

Dieses wird Euer Wohl Ehrwürden mit Ersuch eröffnet: womit wohl dieselben, die unterstehende Kirchen Gemeinde, auf geeignete Weise in der eigenen Muttersprache, hievon nicht nur in Kenntnis setzen, sondern auch davon eindringlich belehren mögten, daß die getroffene und zu gebrauchende Maßregel, lediglich zur Emporhaltung der staatlichen Ruhe u. Sicherheit des Lebens und Vermögens zu dienen habe, und als sicheres Mittel zum Zwecke u. Bestätigung der wahren Vaterlandes Liebe und unerschütterlicher Anhänglichkeit an das Allerhöchste Herrscher Haus, in Anwendung genommen werden wolle.

Der ich übrigens mit aller Achtung verharre. Euer Wohl Ehrwürden ergebenster Diener².

Mediasch den 1ten April 1848

Friedrich Biederfeld

Original. Bibl. Acad. R.S.R., Ms. rom., nr. 1 058, f. 19. Foto: 4 561—4 562. Publicat în Transilvania, 1875, nr. 18, p. 201.

¹ V. doc. 128.

² Cf. doc. 149.

Orăştie, 1 aprilie 1848.

Hochwohlgeborner Herr K. Gubernial-Rath
Hochzuverehrendeste Graf der Sächsischen Nation!

Im Zusammenhange mit dem Hohen Erlasse Euer Hochwohlgeborner vom 29ten dieses Monats¹, habe ich die gehorsamste Anzeige zu machen: daß mehrere Mitglieder des hiesigen Cassino beschlossen haben auf die von Klausenburg mittels Zeitschrift erfolgte Aufforderung auch hier wegen Erwirkung eines Landtages und der dort nach Maßgabe der gegenwärtigen Zeitumstände zu verhandelnden Gegenstände sich zu beraten. Ohne einer mir vorläufig zu machenden Meldung, folglich hievon eine Wissenschaft zu haben, haben sich die Mitglieder des hiesigen Cassino am 29ten März 1. J. versammelt. Bei dieser Versammlung sind nach dem durch Cassino-Mitglieder wie ich es später in Erfahrung gebracht habe — auch Sachsen eingeladen worden, — von den Sachsen 5—6 erschienen; und es ward nach gemeinschaftlicher Berathung, da die Zahl der Anwesenden zur Realisierung ihrer Absicht dennoch nicht für hinlänglich erachtet wurde, beschlossen am nächstfolgenden Tage zu diesem Zwecke sich zahlreicher einzufinden. Dem zufolge sind mehrere Sachsen im Tanzsaale des Allodialperceptors Carl Pfaffenhuber erschienen, und haben zu diesfälliger Berathung auch die Ungarn eingeladen, wozu sich diese auch in größerer Zahl eingefunden haben. Der Gegenstand der gemeinschaftlicher Berathung — wie ich es später erfahren habe, war der: auf welche Art der Hohen Landesregierung eine durch die gegenwärtigen Zeitverhältnisse nöthig gewordene Petition zur Abhaltung eines Landtages unterbreitet, und daß diese Petition dem L. Magistrat und der Kreisversammlung zur Einbegleitung an die Hohe K. Landesregierung eingereicht werden möge, wobei die Sachsen mit dem Beisatze ihre Zustimmung gaben: daß der bezüglich der Union Siebenbürgens mit Ungarn zu fassenden Beschluss des Landtages auf Szászváros, wie auch dem übrigen Körper der sächsischen Nation gleiche bündende Kraft haben möge. Da aber die Sachsen in ihrer am 31ten März neuerdings abgehaltenen Versammlung von ihrer mit Ungarn am vorherigen Tage gepflogenen Unterhandlung abgestanden sind, so versammelte sich am 31ten März beim Cassino und vor demselben Gebäude eine aus Ungarn und Walachen bestehende zahlreiche Volksmenge.

Der L. Magistrat hatte mit der Kreisversammlung zu gleicher Zeit wegen verschiedenen andern Gegenständen noch vor 8 Tagen eine gemeinschaftliche Sitzung [angeordnet], ohne von diesen Vorfällen im geringsten eine Ahnung zu haben. Die Volksmenge erschien bald darauf, samt einer mit 2 Nationalfarben bezeichneten Fahne vor dem Rathhause und nachdem sie sich bis zum Saale, wo eben der Magistrat mit der Stuhlversammlung gemeinschaftliche Sitzung hielt, vorgedrängt — in dem einen Fenster des Rathhauses die Fahne auf die Gasse herabhängend befestiget hatte, verlangte das Volk ihre Zulassung vor dem Magistrat und Stuhls Communitaet. Bei so bewandten Umständen hielt es der L. Magistrat für räthlich das Volk vorzulassen und dessen Wünsche entgegenzunehmen, um demgemäß zur Aufrechterhaltung der Ruhe und Ordnung wie auch zur Vorbeugung aller traurigen Folgen das Erforderliche verfügen zu können. Nach erhaltener Erlaubnis ward

sofort der Sitzungssaal vom Volke überfüllt und deren schriftlich vorgebrachten Wünsche und Ansuchen in ungarischer Sprache, verlesen, welches Ansuchen, nachdem dieses von dem nebst mehreren walachischen Geistlichen auch herbeigekommenen disuniten Archidiakon den Anwesenden 24 Deputirten der Stuhlsortschaften in walachischer Sprache vorgetragen und begreiflich gemacht worden ist, von der, bekanntlich aus den 24 walachischen Deputirten der Stuhlsortschaften und im Sinne der Regulativ-Vorschriften nur 6 Markts Senoriats Mitglieder bestehenden Stuhls Communitaet, dessen Vorsitzender der Königsrichter als Stuhlspräses und Actuar der Obernotair sind, gutgeheißen und auch angenommen wurde. — Sobald nun die Stuhls Communitaet die Wünsche des Volkes gutgeheißen und angenommen hatte, verlangte dasselbe Volk die Beförderung ihrer Wünsche im Wege des Magistrats an die Hohe K. Regierung und zwar mittels einer vom Volke zu erwählenden Deputation; vorauf der L. Magistrat zur Beschwichtigung der außerordentlich aufgeregten Gemüther sich bemüßiget fand auch dieser Forderung, ohne, daß der Magistrat sich die Petition zugeeignet hätte, zu entsprechen. Das versiegelte und den Deputirten des Volkes durch mich übergebene Gesuch dürfte schon bei der Hohen Landesregierung angelangt seyn.

Allen diesen Volksbewegungen seitens des L. Magistrats sich entgegenstellen zu wollen, wäre nicht rathsam gewesen, indem jeder wenn gleich ämtlicher Widerstand ohnfehlbar die gefährlichsten Ausbrüche des Volkes nach sich gezogen hätten. Die auf das Rathhaus aufgepflanzte Fahne befindet sich noch immer in derselben Stellung welche ich, durch die nun aus andern Ländern bekannten Beispiele gewarnt, anzutasten zu lassen um so weniger mich getraue, als hiedurch dem aufgeregten Volke nur Gelegenheit zu Excessen und Widersetzung meiner Anordnung dargeboten werden würde.

Übrigens herrscht allhier, ohngeachtet dieser Vorfälle, wobei jedoch keine Excesse stattfanden, eine Ruhe unter dem Volke und ich werde obwohl gegenwärtige Zeitumstände und die moralische Entwicklung des Volkes anrathen demselben eher mit beschwichtigender Güte als mit Widerstand zu begegnen, alle meine mir zu Gebote stehenden Kräfte und ämtliche Stellung zur moralischen Aufrechterhaltung der fernern Ruhe und Ordnung aufbieten.

Schließlich habe ich auch Euer Hochwohlgeboren gewissenhaft und amtstreulich zu eröffnen, daß die Abhaltung der Stuhls Versammlung und Einberufung der Dorfrepräsentanten in gar keinem vorausberechneten Zusammenhang mit den erwähnten Vorfällen gewesen sind, daß die Einberufung durchaus nicht auf unverständige Machination beruhe — folglich erkläre ich denjenigen welche sich erdreustet Euer Hochwohlgeboren anzuzeigen, daß ich bei der Sache die Hand zum Spiele geboten habe für einen niederträchtigen Verleumder und stelle zugleich das bittliche Ansuchen sowohl für diesen Fall wie auch für die Zukunft dergleichen Verleumder, um auf ähnliche Denunciationen mich rechtfertigen und die gebührende Genugthuung erlangen zu können, mir bekannt geben zu wollen. Ich würde mir die besondere Ehre gegeben haben, wenn diese Vorfälle wobei jedoch dem Magistrat keine Zeit zu vorstellen an Euer Hochwohlgeboren oder an die Wohllobliche Sächsische Nations Universitaet, vom Volke gelassen wurde — persönlich meine gehorsamste Aufwartung zu machen, daran werde ich, und bin ich, durch einen von Sr. Excellenz dem Landes Gouverneur erhaltenen

gemäßigten Befehle „mich aus diesem Orte gar nicht zu entfernen“, verhindert worden. Mit aller unterthänlicher Hochachtung verharrend Euer Hochwohlgeboren gehorsamster Diener².

Szászváros am 1 April 1848

Franz Bruz
Königsrichter³

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comitalia, nr. 501/1848. Foto: 5 682—5 685.

¹ V. doc. 111.

² Autorul raportului scoate în evidență atitudinea prounionistă a ungarilor din Orăștie și cea rezervată a sașilor. El se referă și la acțiunile revendicative ale românilor din Orăștie.

³ Pentru raportul lui Bruz din aceeași zi, cu privire la evenimentele de la Orăștie din 29—31 martie: V. *Original.* Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 698/1848. Foto: 64—67. Pentru raportul lui Carl Pfaffenhuber și Joseph Schuller din aceeași zi despre evenimentele din 30—31 martie către Universitatea săsească v. *Copie.* Arh. St. Brașov. Fond. Acta Magistrat. Sighișoara, nr. 1 005/1848. Foto: 6 412—6 416. Pentru referatul deputatului Kröger v. *Concept.* Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comitalia, nr. 503/1848. Foto: 5 689—5 690.

151

Timișoara, 1 aprilie 1848.

Nagyméltóságú Gróf s Minister-Elnök Úr! Kegyelmes Uram!

Folyó évi Martius 22én kelt kegyes rendelete¹ következtében újjólag mély alázattal jelenteni serénykedem:

1ör Tegnap reggel Józef külvárosunkban tűz támadt, melly egy házat elhamvazott. Nem hiszem, hogy e tűzveszély szántszándékos kéznek gonosz műve lett volna.

2or A zsidók elleni ingerültség még mindig tart, s a nép nem csak a kóborlóknak, hanem több év óta itt lakott zsidók kiűzetését kívánja. A helyhatóság illy körülményekben szorongattatik.²

3or Az őrsereg, önkénytesekből alakulván, kevés nap múlva felgyverkezve álland.³

4er Keblünkben talátnak itt ott egyének, kik fejér-kék színű kokárdákat viselni kezdenek. Versecröli hírek szerint az ottani város-háziól szinte illy színű zászlók lobognak. Olly hírek közt az aggodalomnak is tér nyílik.

A ki magas kegyeibe ajánlott, mély tisztelettel maradok nagyméltóságodnak legalázatosabb szolgája

Temesvárott, April 1én 1848

Preyer János polgármester

Preainălțimea voastră, domnule conte și prim-ministru!
Stăpinul meu milostiv!

Ca urmare a grațioasei voastre dispoziții datate din 22 martie a anului curent mă străduiesc din nou să raportez¹ cu adincă umilintă:

1. Ieri dimineață în suburbia noastră iosefină s-a iscat un incendiu. care a mistuit o casă; nu cred că focul ar fi fost opera odioasă a unei miini răuvoitoare.

2. Iritația împotriva izraeliților continuă încă; poporul dorește expulzarea nu numai a celor fără domiciliu stabil, ci și a evreilor care locuiesc aici de mai mulți ani; autoritățile sînt presate în aceste împrejurări².

3. Garda de pază alcătuită din voluntari va fi înarmată în cîteva zile³.

4. În sinul nostru se află ici-colo indivizi care încep să poarte panglici alb-albastre; conform știrilor sosite de la Virșeț pe primăria de acolo sînt arborate steaguri de aceeași culoare; în condițiile date astfel de știri provoacă îngrijorare.

Încredințindu-mă înaltelor voastre grații rămîn cu profundă stimă cea mai umilă slugă a preînălțîmii voastre.

La Timișoara, în 14 aprilie 1848

Preyer János primar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány nr. 156/1848. Foto: 1 198—1 199.

¹ V. doc. 31.

² Pentru demersul din 5 aprilie al celor cinci familii evreiești de cetățenie turcă către palatinul Ștefan în legătură cu expulzarea lor. V. *Original.* Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg nádori levéltára. Köz-polgári, 735/1848. Foto: 12 294—12 295. Documentul constituie încă o dovadă despre întreținerea unei atmosfere antisemite în orașele Transilvaniei de către autoritățile nobiliare. Prin încurajarea unei astfel de psihoze, autoritățile nobiliare au urmărit atît înainte de 1848, cît și în timpul revoluției, să abată atenția maselor de la adevăratele cauze ale nedreptăților și opresiunii.

³ În legătură cu garda cetățenească din Timișoara, v. raportul detaliat al primarului Preyer din aceeași zi către guvernul provizoriu. V. *Original.* Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Ideiglenes Bizottmány nr. 156/1848. Foto: 1 196—1 197.

152

Blaj, 1 aprilie 1848.

Anno 1848 martie 20

Iubite taică!¹

Acum mi s-au deschis via cei strălucită a-ți mai scrie și în limba noastră dulce *romană* cite o cărticică. Acum nu sunt silit a ungariza și a întrebuiția o limbă străină, ci întrebuițiazu limba națiunii mele *daco-romană*. Aceasta o am dorit eu demult și iată de curând i-au ră-sărit steaua ei cei luminoasă, într-înșa încă nu sunt perfect, dar totuși sperez cum că până cîndva oi ajunge și la perfecțiune ei.

Iubite al meu părente! Toată treaba îmi mere bine din parte studiilor, mulțiemită domnului dumnezeu dintr-amăndouă sunt eminent, de sănătos încă sunt sănătos pân-acum, da debilă [slabă] sperinție am să mai fiu tot postul acesta sănătos; că de cum îl post stau să pei, pentru că păziturile nu le pot mânca, iar pituția îi din modru-nafară puțină. Pentru aceasta dară iubite tată de va fi cu putinție, trimite-mi

o doi bani, măcar pe poșta de nu într-altă formă cu recipisse, pecetluindu-i în carte.

Apoi mi-au spus omul cel din Restolți că vrei să-mi trimiți pălărie, da te rog nu-mi trimite că știu că nu mi-a plăce, ci lasă până încolo cătră Sântul Georgie, ce ți-i căpăta puțini bani și apoi a-mi trimite bani să-mi cumpăr eu cum îmi va place mie, că domnia ta nu știi cumi ămi place mie, da nici nu poți să o nimeresti să să vujască pe capu-mi. Pentru aceea dară las-o, nu-mi cumpăra, că eu îți spui apriat că neplăcîndu-mi nu o voi purta și așa numai pagubă îți faci domnii tale, ba încă nici nu o poți trimite atîta lume să nu să strice cumva.

Mă țiu îndatorat a-ți scrie și alte nește lucruri interesante, atăt pentru folosul (hazna) cît și pentru desfătare domnii tale, de aș nimeri să-ți fie cu plăcere înainte domnii tale.

Adecă 1. Cum că în Franția sau țara franțiozască îi revoluțiune. Țara și-au fugărit craiul, și-au aprins tronul și-au ars și coroana țării o au luat la sine și îi bătaie, care bătaie știu că a fi cît de curînd cei mai groaznică și mai înfiorătoare în lume. Aceasta au venit cu *novele* (Ujságba).

2. Cum că și în Țara Neapolitanului și în Sicilia și în Italia, în părțile împăratului nostru îi bătaie și vărsare de sînge, asta încă au venit în *novele*.

3. Cum că unguri din Țara Ungurească încă vreau să facă răscoală, amu cu dieta asta din Poșion o prins a-l asupra pre împărat și a-i porunci aspru. Și pentru ace împăratul au dat poruncă *generariu-comăndoului* din Sibiu ca să steie numai gata. Aceaste nu să poate auzi, că și eu numai pe ascuns am auzit abie.

4. Cum că pe episcopul Orăzii-Mari, pe Erdélyi Basilie, l-au lovit apoplexia sau guta, iar pe cel catolic episcop l-au pus în pensie. Asta încă numai am auzit din oameni vrednici de credință. Vai iubite taică înfiorătoare știri îți scriu și toate-s adevărate; iară a mai fi una în lume.

5. Te înștiințez că iarăși au venit în *novele* (ujszáguri) cum că în anul acesta fiind *planeta* lui *Mars* va fi mare secietă și scumpete de toate. Dară cine și-a semina grău, mălai, ovăs, alac și toate bucatele cele de primăvară, ăla a fi fericit și a ave destul. Așadară, te rog și eu pe domnia ta să le faci aceste și să-ți sameni mălai, de a semăna acuma în pripă ca să crească încolo pe luna lui mai să fie mari, că așa zice înțieptul *novelor* că să aperse dumnezeu ce secetă a fi la vară și și amu în primăvară. Așa te grijește dară ca pe Rusalie să-ți sapi a doua oară cucuriziori sau mălăieșul ce-l ai. Pe Paști mă rog să-mi trimiți macar 5 floreni m.c. că foarte mult lipsă am, carele întrebă de părintele Acs Petre din Varsoltz.

Mă închin de sănătate Reverenzilor domni parochi locului și mă rog să-mi scrie în numele tată-meu o epistolie. Sunt eu umilit șerb al domniilor voastre

Georgie Stanci

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 7961/1848. Foto: 2 146—2 149.

¹ G. Stanciu era originar din Hereclean. Potrivit adresei vicecomitelui comitatului Solnocul de Mijloc, scrisoarea a fost confiscată cu prilejul unei percheziții la domiciliul clericului.

Viena, 1 aprilie 1848.

Bécs, április 1én 1848

Tisztelt Barátom!

Estaffetaliter írtt jelentésedet vévén mind azt, mind a Gubernium reprezentatióját ő felségének fel-adtam, és abban, hogy a diaeta menél előbbi összehívása iránt kedvező választ nyerendek, nem kételkedem. Mivel mindazonáltal a királyi propositiók meg-állítása nélkül a terminust praesignálnunk nem lehet — ezt pedig nem tehetem, mielőtt vélléd értekeztem volna —, várnom kell ez iránti nézetid ki-jelentését. Ha az akarat valósággal jó azon oppositionalis főnökeknél, kikről nékem írtál, nem tehetem fel róllak, hogy mindent el ne kövessenek, hogy miszerint a fel-izgatott kedélyek le-csendesíttessenek, de ha az ifiúságnak nem tudnak már többé parancsolni, bajos dolog lesz.

Leg-első dolog mindég a rend fenntartása marad. Ma megint megy Puchnerhez parancsolat¹, hogy a szélbéli katonaságot mozdítsa meg; ha a Szebenbe lévőket Kolosvárra küldi, a lovasságot maschiroztattya, eléggé ismérem az erdélyi népet, hogy a csendesség helyre-állításába bizni mernék. Sohul a világon demonstratiók úgy nem imponálnak, mint nállunk, nemességnek úgy, mint parasztnak. Csak a székelyekre ne agítálnának. Én itt mindent elkövetek, hogy valami könnyebbséget eszközöljek ki számokra — s *köztünk* maradjon —, reménylem is sikerét nem sokára, csak késő ne lenne, de itt is annyi a téendők száma, hogy 24 órával nem győzik a napot.

A parasztság meg-nyugtatására is igen rövid idő múlva reménylem, hogy valamit tehetek itt. A mit a *császár* mond neki, mindég több hatással bír reá, mint ha a nemesség akár mit ígér. Ha sikerül, estaffetával fogod venni csak hamar ezen levelem után². Csak bár mi rövid ideig tarthasd az embereket, erre pedig semmi sem lehet oly befolyással, mint a katonák meg-mozdítása. A Bucovinába kértek két bataillont tőlünk, ezt is meg-tagadta a Fő Hadi Tanács, a ki kérésemre minden erdélyi katonaságot az országba hagyatni rendelt.

A sardiniai király hadat izent nekünk. Radetzkyről minden újsági hírek koholmányak, egész armadáját Majland és Verona közt centrallja. *25én* még maga Majlandban volt. Itt a háború ki-ütésének hírére nagy lelkesedés. Tegnap már 3000 ember felé íratta be magát egy Freicorpsnak formálására — Olaszországba.

A magyar-oroszági resolútiók³ nagy örömmel fogadtattak. Vége tehát eddigi alkotmányos existenciánknak!! Mit fog Erdély ehez mondani — egy milliom kétszázezer oláh lakossal a nép képviseletet akarja el fogadni? Hová jutunk!⁴

Isten vélléd, kedves barátom

igaz barátod J.

Viena, 1 aprilie 1848

Stimatul meu prieten,

Am primit raportul tău trimis cu ștafeta și l-am înaintat maies-tății sale împreună cu adresa Guberniului. Nu mă îndoiesc că voi obține răspuns favorabil în privința convocării cit mai urgente a Dietei.

Dar fără stabilirea propunerilor regale nu se poate stabili termenul convocării ei. Aceasta nu e posibil s-o realizez decît după ce m-am sfătuit cu tine. Trebuie să aflu părerea ta într-o atare chestiune. Dacă intențiile sînt realmente bune la acei șefi opoziționiști despre care mi-ai scris, atunci, referindu-mă la ei, nu pot presupune că nu vor face totul pentru liniștirea spiritelor agitate. În cazul că ei nu mai pot porunci tineretului, va fi un lucru greu.

Menținerea ordinii trebuie avută mereu în vedere. Azi i se va trimite din nou poruncă lui Puchner¹ să pună în mișcare grănicerii; dacă îi va trimite pe cei de la Sibiu la Cluj, iar pe călăreți îi va pune să mărșăluiască aș îndrăzni să cred în restabilirea liniștii. Cunosc în-deaproape populația transilvăneană. Nicăieri în lume demonstrațiile nu impun într-atîta ca la noi, atît nobilimii, cît și țărănimii. Numai de nu s-ar agita secuii. Eu fac totul aici ca să obțin pentru ei vreo ușurare. Și. să rămînă între noi, sper în succes grabnic. Numai să nu fie prea tirziu. Aici sînt însă atîtea de făcut încît nu ajung cele 24 de ore ale zilei.

În foarte scurt timp sper să pot face ceva aici și pentru liniștirea țărănimii. Ceea ce îi spune împăratul are întotdeauna un efect mai mare decît orice promisiune a nobilimii. Dacă voi reuși, [să obțin o proclamație imperială] o vei primi imediat cu ștafeta după această scri-soare². Numai să poți ține în friu oamenii chiar pentru o durată mai scurtă de timp. În acest sens nimic nu poate avea atîta influență ca punerea în mișcare a soldaților. S-au cerut de la noi două batalioane pentru Bucovina. Consiliul suprem de război a refuzat aceasta. La ce-rerea mea a dispus lăsarea în țară a întregii armate transilvănene.

Regele Sardiniei ne-a declarat război. Toate știrile din ziare des-pre Radetzky sînt născociri. El își concentrează întreaga armată între Milano și Verona. În 25 era el însuși la Milano. La vestea izbucnirii războiului, aici [a fost] mare entuziasm. Ieri s-au înscris deja 3 000 de oameni pentru formarea unui Freicorp în Italia.

Rezoluțiile din Ungaria³ au fost primite cu mare bucurie. S-a ter-minat deci toată existența noastră constituțională de pînă acum!! Ce va spune la aceasta Transilvania? Va voi să accepte reprezentarea po-porului cu un milion două sute de mii de români? Unde vom ajunge!⁴

Dumnezeu cu tine, dragul meu prieten

al tău sincer prieten J.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fidei-comisională a fam. Jósika. Misive. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 58—59.

¹ Cf. doc. 118, nota nr. 2 și doc. 176.

² Pentru manifestul împăratului cu privire la problemele urbariale, v. doc. 160.

³ La 31 martie, monarhul a sancționat articolul de lege referitor la guver-nul independent maghiar.

⁴ Scrisoarea lui Jósika din 1 aprilie reflectă încă o dată concepția feudală a clasei dominante, care continua și în 1848 să confunde Transilvania cu nobi-limea. Ea oglindește totodată teama nobilimii de a nu pierde puterea politică și economică. Această putere putea trece în mîinile reprezentanților celor 1 200 000 de români în eventualitatea că se menținea autonomia Transilvaniei și se acorda dreptul de vot universal.

Cluj, 2 aprilie 1848.

An Seine Excellenz den hierländigen Commandierenden Generalen.

Aus dem Inhalte der geschätzten Zuschrift Euerer Excellenz v. 30-ten März Z. 104/1 war es mir sehr beruhigend entnehmen zu können, daß Hochdieselben, zur Aufrechterhaltung der, im Hunyader Comitate bedrohten Ruhe und Ordnung, eine Landwehr Compagnie des Infanterie Regiments v. Sivkovits von Karlsburg nach Deva zu bestimmen die Güte hatten.

Ich nehme mir die Freyheit Euer Excellenz noch auf folgenden Umstand aufmerksam zu machen: Nachdem das k. Gubernium, unterm 30ten März G.Z. 4528 in Folge einer Vorstellung des Zarander Administrators, um eine Militär Bedeckung daselbst, das Löbl. Gl. Kommando zu ersuchen benöthigt war, und meines Erachtens zu diesem Behufe, das in Hunyader Komitat stationierte Militär am schnellsten nach Zarand befördert werden kann, so wäre im Interesse der Verwaltung höchst erwünscht wenn nach Deva, außer einer Landwehr Compagnie noch eine bestimmt werden könnte.

Klausenburg am 2 April 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 653/1848. Foto: 29—31.

Sibiu, 2 aprilie 1848.

An Ein löbliches k.k. General Commando Praesidium im Banate

Hermannstadt am 2ten April 1848

Nachdem zu Folge eines hohen Hofkriegsräthlichen Praesidial Re-scripts von 24ten v.M. Nr. 796/g ein weiterer Aufzug des Abmarsches vom 1ten Feldebataillon nebst Regimentstab des Infanterie Regiments Baron Sivkovich nach Temesvar nicht mehr zulässig ist, so wird das-selbe am 11ten d.M. bis wohin zur Verstärkung der Klausenburger Gar-nison nach dem Wunsche des Herrn Landes Gouverneurs eine andere Truppenabteilung dahin beordert werden kann, nach seiner Bestimmung in Marsch gesetzt werden.

Wovon man sich beehrt einem Löblichen General Commando Prae-sidium unter Anschluß der Marschtabelle bis an die hierländige Grenze, hiermit die dienstfreundliche Eröffnung zu machen.

Puchner

Feldmarschal Lieutenant

Original. Kriegsarchiv Wien. Foto: 15 520—15 521.

Braşov, 2 aprilie 1848.

Euer Excellenz Hochgebohrener Herr Graf u.k. Landes Gouverneur, gnädigst Hochgebiethendester Herr.

Untern 3t u. 15t d.M. hatten Euer Excellenz unter den Praesidial Zahlen 397 u. 489¹ mir zu befehlen geruhet, bei den hiesigen Buchhändlern die Flugschrift „Hunnia fűggetlensége“ aufzusuchen u. im Vorfindungsfall in Beschlag zu nehmen, ja auch zu erheben, ob dieselben nicht frühere Exemplare derselben erhalten, die sie hier verkauft, und zu untersuchen, von wem und in welchem Wege ihnen solche zugesendet worden, sofort aber den Buchhändlern den Verkauf derselben strengstens zu untersagen. Worauf ich nach gehöriger Befolgung dieses Befehls untern 11 u. 27t d.M.² die Ehre hatte Euer Excellenz zu berichten, daß diese Flugschrift hier nicht vorgefunden worden sey, u. die beyden Buchhändler erklärt hatten, früher nicht nur kein Exemplar von dieser Flugschrift erhalten, sondern auch bis zur diesfälligen Nachfrage keine Kenntnis von der Existenz derselben gehabt zu haben.

Am 30. v.M. erschienen die beyden hiesigen Buchhändler Wilh. Németh u. Joh. Vajna einzeln bei mir und legten mir das Zeitungs-Blatt Nr. 338 des Erdélyi Hiradó vom 26. März l.J. mit der Anzeige vor, daß während ihnen der Verkauf der Flugschrift „Hunnia fűggetlensége“ von Sztransitz streng verbothen worden sey, der Verkauf derselben in Klausenburg unter den Augen Euer Excellenz und des Hochlöbl. k. Landes Gubernii öffentlich angekündigt worden³ und fragten sich an: Was sie in dem Falle, wenn ihnen Exemplarien davon zugesendet werden sollten, zu thun hätten. Worauf ich bei dem Umstande einerseits, daß Censur von Allerhöchst Sr. Majestät inhalts der in allen Zeitungen veröffentlichten allerhöchsten Entschlieűung vom 15. März. l. J.⁴ allergnädigst aufgehoben worden, andererseits aber mir der Inhalt dieser Flugschrift gántzlich unbekannt ist, blos erwiedern konnte: daß da in Hinsicht der Presse seit dem 11t März l. J. wo ich ihnen den Verkauf dieser Flugschrift auf das strengste untersaget, eine bedeutende Aenderung eingetreten sei die weitere hohe Weisung Euer Excellenz gewärtigen sollten.

Ich unterfange mich Vorstehendes Euer Excellenz um so mehr mit der unterthänigsten Bitte um Hochgeneigte Weisung hinsichtlich der, in folg der von Allerhöchst Sr. Majestät Allergnädigst bewilligten Pressfreyheit und damit verbundenen Aufhebung der Censur, nun etwa noch zu beobachtenden Aufsicht gehorsamst einzuberichten, daß auf die am 29t l. M.⁵ vom hiesigen Buchdruckerey Eigenthümer und Herausgeber des Wochenblattes Johann Gött gemachte Anzeige; daß wenn gleich die vorbelobte Allerhöchste Entschlieűung hinsichtlich der Pressfreyheit und Aufhebung der Censur für sämtliche Staaten des oesterreichischen Kaiserhauses erflossen, doch der hiesige Röm. Katholische Herr Stadtpfarrer, als gewesener Censor, ihn in Folge einer von Euer Excellenz erhaltenen hohen Verordnung⁶, inhalts welcher darüber zu wachen sey, daß in den Zeitungen nichts, was wider die Regierung, die Religion und die Sittlichkeit verstoűe, aufgenommen werde, aufgefordert hab, sein Wochenblatt ehe und bevor solches ausgegeben werde ihm zur Einsicht vorzulegen, welches Verlangen Wohl derselbe jedoch kurtz vor dieser Anzeige zurückgenommen, die hiesige Bürgerschaft in diesem Verlangen

die Absicht die aufgehobene Censur beizubehalten erkennend (weil die Censur, durch welche der sächsischen Nation das Recht, sich gegen die Beschuldigungen in Híradó rechtfertigen oder solche gehörig widerlegen zu können bisher benommen worden war, während dem Híradó verläumdende Beschuldigungen der sächsischen Nation aufzunehmen gestattet wurde, bisher nur im Bereich des Sachsenlandes streng gehandhabt wurde, deswegen die Nation mehrermahl Hohen und Höchsten Orts um Abhülfe zu bitten sich bemüßiget gesehen) in grosse Aufregung gekommen, welche bloß dadurch beigelegt werden konnte, daß der Magistrat erklärte: es sey diesfalls von der Hohen Landes Stelle an den Magistrat noch gar keine Verfügung gelangt, und wenn die mittelst den Zeitungen veröffentlichte sämmtlichen Staaten des österreichischen Kaiserreiches ohne Ausnahme ertheilt seyn sollende Aufhebung der Censur für Siebenbürgen nicht zu gelten habe, diesfalls zuversichtlich von dem Hochlöblichen k. Landes Gubernio an den Magistrat, oder von Euer Excellenz an mich gehorsamst Gefertigten eine hohe Weisung erlassen werden würde, aus welcher klar zu entnehmen seyn werde, in wie viel die Beschränkung der Presse allhier fernerhin zu bestehen haben solle.

Sollte eine Fortdauer der Censur wirklich statt finden sollen, so unterfange ich mich, die unterthänigste Bitte gehorsamst beizufügen, die strenge Beobachtung derselben auch für die ungarischen Druckereien gelten zu lassen, weil ich ansonsten wie wohl ich gegenwärtig Euer Excellenz versichern kann, daß das Verlangen nach einigen Abänderungen in der Verfassung, welches aber im gehörigen Weg zur ämtlichen Verhandlung gebracht werden will, abgerechnet für alles in größer Ruhe sich befindet und kein Aufruhr zu befürchten ist, für den Ausbruch einer Unordnung nicht dürfte haften können.

Entschuldigen Euer Excellenz hochgeneigtest diese meine unterthänigste Bitte mit der Versicherung, daß nur die allerorten theils bereits herrschenden Aufregung theils drohender Ausbrüche von Unzufriedenheit, und der Wunsch als Mensch und Staatsbürger Alles dasjenige anzuwenden, was hierorts eine solche hervorrufen könnte, um die selbe entfernt zu halten.

Der ich in tiefster Ehrfurcht zu ersterben die Ehre habe Euer Excellenz unterthänigster Diener

Kronstadt am 2-t, Aprill 1848

Joh. v. Albrichsfeld
Ob. Richter⁷

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 787/1848. Foto: 120—125. *Concept.* Arh. St. Braşov. Fond. Actele revol. 1848/1849, nr. 95—97.

¹ Cf. doc. 70, nota nr. 1 și 2.

² V. doc. 70 cu data 26 martie (dată după protocolul magistratului).

³ In ziarul *Erdélyi Híradó* din 26 martie 1848, a apărut o informare amplă despre lucrările lui Tánicsics tipărite în Germania, pînă atunci interzise.

⁴ Despre manifestul imperial din 15 martie 1848 în privința libertății presei, v. doc. 116, nota nr. 1.

⁵ V. doc. 115.

⁶ V. doc. 48.

⁷ Precum rezultă din registrul de procese verbale ale magistratului din Braşov din 12 aprilie, mai tîrziu s-a aprobat vînzarea broşurilor lui Tánicsics. V. Arh. St. Braşov. Fond. Acte magistrat. Braşov. Registrul actelor intrate și ieşite (Pracsial), IV, M. 2, 139. Foto: 11 182—11 183.

Sighet, 2 aprilie 1848.

Méltóságos Gróf Nemzeti Minister Elnök Úr!

A múlt hó 26^{ról} küldött hivatalos jelentésem¹ folytába a mái napon vett újoni kegyes rendelménye következésébe tisztii kötelességemhez képest sietek jelentésemet elő terjeszteni. A múlt hó 30^{án} tartatott megyei köz gyűlés² határozata által, mielőtt vettük volna méltóságodnak a mai napi rendelvényét, némő részbe közgyűlési hatalommal all ispán elnöklet alatt állandó küldöttség a csend és jó rend fentartására már kirendeltetett, reménylem is, hogy megyénknek, bár különböző ajakú lakosai, de a fejedelem és a haza egymástól válhatatlan kapcsolatba áló boldogsága elő mozdítására ez alkalommal is a csend és jó rend további fen tartására tényező kezeket fognak nyújtani — nem is történt, méltóságos uram, eddig más megyénkbe annál, hogy lakosaink egy része értesülvén a hazába több helyyeken a kincstári épületeken volt kétfejú sasoknak levéteésekről, itten is számos kebelbeli épületeken volt sasoknak levételeket követelni kezdették, minden botrányos eseményeknek elmelőzése tekintetéből ajánltatott a helyybeli királyi kamarai igazgatóság³nak azoknak levétele, a mint is az igazgatóság elnöke, báró Gerámb János hódolván a fel szólításnak, azokat az egész megyébe számos helyyeken a kincstári épületeken volt kétfejú sas címereket le szedetvén azolta semmi némő nyugtalanáságnak jele nincs.

A kegyes rendelet következésébe midőn a megyébe jelenleg tanyázó katonaság számának táblás kimutatását az ./ alatt egész aláztossággal ide mellékelném³, aláztatos tisztelettel maradtam méltóságodnak aláztatos szolgálja

Szigethen április 2^{án} 1848

Mihályi Gábor máramarosi
másod all ispán

Înălțimea voastră, domnule conte prim-ministru național!

Ca urmare a raportului meu oficial¹ expediat în 26 a lunii trecute și conform noii dispoziții grațioase primite în ziua de azi, mă grăbesc a-mi înainta raportul în conformitate cu datoria mea oficială. Prin hotărîrea congregației comitatense ținute în 30 a lunii trecute și într-o oarecare măsură prin puterea ei, încă înainte de a fi primit dispoziția de azi a înălțimii voastre², am instituit o comisie permanentă pentru menținerea liniștii și a buneii rinduieli sub președinția vicecomitelui. Sper că locuitorii comitatului nostru, deși de limbi diferite, își vor da și de această dată miinile în mod activ pentru promovarea fericirii principelui și a țării, care depinde în mod indisolubil de menținerea în continuare a liniștii și buneii rinduieli. Înălțimea voastră, pină acum în comitatul nostru nu s-a întimplat altceva decît că o parte a locuitorilor au început să revendice și aici înălăturarea pajurei bicefale de pe clădiri după ce s-a aflat de îndepărtarea ei de pe edificiile erariale în mai multe locuri ale patriei. Cu scopul de a evita orice fel de scandal, s-a recomandat direcției camerei regale de aici înălăturarea ei. Președintele direcției, baronul Gerámb János, s-a supus solicitării și a pus să se în-

depărteze stemele cu pajură bicefală, care se află pe clădirile erariale în numeroase locuri din comitat. De atunci nu e nici un semn al vreunei agitații.

Mă conformez grațioasei dispoziții și anexez cu toată umilința aici sub ./., tabelul numărului armatei aflate în prezent în comitat³. Rămîn cu respectuoasă stimă sluga umilă a înălțimii voastre.

La Sighet, în 2 aprilie 1848

Gabriel Mihali vicecomite
secund

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, 224/1848. Foto: 11 916—11 918.

¹ V. doc. 75.

² Pentru procesul verbal al adunării publice a comitatului Maramureș din 30—31 martie: V. *Original.* Arh. St. Sighet. Fond. Arh. comitat. Maramureș. Acte diverse, II. Acte din 1848 înregistrate în 1851 nr. 121. Foto: 3 467—3 469. Scrisoarea de salut a adunării din 31 martie către Batthyány în *Original.* V. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány, nr. 224/1848. În legătură cu problemele din comitat care cereau o rezolvare urgentă, v. adresa din 31 martie către Batthyány: *Concept.* Arh. St. Sighet. Fond. Arh. comitat Maramureș. Acte administrative. Fasc. lit. I—N, nr. 32/1848. Foto: 3 522—3 531.

³ Pentru adresa cu data de 2 aprilie 1848: V. *Original.* Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok. nr. 224/1848. Foto: 11 919.

158

Viena, 2 aprilie 1848.

Bécs 2k aprill 1848

Kedves jó Katicám!¹

25ik Martii irott siralmas leveledet vettem. Bizony most előre nehezen fog esni az eddigi rendnek meg bomlása, de nem leszz oly retentó roszsz, mint azt előre képzeli az ember.

Ebbe is belé kell adnunk magunkat s össze húzni a költségeket. Földünk becse idővel bizonyosan nőni fog, azután a Statusnak is gondoskodni kell, hogy meg fizesse kárainkat. Ebből a ki adós ki fizetheti adósságát, addig az pretendensek tartoznak várakozni a törvény szerint. Vigasztald magad kedves jó Katicám, az Úr Isten nem hágy el és én se míg élek. Hálá Istennek nekem nincsenek gyermekeim, össze húzva magunkat még jól élhetünk. Csak le csendesednék a világ. Most ezen kell egész energiával dolgozni s egyesednek [?] lenni. A partiejoknak vége. Remélem az üldözésekkel is fel hagynak. Itt mik azon dolgozunk, hogy a csend és rend fen tartására a kormánytól is minden erőt meg nyerjünk, ez meg is ígertetett. Van itt baj elég, minden nap valami más újság. Olasz országot jó részint el veszjtjük, de a finantiára nézve hasznos egyezés mellett. Egyéb aránt itt csendesség uralkodik, azonban van elég nyughatatlan ember, ki a zavarba halászni akar. Tennaprá ki volt hirdetve az olasz opera, de a németek nem engedik, hogy előadás lé-

gyen, bé zárták a theatrumot. Nagy a gyűlölség az olaszok iránt. Én hálá Istennek igen jó egészségbe vagyok. Le mennék, de ott is csak a zavar, azért még várok egy keveset itten. Örvendek, hogy itt paraszt jószágot bírok, ezt nem veszi el senki. Most az a szándékom, hogy egy billettet nyomtassak magamnak „G Dominik Bethlen Bauer aus Hetzendorf“ ez most a leg nagyobb securitás. Vigasztalásul még az is szolgál, hogy a csapás nem csak egyedül minket, hanem mindent, kinek van valamije egy aránt ért. Még a nagy Rotschild ház is meg rezzent. *Igen jó leszsz, ha hozzám szállasz, össze húzva együtt meg férünk.* A te szállásodat a dietalis szállóknak lehet az én házam helyett ki adni. Édes Anyámat is bé kell citálni, egy kis phalancetert formálhatunk, hol minden dolgoz-zék valamit, s így a criticus idöket el tölthetjük. Itt is minden nagy úri házoknál össze húzzák magokat az urak, a sok cselédet bocsátják el, csak eleinte bajoss, de bizony meg szokja az ember, ha réa szorul, s talán csendesebben él, mint annyi spion s élödö között. Kedves gyerme-keidet, férjedet ölelem, tudósitts gyakran kedves jó Katicám, az Isten oltalmába ajánl szeretö testvéred

B Domokos

Sockert hívasd magadhoz és mond meg, hogy illumináljon min-denkor, mikor kívánják, *félek össze rontják a házom.*²

Draga și buna mea Katica!¹

Am primit scrisoarea ta din 25 martie plină de amărăciune. Da, pe viitor, după înlăturarea ordinii de pînă acum, ne va fi mai greu. To-țuși, nu atît de greu cum și-ar închipui omul. Trebuie să ne împăcăm și cu aceasta și să ne restrîngem cheltuielile. Prețul pămîntului nostru cu timpul va crește desigur. Apoi și statul trebuie să se îngrijească să ne despăgubească. Din aceasta debitorii își pot plăti datoriile. Iar pînă atunci creditorii trebuie să aștepte conform legii. Să te consolezi draga și buna mea Katica că Dumnezeu nu ne părăsește și nici eu pînă cînd trăiesc. Slavă domnului, eu nu am copii așa că restrîngîndu-ne încă pu-tem trăi bine. Numai de s-ar liniști lumea. Acum trebuie să lucrăm cu toată energia la aceasta și să fim unitari. S-a terminat cu partidele. Sper că se vor pune capăt și prigonirilor. Aici noi lucrăm pentru a ob-ține de la guvern toate forțele pentru menținerea liniștii și ordinii. Aceasta ni s-a și promis. Sînt aici destule necazuri. În fiecare zi este cîte o altă noutate. De bună seamă Italia o pierdem, dar cu o înțelegere utilă în privința finanțelor. Dealtfel aici domnește liniștea. Însă există destui oameni neliniștiți, care vor să profite de situația tulbure. Pentru ieri a fost anunțată opera italiană. Dar nemții nu permit să se țină re-prezentăția. Au închis teatrul. E o mare ură împotriva italienilor. Eu, slavă domnului, sînt bine, sănătos. Aș veni acasă, însă și acolo e nu-mai agitație. De aceea mai aștept puțin aici. Mă bucur că dețin aici o proprietate țărănească pe care nu mi-o ia nimeni. Acum am intenția să-mi tipăresc o carte de vizită „G. Dominik Bethlen Bauer aus Hetzen-dorf“. Aceasta e acum cea mai mare securitate. Servește drept consola-re și aceea că această lovitură ne-a atins nu numai pe noi, ci deo-potrivă pe toți care dețin ceva. Chiar și marea casă Rotschild s-a cu-tremurat. *Va fi foarte bine dacă vii la mine.* Stringîndu-ne puțin, vom

încăpea. Casa ta se poate închiria deputaților dietali în locul casei mele. Trebuie s-o chemăm și pe mama. Vom forma un mic falanster unde fiecare va lucra ceva și așa vom putea trece peste vremuri critice. La toate casele domnești mari de aici domniile se restrâng, concediază numeroase slugi. Numai începutul e greu. Omul se obișnuiește dacă e obligat și poate trăi mai liniștit decât între atîția spioni și paraziți. Îi îmbrățișez pe copiii tăi dragi, la fel și pe soț. Scrie-mi des draga și buna mea Katica. Iubitorul tău frate te încredințează ocrotirii lui Dumnezeu.

B. Domokos

Să-l chemi pe Socker la tine și să-i spui să ilumineze întotdeauna cînd vor ei. *Mă tem că altfel îmi vor dărîma casa².*

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Bánffy. Misive.

¹ Bethlen Kata, soția lui Bánffy Miklós.

² Șters ulterior de semnatar.

159

[Brașov, înainte de 3 aprilie 1848]¹.

Manifestul tuturor românilor transilvani către patria lor
Fie libertate, egalitate, frățietate!!!

Aceste trei cuvinte mari sunt condiționate numai de celea 12 puncturi publicate în Ungaria².

Români înse punctul 3 și 12 îl pricep și îl voiesc numai sub următoarele condiții:

Transilvania încă va avea în veci dieta provincială.

Transilvania se poate uni cu Ungaria; înse mai întii se vor șterge și nimici de tot celea trei constituții cu toate barbarele lor privilegii; toate diplomele nobilitare se vor arde, această e egalitate. Numirea naționalităților istorico-juridice va înceta cu totul, noi cunoaștem numai transilvani.

Transilvania se va împărți și rotunzi din nou. Toate numirile de comitate, scaune și districte se șterg. Împărțirea va avea mesura de 80—100 mii suflete, va respecta și naționalitatea genetică, ca în nouăle cantoane ori unde se poate să vină numai o nație curată; amestecul mai jos de $\frac{1}{4}$ nu va fi socotit.

Cantoanele curat române vor avea administrație internă română, celea secuiești ungurească, celea curat săsești nemțiească; în celea amestecate pe $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ se vor primi hîrtii în două limbi, se vor ținea traducători plătiți.

La dietă se vor face alegerile tocmai ca în Nord-America din tot poporul. În dietă se va vorbi în 3 limbi, ci legile se vor compune în limba majorității lăcuitorilor, se vor da însă și traducții autentice la celea două popoare.

Noi în cuprinsul Ungariei și al Transilvaniei credem în patru naționalități genetice, ale căror viața atîrnă de la cultura și literatura lor,

adecă: 5 milioane slavi, 4 milioane maghiari, 3 milioane români, și 1 milion germani, celelalte popoare amerunte nu se vor putea ține nici 50 ani; cea patru vor avea viața vecinică, sau moarte deodată.

Sub acestea condiții, uitare de toate realele suferite; frățietate! Dușmanilor moarte!³

Copie. Arh. Stat. Blaj. Fond. Mitropolia Blaj, nr. 655/1848. Foto: 7577.

¹ Datarea pe baza doc. 170.

² V. doc. 5, nota nr. 1.

³ Manifestul a fost anexat la scrisoarea lui Ștefan Moldovan din 3 aprilie 1848. V. doc. 172. El reprezintă o formă rezumativă a manifestului de la sfârșitul lunii martie (nr. 144). La fel ca și acesta, condiționează uniunea de ștergerea privilegiilor nobiliare și de transformarea teritoriului fostului regat feudal maghiar de dinainte de 1526 într-o federație sau confederație de cantoane naționale după modelul Elveției. Chiar dacă datele cu privire la populația de pe teritoriul fostei Ungarii medievale nu sînt riguros exacte (din 14 milioane locuitori, ungerii erau 5 250 000), ele reflectă raportul dintre maghiari și popoarele nemaghiare. Aproximativ 2/3 din totalul locuitorilor fostului regat feudal maghiar erau slavi, români și germani și numai circa 1/3 unguri. Pe temeiul acestor date autorii manifestului cer autonomie pentru cantoanele cu majoritate nemaghiară, precum și folosirea limbii populației majoritare în administrație, justiție, învățămînt etc. Manifestul condiționează uniunea de menținerea Dietei Transilvaniei. Cantoanele cu majoritate românească urmau să-și trimită deputați și în Dieta centrală de la Pesta, la fel ca și cele locuite de sîrbi, croați, sloveni, slovaci, ruteni și germani. Autorii manifestului condiționînd alegerea deputaților în organul legislativ central pe baza votului universal ca în America de Nord, urmăreau trecerea puterii politice din mîinile nobilimii maghiare în ale reprezentanților popoarelor nemaghiare. Totodată, condiționînd uniunea de menținerea unei Diete provinciale proprii, autorii manifestului urmăreau să transforme Transilvania și din punct de vedere politic într-o țară românească, deoarece prin vot universal deputații români ar fi fost mai mulți decît ai tuturor minorităților naționale luate împreună. Dominînd puterea legislativă, românii și-ar fi asigurat drumul spre organele executive și judecătorești centrale și locale. Odată cucerită puterea politică, pentru reprezentanții românilor din Transilvania s-ar fi deschis perspectiva întăririi autonomiei, iar într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat chiar desprinderea de Ungaria și unirea cu Moldova și Țara Românească.

160

Viena, 3 aprilie 1848.

ELSŐ FERDINÁND Isten kegyelméből Ausztriai Császár, Magyar és Csehországnak ezen néven ötödik, Lombárd és Velence, Galicia Lodomeria és Illyria Királya, Austria Főhercege, Erdély Nagyfejedelme és Székelyek Ispánja s a t.

Valamint meg vagyunk bensőképpen az iránt nyugodva, hogy atyai szívünk más országaink gondjai között is, mindenkor arra igyekeztett, hogy az úrbéri szolgálatok és tartozások igazságos és egyenes mértékben szabadván ki, a mű kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünkben és hozzá kapcsolt részekben lévő úrbéreszek sorsán a legalkalmasabb módokkal segítve legyen, úgy ezen legfelsőbb szándékunkat közelebről is megkívántuk mutatni azzal, hogy azon törvényeket, melyek a közelebb múlt országgyűléséből az adózó nép sorsa jobbitása végett nekünk feladattak, megerősítvén, azoknak mentől elébb és alkalmas módon leendő telyesedésbe vétele iránt rendelkezünk. Mivel mindazonáltal a tapasztalás megmutatta, hogy azoknak, a mik e célra az említett törvények

értelmében rendeltettek, végső elégtételbevétele hosszabb időt kíván, mint a mennyit a haza polgárai óhajtának, a mostani körülményekben pedig mind a közálladalom érdekében, mind a földesurakra és jobbágyokra nézve főképpen szükséges, nehogy ez ezek közötti kölcsönös viszonyokra nézve megállított elveknek alkalmazása, ha hosszabb idő közbejöttével teljesebben nem vétethetnének, ingataggá és bizonytalaná téessék: azon célra, hogy az úrbéri rendezés mentől előbb teljesebben menjen, a dolog természetével legmegegyezőbbnek ítéltük az országgyűlést még ezen esztendő lefolyása alatt összehívadni, mely gyűlésen mind azon nevezetes nézeteket, melyeket a jobbágyok állapotja, a földesurak jogaira való igényes és méltányos tekintet, s ezekkel elválhatatlanul egybekötött földművelés és természet, úgy az ezekben alapuló közigazgatás és pénzügye megkívánnak, megfontolván, a legújabb törvényekhez képest az úrbéri dolgoknak végképpeni eligazítására egy olyan mód terjesztessék előnkbe legfelsőbb megerősítés végett, melyre királyi kegyelmes megegyezésünket atyai indulatunknak teljes megnyugtatóásával úgy adhassuk, hogy annak teljesebben vétele a jövő 1849-dik évi Martius utolsó napján megkezdődhessék.

Azon hiedelemben lévén, hogy ezen minden hív alattvalóink javának előmozdítására intézett gondoskodásunknak újabb bizonyosságát azok illő háladatosság érzésével fogadandják, és erdélyi egész népünknek állandó hívségébe és engedelmességébe erős bizodalunkat helyhez-tetvén, minden ezen Erdély Nagyfejedelemség és hozzákapcsolt részek-beli akármely rendű és állapotú hív alattvalóinknak legfelsőbb királyi akaratumkat abban rendeljük tudtára adadni, hogy minden úrbéri viszonybéli bonyolódások eltávoztatásáért, melyek jelenleg csak magának az adózó köznépnek sorsát kockáztatnák, a jobbágyi szolgálatok és tartozások a jövő 1849-dik évi Martius 31-dik napjáig, mely határnapig tudniillik az úrbér végképpeni rendezést minden hazafiak igazságos és méltányos kívánságainak megfelelő módon teljesebben vétetni reméljük, azon értelemben, mely a múlt évi november 7-kén költ királyi leiratunkban kifejeztetett, téessenek mulhatatlanul, a földesurak hasonlóképpen említett királyi leiratunknak megtartására legszorosabb felelet alatt köteleztetvén.

A Királyi Kormányzók kötelessége leszen azért, hogy mihelyt ezen legfelsőbb akaratumkat megértendi, azt mindeneknek, kiket illet, alkalmas módokon tudtokra adatván, nem csak arról, hogy azon üdvös szándék, mely ezen rendelés tételében szemünk előtt állott, minden hazabeli lakosoknak tudtokra légyen, hanem arról is gondoskodni, hogy ezen atyai parancsunknak minden helyen mindenek legszorosabb felelet alatt engedelmeskedjenek¹; azok pedig a kik ez ellen cselekedni, az adózó köznepet engedetlenségre, vagy éppen ellenszegülésre ösztönözni méréseznék, a törvények és legfelsőbb rendelések által kiszabott módon legkeményebben büntetessenek.

Egyébiránt császári királyi és fejedelmi kegyelmünkkel hajlandók maradunk.

Költ a mű birodalmi városunkban Bécsben Aprilis harmadik napján ezer nyolcszáz negyvennyolcadik esztendőben.

Ferdinand întii din mila lui Dumnezeu împăratul Austriei, sub acest nume al cincilea ca rege al Ungariei, Cehiei, Lombardiei, Veneției, Galitiei, Lodomeriei și Illyriei, arhiduce de Austria, mare principe al Transilvaniei și span al secuilor etc.

Cu toată grija purtată celorlalte țări ale noastre sintem întru totul liniștiți că ne-am străduit totdeauna cu inima părintească să reparțizăm în mod drept și în măsură echitabilă servituțile și îndatoririle iobăgești în agreețul nostru Mare Principat al Transilvaniei și în părțile sale anexe, pentru a ameliora soarta țăranilor urbariali prin mijloacele cele mai potrivite. Cu dorința de a demonstra intențiile noastre sublime antepomenite, în zilele trecute am întreprins măsuri pentru aplicarea corespunzătoare și cât mai urgentă a legilor, menite să amelioreze soarta poporului contribuabil. Ele ne-au fost înaintate de către ultima Dietă și le-am și sancționat. Experiența a demonstrat că îndeplinirea integrală a acelorora pentru care s-au întreprins măsuri în sensul legilor amintite va necesita o etapă mai lungă decât ar dori cetățenii patriei. Cu toate acestea în împrejurările actuale, atât în interesul statului comun, cât și în a aceluia al domnilor de pământ și al iobagilor este necesar ca aplicarea principiilor stabilite privind relațiile reciproce dintre ei să nu devină cumva instabile și nesigure dacă ele se vor realiza într-o perioadă prea lungă. Cu scopul ca reglementarea urbarială să se înfăptuiască cât mai grabnic, am considerat cel mai potrivit cu caracterul chestiunii convocarea încă în decursul anului curent a Dietei. Acolo vor fi cîntărite cu exigență toate opiniile importante, privind: situația iobagilor; soluțiile echitabile referitoare la drepturile proprietarilor [feudali]; situația agriculturii și producției care se leagă indisolubil între ele; interesele de natură economică, politică și financiară care se bazează pe ele și le pretind. Apoi ele se vor înainta în fața noastră, spre sublimă sancționare sub forma unor propuneri bazate pe recentele legi pentru rezolvarea definitivă a chestiunilor urbariale. Ne vom da milostivul nostru consimțămînt regesc cu asigurarea deplină a sentimentelor noastre paterne, în așa fel încît transpunerea în practică a reglementării să înceapă de la data de 31 martie a viitorului an 1849.

Sperăm că aceste dovezi ale grijii exprimate prin măsuri întreprinse spre promovarea intereselor tuturor supușilor noștri vor fi primite de cei interesați cu sentimente corespunzătoare de recunoștință. Bazîndu-ne ferm pe atașamentul și supunerea continuă a întregului popor din Transilvania, ordonăm aducerea la cunoștință a sublimiei noastre voințe regești tuturor supușilor noștri fideli de orice rang și stare din Marele Principat al Transilvaniei și din părțile anexe. Se vor evita astfel toate complicațiile izvorîte din relațiile urbariale, care în prezent ar putea periclita în primul rînd soarta poporului de rînd contribuabil. Prestațiile și îndatoririle urbariale vor fi îndeplinite fără discuție pînă la data de 31 martie 1849. Pînă la acest termen sperăm că se va realiza reglementarea definitivă a urbariatului în concordanță cu dezideratele juste și echitabile ale tuturor cetățenilor, în sensul exprimat de demersul nostru regesc din 7 noiembrie al anului precedent. Domnii de pământ vor fi de asemenea obligați să se conformeze în mod strict demersului pomenit.

Din acest motiv, Guberniul regal [al Transilvaniei] va avea obligația de a aduce imediat la cunoștință celor interesați voința noastră sublimă prin mijloacele cele mai potrivite, în așa fel încît orice locuitor al țării să afle nu numai despre intențiile bune de care am ținut cont în aceste dispoziții, ci să aibă grijă ca în fiecare loc să se supună cu toții sub strictă răspundere¹ acestei porunci paterne a noastre. Iar aceia care ar îndrăzni să se împotrivească sau să îndemne poporul de rînd contribuabil la nesupunere ori chiar la împotrivire, să fie pe-

depsiți în modul cel mai sever, așa cum prevăd legile și sublimele decrete.

În rest rămânem în continuare cu mila noastră imperială, regească și princiară.

Emis în orașul nostru imperial Viena la 3 aprilie 1848.

Concept și imprimat. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 4 901/1848.
Foto: 16 006—16 009, 972—974.

¹ Pentru circulara Guberniului, redactată pe baza rescriptului împărătesc: v. doc. 217.

161

Cluj, 3 aprilie 1848.

Nemes Kolos megye Rendeinek és Karainak

A tegnapi napon küldöttség által tett két rendbéli felszólításokra¹ a karoknak és rendeknek az *utolsóra tett szóbeli nyilatkozatom következtében, írásban*² sietek válaszolni: csak hamar a bécsi, posonyi és pesti események után azoknak e békés és csendes kis hazánkrai hatásáról meg lévén győződve, állásomnál fogva kötelességemnek tartottam eő felségét alázatosan meg kérni, hogy a *roham módjára reánk nehezedett*³ körülmények szerénti kétes állásunkat kegyesen tekintve az országos karokat és rendeket azonnal összev hinni méltóztassék; e kérést a már e hazában is fel merült és közzé vált kívánatoknak több városi törvényhatóságok által tett felterjesztései következtében nem mulasztotta el a kormányzék, nem mulasztottam el én utóbbszor *külön hírnök*⁴ úttyján is ismételni⁵, nem is kételkedem, sőt biztosan várom én és várhattya minden honfi, hogy leg jobb fejedelmünk, ki közelebről hív alattvalóinak törvényes és igazságos kívánatait teljesíteni, sőt azokat meg is előzni kegyeskedett, a mű kívánságainkat is ki elégíteni kegyes léend.

Az Erdélyben szállásoló katonaság kiviteléről nincs szó, sőt a már útnak indulni rendelt ezereid is az újjabbi események hírével benn tartóztatott, s a katonaság főnökei az illető polgári főnökök felszólítására erélyesen fognak munkálni a belső csend fen tartásra⁶.

A fel állítandó nemzeti őrség számára kívántató fegyverek iránt, az e tárgyban nemes alsó Fejér megye rendei és karai által tett megtalálás⁷ következtében már felszólítottam a katonai fő parancsnokot, szükséges volna azonba tudni a kívántató fegyverek mennyiségét és minőségét.

Egyébiránt a tekintetes karokat és rendeket ezennel biztosítani kívánom, hogy csekély tehetségem egész erejével örködöm e kis haza felett, hogy állásomat, hová hazám bizodalma és fejedelmem kegyelme helyheztetett, érezve és méltányolva, ha az elébb érintett mind részemről, mind a kormányzék részéről tett több rendbéli fel terjesztésekre el határozó válasz eő felségétől még is késnék, rendkívüli esetekben, rendkívüli módokhoz is nyúlni hazafiúi kötelességemnek fogom tartani.

Kolosvárt április 3. 1848.

Către stărilor și ordinele [privilegiate] ale nobilului comitat Cluj

La cele două somații¹ din ziua precedentă ale delegației stărilor și ordinelor, alături de declarația verbală pe care am făcut-o mă gră-

besc a răspunde și în scris². Puțin timp după evenimentele din Viena, Bratislava și Pesta m-am convins de înfriurirea lor asupra patriei noastre pașnice și liniștite. De aceea am considerat ca o obligație a funcției mele să rog umil pe maiestatea sa să ia în considerare în mod grațios circumstanțele care au început să ne apese în mod năvalnic³, să pericliteze situația noastră, pentru a binevoi să convoace imediat stările și ordinele țării. Guvernul a înaintat această cerere fără întârziere. Dezideratele exprimate și răspândite în patrie care au fost înaintate de mai multe jurisdicții orașenești nu am întârziat a le expedia și eu⁴ printr-un curier special trimis recent⁵. Nu mă îndoiesc, dimpotrivă îmi exprim convingerea la fel ca toți cetățenii că bunul nostru monarh va binevoi milostiv să satisfacă și dezideratele noastre.

Recent a demonstrat că are simț de anticipație față de dezideratele legitime și drepte ale supușilor săi devotați.

Nu este vorba de scoaterea oștirii staționate în Transilvania. Regimentul căruia i s-a ordonat să pornească la drum a fost oprit aici în urma știrii despre recentele evenimente. Șefii armatei vor contribui cu severitate la menținerea liniștii interioare la chemarea conducătorilor civili⁶.

L-am somat pe comandantul suprem al armatei⁷ privitor la armele necesare gărzilor cetățenești ce vor fi înființate. Față de memoriul ordinelor și stărilor din nobilul comitat Alba de Jos, ar dori să știe cantitatea și calitatea armelor de care este nevoie.

Dealtminteri doresc să asigur cu acest prilej onoratele stări și ordine că străjuiesc cu toate forțele modestului meu talent asupra micii noastre patrii; că poziția unde m-a pus încrederea patriei mele și mila monarhului meu o simt și țin seama de ea. Dacă ar întârzia totuși sosirea unui răspuns decisiv de la maiestatea sa la multiplele mele demersuri și ale Guvernului anterior pomenite, atunci, în cazuri ieșite din comun, voi considera ca o datorie patriotică să recurg la soluții extraordinare.

Cluj, 3 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 658/1848. Foto: 16 353—16 355.

¹ Pentru descrierea adunării publice extraordinare a comitatului Cluj din 3 martie și activitatea delegaților v. *Erdélyi Híradó*, 1848, 4 apr., nr. 343, p. 213.

² Text intercalat de mâna guvernatorului.

³ Text intercalat de mâna guvernatorului.

⁴ V. doc. 95 și 153.

⁵ Text intercalat de mâna guvernatorului.

⁶ V. doc. 32 și 44.

⁷ V. doc. 173.

Cluj, 3 aprilie 1848.

S^e k.k. Apost. Majestät

Im Nachhange zu meinen allerunterthänigsten Vorträgen vom 26ten, 28ten, 29ten und 30ten¹ März 1. J. nehme ich mir die ehrfurchtsvolle Freiheit Euer Majestät anzuzeigen: daß am heutigen Tag hier in

Klausenburg die Markal Congregation des Koloser Komitats abgehalten wurde, und daß aus derselben eine zahlreiche Deputation an mich im Auftrage dieser Versammlung gesendet worden sei.

So wie die Markal Congregation der Unter Albenser Gespanschaft forderte auch diese mittelst ihrer Deputation mich ernstlich auf: womit ich wegen dem gebietherischen Drang der gegenwärtigen Verhältnisse den Landtag ohne den mindesten Zeitverlust einberufen, die zur Aufrechterhaltung der inneren Sicherheit aufzustellen beabsichtigte Landwehr mit den erforderlichen Waffen versehen, und überhaupt dafür wirken mögen, damit das gegenwärtig im Land befindliche Militär aus demselben nicht ausgeführt werde. — Eine Abschrift meiner hierauf noch vorläufigen Berathung mit dem Gubernium gegebene Erwiderung unterfange ich mich Euer Majestät zur Allergrnädigsten Einsicht mit der erneuerten allerunterthänigsten Bitte zu unterbreiten, womit Allerhöchst dieselben die ehebaldige Ausschreibung eines siebenbürgischen Landtags anzuordnen geruhen wollen.

Klausenburg 3t April 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 680/1848. Foto: 16 356—16 358.

¹ V. doc. 120.

163

Cluj, 3 aprilie 1848.

Hochwohlgeborner Freyherr!

Seine Excellenz der hierländige Kommandirende General, Anton Freyherr v. Puchner hat mir im allerengsten Dienstvertrauen, mittelst Zuschrift v. 30ten März 1.J.¹ die Mittheilung gemacht: das hochdemselben von dem k.k. Herrn Hofagenten v. Timoni in Bukarest schleunigst eröffnet wurde, daß die letzten Ereignisse in Frankreich, insonderlich aber die Nachrichten über die jüngsten Begebenheiten aus dem ganzen Kaiserstaate auch in Bukarest und diesem Fürstenthume eine Bewegung hervorgebracht habe, welche unter Leitung und Führung der meistens in Paris erzogenen Bojaren-Jugend, die gesammte Walachische Nationalität zu vereinen, und ein neues Dazisches Reich zu gründen, und an die Spitze dieser Bewegung, den Fürsten Bibesco der diesen Antrag von der Hand zwar abgelehnt haben soll — selbst zu stellen, in Absicht hat.

Ich halte es für meiner Pflicht, von dem verfügt, die ich zufolge dieser Mittheilung anzuordnen am zweckmäßigsten fand Euer Excellenz in Kurzem in Kenntnis zu setzen.

Alle Ober Beamten sowohl der Jurisdiktionen, als Städte wurden unter dem heutigen von mir aufgefordert², daß sie im Kreise des, ihrer Leitung, anvertrauten Bezirkes dem Benehmen des Wallachischen Volkes ihre volle Aufmerksamkeit widmen, besonders alle Fremden die erscheinen sollten auf das sorgfältigste überwachen lassen, und im Fall, ein Aufwiegler, oder Fremder Emissäre entdeckt würde, solchen also-

gleich unter gehörige Aufsicht stellen, und mir davon augenblicklich die gehörige Anzeige erstatten.

Zugleich fand ich mich noch veranlaßt: die Oberbeamten der Jurisdiktionen, und namentlich die Ober Richter der Städte: Klausenburg, Hermannstadt, Kronstadt, M. Vásárhely, und die Oberbeamten von Bistritz, Mediasch, Schäßburg, Szászváros, Mittel Szolnok, Thorda, Unter Albenser, Inn. Szolnok, und Fogaras aufmerksam zu machen diejenigen Personen, welche Gewehre und Schießmaterialien anschaffen einer besonderer Polizei Aufsicht zu unterwerfen.

Der ich übrigens mit der vollkommensten Hochachtung zu verharren die Ehre habe. Euer Excellenz gehorsamster Diener
Klausenburg am 3. April 1848.

Joseph Graf Teleki

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 667/1848. Foto: 12 697—12 700. *Original.* Arh. St. Budapesta. Fond. Erdélyi Kancelláriai levéltár. Erdélyi Kancellária regisztraturája. Acta praesidialia, nr. 108/1848. Foto: 12 698—12 700.

¹ V. doc. 125.

² V. doc. 164.

164

Cluj, 3 aprilie 1848.

Minden törvényhatóságok és városok elöljáróinak

Azon mozgalmak, melyek jelenben hazánkban is majd minden részről mutatkoznak, a kormánynak e haza lakossaira is különös figyelmet igényelvén, igen célszerűnek tanálom *nagyméltóságodnak, méltóságodnak, Uraságodat* fel szólítani, kötelességévé tenni, hogy a kormánya kebelében lévő lakosokra, átalánosan, különösen pedig az oláh köznépre, mind maga személyesen, mind kormánya alatt lévő bizalmas tisztjei a leg nagyobb és szakadatlan éber figyelemmel legyenek. Ez okból *főként az idegenek különös szem ügygyel tartandók és mind azon¹ személyek, kik az oláh népet bujtogatni bátorzkodnának, töstént, biztos felügyelet alatt, le tartóztatandók, és nékem azonnal fel jelentendők lesznek.²*

1 Alsó Fejér

2 Thorda

3 Maros Szék

4 Kolosvár város fő bírāja

5 Szeben polgár mester

6 Brassó város

7 Beszterce város

8 Medgyes Szék

9 Szász Sebes

10 Szász város

11 Közép Szolnok

12 Belső Szolnok

13 Fogaras

Mivel továbbá mind a lőfegyverekkel és löporral könnyen vissza élések történhetnének, de más felől³ nem remélhető, hogy a városokon és helységekben is, a bel bátorságért föl állítandó nemzeti őrsereg számára szükséges fegyverek az erdélyi hadi fegyver tárból, elegendő mennyiségben adathassanak, szükségesnek tartom *méltóságodat, urasá-*

godat etc. arra is figyelmetessé tenni, hogy azon egyéneket, kik azon városon lévő boltokból fegyvert és lő port vesznek, különös rendőri felügyelet alatt tartásák és tartassák, feljegyeztetvén azt is, ki hány fegyvert és mennyi lő port vásárolt.

Kolosvár április 3 1848.

Către toți conducătorii jurisdicțiilor și orașelor:

1. Alba de Jos	8. Scaunul Mediaș
2. Turda	9. Sebeș
3. Scaunul Mureș	10. Orăștie
4. Judele suprem din Cluj	11. Solnocul de Mijloc
5. Primarul din Sibiu	12. Solnocul Interior
6. Orașul Brașov	13. Făgăraș
7. Orașul Bistrița	

Mișcările ce se ivesc în prezent și în patria noastră ca aproape pretutindeni, necesită o deosebită atenție din partea guvernului și a locuitorilor patriei. Găsesc foarte oportun a vă soma și a vă face răspunzător pe înălțimea voastră, demnitatea voastră, domnia voastră, ca atît în mod personal, cît și funcționarii de încredere din subordinea voastră să vegheați cu atenție maximă asupra populației pe care o cîrmuiți și în mod special asupra celei românești de rînd. *Mai ales străinii să fie supravegheați cu atenție. Dealtfel toate persoanele¹ care vor îndrăzni să instige poporul român să fie imediat arestate și puse sub o pază sigură. Apoi să ni se raporteze totul imediat¹.*

În continuare atrag atenția că s-ar putea ivi ușor abuzuri atît cu armele de foc, cît și cu praful de pușcă. Pe de altă parte¹, nu se poate spera ca în orașe și în celelalte localități gărzile cetățenești ce se vor înființa pentru securitatea internă să poată obține cantitățile corespunzătoare de arme din arsenalul militar transilvănean. Consider necesar să atrag atenția demnității voastre, domniei voastre, etc. să țină sub o atență supraveghere polițienească persoanele care cumpără din prăvăliile orașelor arme și praf de pușcă. Fiecare cumpărător să fie notat cîte arme și ce cantitate de praf de pușcă a achiziționat.

Cluj, 3 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 667/1848. Foto: 38—40.
Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. scaun. Arieș. Acte prezidiale, nr. 165/1848. Arh. St. Tîrgu Mureș. Fond. Arh. oraș. Tîrgu Mureș. Acta Pol., cutia nr. CCLXXXIX.

¹ Text intercalat în concept de mîna guvernatorului.

Cluj, 3 aprilie 1848.

Praesidiales ad Excellentissimum Dominum Supremum Armorum Praefectum.

Erga aestimatam Excellentiae Vestrae de dato 28-ae martii anni currentis sub numero praes. 97¹ horsum exaratam notam coresponden-

tialem, media cujus contribuentium Bucsumensium, Abrudfalvensium et Kerpenyensium seductricem Catharinam Varga in sequelam altioris inuentionis ad fortilitium Albo Carolinense deductam et a 26-a Martii 1847 ibidem in separato loco asservatam, fine legalis prosecutionis M. Vasarhelyinum transferendam disponi desiderat, hisce peramice reinsinuandi honorem habeo sub 19-a Maji 1847 numero 3761/U. 77. commissum abhinc fuisse causarum publico fiscalium Directori, ut contra praedictam Catharinam Varga, qua notoriam colonorum ad inobedientiam erga altissimas ordinationes regias incitatricem legalem inquisitionem peragi fundamentoque hujus criminalen actionem incaminari curet, porro medio ordinum abhinc sub 18-a Decembris 1847 numero 13683/U. 333 editorum ab eodem causarum publico fiscalium Directore super statu actionis fiscalis contra dictam incitatricem ordinatae relationem depostam haberi, quumque saepementionatus causarum publico fiscalium Director in hoc objecto hucdum nullam relationem horum submiserit, ab eodem sub hodierno et hoc numero relationem super qualiter procurato praecitatorum ordinum complemento depostam esse. Quocirca Excellentiam Vestram hisce peramice requirendi honorem habeo, ut quum translatio nominatae incitatricis ad alium minus securiorem locum, unde facilius elabi posset, in modernis verum adjunctis consulta haud foret, de ulteriori quoque ejusdem in dicto fortalio asservatione efficaces dispositiones adere haud gravetur.

Királyi közügyek igazgatójának

Múlt év pünkösöd hava 19-ről 3761/77 urb. szám alatt költ rendeletnél fogva meglevén hagyatva uraságodnak, hogy a Bucsum, abrudfalvi és kerpenyesi királyi kamarai szolgáló embereknek a legfelsőbb rendeletek iránti engedetlenségre bujtogatója, 1847-ik év böjtmás hava 26-tól fogva a károlyfejérvári erősségben fogságban levő Varga Katalin ellen törvényes közeketést vitessen véghez s annak nyomán ellene a körülményekhez képest mentől sietőbben lefolytatandó büntető közkeresetet indítson, továbbá ugyancsak múlt év karácsonhava 18-ről 13683/333 úrbéri korm. szám alatt költ rendeletnél fogva meglevén hagyatva uraságodnak, hogy a fenebb megrendelt büntető kereset állásáról e Királyi Kormányszéket tudósítsa; minthogy uraságod a fennidézett rendeletek következtében tudósítását ide mind eddig meg nem tévé, ezennel kötelességévé tétetik uraságodnak, hogy a fenebbi rendeletek miként lett teljesítéséről ide tudósítását megtenni el ne mulassza.²

Kolcsvárt Szentgyörgy hó 3-án 1843.

Către directorul fiscului regal

Pe baza dispoziției nr. urb. 3761/77 din 19 mai al anului trecut! domniei voastre vi s-a trasat sarcina de a întreprinde cercetări legale în public, pe baza cărora să intentați un proces penal împotriva Ecaterinei Varga și să faceți în așa fel încit în funcție de circumstanțe să se desfășoare cit mai grabnic posibil.

Ecaterina Varga se află în detenție în cetatea de la Alba Iulia din 26 martie 1847, deoarece a instigat la nesupunere față de dispozițiile superioare pe oamenii din Bucium, Abrud-sat și Cărpiniș aflați în slujba cămării regale. Pe baza unei ordonanțe cu nr. urbarial 13683/333 din 18 decembrie al anului trecut vi s-a ordonat de asemenea domniei voastre să înștiințați Guvernul despre starea procesului sus-menționat.

Domnia voastră nu ați răspuns la ordonanțele citate anterior printr-o informare nici pînă în prezent. Prin aceasta vă atrag atenția domniei voastre să nu mai întîrziți² a raporta despre felul în care ați îndeplinit ordonanțele de mai sus.

Cluj, 3 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 4 617/1848. Foto: 1 345—1 348.

¹ V. doc. 97.

² Cf. doc. 168, 189.

166

Pesta, 3 aprilie 1848.

Arad vármegyének

Tudomásomra esett¹, hogy Arad megyének azon, mintegy 20 helységében, melyek 1833-ban az egyesült hitre tértek, és a melyeknek a görög nem egyesült egyházba visszatértök az újabb törvényre s ezzel összeköttetésben 1846-ban kelt legfelsőbb rendeletre figyelmezőleg jelenleg kormányszéki tárgyalás alatt van, e tekintetben a jelen körülmények között különösen Galsa községben a kedélyeknek igen nagy ingerültsége tapasztaltatik; miután a karlovici érseket szinte felszólítám, hogy minden gondot arra fordítson, miszerént a dolog csendhaborításokra és erőszakoskodásokra ne kerüljön, s e végből minden alkalmas módot kövessen el, miután továbbá a magyar Királyi Helytartótanácsot is oda utasítám, hogy a fent érintett tárgyalást, a mennyiben még be nem fejeztetett, a jelen körülményekhez képest minden módon sietesse, egyszersmind nemes Arad megye rendeit is ezennel megkeresni kívántam, miszerént tüstént e levellem vételével minden célszerű rendeleteket tegyenek meg, s igyekezetöket és hathatós befolyásokat oda fordítsák, hogy az említett helységekben az indulatok felsőbb törvényes intézkedésig is nyugton maradjanak, s ennek eredményét békés türelemmel várják be. Egyébiránt stb.

Pesten 1848 April 3.

Către comitatul Arad

Am aflat¹ de cele aproximativ 20 de localități din comitatul Arad convertite în 1833 la credința unită, a căror revenire la ortodoxism se află actualmente în dezbateră consiliului gubernial pe baza recentelor legi și decretului cel mai înalt din 1846. În această privință, în actualele circumstanțe mai ales în localitatea Galșa se constată o mare iritare a spiritului public. Am somat pe mitropolitul de la Karlowitz să-și concentreze toate eforturile și să facă tot ce-i stă în putință pentru a nu se ajunge la tulburarea liniștii și la violențe. Am îndrumat de asemenea și Locotenența regală maghiară să țină cont de circumstanțele actuale și să urgenteze pe cît este posibil tratativele pomenite mai sus, în caz că nu s-au încheiat. Totodată am considerat necesar să mă adresez și ordi-

nelor nobilului comitat al Aradului să întreprindă toate măsurile cuvenite imediat ce vor primi scrisoarea mea de față, să-și îndrepte străduința și să influențeze eficient opinia publică în localitățile menționate, pentru a fi menținută calmă pînă la dispozițiile legale superioare. Rezultatele să fie așteptate cu pașnică răbdare.

Dealtminteri etc.

Pesta, 3 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg nádori levéltára. Közpolgári, nr. 633/1848. Foto: 12 278.

¹ V. doc. 131.

167

Viena, 3 aprilie 1848.

Hochgeborner Graf!

In Verfolg des unter einen an das k. Gubernium erlassenen Dekrets, in welchem Seine Majestät die von der Landesstelle unterm 21 März getroffenen Verfügungen a.h. gut zu heißen geruhen; habe ich die Ehre Eurer Excellenz auch noch von der a.h. gegebenen Erlaubnis in Kenntnis zu setzen, daß für den Fall, wenn der Wunsch zur Aufrechthaltung der Ordnung und Sicherheit eine Bürgerwehr zu errichten, auch von Seite anderer Städte und größeren privilegierten Märkte auftauchen sollte, diesem jedoch unter der ausdrücklichen Bedingung willfahrt werde, daß hiezu nur solche Individuen angenommen werden dürfen, deren Persönlichkeit eine bestimmte und hinlängliche Gewähr zur Aufrechthaltung der Ordnung darbietet, und darüber stets die Anzeige a.h. Orts zu erstatten sei.

Ich hege die volle Zuversicht, daß unter der weisen Einwirkung Eurer Excellenz ähnliche Bewilligungen stets nur in den Fällen einer vollkommen ausgewiesenen Nothwendigkeit erfolgen, und in der Ueberwachung der Organisation derselben alle Rücksichten beobachtet werden, um außer dem beabsichtigten Zweck jeden andern entfernt zu halten.¹

Der ich übrigens mit der ausgezeichnetesten Hochachtung zu verharren die Ehre habe

Eurer Excellenz gehorsamster Diener

Wien 3. April 1848

S. Jósika

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 729/1848. Foto: 2 499—2 501. Publicat de Andics Erzsébet, A nagybirtokos arisztokrácia, II. p. 58.

¹ Cf. doc. 159, 218, 236, 285; ▼. și unele documente din vol. II.

Sibiu, 3 aprilie 1848.

Sr. des k.k. Gouverneur des Großfürstenthums Siebenbürgens
etc. etc. Grafen von Teleki Excellenz
Hermannstadt am 3 April 1848

Seit jener Zeit, als ich die Ehre hatte Euer Excellenz den Vorschlag zu machen, die Volksaufwieglerin Catharina Varga nach Szamos Ujvár zu versetzen, verlautet das, bisher jedoch noch nicht ganz verbürgte Gerücht, daß in dem Districte Butsum wegen deren Verhaftung, noch immer eine große Unzufriedenheit herrsche, und sogar dortige Landleute nach Carlsburg kommen sollen, um die Beschaffenheit des Verwahrungs Ortes dieser Verhafteten zu erspähen.

Wenngleich diese Nachrichten nicht vollkommen verbürgt wurden, so dürften sie in der gegenwärtigen bewegten Zeit, doch zur Vorsicht mahnen, und die Frage herbeiführen, ob diese Aufwieglerin, wenn sie auch nach Szamos Újvár versetzt werden sollte, nicht dennoch zu Unordnungen einen Anlass bieten könnte, und ob es, da gegenwärtig hierlands jedes Motiv zur Aufregung zu vermeiden wäre, nicht rathsamer sein würde, dieselbe in eine außer dem Lande liegende Festung z.B. nach Arad oder Temesvár abzuschaffen.

Ob nun dies aber, mit dem, gegen die genannte Volksaufwieglerin schon vorgenommene oder vorzunehmende gerichtlichen Verfahren vereinbar sey, kann ich nicht wissen und bitte daher Euer Excellenz um baldige Eröffnung, Ihrer diesfälligen Ansichten, um hierdurch in die Lage zu kommen, wegen Anweisung einer der Genannten Festungen, beim hohen Hofkriegs Rathe einschreiten zu können.¹

Puchner
F M Lt.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 703/1848. Foto: 71—74.

¹ Cf. doc. 97, 165 și 189.

Sibiu, 3 aprilie 1848.

Nagy Méltóságú Gróf, Császári Királyi valóságos belső titkos
Tanácsos és Királyi Fő Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Excellentiádnak folyó év Martius 24én¹ 562. elnöki szám alatt hozám bocsátott és aggodalmat gerjeszthető polgári csendességünket megzavarható körülményeket tárgyaló kegyes átiratát tisztelvén, bátorkodom excellentiádnak legalázatosabban jelenteni: miszerint éber figyelemmel lévén a napi események eránt, mindent kész vagyok meg kísértetni, mi a csendnek s rendnek hazánkban fentartását érdekelheti.

Ezen alkalommal legalázatosabban jelentem excellentiádnak még azt is: miszerint nemes Hunyad megye fő ispánja, Noptsa László úr ő

méltóságától tegnap hozzám érkezett megtalálása következtében, holnap, úgy mint folyó hó 4én ugyan azon megyébe kiszállni elhatároztam, hogy a mennyire csekély ereim engedik, a nép által meg történhető kitöréseknek célszerű oktatásokkal gátot vethessek².

Egyébb eránt fentartván magamnak a bátorságot Károlicra elmenetelemet, valamint visszajöveletem is excellentiádnak magas tudtául felterjeszteni, hódoló mély tisztelettel öröklök

Excellentiádnak legalázatosabb szolgája

Nagy Szebenben Aprilis 3án 1848

Saguna András
püspök

Excelența voastră conte, domnule consilier intim cezaro-crăiesc și suprem guvernator regal, preamilostivule domn!

Ain salutat milostivul rescript al excelenței voastre pe care mi l-ați trimis în 24¹ martie anul curent sub numărul prezidial 562. În el se atrage atenția asupra circumstanțelor ce pot tulbura liniștea publică și pot genera îngrijorări. Îndrăznesc să raportez excelenței voastre în modul cel mai umil că am urmărit cu o atenție sporită evenimentele cotidiene și sînt gata de a încerca totul pentru menținerea liniștii și ordinii în patria noastră.

Cu acest prilej raportez excelenței voastre cu maximă umilință și despre faptul că mi-a sosit o adresă din partea înălțimii sale domnului comite suprem al comitatului Hunedoara Vasile Nopcea. Am decis ca în ziua de 4 l.c. să mă deplasez în pomenitul comitat, pentru ca prin povețe oportune să stăvilesc² o eventuală răzvrătire a poporului, atît cît forțele mele modeste o permit.

Dealtminteri îndrăznesc a aduce la înalta cunoștință a excelenței voastre atît plecarea la Karlowitz cît și întoarcerea mea. Rămîn cu un adinc și devotat respect cel mai umil serv al excelenței voastre.

Sibiu, 4 aprilie 1848

Andrei Șaguna
episcop

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 693/1848. Foto: 54—55.

¹ V. doc. 47.

² Pentru raportul din 12 aprilie despre călătoria sa v. doc. 276.

Mediaș, 3 aprilie 1848.

Măria ta, prea luminată și prea sînțite doamne episcoape! Domnule prea milostiv patron și părinte!

Ieri din rendueala d[omnului] Poliție-director — în puterea Concluzului Universității sășești din 30 martie a.c. nr. 443 fiind poftit a vesti în beserica întemeierea Gardei-naționala (sau mai bine patriotica) aici în Mediaș și din românii cei ce au casa și moșie sau neguțietorie

statoare, ce am și împlinit astăzi. Comunitatea română din Mediaș care este în 7 vecinătăți împărțită, prin ai săi trimiși mi-au adus acest manifest, aici în copie alăturat și m-au poftit ca în numele lor de la măriă ta să îndrăznesc a cere un parințesc sfat cum că oare bun le va fi acest răspuns și de cumva n-ar fi bun sau ar trebui altmîntrilea să te milostivești a-i îndrepta ca să nu greșească.

Deci eu din dragostea cu care sunt alipit lor sub rosa¹, am primit a face aceasta și fiindcă în Mediaș precumpănește pusetura română mai presus ca întru alte orașie în Transilvania, așa socotesc cum că va fi de mare interes ca ce se va zice la acest magistrat să fie zis cu atit mai mult, fiindcă ei sunt hotărîți aceasta la Inaltul Guberniu, cu o comitativa-rugatoare a o trimite.

Așadară milostivește-te prea luminat măriă ta a primi părințește aceasta însărcinare și cu parințescul sfat a-i îndrepta te milostivește.

Mai circulează pe aici și un alt manifest în ton liberal carele spre cunoșcinția îl închid.

Spiritul novelor nemțiești și cuvîntul îmbărbătător între sași nu ne dă nădeșde dintru unirea lor cu ungurii și a Transilvaniei cu Ungaria de straformări radicale, de nu cumva Inalțiata Curte de spiritul d[umne]zăieștii dragoste învapăiată ne va scoate din lațiu și din noroi cu a sa prea grațioasă intrevenire. O de n-ar fi aceasta unie continuarea mai împuterită și mai lățită a nefericitei pentru noi unie de 3 nații din 1437.

Cu aceasta părințescului patrocinium cu totul recomandat sărutînd sinta dreapta râmii al mării sale prea luminatului domn episcop.

Domnului părinte prea îndurat umilit capelan

Mediaș 22 mart. 1848

Stephan Moldovan
administrator protopopesc
Mediaș²

Original. Arh. St. Blaj. Fond Mitropolia Blaj, nr. 655/1848. Foto: 7 573.

¹ În taină.

² La scrisoare au fost anexate două acte: un manifest și o adresă către magistratul din Mediaș. V. doc. 173.

Sibiu, 3 aprilie 1848.

Der Hermannstädter Magistrat unterbreitet mittels Zuschrift vom 3ten April Z. 1189/1848 einen von der Hermannstädter Communität ihm schriftlich überreichten Antrag auf zeitgemäße Zugeständnisse für die Walachen auf Sachsenboden, denselben nach seinem ganzen Umfange als eine den gegenwärtigen Zeitverhältnissen angemessenen Vorkehrung billigend, dieser Nations Universitaet zur Prüfung und Verhandlung mit der Voraussetzung, daß derselbe in allen sächsischen Kreisen Billigung finden werde, und mit der beigefügten Bitte den auf diesen Antrag zu faßenden Universitaets Beschluss unverzüglich den sächsischen Kreisen mitzutheilen.

Die beantragten Punkte sind folgende:

1. Wahlfähigkeit der Walachen zu Mitgliedern sächsischer Communitaeten auch in jenen Orten wo die Bevölkerung eine gemischte ist, unter den nemlichen Bedingungen, welche diesfalls für Sachsen bestehen, ohne Rücksicht auf das Religionsbekenntnis.

2. Ausscheidung einer canonischen Portion für jede disunirte walachische Ecclesion auf Sachsenboden, wo noch Gemeindegründe vorhanden sind. In deren Ermangelung Auswerfung eines angemessenen Gehaltes aus der betreffenden Allodial Cassa für den Pfarrer der disunirten Ecclesiae zur Verbesserung seiner Subsistenz.

3. Genuß der nemlichen Personal Vorzüge für disunirte Geistlichen deren sich die Geistlichen der recipirten Religionen erfreuen.

4. Da die Beförderung zu öffentlichen Ämtern durch Landesgesetze namentlich den 5ten und 7ten Punkt des Leopoldinischen Diploms den 6ten Artikel v. Jahr 1744 und 15ten Artikel v. Jahr 1791 nicht in der Macht der Nations Universitaet steht, Bestätigung der Geneigtheit der Nations Universitaet zu zeitgemäßen Concessionen dadurch, daß die sächsischen Landtagsdeputierten für den nächsten Landtag die Weisung erhalten, dahin zu wirken, damit die angeführten Gesetze diesfalls modificirt und die Rechtsverhältnisse der Walachen im ganzen Lande durch ein Gesetz geregelt werden mögen.

Diese Nations Universitaet hat die erfreuliche Erfahrung gemacht, daß der gebildethere Theil der Walachen im Sachsenlande sich — besonders in neuerer Zeit — entschieden bestrebt, Cultur und Bildung unter seinen Stammgenossen zu verbreiten — diese humanen Bestrebungen wünscht die sächsische Nation nach Kräften zu unterstützen, da ihr alles daran liegt, sämtliche Bewohner des Sachsenbodens zu der Nutzung geistiger Bildung und Sittenveredlung gelangen zu sehen, wo sie alle der Gesetz- und Verfassungsmäßigen Institutionen der Sächsischen Nation gleichmäßig theilhaftig werden können.

Diese Nations Universitaet lebt der festesten Überzeugung, daß nur die Bildung und Gesittung die Völker dauernd beglücken und zum segensreichen Genuß großer und ausgedehnter Rechte und Freiheiten fähig zu machen und die scheinbar stärksten Gegensätze auszugleichen vermag.

Indem dieselbe daher im jetzigen Augenblick des allgemeinen Fortschreitens auf der Bahn des Rechtes und der Civilisation den Zeitpunkt wahr zu nehmen glaubt, wo in den Institutionen der Sächsischen Nation, soferne sie den Bedürfnissen der Gegenwart nicht mehr entsprechen, auf gesetzlichem Wege Verbeßerungen eintreten müssen, erachtet sie es für ihre unerläßliche Pflicht im Interesse des Rechtes und der Civilisation in Betreff der walachischen Bewohner des Sachsenlandes folgende Bestimmung zu beschließen:

1. Sowohl die Wahlfähigkeit zu Mitgliedern der sächsischen Comitae, als auch der Anspruch auf Anstellung und Beförderung zu Orts- und Kreisämtern kömmt überall auf dem Sachsenboden den Walachen unter den nemlichen Bedingungen, welche diesfalls für Sachsen bestehen, hievon ohne Rücksicht auf das Glaubensbekenntnis zu. Ebenso wird

2. Der Aufnahme walachischer Lehrlinge auf ein Handwerk bei sächsischen Zünften und dem Eintritt derselben in die Zunft soll kein Hindernis im Wege stehen, sobald sie dieselben Bedingungen erfüllen

an welche die Aufnahme der Lehrlinge und die Erwerbung des zünftigen Meisterrechtes für jeden ohne Nationsunterschied geknüpft ist.

3. Für jede disunirte walachische Mutter Ecclesiae auf Sachsenboden soll eine canonische Portion aus den Gemeindegünden, wo solche noch vorhanden sind, ausgeschieden werden. In Ermangelung von Gemeindegünden und wenn die Gemeinde die canonische Portion auch durch Ankauf nicht herstellen könnte, soll dem Pfarrer der disunirten Ecclesiae zur Verbeßerung seiner Subsistenz ein angemessener Gehalt aus der betreffenden Allodial Cassa ausgeworfen werden.

4. Den disunirten Geistlichen sollen die nemlichen Personal Vorzüge auf Sachsenboden zu statten kommen der sich die Geistlichen der recipirten Religionen erfreuen.

Der obige Beschluß wird sämtlichen sächsischen Kreisbehörden (dem Hermannstädter Magistrat mit besonderer Beziehung auf den von demselben unter MZ. 1189/1848 dieser Nations Universitaet unterbreiteten und empfohlenen Antrag der Hermannstädter Stadtcommunitaet) zur eigener Kenntnissnahme und Darnachrichtung mit der Aufforderung überschrieben vom Inhalt deßelben die Stadt und respective Hauptortscommunitaeten, sowohl als auch sämtlichen Kreisortschaftsämtern und Communitaeten gehörig in Kenntniss zu setzen, und in richtiger Auffassung und Würdigung des Zweckes eine nachhaltige Befestigung der gemeinsamen Wohlfahrt der sächsischen Nation welcher der getroffenen Maßregeln zum Grunde liegt, dahin zu wirken, daß dieselben immer mehr Eingang finden und somit die Verschmelzung aller Sonderinteressen unter den Bewohnern des Sachsenbodens herbeigeführt und für alle Zukunft gesichert werden möge¹.

Um von diesem Beschlusse unter den Bewohnern des Sachsenbodens die möglichst genaue Kenntniss zu verbreiten, soll der erste Punkt desselben in Form eines Manifestes abgedruckt², durch die sächsischen Kreisbehörden vertheilt und durch die Veröffentlichung in den deutschen Zeitschriften eingeleitet werden.

Da übrigens die Nations Universitaet auch in Bezug dieses von den Zeitumständen gebothenen Beschlusses den Verfassungsmäßigen Wege der Einführung neuer oder zeitgemässer Änderung bereits bestehender innerer Einrichtungen einzuhalten für Pflicht erachtet und demnach, insoweit derselbe einer höheren Genehmigung bedürfen sollte, diese durch die k. Landesregierung zu vermitteln wünscht, so wird dieser Beschluss der H. Landesstelle in dieser Absicht mit dem geziemenden Beifügen unterbreitet, daß sie der zuversichtlichen Hoffnung lebe, sowohl Hochdieselbe als Allerhöchst Seine Majestät werde das Verfahren dieser Universitaet in allen gegenwärtigen Zeitverhältnissen vollkommen gerechtfertigt zu finden geruhen, und es könne den von dieser Universitaet beschlossen und sofort in Wirksamkeit gesetzten Bestimmungen die Allerhöchste Genehmigung nicht versagt werden³.

Copie. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. săsești, nr. 458/1848. Extras din procesul verbal al ședinței din 3 aprilie. Foto: 4 877—4 878.

¹ In cursul dezbaterii proiectului din 31 martie, deputatul orașului Brașov, Bömches, a propus ca problema privind acordarea de drepturi cetățenești românilor de pe Pământul crăiesc să fie supusă împăratului spre aprobare înainte de a fi discutată în districte. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. săsești, nr. 445, f. 1. La data de 1 aprilie senatorul Bömches este invitat de magistratura Brașovului.

lui să-și retragă opinia separată. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. Magistrat. Brașov. Registrul actelor intrate și ieșite, nr. 104/1848.

² V. doc. 172.

³ V. doc. și adresa lui Fr. Salmen către magistratul orașului Rupea. Arh. St. Brașov. Arh. magistrat. Rupea nr. 583/1848, f. 3; propunerile similare ale magistratului orașului Sibiu în Arh. St. Brașov, Arh. magistrat. Sighișoara, nr. 1005/1848, f. 2. Magistratul Sibiului s-a adresat în acest sens și orașului Sighișoara. În arhiva orașului Sighișoara se păstrează copia adresei amintite. Foto: 6418. V și *Imprimat*. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. săsești, nr. 458/1848. Foto: 4877—4878.

172

Sibiu, 3 aprilie 1848.

Universitatea națională săsească află cu bucurie, cum că partea mai cultivată a românilor din Pământul Săsesc mai virtuos în timpul acest mai nou se silește cu tot adinsul a lăți între naționali săi cultură și lumină.

Aceste umane silințe nația sasă dorește a le sprijini după putință fiindcă ei îi pasă foarte ca să vadă pe toți lăcuiitorii pământului săsesc ajunși la acel grad al culturai spirituale și al nobilitării morale, în carea ei toți să poată fi părtași întocma la instituțiile legale și constituționale ale nației săsești. Universitatea națională săsească este deplin convinsă, cum că numai cultura și lumina e în stare a da popoarilor fericire stătătoare și a le face destoinice pentru binecuvintata folosință de drepturi și libertăți mari și întinse, cum și a complana contracturi ce s-ar părea a fi din cele mai mari. Deci crezînd aceeași că în această clipă a propășirei universale pe calea drepturilor și a țivilizației ar fi sosit timpul în care întru instituțiile nației săsești, încît acele nu mai răspund trebuințelor de acuma, trebuie să urmeze reforme pe calea legiuită, își socoti de neapărata sa datorință ca în interesul dreptului și al țivilizației în privința locuitorilor români din Pământul Săsesc să defigă următoarele legiuri:

Iu. Români pe viitoru vor avea drept peste tot în Pământul Săsesc atît de-a putea fi aleși ca mădulari în comunitățile săsești, cit și de-a pretinde aplicare și naintare la dregătoriile comunale și ținutale supt aceleași condiții care se cer la asemenea întîmplări și pentru sași, fără privire la mărturisirea religiei întru asemenea.

2-lea. Vor fi primiți învățăceii români la meserii în țehuri săsești și la intrarea acelorași în țeh nu le va sta în drum nici o pedecă, în-dată ce ei vor împlini aceleași condiții, de care este legată primirea învățăceilor și ciștigarea dreptului de meșter țehalist pentru oricare fără osebire de nație.

3-lea. Pentru fiecare parohie matră românească neunită, să se taie porție canonică din locurile comunale pe unde se mai află de acelea. În lipsa locurilor comunale, și dacă comunitatea nici prin cumpărătură nu ar putea ciștiga porția canonică, parohului besericei neunite spre îmbunătățirea viețuirii sale să i se dea o leafă potrivită din respectiva casă alodială.

4-lea. Preoții neuniți în Pământul Săsesc să aibă aceleași drepturi personale, de care să bucure preoții religiilor primite.

Sibiu în 3 aprilie 1848.

De la Universitatea națională
transilvană săsească

Imprimat. Arh. Bis. Sf. Nicolae Brașov. Fond. Bran, nr. 32/1848. Foto: 5 280—5 282. Publicat în *Gazeta de Transilvania*, 1848, nr. 25. p. 104—105; Păcățian, *Cartea de aur*, p. 209—210. Text german: Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom., nr. 1 508, f. 51. Imprimat. Foto: 4 564—4 565.

173

Aiud, 3 aprilie 1848.

Nagyméltóságú Gróf Kormányzó Úr!

Excellentiádnak a megyei rendekhez idei 658 E. szám alatt intézett válassza azon ágára vonatkozólag, hogy a belbátorság fenntartása tekintetéből „minő és mennyi számú fegyverre lenne szükség“ állandó bizottmányunk, tekintve azt, hogy az egymást felváltó politikai események miatt a dolgok hova leendő kibontakozását bizonyossággal belátni nem lehet, az iránt kívánta excellentiádot felkérni, miként — noha még most nincs okunk rettegni, s csendháborító zavargások jelei sem mutatkoznak, mindazonáltal a nem reméllett, de lehetőnek feltehető esetre — méltóztassék előre is rendelést afelől tenni, hogy számunkra Károlyfehérvártrt hatszáz felkészített puska, a megkívántató lőszerekkel együtt úgy tartassék készen, hogy onnan főispánunk felszólítására, rendelkezésünk alá akármelley órában elszállíthatassék. Azt hogy kérésünk foganatosítatik — mielőbb méltóztassék excellentiád állandó bizottmányunkkal tudatni.

A kik továbbra is alázatos tisztelettel maradtunk nagyméltóságú gróf kormányzó úr alázatos szolgálai

Alsó Fehér állandó bizottmányától

Nagyenyeden April 3dikán 1848¹

B. Bánffy Miklós
főispán

Pogány Károly
főjegyző

Preainălțimea voastră conte, domnule guvernator!

O parte a răspunsului excelenței voastre cu nr. prezidial 658 din a.c. adresat ordinelor comitatense se referă la „ce fel și ce număr de arme ar fi necesare“ pentru menținerea securității interne. Comitetul nostru permanent ține cont că din cauza succesiunii evenimentelor politice nu se poate prevedea cu certitudine desfășurarea lor viitoare. Deși acum încă n-avem motive de teamă, iar semnele tulburărilor de liniște nu se arată, totuși pentru un caz neprevăzut dar posibil am dorit s-o rugăm pe excelența voastră să binevoiască a dispune în mod anticipat, să ni se țină la dispoziție la Alba Iulia șase sute de arme puse la punct împreună cu munițiile corespunzătoare. De acolo, la soma-

rea comitelui nostru suprem, în orice moment să le putem transporta spre a dispune de ele. Rugăm pe excelența voastră să înștiințeze cât mai curînd comitetul nostru permanent în cazul în care cererea noastră va fi satisfăcută.

Rămînem în continuare cu respect umil servii supuși ai înălțimii voastre d-le conte și guvernator.

Din partea comitetului permanent al comitatului Alba de Jos.
Aiud, 3 aprilie 1848¹

Baron Bánffy Miklós, comite suprem
Pogány Károly, notar suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 730/1848. Foto: 2 503.

¹ Pentru răspunsul Guberniului, v. doc. 230.

174

Olosig, 3 aprilie 1848.

Ministeri Országos Tisztelt Bizottmány!

E folyó hó 27röl vett rendelet¹ következtében Bihar megye törvényhatósága részéről, miután ezelőtt 3ad nappal minister elnök úrnak minden körülményekről jelentést tettem², van szerencsém ezennel ismételve jelenteni, hogy a béke és közbátorságra nézve semmi különös magát elő nem adta, s a hozzám érkezett tiszti jelentések szerint sehoh is az meg nem zavartatott; a megye által ki nevezett küldöttségek a leendő törvények egyformáni magyarázatával a legszebb sikerrel működnek; a központi nemzeti őrsereg mintegy 800ra szaporodott, a vidéki polgári őrsereg most szerkeztetik, melyekről kiegészítő jelentésemet mihelyest az illető vezérektől a hiteles össze írást meg nyerhetem, azonnal fel fogom terjeszteni, légyen áldott hazánk jövője! Bihar megyében átalakulásunk kezdetétől mostanáig semmi baj, még csak kedvetlenség sem adta elő magát, a mivel hogy jövődöre is dicsekedhessünk, a következőkre lenne szükségünk, a mikről már három ízben tettem alázatos felterjesztést minister elnök úrhoz, és azokat ezennel a ministeri tisztelt Bizottmánynak is elősorolni szükségesnek és kötelességemnek tartottam, mert azoktól a csend, béke, megelégedés és bátorság fentartása nagy részben függ.

1or Az ezüst pénznek szűk volta, miszerint legalább is 200.000 pengő forintoknak a sóházhoz leendő mi előbbi leküldése kívántatik.

2or A felállított s felállítandó polgári őrsereg számára legalább is 1000 szuronyos fegyverek és 500 kardok kívántatnak.

3or Az őrsereg s fegyverek ló szer nélkül mit sem érvén, de nemzeti őrsereg kedve is csökken, ha magát a fegyverrel bánásban s tüzelésben nem gyakorolhatja, ezeknél fogva több ezer vak és golyóbisok töltésekre gyú szerekkel ellátva lenne szükség, melyeknek a fővezér felügyelete s rendelkezése alá mielőbb lehető leküldetését annyival is inkább szorgalmazni bátor vagyok, a mennyiben a nemzeti őrsereg e folyó hó 25en urunk királyunknak rendelt dicső születése napját különösen megünnepelni kívánja.

Lévén egyébb eránt mindenkori telyes tisztelettel. Olaszi. Aprilis
3z 1848.

A Ministeri Országos tisztelt Bizottmánynak alázatos szolgálja
Bihar megyei törvényhatósági elnök
Sántha György

Onorat consiliu ministerial al țării!

Acum trei zile am raportat domnului prim-ministru despre complexitatea circumstanțelor¹. În urma ordonanței² primite la 27 l.c., am onoarea să raportez acum din nou din partea jurisdicției comitatului Bihar, că nu s-a ivit nimic deosebit referitor la pacea și securitatea publică. Rapoartele dregătorilor arată că nicăieri nu sînt tulburări. Delegațiile numite de comitat funcționează cu succese lăudabile. Ele dau lămuriri despre valabilitatea egală pentru toți a viitoarelor legi. Gărzile centrale cetățenești au sporit la aproximativ 800. Cele cetățenești din provincie sînt în curs de organizare. În momentul în care voi obține de la comandanții respectivi conscripția autentică, voi raporta în mod suplimentar. Blagoslovit să fie viitorul patriei noastre! În comitatul Bihar nu s-au ivit de loc pînă în prezent nici necazuri, nici chiar indispoziții de cînd au început transformările noastre. După cum am mai raportat de trei ori în mod umil domnului prim-ministru pentru a ne mîndri și pe viitor cu așa ceva consider necesar și de datoria mea să folosesc prilejul și să atrag atenția onoratului consiliu ministerial asupra următoarelor pentru asigurarea menținerii liniștii, a păcii, a mulțumirii și a securității: 1. Moneda de argint este puțină și de aceea se impune trimiterea cît mai urgentă la oficiul de saline a cel puțin 200 000 de florini argint.

2. Gărzile cetățenești constituite și cele care se vor mai înființa necesită cel puțin 1 000 de puști cu baionete și 500 de săbii.

3. Gărzile și armele nu au nici o valoare fără muniții; fără ele elanul gărzii cetățenești descrește, fiindcă nu poate exersa (face) tra-geri; din acest motiv ar fi necesare mai multe mii de cartușe oarbe și chiar de gloanțe împreună cu explozibilele necesare; alocarea și punerea lor la dispoziție sub supravegherea comandantului suprem, îndrăznesc s-o urgentez cu atît mai mult, cu cît garda cetățenească intenționează a sărbători în mod deosebit la 25 l.c. glorioasa zi de naștere a regelui nostru.

Altminteri rămîn cu eternă și deplină onoare

Umilul serv al onoratului consiliu ministerial al țării

Olosig, 3 aprilie 1848

Sántha György
președintele jurisdicției comitatului
Bihar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Ministeri Országos Ideiglenes Bizottmány, nr. 295/1848. Foto: 12 795—12 797.

¹ V. doc. 132.

² Pentru ordinul guvernului provizoriu al Ungariei din 27 martie, v. *Copie.* Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 670/1848. Foto: 2 470.

Cluj, 3 aprilie 1848.

Kolosvár április 3 délután 1848

Tisztelt Barátom!

A körülmények mostani állását az ide mellékelt két felterjesztésből¹ bővebben látandod. Ezekhez járul, hogy az egész népség itt egy felől az oláhoktól² féltében csak az ország-gyűlés kihirdetése által reményli megnyugtatókat, másfelől az ifjúság mind a három oskolában nagyon fel van izgatva. Még eddig ugyan minden csendes, és valamely kitérés nem volt, de már a megye küldöttsége egy nagy tömeg kíséretében számos zászlókkal jelent meg a kormányszéki háznál. A mit a múlt hó 29dikéről³ írt leveledben az ország-gyűlés tartásának nehézségeiről mondasz, igen méltánylom, de még is csekélyebb bajnak tartom, mint azon kétes körülményeket, mellyekben most vagyunk, és a mellyek napról napra mind inkább meg inkább nehezedenek reánk. Az országgyűlés bizonyos kihirdetése a kedélyeket lecsendesítené, a vágyoknak erényt adna, és mivel úgy is a kihirdetés és megtartás közt több hetek telnének el, ez alatt mind Magyar-országon, mind egyebütt a zavarok kitisztáztatván, itt is az elmék lecsillapodnának. Én részemről legalább csak ebben látom a menekvésí módot. Azért mindenre kérek, ne sajnáld ezen két felterjesztésem előmozdítása mellett a dolgot oda vezérelni, hogy ő felsége, ha még eddig nem történt volna meg, az országgyűlést minden haladék nélkül hirdesse ki. Ha ez nem történik meg, semmiről sem felelek, a kedélyek lecsillapítása, a csend fenntartása szinte lehetetlen. Adjon Isten jobb időket. Változhatatlanul maradok igaz barátod

Teleki József

Stimate amice!

Situația și circumstanțele actuale le poți desluși mai amplu din cele două demersuri¹ aci anexate. Se adaugă apoi faptul că întreaga populație de aici este neliniștită din cauza românilor². S-ar putea liniști numai prin enunțarea Dietei. Pe de altă parte tineretul din cele trei școli este foarte înfierbîntat. Deși pînă acuma totul este calm și nu s-a întimplat vre-o răscoală, totuși delegația comitatului s-a și prezentat la clădirea gubernială însoțită de o masă mare [de oameni], cu numeroase stindarde. În scrisoarea ta din 29 a lunii precedente³ vorbești despre dificultățile convocării Dietei. Sînt de acord cu ele, dar le consider inconveniente minore față de situația dubioasă în care ne aflăm și care zi de zi apasă mai greu asupra noastră. Anunțarea datei precise a Dietei nu numai că ar putea să liniștească spiritele, ci ar da un sens dorințelor. Întrucît între anunțarea datei și desfășurarea lucrărilor Dietei s-ar scurge mai multe săptămîni, tulburările s-ar liniști atît în Ungaria, cît și în alte locuri iar aici sentimentele s-ar calma. Din partea mea numai astfel văd o modalitate de scăpare. De aceea te implor să nu eziți să susții cele două demersuri și să conduci lucrurile astfel încît maiestatea sa să anunțe Dieta fără nici o întîrziere, dacă pînă acuma

nu a făcut-o. În caz contrar nu răspund de nimic deoarece calmarea spiritelor și menținerea liniștii ar fi aproape imposibile. Dumnezeu să ne dea vremuri mai bune. Rămîn amicul tău sincer și consecvent

Teleki József

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fidei-comisională a fam. Jósika, Misive. Publicat fragmentar de Andics Erzsébet. A nagybirtokos arisztokrácia, II, p. 54.

¹ V. doc. 162.

² Scrisoarea demonstrează concepția guvernatorului Teleki, similară cu a celorlalți nobili maghiari din Transilvania, potrivit căreia poporul era constituit numai din stările privilegiate. Privilegiații își dădeau seama că în condițiile revoluției, românii, care formau majoritatea populației, le puteau periclita atât puterea economică, cât și cea politică. De aceea insistă mereu să se convoace grabnic Dieta pe baza vechilor legi feudale, înainte ca românii să aibă acces la puterea politică. Numai o Dietă din care românii lipseau putea permite nobilimii să adopte măsuri menite să-i asigure menținerea monopolului puterii politice și a supremației economice.

³ V. doc. 118.

176

Aiud, 3 aprilie 1848.

A nehéz körülményekhez képest, és ennyi bolond közt még meglehetősen vagyok, legalább nem kergettek el, mint ezt Nopcsáról beszéltek, akinek szembe a legnagyobb gorombaságokat mondták állítólag, és ő ezek következésébe Déváról Zámra ment, s katonák után írt, de nem lehet hinni a híreknek, melyek mindenütt szárnyalnak, legnagyobb baj az, hogy semmit se tudunk felülről. K. D.¹ a mai Kolos megyei gyűlésre² bément, ott meghallod miket beszél — itt nekünk beszéltette, hogy ezentúl egy ember se fog hivatalba lépni, se maradni, ki nem opposíció tagja, és így én se leszek itt 3 hónapnál tovább, ha tudnék felülről valamit, jó előre lemondanék. Én be akartam menni tegnap, de a város gyűlésért, mely erőszakolva sörgettetett, nem tehettem, holnap ezt elvégzem, s szeredán, ha lehet befutok azon esetben, ha valami köz-igazgatási akadály nem lenne, mely miatt ~~be nem mehetnék bizonyosan~~³. Még eddig nincs lázadás, de sok a hír, sok a beszéd, a deákok meg elbocsátódván, mint trikolor zászlókkal mentek el. Itt a templomokon, tanácsházon, kaszinón, vármegyeházon lobog a trikolor, a megye házára titokba, mint mondják Zeyk Domokos tette fel, de nem tudom, ne is beszéld. Félek, hogy ezután már beszélni se lehet. A nemesség fél, látja, hogy koldusbotra jut, de nem mer szólani. A tisztség K.D.-nek egy orációjáért le akart mondani, de megmarasztódott, — 2 szolgabíró-t tettem, megnyugodtak rajta, halál miat volt a vacantia. Isten veled, Isten oltalmazzon.

Față de circumstanțele grele și între ațiția neghiobi starea mea e încă suportabilă; cel puțin nu m-au alungat, cum se vorbește despre Nopcea, căruia se pare că i s-au adresat direct cu cele mai mari grosolănii și în urma lor a plecat de la Deva la Zam cerînd în scris soldați; nu se poate da totuși crezare știrilor, care se răspîndesc pretutî-

deni; necazul cel mai mare e că nu știm nimica de sus. K. D.¹ a plecat la adunarea comitatensă clujeană² de astăzi. Acolo vei afla ce tot vorbește. Aici ne-a împărțășit că de acum încolo nimeni nu va rămîne în funcții dacă nu este membru al opoziției. Prin urmare nici eu nu voi sta aici mai mult de 3 luni. Dacă aș afla ceva de sus mi-aș da demisia cu mult înainte. Eu am intenționat ieri să plec [la Cluj], dar nu am putut din cauza adunării magistratului³, care a fost urgentată în mod forțat. Mîine termin cu aceasta și miercuri dacă se va putea voi pleca; cu condiția să nu intervină vreun impediment administrativ, care m-ar împiedica să vin cu siguranță. Pînă în prezent nu s-au produs răscoale. Circulă însă multe vești și zvonuri. Studenții au fost lăsați în vacanță; au plecat toți cu steaguri tricolore. Aici pe biserici, pe clădirea magistratului, pe casinou și pe clădirea comitatensă filfiie tricolorul [maghiar]. A fost arborat, după cum se zvonește în taină, de Zeyk Domokos, dar nu am certitudine; să nu pomenești de el. Mă tem că de acum înainte nu se va mai putea nici vorbi măcar. Nobilimea se teme că va ajunge la sapă de lemn, însă nu îndrăznește să se pronunțe. Dregătoria voia să abdice din cauza unei cuvîntări a lui K. D. dar a fost reținută. Am numit doi juzi nobiliari; au fost acceptați; posturile erau vacante din motive de deces. Adio. Dumnezeu să te ocrotească.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Bornemisza. Misive. Publicat de Andics Erzsébet. A nagybirtokos arisztokrácia, II, p. 51. [Cu data martie—aprilie].

¹ Kemény Dénes.

² Adunarea comitatensă din Cluj a avut loc la 3 aprilie 1848. Vezi *Erdélyi Híradó* din 4 aprilie 1848, nr. 343, p. 214.

³ Adunarea magistratului, adică ședința consiliului orășenesc.

177

Viena, 3 aprilie 1848.

3ik április

Kedves Sógor! Radnótinak tölled s Miklóstól¹ nekem szolló leveleitekét ma kaptuk. Mindnyájan egészségesek vagyunk, s ez mai időbe nagy, ha nem egyetlen Isten áldása.

Az unió ellen agítálni nem kell. Hanem arra kell ám minden az orránál tovább látó embert figyelmeztetni: hogy és mikép légyen az unió? Mert azt előre ki mondani, hogy az unió a magyarországi leg tágosb értelembbe légyen, veszélyezteti az országot s kivált abban a magyart. Mi lesz az ott fel állított népképviselőt következése? Az hogy két harmada az ország gyűlésnek, slav, német s Isten tudja még mi minden lész, csak nem magyar. Így nállunk az oláh fog a magyar felett állani, a ki bizonyoson nemzete képviselőtét egész joggal fogja követelhetni. Tehát csak arra kell dolgozni, hogy a közel álló diétánkat bé várva, ott az unionis condiciókat meg állítani². A comandírozó³ már egyszer fel volt hatalmazva⁴, hogy a grenz regimentekel, ha a csend fenn tartása kívánja rendelkezék. Most újra vesz rendelést, hogy centrálja őket⁵. Az ő legeslegeső jelentése tegnap előtt jött, s az illuminatiós s eféle demonstratiókon kívül a legnagyobb csendről tudósít az. Ezen rendeimmel egy stafétával mennek, melybe ő felsége rescriptuma⁶ megy a Guberniumhoz a diétát illető környülményekről minél

előbbi felterjesztést rendelő, a mely után az úrbéri ügyek ki egyenlítése eszközöndő. Egyszersmind azt rendeli ő felsége, hogy 1849iki Martiusig az eddigi úrbéri munkát tegye az olá bácsi.

Innen Kedves Sógor! bővebb tanácsokat s részleteseket adni csak az Isten tudna, s mivel ő igen magasan lebeg felettünk, tehát kiki azt követi, mit a benső érzés s meggyőződés s okosság sugall.

Tegnap mint gassenbub Jankóval⁷ nagy tempóknak valánk tanúi. Dél tájba a Szent István piaca tömve tele. A tornyon egy roppant zászló, arany-fekete-beres, fütveg (Deutsche Reichsfarben). Egy német az óra melletti tornácról egy nagy bolond tubusan beszél le. Nem igen lehetett érteni mit. Es lebe das einige Deutschland. Es lebe der deutsche Kaiser Ferdinand! Ezekel végezte. Evel az egész sokasság, valami 100 deák féle nation gárdával kiknek közepébe a Sangerverein, húzódik a Josef piacra. Ott előbb énekelék ezek (az igaz, hogy gyönyörű szépen) Was ist das deutsche Vaterland, s aztán a Gott erhaltét. Onnan a leges leg nagyobb silenciumban az egész nagy sokaság a Burgon át, ki a külső Burgpiacra, a veranda alá. Ott újra ének és vivatok, míg a császár az ablakhoz jött. Ekor egy deputatió ment fel s egy nagy zászlót (hasonlót ama roppant nagyhoz) praesentált, melyet aztán az ablakon ki fütvegtettek estvig. Itt mindennap a különbféle provinciákból a deputatiók. Pár napal ezelőtt a horvátok petitióikkal, melyek közt Magyarországtól elválás, Slavonia, Dalmatia s a littoraléval együtt. Hűségek a trónhoz. Ajánlása bár mi nagy sereg fegyverbe gyakorlott rothmántlerjeiknek, hogy a Burgot, ha parancsolja a király, őrizzék satöbbi. Honap a galliciai deputatió. Az itten be állott 4—5000 freiwilligek indulnak részekre osztva olasz-országi ármádánkhöz. A városban azt hírelék (nem tórn mely újság), hogy Magyarország 100 ezer katonát ajánlott volna e végre. A bécsiek bezzeg dicsérik a loyaltásokat. Igen de még eddig csak pusztá hír. Hogy lesz aztán a nagy sympathia, ha meg látják, hogy valahogy nem igaz. En a felsőbb katonai helyen azt állítám, hogy Erdélyből, mely országának katonái minden hadakba, hűségbe s vitézségbe előljárt, ajálkozom mintégy 600 lovas freiwilliget időalatt ösze állítani (Nota bene ha költség adatik rá). Nem tudom, mit felelnek. Mert ha csak azok rendelkezének, kik nemesen érezni tudnak, s kikel beszéltem, úgy mindjárt meg volna, igen de bis es alle die, Branschen durchlaufft Istenem! Istenem! ha mi magunk, meg győződésünk s leg belsőbb érzésünk nem szenvedne ezen nyomasztó események terhe alatt, lehetetlen volna nem örvendeni ezen minden nemesb gerjedést olfullasztó bürocratia rázattatásán. S ha a Hofkriegsrathnak tornácán jársz, éppen úgy megy minden a maga csiga járásán, mintha leg nagyobb békébe élnénk. Ez ette a monarchiát. Tudja bezzeg Radetzki, miért nem küld ide semmi jelentést, s nem vár parancsolatokat. Ezt hiszük mindnyájan okának ily hoszas halgatásának. Tátse si fátsé. Indirect hírek (elég bizonyosok) mondják, hogy Velencébe nagy reactio. Nugent Görtznél várja ösze regimentjeit, hogy a d'Aspre corps-jával egyesülve az öreg Feldmarschall parancsa alá siessenek, ki — úgy hallik — a Ticino partjain áll. En szombaton menyek Tarnopolba holmimért. Ezen levél Miklóst⁸ is illeti. Isten veletek.

Stimate cumnate! Azi am primit scrisoarea pe care i-ai adresat-o lui Radnóti și cea a lui Miklós¹ trimisă mie. Toți sîntem sănătoși ceea ce azi este o mare dăcă nu singura blagoslovire a lui Dumnezeu.

Nu trebuie agitat împotriva uniunii. În schimb trebuie avertizat orice om care vede mai departe decît nasul lui asupra modalității de a se înfăptui uniunea. A te declara anticipat de acord cu o uniune în sensul libertăților mai largi din Ungaria ar însemna a periclita țara și îndeosebi pe maghiari. Trebuie avute în vedere urmările înființării unei reprezentanțe a poporului acolo. Ea va face ca două treimi din deputații ce vor fi trimiși în Dietă să fie slavi, germani și Dumnezeu știe ce, numai unguri nu. La noi românul îl va domina pe ungur. El va putea revendica pe drept cuvînt reprezentarea națiunii sale. Deci trebuie lucrat în sensul stabilirii condițiilor uniunii² în așteptata și iminenta Dietă.

Comandantul suprem³ a fost încă o dată autorizat⁴ să dispună de regimentele grănicerești, dacă menținerea liniștii ar cere-o. Acum solicită din nou învoire să le concentreze⁵. Primul său raport a sosit alaltăieri. În el se dau informații despre iluminări și alte demonstrații, dar și despre menținerea unei liniști depline. Aceste informații au fost aduse de un curier împreună cu rescriptul maiestății sale către Guberniu. În el se ordonă să se înainteze o propunere cît mai urgentă despre modalitățile convocării Dietei care va trebui să înfăptuiască rezolvarea problemei urbariale. Maiestatea sa ordonă totodată, ca badea românul să efectueze pînă în martie 1849 muncile urbariale.

De aici stimate cumnate numai Dumnezeu ar fi în stare să dea sfaturi amănunțite, fiindcă el plutește la o mare înălțime deasupra noastră. În practică fiecare să urmeze ceea ce-i sugerează intuiția, convingerea lăuntrică și înțelepciunea.

Împreună cu Jankó⁷ ieri am fost martorul unor mari mișcări ca simplu trecător. Pe la prînz piața Sfîntul Ștefan era arhiplină. Pe turnul [catedralei St. Ștefan] filiiie un imens drapel auriu-negru-roșcat (Deutsche Reichsfarben). Un german se adresa [poporului] de pe balustrada de lîngă orologiu printr-o pilnie exagerat de mare. Nu s-au prea înțeles cuvintele. *Es lebe das einige Deutschland. Es lebe der deutsche Kaiser Ferdinand!* Cu astea a terminat. Apoi toată mulțimea s-a deplasat la piața Iosif împreună cu garda cetățenească formată se pare din 100 de studenți avînd în mijlocul lor Sängevereinul. Acolo au intonat mai întii (e drept excepțional de frumos) *Was is das deutsche Vaterland* și după aceea *Gotterhalte* [imnul imperial]. De aici întreaga mulțime a plecat în cea mai mare liniște peste Burg, la piața exterioară a Burgului sub verandă. Acolo au intonat din nou cîntece și ovații pînă ce a apărut împăratul la geam. În acel moment o deputație s-a urcat [în palat] prezentînd un stîndard (enorm de mare), care apoi a fost arborat în geam pînă seara. Aici sînt fel și fel de deputații din provincie. Acum cîteva zile au fost croații cu petițiile lor, prin care cer dezlipirea de Ungaria împreună cu Slavonia, Dalmația și cu litoralul. Și-au exprimat fidelitatea față de tron și s-au oferit să păzească Burgul, dacă va porunci regele, cu un număr nelimitat de Rothmântleri [soldați în uniformă roșie] care sînt bine instruiți cu arme etc. Miine va sosi deputația din Galiția. Cei 4—5 000 de voluntari înrolați aci pleacă detașați în grupuri la armata noastră din nordul Italiei. În oraș s-a răspîndit vestea (dată de un ziar pe semne), că Ungaria ar fi oferit 100 de mii de ostași în scopul menționat. Din acest motiv vienezii îi elogiază loialitatea. Așa-i, însă pînă în prezent e numai o vorbă goală. Cum vor rămîne cu marea simpatie după ce vor vedea că oarecum nu este adevărat? Eu m-am oferit într-un cerc militar superior să recrutez într-un termen

scurt 600 de călăreți voluntari din Transilvania, țară ai cărei soldați erau fruntași între toate oștile prin devotamentul și vitejia lor (nota bene: dacă se vor obține fonduri pentru aceasta). Nu știu ce o să mi se răspundă. Dacă ar dispune numai cei ce au sentimente nobile și cu care am stat de vorbă [fondurile] s-ar putea obține imediat. Dar pînă ce propunerea străbate toate forurile o Doamne! O Doamne! Dacă sentimentele și convingerile noastre cele mai intime n-ar suferi sub povara acestor evenimente apăsătoare, ar fi imposibil să nu te bucuri că se zguduie această birocrație, care sufocă inițiativele cele mai nobile. Iar dacă umbli prin curtea Hofkriegsrath-ului, [acolo] totul se petrece cu viteza melcului, parcă am trăi în plină pace. Aceasta a ros monarhia. Știe bine Radetzky de ce nu trimite aici nici un raport și nu așteaptă ordine. Toți sîntem convinși că aceasta este cauza tăcerii sale îndelungate. *Tătse si fătse.* Vești indirecte (destul de sigure) relevă că în Veneția reacțiunea este mare. Nugent așteaptă concentrarea regimentelor sale la Görztz. După ce se va uni cu corpul de armată d'Aspre va grăbi sub comanda bătrînului feldmareșal, care — așa se aude — s-ar afla pe malurile riului Ticino. Eu simbătă plec la Tarnopol după lucrurile mele. Scrisoarea de față i se cuvine și lui Miklós⁸. Adio.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Bornemisza. Misive. Publicat de Andics Erzsébet, *A nagybirtokos arisztokrácia*, II, 54—56. (Scrisoarea a fost atribuită greșit lui Jósika János.)

¹ Probabil Bánffy Miklós.

² Concepția conservatoare a autorului scrisorii apare evidentă încă din primele rînduri, unde vorbește de pericolul dominării Dietei Ungariei de către slavi și germani, iar cea a Transilvaniei de către români. Autorul scrisorii își manifestă îngrijorarea față de perspectiva pătrunderii slavilor și românilor în organele centrale și locale ale puterii de stat în condițiile unor transformări revoluționare radicale. Asemenea întregii nobilimi maghiare, el preconizează măsuri care să asigure perpetuarea monopolului puterii politice a clasei din care făcea parte și în același timp împiedicarea accesului nemaghiarilor la viața politică. În acest sens trebuie înțeleasă și rezerva lui față de uniune.

³ Anton Puchner.

⁴ V. doc. 118, nota nr. 2.

⁵ Cf. doc. 153.

⁶ V. doc. 160. Prin termenii „badea românul” nobilul conservator demonstrează atitudinea lui disprețuitoare față de iobagii români.

⁷ Jósika János.

⁸ Probabil Bánffy Miklós.

178

[Brașov, după 3 aprilie 1848]¹.

*Propunerile românilor pentru întemeierea unei
adevărate frățietăți cu sașii*

1. După principiul egalității de drepturi a tuturor națiunilor pronunțiat sărbătorește de maiestatea sa, toți locuitorii sași și români din Pămîntul regesc sau saso-romănesc sînt egali, atît în privința drepturilor cît și a datoriilor. Toate privilegiile și toate serviciile feudale sînt șterse.

2. Fiecare sas și român contribuiește la greutățile publice după averea sa.

3. Toate școalele și bisericile ambor națiunilor se vor întreține din casele alodiale ale comunităților în proporțiune cu contribuțiunea respectivilor naționali.

4. Toate serviciile personale, precum e purtarea armelor pentru apărarea statului, se vor face după numărul capetelor.

5. Alegerile pentru deregătoriele publice în comunități și cercuri, precum și pentru deputați se vor face prin cetățeanii contribuitori, preoți, învățători, învățați și artiști.

6. În respectul deregătoriilor publice deregătorii se vor alege și se vor aplica, în comunitățile și cercurile curate, din mădularii unei națiuni. În comunitățile și cercurile mestecate, din ambe națiuni după numărul sufletelor. Aceasta se va observa și în respectul deputaților pentru Universitate și dietă.

7. În comunitățile și cercurile curate se va întrebuința numai singură limba locuitorilor; iar în cele mestecate se vor întrebuința amendouă limbile, cea germană și cea română, ca limbi ale trebilor publice. În acestea deregătorii vor căuta să înțeleagă și să vorbească amîndouă limbile, aducîndu-și aminte că deregătorii sînt pentru popor, iar nu poporul pentru deregători. Aceeași are valoare și pentru deputați, atît pentru Universitate cît și pentru dietă.²

Imprimat. Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom., nr. 970, f. 225, Foto: 4646.
Publicat în *Foaie pentru minte...*, XI1848, nr. 52, p. 404.

¹ Datarea s-a făcut în raport de manifestul Universității săsești din 2 aprilie. Propunerile românilor sînt un răspuns la cele cuprinse în acest manifest. V. doc. 172.

² Pămîntul crăiesc s-a format ca o unitate teritorială autonomă în primele secole după colonizarea sașilor în Transilvania. Păstrarea autonomiei acestui teritoriu a fost posibilă datorită privilegiilor acordate sașilor de regii maghiari. Pe baza privilegiilor obținute, patriciatul săsesc a putut organiza Pămîntul crăiesc în așa fel încît să domine instituțiile politice de pe acest teritoriu. Români fiind declarați de dietele nobiliare tolerați în propria lor țară, n-au avut acces la funcții s-au deregătorii nici pe Pămînt crăiesc, deși au format de-a lungul evului mediu majoritatea populației. Prin măsuri abuzive o bună parte a țărănimii române libere a fost aservită de patriciatul săsesc, îndeosebi după încheierea, în 1437, cu nobilimea maghiară și cu secuii, a pactului cunoscut sub numele de *Unio trium nationum*. Pentru a pune capăt inegalității sociale și politice de pe Pămîntul crăiesc, autorii manifestului pretind reforme care să înfăptuiască o reală egalitate a frăției între români și sași.

Cluj, 4 aprilie 1848.

A Kolozsvári Királyi Liceum Igazgatójának
„ Református Collegium Rektorának
Unitárius Collegium Rektorának

Köz hitellel bíró tudósításból úgy esvén értesemre, hogy folyó hó 6kán nemes Doboka megyébe tartandó közgyűlésre a helybeli tanuló ifjúság lobogó zászlók vezérlete alatt nagy számmal ki menni szándékozik, ezennel kötelességévé kívántam tenni tisztelt címzett uraságnak,

hogy ezen terv valóságáról a maga igazgatósága alá rendelt ifiakra nézt magának teljes tudomást szerezni, és arról engemet azonnal értesíteni, addig is pedig azt mindenképpen akadályoztatni igyekezzék.¹

Kelt április 4 1848.

Către directorul Liceului regesc din Cluj; către rectorul Colegiului reformat din Cluj; către rectorul Colegiului unitarian din Cluj!

Din înștiințare demnă de crezare am aflat că în 6 a lunii curente tineretul studios din localitate intenționează să mărsăluiască sub faldu-rile stindardelor într-un mare număr, la adunarea generală ce se va ține în comitatul Dăbica. Prin prezenta dorim s-o obligăm pe domnia voastră a afla informații despre veridicitatea acestui plan al tinerimii de sub direcțiunea voastră. Să vă străduiți a-l împiedica neapărat și a mă informa¹.

Datat, 4 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 686/1848. Foto: 2 474—2 475.

¹ Pentru răspunsul Colegiului unitarian, v. doc. 190.

180

Blaj, 4 aprilie 1848.

Méltóságos Báró Úr!

Nagyságodnak Karika nevű birtokát mind kormányom alatti egyház-megyét meg kívántató tulajdonokkal bíró lelkésszel elláthatni azon lelkészi állomás üreségbe jövele olta tartozó kötelességem szerint gondos voltam, hanem hivatalom bár mily szigorúsága a szenvedőknek lehető meg vigasztaltatását is igényelvén, várttam az időtől, hogy a lelkészkedésre el készült, de még nem alkalmazott nevendékeim közül valamelyik az ottani két öszvegy s azért szerencsétlen lelkésznők egyikének hajadon leányát nejeül venni határozván el magát, fogja tőlem kérni az azon lelkészi állomásrai alkalmaztatását, hogy így a szegény öszvegyeken és árvaikon is segítve legyen. De mind eddig ezen jó szándékom meg hiúsítva maradván, már a hívek lelki-szükségeinek hivatali rendelkezésemet közelebből igényelte tekintetéből, és nagyságod meg találása következtébe nem fogok késni azon állomást annak javadalmaihoz mért kiképzettséggű lelkésszel bétölteni.

Másik része nagyságod múlt hó 26-áról kelt és általam folyó hó 2-án tisztelt levelének a bizadalom hangja, melyel nagyságodtól meg tiszteltetni szerencsémnek tartom, és hasonló bizodalommal sietek nyilatkozni nagyságodnak, miszerént fő gondoskodásom lévén mindenkor a haza szent ügye, a jelennek esemény dús, s néhol magasztos, de mint hogy a jövendőt kibontakozásaiba a titok leple fedi el szemeink elől, reánk nézve eddig kétes és azért aggasztó körülményei között magam is a rend fenntartás, függés és béketűréstől hiszek várhatni malasztokat, s ennél fogva a népnek csendben meg tartássa eránt körlevelek¹

által meg tettem papjaimhoz a szükséges utasítást, — s reméllem is, hogy e nép, mely a néki sokszor tett ígéretetek által táplált reményébe mind anyiszor meg csalatkozott, most is, csak idegen ármány ne zavarja mellékes érdekek kivívására béke szerető jellemét, békén várandja el az illetőknek az idő szellemébeni jövődjé jobb sorsa feletti határozását, melyre nézve midőn nagyságod hatalmas szózata harsogott leg első ez hazában; nagyságod közre munkálása — meg vagyok győződve — leg nyomatékosabb, s következőképpen a hazának a jelennek igényei értelmébe üdvhozó leend. Mire midőn állandó egészséget és erőt kívánok, úri kedvezéseibe ajánlott, nagy tisztelettel maradok nagyságodnak alázatos szolgálója

Balásfalván április 4kén 1848

Lemény János
fogarasi püspök

Înălțimea voastră domnule baron!

Conform obligațiilor mele m-am străduit a suplini parohia de pe moșia măreției voastre cu numele Creaca printr-un duhovnic cu însușirile corespunzătoare cerute de eparhia pe care o conduc. Dar oricât de severă ar fi funcția mea, ea îmi impune să aduc pe cât posibil mângierea suferințelor. Am așteptat momentul ca unul dintre elevii mei devenit preot, dar încă neangajat, să se decidă a lua în căsătorie pe una din fiicele nemăritate a celor două văduve. Acele nenorocite preotese mi-au cerut să angajez un astfel de tânăr în acel post de preot, prin care să fie ajutate atât sărmanele văduve, cât și orfanele lor. Până acuma amintitele mele intenții au rămas zădărnice. Necesitățile spirituale actuale ale enoriașilor mei care așteaptă dispoziții oficiale de la mine, precum și adresa înălțimii voastre mă determină să nu întirzii suplinirea cu un duhovnic corespunzător veniturilor, a pomenitului post vacant.

Pe de altă parte, tonul plin de încredere al scrisorii măreției voastre datată din 26 a lunii precedente, pe care am avut onoarea s-o primesc în ziua de 2 a lunii curente, mă determină să mă consider onorat de către domnia voastră. Mă grăbesc să răspund la o asemenea încredere, deoarece principala mea străduință a fost totdeauna cauza sfântă a patriei. Prezentul e în general plin de evenimente minunate. Totuși, datorită faptului că evoluția viitorului este acoperită cu voalul misterului în fața ochilor noștri, iar împrejurările actuale sînt pentru noi deocamdată dubioase și ca atare îngrijorătoare, sînt convins că nu mă pot aștepta decît la foloase de pe urma menținerii ordinii, ascultării și răbdării pașnice. De aceea, în scopul menținerii poporului în liniște am trimis circulare¹ cu îndrumările necesare către preoții mei. Sper în același timp că acest popor care a fost dezamăgit de fiecare dată cu promisiunile ce i s-au făcut de atîtea ori, va aștepta pașnic hotărîrile luate în spiritul vremii privind îmbunătățirea soartei sale viitoare. Aceasta cu condiția ca intrigile străine menite să promoveze interese secundare să nu-i conturbe caracterul său iubitor de pace. Sînt convins că grandioasa cuvîntare a măreției voastre, care a străbătut pentru prima dată toată țara va aduce haruri patriei și va contribui într-o măsură însemnată la satisfacerea necesităților prezentului. Vă

doresc permanentă sănătate și putere. Mă recomand grațiilor voastre domnești și rămîn cu mare stimă servul umil al măreției voastre.

Blaj, 4 aprilie 1848

Lemeni Ioan
episcop de Făgăraș

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Misive.

¹ V. doc. 146.

181

Brașov, 4 aprilie 1848.

Erhalten am 4ten April 1848

Der hiesige Universitäts Abgeordnete Districts Richter Graef schreibt unterm *2ten* d.M. Herr Comes habe ihn beauftragt dem Magistrat zu berichten, daß die walachischen Angelegenheiten bei der Universität morgen als den *3ten* würden verhandelt werden. Mehrere Deputierten hätten sich geäußert, Kronstadt habe diese Angelegenheit wie Mühlbach und Broos für sich allein regeln können.

Auf seine Verwendung sei die Uniformierung ganz der Willkühr der Publicorum überlassen worden.

In Hermannstadt herrschte vollkommene Ruhe.

Nachschrift vom 3ten April Vormittag. Der walachische Herr Bischof habe versichert, daß er glaube, die Ruhe der Walachen auf Sachsenboden, falls die denselben zgedachten bei der Universität in Verhandlung stehenden Begünstigungen bald möglichst erledigt und bekannt gemacht würden, erhalten zu können. Zugleich habe der Herr Bischof die Annahme der walachischen Juristen zu Magistrats Bedienstungen dringend angerathen.

Nachschrift von demselben Tag Nachmittag 3 Uhr. Eine ganze Sitzung sei nothwendig gewesen um die bisher zwischen Sachsen und Walachen bestandenen Schranken zu beseitigen. Und nach dem die Politik mit der Religion nichts zu schaffen habe, so habe der Walach nur das alles zu leisten was der Sachse leisten müsse (Berichtgeber hat vermutlich schreiben wollen so habe der Walach Alles das zu genießen was der Sachse genießt).

Nachdem der Magistrat aus der letzten kurzen Nachschrift den bestimmten Inhalt des bezüglich der Walachen gefaßten Universitäts Beschluß nicht entnehmen kann, so sind die Univ. Abgeordneten mit heutiger Post zu beauftragen den diesfälligen Abschluß der Universität, seinem ganzen Inhalte nach mittels Protocoll Auszug mit erster Post dem Magistrat zu übersenden¹.

Vorgetragen am 5ten April 1848

Der vorliegende Bericht aber ist der Stadt Communitaet unter Bekanntmachung des von Magistrat so eben veranlaßten mitzutheilen.

¹ În acest sens au raportat şi deputaţii din Sighişoara despre cererile românilor dezbătute în cadrul Universităţii săseşti. *Original.* Arh. St. Braşov. Arh. Magistrat. Sighişoara, nr. 1 005/1848. Foto: 6 419—6 421.

182

Mediaş, 4 aprilie 1848.

Reprezentas

Noi subscrişi comunitatea românească din sloboda reghia cetate Mediaş descoperim prin acesta credinţa noastră neclintită către înălţatul nostru împărat, către dulcea noastră patrie, către toate ofiţioarele şi lăcuiitorii aceştia.

Cum că noi pentru înălţatul împărat şi pentru binele patrii sîntem gata în tot minutul a ne jertfi şi averea şi viaţa. Cum că vom purta toate poverile de obşte cu toată dragostea. Şi acum binele şi lipsa de obşte poftind la garda patriotică spre a face slujba cuvenită ne supunem.

Numai deodată şi poftim ca drepturile noastre apăsate să reînvieze așa: 1. Să fim reprezentaţi în dietă şi în puterea drepturilor cetăţene să fim reprezentaţi în magistrat şi în comunitate după numărul sufletelor.

2. Din veniturile comune ale oraşului pentru beserecele noastre, şcoalele şi şcolarii noştri să fim părtaş iarăşi după numărul sufletelor.

3. Parohilor noştri să se dea atîta loc bisericesc cît au parohii cei evanghelioluterani.

Care descoperiri noi spre aceasta de comunitate însărcinaţi în numele nostru şi a toată comunita spre adevărire o şi subscriem şi la cinstitul maghistras o aşternem; 4 aprilie 1848¹.

Copie. Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom., nr. 970, f. 52. Foto: 4 566—4 567.
Publicat în *Transilvania*, 1875, nr. 18, p. 201.

¹ V. doc. 163, care cuprinde acelaşi text cu deosebiri de formulare şi pe alocuri de fond. Documentul poartă şi nota lui G. Bariţ: „Răspunsul comunităţii româneşti din Mediaş la convocarea de sub nr. 1 comunicate ei prin protopop că membrii săi voiesc să ia armele şi sînt gata de a suferi pentru patrie şi tron, însă sub trei condiţiuni, care curg din conceptul libertăţii şi al egalităţii“.

183

Bahnea, 4 aprilie 1848.

Méltóságos Egyházi Fő Tanács!

Az Európa szerte fölzajlott események érettnék jelölvén e kort, egyéniségek- és testületeknek a népek jó Istene nevében biztos sikerrel működhetni természeti úgy, mint hivatali joguk, és igazzuk meg-

alapíthatása szent ügyében, dúzs reménnyel öleljük fel az alkalmat erős bizalommal tanálhatni meg a méltóságos egyházi Fő Tanácsot, s tisztelettel kérni fel arra, hogy e jelen kívánatunkat kegyesen ki halgatni, s annak sikeresítése tárgyában erélyesen intézkedni kegyeskedjék.

Úgy hisszük a méltóságos Egyházi Fő Tanács minden rendű és rangú tagjai valamennyien tudják, mily nehéz, mily rögs a pályátér, melyen nekünk néptanítókul az annyira el hanyagolt nép nevelési munka mezőn verejtékeznünk kell, miként a sem lehet ismeretlen, hogy e küzdelemért milly sovány száraz, mennyire nyomorú azon forrás, melyből mi csekély jövedelmünket — mint anyagi és szellemi szükségtektől nyomatott csak ugyan emberek — elfogadni kéntelenek vagyunk. E forrás az eddig annyi sok ezer terheltetésekkel elnyomott földművelői néposztály véres verejtékéből vagyon csak nem egészen gyűlve — és ebből kényszerülünk mi protestans papokul — miután a reformatio ama nagy kereszteléskor a fördő vízzel a gyermeket is ki öntette — csekély jövedelmecskeinket meríteni várni. Am de mert az úr isten minket is nem táplál csudálatosan égből küldött mannával, hányan és hányszor nem voltunk s vagyunk kéntelenek halgatóinknak — kiknek végtelenül nagyobb része a nép leg szegényebb osztályához tartozik — ezen szegény halgatóinknak rettenetes terheltetésökkel, az ök s talám éhen síró gyermekeik szájából az egy két véka tartozó kepében ki ragadni engedni azt az utolsó falatot, melyre midőn az úgy címzett becsületes presbytérium, azt a nekünk tartozás lerovásába exequálta. A család apa s rongyos gyermekei kinszenvedett keserűtségekben, talám magát a szent vallást is elátkozott panasszukat, s az éhhaláltól félelem vér könnyűit ejtik! — és nekünk illy könnyűkből termett drága, igazán drága gyöngyök sírnak rá sajgó lelkünkre azon koronánkról, mely hivatalos fíradalmaink illy iszonyú díjjául adatott eddig.

Nem célunk hosszason fejtegetni — csak röviden mondjuk el, miként nekünk nép tanítókul hivatási teendők az úrnak nem csupán azon utait egyengetni, melyek a keresztyént e földről az ég — hanem azokat is, melyek a polgárt a társadalom mezején a szeretet, igazság, béke és egytetértés boldog országába vezetik; nekünk hivatási teendők: úgy vinni az isteni vallás jótékony fényeinel — a könnyen félre is vezethető népet, mi szerint a személy és tulajdon szentségei, mint a társadalmi állomány jól léteinek s fenn állhatásának nélkülözhetlen feltételei, s a józan igazgatás alap elvei bánthatlanok légyenek. Mert ki ne tudná, miként ezek nélkül nincs béke, nincs ipar — nincs haladás — nem lehet údv a polgári szerkezet oconomiajában. Midőn tehát a status vallás, és a vallás néptanítók nélkül fenn nem állhat, vajjon nem vagyunk e kényszerülve kérdeni: miért hogy annyira feledvék a mi állomásunk igényei? Miként a köz állomány sok, csekély terheket sem emelő polgári hivatalnokai nem csak ön, de még utódaik személyeire nézve is dűsan ellátvák fizetéssel, nyugpénzel, még pedig az állomány pénztárából. És mi sírva vagyunk kéntelenek mutatni sok olly volt néptanító társaink özvegye s árvaira, kik hajlék, kenyér és öltözet nélkül talám idegen vallásnak ajtói előtt alamisnaért esengenek — jutalmául annak, hogy az elhalt férj és atya egy egész életen át hünn szolgálta hazáját, királyát, egyházát.

De mi nem panaszkodunk, mert tudjuk, érezzük, hogy a sok ki nem halgatott, annyival kevésbé orvosolt panaszok nyomasztó ideje lepergett. Mi a tevékenység e fölvirult korszakában tettekre szántuk magunkat el, mindent meg tenni arra, hogy e levert helyezet nyomoraiból

ki bontakozhassunk. Igen — az illedelem, rend és igazság szabályaitól hajszálynira sem távozva el, el határoztuk minden utakat meg kísértetni; illő anyagi jövedelmet magunkra, s eredménydús hatást a népre nézve nyerhetni. Mi, nézetünk szerint csakis úgy történhetvén meg, ha hogy felséges s népei boldogságában saját boldogságát kereső jó királyunk segedelme, s jóváhagyásával országos intézkedések történendeknek, mi szerint mi is mint állomány szolgálai, ettől nyerendjük illő fizetésünket.

Mire vonatkozólag egész alázattal, de bátor bizalommal ezennel nyilvánított kívánatunk igazságába s korszerűségébe alapított erős hittel kérünk tehát a méltóságos Egyházi Fő Tanácsnak, kegyeskedjen e kívánatunkat méltányolni s erélyesen intézkedni: miként a reménylhető, leg közelebről nyilandó, szilárd hitünk, hogy utolsó erdélyi hongyűlésen az unió tárgyalása alkalmával ezen igazságos kívánatunk, az ott és akkor kétségtelenül fölmerülő vallásos tárgyak között sort s alapos reményünk ápolta kívánatunknak üdvös következményt nyerjen.

Minthogy pedig el nem titkolható nagy fájdalommal érezzük azon meg szoríttatásunkat, mi szerint több testvér egyházkerületeinket e tisztelettel föl terjesztett kívánatunkba leendő testvéries részvétre föl híni tiltva vagyunk, azért az Egyházi méltóságos Fő Tanácsot kérjük e kívánatunkat erdélyi minden egyház kerületeinkbe a fő tiszteletű püspök úr útján ki küldeni, s ezt, valamint ebbőli részvétre általunk lett felhívásukat velök tudatni. Mit midőn alázatosan és tisztelet telyesen kérünk, vagyunk a méltóságos Egyházi Fő Tanácsnak alázatos szolgálai.

Szászbonyhán 1848ban Aprilis 4ikén tartatott részletes sinat gyűlésében.

Újvárosi András, Boda Sámuel, Benedek Ferenc, Szilágyi János, Borosnyai Simon, Szotyori Nagy Samu, Fogarasi Sámuel, Sípos Pál, Baló István, Béres Márton, Molnár József, Kovács József, Molnár György. A küküllői ev. ref. egyházi kerület papjai, maguk és több részesseik nevében.

[Rezoluție]

128. vétetett május 13án 1848. elé adatott 14kén

Ezen kérelem rendes úton által adatik az idei 119. sz alatt egyházi viszonyainknak mikénti el intézése tárgyában véleményezés. véget ki-nevezett bizotmánynak, oly ajállattal, hogy egyházi viszonyaink mikénti el intézését tárgyzó munkálata folytán, ezen tárgy aránt kellő észre vételeit terjesze ki. Az Egyházi Fő Tanácsból. Kolosvárt 1848. Maj. 14. Tollas Károly titoknok.

Înălțatului consistoriu bisericesc suprem!

Evenimentele ce se desfășoară în toată Europa demonstrează maturitatea epocii actuale. Ele acordă dreptul firesc și oficial al personalităților și corporațiilor de a activa în numele bunului Dumnezeu al popoarelor pentru lămurirea cauzei sfinte a dreptului lor. Profităm de ocazie și înaintăm înălțatului consistoriu bisericesc suprem cu deplină încredere și cu multiple speranțe, rugămintea de a da o pioasă ascultare dezideratelor noastre de față și de a binevoi să întreprindă măsuri hotărâte pentru realizarea lor.

Credem că membrii de toate ordinele și gradele ale supremului consistoriu bisericesc cunosc greutățile și șicanele domeniului în care

noi povățuitorii poporului sîntem obligați să asudăm pe cîmpul atît de părăginit al educației celor mulți. De asemenea, nu poate să fie ignorată sursa mizeră din care sîntem obligați să ne procurăm puținele venituri pentru a ne acoperi nevoile noastre materiale și spirituale. Această sursă provine aproape cu exclusivitate din sudoarea de sînge a clasei agricole împilată prin atîtea mii de poveri. Din ea sîntem nevoiți și noi preoții reformați a aștepta obținerea puținelor noastre venituri în urma reformatiunii, care cu prilejul acelei mari botezări a aruncat împreună cu baia și copilul. Însă avînd în vedere că domnul Dumnezeu nici pe noi nu ne hrănește cu mană trimisă în mod miraculos din ceruri, cîți dintre noi și de cîte ori nu am fost și nu sîntem obligați să încasăm retribuțiile noastre de la enoriașii care aparțin în covârșitoare majoritate clasei celei mai sărace deosebit de împovorată. Nu de puține ori a trebuit să le smulgem sub formă de contribuție bisericească una sau două oboroace hotărîte de onoratul presbiteriu ceea ce echivala cu ultima bucatură de la gura copiilor lor ce plîng de foame. Părintele familiei și copiii zdrențăroși și infometați, în chinutele lor deznădejdi, blestemă poate în plînsul lor, cu lacrimi de sînge însăși sfînta credință. Iar nouă ne plîng asemenea perle nestemate în sufletul nostru de pe coroana, care ne-a fost dată pînă în prezent ca o groaznică retribuție în contul ostanelilor noastre oficiale.

Nu avem intenția de a pâlăvrăgi prea mult. Vom expune pe scurt, că noi, educatorii poporului avem laborioasa misiune nu numai de a netezi căile Domnului, care conduc pe creștinul de pe acest pămînt spre ceruri, ci și de a-l dirija pe cetățean pe tărîm social în țara fericită a dragostei, dreptății, păcii și concordiei. Scopul misiunii noastre este de a conduce poporul, ușor influențabil, sub lumina binefăcătoare a credinței dumnezeiești astfel încît să respecte sfințenia persoanei și a averii. Acestea constituie condițiile *sine qua non* ale asigurării bunăstării societății și a intangibilității principiilor unei cirmuiri raționale. Știm cu toții că fără ele nu există pace, industrie, progres și nici har în structura economică burgheză. Atunci cînd statul nu poate să se mențină fără religie și religia fără dascăli ai poporului, oare nu sîntem obligați să întrebăm: de ce sînt atît de uitate necesitățile misiunii noastre? Statul acordă din belșug salarii și pensii din bugetul său nu numai la numeroși funcționari civili, ci și urmașilor lor, deși ei nu suportă poveri însemnate. În schimb, noi sîntem nevoiți să arătăm plîngînd spre văduvele și orfanii multor colegi, foști educatori ai poporului, care sînt fără locuințe, plîne și haine, și poate cerșesc danii în fața ușilor celor de altă credință. Astfel sînt ele răsplătite pentru soțul și părintele decedat care a servit toată viața cu credință patria, regele și biserica.

Noi nu ne plîngem, întrucît știm și simțim, că a luat sfîrșit epoca apăsătoare, cînd numeroasele gravamine rămîneau neascultate și în general nerezolvate. În zorii epocii actuale noi ne-am decis să acționăm prin fapte, să facem totul pentru a ne desprinde din situația de față, inertă, cu mizeriile ei. Nu ne vom îndepărta însă nici o iotă de canoanele cuvioșeniei, ordinii și dreptății. Am hotărît să facem încercări pe toate căile de a ne obține venituri corespunzătoare și de a influența cu deplin succes poporul. Aceasta după opiniile noastre, numai așa se poate întîmpla, dacă cu ajutorul și aprobarea bunului nostru rege, care-și caută propria fericire în fericirea popoarelor sale, se vor între-

prinde măsuri pe țară, în sensul ca și noi, slugile statului, să beneficiem de o leafă corespunzătoare.

Cu întreaga umilință și cu încredere temerară în dreptatea dezi-deratului nostru pomenit aici sintem convinși de oportunitatea lui. Ce-rem ca înălțatul consistoriu bisericesc suprem să binevoiască a aprecia acest deziderat al nostru și a lua măsuri decisive. Dieta transilvană se va întruni în curînd, foarte probabil pentru ultima dată — cu scopul de a dezbate uniunea. Sperăm că acolo va primi o rezolvare salutară acest deziderat just în momentul cînd îi va veni rîndul între punctele bisericești, care fără îndoială se vor ridica, ceea ce dorim cu tărie.

Simțim o netăgăduită și adîncă durere că sintem constrînși și oprîți de a chema mai multe cercuri bisericești frățești la o dezbateră fră-țească, asupra acestor deziderate pe care le-am înaintat cu respect. De aceea, cerem înălțatului consistoriu bisericesc suprem să trimită prin preacuvioșia sa domnul episcop, în toate cercurile noastre bisericești transilvănene, prezentele noastre deziderate și să le aducă la cunoștință chemarea noastră de a le susține activ. Atunci cînd cerem acestea în mod umil și cu deplin respect, rămînem servii umili ai înălțatului con-sistoriu bisericesc suprem.

La adunarea sinodală detaliată ținută la Bahnea, în 4 aprilie 1848.

Újvárosi András, Boda Sámuel, Benedek Ferenc, Szilágyi János, Borosnyai Simon, Szotyori Nagy Samu, Fogarasi Sámuel, Sipos Pál, Balo István, Béres Márton, Molnár József, Kovács József, Molnár György, cu toții preoți ai cercului bisericesc evanghelic-reformat de Tîrnava, în numele lor și al mai multor participanți.

[Rezoluție]

128 primit la 13 mai 1848, prezentat în 14 mai:

Prezenta cerere se va preda pe cale obișnuită pentru caracterizare, comisiei numite sub nr. 119 anul curent cu scopul de a rezolva cheștiunile bisericești. Cu prilejul activității sale privind rezolvarea cheștiunilor noastre bisericești i se recomandă să-și extindă investigațiile sale într-o măsură corespunzătoare și asupra acestei probleme. Din partea consistoriului bisericesc suprem. Cluj, 14 mai 1848. Tollas Károly secretar.

Original. Arh. centrală a Eparhiei reformate din Cluj-Napoca. Fond. Arh. consist. reformat din Transilvania, nr. 128/1848.

Timișoara, 4 aprilie 1848.

Patrioten!

Das einstweilige ministerielle Reichs-Comite hat mittelst eines an das Präsidium dieser Behörde jüngst erlassenen Schreibens, die energische Aufrechthaltung der Personal- und Vermögens-Sicherheit der hiesigen Israeliten streng angeordnet. Da die diesfällige Sicherheit allhier noch nicht gefährdet würde, so darf man von Eurem bisher bewährten exemplarischen Benehmen, und Eurer Achtung der Gesetze zuversichtlich erwarten: daß die Sicherheit in dieser Hinsicht auch

künftighin nicht bestört, sondern der erwähnten, hier wörtlich nachfolgenden Anordnung genau entsprechen werden wird. Der Inhalt dieser Verordnung ist dieser:

Herr Jurisdictions-Präses!

Von Seite der in Temesvar wohnenden Juden ist die Beschwerde geführt worden, daß dieselben mit Anordnung thätlicher Gewalt zum Verlassen dieser Stadt binnen drei oder acht Tagen gezwungen werden. Obwohl wir über diese ungesetzlichen Bewegungen noch nicht ämtlich unterrichtet sind, so verfügen wir dennoch Folgendes:

1-stens. Die permanente städtische Commission sei bemüht, durch Aufklärung, Überzeugung und Rath energisch und ohne Aufschub die Betreffenden dahin zu bereden, daß sie, nachdem die Grundsätze der Freiheit und Gleichheit in unserem Vaterlande zu herrschen beginnen, nachdem die Klassen zwischen dem Volke aufhören, in diesem erfreulichen Zeitpunkte in Jedermann den Menschen ehren sollen ohne Unterschied der Religion, und daß sie den errungenen Sieg der Gleichheit mit ähnlichen unduldsamen Ausbrüchen zu beflecken sich enthalten.

2-tens. Wenn aber das Vermögen und die Personen der Israeliten angegriffen, und so die Heiligkeit der Gesetze mit Füßen getreten würde, so möge, nach dem in einem wohlgeordneten Staate solche Gewaltthaten nicht geduldet werden können, die Aufrechthaltung der gesetzlichen Ordnung durch die National-Garde erwirklicht werden, in deren Hände die Sicherung der Ordnung niedergelegt wurde, und wir hegen die Hoffnung, daß die Dazwischenkunft des regulären Militärs nicht nothwendig sein werde, welches übrigens auf Präsidial-Aufforderung in dem äußersten Falle gleichfalls schützend anzuwenden ist.

Indem wir daher Sie dafür, daß die Sicherung des Vermögens und der Person für Jedermann aufrecht erhalten werden wird, verantwortlich machen; indem wir feierlich erklären, daß die Beschützung dieser Beiden insbesondere auf der Ehrenhaftigkeit der National-Garde beruhen wird; indem wir ferner es Ihnen zur Pflicht machen, über das bisher Geschehene und noch zu Geschehende alsogleich ämtlich zu berichten, setzen wir noch das hinzu: daß diejenigen, die das Vermögen oder die Personen angreifen würden, für jeden Schaden mit ihrem gesammten Vermögen verantwortlich gemacht werden, worüber Sie alle Einwohner der Stadt mit gedruckten Ankündigungen sogleich zu verständigen verpflichtet werden.

Gegeben zu Pest den 1. April 1848.

Das interimistische ministerielle Reichscomité

Gabriel Klauzal m.p.
Bartholomäus Szemere m.p.
Franz Pulszky m.p.

Aus der zu Temesvar am 4. april 1848 abgehaltenen außerordentlichen Rathssitzung

Árkád Paulovits Vice-Notär¹

Imprimat. Muzeul din Timișoara, f.n.

¹ Proclamația a fost tipărită și în limba maghiară. V. același fond.

Satulung, 4 aprilie 1848.

Méltóságos Liber Bátor, királyi kamarás s udvari tanácsos Úr!
Nagyon tisztelt Méltóságos Uram!

Az erdő sequestrum éránt már szinte desperaltam volt, a midőn a méltóságos báró úr csak most tisztelt levele vigasztalást nyújtott mellyért fogadja el örök háladatosságomat.

Hogy ősi constitutióink fel forgattatik, azt előre tudhatta a ki ismeréte a francia demokraciat praedicáló szelemeseket és működéseket, a m[agya]r nemes bugyogóba bújt, szakállal majmolta a constitutiókat fabricalo franciákat, és eszméit is beszívta, de hogy illy hirtelen győzedelmes rontással a diétán felyül kapjon, a midőn ez elég szorgalommal perorált, a felség is minden kérést meg adott, azt nem hittem volna. A midőn conventbe határoz el mindent a nemzet, akkor tudni való republicanismus a cél.

Hogy a robott tereh volt, s a dézma, tagadhatatlan, de a jószágot gratis elvenni, ez túlság és nép, köz népi despotizmus; az ígért 5 px bonificatio semmit se fog meg fordítani, mert még a papirossa sincs meg az új hazának. Majd az allodiumot is meg nyírják, a regalekat el törlik s a t.

Kérdés már mit tenni a Szőke¹ dicsősséges regulatiójával? a háttár regulatio rendje is változni fog, inkább osztály lesz a föld birtokos paraszta, a költség füstbe mégy.

Részemről sok parasztim levén, alkalmasint koldussá lézlek, hát még a ki el van adósítva, mit tézen? honnan él? a szőlő művelésről le kell mondani, mert pénzzel nem lehet, el lopja a tiszt, itt a földnek becse le száll, mert mindenki részbe bérbe adja; én is úgy tézek, gyönyörű ménesemet el adom s marháimat, ha addig főbe nem vernek, fel nem gyújtanak.

Közép Szolnok Wesselényit² el csapta, kétezer botos nemesnél több fenyegette, meg őli, s csak az ígérete szélezte el, hogy le mond. Már mást is rendelt Battyáni. Kraszna követte példáját. Itt 10' [!] proclamaltatik a szabadság, lobognak a zászlók, kokárdák fényeskednek, a nép, parasztság örvend, mert hiszen a marcalison is meg jelennek, csak vérontás ne lenne, az imunisok kegyetlenül haraguznak a portióért, de le itatják. El kell hinnem, hogy az eféle, a népet vezető most hatalmasok a nép boldogítását tűzték ki magoknak célul szent törekedésre, de ha lassabban működtek volna, talán maradt volna valami nemesi tarisnyánkba is.

Közép Szolnok, Zaránd fel mondott a Guberniumnak, követeket küld Posonyba. Kolos vármegye rögtön diaetát kér, ha nem tartanak, magyarországi diaetára követeket választ. A deákok gyűléseket járnak Kolosvárt, exerciroznak, nem tanulnak, a gubernátor szét oszlást, csendességet javasolt, de szinte az ablakosnak hasznót csinálnak vala és keményen fenyegetőznek. A zsidókat is üldözni kezdik.

Az oláh deákok az országba széljel járnak, az oláh nemzet is készt 12 pontot.

Kolosvárról tegnap vett tudósítás szerint Parajdon halják a muszka ágyú durogását, de kivel verekedik, még nem tudhatni. A székelyek nagyon nyughatatlanok, itt valami székelyek mentek keresztül, a falut

el töltik muszka hírrel, mert azt mondák, készebbek a muszkaéhoz folya-
modni, mint Magyar országhoz ragadó szabadságokból veszteni.

Részemről ha a robottól való meg válás meg esett, azt óhajtom,
légyen bár a föld népe boldog, de félek, mert a megyei tisztek ural-
kodása meg áll, ha minden változik is!

A méltóságos báróné eő nagysága kezeit csókollom, úri favoriba
ajánlott mély tisztelettel maradtam a méltóságos báró úr alázatos szol-
gája³.

Hoszúfalu d. 4. Apr. 1848.

Teleki Imre

P.S. nem illik illy apendixel élni, s olly igazítást tenni írásba,
mint a hajdon boldog emlékezetű censorok tették, de beteg vagyok, a
fejem szenved, alig látok, azért bocsánatot!

Înălțimea voastră domnule liber baron, camarar regesc și consilier
aulic!

Eram aproape disperat din cauza sechestrării pădurii, dar abia
acum am primit scrisoarea consolatoare a înălțimii voastre domnule
liber baron, pentru care primiți veșnica mea gratitudine.

Că ni se violează strămoșeasca noastră constituție, o puteau pre-
vedea cei care cunoșteau activitatea predicatorilor cu barbă, care îmi-
tind pe francezii fabricanți de constituții și democrație franțuzească,
și-au însușit și ideile acestora. N-aș fi crezut totuși să se impună prin-
tr-un atac victorios așa dintr-odată în Dieta care lucrase destul de sîr-
guincios, [iar] maiestatea sa îi aprobase toate cererile. Cînd națiunea
hotărește totul în convent, atunci e clar că scopul este republicanismul.

Robota și dijma erau poveri, nimeni nu tăgăduiește. Dar a con-
fisca pe gratis averea este o exagerare și constituie un despotism al
poporului, al poporului de rînd. Bonificația promisă de 5 florini nu va
schimba nimica, deoarece noua patrie nu posedă nici măcar moneda de
hîrtie. Aodiile vor fi și ele știrbite, regaliile vor fi șterse etc.

Întrebarea este, ce se va întimpla cu glorioasa reglementare a
Blondului¹; procedura reglementării hotarelor se va schimba de aseme-
nea; mai curînd va fi o împărțeală cu țaranul posesor de pămînt; chel-
tuiala se va pierde.

Personal am mulți țărani; probabil voi deveni cerșetor; dar cei
care sînt plini de datorii ce vor face? Din ce vor trăi? Trebuie să se
renunțe la viticultură; cu bani nu se poate face, deoarece îi fură in-
tendentul. Aici prețul pămîntului scade, întrucît toți îl dau în parte. Și
eu voi proceda la fel; o să-mi vînd splendida herghelie și vitele, dacă
pînă atunci nu voi fi omorît cu ciomege ori nu voi fi incendiat.

Solnocul de Mijloc l-a alungat pe Wesselényi². El a fost amenin-
țat cu moartea de mai bine de două mii de mici nobili, care s-au îm-
prăștiat numai după ce a promis că va demisiona. Batthyány ordonase
încă și altceva. Crasna îi urmase exemplul. Aici în zece minute se pro-
clamă libertatea, filfiie drapelele, strălucesc cocardele, poporul, țărăni-
mea se bucură, se prezintă la tirguri. Numai să nu se producă vărsări
de sînge.

Cei ce au fost scutiți pînă acum de dări sînt foarte furioși pen-
tru impozitul militar, dar sînt tratați cu băuturi. Îmi vine să cred că
acești granguri care conduc acuma poporul și-au propus ca scop sfînta

străduință de a-l face fericit, însă dacă ar fi activat mai pe îndelete, ar fi rămas poate ceva și în traista noastră nobiliară. Solnocul de Mijloc și Zărândul au rupt-o cu Guberniul; și-au trimis deputați la Bratislava. Comitatul Cluj cere de urgență convocarea Dietei. În caz contrar va alege deputați pentru Dieta ungară. Studenții participă la ședințele de la Cluj, fac exerciții și nu învață. Guvernatorul a propus să fie împrăștiați pe cale pașnică, dar era cît pe aci să aducă foloase geamgiilor. Studenții s-au manifestat amenințător și au început să-i șicaneze pe evrei.

Studenții români colindă prin țară. Națiunea română elaborează de asemenea 12 puncte.

După o înștiințare primită ieri, la Praid se aude bubuitul tunurilor muscălești; nu se știe însă cu cine se bat. Secuii sînt tare neliniștiți. Pe aici au trecut niște secui care au umplut satul cu știri despre muscali. Au afirmat că sînt gata să se adreseze mai de grabă muscalilor decît să piardă din libertățile lor prin aderarea la Ungaria.

Din partea mea, dacă se va aboli robota aș dori ca cel puțin țărănimea să fie fericită. Dar mă tem că dominația funcționarilor comitatensi va rămîne totuși chiar dacă totul se va schimba.

Sărutînd mîinile înălțimii sale doamnei baronese, rămîn cu adîncă stimă umilul serv al înălțimii sale domnului baron și mă recomand favorurilor sale domnești³.

Satulung, 4 aprilie 1848

Teleki Imre

P.S. Nu se cuvine uzitarea unui asemenea apendice cu atare corecturi în text, cum procedau pe vremuri cenzorii de bună amintire, dar sînt bolnav, mă doare capul, de aceea, iertare!

Original. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Fond. nr. 62. Arh. fam. Apor. fasc. XXI, nr. 4, Foto: 10 141—10 143.

¹ Kossuth Lajos.

² Wesselényi Farkas.

³ Scrisoarea demonstrează că autorul ei aparținea nobilimii conservatoare. Se pronunța împotriva uniunii cu Ungaria pe de o parte pentru că nu era de acord cu transformările revoluționare de acolo, iar pe de altă parte fiindcă în eventualitatea extinderii și în Transilvania a eliberării și împrăștiării țărănilor îi era teamă că nu va putea primi despăgubiri. O parte a scrisorii lui se bazează pe zvonuri nefîntemeiate.

Cluj, 5 aprilie 1848.

An den Herrn hierländigen kommandierenden Generalen

Gleich nach Empfang Eurer Excellenz hochgeschätzten unterm 1. April Pr. Z. 119/q¹ mir gütigst zugestellten Mittheilung, in Betreff jener Szekler Tabular Kanzellisten die von Maros Vásárhely in ihre Heimath abgegangen seien sollen, um die Grentzer zur Ablegung der Waffen zu verleiten, habe ich für meine Pflicht gehalten sämtliche Oberbeamten der Szekler Jurisdiktionen als: den Aranyoser, Három-

szekler, Udvarhelyer und Csiker Stühle ernstlich aufzufordern: daß sie im Kreise ihrer Jurisdiktionen dem Benehmen etwa erscheinenden solchen jungen Leute die volle Aufmerksamkeit widmen und im Fall solche die Aufregung der Gemüther im Sinne hätten durch kluge und die Gemüther beruhigende Weise, welche Behandlung ich in den gegenwärtigen Umständen am zweckmäßigsten erachte — von einem solchen Ruhestörenden Vorhaben abhalten, und ihnen zugleich bekannt machen, daß sie nicht nur die verdiente Ahndung, auf welche sie sicher rechnen können sondern auch den Unannehmlichkeiten denen sie sich militärischerseits aussetzen würden nun sich zuzuschreiben hätten. Endlich um wissen zu können ob und welche jungen Leute Szekler Abkunft von Maros Vásárhely wirklich abgereiset sind, habe ich dem einstweiligen Praeses der königlichen Tafel Daniel v. Szentiványi aufgetragen, mich davon unverzüglich in Kenntniss zu setzen². *Übrigens muß ich bemerken daß mir von dieser Abreise dieser jungen Leute nichts bekannt war, und ich nur so viel im officiellen Wege in Erfahrung gebracht habe, daß die Szekler Jugend in Maros Vásárhely sich zwar versammelt haben, allein im Beysein mehrerer Verständigern. Hievon derselben Ankunft darin übereingekommen ist ihre Beschwerden mittelst der königlichen Tafel dem Gubernium vorzulegen, was auch wirklich bereits geschehen ist und Eure Excellenz werden die Note des Guberniums in dieser Hinsicht und des General-Commando nächstens erhalten.*³

Klausenburg am 5. April 1848.⁴

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 687/1848. Foto: 2 482—2 484.

¹ V. doc. 145.

² V. doc. 187.

³ Această ultimă parte a fost adăugată ciornei chiar de mina guvernatorului.

⁴ Cf. doc. 200, nota nr. 3.

187

Cluj, 5 aprilie 1848.

- a) Nemes Udvarhely Szék fő királybírájának
- b) Háromszék fő királybírájának
- c) Aranyosszék fő királybírájának
- d) Csíkszék fő királybírájának
- e) Szentiványi Dániel úrnak

Ügy lévén értesítve¹, mikép némely a tekintetes királyi táblán lévő székely írnokok Marosvásárhelyről szülőtte helyökre elvonultak a végett, hogy a szélbeli székely katonaságot bujtogassák, katonáskodások teréhtől fel szabadítása ürügye alatt, méltóságodat ezen veszedelmes szándok felül értesítvén, fel szólítani kívántam, miszerint

a, b, c, d) a kormánya alá bízott nemes székbe különös figyelettel légyen azon ifjakra, kik ne talán Marosvásárhelyről hazájokba vonulva, azon veszedelmes célra munkálódni észre vétetnének, és ha olyanokru tudósítatik, mind maga személyesen, mind okos tisztviselői által, min-

denkép őket a helyes maga viseletre reá bírni igyekezzen, egyszersmind tudtokra adatván azt, hogy az ilyen, a köz csend és rend felháborító mozgalmakért azon kedvetlen következéseket, melyekre számíthatnak, csak magoknak tulajdoníthatják.

e) Engem töstént arról tudósítson, kik azon székely ifjak, és honnan valók, melyek közelebbrül Marosvásárhelyről honokba elutaztak.² Kolosvárt április 5. 1848.

a) Către judele regesc suprem al nobilulu iscaun Odorhei

b) Către judele regesc suprem din Trei Scaune

c) Către judele regesc suprem din scaunul Arieș

d) Către judele regesc suprem din Ciuc

e) Către domnul Szentiványi Dániel

Am fost astfel înștiințat¹, că unii scribi de la respectabila Tablă regească au plecat de la Tîrgu Mureș în locurile lor natale pentru a instiga unitățile de grăniceri secui în sensul eliberării lor de sarcinile militare.

Înștiințându-vă pe înălțimea voastră despre atari intenții periculoase, am dorit să vă somez:

a, b, c, d, să-i supravegheați cu băgare de seamă în nobilul scaun de sub cîrmuirea voastră pe tinerii, care vin acasă de la Tîrgu Mureș și eventual vor fi surprinși că militează în acel periculos scop. Dacă sînteți încunoștințat despre așa ceva, atît domnia voastră personal, cît și prin funcționari inteligenți, să vă străduiți a-i determina neapărat la o comportare corectă; totodată să le aduceți la cunoștință că pentru asemenea acțiuni care tulbură liniștea și ordinea publică numai ei vor fi vinovați de consecințele nefavorabile ce-i așteaptă.

e) Să mă încunoștințați imediat, cine sînt acei tineri secui care au plecat acasă recent din Tîrgu Mureș².

Cluj, 5 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 687/1848. Foto: 2485—2487. Exemplarul adresat către scaunul Odorhei: *Original.* Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. scaun. Odorhei, nr. 399/1848. P. Exemplarul adresat către scaunul Arieș. *Original.* Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. scaun. Arieș, nr. 170/1848.

¹ V. doc. 145. Cf. doc. 186 și 200, nota nr. 3.

² Pentru răspunsul lui Szentiványi v. doc. 221.

188

Cluj, 5 aprilie 1848.

An den Herrn Kommandierenden Generalen Frey. v. Puchner
Excellenz

Bevor ich, im Betreff der zweckmäßigeren Verwahrung der Volk-aufwieglerin Catharina Varga, Euer Excellenz in folge der schätzbarsten v. 3. April 1.J.¹ an mich gefälligst gerichteten Zuschrift eine bestimmte Antwort geben konnte, habe ich die Ehre E. E. Einstweilen nur davon in Kenntniss zu setzen, daß ich unterm heutigen den Fiskal Direktor aufgefordert habe, über den jetzigen Stand des gegen Catha-

rina Varga verhängten peinlichen Processes, den Bericht ehemöglichst mir vorzulegen — sobald dieser einlangt, werde ich für meine Pflicht halten meine Ansichten Euer E. in ganzem Umfange mitzuteilen.

Közügyek igazgatójának.

Fő hadi parancsnok báró Puchner Antal ő nagyméltósága Aprilis 3ról² hozzám intézett át-iratánál fogva, arról kérvén töllem javaslatot; valyon a mostani körülmények tekintetéből nem lenne é célszerűbb Varga Kathalin bujtogató nőt, ki jelenleg a károlyfejérvári katonai tömlöcbe őriztetik, *hol azonban az izgatásainak kitéve volt helységek közel léte miatt, őrizhetése némi nehézségeknek van kitéve, innen inkább valamelly távolabb, példának okáért³ az aradi vagy temesvári katonai börtönbe kísértetni?* Mi előtt ezen tárgyra magam nézetét a fő hadi parancsnoknak nyilváníthatnám, méltóságodat föl szólítani kívántam, miszerint éngem azon személy ellen el kezdett büntető kereset mostani állásáról értesítvén, éegyszersmind maga véleményét az iránt is nekem fel küldeni ne terheltessék, valyon Varga Kathalinnak e honbóli el távolítása, az ellenei kereset folyamára nézve, ki viheto é?⁴
Apr. 5. 1848.

Către directorul procuraturii fiscale.

Printr-un rescript adresat mie la 3 aprilie² comandantul suprem al armatei, preainălțimea sa baronul Puchner, mi-a cerut opinia asupra instigatoarei Ecaterina Varga, care actualmente se află în detenție în închisoarea militară din Alba Iulia. *Acolo, datorită apropierii de localitățile expuse anterior instigărilor ei, paza a devenit mai dificilă. De aceea ținând cont de conjunctura actuală întrebă dacă nu ar fi mai consult să fie escortată de aici undeva departe, de pildă³: la închisoarea militară din Arad sau Timișoara?* Înainte de a-i spune părerea comandantului militar suprem asupra subiectului de față am dorit s-o somez pe înălțimea voastră să mă încunoștințeze despre stadiul procesului intentat acelei persoane. Totodată să binevoii a-mi trimitte și opinia dumneavoastră personală dacă se poate efectua îndepărtarea din țară a Ecaterinei Varga în decursul procesului intentat ei?⁴

[Cluj], 5 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 703/1848. Foto: 68—70.

¹ V. doc. 168.

² Ibidem.

³ Text intercalat de mîna guvernatorului Teleki.

⁴ Răspunsul cf. doc. 97 și 165.

Cluj, 5 aprilie 1848.

An den hierländigen Herrn Kommandirenden Generalen
Freyh. v. Puchner Excellenz.

Der Obergespan des Kükülöer Komitats Ignatz Gr. v. Haller ist mittelst seiner v. 30-t. März¹ an mich gerichteten Vorstellung bittlich eingekommen, daß ich in Anbetracht eines durch beunruhigende Nach-

richten sehr leicht ausbrechenden Bauern Aufstandes, nach dem die im Kreise des genannten Komitats befindlichen possessionirten Edelleute, wegen Mangel an nöthiger bewaffneter Hilfe, die größte Besorgniss haben — mich gehörigen Orts um Hülfeleistung militärischerseits, verwende.

Diese, in den jetzigen Verhältnissen, Rücksicht verdienende Besorgniss, hat mich bewogen Euer E. Gütige Anordnung in Anspruch zu nehmen, und Hochdieselben dienstfreundlichst zu ersuchen an dem in Küküllöer Komitat stationirenden Militär Commandanten die nöthige Weisung gütigst erteilen zu wollen: daß derselbe im Einverständniß, mit dem Obergespanne des genannten Komitats, wenn die Noth es erfordert, nöthige Beihilfe leiste.

In der sichersten Hoffnung daß E. E. meiner Bitte gewähren habe ich den Obergespan Gr. Haller unterm heutigen, zum nöthigen Einverständniß mit dem Commandanten des dort stationirten Militärs, angewiesen.

Nemes Küküllő Vármegye fő ispánnának

Méltóságodnak folyó év Martius 30ról 195. E. szám alatti fel irátának², a megye kebelébeni mozgalmok állásáróli tartalmát tudásul vévön, azon ágára nézve, miszerint a ne talán veszedelmes mozgalmok ki útése esetében, szükséges katonai segedelemről rendelést tétetni kért, szükségesnek tartottam a fő hadi kormányzott, báró Puchner Antalt e mái napról költ átiratomnál fogva az iránt föl szólítani: mikép az azon nemes megyében állomásozó katonai parancsnokot arra utasítani sziveskedjék, hogy szükség esetében méltóságodd föl szólítására katonai erővel is a köz bátorságért segítségül légyen. Miről méltóságodat azon reménybe, mikép a fő hadi kormányzó fel szólításomat méltányolván a szükséges intézeteket meg téendi, a birtokos nemesség meg nyugtatásuk végett, értesíteni kívántam.

Kolosvárt Aprilis 5én 1848.

Către comitele suprem al nobilului comitat Tîrnava

Am luat la cunoştinţă demersul înălţimii voastre nr. 195 E. din 30 martie a.c.² referitor la stadiul mişcărilor din comitat. În ceea ce priveşte partea în care aţi cerut dispunerea de ajutor militar în cazul unor eventuale răbufniri ale unor mişcări periculoase, am considerat necesar să mă adresez comandantului suprem, baronul Anton Puchner. În rescriptul meu datat astăzi i-am cerut să binevoiască a ordona comandantului unităţii militare care staţionează în acel nobil comitat să stea cu forţa militară, în ajutorul securităţii publice, în caz de nevoie la chemarea înălţimii voastre. Am dorit s-o încunoştinţez pe înălţimea voastră în speranţa că supremul comandant militar va aprecia somaţia mea [şi] va întreprinde măsurile necesare pentru liniştirea nobilimii proprietare.

Cluj, 5 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 705/1848. Foto: 75—79.

¹ V. doc. 130.

² Ibidem.

Cluj, 5 aprilie 1848.

Nagy Méltóságú Királyi Fő Kormányzó Úr, mélyen tisztelt
Kegyelmes Uram!

A nagyméltóságú királyi fő kormányzó úrnak folyó évi április 4kén 686. elnöki szám¹ alatt költ kegyes rendeletét mély tisztelettel vettem. Miszerint: folyó hó 6k napján nemes Doboka megyében tartandó közgyűlésre helybeli fő oskolánkból is néálám ki menni szándékozó tanuló ifjakat puhatolnám ki, és azoknak ki menetelét minden kép akadályoztatnám meg, mely tárgyról egyszersmind a nagyméltóságú királyi fő kormányzó urat sietőleg őszintén tudósítám:

Ezen kegyelmes rendelet következősibe mély tisztelettel tudósításomat következőleg teszem. Én az érdekelt tárgyban a hatóságom alatti tanuló ifjainknak részvétel felőlli kipuhatolást megtettem és tétettem; minek következősibe annyi tudomásra jutottam, hogy különösen az evang. református fő iskola és királyi fő tanodabeli ifjak közül többen, kiknek azon megyébe birtokok van, szándékoznának az érdekelt köz gyűlésre ki menni, annyival is inkább, mivel az ottani nagy birtokos urak közül valamelyik számokra elfogadtatási készületet is tétetett; de hogy fő oskolánkból valaki ki menni akarna azon gyűlésre, teljeséggel meg nem tudhattam. Egyébiránt bátor vagyok azt is nyilvánítani, hogy azon megyéből fő oskolánkban csak egy atyának vannak két fiai, kik tanítványim lévén, jelenleg Kolosvárt vannak és hónap is itt fognak lenni. Továbbá meg említendőnek tartám azt is, hogy ifjaink közül négy, öt napoktól kezdve többeket haza bocsátottam a húsvéti szűnnapokra, és így fő oskolánk népessége csökkenési állapotban van.

Mind ezek mellett ha még is ki nyilvánulna, tovább is tartandó örködésem folytán az, hogy fő oskolánkbéli ifjak közül az írt köz gyűlésre ki menni szándékoznának, azokat teljes erőm szerint meg gátolandom.

Mely hivatalos tudósításom és teljes hódolatom után vagyok a nagyméltóságú királyi fő kormányzó úrnak alázatos szolgálja
Kolosvárt április 5kén 1848

Székelly Mózsés
az unitáriusok fő tanodája
igazgatója.

Preainălțimea voastră domnule guvernator regesc suprem,
adînc stimatul meu domn milostiv!

Am primit cu adînc respect grațiosul ordin prezidial nr. 686 din 4 aprilie anul curent¹, al preainălțimii voastre domnule guvernator regesc suprem, potrivit căruia [trebuie] de a descoperi tinerii studenți care intenționează eventual să plece din școala superioară locală în ziua de 6 a lunii curente la adunarea generală ce se va ține în nobilul comitat Dăbîca și de a împiedica cu orice preț deplasarea lor. Despre acest subiect raportează sincer, de urgență, preainălțimii voastre domnule guvernator regesc suprem.

În urma grațiosului ordin vă aduc la cunoștință cu adînc respect următoarele: eu în subiectul interesat am făcut și am dispus să se facă cercetări în jurisdicția mea privind participarea tinerilor noștri studioși;

drept urmare am aflat că mai cu seamă unii dintre tinerii de la școala superioară evanghelică reformată și în număr mai mare de la școala superioară regală care au moșii în acel comitat ar intenționa să se ducă la adunarea generală amintită. O parte dintre domnii mari moșieri de acolo au și făcut pregătiri pentru primirea lor. Din școala noastră superioară nu am putut afla cu precizie că cineva ar intenționa să plece la acea adunare. Dealtminteri mă încumet să declar că din respectivul comitat în școala noastră superioară, numai un singur părinte are doi copii. Ei sînt însă în prezent la Cluj și vor fi și mîine aici. În continuare țin să mai amintesc că am învoit mai mulți dintre tinerii noștri să plece în vacanța de Paști peste patru-cinci zile încît efectivul școlii noastre superioare este în scădere.

Dacă totuși ar reieși în cursul supravegherii mele că dintre tinerii de la școala noastră superioară ar intenționa să plece la pomenita adunare generală, îi voi împiedica din toate puterile mele.

După prezenta înștiințare oficială și deplinele mele omagii rămîn umilul serv al preainălțimii voastre domnule guvernator regesc suprem.

Cluj, 5 aprilie 1848

Székely Mózes
directorul școlii superioare
al unitarienilor

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 704/1848. Foto: 2 488—2 489.

¹ V. doc. 179.

191

Sibiu, 5 aprilie 1848.

Die Löbliche Redaktion der „Gazetta Transsilvanie“, wird dienstlich ersucht den in der Beilage mitfolgenden Beschluß der Sächsischen Nations-Universität unter UZ. 458/848¹, in wortgetreuer Uebersetzung in die wallachische Sprache ihrem Blatte einzuschalten.

Hermannstadt am 5-ten April 1848

Von der Siebenbürgisch Sächsischen
Nations Universität
durch
M. Friedrich Arz²

Original. Bibl Acad. R.S.R. Ms. rom., nr. 970, f. 55. Foto: 4 570.

¹ V. doc. 171 și 172.

² Hotărîrea Universității săsești a apărut în *Gazeta de Transilvania*, 1848, nr. 25, p. 104—105.

Pecica, 5 aprilie 1848.

Főtisztelendő Apát Úr!

Bodrogon létem alkalmával bizonyos tudomásomra jutván, miként az anyakönyvek Bodrogon az 1840 évi VI t.c: 7-ik §-a ellenére nem a törvény rendelte magyar nyelven szerkesztetnek, hivatalosan felhívom tisztelt Apát Urat, hogy e részben a törvény rendeletének megtartását eszközölni méltóztassék — teljes tisztelettel maradván Pécskán április 5-én 1848.

Főtisztelendő úrnak alázatos szolgája

Szöke Károly
szolgabíró

Kérem egyszersmind az anyakönyveknek a megyei levéltár részére, hozzám leendő átküldését.

Reverendissime domnule abate!

Cu prilejul poposirii mele la Bodrog mi-a ajuns intrucîtva la cu-noştinţã, cã acolo matricolele nu se întocmesc în limba maghiarã conform §-ului al 7-lea al legii nr. VI din anul 1840. Îl somez în mod oficial pe stimatul domn abate, sã binevoiascã a dispune în aceastã privinţã sã se respecte legea.

Rãmîn cu deplin respect umilul serv al reverendissimului domn abate

Pecica, 5 aprilie 1848

Szöke Károly jude nobiliar

Rog totodatã sã-mi trimiteti matricolele pentru arhiva comitatensã.

Original. Arh. Mãnãstirii Hodoş-Bodrog, Bodrogu-Vechi. Acte cartonnate 1846—50.

Haţeg, 5 aprilie 1848.

Nagyméltóságú Gróf és Kincstartó Úr!

A gyalári ispánység iránt fennforgó kérdés, az egész vajdahunyadi kamarai uradalom gazdasági körét illető, a felséges királyi kincstartó tanács által, miólta ide Hátszegre a szélbeli katonaság ügyében kiküldettem, véleményadás végett viszont rám mért intézkedéseknek általános felölelése nélkül tárgyalható nem lévén — én mindezt, mind amaszt még a múlt februárius hónapjában (mert előbb arra időm a szélbeli katonaság ügyei mián teljességgel nem volt) pennára vévén, éppen be is végeztem, midőn a felséges királyi kincstartó tanácsnak múlt hó 10-ről 2526 szám alatt költ kegyelmes rendeit tiszteltem; — de mivel az

egésznek tárgyalása nékem, a kiharancsolt tisztí utasítások megkészíté-
sivel együtt szinte csaknem hat heti munkába került — segédem pe-
dig a tisztába írásra nincsen, ez okból kénytelen valék a tisztába írást
is magam végezni — s eztet is már több napok óta megtettem, és így
csak a volna még hátra, mikép a kidolgozott tárgyakat a parancsolat
szerént a vajdahunyadi kamarai igazgatóság tisztí ülésében magam ad-
jam elő.

Azonban a közbejött politikai események itten az egész környék-
ben a köznép irányában egy oly általános aggodalmat idéztek elő, mely
mián még a felingerült kedélyek bár valamennyire nem csillapodnak,
családomtól egy napra is távoznom lehetetlen — minek okáért kény-
telen vagyok excellenciádtól engedelemért könyörögni azon alázatos ki-
jelentéssel, mikép mihent isten fejünkről a naponként nyilvánuló, de
még csakugyan eddig tettelesen ki nem tört köznép lázadást, vagy leg-
alább az ebbéli aggodalmat, csak némüleg elháríntja, azonnal a tisztelt
rendeletnek utolsó ágára nézve is eleget teendek — külömben is már ré-
gebbi óhajításom lévén excellenciádat általvett díszes hivatalában üd-
vözleni — ki mély alázatos tisztelettel öröklök excellenciádnak alázatos
szolgája

Hátszegen, április 5-én, 1848.

Cseh Miklós
a dévai kamarai uradalomnak
ideiglenesen kinevezett felügyelője

Preainălțimea voastră domnule conte și tezaurar!

Am fost trimis la Hațeg din partea înaltului consiliul tezaurarial
regesc în problema armatei grănicerești. Începînd din momentul cînd
am sosit aici am încercat să-mi exprim opinia în chestiunea privind
șpanatul de la Ghelar și în legătură cu întreaga structură economică a
domeniului cameral de la Hunedoara. Chestiunea nu o pot trata fără
a include măsurile generale cu care am fost însărcinat. Eu le-am
descriș deja pe toate de acolo și în luna februarie care a trecut. Ante-
rior nu am avut timp deloc din cauza chestiunilor armatei de grăni-
ceri. Le-am și terminat în momentul cînd mi s-au înmînat grațioasele
rînduri ale înaltului consiliu tezaurarial regesc sub nr. 2 526 din 10 a
lunii precedente. Elaborarea directivelor dregătorești obligatorii și ana-
liza lor au necesitat o muncă de aproape șase săptămîni, întrucît nu
am avut un adjunot care să copieze ciornele în curat. Din acest motiv
am fost obligat să efectuez personal transcrierile de pe ciorne. Și pe
acestea le-am terminat acum cîteva zile. Rămîne doar să le prezînt în
ședința de conducere a direcțiunii cămării de la Hunedoara în confor-
mitate cu problematica elaborată.

Dar evenimentele politice care au survenit în întreaga împreju-
rime au cauzat o îngrijorare generală. Dacă spiritele exaltate nu se vor
calma într-o oarecare măsură îmi va fi imposibil să-mi părășesc fami-
lia chiar și numai pentru o zi. Pentru un atare fapt sînt nevoit să im-
plor scuze de la excelența voastră. Declar însă că imediat ce Dumnezeu
va îndepărta cît de cît de pe capetele noastre pericolul revoltei po-
porului de rînd, care apare tot mai fățiș, chiar dacă încă n-a izbucnit,
sau va îndepărta cel puțin parțial îngrijorarea de această natură, voi
duce imediat la îndeplinire ultima parte a dispoziției pe care am pri-

mit-o. Dealtminteri și așa era un vechi deziderat al meu de a saluta pe excelența voastră în splendidul oficiu pe care l-ați preluat. Rămîn cu adînc și umil respect al excelenței voastre supus serv

Hațeg, 5 aprilie 1848

Cseh Miklós
controlorul domeniului cameral din
Deva, cu numire temporară

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. M. T., 1848, nr. 623 mp. 1848.

194

Carei, 5 aprilie 1848.

Tekintetes Ministeri Országos Ideiglenes Bizottmány!

Kötelességemnél fogva szerencsésnek tartom magamat jelenthetni, mikép a kormányom alatti megyében a lázongásnak vagy kicsapongásnak olly nemei, mellyek nagyobb figyelmet gerjeszthettek volna, nem mutatkoztak; bár el kellett esmernem, hogy több helyeken részert értetlenség, részert féremagyarázatból elégedetlenségek mutatkoznak, különösen ollyan helyeken, hol az úrbéri szabályozások közelebbi időben hajtattak végre, a lakosok a törvény adta úrbériséggel nem elégedve, a szabályozás előtti állapotot óhajtvá viszá, e szabályozás előtti földjeiknek viszá foglalását tüzték ki célul, mint eziránt Kismajtény helységére¹ nézve magán úton értesültem, hogy ott a jobbágyság már a viszáfoglalást tetteg meg kezdette, Zsadány lakossai² pedig azt megkezdeni készülnek. E megyében, hol az úrbér még igen kevés helységekben vagyon tisztára hozvá, a törvénynek végrehajtása több nehézséggel fog jární, mint az e részben már tisztán álló megyékben. A mai napon a szamosközi járás másodík alszolgabírájá kerületében, Nagy Pelskén történt engedetlenségről értesítettem, nevezetesen midőn a törvényeket a megyeileg kiküldött bizottmány köz hírré tette, s a lakosokat a béke és rend fentartására intette, s a bírák mellé több helybeli lakosokat segédül fel esketni akart, ezek az esküvést megtagadták, sőt a közönségessé tett törvenycikkelyeket is, mellyek épen a robot, tízed és közteherviselésről szólottak, s a megye által több példányban kinyomatvá elosztani rendeltettek, el nem fogadták, azonban kicsapongásokra nem vetemedtek, sőt a robotot jelenleg is tellyesítik.

Mind e mellett a jelentést tevő szolgabírónak kötelességébe tettem e helyen gyakran megjelenni és felügyelni, hogy ha veszélyesebb mozgások történnének, s azokat szelídebb módon lecsillapítani nem sikerülne, a közelebb fekvő katonaságnak a legnagyobb óvakodás mellett használatát a rend helyre állítása tekintetéből kötelességébe tettem. Reméllem azonban ezek használatára szükség nem lesz, e makacsság is nagyobb vihar nélkül el fog enyészni.

Végre van szerencsém jelenteni, hogy Nagykároly mező városban a helybeli lakosokból 775 főre menő őrsereg alakult, melly azonban még csak egy részben bír fegyverekkel.

Gabányi Sándor alispány

Onorat cabinet ministerial provizoriu pe țară!

Consider un noroc dar și o datorie a raporta că în comitatul de sub jurisdicția mea nu s-au petrecut nici un fel de revolte sau excese, care să determine o atenție deosebită. Totuși trebuie să recunosc că în mai multe locuri se manifestă nemulțumiri, pe de o parte datorită neînțelegerii, pe de altă parte, interpretării greșite a reglementării urbariale înfăptuite recent. Locuitorii nu sînt mulțumiți de urbariatul fixat prin lege. Ei optează pentru situația de dinainte de reglementare. Și-au propus drept scop reocuparea pămînturilor lor dinainte de reglementare. În acest sens am fost informat pe cale particulară despre localitatea Moftinul Mic¹, că iobăgimea de acolo a și început *de facto* reocupările. Locuitorii din Sătmărel² ar intenționa să facă la fel. În acest comitat urbariatul a fost reglementat în foarte puține localități. Aplicarea legii va pricinui aici mai multe greutăți decît în comitatele unde problemele au fost deja rezolvate. Azi am fost înștiințat despre acte de nesupunere la Peleş situat în circumscripția celui de-al doilea vicejude nobiliar din plasa dintre Someșuri. Comitatul a ordonat difuzarea legilor, tipărite în mai multe exemplare. Comisia trimisă de comitat acolo, după ce a expus legile în public, i-a îndemnat pe locuitori la menținerea păcii și ordinii. Apoi a intenționat să angajeze ajutoare de juri. Aceștia au refuzat însă să presteze jurămîntul care li s-a cerut. Mai mult, n-au acceptat nici legile publicate care priveau robota, zeciuiala și purtarea în comun a sarcinilor publice. Nu s-au dat însă la excese. Mai mult, îndeplinesc robota pînă în prezent.

Totuși i-am recomandat judeului nobiliar, care mi-a raportat, să se ducă cît mai des în acest loc și să vegheze să nu se producă mișcări mai periculoase. În eventualitatea că n-ar reuși să le liniștească prin mijloace pașnice, i-am recomandat să folosească foarte precaut armata staționată în apropiere pentru a restabili ordinea. Sper că nu va fi nevoie s-o folosească și că actuala frămîntare se va spulbera fără a provoca a furtună prea mare.

În sfîrșit, am onoarea să raportez că în orașul de cîmpie Carei s-a format o gardă cetățenească alcătuită din 775 membri dintre localnici. Aceștia dețin însă arme numai în parte.

Rămîn cu mare respect umilul serv al respectabilei comisii. Datat în Carei la 5 aprilie 1848

Gabányi Sándor
vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta. Fond Az. 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány, nr. 376. Foto: 1 231—1 232. Publicat fragmentar de Ember Győző, *Iratok*. p. 155—156.

¹ Cf. doc. 222, 223 și 281.

² Cf. doc. 272.

Cimpeni, 5 aprilie 1848.

Tekintetes Szolga Bíró Úr!

A tekintetes szolga bíró úrnak folyó év és hó 4kén lett meg tanálása következtetésében Tyok Todort, Korkes Jánost, Morár Számoilát és dis unitus lelkész Pátyisza Jánost a tekintetes szolga bíró úr nevébe az aránt, hogy járásába se a leg közelebbi csütörtökön, se máskor gyűléseket ne tartsanak — meg kértük, s a meg kérés alkalmával a következendőkbe egyenként felelték — 1. *Tyok Todor* „itten ezen járásban semmi gyűlés nem fog tartatni, hanem csak bé adandó kérelmünknek¹ alá írása leszen a holnap napon“, ezen fejeletet is dis unitus lelkész *Pátyitza János* és *Morár Számoilla* is tette. Korkes Dregutz nem volt ithon a mái napon. *Korkes János* pedig telyeséggel a tisztelt meg tanálást nem engedte felolvasni, sem pedig foglalatyát meg mondani nem engedte, mely történt dologról tudósításunkat tisztelettel tészük meg. Egyébb aránt tisztelettel maradunk a tekintetes szolga bíró úrnak alá-zatos szolgálái

Topánfalva Aprilis 5kén 1848.

Kendi Péter és Rákosi N Ferenc
mind ketten nemes Alsó Fejér
vármegye hütös tabla bírái²

Onorate domnule jude nobiliar!

M-am conformat adresei onoratului domn jude nobiliar din 4 a lunii curente din acest an și i-am rugat pe Teodor Tioc, Ioan Corcheș, Samoil Morar și pe preotul ortodox Ioan Patița să nu țină adunări în joia următoare și nici altă dată. Au răspuns rugăminții unul cite unul următoarele: 1. Teodor Tioc: „Aici, în această plasă nu se va ține nici o adunare, dar miine se va iscăli o petiție¹ pentru a fi înaintată [autorităților]“; 2. același răspuns a fost dat și de preotul ortodox *Ioan Patița*; 3. la fel de *Samoil Morar*. Drăguț Corcheș n-a fost astăzi acasă, iar *Ioan Corcheș* n-a permis nici să i se citească onorata adresă, nici să i se aducă la cunoștință conținutul ei. Fapt despre care raportăm cu respect. Dealtminteri rămînem al onoratului jude nobiliar umili servi.

Cimpeni, 5 aprilie 1848

Kendi Péter și Rákosi N. Ferenc, ambii
asesori onorifici ai nobilului comitat
Alba de Jos².

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 802/1848. Foto: 132—133.

¹ V. anexa doc. 196.

² În legătură cu adunările populare din Abrud și împrejurimi v. doc. 196, 197, 202, 203, 219, 220, 227, 228, 230, 234, 250, 260, 265; v. și o serie de documente din vol. II referitoare la adunările din Munții Apuseni.

Cimpeni, 5 aprilie 1848.

Tekintetes Szolgabíró Úr!

Tegnap, folyó év április havának 4kén hozzá vetőleg 8 óra tájban estve, méltóztatott a tekintetes szolga bíró úr Alsó Fejér megyei tábla bírák, tekintetes Kendi Péter és Rákosi Ferencz urak által, Topánfalva fiscusos helység bizonyos egyényeiben az egész közönséget az aránt meg intetni: hogy az abrudbányai nemzeti gyűlésben meg határozott topánfalvi gyűlést, melynek napja folyó év és hó 6kára ki tűzve volt, meg tartatni ne merészeljen¹. Melyre nézve egész alázatosággal jelentyűk a tekintetes szolga bíró úrnak, hogy itten Topánfalván nem oly gyűlés fog tartatni, a melyben valamit közönségünk határozzon, mert arra nézve a gyűlés mint ide mellékelt másolati bizonyítványnak másolattyából világos², Abrudbánya szabad és kiváltságos bányász városában, vagy inkább is Abrudfalva helységében, a tekintetes szolgabíró úr tudomása szerént is tartatott meg — hanem Topánfalván csak oly gyűlés léssen, a melyben a Kolosvárt közelebről tartatott nagy nemzeti gyűlésben, nemzetünkre nézve tervezett és hűttös ügyvéd tekintetes Buthián János úrra bízott és közönségünk által is el fogadot kérést — mely a közelebről meg tartandó ország gyűlésnek bé adandó léssen, Topánfalva helységünk egyénei, azok, akik ezen kérést célszerűnek találándják — alá írjuk. Mire nézve alázatossággal kérjük a tekintetes szolga bíró urat, méltóztat bennünket ebben nem gátolni akkor, mikor mü egyebet nem akarunk, hanem azokat, akik nevezett ország gyűlésen sorsunk felől, a mint értettük, nagy kegyességgel és igazság szeretettel tanácskozni kívánnak, meg kérni az iránt, hogy eddigi nyomorult sorsunkon segítsenek és azt, a mivel a Teremtónk minden embereket fel ruházott nekünk vissza adják. Nem gondojuk, hogy volna oly ítélő bíró e földön, aki egy nyomorultat — a mint mük is vagyunk — meg gátolni kívánna abba, hogy sérelmeit és kívánatait ne terjeszhesse azoknak, kik sorsát jobbithatják. Újbólis kérjük tehát a tekintetes szolgabíró urat, méltóztat a holnapi napon tartandó gyűlést meg nem gátolni, sőt abban — hogy meg győzőthessék, miként az nem egyébre célzó, hanem csak egy rendszeres kérés alá írását foglalandja — részt venni. Egyébbaránt ha ne talán ezen kérésünk siker nélkül léssen, ezennel nyilvánítottuk, hogy mü a ne talán történeendő zavarról nem felelünk, ha pedig kérésünk méltányolást nyerend, minden ki hágasokról felelünk, sőt kötelezzük magunkat, hogy az értetlenebb részt arra világosítottuk fel, hogy mindent békével várjanak el addig, a míg az illető felsőbbség sorsok javításán törvényszerű határozatot hozand. Melylyel ez alkalommal választ kérve alázatossággal vagyunk a tekintetes szolgabíró úrnak alázatos szolgálíji³.

Topánfalván Aprilis 5kén 1848

Jeonettye Péter
Dáskálovits Illés

Pátitza János
görög nem egyesült lelkész
Nicoláus Korkes
Korkes János

Donþea Jonuþ⁴
Tioc Todor
Korkes Petru
Kotoþ Kostantin⁵
Bobariu Georgie

Înălțimea voastră, domnule jude nobiliar!

Ieri în 4 a lunii aprilie a.c. pe la orele 8 seara ați binevoit înălțimea voastră domnule jude nobiliar să trimiteți pe înălțimile lor domnii asesori onorifici Kendi Péter și Rákosi Ferenc în localitatea fiscală Cîmpeni. Prin intermediul [unor cetățeni] ei au avertizat întreaga populație de acolo să nu îndrăznească a ține întrunirea de la Cîmpeni din 6 a lunii și a anului curent, care a fost programată de către adunarea națională de la Abrud.¹ Referitor la cele de mai sus raportăm cu întreaga umilință înălțimii voastre, domnule jude nobiliar, că aici la Cîmpeni nu se va ține o asemenea adunare pentru a se lua vreo hotărîre. O asemenea adunare s-a ținut în orașul liber privilegiat montanistic Abrud, mai precis în localitatea Abrud-sat, după cum reiese din copia unei adevărinite aci anexate². Despre ea înălțimea voastră, domnule jude nobiliar aveți informații. La Cîmpeni va avea loc numai o întrunire în vederea adoptării unei petiții privind națiunea noastră, care a fost îmbrățișată de adunarea națională ținută recent la Cluj și de către adunarea [de la Abrud]. Ea a fost încredințată înălțimii sale avocatului Ioan Buteanu pentru a fi înaintată Dietei care se va întruni în curînd. Cetățenii din localitatea noastră Cîmpeni, care vor găsi petiția oportună o vor semna. Cerem cu umilință înălțimii voastre, domnul jude nobiliar să binevoiți a nu ne pune piedici în acțiunea prin care noi nu vrem altceva, decît să ajungem la pomenita Dietă. Dacă am înțeles bine, ea va dezbate soarta noastră cu mare bunăvoință și dragoste față de dreptate, pentru a ne ameliora soarta mizeră de pînă acuma și a ne reda cea ce Creatorul a atribuit fiecărui om. Nu credem că s-ar găsi un judecător pe acest pămînt, care ar dori să-i împiedice pe asemenea mizeri cum sîntem noi de a ne înainta gravaminele și dezideratele noastre în fața celor capabili să ne ușureze soarta. De aceea cerem din nou înălțimii voastre, domnule jude nobiliar să binevoiți a nu împiedica ținerea întrunirii de miine. Pentru a vă convinge că ea nu servește la altceva, decît la iscălirea unei petiții obișnuite vă rugăm să participați la ea. Dealtminteri, în caz că cererea noastră nu ar primi o rezolvare favorabilă, atunci declarăm prin aceasta că noi nu răspundem de tulburările care eventual se vor întîmpla. Iar în caz că cererea va fi acceptată, noi vom răspunde de orice contravenție. Mai mult, ne obligăm să lămurim partea mai inteligentă să aștepte totul în pace pînă ce forurile superioare respective vor adopta hotărîri pe cale legală pentru a ne îmbunătăți soarta.

Cu acest prilej cerem cu umilință răspuns și rămînem servii umili ai înălțimii voastre, domnule jude nobiliar³.

Cîmpeni, 5 aprilie 1848

Petru Joanete	Ionuț Donțea ⁴
Ilie Dascalovici	Todor Tioc
Ioan Pațița, preot ortodox	Petru Corcheș
Nicolae Corcheș	Constantin Cotoș ⁵
Ioan Corcheș	Georgie Bobariu

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 802/1848. Foto: 134—135.

¹ V. doc. nr. 195.

² V. doc. nr. 197; cuvîntul „mizeri“ are în text sensul de neprivilegiați.

⁴ Documentul are o anexă care reprezintă o variantă a manifestului tineretului român. Pentru conținutul acestui manifest v. doc. 150 și anexele la doc. 202 și 232.

⁴ Semnat cu caractere chirilice.

⁵ Ibidem.

197

Abrud, 5 aprilie 1848.

Alól írt hivatalos bizonyítást tészek afelől, hogy a folyó 1848 év Szent György hava 3ik napján tulajdon lak házomban meg kerestetem verespataki görög egyesült lelkész tisztelendő Bálinth Simon és idevaló nem egyesült görög hitű kántor Munkátsi Gerasimu urak mint önnön jelentésök és nyilatkozatok szerint a vidéki oláh nemzet értelmesebb egyénei gyűlésének követei által, és elébb jelentvén azt, hogy az idevaló görög egyesült szentegyházi megye tanodai épületjében az oláh nemzetnek vidéki gyűlését kívánják tartani, egyszersmind arra kérének meg, hogy azon gyűlésben magam is mint a városnak kormányzó tisztje jelennek meg, és a gyanúsítgatásoknak meg előzése s ki kerülése tekintetéből lennék jelen az egész tanácskozás folyama alatt, mely kérést egyfelől törvényszerűnek és más felől részemről telyesíthetőnek is vélvén és ítélvén, kevés idő múlva magam mellé vévén tanácsi igatató tekintetes Füzi Samu urat is, elmentünk a ki tűzött helyre, és a reánk várt gyűlés megis kezdődött, mely felől nyilvánítom és bizonyítom

1ször Azt: hogy azon gyűlésben jelen voltak csakis a vidéki egyesült és nem egyesült görög hitű szent atyák és tanítók s több számú írás tudó — miveltebb és intelligensebb egyének, mind öszve mintegy hetven-nyolcvan számmal.

2or A mint előttünk ki jelentetett, ezen gyűlés folyamára elnöknek ügyvéd tekintetes Butheanu János urat választván meg, az elnöki helyét el is foglalta, és elő adta azt, miszerint az ezen vidéki oláh nép a maga jelen gyűlését a Kolosvárt közelebből tartatott nagy nemzeti gyűlés következtében a végett kívánja tartani, hogy ebben a jelenkori környülmények között egyfelől az értetlenebb fél megnyugtatására és másfelől a nemzeti jogai és kívánatai megnyerésére illő és törvényes módoni fel lépésre megfontolással egyezkedjék.

3or Egy a kolosvári oláh nemzeti gyűlésben készített petitió¹ az oláh nemzet municipiuma vissza nyerését főként tárgyzó olvastatván föl magyar nyelven, és azután oláh nyelven is tolmácsolván, az merőbe elfogadtatott, s e mellett a köz nép csend és rend korlátai közt léendő meg tartása végett több célszerű és törvényszerű intézkedések tétettek. Szóval

4er Az egész gyűlés csendesesen, jó rend tartással és minden gyanúsítástól ment egyszerűséggel végződött bé.

Miről mint fennebb is hivataloson és egyszersmind igaz hitem és jó lelkiesméretem szerint bizonyítok. Abrudbányán Szentgyörgy hava 5én 1848.

(P.H.) Laborfalvi Nagy Károly s.k.
abrudbányai fő bíró

A fenn irt másolat hitelességéről igaz hittel bizonyítunk.
Abrudbányán április 5én 1848.

Sterka Sulucz Dénes
nemes Alsó Fejér megye
hütös tábla bírája

Sterka Sulucz Péter s.k.
nemes Alsó Fehér megyei
tábla bíró²

Subsemnatul certific prin aceasta că la 3 aprilie a anului curent 1848 am fost vizitat în propria mea casă de preotul unit din Roșia Montană, reverendul Simion Balint, și de cantorul ortodox din localitate Gherasim Muncaci. După propria lor declarație, acești domni erau delegați ai adunării reprezentanților mai instruiți ai națiunii române din regiune. Anterior mă anunțaseră că doresc să țină adunarea națiunii române din regiune în clădirea școlii cercului bisericesc unit de aici. Totodată m-au rugat să particip și eu la acea adunare în calitate de dregător diriguitor al orașului. Spre a preîntîmpina și evita eventuale însinuări [m-au solicitat] să fiu prezent pe tot parcursul consfătuirilor. După opinia și judecata mea am considerat-o această cerere, pe de o parte legală, pe de altă parte, în ceea ce mă privea, posibil de îndeplinit. Peste puțin timp am luat cu mine pe scribul consiliului, domnul Füzi Samu și am pornit împreună spre locul indicat. Acolo eram așteptat și imediat ce am sosit au început lucrările. Referitor la ele declar și certific:

1. La acea adunare au participat aproximativ un număr de șaptezeci-optzeci de oameni, care reprezentau în exclusivitate sfințiile lor părinții uniți și ortodocși, învățătorii și persoane știutoare de carte mai culte și mai inteligente;

2. precum s-a declarat în fața noastră, s-a ales ca președinte pentru întreg parcursul adunării onoratul domn avocat Ioan Buteanu; acceptînd rolul de președinte a relevat că poporul român din această regiune intenționează să țină prezenta sa adunare ca urmare a mării întruniri naționale desfășurate recent la Cluj; în împrejurările actuale scopul ei trebuia să fie liniștirea părții mai puțin luminate a populației, precum și ajungerea la o înțelegere chibzuită asupra măsurilor convenite și legale ce urmează să fie întreprinse pentru dobîndirea drepturilor și a dezideratelor națiunii;

3. s-a citit în limba maghiară, iar apoi s-a tălmăcit și în românește, o petiție¹ elaborată de adunarea națională din Cluj; în ea e vorba mai cu seamă de redobîndirea municipalității națiunii române; a fost unanim acceptată; în afară de aceasta s-au adoptat mai multe măsuri considerate necesare pentru a ține populația de rînd în limitele liniștii și ordinii;

4. întreaga adunare s-a încheiat în liniște, în deplină ordine, în mod simplu, fără a se putea suspecta ceva.

Asupra ei certific oficial după cum am specificat mai sus și totodată după adevărata mea credință și conștiință curată.

Abrud, 5 aprilie 1848 (L.S.)

Laborfalvi Nagy Károly m.p.
jude suprem din Abrud

Despre autenticitatea copiei de mai sus certificăm cu adevărată credință.

Abrud, 5 aprilie 1848

Dionisie Șterca Șuluțiu
asesorul onorific al nobilului
comitat Alba de Jos

Petre Șterca Șuluțiu m.p.
asesorul onorific al nobilului
comitat Alba de Jos²

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 802/1848. Foto: 140—141.

¹ V. anexa doc. 196.

² V. doc. 195, nota nr. 2.

198

Moșna, 5 aprilie 1848.

Meschen, den 5. April 1848

Ich glaube vor der Hand an keinen Rummel im Lande — denn der Adel beschäftigt für diesmal den Sturm durch goldene Versprechungen, die er macht und vielleicht auch jetzt schon nicht zu halten gedenkt. Wenn dann diese Versprechungen sich ebenso leer ausweisen als die trostreichen Urbarialhoffnungen, dann gibt es umso sicherer blutige Köpfe. Jetzt nicht, aber später! Der Adel wirds machen wie ein gewisser König¹, und ebenso wird es ihm dereinst gehen. Loskauf der Untertanen aus Staatsmitteln ist der einzige Ausweg zur Zufriedenstellung des Adels und der Untertanen. . . .²

Publicat de O. Folberth, ca extras dintr-o scrisoare în: St. L. Roth, *Gesammelte Schriften und Briefe*, vol. VII, p. 49.

¹ Probabil regele Franței, Ludovic al XVI-lea.

² Urmează informații cu caracter personal.

199

Cluj, 6 aprilie 1848.

Zaránd Vármegye fő ispányi helyetessének.

A folyó hó lsejéröl hozzám intézett felszólítására¹ csak közönségesen kívántam válaszolni, hogy állásomnál fogva nem áll hatalmamban Zaránd vármegyét azon függésből feloldozni, mellyben eddig Erdély kormánya erányába állott, és így méltóságodat felszólítani kötelességemnek tartom, miszerént a rendeket arra bírni ügyekezék, hogy tetlegesen töllünk ne váljanak meg. Egyébbaránt a rend és csend fenntartása maradjon mindig a fő szemügy, és ezt méltóságodnak újabban is szívére kötöm.

Kolosvár április 6. 1848.²

Către locțiitorul comitelui suprem al comitatului Zarand.

Doresc să răspund potrivit practicilor uzuale la somația¹ din 1 a lunii curente, că demnitatea pe care o dețin nu îmi permite să dezleg

comitatul Zarand de dependența în care a stat pînă acum față de Guvernul Transilvaniei. Consider de datoria mea s-o atenționez pe înălțimea voastră să se străduiască a determina ordinele [privilegiate] să nu se despartă *de facto* de noi. Dealtminteri accentuez încă o dată în fața înălțimii voastre că menținerea ordinii și a liniștii trebuie să rămână în permanență principalul obiectiv pe care să-l urmăriți.

Cluj, 6 aprilie 1848²

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 723/1848. Foto: 2497—2498.

¹ Stările privilegiate din comitatul Zarand au cerut anexarea comitatului la Ungaria, cf. doc. 181.

² Textul conceptului e scris de mîna guvernatorului.

200

Șumuleu, 6 aprilie 1848.

A Nemes Székely 16 Gyalog Ezred Méltóságos Kormányzójához!

Somlyón Szent György Hó 6án 1848

Tegnapi napon itten a tanuló ifjúság között kifejlődött esemény részletes felsorolására úgy hisszük szükség nincsen, mert ez bizonyára méltóságodnak már tudomására jutott, nyilvánítjuk azonban ezen átiratunknál fogva, hogy azt részünkről is nem méltányoljuk, mert az ifjúságnak elhivatása — alkotott tanodai rendszabályok szerint — maga pályáját folytatni, mostani korkérdések pedig alkotmányos úton a köz-óhajtás útmutatásánál fogva jog szerű fellépése következtében ezen törvény hatóságban is meg fognak oldatni.

Mái napon sürgető szükség szülte körülmény által felhívva többek jelenlétébe tisztii ülést tartánk, szükségesnek láttuk mindenekelőtt kebelünkből kinevezett meg bizottyaink által a tanuló ifjúságot felszólítani, hogy a tanodai rendszabályok szerint magát függés és engedelmesség korlátai közt tartva, minden elhivatásához nem tartozó belé avatkozásoktól szünjön meg, s egyszersmind a tanítói karnak is szívére köttök, hogy tanítványai között a jó rendet fenntartani igyekezzenek, s biztosaink jelentéséből úgy értesülénk, hogy a tanodák falai között a leg nagyobb csendesség és rend vagyon, s a tanítói kar is nyilvánítá, hogy részéről minden katonai belé avatkozás nélkül kívánja és fel is tudja a rendet tartani, s ez iránt minden felelősséget magára vállal. Melyekhez képest hivatalos őszinteséggel találjuk meg méltóságodat, méltóztasson innen a tanodák környékéből a valósággal szükségtelen, sőt a kelletén kívüli ellen hatásból származható káros körülmények előidézése miatt éppen céliránytalan rendkívüli katonai felvigyázatot töstént elvonni. Úgy vagyunk tovább értesülve, hogy méltóságod minden falubéli századokot katonai gyakorlat ürügye alatt fegyveres lábra állította volna, őszintén megvalljuk, hogy hálá a Mindenhatónak, még környékünkbe az ily rendkívüli fellépésre szükség nincsen, még képes mindenik törvény hatóság maga kebelében saját törvényei szerint a rendet fenntartani, s nem is szólítaték még fel a nemes ezred kormánya a katonai segéderő kiszolgáltatása aránt. Egyébaránt hogyha gondatlanul elsietett

fegyveres erőhezi nyulás szomorú eseményeket fog szülni, erről minden felelősség terhe csak méltóságodot fogja illetni.

Alkotmányos nézetből kiindulva sem helyeselhetjük a katonaságnak mostani öszvehúztatását, mert a kifejlődött korkérdések felett mentől elébb közgyűlést kell tartanunk, a szabad tanácskozási függetlenség pedig nem csak korlátolva vagyon, hanem egészszen megtámodva akkor, midőn köztanácskozási teremünk közelébe vagyon öszvevonva a katonai erő, s noha nem kételkedünk méltóságod hazafi indulatába — kinek csak közelébb vala szerencséje nemzetünk fiai sorába lépni —, mind azon által hol van a biztosíték arról, hogy ezen öszveparancsolt katonaság midőn tanácskozásainkot legbékésebb úton folytatnók, akkor nem fog közinkbe rendeltetni. Méltóságod előtt eddigelő talám tudva sem lévő és a nép lelkébe balul plántált ferde irányadás következtében különösön a nemesi rendre felbőszített indulattya tettleges kielégítése végett, de politicátlannak is tartjuk a katonaság mostani öszvehúztatását, mert ha jelenlegi szorgos dologidőben a népség maga mezei foglalkozásától elvonatik, nem csuda, ha az ebből származott elkese-redését méltatlan kítőrésekre viszi által, mint azt a múlt éjszaka s mái napon is némely tanuló ifjaknak üldöztetése által kedvetlenül valánk kéntelenek tapasztalni — mind ezeknél fogva ismételjük azon bizodalmas felszólításainkot, méltóztasson a méltóságos ezredes úr fennebb kifejtett nézeteink szerént a telyességgel nem szükséges katonai fellépést meg szüntetni, és a nép között, jelesen a nemesség ellen elhintett balhiedelmet a századok kormányai által meg szüntetni, és felvilágosítatni, — mert bármily sürgető légyen is a közgyűlés tartása, ezen óhajtásunk teljesítése nélkül azt megtartani biztosok nem vagyunk, s ha minden reményünk ellenére is méltóságod ezen igazságos és célszerű gondoskodásunkkal kezet nem fogna, kéntelenek leszünk még mái napról estafetaliter a felséges Királyi Kormányshéket megkérni a céltalan katonai fellépés meg szüntetése aránt.¹ Bizodalmoson kérjük végre méltóságodot azért is, hogy ha ezután a közcsend fenntartása iránt valami lépést kel-lene tenni, sziveskedjen ezt polgári törvényhatóságunkkal folytatandó egyetértés után cselekedni, minthogy ugyan mái ülésünkben meg határozatott az is, hogy a mostani nehéz kérdések ideje alatt tisztségünk itten a székháznál kötelező hivatalos rendelményeket tehető hatóságba légyen mindég személyesítve, s bizodalmason kérjük, hogy mindezekről rögtöni meg nyugtató válaszát kiadni sziveskedjen².

Székely Sigmund
alkirálybíró
Biális Ferenc
jegyző

Înalțimii sale comandantului nobilului regiment de infanterie nr. 16 secuiesc!

Șumuleu, 6 aprilie 1848

Credem că nu este necesar să înșiruim detaliiat felul cum s-a desfășurat acțiunea de ieri a tineretului studios de aici. Ea a ajuns fără indoială la cunoștința demnității voastre. Din partea noastră, noi o de-testăm prin prezentul rescript, deoarece conform regulamentului elaborat pentru școli, menirea tineretului e de a frecventa cursurile. Evenimentele neprevăzute trebuie să fie rezolvate și în jurisdicția de aici prin mijloace constituționale, prin canalizarea doleanțelor publice pe cale legală.

Necesitățile actuale stringente ne-au determinat să ținem astăzi o ședință scăunală cu participarea mai multor persoane. Înainte de toate am găsit necesar să somăm tineretul studios prin delegați numiți special în acest scop, de a se menține în limitele regulilor școlare, de a dovedi supunere și ascultare și de a nu se amesteca în treburi ce nu-l privesc. Totodată am convins și corpul didactic să depună eforturi pentru a menține ordinea. Rapoartele comisarilor noștri ne-au informat că în interiorul zidurilor școlii domnește liniștea și ordinea deplină. Corpul didactic a declarat de asemenea, că e capabil să mențină ordinea fără vreo intervenție militară și și-a asumat în această privință toată răspunderea. Iată de ce cerem cu sinceritate oficială de la demnitatea voastră să binevoiți a detașa imediat paza militară excepțională din jurul școlii. Ea a devenit practic de prisos și poate avea consecințe dăunătoare, reacții ce le-ar stârni eventual. Dealtminteri sintem informați că demnitatea voastră ați chemat sub arme toate companiile de prin sate sub pretextul unei manevre militare. Dar noi știm, slavă Domnului, că pe meleagurile noastre nu este nevoie de o asemenea demonstrație. Toate jurisdicțiile sint capabile deocamdată să mențină ordinea pe teritoriul lor pe baza legilor proprii. Dealtfel, nobilul comandament al regimentului nici n-a fost solicitat să pună la dispoziție ajutorul militar. Vă avertizăm că toată povara răspunderii pentru eventuale evenimente regretabile pricinuite de folosirea nehibzuită a forțelor armatei va cădea numai pe umerii demnității voastre.

Nu putem să fim de acord cu actuala mobilizare a armatei nici din punct de vedere constituțional, deoarece ultimele evenimente ne obligă să ținem cit mai curînd o adunare plenară. Ori independența și libertatea discuțiilor nu numai că ar fi îngrădite, dar ar putea fi de-a dreptul atacate de către forța militară concentrată în apropierea sălii de dezbateri. Noi nu ne îndoim de sentimentele patriotice ale demnității voastre, care tocmai recent ați avut norocul să intrați în rîndurile fiilor națiunii noastre. Totuși nu avem garanțiile necesare că această armată mobilizată nu va fi îndreptată împotriva noastră, atunci cînd ne vom consfătui în mod pașnic. Demnității voastre poate nici nu vă este cunoscut că prezenta mobilizare a armatei se produce într-un nefericit moment cînd în sufletul poporului se sădesc tot felul de îndemnuri care l-au făcut să devină deosebit de întărit și să adopte o atitudine de răfuială îndreptată mai ales împotriva clasei nobile. În plus, dacă populația este sustrasă de la îndeletnicirile sale agricole în această vreme de lucru intens, nu va fi de mirare că nemulțumirile pe care mobilizarea le provoacă vor fi canalizate în acțiuni nedemne, cum am fost nevoiți să aflăm cu tristețe că s-a petrecut în noaptea precedentă și chiar și azi cu prilejul persecutării unor tineri elevi. Avînd în vedere cele de mai sus, repetăm cu încredere apelul nostru, ca demnitatea voastră domnule colonel să binevoiți: a opri intervenția armată pe care, după cum am mai afirmat, o considerăm cu totul inutilă; a interzice comandamentelor companiilor de a mai răspîndi calomniile în sinul poporului la adresa nobilimii; a ține cont că oricît de urgentă ar fi adunarea plenară ea nu va avea loc fără garanții și deci fără satisfacerea prezentului nostru deziderat. Dacă în pofida tuturor speranțelor, demnitatea voastră nu va fi de acord cu străduințele noastre îndreptățite și chibzuit expuse, vom fi nevoiți încă azi să ne adresăm prin ștafetă maiestuosului Guberniu regal pentru a opri intervenția militară inutilă¹. În mod nemijlocit o rugăm în sfîrșit pe demnitatea voastră, ca pe viitor

să binevoiți a întreprinde măsuri pentru menținerea liniștii publice, după ce vă veți înțelege în prealabil cu jurisdicția noastră civilă. În ședința noastră de azi, s-a hotărît de asemenea ca pe timpul cît se vor ridica problemele dificile, dregătoria noastră să aibă în mod obligatoriu autoritatea de a emite ordonanțe oficiale de la sediul său. La fel vă rugăm nemijlocit să binevoiți a ne trimite despre toate acestea un răspuns liniștitor².

Székely Zsigmond
vicejude regesc
Biális Ferenc
notar

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 4968. Foto: 1353—1356.

¹ Descrierea evenimentelor din Șumuleu din ziua de 5 aprilie, v. doc. 211.

² Referitor la mișcările canceliștilor secui din Tg. Mureș și a tinerimii din Miercurea Ciuc, cf. doc. 108, 145, 186, 187, 200, 201, 211, 212, 228, 241, 244, 262; v. și unele documente din vol. II privitoare la această problemă.

201

Miercurea Ciuc, 6 aprilie 1848.

1. Székely Gyalog Ezered Kormányja.

Csik Szereda aprilis 6 kán 1848.

A tekintetes nemes tisztségnek mái napról 347 szám alatt tisztelt hivatalos és bizodalmas meg találására¹ válaszlólag, sietkezem a kérdésbe tett pontokat illetve a következőket nyilvánítani:

Ezeredemnek oly módonni készen tartása, hogy aztot akár mely kiindulásra vehető parancs rövidebb időn leendő telyesíttésére, készen és talpon találja, felsőbb helyről már régebben meg rendelve lévén, a tennapi napon éppen Somlyón az ottani tanulóifjúság részéről mutatkozott ki csapongások első perceiben ezeredemet a százod és állomás kormányzók lakhelyében csak könnyen fegyveres lábra állítottam, mert nem lehete a jó rendet és köz csendet háborítottól ki tört események minő kútfőből forrását, annál kevésbé azoknak kimenetelét előrelátni; de nem továbbá azon percben aztot is tudni, hogy hol és minő katonai erőre légyen szükség, s tehát annak ki szolgáltatására a nemes polgári törvényhatóságtól felszólítást várva, ezeredem osztályait evégett, mindenütt készen találhatni véltem.

Hogy illy színű felszólítást még eddig egy felöll sem vettem, s hogy tehát a jó rend helyre állítására katonai erő nem fordított, mert nem is kívánatott, az a kihágó tanulóktól önkéntesen lett jó rendrei vizatéréséből erede, mivel nem vala a székező, de most veszélytől is fenyegetett hely színén egy polgári tiszt is, ki az utcákat lármával földülő s a császári királyi út mutató címet is meg sértett ifiúságot elhivattatása mellé vissza incse, nem vala, akivel az alóll írt ezeredes ez, és az ennek elérhetésére teendő iránt barátságos kezet nyújtva értekezék.

Azonba a dolognak jobb fordulatát és az eseménynek magának is igen csekélységét reménylve, százodaim kormányzóinak egyszersmind

még tennapi napról meg hagytam, hogy ezen egybejövés alkalmával, az azonkívül is napirenden lévő nyolc napi tavaszi fegyvergyakorlatot elő vegyék, s minthogy eztet már ugyan tennap felsőbb helyre is béjelen tettem, nem tehetem, hogy a századokot ezen gyakorlat mellől most mingyárt elbocsássam, bár ha a tekintetes tisztség tisztelt kívánotának engedni hajlandó volnék is, mivel osztán az el nem maradható 8 napi fegyvergyakorlat a fegyveres katonaság egyenes meg terheltetésével egybe kapcsolt újabbi ki rukkolást igényelne. Amit tehát a tisztelt kívánat részletes ki egészíttésére teheték, abban áll, hogy a Somlyón gyakorlandó fél századot fegyver gyakorlata további folytatására ide Szeredába bé rendeltem, biztosítván a tekintetes nemes tisztséget egyszerűsmind a felöll, hogy a parancsnokságom alatt álló katonaság csupán csak felsőbb rendelkezéseken alapuló parancsolataim után jár. és minden testületre vagy személyre káros bé hatással lehető bal hiedelemtől illő úton távul tartatik.

Biztosítottom végre a tekintetes tisztséget arról is, hogy valamint ezelőtt és a jelen esetben is az ezeread a nemes polgári törvényhatósság egyet értésén kívül fel lépést nem tett, úgy ezután sem teend, de ha ezereadét vagy annak részeit itt vagy amott katonai elvei és szükségéinél fogva bár mi időbenn is öszve húzni jónak láttya, nem nézethetik máris megesett katonai fel lépésnek, hanem csak leg fennebb a szükség esetit biztosítottó készségnek, s azért reményemet felyül múlya, hogy a tekintetes nemes tisztség az efféle katonai öszve huzásokhoz részérőli belé egyezését elvárni követelte volna.²

Br. Schirnding
ezeredes

Comandamentul regimentului 1 de infanterie secuiesc

Miercurea Ciuc, 6 aprilie 1848

Mă grăbesc să răspund la adresa oficială și confidențială¹ nr. 347 de azi a respectabilei dregătorii nobiliare și declar următoarele în legătură cu punctele puse în discuție:

Încă mai de mult forurile superioare au ordonat ca regimentul meu să fie pregătit de drum, ca la orice poruncă de plecare să fie capabil de a executa într-un termen scurt orice deplasare s-ar cere. În ziua precedentă, din primele minute ale exceselor săvârșite de elevii de la Șumuleu, am pus comandantii de garnizoană și regimentul într-o ușoară stare de alarmă în cazărmile companiei, deoarece nu s-a putut prevedea ce desfășurare vor lua evenimentele, care au tulburat ordinea și liniștea publică și cu atît mai puțin desfășurarea lor. De asemenea, în acel moment nu s-a putut ști nici unde, nici de ce forță militară va fi nevoie. Prin urmare am așteptat chemarea nobilei dregătorii civile pentru a i-o pune la dispoziție. Iată de ce am crezut de cuviință ca unitățile regimentului meu să fie pretutindeni în alertă în vederea slujirii menționatului scop.

Faptul că pînă în prezent nu mi s-a înmînat vreo somație în sensul arătat și ca atare nu s-a folosit forță militară pentru restabilirea liniștii se datorește reînțoarcerii benevole la ordine a elevilor turbulenți. Pe de altă parte, nu s-a aflat nici măcar un funcționar civil la clădirea scăunală, nici la locul amenințat de pericol pentru a readuce tineretul care a produs dezordine zgomotoasă pe străzi și a avariat in-

dicatorul de drum [cu emblema] cezaro-crăiască, la menirea sa. N-a fost nimeni cu care subsemnatul să întindă o mînă prietenească pentru a purta discuții în vederea atingerii menționatului scop.

Sper însă că lucrurile vor lua o întorsătură favorabilă. Dealtfel însuși evenimentul e fără mare importanță. De aceea am ordonat încă de ieri comandanților de companie să folosească prilejul oferit de această mobilizare pentru a reîncepe exercițiile militare de primăvară, de opt zile, care sînt pe ordinea de zi. Întrucît am raportat despre ele superiorilor, nu pot permite companiilor să părăsească acum exercițiile. Chiar dacă aş înclina să satisfac dezideratul onoratei dregătorii, exercițiile de 8 zile sînt obligatorii. Efectuarea lor ar necesita o nouă mobilizare care ar împovăra direct ostășimea înarmată. Ceea ce am putut face pentru a onora suplimentar dezideratul a fost că am chemat jumătate din compania de la Șumuleu la Miercurea [Ciuc] spre a-și continua aici instruirea cu armele. Doresc să asigur totodată onorata dregătorie nobiliară, că armata din subordinea mea execută poruncile bazate pe dispoziții superioare; de asemenea că este ferită de orice influențe care ar putea acționa dăunător împotriva corporațiilor sau persoanelor.

Asigur la fel onorata dregătorie și despre faptul, că întocmai ca în trecut și în cazul de față, regimentul nu va acționa nici de acum înainte fără consimțămîntul nobilei jurisdicții civile; concentrarea ici colo a regimentului sau subunităților sale, pe baza principiilor și necesităților militare se va face cînd se va considera necesar. Ea nu poate fi calificată însă imediat ca fiind o amenințare militară, ci în cel mai rău caz că se face pentru a fi gata să intervină la nevoie. Revendicarea onoratei dregătorii nobiliare² de a i se cere învoirea pentru asemenea concentrare de unități militare este peste așteptările mele.

Baron Schirnding
colonel

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 4 968/1848. Foto: 1 349—
1 352.

¹ V. doc. 200.

² Cf. doc. 200, nota nr. 3.

202

Abrud, 6 aprilie 1848.

Nagy Méltóságú Gróf és Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Nagy méltóságodnak a jelennen több felé történt polgári mozgalmak és nyugtalanodások e városbani megelőzésére szolgáló utasítás tárgyában múlt Martius hó 24ikéről 562. E. szám alatt általam is alá-
zatosan tisztelt kegyelmes elnöki rendeletének¹ tellyesítettésül — az
ugyan Martius hó 30ról 632. E. szám alatt kelt² és ide való születésü
Popovics Péter nevű királyi táblai írónak figyelemmel kísérését folyó
hó 3ról 667. E. szám alatt a köznépre s különösön az oláh köznépre
mind magam személyemben, mind a kormányom alatti bizodalmas tisz-
tek által szakadatlan tartó éber figyelmet s főként az oláhok közt ne-
talán történendő bujtotatások és lázszasztások ellenébe az azokat tenni

merészlő egyének biztos felügyelet alá leendő tétetését parancsoló elnöki kegyelmes rendeletére téendő tudósítással egybe függőleg a helyi környülményekről általános tudósítástomat a következőkben bátorkodom és sietek alázatos tisztelettel meg tenni.

1ször. A múlt hó 31röl tett alázatos tudósításom³ olta még semmi polgári mozgalom nem mutatta magát.

2or. Folyó hó 3án, mint az akkori heti vásár alkalmával rendkívül nagy és szokatlan számmal jelenvén meg városunkban a szomszéd topánfalvi királyi kamarai uradalmi falvak előbbkelői, ez elébb nagy figyelmet vont magára. Csak ugyan az napon délután meg jelenvén előttem verespataki görög egyesült lelkész Bálint Simon és városi görög nem egyesült kántor Munkácsi Gerászim jelentették, miszerént ők mint az oláh nemzet vidéki részének az napra egyben gyűlni határozott egyéneinek követjei, azért jöttek hozzám, hogy 1ször adják tudtomra azt, mi szerént ők az nap délután a városi görög egyesült hitűek tanodái épülettyében nyílt gyűlést szándékoznak tartani, 2or hogy azon gyűlés a gyanúsítástól ment maradjon, magam, mint a város kormányzó tisztje, személyesen jelennék meg köztök, én az elsőt tudásul vettem. az utóbbit pedig mint a törvényes rendel szemben nem állót, és már aggodalomba esni siető magyar polgárság megnyugtatóására szolgálót, megígértem, s rövid időre újabb küldöttség által értesítettvén a gyűlés nevedekéséről, magam mellé vett városi tanácsi iktató Fűzi Samuval a gyűlésbe meg jelentem, hol a) kezdettől fogva végig jelen lévén kitűnő tisztelet jelekkel fogadtattam, b) a rész szerént görög egyesült és nem egyesült papokból és tanítókból, úgy a vidéki oláh felekezet intelligensebb egyéneiből mintegy 80 számú gyülekezet által elnöknek kiáltatván közelebb Kóvár vidékéről ide származott Buttyán János nevű görög egyesült hitű ügyvéd. Ez c) előre bocsátva azt, hogy a jelenkori események rendin a köz és értetlenebb nép megnyugtatóására és illő csendben marasztására szükség lévén az ő sorsa könnyebbitéséről is gondoskodni, felolvasott egy magyar nyelven készített több pontú petitiót, melly a mint nyilatkozott, az ő jelenlétében közelebről Kolosvárt tartott oláh nemzeti nagy gyűlésben készítettett, s minden a honbeli oláh felekezetekkel megesmertetni, közössé tétetni határozatott, mely felől azt is nyilvánította: hogy a kolosvári nagy gyűlés kívánatára a fogarasi püspök öméltósága által nagy méltóságodnak is bémutatattott, és a mellyet az említett elnök Buttyán János által leírta ezenrel ide mellékelni bátor vagyok.⁴ d) Ezen petitiók oláh nyelven is híven tal mácsoltatván a jelen voltak által nem csak elfogadtatott, sőt némely kinevezett biztosok által az egész vidéken minden egyesült és nem egyesült görög egyházakban az illető népek tudására ki hirdettetni és eljuttatni határozatott, egyszermind a két görög egyházi számos papok becsületjekre fogadott kezesség vállalás mellett ígéretet tettek a köz népek csendben leendő tartása felől, s e végett a közel fekvő Zaránd megyei papokat is illő átírásokban meg találni határozták. Mellyeknek elvégzése után, a felséges uralkodó, nagy méltóságod és az én éljeleztetésem között a gyűlés eloszlott, és én haza tértem.

3or. Királyi táblai volt írnok, már mint értettem feleskedett ügyvéd Popovics Péter folyó hó 4én hazaérkezett, de magát még semmi részbe nem tüntette ki.

4er. Némely a múlt Martius hó 29én tartott közgyűlésről elmara-dott tárgyak feletti tanácskozás végett tegnapi napon viszont közgyű-

lést tartatván, ennek kezdete előtt a nép szónok 13 pontokban foglalt petitiót adott a tekintetes nemes tanácshoz a végett, hogy azok, mint a nép közös kívánatai, köztanácskozás végett a közgyűlésnek tüzessenek elejébe, mellyek feletti tanácskozás a holnapi napon is tartandó közgyűlésben végeztethetvén bé, azonnal terjedelmesen fog nagy méltóságod és a felséges Királyi Fő Kormányzék eleibe fölterjesztetni.

5ör. Mind ezen megnyugtatóknak tetsző körülmények közepette és szinte minden órában, hol a szomszéd Zaránd és Hunyad megyékből, hol más hon részéből nyugtalanító hírek szárnyalván, s a várostól csak 2 órányira fekvő Topánfalva és Bisztra nevű helységekből olá gyűlések tartása felöli hírek érkezvén, s e mellett itt benn a városban is, mind az egyesült, mind a nem egyesült görög hitű oskola tanítottok, intelligensebb ifjak és oskolabeli számos gyermekek csak is kék és fehér színű szalag jelt hordván fejtyűjeken, s többfelől rosra magyarázható szó ejtések is tapasztaltatván, tiszta meggyőződéssel és igazsággal írhatom, s bátor vagyok jelenteni azt, hogy a városnak magyar felekezetű része felette meg nagyon rémulve.

Mellyekhez képest, megfontolva azt, hogy az 1784 beli nép-zendüléskor mit szenvedett ezen a magyarságtól merőbe elszigetelt város, hogy az akkori zendülés is az ezen várossal kétfelől szomszédos helységekből Topánfalva vidékéről és Zarándból támadt nép és főnökök által próbáltatott el — és másfelől az, hogy bár e város is vészen részt a közteher viselésből, adót fizet s évenként a tárházba a kamarai tized és egyéb jövedelmek mellett egy-egy font aranyot is ad bé, még is a közbátorság és biztosítatás főbb bástyájától, a katonaságtól messze földre elszigeteltetve, csak gyenge önerejére van bízatra. A mái napon ez iránti több számú városi tanácsosokkal tartott értekezés és szigorú megfontolás következtében, bátor vagyok nagyméltóságod kegyes atyai szívéhez azon fiúi bizodalmas és alázatos esedezéssel járulni, és reménykedni az iránt, miszerént az ezen városban és környékén lakó csak néhány száz magyarok élet, vagyon és polgári jóllét felölli haladék nélkülli biztosítatása végett főkormányzói hatalma, magossan lebegő lelke, bölcsessége szerént és a körülmények lehetőségéhez képest méltóztasson atyailag rendelkezni, s mint hogy az most létünket környező veszély nagyságát kitüntető minden aprólékos és részletes, de egyébaránt aggasztó és érdekes eseményeket, híreket és adatokat leírni sem elég idő, sem mód nincsen — titkos tanácsilag megbízatra jelenik meg nagy méltóságod előtt ezen alázatos jelentésemet benyújtó városi követ atyánkfia, ki szerencsés leszen nagyméltóságodnak az ide le nem írtaakat híven és élő szóval előadni.

Mikor ezen alázatos tudósítasomat estvéli fél kilenc óra tájba végezném, érkezik hozzám a helybeli királyi bánya mester, ki a másolatba ide mellékelt tudósítatását⁵ közlé velem, azon jelentéssel, hogy ezt ő hozzája éppen e percben hozták a verespataki követek, mi hasonlólag egy erős tanúja lévén a fennebb leírt helyheztetésünk veszellyességének, bátor vagyok meg újítani fennebb tett alázatos esedezésemet.⁶

Továbbra is alázatos méjj tisztelettel maradván nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Abrudbányán 1848ba Aprilis 6án

Laborfalvi Nagy Károly
fő bíró

Preainălțimea voastră conte și guvernator suprem!
Domnul meu milostiv!

Mă conformez milostivei dispoziții¹ a preinălțimii voastre nr. 562 E. din 24 martie trecut, și îmi exprim considerațiile mele umile referitoare la: indicațiile care au menirea de a preveni în acest oraș mișcări și agitații burgheze de genul celor ce se petrec actualmente în mai multe părți; supravegherea scribului de la Tablă, originar de aici, potrivit ordinului din 30 martie nr. 632 E²; supravegherea neîntreruptă și vigilentă a populației de rînd și îndeosebi a celei românești de către funcționarii din subordinea mea, pentru a preveni mai ales printre români instigările și îndemnurile la răscoală, corespunzător milostivei ordonanțe prezidiale din 3 a lunii curente nr. 667 E.

Mă incumet și mă grăbesc a vă raporta cu onoare și umil respect în legătură cu situația generală locală următoarele:

1. De la raportul meu umil din 31 a lunii trecute nu s-au ivit nici un fel de mișcări civile³ [pînă în ziua de 3 a lunii curente];

2. În ziua de 3 a lunii curente, cu prilejul tirgului săptămînal, au apărut în orașul nostru într-un număr neobișnuit de mare persoane de vază din satele cămării regale vecine Cîmpeni; aceasta a stîrmit la început un viu interes; în după-amiaza zilei pomenite s-au prezentat în fața mea preotul unit din Roșia Montană, Simion Balint și cantorul ortodox al orașului, Gerasim Muncaci; ei mi-au comunicat că au venit la mine în calitate de trimiși ai persoanelor de naționalitate română din acele părți pentru: 1. a-mi aduce la cunoștință, că în după-amiaza zilei de atunci intenționează a ține o adunare deschisă în clădirea școlii unite din oraș; 2. a mă ruga în calitate de funcționar diriguitor al orașului să mă prezint personal între ei pentru ca întrunirea lor să nu provoace dubii. Eu am promis să particip după ce am luat la cunoștință înștiințarea, întrucît am considerat că nu contravine cu ordinea legală și slujește la liniștirea cetățenilor unguri, care au început să deznădăjduiască. La scurt timp după ce am fost anunțat că adunarea sopenste, m-am prezentat la ședință luînd pe lingă mine pe înregistratorul consiliului orașului, Fûzi Samu. a) M-au primit manifestînd o deosebită stimă și am fost prezent la adunare de la început pînă la sfîrșit. b) Adunarea a fost constituită din aproximativ 80 persoane, parțial din preoți și învățători uniți și ortodocși, precum și din alte persoane inteligente ale bisericii române din regiune. Președintele ei a fost proclamat avocatul unit Ioan Buteanu sosit recent de prin districtul Chioar. c) Dînsul a declarat în prealabil, spre a liniști poporul de rînd neinstruit și spre a-l menține în liniște cuviincioasă, că este nevoie să se întreprindă acțiuni pentru ușurarea soartei sale, în conformitate cu evenimentele actuale. A dat citire unei petiții în limba maghiară alcătuită din mai multe puncte. Potrivit declarației sale petiția a fost redactată la marea adunare națională românească ținută recent la Cluj, unde a fost și el prezent. Acolo s-a hotărît ca ea să fie adusă la cunoștință [ambelor] confesiuni române din țară spre aprobare. În legătură cu ea a mai declarat că în urma dezideratului mării adunări de la Cluj a fost înaintată înălțimii voastre de către preasfinția sa episcopul de Făgăraș. Pomenitul președinte Ioan Buteanu mi-a dat-o s-o copiezi. Profit de prilej și mă incumet a o anexa aici⁴. d) Această petiție a fost tălmăcită fidel și în limba română. Cei prezenți nu numai că au acceptat-o, dar au hotărît să o facă cunoscută prin emisari numiți și să o aducă la cunoștința

poporului prin citirea ei în toate bisericile unite și ortodoxe din întreaga regiune. Totodată, numeroșii preoți ai celor două biserici, au promis să mențină poporul de rînd în liniște, dîndu-și în acest sens cuvîntul de onoare. Mai mult, au hotărît ca în acest scop să trimită o adresă și preoților din comitatul vecin Zarand. După terminarea celor de mai sus, adunarea s-a dizolvat cu ovaționarea maiestuosului monarh, a preainălțimii voastre și a mea. Apoi eu m-am întors acasă.

3. După cum am mai amintit, fostul scrib la Tabla regească, avocatul atestat Popovici Petru, a sosit acasă în 4 a lunii curente, dar personal n-a întreprins încă nimica.

4. În schimb, ieri s-a ținut o adunare generală pentru dezbateră punctelor nediscutate la cea din 29 a lunii martie trecut. Înainte de începerea ei, oratorul poporului a înminat o petiție în 13 puncte. Petiția cuprinde dezideratele comune ale poporului și este adresată onoratului consiliu nobiliar pentru a o supune în fața adunării generale spre dezbateră publică. Consfătuirea privind cele menționate ar putea să se termine cu prilejul adunării generale ce se va ține și mîine. Voi informa imediat despre ea în *extenso* atît pe preainălțimea voastră cît și pe maiestuosul Guberniu regal suprem.

5. În mijlocul acestor împrejurări aparent liniștitoare se răspîndesc ceas de ceas zvonuri alarmante fie din comitatele vecine Zarand și Hunedoara, fie din alte părți ale patriei. Din localitățile Cîmpeni și Bistra care se află la 2 ore de oraș au sosit știri despre ținerea adunărilor românești. Pe lîngă aceasta, aici, în interiorul orașului, învățătorii școlii unite și ai celei ortodoxe, tinerii mai inteligenți și numeroși copii de prin școli poartă pe pălării cu exclusivitate panglici de culoare albastră și albă. De asemenea se pot constata în mai multe locuri și expresii ce se pot interpreta defavorabil. Pe drept cuvînt, pot scrie din convingere curată și mă încumet a raporta că partea de confesiune maghiară a orașului este foarte neliniștită.

Trebuie ținut seama că în 1784, cu prilejul răscoalei populare, acest oraș a avut de suferit datorită izolării lui de maghiarime. Revolta de atunci a fost declanșată de popor și căpetenii din regiunea Cîmpeni și Zarand, ambele vecine cu orașul. Acest oraș contribuie la purtarea sarcinilor comune. El plătește anual impozite. În plus mai predă cîte o livră de aur și varșă la tezaurariat zeciuala cămării precum și alte contribuții. Totuși el rămîne izolat la o mare depărtare de armată, care este principalul bastion al securității publice și al siguranței, fiind lăsat să se bizuie pe slabele sale puteri. În legătură cu cele arătate mai sus am ținut astăzi consfătuiri și am chibzuit îndelung cu mai mulți consilieri ai orașului. Mă încumet să mă adresez cu umilă implorare pioasei inimi părintești a preainălțimii voastre și sper că spre asigurarea vieții, averii și bunăstării civile a celor citeva sute de vieți ungurești care locuiesc în oraș și împrejurimi o să binevoiți a dispune în concordanță cu puterea de guvernator și cu înțelepciune. Nu e timp și posibilitate a descrie toate evenimentele, știrile și datele care înfățișează amănunțit și detaliat amploarea pericolului ce ne amenință existența. Va veni însă la înălțimea voastră deputatul orașului, concetățeanul nostru, cu împuternicirea de consilier secret. El vă va înmîna acest umil raport și vă va relata prin viu grai cu fidelitate preainălțimii voastre ceea ce aici n-a fost descris.

Tocmai cînd era să termin această informare, seara pe la orele nouă și jumătate, a sosit la mine maistrul montanistic din localitate.

El mi-a oferit raportul pe care-l anexas aci în copie⁵. Specific că acest raport i-a fost adus de către trimișii din Roșia Montană. El constituie o puternică mărturie a situației noastre periculoase pe care am descris-o. De aceea îndrăznesc încă o dată să reinnoiesc umila mea cerere mai sus menționată⁶.

Rămîn în continuare cu respect adinc și umil servul supus al preainălțimii voastre.

Abrud, 6 aprilie 1848

Laborfalvi Nagy Károly
jude suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 743/1848. Foto: 2 519—2 523.

¹ V. doc. 45.

² V. doc. 122.

³ V. doc. 164.

⁴ Anexa reprezintă, ca și în cazul doc. 144, manifestul tinerimii române din Cluj. Pentru conținutul manifestului v. doc. 159.

⁵ V. doc. 203.

⁶ Pentru măsurile luate de Guvernium pe baza acestui raport, v. doc. 228. Cf. doc. 195, nota nr. 2.

203

[Roșia Montană, 6 aprilie 1848].

Tekintetes Királyi Bánya Mester Úr!¹

Oly mozgalmak mutatkoznak, és oly vészes hírek szalángólnak, melyek mint bizonyos kútfőből eredettek — aggodalomba hozzák az egész bányász közönséget, ezeknek jókori megelőzése és a köz jó biztosítása azt kívánja, hogy a tekintetes bánya mester úr mint közvetlen előljárónk, dirigens tisztünk — a holnapi napra itten Verespatakban okvetetlenül meg jelenni és telyes nép gyűlést tartani méltóztassék². Mire bizodalommal is kérvén, maradunk a tekintetes bánya mester úrnak alázasos szolgálai

Thót István

Végh János

Jánki György

Molnár János

idős Vinkler János

Gagyí Pálfi János

Ebergényi Sándor

idős Jánki József

Kornya György

Székely András

Gruber Jósi

Neimer Samu

Füzi Sándor

Gruber József

Stimate domnule maestru montanistic regesc!¹

Au apărut mișcări și circulă tot feluri de zvonuri. Întrucit provin din surse sigure provoacă neliniștea întregii comunități montanistice. Pentru a o preveni și a asigura liniștea publică e necesar ca stimatul domn maestru montanistic să binevoiască a veni neapărat aici la Roșia

Montană pentru a ține o adunare populară, în calitate de șef direct și funcționar diriguitor al nostru². Vă adresăm rugămintea cu încredere și rămânem servii umili ai stimatului domn maestru montanistic.

Thót István
Végh János
Jánki György
Molnár János
Vinkler János senior
Gagyí Pálfi János
Ebergényi Sándor

Jánki József senior
Kornya György
Székely András
Gruber Józsi (József)
Neimer Samu
Füzi Sándor
Gruber József

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 743/1848. Foto: 2 527.

¹ Datarea pe baza doc. 202 la care această scrisoare a fost anexată.

² Cf. doc. 195, nota nr. 2.

204

Bistra, 6 aprilie 1848.

Méltóságos Liber báró Fő Ispány Úr!

Idei április 4ikén estve arról értesültem, hogy Topánfalván is mi után Abrudfalván tartattak, április 6án gyűlést szándékoznak tartani, melynek meg akadályozására két regiust megtanáltam, mi szerént az elsőbb szereplőket komollyan intsék meg, hogy járásomba gyűléseket ne tartsanak; ezt a regiusok meg is tették, s az arra tett feleleteket alázatos tisztelettel *A* betűvel jegyezve ide mellékelni bátorkodom¹. A regiusok feleletén kívül, amint az ide *B* betű alatt mellékelte írományból² bölcsen látni méltóztatik nagyságod, magok a megintettek is tulajdon kezek alá írásával hitelesített feleletet is adtak, melybe úgy nyilatkoznak, hogy semmi gyűlést nem tartanak, mert azt már Abrudfalván a Tövissy Gergelly szolgabíró úr járásába tartattak, hanem a közelebbi ország gyűlésre bé adandó kérelmet akarják alá íratni az emberekkel, s ha valaki nekik abba gátot kívánna vetni, a következősekről nem lesznek felelősök, az ellen esetben életökkel kezkeskednek, hogy járásomban semmi lázadás nem lesz, hanem bé várják a következő országgyűlés eredményeit, melyre mint némellyek pottyagatták, több ezeren az országból nem mint rossz akarók, hanem mint alázatosan könyörgők szándékoznak meg jelenni. Ezen tárgyról bátorkodom még a *B* alatti bizonyítvánhoz csatolt záratékat is nagyságoddal alázatos tisztelettel közleni, valamint egy Abrudbányán kezembe került kérelmököt tárgyazó pontokat is.³ Április 6án Topánfalván a dis unitum templom cintermébe közel 500 ember vala egybe gyűlve s verespataki lelkész Balint Simon s szószolló Butyán János beszédet tartának az egybe gyűlt nép tömegnek, biztaták jobb jövődövel, lelkekre köték az engedelmességet földes uraság s köz igazgatás iránt, s feljegyezték neveiket a bé adandó kérelem mellé csatlandókat. Ezen alkalommal ottan jelen volt cameralis ispán Lázár György s ellenőr Moga Demeter. S azok előtt a nép egy lélekkal kötelezé magát, hogy csendesen bé várják a következő ország gyűlés eredményeit. Itten ezen gyűlésen április 5ike estvé-

jén nem tudom honnét Topánfalvára került felső vidrai ifiú Jánk Ábrahám tabularis cancellista is megjelent, de tudtomra még eddig semmi botránkoztatót nem beszélt s nem cselekedett. Bisztrán is az unitus lelkes Fodor János ugyan az nap beszédet tarta a népnek s engedelmes-ségre intve mondá, hogy a dolgok mikénti ki fejlődését várják a közeledő ország gyűléstől. S ezeknek is föl jegyeztetek neve, én mind ezeket meg akadályozni kéréssel, jó remény biztatásával hiába törekedtem, fel lépni pedig kevés megyei szolgálaimmal, kik ha engedelmeskedtek volna is, nem volt tanácsos, mert a népet csak ingerültségbe hoztam volna, s a mellett a kevesebb szám legyőzetett volna, egyszóval semmi jó eredményt az afféle fel lépéstől várni nem lehetett. Amint a topánfalvi kis bíró nékem jelenté, a környékbe minden faluba ki szándékoz-nak szállani a sokszor emlegetett veres pataki lelkész Bálint Simon és Butyán János. Az így fel tűzött népet lépéseibe nem gátolhatom, arra erőm nincs, s annál fogva azzal talám nagyobb zavart is okoznék, s életemet vagyonommal együtt veszélyeztetném. Cél szerű lenne, a két püspökséget, értem oláh püspökséget, fel szállítani, s felelet terhe alá tenni, ha az országba valami zenebona üti ki magát, s felelet terhe alá rossz, ha Jánk Ábrahámot a járásból ítélő mestere visszahívna Vásár-hellyre, mert én ezen szerep vivők egyike személyéhez is nyúlni nem merek zenebona okozása s ön veszedelmem nélkül. Mind ezek mellett minden ember engedelmeskedik, szolgálatba jár, s el tökélet határo-zata s fel téte a lévén, hogy az ország gyűlés eredményeit békén s nyugalomba várja meg, nagy reménységem vagyon, hogy ezen járásba semmi zenebona vagy lázadás magát ki nem fogja ütni, s ha mit nem hiszek, valami ollyas volna készülöben, ügyes fel vigyázó embereim lévén, azt jókora meg fogom tudni, s arról nagyságodat tudósítani kö-telességemnek esmérem — alázatos tisztelettel maradván nagyságodnak alázatos szolgálja

Bisztrán Aprilis 6an 1848a

Bisztray Jóseff
szolga bíró

Inălțimea voastră domnule liber baron comite suprem!

La 4 aprilie a.c. seara am fost înștiințat că se intenționează a se ține la 6 aprilie a.c. și la Cîmpeni o adunare asemănătoare cu cea de la Abrud-sat. I-am rugat pe cei doi asesori onorifici să-i avertizeze *imediat pe cei ce ar intenționa să participe la ea ca în plasa mea să nu țină adunări*. Asesorii onorifici au și procedat în acest sens. Îndrăz-nesc să anexez cu umil respect răspunsurile obținute aici sub litera A¹. După cum poate să observe marea voastră cu înțelepciune din hirtia anexată aci sub litera B² asesorii onorifici nu s-au mulțumit să reproducă răspunsurile, ci au dat avertismente personale. Răspunsurile au fost întărite cu iscălituri proprii. Din ele reiese că nu vor ține nici o adunare, deoarece a avut loc una în prealabil la Abrud-sat în plasa judei nobiliar Tövissy Gergely. Ei intenționează doar să culeagă iscă-lituri de la oameni pentru petiția ce va fi înaintată proximei Diete. Dacă cineva ar intenționa să-i oprească au declarat că nu vor răspunde de urmări. În schimb garantează cu viețile lor că în plasa mea nu va fi nici o răzmeriță. Ei vor aștepta rezultatele proximei Diete. După cum reiese din vorbele unora intenționează să se prezinte la ea din

țară mai multe mii, dar nu în calitate de răuvoitori, ci ca umili petiționari. Referitor la acest subiect mă încumet a aduce la cunoștința măreției voastre cu umil respect și clauza anexată actului sub B, precum și punctele³ descrise în cererea lor care mi-a parvenit de la Abrud-sat. La 6 aprilie în incinta bisericii ortodoxe din Cîmpeni au fost adunați aproape 500 de oameni. Preotul din Roșia Montană, Simion Balint, și Ioan Buteanu, purtătorii lor de cuvînt, au rostit discursuri în fața populației adunate, încurajînd-o cu un viitor mai bun. Au îndemnat-o la supunere față de neameșime și administrație și i-au insuflat încredere într-un viitor mai bun. Am notat numele lor spre a le anexa cererii pe care o înaintez. Cu acel prilej a fost prezent șpanul camerar Lázár György și controlorul Dumitru Moga. În fața lor poporul a făgăduit unanim că va aștepta în liniște rezultatele proximei Diete. La amintita adunare a fost prezent și tînărul cancelist de la tablă Avram Iancu din Vidra de Sus. El a apărut la Cîmpeni în seara de 5 aprilie, nu se știe de unde. Nu am fost informat să fi vorbit sau să fi săvîrșit ceva alarmant. Tot în aceeași zi, preotul unit Ioan Fodor a rostit o cuvîntare poporului la Bistra. Și el a îndemnat la supunere și i-a cerut să aștepte de la proxima Dietă deznodămîntul lucrurilor. S-a notat la fel și numele acestuia. Eu în zadar m-aș fi străduit prin rugăminți și îndemnuri să-i împiedic și să mă împotrivesc cu puținii mei slujbași comitatensi. Chiar dacă aceștia mi-ar fi dat ascultare, nu ar fi fost consult, deoarece aș fi pricinuit enervarea poporului. Pe lîngă aceasta fiind inferiori la număr ar fi fost învinși. Într-un cuvînt, nu s-ar fi putut aștepta nici un rezultat bun de la o asemenea împotrivire. După cum mi-a raportat judele locțiitor din Cîmpeni, mult menționatul preot din Roșia Montană, Simion Balint, intenționează să se deplaseze împreună cu Ioan Buteanu în toate satele din împrejurimi. Nu sînt în stare să împiedic în acțiunile sale poporul astfel înfierbîntat. Nu am forțe pentru aceasta. De fapt aș pricinui numai o dezordine și mai mare și mi-aș periclita viața și averea. Ar fi oportun ca cele două eparhii românești să fie somate și făcute răspunzătoare în cazul în care în țară ar izbucni vreo revoltă. Nu ar fi rău nici dacă Avram Iancu ar fi rechemat din plasă la Tirgu Mureș de către protonotarul său. Eu nu îndrăznesc să mă ating de persoana nici unuia dintre acești fruntași fără a pricinui o răscoală și a mă pune în pericol. În pofida celor arătate, fiecare om se supune, își prestează muncile și este ferm hotărît să aștepte în pace și calm rezultatele Dietei. Sper foarte mult că în această plasă nu va izbucni nici o tulburare sau răscoală. De s-ar pregăti așa ceva ceea ce nu cred, dispun de persoane de pază foarte abile astfel că voi afla la timp și voi raporta înălțimii voastre. Rămîn cu umil respect servul umil al înălțimii voastre

Bistra, 6 aprilie 1848

Bisztray József
jude nobiliar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond G. Pr., nr. 802/1848. Foto: 128—131.

¹ V. doc. 195.

² V. doc. 196.

³ V. anexa doc. 196 și 202.

Braşov, 6 aprilie 1848.

Des Tit. Nationscomes Hochwohlgeboren

Vom 6ten April 1848

Unter 1. d.M. Zahl 426 geruhte Euer Hochwohlgeboren mir bekannt zu geben daß hochderselbe in glaubwürdigen Berichterstattungen die Stimmung der Walachen im hiesigen Districte für eine bedrohliche angezeigt und zur Begründung dieser Behauptung auch 4 Punkte angegeben habe.

Wie ich gleich die feste Überzeugung habe, daß wir hier von den Walachen nichts zu befürchten haben, indem sich wie auch einzelne Glieder dieser Nation hier und dort mißgestimmt finden, doch im allgemeinen keine drohende Miene ausspricht, Seine Hochwürden der Herr Bischof auch durch die unterhabenden Geistlichen kräftig auf die Erhaltung der Ruhe unter den Walachen einwirkt, so kann es doch leicht geschehen, daß Übelgesinnte, welche das Volk aufzureizen suchen sollten, es gelingt unter dem gemeinen Volk besonders den Proletariern Unruhe herbeizubringen. In dieser Befürchtung hatte ich denn auch den Antrag bei dem Löblichen Magistrat gemacht die im Jahr 1809 mit höchstem Befehl errichtete, während dem langen Frieden aber eingeschlafene Bürgergarde wieder ins Leben zu rufen und um die Bürgerschaft welche in den Jahren 1809 und 1817 damit daß ihnen die Officiere von den Regimentern gegeben wurden höchst unzufrieden waren zum Eintritt in dieselben leichter zu vermögen, den Vorschlag gemacht daß sämtliche Oberofficiere durch das Corps aus ihrer Mitte der Commandant aber aus dem Magistrate der Adjutant aber aus dem Secretariate sei, die Unterofficiere endlich nur von den Compagnien bestellt aus ihrer Mitte frei erwählt werden sollten, welcher Vorschlag auch vom Magistrat und Communität angenommen worden. Weswegen der von der Wohlloblichen Nationsuniversität diesfalls festgesetzte Punct hierorts ohne Widerspruch zu finden nicht wird beobachtet werden können.

Was die zur Begründung der Behauptung von einer bedrohlichen Stimmung der Walachen angeführte Befürchtungen betrifft, so erlaube ich mir zur Beweisung, daß der Herr Berichterstatter wohl nicht ganz richtig informiert worden sei, gehorsamst zu berichten und zwar l. die verweigerte Aufnahme der Walachen beim Magistrat in die Communität und bei den Zünften.

Es haben nun in der letzten Zeit 2 walachische Juristen Szeke-rian und Gyeorgye Ion das Ansuchen um Aufnahme unter die Magistratssecretaire gebeten welchen aus Rücksicht der Landesgesetze laut welchen nur zu den recipierten Nationen und Religionen sich bekennende Individuen zu Beamtenstellung zugelassen werden können, die Aufnahme verweigert werden müßte, weswegen der erstere an die Hohe Landes- und dann auch an die Höchste Hofstelle recurirt, ohne daß von der letzten Stelle bisnoch eine Entscheidung erlassen. Zur Aufnahme in die Ortscommunität (das solches hinsichtlich der Stadtcommunität je verlangt worden sei, ist mir nicht bekannt) und in die Zünfte wurde die Bedingung gemacht, daß die betreffenden Individuen deutsch sprechen, lesen und schreiben können, weil in den diesfälli-

gen Versammlungen die Verhandlungen in dieser Sprache geführt wurden.

Als in dem letzt abgehaltenen Landtage die Klage der beiden walachischen Herrn Bischöfe die bei den ungarischen und Szekler Ständen einen so großen Anklang fanden, daß dieselben die Verhandlung dieser Klagen für den nächsten Landtag fest bestimmt haben, glaubte der hiesige Magistrat und Communität, daß es besser sein würde den Walachen einige Concessionen aus freyem Willen zu machen als es ihnen von den Schwesternationen zuerkant werden sollte, welche der Nation wider Willen aufgedrungen würde und machte noch im Monat Dezember der Hochlöblichen Nationsuniversität diesfalls einen Vorschlag, damit diese Concessionen von der gesamten Nation angenommen und dem Fürsten zur Bestätigung unterbreitet werden möchte. Daß den Walachen Concessionen beantragt worden, ist denselben schon bekannt geworden und man kann sagen, die bessern warten den Erfolg des gemachten Vorschlags ab und die geringern haben jetzt Arbeit und Erwerb. Alle sind somit ruhig.

Eine Erklärung welche Herrn Districtsrichter von dem walachischen Herrn Bischof gegeben, daß nämlich der Magistrat beschlossen Szecherian gleich aufzunehmen, welche Behauptung durch die Rekurse widerlegt wird, da Szecherian vor Bekanntwerdung des gefaßten Universitätsbeschlusses nicht zur Praxis zugelassen werden kann, Szecherian aber schon hieher gekommen ist um den Eid abzulegen, bei dessen Verwandten und Bekannten ein Aufregung hervorbringen, welche sich wie ich hoffe durch die demnächst den Walachen von der Hochlöblichen Nationsuniversität zu bewilligenden Conzessionen behoben werde.

Der zweite Punkt war: der Umstand, das wenige Holz welches den Bauern für den Winter bewilligt von diesen bis jetzt nicht vollständig habe eingeführt werden können und nunmehr vom Forstinstitute zu seinem eigenen Vortheil verkauft wurde.

Hier ist der Berichterstatter ganz irrig belehrt worden. Es handelt sich hier nicht vom Landvolk, welchem da wo Waldungen sind das erforderliche Holz von den Ortsbeamten zum häuslichen Brand verarbeitet wird, so auch nicht von den Oberstädter Walachen welche die in der Nähe gelegenen Waldungen zu ihrer Beholzung benützen dürften, sondern von der Altstädter Bevölkerung. Die Sache verhält sich folgendermaßen: zu Anfang des nun glücklich verstrichenen Winters wurde fast kein Holz auf den hiesigen Platz gebracht weil die Klauenkrankheit unter dem Hornvieh herrschte, wodurch der Preis desselben über die Maßen in die Höhe ging. Die Communität drang darauf man solle Holz herbeischaffen und verfiel endlich auf den Gedanken eine eigene Holzwirtschaft in einer Stadtwaldung anzulegen und der Bürgerschaft das Holz nur für die Entstehungskosten und Fuhrlohn zu verabfolgen. Es wurde sofort unter der Aufsicht einer Commission eine beträchtliche Quantität gefällt, welche aber weil sich keine Fuhrleute für Bezahlung fanden, nicht hieher gebracht werden konnte trug man den Altstädter Zugviehwirten an, das Holz Klafter für Klafter hereinzubringen aber hierzu wollten sie sich nicht herablassen und verlangten vielmehr man solle ihnen eine Waldung anweisen, welche sie nach Belieben zum Holzschlag benützen könnten. Dieses Gesuch wurde zuerst dem Forstmeister und dann mit dessen Erklärung der Communität zur gutachtlichen Äußerung mitgetheilt. Hiedurch ist eine Auf-

regung bei den gesamten Altstädter Blumenauer Bevölkerung entstanden welche sich durch eine willfahrende Erledigung ihres Gesuches in den nächsten Tagen sich heben wird.

3. Die Nichtpublicierung einer gewissen den Walachen sehr günstigen Gubernialverordnung vom Jahr 1847.

Im Jahr 1847 ist keine derartige Gubernialverordnung für sie gesandt worden, wohl aber im Jahr 1846 vom 23ten Jänner Zahl 10998/1846. Diese ist zwar nicht publiciert aber unterm 24ten März 1846 Magistratzahl 488 den Kreisinspectoren zur Verständigung der betreffenden Ortschaften mitgeteilt worden. Eine Publication dieser h. Verordnung mag wohl aus den Gründen für überflüssig erkannt worden sein, weil die befraglichen walachischen Inwohner dieser Districtsorschaften den ihnen ertheilten Bescheid erhalten aus welchem sie das anbefohlene ersehen können, übrigens dürfte diese Unzufriedenheit sobald der Punkt 1. berichtet Concessionen gemacht werden, sich ganz heben.

Endtlich 4. Die Bebürdung der Walachen der Siebendörfer aus Anlaß eines verlangten Wochenmarktsprivilegiums mit einer homagial Taxe von 1622 Gulden Conventionsmünze.

Hier scheint der Herr Berichterstatter nicht ganz richtig instruiert zu sein, indem sich die Sache folgendermaßen verhält.

Seit einiger Zeit hatte sich in Csernátfalu der sonst auf den Dörfern am Sonntag übliche Markt mit Victualien an jedem Montage zu einem ordentlichen Wochenmarkte gebildet, wohin aus Háromszék auch verschiedene Manufacte, besonders aus gegerbtes Leder gebracht wurden; diesen Markt wollte die hiesige Communität als Grundherr nicht leiden weil er zu Praevaricationen hinsichtlich des Verkaufs von Manufacten einiger Zünfte diene. Es träten sonach die Walachen von Csernátfalu und Hoszufalu zusammen und erwirkten sich des Einspruchs der hiesigen Communität als Grundherrn ohngeachtet, ein Privilegium für Abhaltung eines ordentlichen Wochenmarktes. ließen solches auch, jedoch nicht in gesetzlicher Form durch Tabularcancelisten publicieren, und erheben Markttaxen. Weil das Publikum des Dafürhaltens war, daß die Erhebung der Markttaxen wohl nicht den Unterthanen sondern den Grundherren zuständen wurde um zu ersehen ob die Csernátfalver nicht etwa in dieser Erhebung ermächtigt wurden dem betreffenden Dominialinspector aufzugeben das Privilegium abzuverlangen *um solches dem Magistrat zur Einsicht vorlegen zu können, oder in solches wenigstens einzusehen und zu berichten ob ihm in diesem Privilegium auch das Recht Markttaxen abzunehmen ertheilt worden sei ohne daß derselbe jedoch diesem Auftrage entsprechen konnte, weil, wie er berichtet, ihm das Privilegium nicht vorgezeigt werden wollte.*

Weil die Communitaet das Verlangen stellte das Privilegium im gesetzlichen Wege zu bestreiten, so wurde die Exmittierung 2r Tabular Cancellisten zur Vollziehung einer collateral Inquisition darüber ob und wie dieses Privilegium erwirkt: und die Publicatio desselben geschehen sey erwirkt welche, nachdem 12 Individuen größtentheils aus Hoszszufalu den vorgeschriebenen Zeugen Eid nicht ablegen wollen. von den 2 Canzellisten das Separatum executionale erwirkt und nachdem sie solches erhalten von den selben, die im Gesetze diesfalls vorgeschriebenen Strafe exequirieren wollen, jedoch nur von vieren den Betrag von 320 f. 5x C.M. erhoben haben, weil die übrigen sich aus gewiesen nicht straffällig zu seyn.

Das Verlangen des Publici die Csernatfalver Gemeinde des erhaltenen Privilegiums wegen gerichtlich zu belangen dürfte dieselben, besonders den wallachischen Theil, sowie auch die als Zeugen vorgerufenen Hosszufalver allerdings mißmuthig gemacht haben, doch dürfte dieser Umstand nicht einen Aufstand herbeiführen, da die ungrische Bevölkerung dieser Dörfer hiebei wenig oder garnicht interessirt, die wallachische aber größtentheils in der Wallachey bei ihrem Viehe sich befinde.

Euer Hochwohlgeboren werden hieraus die Ueberzeugung zu schöpfen geruhen, daß die Meinung der Wallachen im hiesigen Distrikt nicht so bedenklich ist, daß irgend ein Aufstand zu befürchten wäre, wenn nicht etwa Aufwiegler die hiesige Proletarier zu Unruhen bewegen welchen sich dann auch andere anschließen könnten.

Womit ich die Ehre habe etc. etc.¹

Concept. Arh. St. Braşov. Fond. Acte revol. 1848—1849, nr. 103. Foto: 11 226—11 229.

¹ Cf. doc. 147; vezi și *Siebenbürger Wochenblatt*, 1848, nr. 29.

206

Lugoj, 6 aprilie 1848.

1848 évi April 6-án nemes Krassó megye részéről Lugos mező várossában Jakabffy Kristóf első al ispán úrnak elnöklete alatt, báró Bruckenthal Mihály, Marsovszky István, Asboth Lajos, Fogarassy Balázs, Szende Zsigmond, Petrovits Tivadar, Marko János esperes, Balogh László, Piácsek Pál, Májer Ferenc, Pattyánszky György, Gyika Szilárd, Asboth Moritz, Asboth Adolf, Leitner Dávid, Szepessy Ignác, oravitzaibányászi ülnök, Palikutsévnyi Péter, Pászku Miksa, Milánkovits Gergely, Moys Antal, Csákányi Ferenc, idős s ifjabb Szivós Pál, Fojodits Pál, báró Fechtig Ármánd, mindnyájan táblabírák, Orbok Erneszt hadi fő, Joánovits János honi fő, Czompo Mihály és Kiss Ferenc al adó szedők, Melzer János számvevő, Marsovszky László, Pausz István, Papházy János főszolgabírák, báró Fechtig Károly fő, Marsovszky György első, Jakabffy Miklós másod, Kasits Károly, Jankovits János, Pettko Lajos tiszteletbeli aljegyzők, Szende Béla fő, Áthanasievits Sándor al, Athanasievits György, Zakariás Sándor, Pászku Fülöp tiszteletbeli alügyészek, Leitner Josef, Litsek Zsigmond, Kámenszky Ignác, Szende László, Gyorgyevits István, Lévai Antal, Andrejevits Lázár, Delvo Frigyes, Szerényi Antal szolgabírák, Faur János, Frullo Miklós, Fejér Josef eskütek, Milénkovits György, Pallay Ágoston, Brenner János, Gergely Károly, Szabolczky Antal ügyvédek, Mauks Zsigmond, Szivós Lajos, Fogarassy Tivadar, Markovits Imre, Vlád Alajos ügyvéd, Adler Károly, Lakatos N. Sculthéthy Ede, Hajnitsek Gusztáv magán tanító, Farkas Károly, Láday János, Szivós Miklós, András, Szél Károly, Rätz Czirják, Tornya Albert, Léway János várnagy, Tápay István, Faur Josef, Scultéty Károly, Ozeczky János, Izsák Sándor, Vantsa János, Jankovits János, Udrea Konstantin, Frummer Zsigmond, Szende Kálmán s több uraknak tisztességeknek, és a népnek osztálykülönbség nélküli tettleges

hozzájárulásával tartott helyhatósági rendkívüli közgyűlés alkalmával elnök al ispán úr éljen kiáltásokban nyilvánult élénk örömmel fogadtatván, nyájasan üdvözlötte a nagy számmal egybeseregletteket; s előterjeszté, miképp a jelen rendkívüli közgyűlés a nemzet szeretve tisztelt miniszerelnöke hivatalos rendeleteinek kifolyása lévén, annak fő teendője leendő: a köz teherviselésről, papi tizedről és úrbéri viszonyok megszüntetéséről az országos rendek által előterjesztett és a kormány által már elfogadott törvény cikkelyeknek, úgy szintén az országos karok és rendek nyilatkozatának választmányok útján leendő kihirdetését meghagyó miniszerelnöki rendeletnek mimódoni foganatosítandása.

Előterjeszti továbbá elnök úr, hogy azon rendelet következtében, a közlött irományokat gyorsan kinyomatván, azokat a tegnapi napon meg is kapta:

Végre előadja, hogy a karok és rendek kívánságához képest még egy néhány köz érdekű tárgy is kerül szőnyegre.

A fennebbieken összpontosult előterjesztése után illedelmes tisztelettel fölkeri a közgyűlést, hogy minden a tárgyhoz szorosan nem tartozó, s félre értékre alkalmat nyújtható kitéréseket s mellékes érdekeket háttérbe szorítva, édes hazánk s ezzel szoros kapcsolatban álló megyénk közjavát s felvirágozását elősegítendő, minden erőt egyesíteni annál is inkább méltóztassék, mivel csak közös egyetértésünk s együvé munkálásunk által oldhatandjuk meg, célhoz vezetőleg a nagyszerű föladatot, mellyre hivatva vagyunk. Egyéb iránt magát a karok és rendek kegyeibe, szíves bizalmába, mellekkel őt eddigis megajándékozzák a mellyeknek — mind drága kincseknek — további bírhatásáért buzog — alázattal ajánlja.

Felolvastattak s minden észrevétel nélkül meghitelesítettek a folyó évben február 26-a, január 17, martius 20 és 24-i tartott kis gyűlések jegyzőkönyvei, a mint itt következnek.

169. Felolvastattak ezután az ország miniszer elnökének folyó évi Martius 17, 22 és 23-án kelt' elnök al ispán úrhoz intézett hivatalos levelei és ennek fenneb érintett csatolmányai:

169. Mielőtt azonban ezek érdemleges tanácskozás alá vétettek volna, tett s lelkesedéssel elfogadott indítvány következtében köz értelemmel végzésül kimondatott: hogy a jelen helyhatósági közgyűl[és]ben, rang és osztály különbség nélkül mindenki — ki a törvény nyelven magát kifejezhetni képes, szólhatási és szavazhatási joggal bírjon, melly egy értelműleg hozott határozat folytan, az alkotmány sáncain addig kívül álló, most nyert jogaikkal élve a tanácskozásokban tetteges részt is vőnek.

Ezután a miniszer elnöki rendeletnek folytában és értelmében az elnöki előterjesztés folyamataiban említett, törvény cikkelyek kihirdetést eszközöndő választmányok alakítására kerülvén a sor, ezeknek tagjaiul, és pedig a lugosi kerületben báró *Bruckenthal Mihály* és *Marko János* lugosi görög nem egyesült esperes, a remeteibe *Patyánszky György* és *Leitner Dávid*, a temesibe *Petrovich Tivadar* és *Balogh László*, a prebuliba: *Piacsek Pál* és *Gyika Szilárd*, a bégaiba: *Fogarassy Balázs*, *Vlád Alajos*, a baraiba: *Milankovits Gergely* s idősb *Szivós Pál*, a fatsetibe: *Atánaszievits Péter* esperes és *Milencovits György*, marosi: *Fazekas Mihály* plébán[os] és *Pászku Miksa*; a kossovaiba: *Pántzéli Károly* és *Pártenie Grujeszku* szintyesi plébán[os], a boksányiba: ifjú *Szivós Pál* és *Szepessy Mihály* oravicai igazgatósági ülnök, a krassóiba: *Karátszonyi Antal* esperes és *Athánaszievits Sándor*, a resicaiba: *Szende Béla* és

Pászku Fülöp; az oravicaiba: *Vuja Ignác* esperes és *Balázs Zsigmond* titoknok, a szászkaiba: *Kiss János* és *Smidt Eugen*, majdányiba: *Asboth Móric* és *Jagodits Pál* urak

az illető *törvényes bizonyoságnak* földes úrnak, és a nép kebeléből a bizottmányok által választandó néhány népszerűséggel bíró alkalmas egyének hozzájárultával — küldetnek ki, — oda utasítatván fő s al szolgabírák: hogy erről a földesuraságokat rögtön értesítsék.

E jegyzőkönyvnek meghitelesítése alkalmával többek részéről elő terjesztett: miként a kérdésben forgó s már kinyomatott törvény cikkelyeknek oláh nyelvre lefordítása nem egészen hű, hogy továbbá az oláh fordításban lényeges nyomtatási hibákis csúsztak be, s így azok mint a magyar eredetit híven vissza nem tükröző, a nép között ki nem osztathatók, minek folytában nehogy a hibás fordítású törvény cikkeknek a nép kezei közti forgása által félremagyarázásokra nyujtassék alkalom, ugyan azért *Jakabffy Kristóf* első al ispán megbízatik, hogy az eredeti törvény cikkeknek telyesen hű lefordítását és rögtöni kinyomatását eszközletbe vehén, mihelyt azokat megkapja, a kerületi választmányoknak átadja, mellyeket a választmányok minden haladék nélkül illető kerületeik helységeibe a nép között szétszórtani fogják.

Mi már a többször érintett törvény cikkelyeknek helységenkénti kihirdetésével és megmagyarázásával megbízott kerületi választmányok miképpen eljárulásának részletes utasításbani körülírását illeti, ennek foganatosítására báró *Bruckenthal Mihály* elnöklete alatti, *Fogarassy Balázs*, *Piacsek Pál*, *Pászku Miksa*, *Asboth Móric*, *Balogh László*, *Gyika Szilárd*, *Pausz István* főszolga bíró és *Jakabffy Miklós* másod al jegyzőből álló választmány küldetik ki, és pedig olljátán utasítással, hogy ebben kiküldetésében még ma eljárulandva javallatát a holnapi napon előterjessze, hogy érdemben a kerületi választmányokat célszerűen utasítani lehessen.

180. sz. *Popovics István* verseci görög nem egyesült pöspök ő nagysága folyó év március hó 30-án kelt levelében a bogsáni áttérési eset és a görög nem egyesült lakosoknak tulajdonához tartozó templomnak a bányászi hivatal által történt törvénytelen elfoglalását említvén miután az érintett lakosok a nagyméltóságú Királyi Helytartó Tanácshoz folyamodván, legott 13.852 szám alatt azon határozat hozatott, hogy a megye által e választmány a tárgy megvizsgálására kiküldetvén, a templom átadása iránt intézkedjen, ő méltósága tehát a maga részéről a vizsgálathoz az oravicai esperest, *Vuja Ignác* és a szentszéki ügyvéd, *Nesics György* urakat kinevezvén, kéri a törvénytelenül elfoglalt templomnak az megrendelt vizsgálat nyomán teendő visszaadását megrendelni.

Panajoth Miklós s több N[émet] bogsáni lakosok szinte a kérdéses templom elfoglalása iránt vizsgálatra s azután annak visszaadását megrendelni.

180. Miután köztudomás szerint a Bánya Bogsáni görög nem egyesült templomnak a görög egyesült valláson lévőknek átadása minden megyei bejelentés és befolyás nélkül az ottani bányászi tisztség által történt, ez pedig a nagyméltóságú Királyi Helytartó Tanács intézvényei ellenére, mely az áttérési esetekben megyei választmány működését rendelné már magában a végre felsőbb rendeletekbe ütköző lenne, ugyan azért *Papházy János* főszolgabírónak meghagyatik, hogy az érintett elfoglalt templomot, iskolát s ezekhez tartozandókat a birtokban volt görög nem egyesült v[állású] lakosoknak adja át.

Ezalkalommal előadatván, miszerint a legnagyobb igazságtalanság volt eddig az, hogy akkor, midőn egy nem catholicus községnek nagyobb része a catholica vagy görög egyesült vallásra áttért, a kisebb számban lévőkől az egyház elvételét s ez annál inkább, mivel ellenkező esetben, ha tudniillik a catholica vallásból a nem catholica vallásra történt az áttérés, a catholicus bár kisebbségben maradt rész templomát megtartotta, nevelni ezen igazságtalanságot azon körülmény, hogy a catholicus egyházait a kamara, a nem catholicusokét pedig magok a községek saját erejeből építették. Indítványoztatott tehát, hogy most, midőn a vallásbeli egyenlőség kimondatott, mindazon kormányi intézkedések, melyek az áttérést szabályozzák, eltöröltessenek, és elvül egyszer mindenkorra kimondassék, hogy ha vallások bármelyikéből más vallásba áttérés történik, az egyházok sohasem adassanak át a többségre emelkedött résznek; — mely indítvány közhelyességgel elfogattatott, és ezen jövődő esetekbeni zsinór mértékül szolgálendő végzés járásbeli fő és alszolgabíráknak kiadatni rendeltetik.

197. sz. Gróf Battyhány Lajos a felelős magyar minisztérium elnöke folyó év április hó 2-án Pozsonyban 213. sz. a. kelt levelében előadja, mikép kellőleg értesülvén arról, hogy a Királyi Helytartó Tanácstól e megyében áttett azon intézkedés, mely szerint a Bánya Bogsáni nem egyesült hitfelekezeti községnek az egyesült román hitűek részére elfoglalt egyháza az illetőknek visszaadatni rendeltetik, mindeddig teljesedésben nem vétetett, az új kormányzat rendszeréből folyó felelőség terhe alatt tehát haladéktalan kötelességébe teszi e megye törvényhatóságának ezen intézkedés végrehajtását, az az, az érintett egyháznak az illető B[ánya] Bogsáni nem egyesült hitfelekezeti község birtokában leendő visszahelyezését, mely törvényesen elrendelt végrehajtásnak nem reméllett halogatásáért, s az abból ne tén szarmazandó rendbomlásokért az illető törvényhatóság tisztai kart edgyütt és egyenkint annál szorosabb felelőség alá helyezetteti, minthogy az átalakulás és újrendszeri behozatal e fontos szakában a siker és közérdek kívánt szerencséje, főleg az egyetemes béke és rendszerűség megővésétől feltételeztetik.

197. E közgyűlés folyamat alatt előfordult ugyan e tárgyban 180. szám alatt kelt végzés fonálán, minister elnök ő méltósága válaszoltatni fog, miszerint noha a fennebbi rendeletbe idézett nagyméltóságú helytartó tanácsi intézkedés e megyéhez eddig nem érkezett, verseci püspök ő méltósága felszólítása a N[émet] Bogsáni görög nem egyesült lakosoknak folyamodványa következtében az ottani görög nem egyesült vallásúak a görög egyesült vallásúak birtokában volt egyházat minden hozzá tartozandóságokkal együtt miután annak elvétele felsőbb rendeletek ellenére e megyének minden befolyása és bejelentése nélkül történt ugyanazon görög nem egyesült v[allású] lakosoknak visszaadatni rendeltetett, s a mint illető tisztviselőjeinek erélyességében bízva e megye hiszi, a templom visszaadása ez ideig már eszközöltetett is.²

La 6 aprilie 1848 în oraşul de cîmpie Lugoj din nobilul comitat Caraş a avut loc adunarea extraordinară a autorităţilor locale sub preşedinţia primului comite suprem Jakabffy Kristóf. La ea au participat: baronul Bruckenthal Mihály, Marsovszky István, Asbóth Lajos, Fogarassy Balázs, Szende Zsigmond, Petrovici Teodor, Marcu Ioan proto-pop, Balogh László, Piáček Pál, Meyer Ferenc, Pattaynszky György, Chica Constantin, Asboth Moric, Asboth Adolf, Leitner Dávid, Szepesy Ignác asesor montanistic din Oraviţa, Palikutsévnyi Péter, Pascu Maxim,

Milánkovits Gergely, Moys Anatl, Csákányi Ferenc, Szivós Pál senior și junior, Fojodits Pál, baron Fechtig Ármánd, toți asesori onorifici, Orbok Erneszt perceptor prim de impozite militare, Ioanovits Ioan perceptor prim din localitate, Czompo Mihály perceptor secund, Kiss Ferenc perceptor secund, Melzer János contabil, Marsovszky László, Pausz István, Papházy János juzi nobiliari; baron Fechtig Károly notar suprem, Marsovszky György notar prim, Jakabffy Miklós notar secund; Kasits Károly, Jankovits János [și] Pettko Lajos notari adjuncți onorifici, Szende Béla procuror prim. Athanasievits Alexandru [procuror] secund, Athanasievici Gheorghe, Zakariás Sándor [și] Pascu Filip viceprocurori onorifici; Leitner József. Litsek Zsigmond, Kámenszky Ignác, Szende László, Ghiorghievici Ștefan, Lévai Antal, Andrejevits Lázár, Delov Frigyes, [și] Szerényi Antal juzi nobiliari; Faur Ioan, Frullo Miklós [și] Fejér József jurați; Milénkovits György, Pallay Agostton, Brenner János, Gergely Károly [și] Szabolczky Antal avocați, Mauks Zsigmond, Szivós Lajos, Fogarassy Tivadar, Markovits Imre, Vlad Aloisiu avocat, Adler Károly, Lakatos N., Sculthéthy Ede, Hajnitsek Gusztáv învățător particular, Farkas Károly, Láday János, Szivós Miklós [Szivós?] András, Szél Károly, Rátz Czirják, Tornya Albert, Léway János comandantul cetății, Tápay István, Faur Iosif, Scultéty Károly, Oczeky János, Izsák Sándor, Vancea Ioan, Jankovits János, Udrea Constantin, Frummer Zsigmond, Szende Kálmán. Împreună cu alți domni care aveau diferite funcții și imputernicire efectivă, fără deosebire de clasă a poporului, l-au întimpinat pe președinte, domnul vicecomite, cu expresii de bucurie exprimate prin strigăte de „să trăiască”. El îi saluta jovial pe cei adunați în număr mare. Apoi informează că prezenta adunare extraordinară este urmarea decretelor oficiale ale prim-ministrului iubit și stimat al națiunii [maghiare]. Misiunea ei principală va fi aplicarea legilor propuse de stările și ordinele [privilegiate] ale țării și acceptate de guvern cu privire la: purtarea comună a sarcinilor, desființarea zeciuiei preoțești și a relațiilor urbariale. A mai făcut cunoscut că ordonanța prim-ministerială a dispus ca declarația stărilor și ordinelor pe țară să fie enunțată prin organe alese. Domnul președinte anunță în continuare că în urma ordonanței pomenite a tipărit în grabă scriptele în cauză, care au fost primite de dînsul în ziua precedentă. În sfîrșit, arată că în conformitate cu dezideratele stărilor și ordinelor vor mai fi dezbătute cîteva puncte de interes comun.

După propunerile sus-menționate roagă cu respect cuvincios adunarea generală să nu aducă în discuție interese personale neesențiale; să elimine tot ceea ce nu aparține strîns de subiect; să lase la o parte subterfugiile care ar putea să pricinuiască interpretări greșite; să promoveze prosperarea patriei dragi [maghiare] și în strînsă legătură cu ea interesele comune ale comitatului nostru; să binevoiască a-și uni toate forțele cu atît mai mult cu cît numai prin înțelegere comună și colaborare reciprocă se poate realiza din mers țelul și sarcina măreață la care sîntem chemați. Dealtminteri se recomandă cu plecăciune grației stărilor și ordinelor [privilegiate], confidenței lor generoase, cu care a fost și pînă acum onorat. Totodată le asigură că se străduiește să le păstreze ca pe adevărate comori.

În continuare au fost citite și aprobate fără nici o observație procesele verbale ale micilor adunări din 17 ianuarie, 26 februarie, 20 și 24 martie anul curent.

169. S-au citit de asemenea scrisorile prim-ministrului țării adresate primului vicecomite în 17, 22 și 23 martie anul curent¹; la fel anele sus-pomenite.

169. Dar înainte ca ele să fi fost supuse unor dezbateri în adunarea generală prezentă a autorităților locale s-a făcut și s-a acceptat cu însuflețire propunerea de a se proclama hotărârea ca toți, care se pot exprima în limba legii, să aibă dreptul de a lua cuvântul și de a vota fără deosebire de rang și clasă. Hotărârea s-a adoptat în unanimitate. Astfel, cei ce au fost ținuți până în prezent în afara cadrelor constituției, acum s-au putut folosi de drepturile obținute și au participat efectiv la dezbateri.

S-a ajuns apoi la constituirea comisiilor menite să popularizeze legile în sensul decretului prim-ministerial pomenit cu prilejul propunerii prezidiale. Au fost aleși ca membri, în cercurile [electorale]: Lugoș, baronul *Brukenthal Mihály* și protopopul ortodox *Ioan Marcu*; Remetea, *Patyánszky György* și *Leitner Dávid*; Timiș, *Petrovici Teodor* și *Balogh László*; Brebu, *Piacsek Pál* și *Constantin Ghica*; Bega, *Fogarassy Balázs* și *Aloisiu Vlad*; Bara, *Milankovits Gergely* și *Szivós Pál senior*; Făget, protopopul *Atanasievici Petru* și *Milenkovics György*; Mureș, capelanul *Fazekás Mihály* și *Micșa Pascu*; Coșova, *Pótzéli Károly* și *Partenie Gruescu* capelan din Sintești; Bocșa, *Szivós Pál junior* și asesorul de la direcțiunea [montanistică] din Oravița *Szepessy Mihály*; Carașova, protopopul *Karátsonyi Antal* și *Alecsandru Atanasievici*; Reșița, *Szende Béla* și *Filip Pascu*; Oravița, protopopul *Ignat Vuia* și secretarul *Balázs Zsigmond*; Sasca, *Kiss János* și *Eugen Schmidt*; iar în cercul Maidan, *Asbóth Móric* și *Jagodits Pál*. Ei vor fi trimiși la fața locului după ce vor obține consimțământul de legalizare a nemeșilor respectivi ca persoane apte, cu popularitate, alese din sânul poporului de către comisii. Juzii nobiliari supremi și juzii nobiliari vor primi dispoziția de a-i înștiința imediat pe domnii de pământ despre aceasta.

Cu prilejul aprobării procesului verbal de față mai mulți au obiectat că traducerea în limba română a legilor în discuție și a legilor tipărite până în prezent nu este tocmai fidelă; că în traducerea românească s-au strecurat și greșeli esențiale de tipar, încît ele nu oglindesc cu fidelitate originalul maghiar; că nu se pot distribui astfel în popor pentru ca legile traduse greșit să nu prilejuiască o falsă interpretare în popor. De aceea primul vicecomite *Jakabffy Kristóf* a primit împuternicirea de a proceda la traducerea absolut fidelă a legilor originale și de a le tipări de îndată ce i se vor înmîna, urmînd să le predea comisiilor cercuale. Comisiile le vor distribui poporului în localitățile cercuale respective fără întîrziere.

Pentru elaborarea unor instrucțiuni detaliate privind modul cum să procedeze comisiile cercuale însărcinate cu enunțarea și explicarea legilor pomenite de mai multe ori în localități s-a întocmit o comisie sub președinția baronului *Brukenthal Mihály*. Membrii ei sînt: *Fogarassy Balázs*, *Piacsek Pál*, *Micșa Pascu*, *Asbóth Móric*, *Balogh László*, *Constantin Ghica*, prim-judele nobiliar *Pausz István* și vicenotarul *Jakabffy Miklós*. Ea trebuie ca încă azi să-și îndeplinească misiunea, iar mîine să înainteze propunerea. În felul acesta comisiile cercuale vor putea fi îndrumate spre îndeplinirea menționatului scop.

Nr. 180. În scrisoarea sa din 30 martie a.c. măreția sa episcopul ortodox de Virșeț, Popovici Ștefan a pomenit despre cazul de convertire din Bocșa [Vasiovei] și despre ocuparea ilegală de către oficiul montanistic a bisericii ce aparținea localnicilor ortodocși. Intrucît localnicii păgubiți s-au adresat preainaltei Locotenente regale, s-a adoptat imediat hotărîrea nr. 13 852. Pe baza ei comitatul va trimite la fața locului o comisie pentru a cerceta situația și a adopta măsuri în vederea predării bisericii. Din partea episcopiei măreția sa l-a numit pentru cercetare pe protopopul de Oravița Ignat Vuia și pe avocatul sinodului Georgi Nesić. Episcopia pretinde să se procedeze la retrocedarea bisericii ocupate ilegal pe baza anchetei ordonate. Totodată cere să fie interogați în legătură cu ocuparea bisericii în cauză Panaiot Nicolae și alți localnici din Bocșa Vasiovei după care să se dispună retrocedarea ei.

180. După cum este îndeobște cunoscut biserica ortodoxă din Bocșa Vasiovei a fost predată de către oficiul montanistic celor de religie greco-unită fără vreo hotărîre sau înrîuire a comitatului. Aceasta este în opoziție cu procedurile preainaltei Locotenente regale. Chiar dacă s-ar recurge la însăși sancționarea comisiei comitatense, astfel de cazuri de convertire ar leza dispozițiile superioare. De aceea se ordonă ca prim-judele nobiliar Papházy János, să predea locuitorilor de religie ortodoxă în calitatea lor de foști proprietari, biserica, școala, și anexele lor.

Cu acest prilej s-a menționat că și pînă acum s-a comis o maximă nedreptate, în cazurile cînd celor rămași în minoritate li s-a luat biserica prin trecerea unei comune ortodoxe la religia catolică sau greco-catolică. În cazuri contrare, și anume atunci cînd convertirea s-a produs de la religia catolică la cea ortodoxă catolicii și-au păstrat biserica deși constituiau o minoritate. Nedreptatea de față este accentuată și de circumstanța că bisericile catolice au fost construite de cămară, pe cînd cele necatolice au fost ridicate de comune prin propriile forțe. S-a propus ca acum cînd s-a declarat egalitate confesională să se sisteze orice acțiune guvernamentală care reglementează convertirile. S-a propus de asemenea o dată pentru totdeauna, principiul ca bisericile să nu fie predate niciodată părții ajunse majoritare atunci cînd se realizează o convertire de la o religie la altă religie. Această propunere a fost acceptată în unanimitate, ca decizie. Ea va servi pe viitor ca model. S-a hotărît să fie transmisă prim-juzilor nobiliari și juzilor nobiliari de la plăși.

Nr. 197. În scrisoarea sa din 2 aprilie a.c., trimisă de la Bratislava președintele responsabil al guvernului ungar, contele Batthyány Lajos arată că a fost amplu informat despre ordonanța Locotenentei regale adresată comitatului [Caraș]. Conform acesteia se ordonă comunei Bocșa Vasiovei de religie ortodoxă să retrocedeze celor în cauză biserica ocupată de românii greco-catolici. Pînă în prezent ordinul nu a fost adus la îndeplinire. De aceea, în conformitate cu responsabilitatea emanată de sistemul noului guvernămînt [Batthyány] se obligă jurisdicția acestui comitat să execute fără întîrziere pomenita ordonanță și să reazeze comuna ortodoxă Bocșa Vasiovei în posesia bisericii pomenite. El atrage în mod sever atenția oficiului jurisdicției respective asupra responsabilității integrale și personale atît pentru tergiversarea executării dispoziției legitime cît și pentru eventualele dezordini ce se vor ivi din acest motiv. Succesul importantei etape a transformărilor și a introducerii

noului sistem, cerut de interese comune depinde mai ales de apărarea păcii generale și a ordinii.

197. În decursul prezentei adunări generale s-a mai pomenit acest subiect cu prilejul moțiunii nr. 180. Înălțimii sale prim-ministrului se va da răspunsul că, pînă în prezent decizia consiliului înaltei Locotenente pomenite în ordonanța de mai sus nu a parvenit comitatului; confiscarea bisericii s-a petrecut în pofida ordonanțelor de sus și fără vreo înrîurire și decizie a acestui comitat; pe baza somației înălțimii sale episcopul de Virșeț și a cererii populației de religie ortodoxă din Bocșa Vasiovei de a li se restitui fosta proprietate împreună cu toate anexele ei de către greco-catolici, s-a ordonat retrocedarea ei acelorași locuitori de religie ortodoxă; comitatul speră și exprimă încrederea că retrocedarea bisericii s-a și realizat pînă în prezent de către funcționarii avizați².

Original. Arh. St. Lugoj. Arh. comitat. Severin. Protocoale, 1848. I, f. 162—166, 183—184, 202.

¹ V. doc. 10, 16, 31 și 151, nota nr. 1.

² Comitatul a trimis Ministerului de Interne un extras al procesului verbal al adunării comitatense extraordinare în legătură cu conflictul dintre el și direcțiunea minelor de la Oravița. V. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 187/B. Foto: 11 902—11 903.

207

25 martie/6 aprilie 1848.

Domnule!

Evenimentele din Franța se văd a nu fi făcut la boieri nici o impresie, sau că doară se prefac. Prietenul nostru zice „ei se pare că sînt destinați a să supune soartei subjugației care de mult îi amenință și sînt cum am zice abgestumpft für jede Freiheit, dar mi se pare altfel, căci ascultă:

Un student de la Radu Vodă anume Vernescu face alocuție la tovarășii săi pentru revoluția din Franța, și Iancu Manu îl duce la poliție și îi dă 50 de nuiele bune fără nici o cercetare.

În cancelaria Visteriei se deprind vreo cițiva scrietori cu descrierea¹ unei poezii ce iarăși cerculează prin București și aceștia se scot din slujbă și se palmuesc preste urechi de Iancu Manu. Iată strofa dintîi:

Un tiran cu nas mare
Și la suflet mic
A strins la obștească adunare
Spre a țării perzare
Tot oameni de nemic

Poliția opri a purta stilette și a fuma țigări pe uliți. Se aude că la un Otel niște străini ar fi deșertat o sticlă de șampanie pentru sănătatea republicei franțeză. Iancu Manu aleargă și-i spune la Vodă ce-i [lect. probabilă] recomandă liniște!?

Românii care prevedeau o alianță între Austria și Rusia, în privința Italiei să tem de moarte, că rușii vor face invazie în Moldo-România, zicînd că acestora ar sta atunci calea deschisă pînă la Constantinopol. Vestea însă despre căderea lui Meternih îi cătrăniră pînă la rănunchi, și își perdură cumpătul. Aceasta ajunsă în București la 22 martie sara prin scrisoarea fraților Gherman, carii și fură poftiți deloc la Palat, unde în 23 dimineața se afla și Timoni și Cotzebue. Consulul Franței luă insemnele regești și puse celi ale republicii.

Obșteasca adunare primi contribuția de acțiune și mări contribuția patentelor grozav. Se aude că cît curînd se vor alege episcopi proformo, căci ei sînt denumiți: la Buzău Filotei, la Argeș Ficariu, mitropolit la Rîmnic, Nifon.

Un scandal mai amar decît al lui Iani se întimplă iarăși în Departamentul justiției. Un nu știu cine serdarius avu a se arăta în 2 martie la curtea apelativă (Tagsatzung), dar el ceru de la ministru dreptății Băleanu un urlaub de 14 zile la Focșani. Aceasta o dă și scrie prezidentului Văcărescu (furtună) să prelungească termenul. Asta bagă hirtia în buzunar și necompărînd serdarius la vreme, îl acuză în contumacie. Băleanu se cătrănește și cere hirtia îndărăt, necăpătînd-o însă vrea să închidă pre serdarul Costache Bălan ajutoriu la curtea apelativă, sare însă Văcărescu, și nu-l lasă, apoi merge la Departamentul justiției și strigă hoți, hunțfuți și blăstămați. Băleanu dă să scapă și o cearcă la Vodă. Directorul [Ion Filipescu?] se ascunde. Vodă interveni și se făcu pace. Frumoase lucruri și bune a da peste cap Guberniului.

Depeșele către Guizo și m.s. — încetară. Consulul franțez scrie privat cu peceată roșie (pînă acum neagră). Boala de vite tot mai ține colo-colo, măi virtos în județul Rîmnic, Dolj, Teleorman și Vlașca. La drum cum aud, vor începe a-l dură la 1a april, petrișu pe drumul făcut și podurile s-au dat cu mezat și după ce vor isprăvi pînă între Prahova și vor face și pod acolo, vor merge la Orăștia. La noi e cu atît mai rău și mai desfundat drumul de țî groază să te duci la el. Alta nimic.

25/3. 1848.

V[asici]

Original. Bibl. Acad. R.S.R. București. Ms. rom., nr. 1 003, f. 12—13.
Foto: 27 688—27 690; *G. Bariț și contemporanii săi*, vol. II, p. 17—19.

¹ Multiplicarea.

Viena, 7 aprilie 1848.

In dem zur beliebigen Einsicht geneigten 'Rückschluß... mit folgendem Berichte vom 30. v.M.N. 100/109 zeigt der Commandirende General von Siebenbürgen an, daß in Folge der letzten Pariser Revolution und der hierortigen Ereignisse, auch in der Wallachei eine bedenkliche Bewegung hervorgebracht worden ist und die Absicht *einer* Parthei

dahin gehen soll die *gesammte* wallachische Nation zu vereinigen und ein neues *Dacisches* Reich zu gründen.

Da der größte Theil der siebenbürgischen Bevölkerung der *Wallachischen* Nation angehört und in einem noch ziemlich gedrückten Unterthan Verhältniss steht, so besorgt der Kommandirende, daß durch Emissäre der Wallachischen Umtriebs Parthei, auch auf die Wallachen in Siebenbürgen und Ungarn, aufwiegelnd eingewirkt werden könnte, und hat in dessen Folge sich sowohl mit dem siebenbürgischen Herrn Landes Gouverneur, als auch mit dem Banatischen Generalkommando in das entsprechende Einvernehmen gesetzt, und auch seiner Seits alle den Umständen entsprechenden Verfügungen getroffen, um einentheils von allen weitem Ereignissen immer sogleich in die Kenntniss zu gelangen, und um andernteils, allenfallsige Unordnungen sogleich noch im Entstehen möglichst unterdrücken zu können.

Obwohl man nicht zweifelt, daß dem löblichen Ministerium über die Verhältnisse in der Wallachei von der k.k. Agentie in Bukarest die offiziellen Anzeigen zugegangen seyn werden, so hält man es doch für nöthig, auch die Ansichten des Kommandirenden von Siebenbürgen über die möglichen Folgen der Bewegungen in der Wallachei für Siebenbürgen zur Kenntniss Eines löblichen Ministeriums um so mehr zu bringen, als seinem Bericht auch eine Anzeige des mit den Verhältnissen in der Wallachei sehr genau vertrauten Tömöser Contumaz Direktors, Dor. Vaszits zuliegt, welcher über die taktlose Regierung unter dem Fürsten Bibesco ein sehr bedenkliches Bild entwirft.

Wien, am 7. April 1848

An Ein löbliches k.k. Ministerium
der äussern Angelegenheiten

Zanini
Feldmarschall

Original. Arh. St. Viena. Fond Staatskanzlei Türkei VIII. Karton 32, Mappe 15. Kolonisierung. Prés. nr. 110. Xerox: 19 830—19 832.

209

Mediaş, 7 aprilie 1848.

Măria ta prealuminate și preasînțite d[oam]ne episcoape!
Domnule preamilostiv patron și părinte!

Părințieasca povățuire a mării tale¹ din 23 mart[ie] a.c. nr. 655 cu adenc fiiesc sentiment primindu-o, după a mea puținica pricepere o am asemenat și cu circulariul și cu faptele ce aici întreprind sașii și am mișlocit de românii din Mediaş au dat în scris numai aici închisul răspuns sașilor în ziua de astăzi, carele l-au primit cu adencă tăcere; și asemenea răspuns „oraliter“ au dat întru acestea 3 zile trecute toți românii uniți și neuniți laolaltă, că acum nu le taie prin cap a se deschilini, în toate orașiele districtului acestuia Aczel, Berthau, Mosna, Șeica Mare și Mică, batăr că și cu sila au fost strîmtorați și amenințați; și pe lîngă toate innădușirile cite le-au pus lor sașii, că adecă: „vor avea reu mare de la unguri că-i vor iobăgi, de la muscani că-i vor tirăni, și că vor avea a se stremuta în Țiera Romanească etc.“ Totuși

s-au păzit pîna acum cu mare rabdare așteptînd cum că de la înaltele locuri, cum pentru recrutație au primit ordine sanatuase, așa și pentru această însărcinare la timpul seu vor să primească iară de guberniu și în[ălțatul] împărat nu se deslîpesc odată cu vieția!

Deci sașii de aici astăzi cu solemnitate în mișlocul pieței și-au înființat a sa garda-națională ca de 100 persoane și-au denumit ofițerii și i-au salutat și au început a se decora cu cocarde tricolore: roșiu, alb, venet, și nu verde.

Însă nu în toată sasiunea merge lucrul asemenea, pentru că în Sighișoara aud că românii cu solenitate s-au împreunat cu sașii.

Eu prea luminat maria ta, pe zi ce merge mai serios mă aflu îndatorat a cugeta de soartea noastră și necazul ce-l vădesc sașii, că nu ne unim cu denșii la singura lor provocație, îmi vadește cumcă de ne-am fi unit noi acum, iei doua dobenzi mari ar fi securat:

a) Cumcă ar fi dat de mincinoasă rugămîntea vladicilor, fiindcă a mîna plînapuținția nu este și maria sa Moga au murit, iară d[omnul] Șaguna tot cu d[omnul] „Comes“ se șioșotesc și precum înțieleg tot mai iactiteza „că va documenta cumcă românii neuniți în Pamentul Regiu sunt mulțiemîți cu soartea lor“.

b) Cumcă în dieta venitoare, sașii ar fi avut razim bun, cumcă ungurii de frica românilor trebuie să-și lese constituția aristocratică și să se unească cu Ungaria, iară sașii nu și-ar lasa a sa pentru că românii în pamentul lor sasesc sunt mulțiemîți; și sub acest înțieles au și redicat garda națională pentru că constituția lor fiindcă se lovește cu cei noua a provinciilor ereditarii, n-are lipsa de stratformare, ci numai de garda carea-i una din condițiile esențiale a constituțiilor și așa de vor și avea voe de a amagi și pe români cu ceva tot după a lor voe vor remine îndosiți și apuși. Iată așa mă îboldește pe mine cugetul deînlauntru! Ci tatal saracilor, cel ce înalție din starea pre cel mișel va turbura toate planurile lor! Și pentru noi se arata un venitoriu mai fericit, numai se poștește și noi să ostenim.²

Ce dară vom face mai nainte de dieta? Eu din parte-mi ieu îndrasneala a proiecta următoarele:

„Ca pentru rugamîntea așternuta dietei în carea cauza românilor din scaune s-au pus cu mare adencime, acum pana în Paști, cu iuțeală care se cuvine să se adune oarecîteva mii de subscribenți din toate scaunele carii să dee plenipotinția la doi sau patru români sanatoși de cap, carii se înainteze la guberniu aducșia [?] acelia și de aci cu ordine poftite să pășoiasca la Viena unde între propoșițiile Regii ca un lucru esențial să se poștească a se pune aceasta atita cumpanitoare cauza“.

Inse la înființarea lucrului acestuia, aflu cu cale:

1. Ca în toate scaunele, la aceia, cărora ne putem încrede cu o mare iuțeală să se trimiția înștiințare și îndreptare cum se lucre ca pana în 8 zile să fie subscrișiile în Blaj că eu din parte-mi pentru scaunu Medieșului și al Sighișoarei la demandare fac negreșit.

2. Ca pana atunci persoanele alese să fie înștiințate și asigurate cu ajutoriu de calatorie. Ieri sosind șiogaru din Brașiov îmi incredințiează, cum că d[omnul] Popasu l-au poftit pe d[omnul] avocat de acolo Ioan Bran și pe șiogoru de aici ca să iee aceea însărcinare de a primi asupra-și aceasta grea commisie, de va fi și cu voea prea luminat mării tale că din partea densului li s-au apromis cu 300 fl [m.c.] la aceștia ar fi bun și fr[atele] Turc ca să se pue reverenda puțin de lături și să poștească și d[omnul] Balomiri de la Szász Város, sau și alții.

3. Ca rugamintea data dietei din original să se iee în copie și pe langa densa o rugăminte nervoasă la maiestatea sa împăratul să se facă în care să se arete pe scurt starea apusa a românilor în scaune sau chiar în Fundo Regio cu orare că pre cum milioanele de supuși a maiestății sale astăzi varsă lacrimi de mulțumita pentru îmbunătățita starea lor, așa și iobagii Regii sau mai bine ai sașilor să se redice la statu liber constituțional „ut communes usus cum Saxonibus exercent sit necesse“ iară alta rugare să se facă la gubernatorul țierii, pentru dobîndirea primației.

4. La însărcinații să fie datori cu ajutoriul lui d[umne]zeu și al marilor noștri în sarbatorile paștilor a fi în Vienna „quo citius eo melius“ purtînd cu sine strinsa priveghere ca la capii înaintării neamurilor din Ungaria cum e Kossuth și alții se recomende adînc cauza noastră, ca glasul lor să dea pentru noi la timpul seu mari impresii.

Deci prea luminat maria ta iartă-mi înglaceratul cuget! pentru ca doresc ca cînd alții lucra și secera și eu dupe puterea-mi batăr se priveghez.

Iară în maria ta ca într-un mare perinte privesc după d[umne]zeu „omul de carele avea lipsa slabanogul cel ce avuse 38 ani în boală sa (38 a.) și n-aș voi ca „dum Roma deliberat... de nu cumva va se fie profeție cuventul din rugamintea vladicilor „cumcă în dieta de la 1841 sau nescut *mîntuitoriu* carele acum firește ar fi de 7 ani și așa are încă de a crește pana se va consolida în barbat desăvîrșit ca să ne mîntuiască.

Cu acestea perințiesca dispunere așteptînd, părințiescului patrocini-um recomandat ramii al mării sale prea luminatului d[om]nu episcop u.milit

Ștefan Moldovan
administrator protopop
Mediaș

Original. Arh. St. Blaj. Fond. Mitropolia Blaj, nr. 681/1848. Foto: 7 579—7 580.

¹ Pastorală lui Lemeni nu se cunoaște.

² Scrisoarea aparținînd unui cleric, se explică de ce cultivă credința în „bunul împărat“ printre țărani români; la fel se explică și afirmația din prima parte a scrisorii, că românii nu s-ar despărți „odată cu viața“, nici de împărat, nici de Guberniul Transilvaniei. Scrisoarea este interesantă pentru că reflectă acțiunile revendicative ale românilor din scaunele săsești. Reflectă de asemenea unul din mobilurile nobilimii în acțiunea ei de înfăptuire a uniunii: teama de a nu pierde monopolul puterii politice în favoarea românilor odată cu abrogarea „constituției aristocratice“.

Zlatna, 7 aprilie 1848.

Méltóságos Királyi Igazgató Bánya Tanácsnok Úr!

Méltóságod azon szóbeli parancsolatja következtében, melyben kötelességemmé tette volt az ezen vidékbeni oláh mozgalmakról, zendülési szándékról szárnyaló híreket szoross figyelemmel kísérni, s azokról

méltóságodat időről időre értesíteni — szoross kötelességemnek esmérem méltóságodnak egész tisztelettel jelenteni, hogy az ezen alsó zalathnai királyi uradalomban, jöllehet itten is szárnyal a hír, hogy az oláh nemzet — néhány név szerént nem tudható emissariussai által — a népet az oláh nemzet érdekébeni fel lépésre kezdette lázasztani, még eddig elé a leg nagyobb csendesség uralkodék. De egészen ellenkezőleg áll a dolog Abrudbányán s vidékében; itt ugyan is az oláh nemzet minden korú és állapotú tagjai a magyar nemzeti színű szalagok helyett — oláh nemzeti *kék és fehér színű cocárdákat* viselnek meg különböztető jelül. A körösi és zarándi emissariusok jelenlétekben, csak nem minden nap, most itt, majd amott csoportos nép gyűléseket tartanak, s estvénként a templomok és keresztek előtt az eddigelé szokásban volt vallásos énekek helyett oláh nemzeti lázasztó tartalmú dalokat énekelnek, sőt azt is rebesgetik, hogy az általános oláh zendülés határnapjául a húsvéti innepek harmad napja lenne ki tűzve. Ezen elé soroltam aggodalmat gerjesztő hírek igaz voltak felől kezeskedni ugyan nem merék, mert csak köz hírből értesültem felöllek, de hogy nem minden alap nélküliek, onnan merem állítani, mivel bizonyos kútfőből tudom, hogy Abrudbányának minden magyar ajkú polgára rémülésben van, s hogy a városi eskütt közönség a szomorú következésektől tartva, királyi fő kormányzó ő nagy méltóságát a leg nagyobb titokban küldött követe által meg találta, miszerént a fenyegető veszély el hárintása tekintetéből célszerűleg rendelkezni kegyeskedjék.

Melyeknek jelentése után tisztelettel öröklök a méltóságos királyi igazgató bánya tanácsnok úrnak alázatos szolgálja
Zalathnán April 7én 1848

Füzi Ferenc
zalathnai királyi uradalmi tolnok
és alsó uradalmi helyettes ispán¹

Înălțimea voastră domnule director montanistic regal!

Mi-ați poruncit verbal și mi-ați trasat sarcina de a urmări cu se-veritate știrile despre intențiile de răzvrătire, iar apoi de a vă înștiința pe înălțimea voastră din cînd în cînd. Consider ca o strictă datorie a mea a raporta înălțimii voastre cu întreaga stimă, că în domeniul regal Zlatna de Jos pînă în prezent a domnit cea mai mare liniște. Aceasta deși și aici s-a răspîndit vestea că unii emisari ale căror nume nu sînt cunoscute, au început să instige poporul la acțiuni în favoarea națiunii române. Cu totul altfel stau lucrurile la Abrud și în împrejurimi. Aici membrii națiunii române de toate vîrstele și stările poartă ca semne distinctive cocarde naționale românești de culoare albastră și albă în locul celor specifice națiunii maghiare. În prezența unor emisari de pe Criș și din Zaránd ba ici, ba colo, se țin aproape zilnic adunări populare. În fața bisericilor și crucilor se cîntă seara cîntece naționale românești cu conținut instigator în locul celor evlavioase de pînă acum. Se șoptește că s-ar fi stabilit data răscoalei generale românești pentru a treia zi a sărbătorilor Paștelui. Totuși, nu mă încumet să garantez veridicitatea știrilor neliniștitoare pe care le-am înșiruit, deoarece am fost informat despre ele doar din surse nesigure. Îndrăznesc însă să afirm că ele nu sînt cu totul lipsite de temei, intrucît știu dintr-o sursă oarecare, că fiecare cetățean maghiar din Abrud este îngrozit; de asemenea că magistratul orașului s-a adresat înălțimii sale supremului guverna-

tor regal printr-un sol trimis în cea mai mare taină, pentru a binevoi să întreprindă măsuri în vederea înlăturării eficiente a pericolului ce planează amenințător.

Raportînd despre cele de mai sus, rămîn servul umil al înălțimii voastre, domnule director consilier montanistic regal.

Zlatna, 7 aprilie 1848

Füzi Ferenc
grefier al domeniului regal din
Zlatna și șpan suplinitor al
domeniului de jos¹.

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 783/1848. Foto: 104—107.

¹ V. doc. 220, în care Nemegeyi dispune în această problemă.

211

Șumuleu, 7 aprilie 1848.

Felséges Királyi Főkormány Szék!

Folyó hó 5én délelőtti 9 órakor ezen falu kebelében létező tanodabéli ifjúság a mostani korkérdések általi felbuzdult állapotába feles számmal öszve csoportozván, a falu mező kapuja sarkánál felálítva lévő útmutatón találtató sas címert lekapta, illetén meg fontolatlan mozgalom gyökerébenei megfolytására polgári hatóságunk részéről hirtelenbe intézkedés nem tétethetek, minthogy történetesen székünk házánál a kerületi tisztek közül egyik se volt jelen, a hír azonba csakhamar elhatott a tanoda közelébe lévő ezredi igazgatósághoz, ki katonai elvekből vett meg győződésénél fogva ezen tényt — noha ezen kívül az ifjúság semmi kihágást elkövetni hajlandó nem volt — csendháborittásnak tekintvén, annak lecsilapítására rendkívüli katonai felvigyázatot használt fel. A mondott események tudására a sürgető szükséghez képestileg nagyobb sietséggel öszveülve következő nap tisztü ülést tartottunk, honnan ezen 1 Székely Gyalog Ezred kormányzóját, hogy minő át irattal találtuk meg, az ezennel másolatilag ide zártból¹ ki tettzik, s hogy ugyan a nemes ezred kormányzója ezen átiratunkra mit felelt, azt a hasonlólág ide zárt nyilatkozat másolati példánya² tanúsítja, s midőn ezen körülményeket gyors posta útján feljelenteni kötelességünknek ösmertük. egyszersmind nyilvánítjuk, hogy a nemes ezred kormányzója válasz iratában az óhajtott egyet értésnek kijelentései feltűnnek ugyan, s ez terhes körülményeink között szolgál is némi meg nyugtatásunkra, de menyiben a tisztelt ezred kormányzója válosz átiratának szelleme oda megyen ki, hogy az eddigi szokásban lévő katonai egybehúzásokon kívül is katonai elvei és intézvényeinél fogva a kebelünkbeli sorkatonaságot polgári hatóságunkkal folytatandó egygyetértés kikerülésével öszve parancsolni feljogosítva érzi magát, ezen kijelentést hogy lehessen a netalán előfordulható esetekben az ajánlott egygyetértéssel egygyezetni? meg nem foghatjuk.

Mi valamint másolatilag ide rekesztett átiratunkba kifejtettük, most is azon nézetbe vagyunk, hogy a közbátorság fenntartására szük-

séges intézvények minden kivétel nélkül csak közös egyetértésből tétet-
hetnek meg célarányosan és üdv hozólag, mert különben az egy oldalú
katonai fellépés s az elég nem óvatos elsietés ébreszthet fel vissza
hatást, s ez idézheti fel a kedvetlen következményeket; melyekhez ké-
pest midőn feljelentjük, hogy a tanodai előljáróság közbevetése és ke-
zeskedésénél fogva a tanuló ifjak között mindenekben az ez előttihez
hasonló rend s csend vagyon, szokott alázatossággal kérjük a felséges
Királyi Kormányzékét, méltóztasson a közsend fenn tartására szüksé-
gesnek vélt fennebbi intézkedésünköt hathatós befolyásánál fogva kellő
örvényességüké tenni, s erre nézve kiadandó utasító kegyelmes rende-
lete által minden teendőinkre nézve elővezéretül lenni. Méjj tisztelettel
maradván a felséges Királyi Főkormány Széknek alázatos szolgálai

Nemes Csík szék tisztségétől

Csik Somlyón Szent György hó 7én 1848

Székely Sigmond

al király bíró

Biális Ferenc³

jegyző

Mărite scaun gubernial suprem!

În ziua de 5 a lunii curente la orele 9 înainte de masă, tineretul
studios din această comună s-a adunat într-un mare număr și într-o
stare sufletească exaltată cauzată de evenimentele epocii actuale, a do-
borât stema cu vultur care se afla pe indicatorul din colțul porții de
intrare a satului. Autoritățile noastre civile nu s-au putut angaja să
înăbușe imediat în fașă o asemenea mișcare nechibzuită. Din întâmplare,
la casa scaunului nostru n-a fost prezent atunci nici un funcționar cer-
cual. Știrea a pătruns rapid la comandantul regimentului din apropiere
școlii. Datorită convingerilor lui de natură militară a considerat
faptul ca o tulburare a liniștii, deși tineretul n-a încercat să înfăptuiască
alte infrațiuni în afară de aceasta. Pentru a-i calma, a făcut uz
de o intervenție militară extraordinară. Cu scopul de a examina eveni-
mentele menționate, ne-am întrunit în grabă, forțați de situație și am
ținut în ziua următoare adunarea scaunală. Cu acest prilej am adresat
un rescript către comandantul regimentului nr. 1 de infanterie secu-
iască după cum reiese din copia anexată aici¹. Răspunsul comandantului
aceluiși nobil regiment reiese de asemenea din copia declarației ane-
xate². Considerăm de datoria noastră să raportăm prin poșta rapidă
aceste circumstanțe. Recunoaștem că în declarațiile [militarilor] se
poate observa dorința de înțelegere, ceea ce servește întrucîtva la liniș-
tirea noastră în atari împrejurări grele. Rescriptul venit de la stimatul
comandant al regimentului denotă că el s-a simțit împuternicit să mo-
bilizeze soldații de rînd din jurisdicția noastră în afara concentrărilor
obișnuite, ocolind atît regulile militare cît și înțelegerea cu autoritățile
civile. Această declarație nu înțelegem cum s-ar putea pune de acord
cu concordia ce se recomandă în împrejurări imprevizibile.

Precum ne-am exprimat și în rescriptul nostru aci anexat în co-
pie, noi și acuma sintem de părere că măsuri necesare pentru menți-
nerea securității publice se pot întreprinde fără excepție cu succes și
har numai în înțelegere comună. Altfel măsurile militare luate în gra-
bă, unilateral și destul de nechibzuit ar putea provoca consecințe in-
dezirabile. Raportăm că datorită intervenției noastre și a conducerii
școlii, printre elevi s-a restabilit ordinea și liniștea în toate privințele.

De aceea cerem cu obișnuită umilință maiestuosului scaun gubernial regesc să intervină eficient și să binevoiască a ratifica acțiunile noastre pomenite, considerate necesare pentru menținerea liniștii publice; de asemenea să emită îndrumări referitoare la cele pomenite printr-un decret milostiv, pentru a ne fi îndreptar în toate acțiunile noastre. Rămînem cu adînc respect umilii servi ai maiestuosului suprem scaun gubernial regesc. Din partea dregătoriei nobilului scaun Ciuc
Șumuleu, 7 aprilie 1848

Székely Zsigmond
vicejude regesc
Bialis Ferenc³
notar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 4 968/1848. Foto: 1 357—1 360.

¹ V. doc. 185.

² V. doc. 186.

³ Cf. doc. 185, nota nr. 3.

212

Gheorgheni, 7 aprilie 1848.

Méltóságos Fő Királybíró Úr!

Midón a tekéntetes tisztségnek 347 számú rendelete nyomán tösténti ki menetelre köteleztetem s én mégis méltánylást remélhető okból ki menetelemet jelen hó 9re kéntelenítetem halasztani, kötelesnek tartom magamot méltóságod előtt a következőket mint nem mehetősem okát alázatos tisztelettel lesorolni:

Folyó hó 6ára virradólag a 9. 10 és 11ik századok szorgos parancsot kapván aziránt, hogy mindeniknek fele része Szent Miklóson egész készülettel bizontalan célra rögtön megjelenének, az egybe gyűlt katonaság s bámulói csoportyába nem sokára köz szájon forga azon hír, miszerént a katonaság egybe gyűjtését a veszélybe forgó köz csend tette szükségessé, e veszélyt pedig eredményezteték onnan, mert mint mondák, Csikba táblai írkokok jelentek meg, kik előbb Szeredába s majd Somlyón gyűléseket tartván¹, az mire a népet fel hívják, nem kevesebb, mint a fegyver tetteles letétele, s ez ifjak ezen céllal itt is megjelennek szombaton, s az általok felizgatandó kedélyek lecsillapítása vala az ok a szokatlan egybe gyűlésnek.

Ez állítás maga valónak hitt alakjába időnkbe s népünk esmert jelleméhez s átaljába viszonyainkhoz mérve fontolóra méltónak mutatkozék sokak előtt, s előttem legaggasztóbbnak tették a 3 felszázad hadias egybe sereglése; polgári és hivatalos kötelességemnek érzém tehát az állítás valósága esetére (ily komoly fellépés mellett annak valóságán ki kétkedhetik) a csend és közbátorság fenn tartása aránt magunk részéről is gondoskodni, de gondoskodni főleg azon rosszul választott eszköz ki cserelésében, mely erős hitem szerént nem a cél felé, hanem ellenébe vezetende, ugyan azért egy előleges értekezés után az ezen zászlóalj kormányzója, több századosok és lelkészek jelen létében egyes értekezés tartatván, az érintettek közre munkáló akarata s egyet-

értő törekvéseik által a rend fenn tartása a nélkül terveztetik tettlegesített, hogy arra legkissebb katonai erő használtatnék fel; s noha a zászló aly kormányzója a katonák egybe gyűjtésének a nép megnyugtatóására a tavaszi gyakorlás címet adta, s másfelől egyet is értett velem azon állításba, miszerént a célba vett rendfenntartáshoz katonaságra legkevésbé sem leendő szükség, azt mégis ismételt kérésemre is elbocsátani az ezeredi parancsal szembe jogosítva magát nem látta, anyit azomba töstént kívánt megtenni, miszerént az ezredet a viszonyokról értesítvén, sürgöny által parancsot kért a katonaság elbocsáttatására. Hónap váratik vissza a parancs, hónap vártnak (kik bizonyára el nem jönnek) a Csíkba létezni hitt egyének, kik a lefegyverezést állítatnak indítványozni, — bár az utóbbi aránt, miután a tekéntetes tisztség rendeletébe nem említettik, telyesen megnyugtatta látom a köz csendet; méltóztasson méltóságod megengedni, hogy az annyira érdekes parancs megérkezését bé várhassam, mert most még (mi valóban aggasztó) anyi emberből álló nyers tömeg ezer mesék és mondák között és után többnyire mámoros fővel tanálgattya és tanulya, hogy mit teszen az, miért ő itt fegyverbe hadi lábón áll; mihelyt a kérdés eldőlt, hogy a nép haza bocsáttatik e vagy nem, töstént a tekéntetes tisztség parancsa nyomán indulok, alázatos tisztelettel örökölvén méltóságos fő királybíró, úrnak alázatos szolgája

Szent Miklóson April. 7. 1848

Mikó Mihály
helyettes alkirálybíró

Înălțimea voastră domnule jude regesc suprem!

În urma dispoziției nr. 347 a onoratului scaun am fost obligat la imediată deplasare; din motive pe care sper să le considerați întemeiate am aminat totuși plecarea mea pentru 9 a lunii curente. Țin de datoria mea să înșirui cu umil respect înaintea înălțimii voastre următoarele cauze pentru care am aminat plecarea:

În dimineața zilei de 6 a lunii curente, companiile 9, 10 și 11 au primit ordin ca fiecare jumătate din ele să se prezinte urgent cu echipament complet la Gheorgheni fără să se precizeze motivul. Ostășimea adunată și grupurile de admiratori au aflat nu peste mult timp știrea că mobilizarea armatei s-a datorat pericolului care amenință liniștea publică. După cum se spune, pericolul ar proveni de acolo, că în Ciuc ar fi apărut canceliști de la Tablă. Ei ar fi ținut adunări mai întii la Miercurea Ciuc și la Șumuleu¹ unde ar fi cerut poporului nici mai mult, nici mai puțin decît depunerea efectivă a armelor. Acești tineri ar fi apărut simbătă și aici. Scopul adunării extraordinare a fost calmarea spiritelor exacerbate de ei.

Pentru vremurile actuale, pentru caracterul cunoscut al poporului și în general pentru stările noastre, informația de mai sus, în măsura în care este reală, a apărut demnă de meditație în fața multora (în împrejurările actuale cine s-ar îndoi că o astfel de manifestare n-ar fi reală). Îngrijorarea cea mai mare mi-o provoacă mobilizarea și concentrarea într-un singur loc a celor 3 jumătăți de companii. În măsura în care informația este reală, datoria mea civilă și oficială mă obligă a avea grijă de menținerea liniștii și a securității publice. Convingerea mea fermă este că orice măsură greșită n-ar duce la scopul urmărit, ci la contrariul lui. Tocmai de aceea, după o consfătuire prealabilă, a

avut loc o dezbatere în prezența comandantului acestui batalion precum și a mai multor căpitani și preoți, unde s-a preconizat să se mențină ordinea prin străduințe comune de colaborare bazate pe buna înțelegere. În vederea atingerii menționatului scop s-a căzut de acord să se folosească o forță militară redusă. Comandantul batalionului a încercat să justifice concentrarea la un loc a soldaților în vederea liniștirii poporului cu pretextul manevrelor de primăvară. Pe de altă parte el a fost de acord cu afirmația mea, conform căreia nu va fi nevoie în nici un caz de armată pentru menținerea ordinii. Totuși nu s-a simțit împuternicit să satisfacă cererea mea repetată de a-i lăsa pe cei mobilizați la vatră, fără ordin de la regiment. M-a asigurat însă că intenționează să încunoștințeze regimentul despre situație și să ceară prin depeșă ordin de lăsare la vatră a soldaților. Se așteaptă ca ordinul să sosească miine. Tot pentru miine se așteaptă sosirea persoanelor despre care se crede că s-ar afla în Ciuc (dar ele probabil nu vor veni). După cum se afirmă, persoanele respective ar propune dezarmarea.

Onorata dregătorie n-a pomenit de dezarmare în dispozițiile sale. Eu nu văd liniștea publică cu totul neamenințată. Înălțimea voastră să binevoiască a-mi permite, să aștept sosirea ordinului atit de straniu. Ceea ce neliniștește într-adevăr e masa brută compusă din atîția oameni care încearcă să ghicească și comentează de cele mai multe ori cu capul amețit miile de povești și fabule referitoare la rostul menținerii [grănicerilor] pe picior de război. Indiferent că poporul va fi lăsat la vatră sau nu imediat ce se va rezolva chestiunea voi efectua deplasarea conform ordinului scăunal. Rămîn cu umil respect servul supus al înălțimii sale domnului jude regesc suprem.

Gheorgheni, 7 aprilie 1848

Mikó Mihály
vicejude regesc

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 818/1848. Foto: 2 589—2 592.

¹ Cf. doc. 200, nota nr. 3 și 211.

213

Sibiu, 7 aprilie 1848.

Frate!

În zilele trecute am primit 10 florini cm. carii ni i-ai trimis prin d. procatăr Săcăreanul. Îți mulțumesc. Știu că vei dori a ști, cum cugetă sibienii, adevă partea cea înțelegătoare despre aceea ce ar trebui să facă românii în împrejurările aceste, cărora asemenea n-au fost, doară, ba certe de cînd e Ardealul. Românii de aici după sfatul domnilor noștri de la tesaurariat s-au unit într-aceea, că să se ceară Naționalitate românească, cu toate drepturile politice, cetățene, municipale, besericești, scolastice etc. etc. cu un cuvînt: ca să fie și năștiunea românească primită ca năștiune liberă ca și celelalte năștiuni, să aibă vieață politică, și subsistență de sine, și să nu stea românii,

de aci înainte, numai răzimați de unguri, săcui etc. ca și gardul cel bătrîn, a căruia pari au putrezit, și nu poate sta fără protele. Românii de aici zic așa, cumcă acesta e *scopul tuturor românilor* din toate cetățile și satele și din toate părțile Ardealului. Așadară la acesta trebuie să se unească toți, pentru că ei zic cum că „vis unita vincit“ — de aci cred, pe aici, urmează cum că românii ori cetățeni, ori săteni, etc. nu trebuie să-și răsipească puterile cerind unul una, altul alta, și făcînd adese așa de felurite cum sint de felurite și târcate părerile concepătorilor acestor adrese, că atunci va eși la urmă din adresele aceste o confuziune ca cea de la Turnul Babilonului, și ne înțelegîndu-se mai încolo nu vor putea isprăvi edificiul națiunii românești, în care au locuit românii de la Traian pînă la 1437, cînd acela s-au stricat (de facto, non de jure), prin uniunea întreită, și pe care au început strămoșii noștri a-l zidi iarăși prin instanța dată dietei în an. 1744 și 1751 și la urmă în 1791. Românii de aici așa argumentează că instanțele aceste date cu numele și pentru folosul a toată națiunea, numai pentru aceea n-au avut doritul succes că mulțimea românilor, adevăc acea parte considerabilă care cu înțelegința și cultura sa poate reprezenta pe națiunea română n-au fost informată de ajuns despre cererile date și așa acele nefiînd răzimate de opiniunea publică, și de necesitatea recunoscută de toată națiunea, n-au fost în stare a insufla respect cuviincios în inimile legiuitorilor dietei de la 1744 și 1791, și așa aceștia s-au socotit dreptățiți cu contest a dechiara în fața maiestății în proieptul de articol făcut la instanța românilor din 1791, cumcă aceasta nu e arătarea dorinței tuturor românilor, ci numai a unor neodihniți, cu aceste cuvinte: „Augustissime Imperator! coram paterno majestatis vestrae conspectu filiali cum fiducia detegere sustinemus, ejusmodi supplices libellos, ut primum est (cel pentru naționalitate), foetum inquietorum solum quorundam hominum esse; quod tendentiones Valachi in id haud confesserint, et nihil de illis sciverint patet ex contextu precum, ipseque reverendissimus episcopus chatolicus in publica sessione nostra semel declaravit non ea fuisse Valachorum vota, ut quartam constituent nationem, verum in gremio cujusvis nationis degentes secundum conditiones suas aequalia (cum reliquis) praerogative gaudeant etc. etc.¹ — Românii cei învățați și politici de pe aici, cari știu toate cele întimplate pînă acum și se uită și la proieptul acesta, zic așa că Bob i-au vîndut la 1791, și pentru aceasta, și iară pentru că instanția n-a fost sprijinită de națiune, au urmat de n-au avut succes bun. Acum dară trebuie făcută instanția pentru naționalitatea, libertatea, egalitatea (aequalitas) etc. românilor de toată româניה, și să nu se deie lucrul numai episcopi[lor], ca să pornească ei singuri ca la 1842. Cred că nu-ți va fi neplăcută această reportare despre acele ce gîndesc și sint și hotărîți românii de aici să facă, aceste țî le scriu nu ca cugetele mele, ci cum le-am înțeles de la aceia care lucră în cauza aceasta. Eu sint cuprins cu școala, nici nu poci ceti gazete, nici nu poci îmbla pe la unii și pe la alții, adevăc prin adunări, unde vorbesc de lucrurile zilelor acestor minunate, totuși care țî le-am scris, le-am înțeles bine. Ce va urma vom vedea. Tot aceea zic cei mai înțelepți ai noștri, că n-ar trebui să lucre acum nimene numai singur și de capul său, ci ar trebui să se înțeleagă cetate cu cetate, sat cu sat, și toți românii la un gînd să lucre pentru că națiunea românească toată e căzută, și toată trebuie rădicată cu unite puteri. De Bariț zic tocma pretini și cultori de ai lui că e inconsecvinte, prea arogant, nu vrea să se înțeleagă la scopul tuturor

comun, însumi am vorbit cu unii amici de ai lui, însă mai încolo n-am ispitit. Acea însă zic, cari cred că pricep, cum că românii nu pot vorbi de unire cu țara ungurească pînă nu-și vor alege trebile și pînă nu-și vor hotări cu naționalitatea aici în Ardeal. Eu încă cred, că românii nu se vor pleca la unirea asta, văzînd că unгурii amenințează cu război Austriei, dacă nu le va da ministeriu de finanțe și rezel independente, căci nu cred că se vor oști românii cu unгурii în contra Austriei. Aceste ți le scriu în pripă; dacă voi mai ști ceva importătoriu, îți voi scrie; fii bun scrie-mi și d-ta ce porniri și tendințe au brașovenii, cari totdeauna au fost cei mai lucrători și mai înflăcărați pentru națiunea română — cum au gînd să lucre ei acum, numai de sine, sau doară în unire cu toți frații lor?

Scrive-mi ce face fratele Grigoriu Moldovai², mai sănătoșatu-s-au; spune-i, că tocmai azi am căpătat o scrisoare de la popa de la Pentic în care scrie că e sănătos și ne provoacă să pornim și noi cauza lăpădării noastre și să ne cercăm restitutionem în integrum; noi i-am scris că sîntem gata a porni, însă fiind acum toate lucrurile tulburate, ne temem că nu se vor lua lucrul nostru înainte; totuși ne vom înțelege și vom vedea cum și unde să cercăm lucrul.

S. Bărnuț

Original. Arh. Mureșenilor Brașov. nr. 12 523. Publicat în *Transilvania*, 1921, nr. 4, p. 255—259. În extras: A. A. Mureșianu, *Simion Bărnuțiu în preajma marii adunări naționale a românilor din Ardeal și Ungaria din 3/15 mai 1848, cu o scrisoare inedită a lui Bărnuțiu din 7 aprilie 1848, Sibiu*, 1921, p. 12—16.

¹ În traducere: „Augustissime împărate! Cu credință de fii declarăm în fața maiestății voastre părintești, că astfel de petițiuni, precum este cea dintîi, nu sînt decît numai productul unor oameni neliniștiți, deoarece se vede din însuși textul petițiunii, că românii nu mărturisesc aceste tendințe și nu știu nimic despre ele. *Insuși reverendissimul episcop catolic* [Ioan Bob episcopul greco-catolic] a declarat în ședința noastră publică, că nu acele au fost dorințele românilor, ca să formeze a patra națiune, ci ca cei ce se află în sînul vreunei națiuni să se bucure de prerogativele egale cu ceilalți în conformitate cu condițiile lor”³.

² Profesor gimnazial la Blaj de limba germană înainte de 1848, apoi la Brașov.

³ Bărnuțiu îi atribuie episcopului Bob afirmația că românii n-ar fi dorit „să formeze a patra națiune”. Afirmația trebuie privită cu rezervă. Textul scrisorii lui Bărnuțiu este antiunionist. Nici nota lui Bariț de la sfîrșitul documentului nu e unionistă. El ia apărarea episcopului Bob și nu neagă existența națiunii române.

214

[Blaj, înainte de 8 aprilie 1848]¹.

Domnul meu,

În săptămîna trecută, luni-joi fui în Cluj și acolo auzi[i] multe știri de tot felul despre sași și ales de Brașov; cum că românii ar fi scos pre sași din Șchei și numai prin militarii secui se ar fi pus d-lor iar înapoi. Mai puțin se credea știrea că românii ar fi ocupat casa senatului. Încă se auzea că în Sibiu și în Brașov ar fi îmbiat sașii pre

români cu drepturile etc. Dumneata însă nu pomenești nemica, poate că nu-i adevărat nemica dintr-asta, poate că nu-ți e iertat a pomeni. În stări împrejur așa momentoașe n-ar strica a ne înțielege de unele obiecte mai aproape și io dacă n-ar fi atit de momentoașă clipire, cînd încă eram pre drum de la Cluj ți-aș fi proiectat să ne întilnim cel puțin la Sibiu. Vezi și-mi scrie.

Al d-tale confrate
Cipariu m.p.

Original. Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom., nr. 994, f. 206.

¹ Datarea după însemnarea lui Bariț: „1848 Cipariu fără dată. Este însă din aprilie”. Cipariu a fost la Cluj în zilele de 27—30 martie. Prin urmare i-a scris lui Bariț în săptămîna ce a urmat, adică în zilele 3—8 aprilie.

215

Cluj, 8 aprilie 1848.

Királyi kormányzó, őfelségének idei április 3ról 1822 udvari szám alatt kelt, a Királyi Kormányzékhez intézett legkegyelmesebb leirata¹ folytában csak ugyan legfelsőbb meghagyásból felszólítja a Királyi Fő-kormányzékot, hogy az őfelsége által kihirdetni ígért országgyűlésének helye és az arra meghívandó királyi hivatalosok iránti véleményét minél előbb őfelsége eleibe terjessze.

Ezen kormányzói felszólítás következtében őfelségéhez szerkesztendő alázatos felirat tétessék ily tartalommal: hogy a közelebről tartandó országgyűlés helyére nézve a Királyi Főkormány az 1845be October 9ról 11.718 szám alatt legfelsőbb helyre tett alázatos tudósítására hivatkozik, melyben a fennforgó célra Kolosvár városát javasló indokok elé vannak sorolva, melyeknek tekintetéből ezúttal is a közelebről tartandó országgyűlés helyének Kolosvár városát ajánlani nem kétkedik.

Mi pedig ezen ország gyűlésére hivandó királyi hivatalosokat illeti: a Királyi Főkormány alázattal ide mellékel a jelenleg életben lévő királyi hivatalosok jegyzékét 1ső szám alatt, hasonlólag azon egyéneknek jegyzékét, kik az 1834-be tartott országgyűléskor királyi hivatalosok voltak, de később azok sorából kihagyattattak, kiket továbbra is a királyi hivatalosok közé számíttatni kéri a Királyi Főkormány 2ik szám alatt; végtére azon egyének jegyzékét 3dik szám alatt, kiket királyi hivatalosokul léendő legfelsőbb kinevezésre ajánlhatóknak véli, legmélyebb alázattal kérvén továbbá őfelségét, hogy a királyi hivatalosok kinevezésében a nemzetek és vallások arányára kegyelmes tekintettel lenni méltóztassék. Kelt April 8dikán.

Preagrațiosul rescript al maiestății sale din 3 aprilie a.c. trimis de cancelaria aulică cu nr. 1822 adresează ca o înaltă însărcinare guvernatorului și regescului Guberniu¹ invitația de a înainta cît mai repede părerea atit în legătură cu locul unde să se țină Dieta, cît și cu deputații regaliști care trebuie să ia parte la ea. Maiestatea sa a promis să aducă la cunoștință data și locul de desfășurare a Dietei. Guvernatorul s-a considerat dator să răspundă acestei chemări și a redactat o umilită adresă către maiestatea sa, cu următorul conținut: în umilita înștiințare

a regescului guberniu nr. 11 718 din 9 octombrie 1845 adresată la locurile preainalte, s-a recomandat Clujul pentru scopul amintit și au fost expuse motivele justificatoare ale acestei recomandări; și de data aceasta se recomandă orașul Cluj ca loc unde să se întrunească în curînd viitoarea Dietă; referitor la deputații regaliști care trebuie invitați la Dietă, regescul Guberniu alătură, sub nr. 1, lista funcționarilor regești în viață; de asemenea, sub nr. 2, lista funcționarilor regești din vremea Dietei din 1834; ulterior aceștia au fost omiși; Guberniul cere ca ei să fie socotiți din nou în rîndurile deputaților regaliști; în sfîrșit, sub nr. 3, înaintează lista acelor persoane pe care Guberniul le consideră recomandabile pentru a fi numite de împărat ca regaliști datorită funcției lor. Guberniul cere totodată maiestății sale, cu cea mai adîncă supunere, ca în numirea regaliștilor să se îndure grațios a fi respectată proporția națiunilor și confesiunilor [privilegiate].

Dat în 8 aprilie

Referada. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 4 902/1848. Foto: 16 030—16 031.

¹ V. doc. 160.

216

Cluj, 8 aprilie 1848.

Ő császári s Apostoli Királyi Felsége, Erdély Nagy Fejedelme és Székelyek Ispánja, legkegyelmesebb Urunk Nevében!

Az úrbéri viszonyokbéli bonyolódások eltávoztathatása tekintetéből, minemű kegyelmes leiratát méltóztatott őfelsége folyó hó 3ik napjáról 1822 udvari szám alatt¹ a Királyi Kormányzékhez bocsátani, annak a hazában divatazó nyelvekre fordítva ide zárt példányából bővebben megértheti a

Mely kegyelmes királyi leirat ezennel oly meghagyással közölteik, hogy őfelségének abban kijelentett akaratját mindeneknek, kiket illet, tudtára juttatni el ne mulassa, s gondoskodjék, hogy őfelségének ezen atyai parancsolatja minden helyeken és mindenek által bizodalammal és engedelmességgel fogadhasék, azok pedig, kik ezzel ellenkezzenek, vagy éppen ellenszegülnének, a törvények és legfelsőbb rendeletek által kiszabott módon megbüntettessenek. Tudtára adatván egyszersmind, hogy a Királyi Kormányzék Őfelségit az országgyűlésének mentől sietőbb egybe hívása iránti rendeletinek kiadására újjabban is alázatosan megkérte, és annak megtartására szükséges elő lépéseket is őfelsége más, külön parancsolata következésibe meg is tett. Az Erdélyi Nagy Fejedelemség Királyi Fő Kormányzékének Kolozsvárt 1848-an Szentgyörgy hó 8-án tartott üléséből.²

În numele maiestății sale împăratului, regelui apostolic, marelui principe al Transilvaniei, comite al secuilor, preamiliostivul nostru domnitor.

În vederea reglementării complicațiilor de natură urbarială maiestatea sa s-a îndurat să trimită Guberniului regesc un grațios rescript în 3 a lunii curente prin intermediul cancelariei aulice cu nr. 1 822.

în vederea reglementării complicatelor raporturi urbariale¹. El a fost tradus în limbile vorbite în țară, după cum se poate înțelege mai pe larg din exemplarele aici alăturate.

Vi se comunică acest grațios rescript regesc cu acea însărcinare ca voința exprimată a maiestății sale să fie adusă la cunoștința tuturor celor interesați; să nu întârziati să vă îngrijiți ca această poruncă părintească a maiestății sale să fie primită peste tot și de către toți cu încredere și supunere; acei care nu sînt de acord cu ea sau chiar i s-ar împotrivi, să fie pedepsiți conform legilor și în modul stabilit de dispozițiile preainalte. Totodată, vi se aduce la cunoștință, că regescul Guvernului a cerut de curînd cu supunere maiestății sale să emită dispozițiile necesare în vederea întrunirii Dietei în timpul cel mai scurt. În vederea întrunirii ei, Guvernul a și făcut pașii necesari, ca urmare a unei alte porunci deosebite a maiestății sale. Din ședința Guvernului Marelui Principat al Transilvaniei ținută la Cluj în 8 aprilie².

Original multiplicat. Arh. St. Budapesta. Fond G. P., nr. 4 901/1848.
Foto: 16 015.

¹ V. doc. 160.

² Această circulară a Guvernului a fost tipărită în cîte 3 000 de exemplare în limba română, 1 500 în limba maghiară, 500 în limba germană. V. *Concept.* Arh. St. Budapesta. Fond G. P., nr. 4 901/1848. Foto: 15 989—15 990.

217

Cluj, 8 aprilie 1848.

a) Minden magyar és székely törvényhatóságoknak és városok előljáróinak.

b) Görög egyesült és nem egyesült püspököknek.

c) Brassai Fő bírónak.

Bizonyos helyről értesítetvén arról, miszerint egy ifjú oláh pap (kinek neve még nem tudatik) közelebrül a bécsi Pazmaneum nevet viselő papi tanuló intézetből hazájába, Erdélybe vissza jöven, ezen magyar fordításba ide mellékelte, de eredetileg oláh nyelven készített és az erdélyi oláh köznéphez intézett felszólítást igen sok példányokban hozta légyen, az itteni oláh nép közötti ki osztatás végett.

Tartalma szerint Erdélynek Magyar honnali egyesülésén kívül, az eddig tett úrbéri szolgálatoknak rögtöni meg tagadása és abbóli tetteleges föl mentése céloztatik.

Mivel ezen kárhözható elvnek az oláh köznép közti ki hirdetése nem csak a jó rendet, hanem a közbátorságot is veszélybe döntheti, *méltóságodat*, *uraságodat* etc. föl szólítani kívántam, miszerint a leg nagyobb figyelemmel lévén, ha ezen föl szólításnak a köz nép közti ki osztását és annak leg kissebb eredményét észre véendi, éngem azonnal értesítvén, mind maga, mind alkalmas tisztviselői a népet arra vezérelni igyekezzenek, miszerint az ő sorsokon alkotmányos úton bizonyoson segítve lószén, és hogy ezt elérhessék, leg kívánatosabb reájok nézve, ő felsége által leg közelebrül meg hirdetendő ország gyűlésének és az ezen úton

hozandó reajok nézve bizonyára kedvező törvényes határozatoknak¹ csendességbeni el várása.

Schaguna.

Lemény.

Miről méltóságodat oly hozzá adással kívántam tudósítani, miszerint arról is lévén értesítve, hogy azon ifjú pap a méltóságod egyházi megyéjéből való, annakokaért bizalmason s egyszersmind komolyan föl szólítani kívántam, hogy őt, ha megyéjébe meg jelenend, tőstént maga eleibe idéztetvén, a leg szigorúbban kérdeztesse, kitől hatalmaztatott legyen fel azon felszólítás készítésére, és kiosztására? s egyszersmind kemény, de illő őrizet alatt tartván, nekem azonnal körülményes tudósítást fel küldeni ne terheltecsék.

Brassai főbíró

Miről uraságodat oly hozzá adással értesitem, mikép bizonyos helyről úgy lévén értesítve, mikép azon oláh pap, innen Kolosvárról egyenesen Brassóba indult, ezen levelem vételével a leg nagyobb óvatossággal őt keressse föl, s ha meg találatnék rögtön le tartóztatván, a leg szigorúbb nyomozást vitessen véghez, ki kérdeztvén különösön arról, kinek föl hatalmazásából készítette ezen felszólítást, vagy kinek meg bizásából hozta le magával.

Az errőli vallomásról készült munkálatot nekem azonnal fel küldvén, a papot kemény és biztos, de illő őrizet alatt tartsa.²

Április 8 1848

- a) Către toate jurisdicțiile și conducătorii orașelor maghiare și secuiești
- b) către episcopul unit și neunit
- c) către judele prim al Brașovului

Am fost înștiințat dintr-un anumit loc că un tânăr preot român (al cărui nume încă nu se cunoaște) a revenit în patria sa Transilvania, de la Viena, unde a studiat la Institutul [teologic] Pazmanaem. El a adus cu sine foarte multe exemplare ale unei proclamații adresate românilor transilvăneni. Din ele anexez un exemplar în traducere maghiară. Proclamația a fost însă redactată inițial în limba română, cu scopul de a fi răspîndită în rîndurile poporului român de aici.

În conținutul ei nu se opune uniunii Transilvaniei cu Ungaria dar propagă încetarea imediată a prestațiilor urbariale îndeplinite pînă acum și deci abolirea de fapt a acestora.

Propagarea acestui principiu dăunător în rîndurile plebei românești periclitează nu numai ordinea, ci și securitatea publică. De aceea doresc să atrag atenția domniei voastre etc. să fiți cu cea mai mare atenție, iar dacă veți observa răspîndirea acestei proclamații în mijlocul poporului de rînd sau cel mai mic efect al ei, să mă înștiințați imediat. Atît dumneavoastră cît și funcționarii ce vă sînt subordonați să vă străduiți să lămuriiți poporul că soarta sa va fi ameliorată cu siguranță pe cale constituțională. Pentru a se putea ajunge la o atare ameliorare este de dorit să aștepte în liniște Dieta, care va fi convocată în curînd de către maiestatea sa, precum și hotărîrile ce vor fi adoptate pe cale legală ce îi vor fi fără îndoială favorabile¹.

Șaguna

Lemeni

O înștiințez pe domnia voastră că dețin informații potrivit cărora acel tânăr preot provine din eparhia dumneavoastră. Vă atrag confi-

dențial și serioasă atenția că dacă și-ar face apariția în eparhie trebuie să-l chemați imediat în fața dumneavoastră și să-l interogați în modul cel mai sever pentru a afla din partea cui a fost împuternicit să pregătească și să răspundească acea proclamație. Totodată să fie ținut sub o aspră dar cuvenită pază și să nu neglijați să-mi trimitați imediat o informație amănunțită.

Judelui prim al Brașovului,

O înștiințez pe domnia voastră că am fost anunțat dintr-un anumit loc despre un preot român care a pornit de aici din Cluj direct spre Brașov. Îndată ce veți primi această scrisoare să-l căutați cu toată prudența. Dacă îl veți găsi, să-l arestați imediat și să-l supuneți celei mai severe anchete; să-l interogați pentru a afla mai ales din împuternicirea cui a întocmit această proclamație sau din însărcinarea cui a adus-o cu el. Raportul pe care îl veți pregăti referitor la depozițiile sale să-mi fie trimis imediat, iar preotul să fie ținut sub o aspră și sigură dar cuvenită pază².

[Cluj], 8 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 728/1848. Foto: 85—88. Pentru exemplarul adresat către judele prim al orașului Bistrița, Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. oraș. Bistrița, acte prezidiale ale magistratului, 1847—1848. Pentru exemplarul trimis episcopului Lemeni Arh. St. Blaj. Fond. Arh. Mitropoliei, f.n., Foto: 7 589—7 592. V. și Arh. St. Brașov, Fond. Arh. magistrat Brașov. Registrul actelor intrate și ieșite, IV. M2, 114.

¹ Text intercalat de mina guvernatorului.

² Cf. doc. 236. Ordinul guvernatorului se referă la un manifest adresat populației românești în primele săptămâni ale revoluției, când se spera că în cadrul fostului regat feudal maghiar, românii vor fi recunoscuți ca națiune și deci vor avea acces la puterea politică împreună cu slovenii, sîrbii, slovacii și rutenii.

218

Brașov, 8 aprilie 1848.

Des Herrn Gubernators Excellenz bedeuten sowohl die hiesige Buchdruckerey, als die Zeitungsredactoren strengstens dahin anzuweisen, daß sie auch insolange bis daß von aller Höchst Seiner Majestät für Siebenbürgen herauszugebende neue Preßgesetz ins Leben treten werde alle Zeitungsartikel, so wie es bisher im Gebrauch und üblich gewesen dem betreffenden Censor vorgelegt und überhaupt nichts gedruckt werden solle was nicht vorher Censuriert worden auch sei den Censoren aufgetragen worden ihr diesfälliges Geschäft auf das Genaueste zu versehen.

Abschluss:

Der Inhalt dieses Hohen Praesidialbefehls wird dem Buchdruckerey Inhaber Johann Gött und den Redactoren des Siebenbürger Wochenblattes zur genauesten Befolgung überwiesen. Dem erstern auch mündlich zur pünktlichsten Darnachrichtung aufgetragen, worauf derselbe erklärt, daß so das Wochenblatt dem römisch-katholischen Stadt-

pfarrer¹ er ohne denselben der Gefahr auszusetzen von dem erbitterten Publicum Unbill zu erleiden nicht mehr vorlegen könne wohl aber dasselbe einem andern Censor vorlegen wolle.

Extras. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. magistral Braşov. Registrul actelor intrate şi ieşite, nr. 113. Foto: 11 174.

¹ Kováts Antal.

219

Zlatna, 8 aprilie 1848.

A Királyi Ispánságnak
Topánfalván

A királyi ispánságnak folyó hó 7én 255 szám alatt hozzám tett jelentésére¹ és abban tett kérdésére most előlegesen meg hagyom, hogy az oda való nép mozgalmait egész figyelemmel kövesse. azok ellen minden erőszakos lépésektől magát eltartóztassa, a köznéppel a lehetőségig szelíden és atyailag bánjon, az ők gyűléseikben, ha az ispánsági tisztviselők meghívatnak, mindenkor, de a meg nem hivatás esetében is annyira a mennyire erőszak nélkül megtörténhetik, az ispán és annak megakadályoztatása esetében, az ellenörkődő kulcsár igenis mindig meg jelennyen, és az események felett nekem legottan tiszta és biztos fel jelentést tegyen².

Zlathnán április 8án 1848

Nemegyei

Către Şpanatul regal
Cimpeni

Potrivit raportului conducerii domeniului cameral din 7 a lunii curente nr. 255 care mi-a fost adresat¹ şi ca răspuns la întrebarea ce mi-a fost pusă în aceasta, dispun în mod preventiv ca mişcările poporului de acolo să fie urmărite cu toată atenţia, iar conducerea domeniului să se abţină de la orice acţiune represivă, să trateze poporul pe cât este cu putinţă blind şi părinteşte. Funcţionarii domeniali să participe întotdeauna la adunările poporului când sînt invitaţi. În cazul cînd nu sînt invitaţi, directorul cameral, iar dacă acesta ar fi împiedicat administratorul controlor, să fie negreşit întotdeauna de faţă. În măsura în care se poate, această participare să se realizeze fără a se recurge la violenţă. Să mi se raporteze clar şi cu precizie despre desfăşurarea evenimentelor².

Zlatna, 8 aprilie 1848

Nemegyei

Copie. Arh. St. Budápesta. Fond. G. Pr., nr. 783/1848. Foto: 108—109.

¹ V. doc. 210.

² Cf. doc. 195, nota nr. 2.

Zlatna, 8 aprilie 1848.

Abschrift zweier Berichte des Zalathnaer k. Administrators und k. Bergraths Johann v. Nemegyí vom 8t d. Ms. unter Z.Z. 41/p u. 43/p.

Bis anschlüssige Anzeige des von der k. Administration neu subst. hierortigen Spans Fúzi über das beunruhigende Benehmen der Walachischen Bauern in der Gegend von Abrudbánya¹, unterbreitete ich Euerer Excellenz mittelst eines eigenen Bothen, mit dem unterthänigsten Beifügen, daß eine ähnliche Anzeige unter Einem auch der hierortige Stuhlsrichter Tövisi an die von Seite des Unteralbenser Comitats in N. Enyed aus Anlaß eines besorgten Bauernaufstandes aufgestellte Comission, erstatte; daß noch heute und gestern mir von mehreren Seiten b.m. gemachten Meldungen, gleiche Versammlungen der walachischen Bauern, wie solche Fúzi in seiner Anzeige bezeichnet, auch in der Topanfalvaer Herrschaft stattgefunden haben, daß solche die walachischen Geistlichen veranlassen, die Tendenz derselben aber nicht die laut Fúzischer Anzeige von den Abrudbanyaern schon für beschlossenen angesehene Gewaltthätigkeit, sondern vielmehr ein an den nächsten Landtag zu richtendes Gesuch sei, womit die walachische Nation für die 4te des Landes u.Z. mit den Rechten der 3 andern anerkannt werde. Insoferne ich die Verhältnisse der Zalathnaer Herrschaften und der walachischen Unterthanen in denselben kenne, und insoferne nicht übereilte, unvorsichtige und unüberlegte Schritte geschehen, besorge ich keinen allgemeinen Bauernaufstand in den Zalathnaer Herrschaften, wohl aber ist es leicht möglich, daß einzelne Bauerhaufen durch den einen oder den andern schlechten, oder gleich den Bauern unvernünftigen Anführer verleitet, ein Unglück anrichten.

Diese Besorgnisse sind es, welche mich veranlassen E.E. unterthänigst zu bitten, gehörigen Orts gnädigst veranlassen zu wollen, daß die in N. Enyed aufgestellte Comission bezüglich der Zalathnaer Herrschaften im Einverständnis mit mir handle, und daß in dem wirklichen Nothfalle das Karlsburger k.k. Festungs Commando, auch blos auf meine Aufforderung Militär und Waffen hieher sende. Mit der tiefsten Ehrfurcht etc. etc.

Als meine mitfolgende unterthänigste Anzeige vom heutigen p.Z. 41 d.J. schon ausgefertigt war, habe ich einerseits die h. Weisung E.E. vom 5-ten d.M.Z. 537/m.p. andererseits aber die hier anschlüssige Anzeige des Topanfalvaer k. Spanalamtes vom 7-ten d.M.Z. 255 erhalten.

Zu folge der gedachten h. Weisung habe ich die gehörige Ueberwachung des Topanfalvaer Controll. Beschließers Moga unter Einem eingeleitet, dem dortigen k. Spanalamte aber auf ihre vorliegende, über die Volksversammlung in der dortigen Herrschaft nähere Aufklärung gebende Anzeige, den hier in Abschrift anschlüssigen Bescheid p.Z. 43. 1848 ertheilt. Der Topanfalvaer Spanal beschließer Moga ist mir als ein energisches, verwegenes Individuum voll Fähigkeiten bekannt, dessen Verweilen in Topanfalva unter den obwaltenden Umständen mich auch ohne die obgedachte h. Weisung E.E. nicht wenig beunruhigen würde.

Ich wünsche daher sehr denselben einstweilen von Topanfalva entfernen zu können, wozu jetzt wo der seit mehreren Wochen kränkliche Provisor Ujvari stärker erkrankte, und nach Meldung seines ihn

behandelnden Arztes, zu seiner Herstellung wenig Hoffnung vorhanden ist, die beste Gelegenheit da sein dürfte; indem unter diesen Umständen kaum etwas Anderes erübrigen würde, als den mit Auszeichnung dienenden k. Fiscalen Demien zum Provisor zu substituiren, sodann ihm, damit er bei den gegenwärtigen bedenklichen Verhältnissen dem Provisors Berufe ganz entsprechen könne, bei seinem schwachen Adjuncten zur Führung der Fiscalats-Geschäfte eine Aushilfe nothwendig gegeben werden müsste, und die Leistung dieser Aushilfe dem dazu ganz geeigneten mehrgedachten Spanal Beschließer Moga übertragen werden könnte.

Ich unterfange mich demnach E.E. ehrfurchtsvoll zu bitten, mir gnädigst gestatten zu wollen, die diesfällige Einleitung, sobald ich sie für dringend nothwendig erkenne, gleich treffen, und darüber die Anzeige an das Hochl. k. Thesaurariat mit Uebergehung der eigentlichen Veranlassung in Bezug auf die Person des Moga erstatten zu dürfen.

Mit tiefster Ehrfurcht Euer Excellenz unterthänigster Diener

Johann v. Nemegyei
k. Administrator und Bergrath.

Zalathna den 8-ten April 1848.

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 783/1848. Foto: 110—114.

¹ V. doc. 210 și 232. Cf. doc. 195, nota nr. 2.

221

Tirgu Mureș, 8 aprilie 1848.

Méltóságos Római Szent Birodalombéli Gróff Fő Kormányzó Úr;
Kegyelmes Uram!

Excellentiádnak e folyó hó 5én költ és 687. elnöki számokkal jegyzett¹, általam pedig mái napon tisztelt rendelése következtében alázatosan jelentem, hogy az mint itten az demonstrációk meg történtek, azonnal kászoni Veress Ádám és csíkszeredai Getzö János nevezetű katona fiak² hír mondani el siettek, az többiek is mind készen állanak haza indulni, külömben is ma törvény szünet lett; ezek mellett még egy eseményt vagyok bátor excellentiád elejében terjeszteni, mit szava bé vehető embertől hallottam olly formán, hogy ő füleitől hallotta: kevés napokkal ez előtt meg érkeznek borvízzel valami borvizet hozó csíki székellyek, kikhez hozzá mégyen egy csíkszeredai Adorián Imre nevezetű írnok, és azt kérdi, mi az újság otthon; mire a székellyek azt felelik: bizony rossz, mert a katonaság parancsolatot kapott, hogy mozdulni kell hazol³, erre az említetem írnok azt mondá, hogy mondgyák meg kentek, hogy egy lépést se mozdulljanak hazol, és ha kenteket mégis erővel ki hozzák, mi innét kenteket vissza téríttyük. Én meg vallom excellentiádnak, hogy én itt a paraszt mozgalmaktól semmit sem tartok; hanem jövendőbe a székelly kitöréseket szinte bizonyosnak tartom; mert az fegyvert viselő székellyek, azt tudgyuk, hogy attól örömet kívánnak szabadulni, a popularitást előttek sokan vadásszák még olyanok is, kikről az ember ez előtt fel se tette volna, az fegyvert nem viselő

magok kiváltságok mellett erőssen állanak, s midőn az mostanában meg indult ujjitások létre hozatnak, akkor fognak az kitörések meg történni.⁴

Már törvény szünetünk bé álván, én excellentiádnak négy hetek alatt itten több rendelését nem tisztelhetem; hanem ha excellentiádnak véllem parancsolni valója lenne, én Kolozsvárhoz közel lévő hosszúmacskási jószágomba lézsek, ezen hó 17étől fogva, egyéb aránt nagy tisztelettel maradtam excellentiádnak alázatos szolgálja

Marosvásárhely április 8án 1848

Szentiváni Dániel⁵

Domnia voastră domnule guvernator, grof al Sfintului imperiu roman; domnul meu milostiv!

La cinstitul ordin al excelenței voastre emis în 5 a lunii curente sub numărul prezidial 687¹, dar primit de mine în cursul zilei de azi, raportez cu supunere că îndată după ce au avut loc demonstrații aici, Veress Ádám din Iacobeni și Getzó János din Miercurea Ciuc, amîndoi fii de grăniceri², au plecat în grabă pentru a duce știrile, iar ceilalți [canceliști] stau de asemenea gata cu toții să pornească spre casă, mai ales că azi începe vacanța obișnuită. Pe lingă acestea, îndrăznesc să aduc la cunoștința excelenței voastre, încă o întimplare aflată de la un om de încredere, pe al cărui cuvînt se poate conta. Cu cîteva zile înainte, sosind aici niște secuii din Ciuc, care aduceau pentru vînzare apă minerală, el l-a văzut pe un scrib cu numele Adorián Imre din Miercurea Ciuc mergînd la ei și a auzit cu urechile lui conversația. La întrebarea ce mai e nou pe acasă, secuii au răspuns: destul de rău deoarece grănicerii au primit ordin să plece de acasă³. La acestea amintitul scrib i-ar fi sfătuit să le spună grănicerilor să nu facă nici măcar un pas de acasă. Dacă totuși îi vor scoate cu forța el [și ceilalți canceliști] îi vor întoarce înapoi.

Eu mărturisesc excelenței voastre că aici nu pun nici un preț pe mișcările țărănești; în schimb, consider în viitor aproape sigure răzvrătiri ale secuilor. Secuii purtători de armă doresc să scape de această „bucurie“. Mulți urmăresc să-și creeze popularitate în rîndurile lor, între ei chiar și dintre aceia despre care înainte de aceasta omul nici măcar nu ar fi presupus. Cei care nu poartă arme se cramponează cu tărie de privilegiile lor, încît atunci cînd se vor traduce în viață înnoirile pornite acum, vor produce tulburări⁴.

Eu sînt deja în obișnuita vacanță. De aceea, timp de patru săptămîni nu voi mai putea onora de aici dispozițiile excelenței voastre. În schimb dacă excelența voastră ar avea să-mi ordone ceva, eu voi fi aproape de Cluj, la moșia mea din Satu Lung, începînd din 17 ale lunii curente. Altfel rămîn cu mare considerație servul supus al excelenței voastre.

Tirgu Mureș, 8 aprilie 1848

Szentiváni Dániel⁵

Original. Arh. St. Budapesta. Fond G. Pr., nr. 760/1848. Foto: 2 540.

¹ V. doc. 187.

² Se referă la canceliștii fii de grăniceri secuii.

³ Hazol = hazulról.

⁴ Pentru deplasarea unităților secuiești, v. în doc. 117, nota nr. 2.

⁵ Cf. doc. 200, nota nr. 3.

Carei, 8 aprilie 1848.

Tekintetes Ministeri Országos Ideiglenes Bizotmány!

Mai napon több rendű kedvetlen tudósításokkal lepettem meg, mellyek szerint több helységekben a robot meg tagadtatott (mit a földes urak nem erőszakolván, ingerülést szülni nem fog), a megyeileg kiküldött bizotmányokat, midőn az úrbéri robot, köz teher viselés e papi tized iránti törvények kihirdettek, botrányos ingerültséggel fogadták. A megye köz bátorság biztosítása tekintetéből a helybeli előljárók mellé többeket a rend fenntartása iránti felelősségre e bizotmányok által feleskettetni határozván, több helyeken e határozat iránti engedelmességet a lakosok meg tagadván, a küldöttségek a megye határozatának teljesedésbe vételétől el állani kénytelenítették. Mi pedig legnagyobb aggodalmat szül, némely szabályozott helységek lakosainak szabályozás előtti földjeik célba vett vissza foglalása, s ez által a birtok s rend felzavarása.

Épen most értesítettem hivatalosan arról, hogy Kis Majtény helysége¹, melly a múlt év végével szabályoztatott, szabályozás előtti földjeit (mellyek az uraságnak jutván, általa körül is árköltettek) az árkok behányása után tetleg elfoglalta, és így a törvényes eljárásokat megsemmisítette; minek azon rossz következése lehet, hogy a menyiben a megye nagy részében a szabályozások csak most a közelebbi időkben hajtattak végre, több helységek is, mellyek a szabályozás által meg nyugtatva nem érzik magokat, előbbi földjeiket vissza foglalandják, s minden birtokot zavarba hozándnak. Én mihelyt erről értesültem, rendelést tettem, hogy egy küldöttség a tényt vizsgálja meg, a rendet igyekezzék vissza idézni, helyre állítani s a lakosokat lecsendesíteni, minden esetre jelentést tenni köteleztetvén, hogy a bűnösök iránt rendelkezhessek. Mi lesz az eredmény, nem tudhatom, midőn a változásokat némelyek felkívánván használni, a lakosokat félre vezetik; ha a baj elfajul, ezt többé polgári erővel, reábeszéléssel orvosolni lehetséges nem lesz; ugyanazért előre látván azt, hogy ha botrányos kitörések jelenleg nincsenek is, a törvények végre hajtása, mig a temérdek bonyodalmakból szerencsésen kibontakozhatunk, oly sok nehézségekkel fog járni, hogy az itt tanyázó két század könnyű lovas katonaság a rendet fentartani képes nem leend; *ársereg pedig a falukon nem alakulhat, de különben is használhatatlan lenne.*

Kötelesnek tartom állásunkról a tekintetes Ministeri Országos Ideiglenes Bizotmányt szükséges intézkedések s katonaság szaporíthatása végett eleve tudósítani.

Aki kegyességekbe ajánlott tisztelettel vagyok. Nagykároly április 8án 1848.

Tekintetes Ministeri Országos Ideiglenes Bizotmánynak alázatos szolgálja.

Gabányi Sándor, alispány

Onorat guvern provizoriu al statului!

În cursul zilei de azi mi-au parvenit unele știri neplăcute potrivit cărora în mai multe localități s-ar fi refuzat prestarea robotei. (Totuși dacă domnii de pămînt nu vor recurge la forță nu se va produce

agitație). Comisiile trimise de comitat pentru a anunța legile privind desființarea robotei și a zeciuielii preoțești, precum și suportarea publică a sarcinilor obștești au fost primite cu o agitație scandaloaasă. În vederea asigurării ordinii publice în cuprinsul comitatului, aceste comisii au hotărât ca alături de fruntașii locali să-i jure și pe alții pentru a-și asuma răspunderea în ceea ce privește menținerea liniștii. Dar în mai multe părți locuitorii au refuzat să se supună acestei măsuri. Comisiile s-au văzut silite să renunțe la aplicarea hotărârii comitatului. Ceea ce naște cea mai mare îngrijorare este faptul că locuitorii citorva comune comasate și-au pus în gând să-și reocupe pământurile lor de dinaintea de comasare. Prin aceasta se va pune în pericol proprietatea și ordinea.

Tocmai acum sint înștiințat pe cale oficială că în localitatea Mof-tinu Mic¹, care a fost comasată la sfârșitul anului trecut țărani au ocupat efectiv pământurile lor de dinaintea de comasare. (După ce au ajuns la domnii de pământ aceste pământuri au fost înconjurate cu șanțuri). Sătenii au astupat șanțurile care le înconjurau. În felul acesta au fost nimicite acțiuni bazate pe legi. O astfel de acțiune poate influența negativ cea mai mare parte a comitatului unde abia în ultimul timp se face comasarea. Comunele care nu vor fi mulțumite cu comasarea vor putea să ocupe pământurile folosite anterior. S-ar tulbura în felul acesta fiecare proprietate. Îndată ce am fost încunoștințat, am dat dispoziție ca o delegație să examineze situația, să se străduiască să restabilească ordinea și să-i liniștească pe locuitori. În orice caz are obligația să-mi raporteze pentru a se putea lua măsuri împotriva celor vinovați. Care vor fi consecințele nu pot ști, deoarece unii doresc să profite de schimbările ce se produc și-i induc în eroare pe locuitori. Dacă răul se lățește nu va fi posibil niciodată să fie vindecat cu ajutorul puterii cetățenești sau a convingerii. Tocmai de aceea, chiar dacă în prezent nu au loc răzvrătiri scandaloaase, atîta timp cît nu vom scăpa cu bine din nenumăratele complicații, aplicarea legilor se va izbi de atît de multe greutăți. Cele două companii de cavalerie ușoară cantonate aici nu vor fi în măsură să păstreze ordinea, iar în sate nu va fi posibil să se constituie gărzi, care dealtfel nici nu ar putea fi folosite.

Țin de datoria mea oficială să înștiințez din capul locului onoratul guvern provizoriu al țării pentru a lua măsurile necesare în vederea sporirii efectivului armatei.

Recomandîndu-mă bunăvoinței dumneavoastră rămîn cu respect supus serv al guvernului provizoriu al țării,

Carei, 8 aprilie 1848

Gabányi Sándor
vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány. nr. 423. Foto: 21 594—21 595. Publicat fragmentar de Ember Győző, *Iratok*, p. 156.

¹ Cf. doc. 194, 223 și 281.

Moftinu Mic, 8 aprilie 1848.

Tekintetes Alispány Úr! Folyó hó 7ik napjáról hozzánk intézett hivatalos kiküldése következtében tekintetes alispány úrnak — melyet illető záratékaival ./ ide mellékelve vissza küldünk —, az erdői uradalom részéről feladott azon panasznak, mi szerint a kismajtényi jobbágyok az uradalom részéről lefolytatott s végre is hajtatott úrbéri szabályozást, az elkülönített birtokok árkaiknak erőhatalommal behányása által megsemmisíteni *foganatba* vették¹, — megvizsgálása s a találandókhoz képesti törvényes intézkedés, mi ugyan csak e folyó hó 8ik napján Kismajtényba kimentünk, s miután mind a két rendbeli előljárókat elibünk hívatván, ők a helység több számos lakosaival előttünk megjelentek, törvényes kiküldetésünk okát és célját elibük terjesztvén, először is az illető helybeli bírákat, mind a kiken az eféle rendzavarás esetében a felelőség terhe főképen fekszik, komolyan felkérdeztük, kik és kinek ingerlésénél fogva tették légyen a feladott törvényellenes tetteket? Mire valamint a felkérdezett bírákbeliek, jelesen a helység nemesi fő hadnaggya, Vajda Márton, úgy a jelen volt néptömeg egy hangon nyilatkoztatta, hogy ők, úgy mint az egész közönség, még asszonyaikat sem véve ki, a feladott tényeket önként magok öszvebeszélésük után, köz megegyezéssel s közerővel tették. Melly általános feleletük után, s ott, hol az előljárók magok is a kérdéses kicsapongás részesei, az egyenkénti kihalgatást szükségesnek tanáltuk. Mi előtt azomban a dolog eképeni állásáról jelentést teendők töllök eltávoznánk — ámbár tettöket mint vakmerőt és törvényellenest minden esetre rosszszallottuk, s az a miatt magokra várható veszedelmes következményeket elibök rajzoltuk azon reménytől tápláltatva mind azon által, hogy a történtteket békés úton is helyre hozhatnánk, hivatásunknak találtuk ennek eszközlése végett tanácsunkat s utasításunkat töllök meg nem vonni, s e tekintetből öket azon okoknak, mellyek közöttök e zavart előidézték, felfedezésére felkérdeztük: — Mire ők előre bocsátván, hogy az ellenök lefolytatott szabályozásnak új terve, jelesen a legelőjök helyzete, mind addig míg számokra ki nem jelettetett, előttök megmagyarázva s általok tisztán tudatva nem volt; ámbár az új állomány megnyíisége ellen kifogást nem tesznek, az új szabályozás mind azon által *reájok a legelő helyzete tekintetéből tetemes sérelmet idézván elő*, s főképen azt, hogy az eddig általok állandóan ökörtılalmasnak fogatni szokott kopasz part nevű tért, melly is azon célra mind fekvése, mind minémüisége tekintetében az egész határjakon egyedül alkalmazható, töllök a szabályozás elvévén, az a földesuraság majorsági birtokához árkoltatott, és hogy az lő fordulójok mellett eső lapos gyepen fenállott egyik itató kútjok is a földesuraság majorsági birtokához adatván — midön azon fordulón mint ugaron fognának legeltetni —, itató helyek nem lenne —, ők e két tetemes fogyatkozásukat nem türhetvén s egyedül a nevezett kopaszparti régi ökörtılalmasoknak és említett itatójoknak használatába kívánván vissza lépni, csak az ezeket elkülönítő urasági árkokat húzták be, egyébbiránt a számokra kiméretett többi új birtokaikat a szerint, mint ki szaggattattak, használni kívánják s fogják; sőt miután általunk megkérdeztettek, hogy ha netalán a méltóságos uraság, már ugyan nem tartozásból, hanem csak a tölle várható atyáskodásból a fentirt kopaszparti régi ökörtılalmast és egy két holdnyi

itató helyet velök kicserélni kegyeskedne, hajlandók és mi helyen azok helyett annyi kiterjedésű helyet adni és ennek elkülönző árkat annyi ölemben, mint ahol behúzták, kihányini? erre is teljes készségöket nyilatkoztatták s kicserélés végett a helység kertjei alatt, a Kraszna folyótól az uradalmi korcsmáig a nagy ország út mellett fekvő tért ajánlották.

Melly kérelmeik az állandósítható béke s nyugalom tekintetéből általunk a jelen volt uradalmi ügyvédnek is, nagyméltóságú főnökénél közbenjárása végett ajánltatván, van szerencsénk reményleni s tekintetes alispány úrnak jelenteni, hogy a fel adott zavar itt a fent írt módon az illető uradalomnak csekély áldozatjával is békés úton elenyészethető lészen. Kelt Kismajtényban április 8án 1848. Domahidy Pál, küldöttségi elnök, Fényes János tiszti ügyész, Gyulay Antal szolgabíró.

Onorate domnule vicecomite!

Adresa oficială ce ne-a fost înaintată în ziua de 7 a acestei luni o retrimitem onoratului domn vicecomite împreună cu anexele respective aici alăturare, pentru a o examina și a dispune legal referitor la plingerea înaintată de către domeniul din Arduđ. Potrivit acesteia, iobagii în Moftinu Mic și-au propus să anuleze comasarea urbarială pe care a înfăptuit-o domeniul. Ei au astupat cu forța șanțurile care sepa-rau alodiul [de pământurile lor iobăgești]¹. În ziua de 8 a lunii curente am mers în Moftinul Mic și am chemat înaintea noastră pe cei doi juzi comunali obișnuiți. Ei s-au prezentat înaintea noastră însoțiți de un mare număr de locuitori ai satului. Le-am expus scopul și cauza trimiterii noastre oficiale. Mai întâi i-am întrebat în mod serios pe respectivii juzi locali, ca unii asupra cărora apasă cu deosebire povara răspunderii într-un asemenea caz de tulburare a ordinii, cine și datorită cărei ațitări s-a comis fapta ilegală arătată mai sus? La aceasta, juzii interogați împreună cu principalul însărcinat nobiliar Vajda Márton, precum și mulțimea prezentă a poporului au declarat într-un glas că întreaga colectivitate fără a excepta nici măcar femeile, a comis faptele arătate mai sus cu invoirea și cu puterea comună, după ce s-au sfătuit împreună. Aceste răspunsuri fiind generale, intrucît și dregătorii comunali au participat la delictul în chestiune, am considerat că e necesar să trecem la anchetarea individuală. Mai întâi ne-am îndepărtat însă de ei pentru a raporta despre starea reală a lucrurilor. În prealabil le-am dezaprobat în orice caz faptele îndrăznețe și ilegale și i-am atenționat asupra urmărilor periculoase la care se pot aștepta din această cauză. În acțiunea noastră am fost conduși de speranța că i-am putea aduce pe drumul pașnic și la locul lor. În vederea atingerii acestui scop am găsit ca fiind de datoria noastră, a nu ne reține a le da sfaturile și indemnurile noastre. Le-am pus întrebări în legătură cu cauzele care au pricinuit această tulburare în rîndurile lor. La acestea ei au răspuns că noul plan al reglementării și mai ales situația pădurilor nu le-a fost explicată și nu a fost clară pentru ei atita timp cît ele nu au fost desemnate pe seama lor. Cu toate că nu au ridicat obiecții împotriva noii situații, totuși au arătat că noua reglementare le-a pricinuit un mare prejudiciu în ceea ce privește pășunea. În primul rînd prin comasare li s-a luat terenul denumit Malul pleșuv care a fost șanțuit și adăugat la proprietatea alodială a domnilor de pământ. Pînă acum au folosit acest teren fără întrerupere. Atît în ceea ce privește așezarea cît și calitatea, el este singurul potrivit acestui scop în tot hotarul lor. Mai

mult, fintina de adăpat situată pe o pajiște joasă și umedă de lângă prima solă, a fost la fel încorporată proprietății alodiale a domnilor de pământ. Ei nu pot tolera ambele spolieri. Dorind să reajungă doar în folosința pășunilor răpite din așa-numitul Mal pleșuv, precum și în a amintitei adăpătoare au astupat șanțurile domnești despărțitoare. Altminteri doresc să folosească și să ocupe celelalte noi proprietăți desemnate pe seama lor, așa după cum au fost ele tăiate. În continuare au fost întrebați de către noi dacă n-ar fi cumva de acord să schimbe mai sus amintitul Mal pleșuv împreună cu cele citeva iugăre pentru adăpat cu alte pământuri de aceeași întindere pe care măriții domni de pământ li le-ar da desigur nu din obligație ci din sentimentul părintesc ce poate fi așteptat din partea lor și astfel să împingă șanțul despărțitor cu ațiția stinjeni cu ciți l-au tras înapoi. Întreaga comunitate s-a declarat de acord și a propus în vederea schimbului terenul de sub grădinile localității de la riul Crasna pînă la cîrciuma domnească, care este așezat lângă drumul mare de țară.

Acestea au fost propunerile recomandate de noi avocatului domeniului, în vederea menținerii păcii și liniștii, pentru a le mijloci pe lângă preainălțimea sa stăpînul său. Le prezentăm onoratului domn vicecomite și sperăm că tulburarea prezentată mai sus va putea fi eliminată pe cale pașnică fără sacrificii prea mari din partea domeniului respectiv.

Dat în Moftinu Mic, în 8 aprilie 1848

Domahidy Pál, președintele comisiei
Fényes János, avocat oficial
Gyulay Antal, jude cercual

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány, nr. 528. Foto: 21 612—21 614. Publicat de Ember Gyözö, Iratok, p. 156—158.

¹ Cf. doc. 222.

224

București, 8 aprilie 1848.

Frate Bariți!

Am primit gazetele cu nr. 28 și pe lângă cele obișnuite încă 2 exemplare de la nr. 20 încoace. Pentru viitor mai faceți o adresă cu 2 exemplare la D-1 prof. Ioan Codrea la Ploiești (însă cu 2 exemplare) alta la D. serdar Costache Cernovodeanu cu 1 exemplar, la București. Mie îmi trimiteți tot cîte 6 exemplare. Ce mai faceți? Au început lucrurile a se încurca și pe acolo. Frate aveți libertatea d-a vorbi, a scrie și de a vă aduna, vedeți de vă înțelegeți! Vorbiți, scrieți, cereți!!!

Publicați și cu gura și prin tipar cererile românilor. Mie mi se par cele de căpetenie acestea: 1. — Independența națională; Românii să figureze în numele lor, să-și aibă reprezentanții lor, să se servească cu limba lor în toate trebile lor. 2. — Independența religioasă; Românii să-și aibă religia lor română, fără desbinare în uniți și neuniți. (Așa

numita unire cu Ungurii catolici să se desființeze). Toți Românii să fie numai de o lege românească. 3. — Restabilirea Mitropoliei române în Transilvania sub care să fie episcopii români de la Virșeț, Timișoara, Arad, Oradea, Maramureș și Bucovina; pe tot anul să se stringă un sinod general la Mitropolie, din toate episcopiile române. 4. — Școale române în toate satele și orașele dotate din fondurile alodiale. 5. — Întrarmare generală a Românilor. 6. — Ștergerea obagismului fără vreo despăgubire.

Publicați acestea și prin scris și prin grai ca să cunoască Românii în general ce le lipsește. Fiți mai curajoși. E slobod fiecăruia a-și declara părerile sale. Nimenea nu vrea revoluție. Mulți se miră de ce D-ta cu foaia D-tale ești acum mai timid decât cind era cenzura. Arată că ești român. Cei de aici te pîrăsc că ești vîndut străinilor. Dovedește că nu, prin fapte. Aici toate în liniște, însă în temere fără să știe pentru ce. De la Iași se aud vești rele. Sturza a făcut o mare negliobie cu închiderea celor 13 boieri. Astăzi veni vestea că cei ce au scăpat de la Brăila (din cei 13) ar fi ațîțat răscoală și ar fi omorît pe Sturza. Atunci rău lucru. Mă tem tare să nu ia străinii prilej de a ne călca. Nu pot să-ți scriu mai multe.

Laurian

Original. Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom., nr. 996, f. 181. Publicat: *George Bariț și contemporanii săi*, vol. I, 1973, p. 145—146.

225

Sibiu [8 aprilie 1848]¹.

Frate!

Azi se hotărî cu desăvîrșire în conflucsul nației săsești ca românii din Fundul regesc să dea toate drepturile de care se bucură și sașii, fără deosebire. Drept aceea încheiară: 1. Dau românii toate drepturile de a alege și de a fi aleși în toate, adecă cei harnici să se primească la magistraturi, cetățenii în comunitatea cetățeană, pe la sate între aleșii satului să fie de-opotrivă cu sașii etc.; 2. românii să fie primiți la meșteșuguri și țehiuri cu sașii; 3. popilor români neuniți să li se dea porție canonică; 4. popii neuniți să fie scutiți și asemenea respectați ca și cei săsești. Mi se pare că aici se cuprind multe, mai toate cîte le cerură pînă acum. Peste dijmă poate nici ei nu pot dispune ca peste un lucru ce nu este al lor propriu ci le este de fisc conces (pînă cînd, nu știu) să se bucure de foloasele lor. Cu chipul acesta au împăciuit mult nemulțămirea românilor; acestea se vor publica peste puțin în foi tipărite nemțești, românești și poate și ungurești. Firește trebuie să treacă în articlu de lege că altmintrelea nu e nimica.

Domnul episcop Șaguna scrie o epistolă domnului Orghidan, arătîndu-i părerea în pricinile cerute. Măria sa mîne dimineată pleacă la Unidoara, spre a împăca niște duhuri turburate, ce se zice că ar fi în neodihnă.

Domnii Lemeni cu Țipariu sînt în Cluj — ce fac nu se știe.

Școlarii de acolo (ca și canceliștii din M. Vasarhei) cei români sînt neodihniți dar fac copilării, umblă fără cap, fără povățuitor. Lui Șaguna, fiind în Cluj, fu tată-to prezentat prin protopopul Fekete. Aici

era să se facă o adunanță de români cu scopul de a se consulta ce să facă, ce să ceară, dar fură împedezați de unii ca noi, să mai aștepte că nu e târziu și să ne înțelegem cu toții din toate părțile, cu atîta mai virtos că văd că toată zioa aduce cîte ceva nou, care poate azi ar strica ce am făcut ieri.

Va veni poate timpul unde aceea nu o vom face fără știrea și voia sașilor, carii nu se împotrivesc la condițiile ce vom pune la cazul cu *unirea cu Ungaria*².

Ce fac în România; noi n-auzim nimic și nu se poate să fie de tot pace. Românii prin comitate au cam început să se împotrivescă la facerea robotelor; așa se zice p-aici și poate prea lesne să și fie. Mie *Universu* nu mi-ai trimis — poate n-ai. Domnului Buteanu i-ai trimis?

Domnul episcop Șaguna te pofteste ca să nu pomenești ceva în *Gazetă de mergerea lui prin țară*, unde ar fi ceva, ca nu cumva cineva altfel înțelegînd de cum este lucrul, de aci să se facă ceva mișcare. [Insemnarea lui Bariț:] 1848, apr. Bălășescu.

Original. Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom., nr. 99, f. 55. Foto: 27 702—27 703.

¹ Dintr-o altă scrisoare a lui Bălășescu adresată lui Bariț la 10 aprilie (doc. 225), rezultă că cea de mai sus este scrisă în 8 aprilie.

² Scrisoarea lui Bălășescu redă atitudinea rezervată a românilor transilvăneni față de uniune din primele săptămîni ale revoluției. Uniunea era condiționată de recunoașterea românilor și a celorlalte naționalități ca națiuni politice, ceea ce ar fi însemnat transformarea fostei Ungarii medievale într-o federație de cantoane naționale autonome, iar a Transilvaniei într-o țară românească.

226

Viena, 8 aprilie 1848.

Bécs, április 8kán estéli 7 órakor.

Tisztelt barátom!

Múlt hónap 26-ról fel-küldött jelentésedre¹, úgy szintén a Királyi Guberniumnak tegnap előtt fel érkezett kérésére a királyi válaszok ma *mennek le* — *késedelemmel tehát nem vádoltathatunk*.

A Rescriptumba abból indultam ki, mit leg szükségesebbnek tartottam, s minek szerencsétlen el mulasztása a magyarországi vésznék — több mások mellett — legfőbb oka volt. A királyi akaratsnak ki-mondása szembe azon parasztsággal, mellyel mindég ijjesztettek, s melynek semmi sem jutott volna eszibe, ha a leg-alacsonyabb hazugságokkal nem izgattyák vala. Itt ő felsége, kinek szavába többet hisz a paraszt, mint a nemességébe, meg-igéri a parasztnak, hogy esztendő múlva a sorsa jobbra változik, meg-határozza, hogy ezen idő alatt állapottya biztos alapokra állittatik, és az alatt biztosíttya egyszersmint a nemességet — melly nálunk úgy is tönkre van téve —, hogy kárpótlásáról leg-alább gondolkozhatik és nem fosztatik meg mindenétől, mint Magyar országon, hol az indemnitatioja első lépés volna az országos banquerottera. Csehországba éppen ez a terminus tétetett s azt gondolom, hogy a ki nem tőkélletes fanaticus, ezen meg is nyughatik. A többi az ország-

gyűlési téendőkhöz tartozik. Ennek fő-fel-adásául tüzetik ki az unio — de miképpen? Úgy a mint a mai Híradó² javalya, hogy Erdély megszűnjön? Merészli-é ezt valaki józanan hinni, hogy a leg-nagyobb reactio nélkül meg-történhessen. Az ország lakossainak alig egy harmada nagy szóval kiáltja, hogy nemzetiségét ezzel akarja szilárdítani, — a más két harmada erre halgatni fog? A népképvisélet eszméjével akarja magához édesíteni az idegen elemeket — melyeknek tökéletes egyformaságát mindenben el-isméri, csak azon egybe nem, mi mindenki előtt leg-éde-sebb: a nyelvben és nemzetiségben? Hová jutunk ezzel? Hidd el nékem — el pusztul az ország, ha ezen az úton mennek. Én a mostani körülményekben bármilyen szükségesnek látom az együtt tartást — éppen az egykori egyesülhetésünk eszméjét szem előtt tartván — fel függesztem elhatározásomat az unio kérdése iránt, mert lehetetlen, hogy ilyen meg nem gondolt lépéseknek a leg-nagyobb ellenhatás ne légyen követke-zése.³

A mint utolsó leveledből látom, a diaeta kieszközlésének meg-ígérésevel csillapultak a kedélyek — reménylem, látván az emberek, hogy az elő-készületek meg-történnek, az agitatióra ezen okból nem lesz szükség. De mit lehessen várni, a mikor olyan emberek a napnak hősei, mint Bethlen Miklós, Lázár Kálmán.

Rendkívüli hatalommali fel-ruháztatásod szükségtelennek láttszott, mivel úgyis a commendirozó egészen hozzád utasított, és hatóságod-ból folyólag mindent meg tehetsz, ami az ország csendességének fenn-tartására szükséges; ezt úgy gondolom, inkább a diaeta ki hirdetéséért tartottad volna szükségesnek s ebbe kívánságod már telyesült.

Szíves indulatodba ajánlva változhatatlanul vagyok igaz barátod

J.

Viena, 8 aprilie, ora 7 seara

Prețuite amice!

Astăzi au fost trimise răspunsurile regești la raportul tău din 26 a lunii trecute¹ precum și la cererea Guberniului regesc sosită alaltă-ieri; nu ne putem deci acuza de întârziere.

În rescript am pornit de la faptul considerat cel mai necesar și a cărei nenorocită aminare — pe lângă multe altele — a fost cauza principală a pericolului din Ungaria: proclamarea voinței regelui față de țărănime; cu ridicarea acesteia s-au proferat mereu amenințări, dar ei nu i-ar fi trecut nimic prin minte dacă nu ar fi fost instigată prin cele mai josnice minciuni. Maiestatea sa, în cuvântul căreia țărării cred mult mai mult decât în acel al nobililor, promite țărânimii că peste un an i se va îmbunătăți situația, că starea ei va fi așezată pe baze legale. Totodată asigură nobilimea — care la noi și așa este ruinată — pe de o parte că va găsi mijloacele necesare pentru despăgubirea ei, iar pe de altă parte că nu va fi expropriată de întreaga avere ca în Ungaria. Acolo despăgubirea ar fi fost primul pas spre falimentul țării. În Boemia tocmai acest termen a fost fixat și cred că cine nu este cu totul fanatic, poate fi cu aceasta liniștit. Celelalte țin de sarcinile Dietei. Acesteia i se fixează ca sarcină principală uniunea; dar în ce fel? Așa cum sfătuiește ziarul „Híradó“² de azi, ca Transilvania să dispară? Îndrăznește oare a crede cineva cu mintea limpede că aceasta se va putea înfăptui fără o maximă reacție? Abia o treime a populației strigă cu voce tare că dorește să-și consolideze astfel naționalitatea: celelalte două

treimi vor tăcea oare la auzul acestora? Se vor putea oare cîștiga elementele străine cu ideea reprezentării populare, recunoscîndu-li-se deplina lor egalitate în toate domeniile, cu excepția unuia care însă e cel mai scump tuturor: limba și naționalitatea? Unde se va ajunge astfel? Crede-mă că dacă se va merge pe drumul acesta, țara se va distruge. În împrejurările de acum, oricît de necesară s-ar considera solidaritatea, avînd în fața ochilor tocmai ideea unirii de odioasă, eu îmi amîn hotărîrea în privința uniunii, pentru că e imposibil ca un pas atît de nechibzuit să nu determine cea mai puternică rezistență³.

După cum văd din ultima ta scrisoare, spiritele s-au liniștit în urma promisiunii că se vor lua măsuri pentru întrunirea Dietei. Văzîndu-se primele pregătiri care se fac, sper ca această chestiune să nu dea prilej de agitație. Dar la ce te poți aștepta cînd eroii zilei sînt oameni ca Bethlen Miklós și Lázár Kálmán.

Înzestrarea ta cu putere extraordinară s-a considerat a fi de prios, deoarece oricum comandantul militar suprem trebuie să recurgă la tine. Privitiv funcției tale poți să faci tot ce e necesar pentru menținerea liniștii țării. Îmi imaginez că ai considerat-o necesară mai degrabă pentru anunțarea Dietei. În această privință dorința ta s-a îndeplinit deja.

Recomandîndu-mă dispoziției inimii tale rămîn neschimbat, prietenul tău adevărat.

Original: Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Teleki din Luna de Jos. Misive. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 59—60.

¹ V. doc. 76.

² Ziarul *Erdélyi Hiradó* din Cluj.

³ Cancelarul Jósika îi expune din nou guvernatorului Teleki motivele pentru care își menține atitudinea potrivnică uniunii Transilvaniei cu Ungaria. El a sesizat just că două treimi din populația Transilvaniei nu va accepta fără împotrivire o uniune care să le priveze de limbă și de naționalitate. Într-un fel, el a prevăzut că uniunea votată de o Dietă formată aproape exclusiv din reprezentanți ai nobilimii va determina ridicarea majorității populației împotriva ei.

Cluj, 9 aprilie 1848.

Méltóságos püspök úr!

Értésemre esvén, hogy Abrudbányán és vidékében az oláság nyilvános gyűléseket tart némely kívánságaiknak a közelebbi ország gyűlés elejébe leendő terjesztése végett¹; bár ezen kívánságok sok részben teljesíthetők lesznek, úgy még is nem kevésbé lehet tartani ezen gyűléseknek el fajulásától. Az egyházi rendnek még igen nagy befolyása van a vallásos oláh nemzetre; azért igen jónak találnám, hogy a mennyiben méltóságod ezen fáradságot maga el nem vállalhatná, egy meg hitt tekintélyes kanonokot küldeni ezen bánya vidékekre, ki útyát Zalathna felé vévén és itt kezdve Abrudbányáig az oláh népesség meg nyugtatására mindent el követne, mi hatalmában van, és méltóságodat, vagy ha a dolog sietősége azt meg nem engedné, engem egyenesen a tapaszt-

talandókról tudósítana. Egyébbaránt illó tisztelettel maradok méltóságodnak elkötelezett szolgája.

Kolozsvár április 9-kén 1848

Gróf Teleki József

Onorate domnule episcop!

A ajuns la cunoștința mea că la Abrud și în împrejurimi românii țin adunări publice în vederea înaintării unor doleanțe viitoarei Diete¹. Cu toate că aceste cereri vor putea fi îndeplinite în multe privințe, există totuși posibilitatea ca aceste adunări să degenereze. Cinul bisericesc mai are încă o influență deosebit de puternică asupra credincioasei națiuni române. De aceea, găsesc potrivit ca înălțimea voastră să-și asume oboseala de a trimite în această regiune minieră un canonic cu o autoritate recunoscută. Îndreptându-se spre Zlatna, iar de aici pînă la Abrud să facă tot ce stă în putință pentru liniștirea populației române. Apoi să vă informeze despre cele aflate; dacă urgența situației nu ar permite acest lucru, să mă încunoștințeze pe mine în mod direct. Altminteri rămân cu cuvenita cinstire al înălțimii voastre îndatorat slujitor.

Grof Teleki József

Original. Arh. St. Blaj. Fond. Mitropoliei din Blaj, nr. 696/1848. Foto: 7 587—7 588. *Concept.* Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 743/1848. Foto: 2 528—2 529.

¹ Cf. doc. 195, nota nr. 2.

228

Cluj, 9 aprilie 1848.

Alsó Fejér megye főispánjának

Az esvén értésemre, hogy Topánfalván biztrai szolgáló bíró tudtával és talán befolyásával, valamelly oláh népgyűlés tartatott volna¹, a melyben a közelebb tartandó ország gyűlése elejébe kérelem útján oly tárgyak kívántatnak juttatni, mellyek az igazgatás figyelmét méltán magokra vonhatják, méltóságodat ezennel felszólítom, hogy engem ezen előadásról körülményesen tudósítson, és ha igaz volna, a mondott szolgálót vonja kérdőre, miként mulasztotta el erről előjáróságát tüstént tudósítani, mentő nyilatkozatát nekem be küldvén².

Kolozsvár 4/9. 1848.

Comitelui suprem al comitatului Alba de Jos

Mi-a ajuns la cunoștință că la Cîmpeni s-ar fi ținut o adunare populară a românilor¹ cu știrea și poate cu influența judeului nobiliar din Bistra. Acolo s-au discutat chestiuni care pe bună dreptate atrag asupra lor atenția administrației publice. Aceste chestiuni urmează să fie înaintate proximei Diete pe calea petiției. Vă ordon înălțimii voastre să mă informeze amănunțit. Dacă s-ar dovedi adevărat, numitul jude

nobiliar să fie tras la răspundere pentru că nu a încunoștințat imediat autoritățile superioare. Declarația lui să mi-o trimiteți cât mai repede².
Cluj, 4/9 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 747/1848. Foto: 96—97.

¹ Cf. doc. 227, nota nr. 1.

² Intregul text al conceptului e scris de guvernatorul Teleki.

229

Cluj, 9 aprilie 1848.

Nemes Alsó Fehér vármegye fő ispánnának.

Ezen méltóságod kormánya alatti nemes vármegye kebelében a köz bátorság fenn tartása tekintetéből fel állítandó nemzeti órség számára szükséges fegyvereknek ki szolgáltatása iránt ezen nemes megye állandó bizotmánya által folyó hó 3ról¹ hozzám intézett felirat következtében mái napon és jelen szám alatt a fő hadi parancsnokot meg tanáltam, miszerint arról rendelést tenni szíveskedjék, hogy méltóságod az iránti föl szólítására a károlyfehérvári fegyver tárból hat száz puszka adassék ki.

Mely intézvényről méltóságodat oly hozzá adással kívántam értesíteni, hogy a fegyverek ki osztásában leg nagyobb óvatossággal legyen arra, miként azok bizodalmas és oly egyéneknek adassanak, kikről meg van győződve, hogy azokat, más célra, mint a bel bátorság és csend fen tartására, nem fordítják, sem vissza élésre alkalmat nem szolgálta tandnak.

Egyéb iránt azon egyéneknek, kik közt a fegyverek ki fognak osztatni, általános ki mutatása és feljegyzése méltóságod által hozzám fel küldendő leszen.

An Seine Excellenz den hierländingen kommandirenden General

Die von den Ständen des Unter Albenser Komitats ernannte permanente Kommission hat mittelst ihrer Vorstellung v. 3. April 1.J. wegen Verabfolgung von 600 Gewehren samt der dazu gehörigen Vorrichtung aus dem Karlsburger Militär Zeughaus für die im Mittel des genannten Komitats zu errichtenden National Garde bei mir das Ansuchen gestellt.

Aus Anlaß dieses habe ich die Ehre, im Nachhange meiner früheren Zuschriften v. 31. März und 9. April 1.J. Z.652 und 744. Euer Excellenz zu ersuchen, die Verfügung treffen zu wollen, daß die genannte Quantität für die Unteralbenser National Garde bereit gehalten werde.

Klausenburg, den 9. April 1848.

Comitelui suprem al nobilului comitat Alba de Jos.

În vederea înarmării gârzii cetățenești care va fi constituită în nobilul comitat aflat sub conducerea excelenței voastre cu scopul menținerii siguranței publice, mi-a fost înaintată adresa comitetului permanent comitatens în 3 a lunii curente¹. Conform cererii de sus am re-

comandat azi, comandantului militar suprem să ordone a vă fi predate din arsenalul de la Alba Iulia 600 de puști.

O înștiințez pe domnia voastră despre această măsură cu precizarea că la împărțirea armelor să se manifeste cea mai mare prudență. Ele să fie distribuite confidențial, numai acelor persoane despre care aveți convingerea că nu le vor întrebuița în alt scop decât pentru menținerea siguranței și liniștii publice și că nu vor comite abuzuri cu ele.

Dealtfel, domnia voastră, îmi veți înainta lista generală cu specificarea persoanelor cărora le vor fi împărțite armele.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 730/1848. Foto: 2504—2507.

¹ V. doc. 173. Cf. doc. 167, 232, 272; V. și unele documente din vol. II, în această problemă.

230

Sibiu, 9 aprilie 1848.

Nagyméltóságú királyi kormányzó úr ő kegyelmességének.

Királyi bányászati tanácsos és zalatnai igazgató Nemegeyi Jánosnak folyó hónap 8-án 41. P. és 43. P. számmal jegyzett és ide záratékjaival együtt másolatokban mellékelte jelentéseit¹, melyek az abrudbányai és topánfalvi környékekben észrevett oláh mozgalmakat, úgy szintén a nagyméltóságod által folyó hónap 1-én 660 elnöki szám alatt kir. ellenörködő kulcsár Moga Demeter iránt tett figyelmeztetést és az eziránti aggodalmoknak mikénti megszüntetését tárgyazzák, midőn egyúttal az ezen utóbbi feliratban indítványozott tervezetet magam is helyeselném és a feljelentő igazgatót ennek létesítésére felhatalmazván, nagyméltóságodnak oly hivatalos megtalálással van szerencsém közölni, miszerént a feljelentett körülményeknek sürgős volta tekintetéből minél előbb a maga helyén rendelkezni méltóztassék: hogy a fennevezett kir. igazgatónak kívánsága szerént az oláh mozgalmak felett örködő Alsófehér megyei bizottmány a zalatnai királyi uradalmokra nézve az ottani királyi igazgató Nemegeyeivel léendő egyetértésre utasíttassék.

Nagyméltóságodnak eziránti legbecsesebb tudósítását elvárván, a szükség esetében megkívántató katonai erőnek és fegyvereknek a károlyfehérvári parancsnokság által léendő kiszolgáltatása végett, egyszerűsmind a hazai főhadivezér urat is megtaláltam, teljes tisztelettel kérvén nagyméltóságodat, hogy ezt a maga részéről is tenni méltóztassék².

Ki egyébiránt teljes tisztelettel vagyok . . .

Nagyszében . . .

Preainălțimii sale domnului guvernator, domniei sale preastimate,

Am fericirea de a vă comunica înălțimii voastre rapoartele consilierului regal minier și director al domeniului Zlatnei, Nemegeyi János, din 8 a lunii curente. Ele sînt numerotate cu numerele 41 P și 43 P¹, și împreună cu anexele lor alăturare aici în copie privesc pe de o parte mișcările românești semnalate în ținuturile Abrudului și Cîmpenilor, iar pe de altă parte se referă la adresa înălțimii voastre din

ziua de 1 a lunii curente de sub numărul prezidial 660, prin care se atrage atenția asupra șpanului regal Dimitrie Moga. Rapoartele se ocupă cu modalitățile de încetare a îngrijorării pe care o produc aceste mișcări. Eu am aprobat planul propus în această ultimă adresă și am împuternicit pe amintitul mai sus director cu realizarea lui. Vi-l comunic și vă recomand oficial să aveți în vedere caracterul urgent al împrejurărilor raportate mai sus. Să binevoiiți a dispune cât mai repede. Potrivit dorinței mai sus numitului director regesc, comisia comitatului Alba, de supraveghere a mișcării românilor, să fie îndrumată a acționa în înțelegere cu el pe teritoriul domeniului regesc al Zlatnei.

Aștept mult prețuita înștiințare a preainălțimii voastre pentru a acorda în caz de nevoie ajutorul militar solicitat. Pentru procurarea armelor prin intermediul garnizoanei din Alba Iulia, am intervenit și pe lingă domnul comandant militar suprem al țării. O rog cu deplină cinstire pe înălțimea voastră să binevoiască a face același lucru și din partea sa².

Altminteri sînt cu deplină cinstire . . .

Sibiu . . .

Concept. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. M. T. nr. 569/1848.

¹ V. doc. 220.

² Pentru răspunsul guvernatorului v. doc. 263; Cf. doc. 195, nota 2.

231

Sibiu, 9 aprilie 1848.

An Seine des kommandierenden Herrn Generals Freiherrn von Puchner Excellenz.

Der königliche Bergrat und Zalatnaer Administrator von Nemegeyi hat mir über das beunruhigende Benehmen der walachischen Bauern in der Gegend von Abrudbánya und Topanfalva unterm 8-ten d.M. Bericht erstattet¹ und mich zugleich um die Verwendung gebeten, womit die vor Seite des Unteralbenser Komitats aus Anlaß eines besorgten Bauernaufstandes in Nagy-Enyed aufgestellte Kommission angewiesen werden möge, bezüglich der Zalatnaer Kameral Montan Herrschaften im Einverständnisse mit ihm zu handeln, und daß in dem wirklichen Notfalle des Karlsburger k.k. Festungs Kommando auch bloß auf sein Ansuchen Militair und Waffen nach Zalatna sende.

Indem ich bezüglich dieses ersten Wunsches mich unter einem an den Herrn Landesgouverneur wende, gebe ich mir die Ehre Euer Excellenz dringhöflichst zu ersuchen wegen der nötigenfalls von Seite des löblichen Militairs angesprochener Assistenzleistung nach Zulaß der gegenwärtigen, ohnedies sehr bedrängten Zeitumstände das Nötige gefälligst einleiten, und mich davon gütigst in Kenntnis setzen zu wollen.

Hermannstadt am 9-ten April 1848²

Concept. Arh. St. Cluj-Napoca, Fond. Arh. M. T. 569/1848; v. și adresa tezaurariatului [9 aprilie], ibidem.

¹ V. doc. 220.

² Cf. doc. 195, nota nr. 2.

Sibiu, 9 aprilie 1848.

An Ein Löbliches Praesidium des Kronstädter Stadt und Districts Magistrats!

Die Bewilligung zur Verabfolgung von Feuergewehren oder sonstigen Waffen aus militairischen Zeughäusern an die National Garden, Bürger Militzen usw. in den verschiedenen Provinzen der Monarchie hat sich der hoch Löbliche k.k. Hofkriegsrath aus dem vollwichtigen Grunde selbst vorbehalten, weil nur die Hohe Hofkriegs Zentralstelle in der Kenntniss steht, welche Quantitäten derselben zu den beabsichtigten Argumentationen für den Militair Etat selbst erforderlich sind, und wie viel hievon sonach zum Volksbewaffnungszwecke erübrigt.

Indem ich so nach mit dem besten Willen dem von Einem Löblichen Magistratual Praesidio unterm 4ten und 5ten April 1848 sub Nr. 105 und 106 gestellten Ansuchen wegen Verabfolgung von 800 Stück Steinschloßfeuergewehren entweder aus dem Carlsburger Zeughause, oder aber aus dem überzähligen Vorrathe des zweiten Szekler Grenz Infanterie Regiments für den Augenblick zu entsprechen nicht in der Lage bin, hoffe ich gegentheilig jedoch in diesem Gegenstande die definitive Entscheidung der hohen Hofkriegs Zentralstelle mit einem günstigen Erfolge ehestens überschreiben zu können.

Ich bin nämlich bei dem Hochlöbl. k.k. Hofkriegsraths Praesidio noch unterm 31ten März 1848 sub Praes. Nr. 92.107 und 125 um die Genehmigung angelegentlich eingeschritten, den Provincial Städten sächsischer Jurisdiktion von größter Bedeutung. — wozu insbesondere Kronstadt gehört — eine entsprechende Anzahl von Feuergewehren aus dem Carlsburger Zeughause zur Bewaffnung ihrer Bürgergarde erfolgen zu dürfen.

Da diese Bewilligung wegen dem vorgestellten Drange der Umstände und Zeitverhältnisse ehestens herablangt wird, so behalte ich mir vor wegen so gestaltiger Abholungs Veranlassung der fräglichen Steinschloßfeuergewehren sogleich nach Empfang der fräglichen hohen Intimation einem Löblichen Magistratual-Praesidio die weitere Mittheilungen zu machen.

Hermannstadt am 9. April 1848.

Puchner¹

Original. Arh. St. Braşov. Fond. Actele Magistrat. Braşov, nr. 1 668/1848.
Foto: 9 523—9 525.

¹ Cf. doc. 229, 272; v. și documentele din vol. II referitoare la această problemă.

Arad, 9 aprilie 1848.

1848 god. 28 marta pod predsedatelstvom Blagorod. Gospodina Gavrila Jankovič predsedatelja i u prisudsviu blago i pošćenorodne Gde Georgija Sekulić, Joanna Krestić, Andrea Stanković, Vasilija Branković,

Konstantina Pullio, Mihaila Petran i Vasilia Hadžić, tutora crkveni, Mihaila Radovan, Joanna Petrovič, Joanna Sekulić, Stevana Slavnić, Vasilij Hadžić mladji, Alekse Radivoević, Stevana Djukić, Mihajla Djer-mek, Pavla Petran, Georgija Radak i Jovana Klaić, aktuara i fiškala cerkvena držala se skupština cerkvena.

34.

Ovom prilikom pročitalo se pismo Novo-sadskog obštetva, kojim poziva što bi ovo obštetvo deputaci izslati hotelo, koja da u deli naši narodni pod predvoditeljstvom Gdina Mitropolita nuždni korak kod Niovog Veličestva Cara i Niovog Visočestva Palatina, tako i kod visokoslavnog Ministeriuma u saboru deržavnom učiniti imala, šiljući i svoi reprezentanci u kojom se 16 punkta želje narodne soderžava.

Zaključeno.

Počitaemom obštetvu N. Sadskom blagoroditi i pismenno javiti mu se: da počeme u našij narodni novina radoljubivi poziv učinjen što bi naše obštetvo od šiljanja deputacije odustajala; nego da Ngovom veličestvu pribegnemo, držanja radi Narodnog Sobora tome shodno da i ovo obštetvo postupati namerava.

35.

Subotičko obštetvo takodje poziva nas pismeno: da mi, kao i druga naša obštetva najduže do 6 nedelja poslanike u Peštu šiljemo po kako bi onde pri ovim ugodnim obstojaateljstvima opotrebi naši narodni lično posovjetovati se i predstojećoj cjeli svi skupa sadjistvovati mogli.

Zaključeno.

U mnogo uvaženom obštetvu Subotičkom imaće se blagodariti. u rodoljubivi njigov edno, i izvijestiti ga, da premda e ovo obštetvo njegovo predloženje primilo, budući pak, da se medjvremeno sredstvu narodnig našeg organa obšće poziv učinio sto bi se u smotrenij narodnog sabora, Ngovom Veličestvu pribeglo: to isto da i ovo obštetvo učinili, odvažilo se.

36.

Neinače pročitala se i ona 17 punkta, želji našeg naroda, koja su Serbi naši izradili i deržavnom vladinju predali.

Zaključeno.

Ovo obštetvo u izloženna 17 punkta soizvoljava i odobrava ih po svemu. Cega radi da se istim hvaljinim Serbima na njigovo žarko rodoljube i mužestvenu otvažnost blagadari, kao i o tome izvjeste da će ovo obštetvo shodno pozivu u naši Novina učinjenom deržanja radi narodnog našeg Sobora Njegovom veličestvu rekurirati.

Original. Arh. parohiei sîrbešti ortodoxe din Arad. Registrul proceselor verbale al comunității bisericești pe anii 1847—51. Nepaginat.

234

Aiud, 9 aprilie 1848.

Nagy méltóságú Gróf Kormányzó Úr!

Azon ide elszáryalt hírt, hogy az abrudbányai és kornai oláhok a körösiekkal egyesülten a magyaroktól egészen különvonulva naponként titkos gyűléseket tartanak, nemzeti szalag helyett kék és fehér

szalagot viselnek, s vezérek egy „Begnyészkuť“¹ nevű lenne, a magyarok elleni felkelés határ napjául a közelgető húsvét harmad napja tűzetett volna ki —, excellentiádnak bejelenteni kötelességünknek ismerők. Mint azt is kívántuk excellentiádnak tudására juttatni, hogy bárha mi, ama szállongó hírt méltó aggodalom jeléül nem tekintjük, azomban, mivel a mostani mozgalom forrongásnak indult szakában, az első tekintetre jelentés nélkülieknek tetsző híreket is figyelemben venni tanácsos: illető kerületbeli főbíró és alispán atyánkfiait oda utasítók, hogy a hely színére kiszálva, a közlött hír iránt hiteles tudomást szerezvén, ha a kedélyeket felzaklatva lenni találják, azok lecsillapításán igyekezzenek. Ez eljárás eredménnyéről is excellentiádot tudósítani fogjuk.

Ez alkalommal azon méltán aggódtató körülményre vagyunk bátrak excellentiádnak figyelmét felhívni, hogy miután a bankjegyeket itt ezüst pénzre átváltani alkalom nincsen, s e miatt a pénzforgásnak, úgy az élelem beszerzésnek is akadálya már jelentkezik, méltóztassék excellentiád olly rendelést tenni, hogy az e megyebeli közpénztárókba Portusra és Marosújvárra apró ezüst pénzt mi előbb szállítsanak, a honnan e vidék lakossai bankjegyeiket beadva, akármikor ezüst pénzt kaphassanak.²

A kik továbbra is változhatatlan tisztelettel maradtunk nagy méltóságú gróf kormányzó úr alázatos szolgálói

Alsó Fehér megye állandó bizotmányától

Nagy Enyeden April 9dikén 1848

Boér Ferenc főbíró
Pogány Károly főjegyző³

Preainálțimea voastră, domnule guvernator!

Ținem de datoria noastră să aducem la cunoștința excelenței voastre știrea răspîndită în ultimul timp potrivit căreia românii din Abrud și Corna, uniți cu cei de pe Criș, țin zilnic adunări secrete complet separați de maghiari. Ei poartă în loc de culorile naționale [maghiare], cocardă albastră și albă. Conducătorul lor ar fi un anume Begnescu¹. Ei ar fi stabilit drept zi a ridicării lor împotriva [autorităților nobiliare] maghiare cea de a treia zi a apropiatelor sărbători ale Paștilor. Dorim s-o mai informăm pe excelența voastră și asupra faptului că asemenea zvonuri zburătoare nu le privim de natură să provoace o îngrijorare prea mare. Totuși în această fază infierbîntată a mișcării actuale este recomandabil a lua în considerare și astfel de știri, care la prima vedere par fără însemnătate. Ca atare au fost trimiși acolo vicecomitele și judele prim al cercului respectiv. Ei vor strînge la fața locului informații demne de crezare despre zvonurile despre care v-am vorbit. În eventualitatea că vor găsi spiritele agitate, se vor strădui să le liniștească. Despre rezultatul acestei acțiuni vom trimite de asemenea informații excelenței voastre.

Îndrăznim cu această ocazie să atragem atenția excelenței voastre asupra împrejurării neliniștitoare că aici nu există posibilitatea convertirii bancnotelor în bani de argint. Din această cauză au apărut deja greutăți, atît în ceea ce privește circulația banilor, cît și în ceea ce

privește procurarea alimentelor. Excelența voastră să se îndure a dispune să fie aduși cât mai repede bani mărunți de argint de la Partoș și Uioara în casierile publice ale acestui comitat. Din ele populația acestei regiuni va putea primi oricând bani de argint în schimbul bancnotelor².

Rămînem pe mai departe cu aceeași nestrămutată cinstire, slugile supuse ale excelenței voastre domnule grof guvernator.

De la comisia permanentă a Albei de Jos

Aiud, 9 aprilie 1848

Boér Ferenc, jude prim
Pogány Károly prim-notar³

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 785/1848. Foto. 115—117.

¹ În textul original numele Begnescu este pus între ghilimele.

² Pentru măsura luată de Teleki, v. doc. nr. 280.

³ Cf. doc. 195, nota nr. 2.

235

Brașov, 9 aprilie 1848.

9. April 1848

Der Polizey Direktor zeigt ad Nr. 114 mündlich an, daß Gheorghe Juga, dessen Sohn unlängst von Wien hieher gekommen, auf die an ihn mit der Behauptung, daß derselbe walachische Aufrufe mit sich gebracht, anerkannt habe, daß sein Sohn bei seiner Durchreise in Pest in Gesellschaft verschiedener walachischer Jünglinge von einem ihm ganz unbekanntem walachischen Studenten zwei gedruckte walachische Exemplare des Aufrufes erhalten habe.

Abschluss:

Der Polizei werden die Worte in welchen Seine Excellenz der Herr Landesgouverneur die Aufsuchung und Festnehmung wie auch Vernehmung des walachischen Geistlichen mit dem Antrag überschickt in diesem Sinne wider den Sohn des Gheorghe Juga vorzugehen, denselben durch den Fiscal ermitteln zu lassen und nach Umständen dessen Sicherstellung zu veranlassen¹.

Extras original. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. Magistrat. Brașov. Registrul actelor intrate și ieșite, IV, M2, 121. Foto: 4 814.

¹ Fiul lui Juga a plecat între timp la Turcheș. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. Magistrat. Brașov. Registrul actelor intrate și ieșite, IV, M2, 122; și comunicarea concepistului Closius [14 aprilie], Arh. St. Brașov. Actele revol. 1848/1849 (acte scoase), 127. V. doc. 217.

Rupea, 9 aprilie 1848.

9. April 1848 Nachmittag um 4 Uhr

In Gegenwart des Officialats und der Markts Beamten

Der Substit. Inspector Moritz von Steinburg leget dem unterm
...¹ erhaltenen Auftrag zu Folge die Conscription der Repser wehr-
fähigen Einwohnerschaft vor aus welcher hervorgeht, daß diese in

308 Sachsen und

124 Walachen

zusammen in 432 Individuen

bestehet. Da nun nach dem § 7 der diesfälligen Vorschriften auch für den Paradedienst Bedacht zu nehmen ist, so wird für angemessen gehalten von jenen 30 Mann, welche sich für den Dienst zu Pferde bereitwillig erklären ein berittenes Corps zu bilden.

Die übrigen 400 Mann sind in 4 Compagnien zu je 100 Mann mit 4 Hauptleuten, 4 Ober- und 4 Unterlieutenants, 8 Feldwebeln und 32 Corporals einen Estandardeführer und 4 Tamburs einzutheilen; und da die Walachen den Wunsch ausgesprochen haben den sächsischen Compagnien einverleibt zu werden, so hat jede Compagnie aus 70 Sachsen und 30 Walachen zu bestehen.

Nach erfolgter Auftheilung in Compagnien hat jede Compagnie ihre Officiere zu wählen. Die Reihe der Compagnien in welcher die Wahl vorgenommen werden solle ist durch das Los zu bestimmen.

Da dem Vernehmen nach die Einwohnerschaft zur Ablegung des Eides nicht geneigt seyn soll und auch die Wahl der Officiere ohne vorläufige Candidation vorzunehmen wünscht, so soll, falls nach Verlautbarung der von der L. Universität herabgelangten Vorschriften dieser Wunsch wirklich ausgesprochen werden sollte, bis zur weitem höheren Verfügung die Ablegung des Eides von denselben nicht verlangt und ihnen auch die uneingeschränkte Wahl der Officiere, ohne alle Candidation zugestanden werde.

Nach Festsetzung der vorausgeschickten allgemeinen Regeln wird dem Substit. Inspector Moritz von Steinburg aufgetragen, mit Zuziehung des ganzen Marktamtes und des Communitaets Orators sich auf den Marktplatz zu begeben und daselbst mit Hinweisung auf die vor der Kanzel ergangene Verlautbarung die H. Universitäts Verordnung Z. 446/1848 und die denselben beigeschlossenen Vorschriften für Errichtung der Bürgerwehr zu erst den Sachsen mit lauter Stimme aufzulesen, dann davon auch die walachische Bevölkerung gehörig in Kenntnis zu setzen und falls von der Bürgerschaft etwaige Bedenklichkeiten erhoben werden sollten dieselben gehörig zu erklären, sofort aber die Eintheilung der Compagnien vorzunehmen. Die Vollziehung der Wahl der Officiere aber denjenigen Markts Beamten zu überlassen, welche das 50te Jahr bereits zurückgelegt haben und somit der wehrfähigen Mannschaft nicht einverleibt werden können.

Dem vorausgeschickten Beschlusse gemäß verfügt sich das darin genannte Personal vor das Rathaus auf dem Marktplatz; die versammelte Einwohnerschaft bildet um dieselben einen großen Kreis; nach einer kurzen Berufung auf dasjenige was vor einigen Tagen von der

Kanzel verlautbart wurde, wird die mehr belobte Universitaets Verordnung durch den benannten Inspector mit lauter Stimme vorgelesen; während dem Lesen verhält sich die gesamte Bevölkerung ruhig. Nach deren Beendigung, aber noch ehe die Walachen davon in Kenntniss gesetzt worden, erhebt sich unter den Sachsen ein Gemurmel, der um das obgenannte Personal geschlossen gewesene Kreis öffnet sich der Obergasse zu und die in dieser Gegend stehenden Sachsen, ohne sich über ihre Gesinnung anders als durch Lärmen auszusprechen, kehren um und treten den Weg nach Hause an, geben somit factisch zu erkennen, daß sie mit der Einrichtung der Bürgerwehr nicht einverstanden sind.

Stuhls und Markt Beamten bemühen sich, die Auseinandergehenden zurückzuhalten um von ihnen die Beweggründe ihres Betragens zu erfahren. Ersten gelingt es zwar dieselben zum Stehen bleiben zu bewegen (die auf der entgegengesetzten Seite stehenden Walachen verhalten sich ganz ruhig). Allein zur Masse des Volkes zu sprechen ist bei dem allgemeinen überhand nehmenden Lärmen unmöglich. Von mehreren Seiten lassen sich Stimmen vernehmen: „Schwören wollen wir nicht... Strafen lassen wir uns durch Vorgesetzte nicht, Ablösungstaxen bezahlen wir nicht, kaiserliche Gewehre nehmen wir nicht an. Soldaten wollen wir nicht sein, und — exercieren wollen wir nicht.“ Alle Bemühungen die im Volke entstehenden Zweifel zu beheben und die möglichsten Konzessionen zu machen, bleiben ohne Erfolg, und nachdem das Officialat einmal den allgemeinen Ruf: „Exercieren wollen wir nicht“ vernommen, so wird der versammelten Bürgerschaft bekannt gegeben, daß sich jeder ruhig nach Hause begeben könne, welches dann ohne alle Störung geschieht.

Bei dieser Angelegenheit wird von einigen Markts Beamten angezeigt die Walachen hätten sich auf die an sie ergangene Frage zur Bürgerwehr bereit erklärt, jedoch mit dem Beifügen, daß sie sich von den Sachsen nicht trennen, sondern was immer für ein Schicksal mit denselben theilen wollen.

Nachdem sich die Einwohnerschaft vom Marktplatze entfernt hat, setzt das Officialat mit dem Markts Amte die Berathung im Amtszimmer fort und es erhebt sich bei allen Anwesenden die Frage welche Umstände der so plötzliche und unerwartete Umschwung der Gesinnungen unter den sonst so friedlichen Repser Bürgern zuzuschreiben sei? Und wie es gekommen ist, daß die Bürgerschaft die doch nach der von der Kanzel vorgenommenen Verlautbarung der ersten H. Universitäts Verordnung bis zu dem Momente, wo die zweite Verordnung aufgelesen worden den bestem Geist gezeigt und dadurch zur bereitwilligen Auf- und Annahme der diesfälligen Vorschriften die gewünschte Verfassung angezeigt habe, statt ihre Bedenklichkeit und Wünsche mit Ruhe und Bescheidenheit der Behörde vorzutragen und etwaige Aufklärungen und Belehrungen zu verlangen, auf einmal und unvermutet ein Lärmen erregt, den Aufforderungen der Beamten zur Ruhe und zu bescheidener Anzeige ihrer Zweifel und Bedenklichkeit kein Gehör gegeben und somit auch der Verständigung der walachischen Bevölkerung, die das Betragen der Sachsen mit Staunen angesehen, verhindert habe.

Nach einiger Berathung über diese Frage spricht sich in der Versammlung allgemein die Ansicht aus, daß nicht die gesamte Bürgerschaft der Einrichtung der Bürgerwehr entgegen sei, der größte Theil

jedoch von einigen wenigen durch eine schiefe Darstellung der Sache zu diesem unerwarteten Schritt verleitet worden sei. Unter den vorausgeschickten Umständen wird einstimmig abgeschlossen:

1. Da eben der Palmarum Jahrmarkt in Reps einfällt und die Gewehre folgen sollen, die weiteren Verhandlungen bis nach Ostern verschoben werden, bis wohin zu hoffen ist, daß die jetzige allgemeine Aufregung unter den Bürgern sich legen werde, weil bereits der Fall sowohl die geheimen Ursachen welche die Bürgerschaft zum verhängten Betragen bewogen nachgesucht, als auch über deren weitere Besinnungen Erkundigungen eingezogen werden.

2. Der unierten Geistlichkeit wird eine Abschrift alles desjenigen, was den Sachsen vorgelesen worden zur einstweiligen Verständigung ihrer Glaubensverwandten mitgetheilt.

Nach vorgehender Verhandlung tritt der Kreis Ingenieur Martin Schuster und der Steuer Secretair Carl Grafius mit der Anzeige ins Amtzimmer: sie seien überzeugt, daß ein großer Theil der Bürgerwehr nicht entgegen sei und sie letztens bereit wären, wenn ihnen dazu die Erlaubnis ertheilt würde, heute noch die Unterschrift von 150 Bürgern, welche zur Bürgerwehr bereitwillig erklären würden zu finden.

Aus den vorausgeschickten Gründen wird den Insinuanten von diesem Schritte um so mehr abgeraten, als zu sehen ist, daß dadurch unter der Bürgerschaft zu früh eine Spalterey, die schädliche Folgen haben könnte, herbeigeführt werden würde.

In der Sitzung verlesen und bestätigt

Daniel Sift
Königsrichter

Original. Arh. St. Braşov. Fond. Actele Magistrat. Rupea. Registrul de procese verbale 363/1848. Foto: 9 421—9 425.

¹ Şi în original lipseşte numărul.

Tămăşeu, 9 aprilie 1848.

Tekintetes Inspector Úr, Drága kedves Uram!

Alázatos tisztelettel jelentem: gyengésegem miatt nem jöhöttem, hogy tisztelhessem nagy érdemű tiszteletre méltó drága személyét csak hogy tudok egy néhány sorokat rángatni. Egy instantiát fiamtól itten küldök, meljet még a más héten írtam, azolta hallom a jegyző úrtól. hogy a tamásiak mindent el akarnak foglalni, azon kaszállókat, a kit a nagyságos uraság szokot kaszálni, és a kender földekért sem akarnak fizetni, egy szóval azt mondják, hogy többé semmi jussa a határba nincs a tekintetes captalannak, azér is esedezem tekintetes inspektor úr előtt méltóztasson a lehetőségig kérésemet előmozdítani, mivel a házam után nem terem több két szekér szénánál, azérr azon lapos réttel igen jól járnék, vagyis szegény fiam jól járna — csak soká ne késne óhajtott válasszal, mivel ezek ma holnap megosztoznak azon kaszálókon.

Lévén teljes tisztelettel Pap Tamásiban április 9én 1848.

Tekintetes inspektor úrnak mint nagykegyességű uramnak.

Úgy hallik, sertés nyáj jőne a tamási nyomásra, ha lehetséges instálom tekintetes uram kikerülni, ne méltóztasson ide hajtani, mivel sehogy sem szenvedik meg ezek. Félek, hogy magamat is talán képesek lennének megölni — engemet okol az — tavaj is sokat szenvedtem érte, már előre fenik fogukat és kiabálják, most hajtassa ide a disznót, a szabados, holot én rajtam semmi nem ál, mégis ily méltatlanságot kel szenvednem.

Alázatos szegény szolgálja Mester Gáspár eddigi szabados¹.

Onorate domnule inspektor, dragă domnule!

Cu umilită stimă raportez că din cauza slăbiciunii nu am putut să cinstesc direct persoana dumneavoastră atît de dragă și de demnă de cea mai mare prețuire. Acum abia dacă pot încropi cîteva rînduri. Vă trimit o cerere a fiului meu pe care am scris-o încă în săptămîna trecută. De atunci aud de la domnul notar, că cei din Tămășeu vor să ocupe toate acele fînațuri pe care onorata „domnie“ obișnuia să le cosească, că nu mai vor să plătească nici pentru pămînturile de cînepă. Cu un cuvînt, spun că de acum înainte onoratul capîtlu nu are nici un fel de drept în hotar. De aceea îl implor pe onoratul domn inspektor să se îndure, pe cît este posibil, a ajuta să mi se rezolve cererea, deoarece în spatele casei mele nu se fac mai mult decît două căruțe de fin. În schimb cu fînațul acela întins aș umbla foarte bine, mai bine zis ar profita fiul meu de pe urma lui. Numai de n-ar întîrzia prea mult doritul răspuns întrucît azi-mîine acele fînațuri vor fi împărțite.

Onoratul meu domn inspektor și binevoitorul meu domn vă rămîn cu deplină cinstire

Tămășeu, 9 aprilie 1848

Se aude că ciurda de porci ar veni în Tămășeu. Îl rog pe onoratul meu domn să binevoiască a evita să-i mine aici dacă este posibil. Nu vor fi suportați de săteni în nici un fel. Mă tem că ar fi în stare să mă omoare și pe mine. Pe mine mă acuză și de faptul că anul trecut au suferit mult din cauza mea. Deja își ascut dinții și strigă: cum să mine aici porcii libertinul! Cu toate că nimic nu depinde de mine, totuși trebuie să sufăr asemenea josnicie.

Biata dumneavoastră slugă supusă Mester Gáspár, libertinul de pînă acum¹.

Original. Arh. Capîtlului rom. cat. Oradea, nr. 178/1848.

¹ Cf. doc. 245.

București, 28 martie/9 aprilie 1848.

București, 28 martie 1848.

Domnule redactor,

Ca unu ce m-am adăpat de mai mulți ani cu laptele ce l-am supt, veri de unde l-am găsit, carę după ce am urmat toate clasele regulat pînă la III-lea an din teologie, care am finit în urma turburărilor ce

avură loc în anii trecuți pe la Blaj, părăsisem musele și ca desgustat de veri ce poate linguși speranția unui tener de etatea în care mă aflam, trecui în vara anului trecut în România, cu cuget că părăsind locurile în care crescusem, să scap și de acele triste împrejurări, ce-mi presupunea un viitor rău și care mă cruțea din zi în zi tot mai mult. Știu că veți fi auzit de numele meu, eu vă cunosc pe dumneavoastră și de persoană de când vă aflați în Blaj. În viitor sper că o să ne cunoaștem și mai de aproape. Până atunci vă trimit și eu niște însemnări, carele le veți putea citi și de veți afla cu cale, le puneți în coloanele dumneavoastră. Eu știu prea bine că dumneavoastră ați zis mai de multe ori că cine trimite ceva la redacție să-i placă a scrie cu litere chirilice, însă tempu și împrejurările nu mă uitară ca să pot decopia aceste însemnări făcute numai pentru mine, astfel cum vi le trimit și vă scriu cu literele numite. Mă rog totdeodată de aducătoru acestora că după ce le veți ceti și veți trage ce nu va fi bun, să le decopie cu literele gazetei, iară de cumva nu vor avea loc nicidecit pentru public în împrejurările de față, le veți păstra în polpitrul dumneavoastră pînă altă dată.

Al dumneavoastră credincios

Ioan Asente

[ANEXĂ]

Românii să facă ce fac și alții

Vedem din nr. 24 al „Gazetei“ că episcopul din Blaj în urma evenimentelor acestora se dusă cu un canonic la Cluj, dar ce să facă sînția sa acolo? Poate să va fi dus ca să mijlocească prin înălțatul Guberniu adunarea clerului unit și a poporului roman într-un sinod general?¹

¹ Eu știu că în Transilvania clerul și cei mai aleși din popor, numesc pe episcop măria sa, însă fiindcă eu scriu acestea în România, unde numai un este domn și măria sa, unde chiar și mitropolitul e sînția sa părintele metropoliei, sper că mă vor ierta frații transilvani, cu atît mai vîrtos că și dumnealor nu sînt toți pe un cuvînt, ci unii zic măria sa, bag seamă, alții [...]

² Și poporul sau laicii încă au vot consultativ în sinod, cum se vede din mai multe canoane și din actele unionei ce se făcu în Bălgrad în 1700 sub St. episcop Athanasie, unde afară de cler s-a văzut mulți boieri ai [...]¹... Fogaras barones seu nobiles... ex comitatu vocato Hunyad et sedibus Coronensi et Cibiniensi, ut pote inter reformatos et lutheranos habitentes, difficilium persuasi sunt ad amplectendam unionem tandem cuncti subscribserunt — din ținutul Făgărașului, Hunedoara, Sibiului și Brașovului și trei deputați din tot satul, cari fură în numele celorlalți la primirea unionei; mai încolo, protopopa ia cu sine la sinod doi popi, unu e deputatu clerului parțial sau al popilor din districte, iară unu a cui este? Să zicem a protopopei, nu înțelegem în ce chip ar avea el trebuință de reprezentant de deputat cînd și el e de față; astfel știm că în timpurile cele patriarhale ale bisericii, cleru cu poporu împreună avea drept să-și aleagă episcopii. Mai tîrziu pentru gîlceava ce se făcea la astfel de alegeri prin concurenția cea mare a poporului, s-a scos acesta afară și alegerea rămase la călugări, la popi și la cei mai de frunte cetățeni; alegerea de episcop n-are de a face cu ceea ce voim noi, decît că este un act și un fapt pen care vedem că poporul deprende un drept în biserică, apoi dacă are drept la alegere, are drept și la alte...¹ [hotărîri], care se fac pentru el și pentru biserică, poate și trebuie să ia parte la acestea cum vedem că lua la anul 1700 la unione. Demetriu Boier, fostul profesor de istoria bisericii, jurele canonic în seminaru din Blaj, zice că poporu fu reprezentat la alegerea de episcop, miră pre unii din cler și de aici a rămas din biserică romană din Transilvania cel mai vechi obicei de a alege pe episcopi; tot acesta zice că fără în-doiială, un popă ce-l ia protopopa cu sine, este în totu interpuitor al poporului

soborul cel mare, ca să facă și acesta o adresă cum făcură ungerii și sașii, sau poate ca să se înțeleagă cu mai marii țării ce ar trebui să facă și românii în minutele acestea? Care va fi scopul sinții sale, nu știm, am dori numai ca acesta să fie bun și folositor pentru toți. O scrisoare particularie din Blaj ne spunea, mai înainte, de mișcările acestea, că pe 2 mai are să se adune în Blaj sinod general. Alte scrisori mai din toamna asta, iară ne spunea că pe primăveră, o să fie sinod în Blaj și între altele una suna astfel „Ce va fi făcut măria-sa, al nostru, la Viena obscură calligoni tectum est“, și cu ce rezultate se va fi întors la scaun, totuși atîta au spus Cipariu cătră unul aci în Sibiu că va fi sobor la primăveră în Blaj, pentru ce, nu se știa. Așadar deja poți da crezămînt cuventelor domnului Cipariu și scrisorilor unor oameni de omenie, în Blaj e să se adune sinod general, că primăvera e de față și maiu încă se apropie.

Ce să se facă și să se lucreze în sinod, nu s-a știut. Organul luminării — care să arată nedemn de numirea ce și-a dat-o tace și nu ne dă semne de acestea. El pare că nu poartă în frunte Gazetă bisericească, se ocupă prea puțin de ale bisericii, vai și multe sînt trebuințele ei! Să zicem că nu le simte, nu le cunoaște, nu le știe, nu putem pentru că ele sînt cu mult mai bătătoare la ochi decît să poată fi necunoscute și de cel mai den urmă copil care începe a bolborosi un „Tatăl Nostru“. Să zicem că nu fu, sau că nu e timpu, nu putem, pentru că vedem că a mai trecut și ne temem că va trece — cel puțin pentru unii — fără ca să aducă aceia ce putea și trebuia, dacă erau oameni aceia cari trecera cu el împreună. Oare pînă cînd să mai așteptăm? Oare pînă cînd să mai suferim și să nu ne deslegăm sufletul nostru de greotatea sarcinelor care le poartă, și de care nu să poate ușura decît dacă va face aceea ce să simte detor.

Tempu e ireparabil, nu e de perdut, nu e de așteptat alta. Intreb eu, că de cumva să va aduna sinodu general, ce-ar trebui să lucreze, despre ce să se sfătuiască părinții bisericii; trebuințele sînt multe, multe, mie nu mi-e voia a le număra aici. Eu voi numai să reflect pe acei ce vor fi de față în sinod să nu se lase să-i poarte de nas unii oameni plini de patime, și carii-și vinează numai interesele sale, iară nu ale clerului întreg și ale națiunei, ci fie cine să se armeze tempuriu pentru ceea ce simte trebuincios și cunoaște de drept și adevărat, ca să-și poată plini misiona ce o are ca om, ca creștin, ca român și ca mădular a unei adunări de la care să așteaptă cel mai mult bine pentru sine și pentru toți frații săi.

O adunare despre care pe drept s-au dechiarat chiar sinția sa părintele episcop de acum astfel: „Că de ar fi făcut Ion Bob de 10 ori mai mult bine decît făcu pentru cleru unit, tot nu poate să-l ierte dumnezeu numai pentru că a asuprit soboru cel mare“. Bene sinția, sinția sa atunci, și poate că și acum mai sînte așa, pentru că în adevăr, nu putu fi rău mai mare pentru romani, decît a-i ținea să nu se folosească de acest drept care singur ar fi mîntuit pe cler de multe rele, carile apasă astăzi, și ar fi scăpat, atît pre Bob cît și pre ai lui, și pre următorii lui, de multe judecăți atît de drepte ca a sinții sale de mai sus.

din același tract; fie cum va fi atîta e adevărat că și poporu are drept în sinod, cel puțin consultativ dacă nu și decisiv. Vezi manualul *De ius speciale ecclesiae Valachorum* B.D. Eppi. în parte VIII, § 3.

De s-ar fi ținut sinodu regulat, în toți anii, nu ar fi cleru unit în neștiință așa de groasă de sine, de existența sa politică, de averile și capitalele sale, de drepturile și diregătoriele sale, și cu un cuvent de toate relaționile în care se află astăzi confus.

Dar nici cei ce i-a stat în frunte, nu ar fi purtat și nu ar purta acea grea responsabilitate, care sînt datori înaintea sa, și a noastră, înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, și care fiind menită, pentru mai mulți, firește că nu o putură purta numai puțini, fără de a se periclita pe sine și pe cei ce i împinse afară, sau cel puțin nu-i lăsară, veri nu-i chemară ca să ieie și parte din ceea ce era a lor, și din cele ce să făcea nu numai pentru ei, ci și pentru copii și toți următorii lor. Nu mi-e voia a disputa aici bine făcură aceștia, veri rău, ținînd ascunse și în secret acelea lucruri care trebuia să le știe tot romanu, sau cel puțin toți clericii. Nu voi să înșir relele pre mari ale acestor secrete — fi-rar fi fost secrete — nu, pentru că acestea s-au cam bucinat în anii trecuți, și cine nu va fi fost surd, negreșit că le-au putut auzi, apoi de va fi fost surd, va fi avut cel puțin un ochi și le va fi văzut, iară de cumva din nenorocire va fi fost ca idolii popoarelor despre care se zisă, și mai cîntăm și noi, că au urechi și nu aud, ochi și nu văd, atunci în zadar le voi spune că tot așa voi folosi ca și cum nu li s-ar spune; nu, eu nu le voi spune, decît că i-aș întreba bucurosu pe veri cine mi-ar ști spune ca să știu și eu unde e moșia Mirișanilor, că originalele se află în arhiv? Unde sînt drepturile ce le promise Curtea Austrii în toate diplomele și rescriptele întogmai ca catolicilor, au doară și episcopul unit e consiliar de guvernium, au doară și popii uniți percep decime și alte beneficii ca catolicii?

Unde sînt cele trei cente școale fundate de Șincai? Unde e vestita massa babiana, unde e Cutu, în a cui mină, cine i l-au dat, și de i l-a dat cineva cu paguba clerului pentru ce i l-a lăsat acesta; și dacă l-a lăsat unde sînt acelea 22000 f care trebuia să le dea drept arendă la cler, și de le va fi dat acum de curent — în urma unor mișcări începute de clerul tînăr, susținute și apărate mai pe urmă prin unii profesori, protopopi și canonici, asuprite și astupate, iară nu vindecate și curățite prin o comisione, chiar și peste voia multora din cler. Oare dat-a, veri plătit-au și interesu veri usura, acestor mii, gradu după cum a crescut aceasta în decurs de 16 ani, începînd de la 1832 succesive pe tot anu, usura la 2 ani; sau că doară sînția sa de acum nu vrea, nu poate sau nu este dator a face a ceea ce a făcut chiar și P.P. Aron, care împreună cu clerul și cu toate persoanele bisericăști cumpără acest dominiu pentru cler nu pentru episcop: eram [...] ¹ autem presentus episcopus in suos usus minime licebit ¹¹¹ și care luînd odată niște bani din casa veri lada seminariului pentru mutarea ospătării, făgădoului a lăsat, că pînă se va restitui sau se va da înapoi acea sumă, pentru interesu ei să lase, următorii lui să se vîndă [...] ¹ acolo buțile de vin ale lor ¹¹¹¹. Acum dacă însuși fundătorii acestui capital încă a plătit interesu (usura, cameta) pentru banii care i-a luat și i-a întrebuintat pentru ospătăria numită episcopească, cu cît mai vîrtos trebuia să facă aceasta următorii lui, carii neplătînd la tempu seu acea puțină arendă,

¹¹¹ Vezi Testamentul lui Aron întărit de curte în anu 1765, 20 iunie și iarăși 2 iunii 1768.

quo ad illa summa restitueretur pro illius interusura, aliquod patiantur successioneis mei educilari ibi eorum dollia vini. Vezi numitul testament.

ce sînt detori în puterea contractului, tot atîta fac ca și cînd ar împrumuta sau ar lua bani în natură de la cler. Ce fel de 40 000 fură acelea pe care le-a șters parentele Ratz în sinod cu o trăsură de peană? Spună-mi cine știe, ce sînt acestea? unde sînt? de unde au provenit? și cînd se vor desluși atît chiar cît să nu mai aibă niminea îndoială? Iară de nu se vor putea desluși niciodată, pe cine vom condamna? pe cine vom trage la judecată să răspundă pentru ele, zice-vom și noi ca sintîia sa că pe Bob nu-l poate uita Dumnezeu pentru că asupra sinodul, de unde urmară toate acestea!! sau vom pune mîna pe piept și vom întreba de sufletul nostru oare numa Bob singur fu care asupra sinodu? și dacă-l asupra numai el, veri și alții, noi trebuie să stăm cu mîinile în sîn, și să înghițim nodurile pe care le fac alții? și de nu le vom putea înghiți, să ne înecăm și așa să perim înădușiți? nu, nu, dacă biserica ne boteză pe toți, fără știrea și voia noastră, trebuia să ne dea și dreptu ca, după ce am ajuns în stare, să cercetăm, să întrebăm, și să știm tot ce face ea, pentru sine și pentru noi, și dîndu-ne ea acest drept totdeodată ne îndatoriază ca să facem acestea; prin urmarie responsabilitatea nu cade numai pre ea sau pre unele capete ale ei, ci preste toți, cu aceea deschilinire, că precum alta e gloria soarelui, alta, a lunii; așa și responsabilitatea e pe capu tuturor, și nimenea nu e scutit de ea.

De unde să vede cît de tare rătăcesc aceia mai mari ai bisericii, care trag toată puterea la sine și nu vor să întrebe și să asculte de nimenea, nici chiar de versu conștienții lor pe care-l asupra, ei servind patimilor celor nedemne de om și de deregătoria ce o poartă ei, ca mai mari „video meliora proboque deteriora sequor“, așa se plîngea odată însuși neostenitul Pavel și oare dacă însuși el urma cele mai rele și mai de jos, poate urma mai marii bisericii de astăzi, lucrînd și făcînd numai de capu lor, cele mai bune, care le aprobează chiar și ei? Eu zic că poate de nu singuri, ci în cînțelegere cu mai mulți, dacă nu cu toți, și acești mai mulți să fie și cei mai aleși, însă nu aleși de mari, tari și grași, însurați veri ne [însurați], teneri veri bătrîni, nu, ci aleși de morali, care e prima condiție a fiecărui om — pentru că precum e pre drept că „credinția fără fapte e moartă, așa e drept și că omu fără fapte e mort, și dacă omu fără fapte — să înțelegem bune — e mort, cel ce face fapte rele, e mai rău decît acea neființă ce-i zic oamenii drac sau diavol“; prin urmare nimenea nu poate fi om de nu va fi moral, ci trebuie să fie ce zisei, aleși de cuminte, intelighenți și învețiați, iubitori de adevăr și dreptate etc. etc. cari să nu [...]! nici să înșele cu voia sau înadins, ci numai den neștiință sau den oricare pricină nedrepte, pe care și le țîn de adevărate și sente; așa și numai așa poate urma un mai mare, cele mai bune și poate scăpa de responsabilitate în conștiența sa, înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor. Tot din cele mai sus zise, să vede cît de rău rătăcesc și aceia, cari lasă pe cei mai mari să tragă toată puterea la sine să se joace cu ei și cu toate ale lor — sau și numai cu unele — ca pisica cu șoarecile care totdeauna după ce se urește cu jocul, sau se teme să nu-l scape, îl înghite, ca cum înghit mulți mai mari, nu numai bisericești ci și civili averea și cîteodată chiar și subsistenția personală a subordinaților și a supușilor săi; toți sintem botizați, toți sintem medulari ai bisericii, toți avem dreptu și deregătoria să întrebăm, să cercetăm și să știm ce face mama noastră, să-i sfătuim ce cugetăm că e drept, bun, folositor și frumos, să-i spunem ce ni se pare că e rău și stricăcios, dar să-i spunem mai de multe ori și cu vers tare de voim să ne audă și înțeleagă, pentru

că ea fiind de 1848 de ani poate e cam surdă și poate și oarbă și nu aude nici vede lesne și ușor; iară dacă vom vedea că nici după repetiție strigări, den anemie, tot nu aude, tot nu vede, sau e îndărătnică, să ne apucăm cu doctorii (leacuri) prescrise chiar de doctori, doctorilor și să o vendecăm, pentru că ea a fost mult timp mama noastră, ea e menită să fie și de aici înainte, iară de cumva nu va voi a primi doctoriile, sau de cumva acelea nu i-ar folosi — ce nu se poate crede — decît să o lăsăm să facă cu noi ce face pisica, mai bine să ne lăpădam de ea.

Mai întreb încă ce sînt administraturile, arhidiaconaturile, vice și diaconaturile, ce sînt decanaturile, carili a făcut, cu a cui știre și cu ce scop? Împlinit-au decanii scopul pentru care se făcură? iară de nu l-au împlinit, pentru ce țin acele diresioni și titule deșarte? Ce-s în fine chiar capitulu și canonicii, biserica greacă nu cunoaște schimonositurile acestea, făcutu-s-au cu știrea clerului? veri dacă s-au făcut numai după capul unuia, sau mai multor, și dacă acesta vrend nevrend primi această făptură a minilor omenești, care însă să făcu tot din capitalu și din banu lui, carele era în mîna celui ce făcu aceasta. Oare această făptură nouă, plinitu-și-a misionea, făcutu-și-a detoriile ce le avea că-tră cler și popor în a cărui frunte fu pusă, și de nu și le va fi făcut nici pe cei ce și le-ar fi făcut nu-i va fi lăsat să și le facă, de ce ar fi demnă; eu aci nu-mi dau judecata și nu zic nimica, aduc însă și aștern înainte ochilor celor doritori de înaintare și interesați de unele ca acestea o corespondență ce o avui cu un popă unit pe care fiindcă l-au căutat dumnezeu din viață o să v-o împărtășesc la toți aceia, cari vor citi ver vor auzi de la alții, ce-mi scria acesta atunci și totdeauna vor vedea ce idei și ce planuri nutrea unii bărbați mari din clerul unit, pe care mulți i-au condamnat și unii pînă azi îi condemnă, fără ca să știe scopul și tendenția lor.

Acestea sînt scopurile și planurile ce le avea ei, cei mai demni bărbați din clerul unit, din care unii pînă acum a răposat, pe alții i-a respindit nedreptatea cea plăsmuită de mîinile păcătoșilor den sinul clerului, dar ei mai viețuiesc încă și dacă li s-au luat darul — decît care nu putea fi mai mare onoare pentru ei — nu li s-au luat și caracterul de om și de român adevărat, nici cunoștințele despre toate lucrurile clerului, nici planurile și scopurile ce le avea nu li le-au luat nimenea; mai pot zice și ei cu Ovidiu:

„En ego, cum patria caream vobisque demoque
Rataque sint adimiquae potuere mihi:
Ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque
Caesar in hoc potuit juris habere nihil.
Quilibet hanc saevo vitam mihi finit ense;
Me tamen extincto fama superster erit,
Dunque suis victris septem de montibus orbem
Prospiceit domitum Martia Roma legat^v.”

Acei bărbați cari pot zice astfel mai sînt încă în viață și cred că și acum vor fi tot acei cari erau odată; ba despre unii am putea zice, cu toată încredințarea, ceea ce zise Pirhus despre Caiu Fabriciu miserul consul roman, cînd acesta îi trimese aceluia scrisoarea ce i-o făcuse doctorul aceluia, în care scria, că de-i va da o sumă de bani el poate a ridica viața lui Pirhus, care cînd vezu aceasta strigă că „mai

^v Ovidiu N., *Tristia*, libro III, elegia VII.

curend se va abate soarele din cursul său, decît Fabriciu din calea virtuții⁴. Deci dar unii bărbați ca aceștia trebui cercați, întrebați și ascultați totdeauna, dacă vor românii să iasă la ceva.

Cît pentru punctele ce se cuprind în scrisoarea² alăturată^{VI}, ele sînt bune, prea bune și de s-ar fi pusă în lucrare mai de mult, sau de s-ar fi știut clerul feri ca să nu devină în atari împrejurări cumu-l vedem în ziua de astăzi, ar fi fost cu mult mai bine, pentru că acum ar avea moșii, ar avea școale, ar avea bărbați, ar avea bani, stare mai bună și capitale, nu o mie de încurcături în toate cas de deficit și alte nevoi. Acum însă cînd s-au mișcat alte cauze mai mari, cînd a venit pe scenă un act de la care poate să atîrne tot binele veri rău românilor și al clerului, viața sau moartea, inviaria veri condamnarea infernală. Acum zic, cînd fierbe toată Europa... cînd fiecare-și trage focul la oala lui și începe să-și măture la ușa sa, acum zic, în acestea împrejurări, unele încercări sau întreprinderi ca acelea nu știu dacă ar folosi ceva veri nu, și eu nu le adusei înainte cu alt scop decît ca să arăt la toată lumea cît de rău și periculos e cînd să încrede cineva la altul orbește, cînd n-are înțelepciunea de a „cerca toate și a țenea ce e bun“, cînd nu cugetă mai departe de la nas și dacă lui îi este ceva binișor, nu întreabă, care cum va fi la copiii și la copiii copiilor lui, cînd se mulțamește cu promisioni mari, și de împlinirea și cîștigarea lor nu mai întreabă, cînd așteaptă să-i dea și să-i facă tot altu și el să capete toate de gata. Nu e timp de perdut, să nu mai stea nimenea cu mîinile în sin ca să-i gătească alții plăcintele, chiar de i-ar și promite și i-ar da toată încredințarea că i le va găti cu mult mai bine decît el, nu, să nu-i creadă ci totdeauna să se teamă că altu acela poate să-i amestece și vreo doză de venin, care știm că e dulce și să poate da cu așa mesură cît să lucre pe nesimțite și încet și ruina să o facă tirziu dar cu atît mai mare, și totală.

Românii au mulți inimi mari și tari, ei încă sînt mulți, dar puțini mari și tăria morală ba chiar și fizică a lor e slabă. Oameni învețați încă nu au mulți, și aceștia încă nu sînt toți ca Caiu Fabriciu...

Orice vor face și ce vor avea a cugeta să facă, trebuie făcut în cointelegere, inimicițiile personale trăbue să încete, desbinări religioase să nu se mai pomenească, unit, neunit tot roman și atîta tot. De se va strînge sinodul la Blaj ar trebui să meargă și neuniții acolo, ca la un sinod provincial, în care au drept și vot toți românii, cu atît mai virtos clerul neunit.

De ar fi uniții oameni, dacă nu ar fi orbiți ei de gloria cea deșartă, și dacă nu le-ar plăcea a se înfunda cu nasul în catolicism, ca să fie obiala aceluia dacă ar putea ei desrădăcina din inimele lor (duhu) spiritul de sclavie, de servilism și de neatîrnare (!), ar trebui să se desunească formal, pentru că condiționale sub care s-au unit ei cu biserica Romei nu s-au împlinit (și aceasta au fost numai politica străinilor că să-i desbine și să-i...)³

Cu toate că scopul imperațiilor Austriei fu curat, străinii se știură folosi de el și de nepriceperea romanilor; nu zelu pentru mîntuința sufletelor romanilor fu care mișcă pe iesuiți, ca să îndeuplece pe romani

^{VI} Vezi între însemnările mele spre a înțelege bine cele ce să cuprind în această scrisoare; însemnez că eu îi scrisesem cu începutul anului școlastic 1843—44 toate împrejurările din Blaj în care unui cauz să aștepte rezoluția de la curte la recursul ce-l făcuse clericii în contra episcopului pentru directorul seminarului.

la primirea uniunii, nu, ci metropolia românilor ce o avea în Bălgrad, care nu o putea mistui ei și atîta suciră lucrurile pînă stricară și mitropolia din Bălgrad și mutară și numele de mitropolit sau arhiepiscop ce-l avea ierarhii romanilor, și care să vede astăzi în toate cărțile liturgice și alte lucruri bisericești. Nu pentru ca să scape pe cler de robote și alte asupriri, ce le suferea cu toată constanția din partea principilor și a proprietarilor calvinești, nu îndurarea (mila) sau misericordia de nevoie și ticăloșiile ce le suferea toți romanii în genere și persoanele bisericești în specie, fură motivele care mișcă inimile lor să lucreze, să stea, să facă și să înduplece pe romani la unire, ca să capete drepturi și privilegii ca catolicii, cum le-a promis totdeauna și nu le-a dat pînă astăzi, nici că avea de gînd să le dea vrodată, fără de nevoie; nu! nu! nu! fură acestea pentru că de ar fi vrut binele și mintuința românilor și-ar fi ținut cuvîntu și nu ar fi pus o mie de pedici și de greutate, totdeauna cînd era să se dea și să se facă ceva pentru români; ar fi ajutat pe Micul Ion (Clein) cînd cerea să să ridice Blaju la oraș liber și să facă ca și episcopu unit să fie consilier de guverniiu ca să-i aibă și romanii doi deputați în dietă și un consilier în guverniiu, sau nu l-ar fi încărcat cu pîrîturi nedrepte, și cînd era să se desvinovățească înaintea împărătesei care voia binele romanilor și nu prea credea calumniile străinilor, nici acușiunile lor în contra episcopului lor celui mai zelos, nu l-ar fi înșelat cu minciuni diavolești ca să fugă la Roma, ca să scape de furia împărătesei care de abea apucă să-l vadă și să-i asculte desvinovățirea, știindu-l bun, drept și zelos, nu făcea acestea toate, ci-l ajuta ca să reiasă cu planurile și scopurile sale cele înalte, la care nici un episcop român nu s-au mai încercat cu toate că toți ar fi trebuie să o facă aceasta.

Scopu părinților iesuiți ca să înduplece pe români la unione fu politic, nu religios, ei voia ca prin numărul cel mare al catolicilor, de cari se socotea și romanii uniți, să cîștige majoritate în guverniiu și dietă, unde perduse majoritatea prin calvinism, luteranism și socinianism; prin urmare să temea, că-și vor perde toate prerogativele și influența ce avea mai-nainte; acesta fu scopul cel primar, altu ca să strice metropolia romanilor din Transilvania și să-i infunde sub influența primatului Ungarii, cum să vede din o diplomă falsă ce a dat-o sub numele lui Leopold, și care pre mulți ami ușori de minte și necunosători de relațiile, drepturile și instrumentu uniunii îi făcu să creadă rău, fără temei și în contra condițiilor uniunii și intenției bisericii române. îi orbește zic să creadă că biserica unită din Transilvania ar atârna sau ar fi supusă primatului Ungarii; aceasta nu fu, nu e, și cine începu a-și întinde coada peste biserica unită și neunită din Transilvania e un usurpator și biserica asemenea, în contra unei astfel de fapte, e datoare a protesta totdeauna și a nu recunoaște nicideată pe niminea de mai mare, afară de îperatu, și acesta ca patron. Dar apoi în diploma de care vorbim nu stă numai atîta „că acel episcop de rit grec să aibă independența principală cu tot clerul de la arhiepiscopu Strigoniului“, ca de la un patron singular sau distinct^{VII}. Iacă dar că nici chiar părinții iesuiți care făcură această diplomă fără știrea Curții, nu cutezară a scrie că ar atârna nemijlocit și ca de la un capul

^{VII} Deinde idem episcopus greci ritus directe ab antelato arhiepiscopo Strigoniensi, tam quam singulari patrono eorundem cum toto clero principalem habent independentiam. Vide Diploma leopoldina II de anno 1701, 19 Martii articulus quintus.

gîndu — ci numai ca de la un patron, cum să oferi și să arătă în adevăr cardinalul Colonich, cari nu voi a usurpa drepturile arhiepiscopului și ale clerului român, ca alții în urma lui. Ce vom zice acum dar de acelea fapte rele ale bisericii unite și neunite astăzi, care necunoscînd nici istoria, nici drepturile bisericii unite, nevăzînd niciodată Diploma lui Lepold și neștiind sau nevoind a ști de acestea și de instrumentu unio- nei din anu 1700 — în care stă curat, luminat și apriat, că la mai multe decît la 4 puncte să nu se îndatoreze sub nici un pretest (steamă) ca biserica să rămînă cu pravila sa și după aceea să se procedeze în ju- decăți^{VIII}, vor cu puterea a se vîri sub protecțiunea sau subordinațiunea arhiepiscopului de la Strigoniu...⁴ Iară cum că diploma aceasta e falsă, suposiția și scornitura iesuiților se vede din *benignum rescriptum* al A.M. Theresii din 9 septembrie 1743 în care să cetesc „quando quidem nec ex dilligenti investigatione hic constat an diploma super Valachorum in Transilvania unionem a S. Imperatore Leopoldo avo nostro... 1701... 19 Martii elargitum in illo principatu publicatum sit nec ne; ac etiam episcopus unitus se habere ac producere posse negat neque originalis eius conceptus reperiatur“.

Ați vezut fraților mișelătatea părinților iesuiți? V-ați incredințat deplin de cugetul și de scopul lor, sau nu? De v-ați incredințat, apoi băgați de seamă, fiți cu toată atențiunea că deși frații iesuiți nu mai sînt în gloria de atunci, ca să ne mai înșele, însă principiile lor le mai țen mai toți aceia, care să zic și sînt politic și la astfel de oameni nu te poți incredința niciodată! Dar nici că trebuie să te incredințezi ci să te ții totdeauna de proverbu român: ce-i în mină nu-i minciună, dacă nu vrei să te înșeli și să te înșele.

Apoi nu ar trebui să aștepte clerul și românii pînă se va da voie de la Curte pentru adunarea sinodului provincial ci ar trebui să-l cheme și să-l adune episcopul sau consistoriul, intocmai cum vor să stringă și frații unguri dieta, fără să mai ceară voie de la Curte.

Iară de cumva românii și clerurile lor, pe lîngă toată înșelăciunea cu care s-au știut folosi alții de simplitatea, nepriceperea și neștiința lor, ar voi a rămînea credincioși fiecare faptei făcute de mai marii lor, sub condițiune espresă, de a căpeta toate drepturile, privilegiile și imunitățile de care se bucură catolicii și alte confesioni, încă trebuie să se adune în sinoade parțiale, cum se adună și frații unguri în marcale; să se sfătuiască despre toate cîte cere trebuința și caută împrejurările de acum, și ce vor desbata și vor afla de bine, să ceară de la Dietă și Curte și iară să ceară, pînă li se vor da toate. Dar nu numai că s-au făcut unionea cu acestea^{IX} postulate și condițiuni, dar sub acestea condițiuni a fost întărită unionea, ce să încearcasă în anul 1698 sub Teofil, în urma cărui a urmat diploma adevărată numită I Leopoldină, în care oarecumva și provoacă pre români împăratul Leopold la unione, ca

^{VIII} Ut ad plura qui quatuor puncta nullo sub pretexta addigatur II nr. Jus canonicum valachico idiomate [...] dictum III maneat in vigore suo et secundum illud in iuribus procedatur. Vezi Actate Con. anii 1688 sub Teophilo arhiepiscopo sessione II, p. I et II.

^{IX} Nos infrascripti arhiepiscopul et arhidiaconi... unionem cum ecclesia romano-catholica inivimus, omnia admittentes, profitentes ac credentes quae illa admittitur praesentium 4 puncta... qua propter iisdem iuribus prorsus, ac privilegiis quibus eiusdem S.M. Ecclesiae praesbiteri ex indulto sacrorum canonum et... Regum Hungariae utuntur. Nos quoque deinceps uti eiusdem commembra frui ac gaudere volumus. Vezi instrumentul unionei 1700, 5 septembrie.

primind acelea patru puncte să se bucure de chiar acele scutiri și privilegii ca bisericile și persoanele bisericești și lucrurile credincioșilor Romei^x; mai încolo și ameninția la toți ciți ar îndresni a se pune în contra acestora. Acum, fiindcă acelea ce s-au promis de o parte și s-au stipulat de alta, nu s-au dat, sau de s-au și dat nu s-au dat toate și dându-se unele s-au tras altele, poate veri care român popă, protopopă, episcop și chiar și toți aceștia într-una a se lăpăda de unione fără nici o muștrare de cuget veri călcare de îndătorire, ce ar urma din actu ce-l făcură mai marii noștri cu îndatorire și la noi, sub condițione ca să aibă drepturi ca catolicii; pentru că „cessante conditione cessat conditionatum“ adecă, nedindu-ne ce ne promise, nu sintem datori a rămănea uniți ci putem lua care credinție e mai bună fără nici o călcare de drept. Nici că are cineva să se teamă, că-și va perde dominiile episcopu, porțiunea canonică popii și persoanele bisericești, unele scutite, pentru că statul e dator să deie subzistenția popilor, că ei sînt cei mai dintii miniștri ai lui, fără care el nu poate fi ca cum nu poate fi casa fără pereți, fără de aceea știm că nu luă eclesia nici de la acelea sate la care să dăduse, înainte de a se desuni și de aici vine că-n multe locuri și neuniții încă au moșii bisericești.

Dar cu moșiile acestea e altă cotirlă, ele poate că se vor lua mine, poimine de la toți, cum s-au luat mai în toate statele constituționale și la popi să vor da bani, și în natură; pentru o astfel de împrejurare, românii să nu confunde niciodată moșiile popești — portio canonica — cu cele bisericești și sătești, ca să nu să ia și a bisericilor cu a popilor împreună, sau de să vor lua să se dea imperatului ce e al imperatului și lui Dumnezeu ce e a lui Dumnezeu. Aici merită mai mare atențione dominiu sau moșia Cutului, care cînd să vor lua moșiile monastirești, popești, bisericești și scolastice veri a colegielor, seminarelor etc. nu să poate lăsa să se mestece în fundu statului comunal pentru că acea moșie nu au dat-o statu clerului, ci a cumpărat-o el cu mulți din popor și prin urmare are drept să facă din ea, iară un ce național, al clerului român... Eu îmi aduc aminte că Vasile Ratz canonic și rector al seminarului, în anul 1843, spunea la episcopul Oradiei Mari cînd acesta se unse de episcop al numitei Oradii, cum că P.P. Aron a cumpărat Cutu împreună cu cleru, dar apoi pe urmă întoarsă clerul ajutoriul ce i-l făcuse, cînd cumpără acea moșie; aceasta să tîmplă în mu-seu cel mare înaintea icoanei lui Aron unde era mai mulți clerici, cari toți să încruciară de acestea vorbe: dacă e adevărat ori nu, eu nu știu, apoi să fie chiar și adevărat Aron testă numita moșie clerului și a lui e pînă va mai sta testamentul de care am pomenit mai sus, cu toate că mai bine de 50 de ani o fructuează alții. Însă părintele Rätz a zis-o aceea poate cu cugetul de a o înștrăina de la cler, și de oameni ca aceștia ar trebui să se cam ferească oricine, și de nu se va putea feri să nu le asculte sfatu, nici să le urmeze faptele. Acestea pentru

^x Nos Leopoldus etc. memorie commendamus... cum autem nobis pro certo relatum sit, gentem valachorum in Transilvania partibus, coepisse ac gremium Sancti Romanae ecclesiae redire... et admitere... illa 4 puncta... Nos igitur zelanti regis apostolici numeri respondere volentes... declaramus: quatenus greci ritus, tum ecclesie ipse tum ecclesiasticae personae... eadem prorsus imunitate ecclesiastica gaudere debeant qua ecclesiae personaeque, ecclesiasticae et res fidelium R.C. latini ritus ex sacrorum canonum prescripto et terrenorum principum concessu indulti et privilegiis effective per frui gaudereque dignoscuntur. Vezi Diploma leopoldiană, anno 1699, 28 Februarii, în *Magazin istoric*, tom. III, nr. 5.

aceea le adusei înainte, ca bărbații românilor să cugete bine și serios de unde pot spera ceva bine, să se unească, să se ocupe deocamdată și cu cele ce să țin de viitor și să nu piardă tempu că mi se pare că „cine va intra întâi după turburare se va face sănătos ori de ce boală va fi ținut“.

După acestea toate întreb eu, sau me vor întreba alții pe mine ce să facă românii? întrebare grea, prea grea, la care nu poate răspunde numai unul și dacă se va încumeta a răspunde nu poate să răspundă mai bine, decît cam așa: aceea să facă românii ce văd că au făcut și fac și alți populi, alte națiuni, alte seminții și alte gente, aceea să ceară ce au cerut și acestea, dar credința și biserica să și-o țină care o au; și ar fi mai bine deocamdată, ca să pună jos toate alte interese private și particularie și să îmbrățișeze toți un simț național, înaintea căruia toate să se stingă ca fumul și să se topească ca ceara, mai virtos episcopii, înviețații și toți cei ce au ceva putere morală și fizică, să nu cruție nimica ca să să plîngă mine, poimîne cu proverbul: „scumpu perde, leneșu aleargă“. Însă mai înainte de toate să știe veri cine că fără de unire și coîntelegerea unor bărbați, cum ceream mai sus, nu să poate face ceva bun și folositor pentru toți românii⁵.

Ioan Assente

Original. Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom., nr. 970, f. 78—87. Foto: 4 597—4 615.

¹ Text deteriorat.

² Autorul se referă la o scrisoare datată din Uifalău în 1843 noiembrie 28. Scrisoarea a fost anexată memoriului trimis lui G. Bariț.

³ Ceea ce e în paranteză, în text există, dar este șters de Axente.

⁴ Text deteriorat.

⁵ La sfîrșitul documentului se găsește următoarea însemnare autografă făcută de G. Bariț: „Mai 28. Un memorial de la junele teolog Ioan Acsente, alias Severu“. Datarea lui Bariț, făcută tîrziu, este evident eronată. Memoriul lui Ioan Acsente trebuie dat la sfîrșitul lui martie stil vechi sau la începutul lui aprilie stil nou, după cum se vede din data scrisorii care îl însoțește.

239

9 aprilie 1848.

9/4. 48

Hochgeborner, hochverehrter Herr Graf!

Die Ungarn haben sich in ihrem gallopirenden Fortschritt überstürzt. Die alten Eigenthums- und Vermögensverhältnisse des adeligen Grundbesitzes sind urplötzlich aus ihren Fugen gerissen. Diese Erschütterung wird manches Unglück herbeiführen, das ist nicht zu läugnen. Ich kann es mir vorstellen, daß auch der gute Herr Graf durch diese Gewaltsamkeit und Plötzlichkeit sehr empfindlich ergriffen sein werden. Ich nehme den wärmsten Theil daran, da man sich vor der Hand keine Illusionen machen kann. Alle Weltereignisse drängen sich mir in den tiefsten Hintergrund, wenn ich die Gemüthsruhe des Herrn Grafen bedroht sehe, und ich möchte alle mir zu Gebote stehenden

Kräfte in Bewegung setzen, um nur in Etwas zur Beruhigung des hochverehrten Herrn Grafen beitragen zu können, um Ihnen diesen Schlag aus lichter Wolke leichter tragen zu helfen. — Der Herr Graf haben nebst Ihrem Güterbesitz einen Schatz in Ihrem Geist und in Ihren Büchern. Mit aller meiner Thätigkeit und Fähigkeit will ich dem Herrn Grafen ein treuer Helfer sein, die daraus zu ziehenden Früchte zu verwerthen. Ich habe ziemliche Verbindung in Deutschland, und ich glaube daß wenn der Herr Graf eine kritische Geschichte Siebenbürgens verfassen wollten, wobei ich Ihnen, wie Sie mich nur immer verwenden zu können glaubten, hülffreie Hand biethen möchte, irgend ein deutscher Buchhändler einen namhaften Betrag als Honorar bezahlen dürfte. Es würde uns spielend von der Hand gehen, das bin ich überzeugt, denn die Hauptsache ist die Zusammenstellung des Apparats in chronologischer Ordnung, der Kitt dazu ist dann doch nur Nebensache. Der philologische Theil findet sich von selbst. Der Herr Graf könnte das deutsche M.S. ins Ungarische übersetzen und dafür wird sich um so eher ein gut honorirender Verleger im Vaterland finden. Es gibt noch so Manches, was mir aber jetzt nicht beifällt, aber Eins fließt dann aus dem Andern. Ich meinerseits mache gar keine Ansprüche, denn mir wird noch immer Zeit genug übrig bleiben, für einige Journale zu arbeiten und allenfalls noch einige Bände des Magazins zu redigiren. — Wenn Siebenbürgen mit Ungarn unirt sein wird, so werden vielleicht der Herr Graf in Politicis auch nicht mehr so stark in Anspruch genommen werden und Ihnen Zeit genug zur literarischen Thätigkeit erübrigen. Stellen sich der Herr Graf vor, die Hermannstädter Sachsen sind ganz wider die Union und verlassen sich auf die Stütze des *Kaisers!* Sie erwägen nicht, daß sie ein Teil der ungarischen Krone und ohnehin schon, seit Siebenbürgen an Leopold übergegangen ist mit Ungarn unirt sind, sie erwägen nicht, daß der österreichische Kaiser für sie nichts ist, wenn er nicht zugleich die ungarische Königskrone trägt, daß die österreichische Monarchie der Auflösung nahe ist, und daß wenn Ferdinand deutscher Kaiser wird, er mit Ungarn wahrscheinlich nur in sehr schwachen Beziehungen stehen wird. Hier ist man geneigter für die Union und der Josikaische und Rosenfeld'sche Einfluß durch Verbreitung Hofsekräters Müller'schen Briefe hat hier nicht viel gewirkt. Wie der Herr Graf vielleicht gelesen haben werden, greift man von Hermannstadt aus auch unsere Redaktion an, worauf einem Herrn Z.S. geantwortet werden soll. Unbegreiflich bleibt mir eine Verordnung Sr. Excellenz des Herrn Gouverneurs, vermög welcher unser Blatt sich noch immer der Zensur fügen soll, während die Zensur seit 15. März durch Hofdekret in allen Provinzen aufgehoben worden ist. Abt Kovács, dem sein Kopf und sein Fenster lieber sind, als die Ausübung der Zensur hat erklärt, daß er dieselbe weder ausüben noch an jemand Andern übertragen werde, auch hat der Oberrichter, dem Gött, welcher keine Zeitung erscheinen lassen wollte, durchaus gar keinen Zwang auferlegt. Kein Setzer und kein Drucker wäre geblieben, wenn die Herren darauf bestanden hätten. Nur auf diese Art war es möglich die erbitterten Gemüther des Gewerbevereins und der sächsischen Studenten zu beschwichtigen. Ich bin eben daran eine Vorstellung an den Magistrat zur Einbegleitung an das Gubernium wegen Aufhebung dieser höchst unzeitgemässen Verordnung zu machen. Die Walachen auf Sachsengrund sind endlich einmal vollständig emanzipiert. Der Universitätserlaß befindet sich im Intelligenzblatt Nr. 28

des Siebenbürger Boten. Sogar eine Portio Canonica bekommen die nichtunierten Pfarrer. Lange wollten es die Sachsen nicht glauben, daß nur auf diese Art die Scheidewand zwischen beiden Nationen fallen kann, obwohl sie fast ein wenig zu spät gefallen ist. In Bukarest sind Gährungen und man fürchtet sich vor einem russischen Einmarsch. Bürgerwehren werden mit aller Energie errichtet, allein hier denkt man früher an die Uniformierung, als an die Einreihung. Die hiesige Liedertafel wird eine deutsche Sängerschaar errichten die der Bürgerwehr untergeordnet sein soll. Die bürokratische Hydra fängt in Wien wieder an neue Köpfe zu bekommen und mehrere Stimmen haben sich dieses Wortbruches wegen in den Zeitungen erhoben. Ohne zwei oder drei Blutbäder wird es in Wien nicht ablaufen. Indessen wünsche ich nur, daß sich die Verhältnisse in Siebenbürgen nur recht bald klären und regeln mögen, damit auch der Herr Graf wieder beruhigt sein könnten. Hochachtungsvoll des hochwohlgebornen Herrn Grafen dankbar ergebenster Diener

Kurz

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Colectia Kemény József, Diplomatarium Autographum.

240

Satulung, 9 aprilie 1848.

Hosszúfalu die 9. Aprilis 1848.

Kedves Úr!

Igy hát együtt halunk meg éhen! Rendre szakadnak el a megyék Magyar országhoz. Holnap Kővár vidéken ütik fel a paraszt szabadság zászlóját. Örvend mindenki, hogy a paraszt egy nyüget le tész, de a súlyosabbat, a megyei tisztii despotismust, le nem rázhatja. Igazságos lenne, hogy a néhai boldogtalan emlékezetű földes urak (nevezetesen, kiknek elei pénzen vették a fiscustól paraszt telkeiket) valamit kapjanak, de a beneficatio olyan, mint a pipából ki fejlődő szép füst! Én ha egy ötöd rész jövedelemmel meg maradhatok, boldogság. Máramaros a robotát rögtön meg szüntette, de még a hátra lévő fizetetlen taxát is el engedte, ha tehát földes úr irgalmas volt, és parasztját sem szorítá, imé ezzel jutalmaztatják. Magyar országon a nép azt végezte, mely alodium contractus arenda mellett használtatott a paraszttól, az is veszen oda.

E szerént progressiv a megnyíró olló, a több alodiumot is környül metéllé. Koldusság a vége. Hát mit tész még erdélyi koldus úr a ki e vesztés mellett fülig farkig adóss?

Az utópiának el múlt ideje, a mi nagyobb részint iratott a robotra súllya könyebíttése, el törlése kedviért, az már valósult. A mi abba iratott megyei akarnokoktól, az áll, de csak ha a nemes fundusból alá kerül, halálra vernek.

De köszönöm, hogy utópiáról megemlékezett. Szívességében ajánlom az úrnak. Késsz maga szolgád

Teleki Imre.

Dragă domnule!

Așadar vom muri împreună de foame. Comitatele se desprind treptat și sînt anexate Ungariei. În districtul Chioarului se arborează mîine drapelul libertății țăranilor. Toată lumea se bucură că țăranul a scăpat de o povară. Despotismul mult mai apăsător al funcționarilor comitatensi, nu-l poate însă scutura. Drept ar fi ca domnii de pămînt de nefericită amintire (mai ales aceia care au cumpărat pe bani de la fisc sesiile iobagilor) să primească ceva despăgubire cu toate că ea este ca și fumul frumos ce iese din pipă. Dacă rămîn cu a cincea parte din venitul meu eu sînt fericit. În Maramureș robota a încetat imediat. Acolo au fost anulate chiar și taxele restante. Iată cum este răsplătit domnul de pămînt care a manifestat înțelegere și nu l-a strimtorat pe iobagul său. În Ungaria poporul a hotărît ca nobilii să piardă și pămîntul alodial pe care l-au dat în arendă unui țăran pe bază de contract. Drept urmare, foarfeca ce tunde progresiv a circumcis mai multe alodii. Consecința va fi sărăcia. Ce va putea face bietul domn de pămînt transilvănean care pe lingă această pierdere era și așa înglodat pînă peste urechi în datorii?

Vremea utopiilor a trecut. Ceea ce s-a proiectat parțial pentru ușurarea sau ștergerea poverii robotei s-a realizat. Cele scrise de către tiranii comitatensi rămîn valabile, dar în cazul că se referă și la alodiile nobiliare vom fi uciși în bătaie. Totuși vă mulțumesc pentru că ați amintit de utopie. Mă recomand în continuare atenției domniei voastre și sînt gata să vă slujesc

Teleki Imre

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Colecția generală.

241

Cluj, 10 aprilie 1848.

Nemes Csik Szék fő királybirájának.

Idei április 8ról hozzám fel terjesztett tudósítás szerint:¹ kászoni Veres Ádám és csikszeredai Getzö János, mindketten királyi táblai írnokok, közelebbrül gyanús szándékkal Marosvásárhelyről haza indulván, méltóságodat idei április 5ről 687. szám² alatti elnöki rendelve-nyemre hivatkozva arra figyelmeztetni kívántam, miszerint a nevezett ifjaknak tetteit felügyelettel kísérni ne terheltessék³.

Kolozsvár, április 10én 1848

Prim-judelui regesc al nobilului scaun Ciuc

Pe baza informației care mi-a fost înaintată în 8 aprilie a.c.¹ asupra canceliștilor Tablei regești Veres Ádám din Iacobeni și Getzö János din Miercurea Ciuc: amîndoi au plecat nu demult din Tîrgu Mureș spre casă cu intenții suspecte. În conformitate cu ordinul meu din 5 aprilie

a.c. de sub numărul presidial 687² să nu neglijați a supraveghea faptele numiților tineri³.

Cluj, 10 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 760. E. 1848. Foto: 2 539, 2 541—2 542.

¹ V. doc. 221.

² V. doc. 187.

³ Cf. doc. 200, nota nr. 3.

242

Viena, 10 aprilie 1848.

Eure Majestät!

Von dem Augenblicke an, als ich mein Leben dem Dienste des Staates gewidmet hatte, hielt ich es für meine heiligste Pflicht, in dem mir angewiesenen Wirkungskreise den Befehlen meines allergnädigsten Monarchen treu gehorchen, und in der Vollziehung derselben die beschworne Verfassung meines Vaterlandes als unwandelbare Richtschnur meiner Handlungen zu betrachten.

Eurer Majestät mir so oft zu Teil gewordene Gnade, das Vertrauen meiner Mitbürger erlauben mir das lohnende Bewußtsein in der Brust hegen zu dürfen, daß ich während meiner 25 jährigen Laufbahn in Erfüllung dieser Pflicht geleistet habe, was meine geringen Kräfte vermochten; bei der allerhöchsten Weisheit und Gerechtigkeitsliebe Euer Majestät durfte ich mich der Hoffnung hingeben, wie bisher, so auch künftighin die genannten beiden Aufgaben jedes treuen Staatsdieners in stetem Einklange mit einander erhalten zu können.

Die Macht der Ereignisse hat es anders gewollt, die am heutigen Tage auf dem ungarischen Reichstage zur Gesetzeskraft erhobenen a.h. Resolutionen verfügen nicht allein die unmittelbaren Losreißung der seit Jahrhunderten mit Siebenbürgen verbundenen Teile, sondern beschließen auch die Vereinigung des Großfürstentums mit dem Königreiche Ungarn unter derselben Regierung und stellen die Grundsätze fest, auf welcher sie zu beruhen hat.

Zu diesen Gesetzen spricht sich der a.h. Wille des Monarchen auch Siebenbürgen gegenüber aus, einem Lande gegenüber, dessen Unabhängigkeit in der Gesetzgebung und Verwaltung, durch seine Verfassung, durch zahlreiche Gesetze und diplomatische Traktate gewährleistet ist, dessen Rechte so lange sie in der jetzigen Form und Wesenheit bestehen — jeder seinen Magistrate — der siebenbürgische Hofkanzler seiner Stellung nach, vor allem zu vertreten verpflichtet ist.

Könnte ich dies versäumen, würde ich es anerkennen, daß über den Bestand Siebenbürgens außer dessen eigener unabhängiger legislativer Wirksamkeit — irgendeine Macht Beschlüsse zu fassen berechtigt ist — so wäre dies, meiner Überzeugung nach, ein Treubruch an der Verfassung, die ich beschworen; erlaubte ich mir aber im entgegengesetzten Sinne aufzutreten, so wäre es eine Mißachtung der a.h. Be-

fehle, die ich mit den Pflichten eines Staatsdieners, so lange er die ihm anvertraute Stelle bekleidet — unvereinbar erachte.

In dieser peinlichen Lage der Dinge fühle ich mich unvermögen dem von Eurer Majestät und meinem Vaterlande in mich gesetzten Vertrauen in meinem bisherigen Amte länger zu entsprechen. Doppelt schmerzlich ist es mir zwar in den gegenwärtigen Verhältnissen, wo sich keiner dem Dienste des Vaterlandes entziehen soll — zurücktreten zu müssen, doch bei einem solchen Konflikte der Pflichten wage ich von der a.h. Gnade und dem angestammten Rechtsgeföhle meines Aller gnädigsten Herren die gerechte Würdigung meines Schrittes anzuhoffen — der mir von der unabweislichen Notwendigkeit geboten ist — mich aber nie von der unabweislichen entheben wird, für das Wohl meines Fürsten und meines Vaterlandes — wo Sie meiner bedürfen sollten, bis zum letzten Atemzuge mit Gut und Blut einzustehen.

Genehmigen Eure Majestät den tiefgefühltesten Dank eines treuen Untertans für alle ihm erwiesenen Gnaden — geruhen Sie in gewohnter Huld das Maß derselben durch die Erfüllung meiner gehorsamsten Bitte um a.g. Enthebung von meinem Amte als siebenbürgischer Hofkanzler — welches ich hiemit zu Euer Majestät geheiligten Throne niederlege- voll zu machen.

Jósika¹

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca, Fond. Arh. fideicomisională a fam. Jósika. *Misive.* *Original.* Arh. St. Viena. Fond. Kabinettskanzlei. M.R. nr. 225/1848. Xerox: 24 245—24 248. Publicat de Andics Erzsébet, *A nagybirtokos arisztokrácia*, II, p. 63—64.

¹ Demisia a fost acceptată de împărat la data de 20 aprilie. Ibidem. Xerox: 24 240—24 243. Cf. doc. 243. Demisia demonstrează atitudinea consecvent antiunionistă a lui Jósika.

243

Viena, 10 aprilie 1848.

Eingabe des siebenbürgischen Hofkanzlers Freiherr von Jósika de dato Wien am 10. April 1848¹

womit er in Anbetracht der neuesten aus dem ungarischen Reichstag zur Gesetzeskraft erhobenen a.h. Resolutionen in Beziehung auf die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn einerseits, dann seiner beschworenen Pflichten und seiner Ueberzeugung rücksichtlich, der verfassungsmäßigen Stellung jenes Großfürstenthums andererseits um a.h. Enthebung von seinem Amte als siebenbürgischer Hofkanzler bittet.

Durch die dem ungrischen Reichstage gemachten Zugeständnisse ist die Frage einer Union Siebenbürgens mit Ungarn zur nächst unvermeidlichen geworden. Da Baron Jósika wegen der Aehnlichkeit der politischen Grundsätze mit Graf Apponyi dem jetzt herrschenden Ministerium Bathianyí—Kossuth niemals geistesverwandt werden kann, und Jósika's Bleiben die Lösung der von den zwei Legislaturen zu Ofen — Pest und Klausenburg zu verhandelnden Fragen nur erschweren dürfte, so kann die Gewährung der Bitte die der Unterzeichnete wegen einer

vorläufig gepflogenen Rücksprache zurückhielt nicht länger versagt werden. Die Geschäfte Siebenbürgens werden hiedurch allerdings eine und die vorzüglichste Stütze verlieren, um so mehr als es zweifelhaft ist ob der Gouverneur Graf Teleky nicht dem Andringen der ungrischen Wähler und Sendlinge weichen werde, wo dann freilich Siebenbürgen, vielleicht selbst auch die Sachsen und die Gränzer als Beute dem separatistischen Treiben der jetzt herrschenden ungrischen Minister anheim fallen werden. Leider fehlt im Centro selbst eine Einrichtung, welche die von den siebenbürgischen Behörden oder Ständen kommenden Vorschläge gründlich prüfen, mäßigen und mit den Gesamtinteressen der Monarchie im Einklang setzen würden. Die Arbeiten der ungrischen-siebenbürgischen Conf. Comitees werden nicht zu der Kenntnis des deutschen Minister Rates gebracht und doch sind die Minister des Äußeren Krieges und Kriegswesens dabei höchst betheilt.

Auf diese Bedürfnis die a.h. Aufmerksamkeit lenkend kann ich mich für jetzt nur auf das beschränken, was der Augenblick fordert und für den wohl die Berufung des jungen rüstigen von den Ständen gewählten Thesaurats Graf Miko genügen dürfte.

Am 18. April 1848

Graf Kolowrat

Aller Höchstes Cabinets Schreiben an den Siebenbürgischen Hofkanzler Grafen von Jósika

Lieber Graf, Ihre mir bereits vor mehreren Tagen überreichte Bitte um Enthebung von dem Amte eines siebenbürgischen Hofkanzlers kann ich erst jetzt willfahren. Indem Ich Sie Meiner vollen Zufriedenheit über jenes versichere, was sie treu, anhänglich, eifrig und kräftig für Mein Großfürstenthum Siebenbürgen geleistet haben, erwarte Ich bei Ihrer Rückkehr in das Privatleben von Ihrem Patriotismus, daß Sie auch fernerhin zur Erhebung und Entwicklung der freien Institutionen Meines Großfürstenthums im Einklange mit den Interessen Meiner Gesamtmonarchie bereitwillig seyn werden

Wegen Führung der Geschäfte der Hofkanzlei habe ich das beiliegende Cabinet Schreiben erlassen:

Aller Höchstes Cabinet Schreiben zu Händen des Hof und Geheimen Rates Baron Apor:

Lieber Baron, Ich habe Mich bewogen gefunden den siebenbürgischen Hofkanzler Baron von Jósika über sein wiederholtes Ansuchen das von mir zu Meiner vollen Zufriedenheit geführten Amtes eines gewählten siebenbürgischen Hofkanzlers zu entheben. Die Oberleitung Meiner Hofkanzlei haben Sie sogleich zu übernehmen und bis dahin mit Ihrem bewährten Eifer zu führen wo der von mir berufene Thesaurarius Graf Mikó hier eingetroffen seyn und die Leitung der Geschäfte zu welchen Ich ihn unter einem berufe, übernommen haben wird. Hiernach ist das weitere erforderliche einzuleiten.

Allerhöchstes Cabinet Schreiben an den Thesaurarius Grafen Miko

Lieber Graf, Mein bisheriger siebenbürgischer Hofkanzler Baron Jósika hat mir die Bitte um Enthebung von seinem Amte überreicht, welcher Ich in Gnaden willfahret habe. Ich finde des Dienstes, im vollen Vertrauen auf Ihre Ergebenheit und Vaterlandsliebe Sie zur einstweiligen Leitung meiner siebenbürgischen Hofkanzlei zu berufen und

erwarte, daß Sie diesem Rufe um so schneller folgen werden, als die jetzige Lage Meines Großfürstenthums Siebenbürgen die Sorgfalt aller Gutgesinnten im hohen Grade in Anspruch nimmt, Von dieser Meiner Entschließung habe ich Meine siebenbürgische Hofkanzlei und Meine Hofkammer und Ihren Chef bereits in Kenntnis gesetzt.

Aller Höchstes Cabinet Schreiben an den Finanz Minister

Lieber Graf, Ich theile Ihnen im Anschluße, die Abschriften meiner 3 Cabinets Schreiben mit welche Ich wegen Dienstes Resignation des siebenbürgischen Hofkanzlers Baron Jósika erlassen habe. Sie haben in so ferne es sich um die Leitung des Thesaurariats handelt, daß Ihnen erforderlich scheinende zu veranlassen.

Für das geheime Cabinet

Die Eingabe Baron Jósikas bleibt in den Akten.

Ferdinand

Wien den 21. April 1848

Original. Arh. St. Viena. Fond. Ministerratsakten, nr. 1 380/1848. Xerox: 24 237—24 244.

¹ V. doc. 242.

244

Sibiu, 10 aprilie 1848.

Hermannstadt am 10. April 1848.

In verfolg meiner Note vom 2ten April 1.J. No $\frac{114}{2}$ und der schätzbaren Antwort vom 5ten April 1.J. Z. 687¹ beeeile ich mich, Euer Excellenz in Kenntnis zu setzen, daß nach einem so eben eingelangten Berichte des 1ten Szekler Grenz Regiments vom 5ten April in der That drei Tabular Kanzellisten am 4ten April von Kezdi Vásárhely im Stabsorte Csik Szereda eingetroffen, und beim dortigen Magistrate und der Communität sowohl in Beziehung auf die Ablegung der Waffen der dortigen Szekler Grenzer Versuche gemacht, als auch sonstige Aufforderungen durchzuführen vergebens bestrebt waren, und vielmehr unter Mitwirkung mehrerer braven Grenzer entschieden zurückgewiesen und aufgefordert worden sind, den Taxalort Csik Szereda schleunigst zu verlassen.

Leichter gelang es ihnen, die Studenten des benachbarten Csik Somlyoer Gymnasiums in der Art aufzuregen, daß einige hundert dieser jungen Leute aus den Collegien strömten, und unter dem Rufe „Es lebe die Freiheit und Gleichheit die an den dortigen Meilenzeigern befestigten k.k. Adler herabrissen und zertrümmerten.

So wie aber während dieser Excesse in Somlyo die halbe Grenz Compagnie dortselbst zusammen gezogen wurde: ist die Ruhe sogleich wieder hergestellt, und die Geistlichkeit dieses Klosters, welche über diesen Unfug der Studenten ernstlichst klagt, und sogar erböthig ist, jene Studenten, welchen die Zerstörung dieser k.k. Adler vorzüglich

zur Last fällt, dem Regimente auszuliefern, von welchem Anerbiethen aber vor der Hand kein Gebrauch gemacht worden ist, nunmehr wieder beruhigt worden.

Unter diesen Umständen muß ich es nur dem Ermessen Eurer Excellenz anheim stellen, was Hochdieselben insonderlich wegen den sowohl in Csik Szereda als Csik Somlyó störend und aufwiegelnd eingetretenen drei Szekler Tabular Kanzellisten und ihrer Bestrafung zu verfügen für zweck- und zeitgemäß erachten werden.

Von besonderer Bedeutung und Wichtigkeit muß mir aber der aus mehreren militärischen Berichten zur Kenntniss gelangte Umstand erscheinen, daß in einigen Distrikten, insonderlich dem Hunyader, Zaran-der, Krasznaer Comitate theils aus der Ursache, weil letztere beide sich schon zu Ungarn gehörig ansehen wollen, theils unter dem Prä-terte daß unter der jetzigen Aufregung der walachischen Bevölkerung dieselbe zur Rekrutenstellung nicht verhalten werden könne, das ganze Assentgeschäft systirt worden sei, und die Rekrutenstellung aufgehört habe. Da die gegenwärtige Aufregung der Walachen, wie Eurer Ex-cellenz wohl bekannt ist, sich keineswegs auf die Rekrutenstellung, wenn solche von den Jurisdiktionen nur sonst gerecht und gesetzmäßig ohne Umtriebe und Unterschleife vollzogen wird, sondern vielmehr auf ganz andere Unterthans- und Urbarialsverhältnisse sich bezieht und da andere theils gerade jetzt im gegenwärtigen Augenblicke die möglichst schnelle Completirung der siebenbürgischen Landes Regimenter, wenn sie für den Dienst brauchbar und verwendbar seyn sollen, um so mehr dringendes Bedürfnis wird, als man sich, wie Euer Excellenz besorgen, einerseits im hierländigen Dienste doch nicht ganz auf diese neuen Rekruten gegenüber der walachischen Bevölkerung vollkommen ver-lassen und sie unbedingt verwenden könnte, andererseits auch ein so unvollständiger Militärkörper auch nicht zu auswärtigen Militärdiensten wenigstens in so lange nicht sich gehörig disponiren läßt, bis nicht wenigstens dessen Completirung erzielt, und der Truppenkörper zum Ausmarsch geeignet ist: so halte ich es für Pflicht, mit Rücksicht auf diese Verhältnisse und in dem weitern Anbetrachte, daß auch in allen übrigen Beziehungen die möglichst baldige Ergänzung der Landes Re-gimenter äußerst nothwendig und unverschiebbar ist, und auch es kei-nen guten Eindruck auf die walachische Bevölkerung selbst machen muß, wenn man bei den gegenwärtigen allseits bekannten beunruhi-genden Gerüchten gerade mit der dringlichsten Rekrutenstellung inne hält, und aus Besorgnissen, die, mir scheint, grade in dieser Hinsicht nicht am rechten Platze seyn dürften, mit diesem öffentlichen Erforder-nisse inne hält, Euer Excellenz zu ersuchen, an gesammte Jurisdiktio-nen des Landes solche Anordnungen zu erlassen. Damit nicht nur das vom vorigen Jahre noch überall rückständige namhafte Rekruten Quan-tum mit Beseitigung aller kleinlichen Nebenstände der Jurisdiktionen beschleunigt aufgebracht und gestellt, sondern auch die fürs heurige Jahr 1848 entfallende Rate per 1000 Mann unter Einem bey der lau-fenden Rekrutenstellung in Rücksicht der obigen Gründe angehängt und gleichfalls unter Einem abgegeben werde.

Bezüglich der im Hunyader Comitate nöthigen Rekrutenstellung ist mir soeben auch zur Kenntniss gebracht worden, daß ein partieller Stoff zur aufregenden Unzufriedenheit unter der walachischen Bevöl-kerung allerdings vorhanden sey, aber in der Anordnung seinen Grund finde, daß zur Wahl der tauglichen viele 100 im Loos gestandenen aber

Untaugliche nebst zahlreicher Bewachung nach Deva gebracht worden, wodurch den Gemeinden namhafte Geldkosten für deren Verköstigung, sonstige Weg- und Reisekosten aufgebürdet werden, die bei der vorhandenen Armuth des Volkes sehr drückend seyn möchten.

Wenn dieser Mißbrauch abgeschafft und bei der Rekrutenstellung gesetzmäßige Ordnung und Unpartheylichkeit von Seite der Zivilbehörden gehandhabt wird: dürfte sicherlich kein Grund zur Aufregung der Walachischen Bevölkerung in dieser durch die Zeitumstände jetzt so dringend gebothenen Maßregel gefunden werden, daher ich Euer Excellenz wiederholt zu ersuchen die Ehre habe, zur Sicherstellung dieses Bedarfs die entsprechende Anordnung verfügen und das Angeordnete gefälligst mir mittheilen zu wollen.

Puchner mp.
Fmlt

Original. Arh. St. Budapesta. Fond G. Pr., nr. 801/1848. Foto: 2 561—2 567.

¹ Cf. doc. 186.

245

Oradea, 10 aprilie 1848.

Tekintetes Alispány Úr!

Éppen most jelentődött be hozzánk uradalmi tisztségünk által: mi-kép pap-tamási helység lakosai, talán az új törvények értelmének hibás felfogásából, elhatározták magok között, és fenn szóval hirdetik, hogy minekutána az egész határ a földesúr kizárásával csupán csak a lakos-ságot fogja ezentúl illetni, káptalanunknak mint helybeli földesuraság-nak a határban lévő kaszállóját, allodialis és kender földjeit elfoglalják és magok között ingyen felosztják, úgy szintén a közlegelő használatá-ból is a földes uraságot kizárják és ha sertéseit vagy egyéb más mar-háját oda fogná hajtani, azt semmi esetben meg nem engednék.

E szerint vagyon bátorságot Pap-tamásiban az új törvények örve alatt veszélyeztetve látván és az ingerült lakosoknak lehető tettleges kitörését megelőzni kívánván kénytelenek vagyunk tekintetes alispány urat egész tisztelettel felkérni, hogy a megyeszerte köröztetett minister elnöki körlevél¹ értelmében és mint e nemes megyének al ispánnya hi-vatali állásánál fogva, a nyugtalan pap-tamási lakosokat az ebből eredő példaadás tekintetéből is célszerű módon lecsendesíteni és az uradalmi földeknek és közös legelőknek, melynek eddégi közös használata gya-korlatában a földes urak az új törvény által is meg hagyattak, netalán lehető erőszakos elfoglalásától eltiltani méltóztassék.²

Kik többnyire telyes tisztelettel vagyunk tekintetes al ispány úr-nak alázatós szolgálói

1848. április 10.

Onorate domnule vicecomite!

Tocmai acum ni s-a raportat de către dregătorii noștri domeniali că locuitorii din Tămășeu au început să ocupe alodiile, probabil datorită înțelegerii greșite a noilor legi. Au și anunțat verbal că-l vor exclude pe domn de la folosința pământului. Au hotărît între ei ca de acum înainte întreg hotarul să le revină numai lor probabil datorită înțelegerii greșite a conținutului noilor legi. Ei ocupă și-și impart gratuit finățele, pământurile alodiale și cele pentru cultivarea cînepii din hotarul lor, care aparțin capitlului ca domn de pământ al localității. Mai mult îi interzic [capitlului] să folosească pășunea comună. În nici un caz nu-i va îngădui să-și trimită acolo porcii sau alte animale.

Averea și liniștea s-au văzut astfel periclitare în Tămășeu, sub pavăza noilor legi. Dorind să preîntîmpinăm o posibilă revoltă a locuitorilor agitați, sîntem siliți să-l rugăm cu toată stima pe onoratul domn vicecomite ca în calitatea lui oficială de dregător să-i potolească în modul convenit pe locuitorii nemulțumiți din Tămășeu în conformitate cu circulara ministrului președinte care a fost răspîndită în cuprinsul nobilului comitat¹. Avînd în vedere exemplul rău ce ar putea rezulta de aici, să binevoiți a le interzice o posibilă și posibilă ocupare a pământurilor domeniului și a pășunilor colective. Noile legi² îi lasă pe pămînt, în folosința comună [a pășunilor colective].

Sîntem cu cea mai mare și deplină stimă servii supuși ai onoratului domn vicecomite
1848, 10 aprilie

Concept. Arh. Capitlului rom. cat. din Oradea, nr. 179/1848.

¹ V. doc. 16.

² Cf. doc. 232.

246

Sibiu, 10 aprilie 1848.

Auszug aus dem Verhandlungs Protocoll der H. Sächsischen Nations Universitaet vom 10. April 1848.
U.Z. 494/1848

Die Brooser sächsischen Bürger Carl Pfaffenhuber und Joseph Schuller zeigen an:

Da die gesetzwidrig von einigen unruhigen Rottenführern zu Stande gebrachte einberichtete Volksaufbietung und Versammlung den offenbaren Charakter eines Aufstandes und Auflehnung gegen die bestehende Ordnung, die öffentliche Ruhe und Sicherheit an sich trägt, da ferner die in dieser Versammlung von den erwähnten Aufwieglern, an das Volk gerichtete Reden offen gegen die Aller Höchste Deutsche Regierung mit der unverkennbaren Absicht, die treuen Unterthanen ihrem gesetzlichen Landesfürsten zu entfremden gerichtet sind, mithin die Natur des Hochverraths annehmen, so wird die gegenwärtige Anzeige den Grafen der Nation mit dem gehorsamsten Ansuchen zugestellt, dieselbe Seiner Excellenz dem Herrn Landes Gouverneur mit der

Aufforderung zur Verfügung das Angemessene geneigtest einsenden zu wollen.

Von der Sächsischen Nations Universitaet durch

Friedrich¹

Extras original. Arh. St. Sibiu. Fond. Acte Comițiale, nr. 503/1848. Foto: 5 686—5 687.

¹ Actul poartă mențiunea: „den 11. April 1848; 11. April erledigt dem Landesgouverneur“. Cf. și *Siebenbürger Wochenblatt*, nr. 28, 1848.

247

[Cluj, 10 aprilie 1848]¹.

Nagy Méltóságú Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Míg körülményeim úgy állottak, hogy azon meg hivatásnak, melyet felséges fejedelmem kegyelme reám bízni méltóztatott, meg felelni bármennyire is képesnek érzettem magamot, leg szentebb kötelességemnek tartottam minden erőmet szeretett hazám, imádott fejedelmem szolgálatjának szentelni. De a mint kötelességemnek esmértem azon leg felsőbb parancsolat következtébe hivatalom folytatásába egész erőm pontosítani még csak reményem lehetet, hogy ennek meg felelni csekély tehetségembe áll, éppen oly kötelességemnek kellett esmernem aszt feljelenteni, hogy a körülmények jeleni állásában sükerrel a haza javát ő felsége dicsőségére előmozdítani többé képes nem vagyok. Ezen körülményeket megemlíteni szükség feletti, esméretesek ezek Excellentiád, úgy mint ezen város minden lakosai előtt. A személyem ellen lett oly kitörések, milyeneket egy utcán csoportozó nép lakásom előtt esmelt, mint hírek ferdítve is terjedtek, tekintetem el kell hogy ossza itt is, hol eddig erántam a leg tisztább bizodalom nyilatkozott. És ha ilyen körülmények közt jelen hivatalom, mely csak személyes tekintet és köz bizodalom mellett lehet hatosú, még tovább folytatnám, legjobb igyekezet mellett is szolgálatom nem a haza javára, hanem csak kárára lehetne.

Amiért is excellentiád előtt kérésemet esmételve, az eránt vagyok bátor folyamodni, hogy ő felsége előtt hivatalomtól való fel oldoztatásomat eszközölni kegyeskedjen. És méltóztasson excellentiád meggyőződve lenni, ha csak legkisebb reménységem lehetne, hogy szolgálatimat a közjó előmozdításába sükerrel működhetném, senki excellentiád marasztalása iránt tett kegyes nyilatkozatának hálásabb érzéssel nálamnál meg nem felelhetett volna. Ki is maradtam excellentiádnak alázatos szolgálja

Báró Jósika Lajos

Înălțimea voastră domnule guvernator!
Milostive domn!

Atita timp cit împrejurările au fost de așa natură că am putut răspunde chemării pe care îndurarea maiestății sale principele mi-a încredințat-o, în măsura în care m-am simțit capabil, am ținut de cea mai

sfință datorie a mea să-mi jertfesc toate forțele patriei iubite și serviciului slăvitului principe. La fel am ținut de datoria mea, să-mi concentrez toate forțele pentru continuarea funcției mele conform prealaltei porunci în speranța că voi fi în măsură să răspund acestei chemări cu slabele mele puteri. Trebuie însă să recunosc tot ca o îndatorire a mea de a raporta că, nu mai sînt în măsură, în starea prezentă a împrejurărilor, dată fiind situația, să acționez cu succes pentru binele patriei și gloria maiestății sale. Este de prisos să amintesc cauzele. Ele sînt cunoscute excelenței voastre ca și tuturor locuitorilor acestui oraș. Împotriva persoanei mele au avut loc manifestații ostile pe care poporul adunat în grupuri pe stradă le-a repetat în fața casei mele. După cum spun zvonurile trebuie să consider că s-au împrăștiat. Pînă acum, aici s-a manifestat cea mai mare încredere în mine. Exercițarea în continuare a actualei mele funcții în asemenea împrejurări ar fi posibilă numai dacă aș avea autoritate personală și încrederea publicului. Numai astfel ar fi influentă și ar servi binele patriei. Altfel ar putea fi numai spre dauna ei chiar dacă aș depune cea mai mare străduință.

Tocmai de aceea, repet cererea mea în fața excelenței voastre. Îndrăznesc să vă rog a binevoi să mijlociți în fața împăratului dezlegarea mea din funcția pe care o îndeplinesc. Binevoiți să aveți convingerea că dacă aș avea cea mai mică speranță că aș putea contribui cu succes prin serviciile mele la înaintarea binelui public nu ar fi răspuns nimeni cu mai multă recunoștință decît mine față de binevoitoarea declarație a excelenței voastre referitoare la rămînerea mea. Am rămas sluga preaplecată a excelenței voastre

Baron Jósika Lajos

Original. Arh. St. Budapesta. Fond G. Pr., nr. 764/1848. Foto: 16 364—16 365.

¹ Jósika Lajos și-a înaintat demisia guvernatorului la 10 aprilie 1848.

248

Zalău, 10 aprilie 1848.

Nagyméltóságú Gróf Minister elnök Úr!

Utóbbi alázatos tudósítasomat e megyebeli közcsemd és rend fentartása iránt folyó hó Aprilis 7én küldvén fel nagyméltóságodnak, van szerencsém hivatalomból ki folyólag alázatosan értesíteni nagyméltóságodat, miszerént, jelenleg a megyébe folyó hó 8án Szilágycseh mező városában ésével tő szomszédos Völcsök helységébe földesúri szolgálat alatt volt lakosok, némünemű nyugtalanságot és békétlenséget okoztak, de ez nékem hivataloson értésemre esvén, azonnal a járásbeli fő szolgabíró urat és a megye által választott rendőri biztosság tagjai közzül egy tekintélyes táblabíró oda küldvén, már akkor, midőn a nevezett személyek oda érkeztek, az indulatok le voltak csilapulva, és minyájon csendes nyugalomba találtattak, mind a mellett a ki küldött táblabíró a lakosokkal megértetvén az országnak az úrbéresekre nézve hozott és ő felsége által is meg szentesített üdvös törvényeket és azoknak hasznos

voltara nézve öket felvilágosítván, minnyájon tökéletes meg nyugvásokat nyilatkoztatták, e szerént a köz csendesség, bátorság s rend e megyébe jelenleg átalánoson meg nyugtató.

Melynek alázatosan való jelentése után, mély tisztelettel maradtam a nagyméltóságú minister elnök úrnak alázatos szolgálja

Kelt Zilahon 1848. Aprilis 10n.

Bálint Elek
alispány

Înălțimea voastră domnule grof ministru președinte!

În 7 a lunii curente am înaintat înălțimii voastre ultima mea supusă înștiințare privind menținerea în condițiile actuale a liniștii publice și a ordinii pe teritoriul comitatului. Acum am fericirea de a vă raporta din nou cu supunere înălțimii voastre, din funcția pe care o dețin în mod curent, că în cadrul comitatului foștii iobagi din orașul Cehul Silvaniei și localitatea învecinată Ulciug au pricinuit în ziua de 8 a lunii curente, o oarecare neliniște și nemulțumire. Fiind înștiințat pe cale oficială, despre aceasta, am trimis imediat acolo pe prim-judele nobiliar al cercului respectiv și pe un judecător cu autoritate dintre membrii aleși de către comitat în comitetul pentru păstrarea ordinii și siguranței. Dar atunci când amintitele persoane au sosit acolo spiritele erau deja potolite astfel că i-au găsit pe toți într-o desăvârșită liniște. Judecătorul care a fost trimis a stat de vorbă cu locuitorii și le-a dat lămuriri despre legile salutare aduse în favoarea iobagilor țării, despre conținutul lor folositor, despre sancționarea lor de către maiestatea sa. Cu toții s-au declarat pe deplin mulțumiți astfel că liniștea publică, siguranța și ordinea sînt în prezent liniștitoare pe teritoriul comitatului.

După cele de mai sus umilit raportate rămîn cu adîncă cinstire preaplecata slugă a înălțimi sale domnului ministru președinte

Dat în Zalău la 10 aprilie 1848

Bálint Elek
vicecomite

Original: Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány, nr. 487/1. Foto: 21 596—21 598. Publicat fragmentar de Ember Győző, *Iratok*, p. 220—221.

249

Timișoara, 10 aprilie 1848.

Szózat

a lelkész és községi jegyző urakhoz
Tisztelt Polgártársaink!

A szabadság és anyagi jólétnek legközelebb feltámadt reménye példátlan lelkesedésre ragadta országszerte polgártársainkat minden rangkülönbség nélkül.

Ösmerik önök, Urak, e nagyszerű honi mozgalmakat.

Tudják, mily bölcs, mily boldogító törvényeket kíván az országgyűlés hozni.

S már megyei küldöttségek által is hallották hirdettetni országgyűlésileg elhatározott megszüntetését szegény adózó polgártársaink vállain feküdt legnagyobb terheknek.

Igen, hajnala egy még nem várt arany korszaknak tűnt fell e szép hon egén, mellyet eddig sötét fellegek borítának el.

E fontos percben polgári kötelessége minden igaz hazafinak polgártársait az országgyűlés üdvetlyes célzatairól felvilágosítani, — előkészíteni őket a szabadság élvezetére, a nyeredő polgári jogok gyakorlatára.

Önök nagyon tisztelt lelkész urak, bár milly vallást kövessenek, hirdetői a felebaráti szeretet, testvériség s egyenlőség magasztos elveit terjesztő szent evangéliumnak.

Néha türelmetlenség választá el önöket egymástól; most a szabadságban, egyenlőségben és kölcsönösségben nyújtja önöknek országgyűlésünk a béke olajágát.

Vannak önöknek, különböző egyháziak, testületeik és egyéni állásuk érdekében, különféle vágyaik és méltányos kívánataik, mik egymással ellentétben nem állván, azokat csak a szabadság éltető sugára érlelheti sikerteljesen meg.

Nevelői önök a népnek erény és erkölcs ösvényein; legyenek most a szabadságnak is apostolai.

Önök pedig, tisztelt jegyző urak, tiszteli s állásuknál fogva tanácsadói a népnek, mellynek bizalmát bírják.

Nyomor és szegénység jutott eddig osztalékul a munkás földművelőnek, s vele önöknek is, kiket míveltségük s igényeikhez képest jutalmazni nem volt képes.

Szolgája volt e néposztály mindenkinek, ki felette uralkodni akart, — és vele önök is, az ő tisztviselői.

Vagyonban és jogban gyarapodást nyervén ellenben amaz, önök állása is okvetlenül szilárdabbá és jutalmazóbbá válik.

S ezért önökhöz, tisztelt polgártársaink lelkész és jegyző urak, intézzük e szöveget azon buzgó óhajjással, hogy azt a népnek megmagyarázván, a szabadság megállapításának nagy munkájában hivatásukhoz illő részt vegyenek.

Nem célunk sebeket kíméletlen kézzel szaggatni fel, nem akarunk vádolni senkit.

De ösmerni, látni kell a népnek hű tükörben e sokat szenvedett hon, minden néposztály eddigi állapotát, hogy tökéletesen méltányolhassa az országgyűlés s nemzeti új kormányunk magasztos törekvéseit. Századok óta nyög a szegény földművelő osztály az úrbéri törvények zibbasztó járma alatt.

Véres verítékkal szerzett vagyonából adózott földes urának.

A tized csírájában ölte el a szorgalmat, mert minél nagyobb szorgalommal mívelte földét, annál nagyobb tizedet is kelle adnia.

Az úri munka, robot miatt még idejének sem volt ő szabad és korlátlan ura.

A szegény árvák vagyonát uradalmi tiszték kezelték, s midőn nagykorúságot érték, örülniök kelle, ha apáik szerzeménye felének feláldozásával megcsonkított örökségüket a tiszték kezeiből kicsikarhatták.

Igazságot földes urának tiszté szolgáltatott a jobbágnak ki, s azt ritkán szorgalmazhatá üres kézzel.

O, kit a törvény méltán nevezett szegény adózónak, fizette a megyei tisztviselőket, kiket a nemes nemesekből választott, s kik épen azért többnyire a földesúrnak kedveztek.

Ő adott és fizetett katonát, kit a kormány az ország kebeléből törvény ellenére vitt ki, vele más népek szabadság fohászait elnyomandó.

Ő csinált utat, hidakat; más mindenki teher nélkül használta.

S ha ő hitű vagy protestáns vallást követett, mind ezeken felül püspöket, papjait is megfizetni kénytelen volt.

A polgárnak sorsa sem volt jobb.

A jobbágy legalább bíróját, esküdteit maga választja; — a polgárok e joggal nem bírtak, Temesvárt például csak 60 ember gyakorolta az annyi ezer más lakosok kizárásával.

A falu számadásai közbenjöttével a népnek vizsgáltattak meg évenként; a városi polgároknak azonban még tudomására sem hozatott, mire fordítottának a város jövedelmei.

A kereskedés, melly polgárt, jobbágyot és földesurat egyaránt érdekel, egészen elnyomva van.

Gabonát, dohányt, gyapjút, bort, kendert, s.a.t. többet természet e szép ország, mint elfogyasztani képes.

Ha ezeket a szomszéd ausztriai tartományokba, miknek mind ezekre szükségök van, kiviszik a kereskedők, nagy vámot kell fizetniök, s ezt előre tudván csekélyebb árt adnak nekünk, a honi természetőknek.

Ellenben a német tartományokban sok és különféle gyár van, s hogy ezek nálunk is ne keletkezhessenek, azoknak készítményei, ha e honba hozattak be, igen csekély vámmal rovattak meg.

Ez minden néposztály legnagyobb kárára van; mert egyedül gyárak biztosíthatnak a szegény embernek, kinek ép kezén kívül egyebe nincsen, munkát és jó munkabért s mert ha gyárparunk kifejlett lábón állana, gabonánk, gyapjünk s.a.t. részint a honban fogyasztatnék el, részint itt dolgoztatnék fel, s attól nem kellene többé idegen nemzetnek vámot fizetni.

A hon kincseit s jövedelmeit Bécsbe kormányozták és a kormányba ausztriai urak bírtak legnagyobb befolyással ellenére a törvénynek, melly szerint e szép ország minden más nemzettől független.

E törvénytelenések következményei a leggyászosabbak.

Istentől megáldott termékeny és gazdag honnunk, a só nagy ára, a kamarai uradalmak nagy terjedelme mellett, évenként sok milliókkal többet hoz be, mint az ország különféle kiadásai és költségei tesznek.

Hallották-e önök urak, vagy szegény földművelő polgártársaink, hogy e roppant sommából valaha csak egy fillér is akár országút, akár csatorna, vasút vagy más közhasznú célra e honban fordítatott?

Minden fölösleget az országos jövedelmeknek az osztrák tartományok javára, terheik könnyebítésére használta az ausztriai kormány s midőn a legközelebb lefolyt években az éhhalál kínai szállották meg a szegény nép hajlékait, akkor is csak a legszegényebb megyéknek nyújtott öszvesen néhány száz ezernyi fukar segély, melly a haldoklott ezerek szenvedéseit néhány rövid nappal hosszabíthatá igen, de nem szüntetheté meg.

Igen mostoha gyermeke volt mind eddig szép országunk az ausztriai kormánynak.

Fájdalommal hatotta át az ország és a nem nemes osztályok e sajnos, ez elnyomott állapota a nemesség nagy részének hazafiúi keblét.

Ellenzék nevezete alatt egy nagy, hatalmas pártba olvadt össze, megvívni, az ország és a szegény jobbágy szabadságaért és jólétéért.

Késznek nyilatkozott megosztzkodni a néppel minden adóban és közteherben.

Felszabadítani akarta a földművelőt az úrbéri tartozások járma alól.

Hirdette a nemes előjogok megszüntetésének szükségét; a törvény előtti egyenlőség szent ígét, a különféle vallások tisztelőtét.

Megszüntetni akarta a választó falat, mely nemest paraszttól, mind kettőt a polgártól elkülöníti, hogy fiai legyünk mindjában és egyenlő joggal a szép, nagy s dicső Magyarországnak.

Az ausztriai kormány és annak magyar barátai ellenben akarták meghagyni a nemesnek előjogait, csak lassanként és maga a jobbágyság által megváltatni az úrbéri adózásokat, megtartani a régi visszaéléseket, hogy egyik néposztály a másiknak irigye s titkos ellensége maradván, ők továbbra is uralkodhassanak, a szabadságot elnyomhassák, s az ország zsírját, pénzét, jövedelmeit osztrák érdekekben kizsákmányolhassák.

S ily vélemény-különbség miatt kezdődött az ellenzék és az ausztriai kormány barátai közt békés, de nagyszerű harc.

A kormány adminisztrátorokat nevezett a megyékbe, kik az ellenzék tagjait, az adózó nép és szabadság barátait, hivatalból kitegyék, hivatalal és gyakran pénzzel is a szegényebb nemességet megvesztegesék, és ily úton elveinek győzelmet szerezzenek.

De talpon állott az ellenzék is; elveinek szentsége s roppant áldozatai folytán folyvást növekedő többséggel birt az országgyűlésen.

Ekkor egész Európában ütött néhány hetek előtt a szabadság órája; népboldogító diadalt ült ez mindenütt a külföldön is.

E drága percet ragadta meg a honi ellenzék; kérelmeket intézett a nép és az országgyűlés útján a királyi trónhoz; szabadságot, egyenlőséget, tiszteletet minden vallásnak, független nemzeti kormányt kért.

Urunk, jó királyunk, hajlott népe s az ország kívánatára, rossz tanácsosait elbocsátotta; gróf Batthányi Lajost az ellenzék dicső vezérét nevezte ki első magyar miniszterül.

Pestről, e hon szívéből, fog szép hazánk most kormányoztatni, tisztán honi s nem többé ausztriai érdekekben; ezért a királyi szó szentsége kezeskedik.

Mi, kik eddig ellenzékiek voltunk, támogatjuk a nemzeti kormányt, mint bajtársinkat az eddigi küzdelemben, mint velünk rokonérzésű népbárátokat; — a volt kormánypártot, pedig az úgynevezett *pecovicsok*-kat, a szabadság hangos szózata megsemmisíté, eloszlátá, miként könyvű felhőket a déli fényben ragyogó nap.

Az országgyűlés, nagy hivatásának mély érzetében, megszünteté az úrbéri adózásokat, s a földes urakat a hon oltárára letett roppant vesztességükért az ország által kármentesíteti legalább egy részben.

Az árvaügyeket kivette az uradalmi tiszték önkénye alól, magok a községek nyerendnek azokba megyei felvigyázat alatt befolyást; megszüntette az úrihatóságot s úriszékét.

Közösen viselendi ennekutánna püspök s pap, herceg, gróf, báró, nemes s jobbágy minden terheit és adóját a honnak.

A földművelés, kereskedés, gyáripar honi kormányunk ápoló kezei alatt virágzó kifejlést nyerend.

Az ország jövedelmei egyedül a hon szükségének fedezésére s közhasznú vállalatokra fognak szolgálni.

Sőt mi több, halljátok polgártársaink, szegény földművelők, kiknek eddig csak teher, de semmi jog nem jutott osztalékul, — *ép e percben gondoskodását kiterjeszti a kormány arra is, hogy közületek a tehetős-bek, s jelesen még a negyed telkes gazdák is a megye országgyűlési kö-veteinek választásában s így a törvények hozatalába befolyást és szava-zatot nyerjenek.*

Jótéteményeit végre tetézte az országgyűlés azzal, hogy nemzeti őrsereget állítván fel, rangkülönbség nélkül minden becsületes honpol-gárt felkér saját tűzhelye, községe, a szabadság és rend védelmére.

Fő joga ez a szabad embernek; divatozik s lelkesedéssel őriztetik az meg mindenütt, hol is szabadság felütötte boldogító lobogóját, s oly tisztos, oly tisztelt jog, hogy abban csak a becsületes ember vehetvén részt, a nemzeti őrsereg soraiból kizáratni valami vétség miatt, a leg-nagyobb büntetés.

Nálunk annak létesítése e nagyszerű átalakulás korszakában két-szeresen szükséges, mivel ha a szabadság, — a rend, a földművelő osz-tálnak és a hon javának ellensége valahol támadna, ki védhetné meg e drága kincseket sikeresebben, nagyobb elszántsággal, mint ép azok, kik az új kormánynak köszönik új jogaikat?

A nemzeti őrsereg *saját lakhelyén* fegyverben gyakoroltatni fog, mert különben hivatásának nem felelhetne meg, áldozata volna az első megtámadásnak.

A törvény szerint, rendkívüli szükség esetében lakhelyéről ki is rendeltethetik; de állandó katonaságunk hivatása lévén a hont küellen-ség ellen védeni, ez ama váratlan esetben történhetend csak, ha az ál-landó katonaság már mind legyőzve volna.

De ezen végveszély esetében is csak azok fognak a törvényhozás világos határozata szerint lakhelyökből kirendeltetni, kik családaiuk fen-tartására nem szükségesek, tehát egyedül a gazdagok, a nőtlének; ellen-ben földművelő polgártársaink közül a családapák, minden mesterembe-rek s szegényebb honpolgárok saját községükben tűzhelyük védelmére hagyatnak meg.

Ily végveszélytől azonban ne tartsanak polgártársaink, békét élvez még Európa s senki sem fogja azt s a népek békés átalakulását zavarni.

Ne vonakodjatok, ne rettegjetek tehát kedves polgártársaink a nem-zeti őrsereg eszméjétől; sőt siessetek annak zászlói alá, mint a szabadság és rend mindenkori hű támaszai.

Fegyvert közületek eddig csak az nyert, kit a sors állandó kato-nának szánt s ez, kiragadva övének szerető karjaiból, a fegyvert állan-dóan s néha saját meggyőződése ellen is kénytelen használni.

Mint nemzeti őrsereg tagjai ellenben saját tűzhelyetek körül, köz-ségtek kebelében felkent vitézei lesztek most a szabadságnak, a rendnek, mik feltételei az anyagi jólétnek.

Kezeitekbe vannak letéve a nyert s ez országgyűléstől még nye-rendő szent jogaitok, a közbátorság s béke; — ti mind ezeket bizony-nyal megőrzenditek.

Áldjátok velünk mind e jótéteményekért a főherceg nádort, ki a nemzet kívánatait teljes eréllyel pártolta; áldjátok elvrokonainkat, az eddigi ellenzék nagy vezéreit, gróf Batthányi Lajos és Kossuth Lajos urakat!

Ministerei, — független s felelős nemzeti ministerei, ezek most már urunk, koronás királyunknak; de e magas állásban is azok marad-nak, kik mindig voltak: a nép s szabadság hű bajnokai, hatalmas védői.

Támogassuk őket hazafiak! Őket és új nemzeti kormányunkat nyílt csatlakozással, teljes rokonszenvünkkel, egész erőnkől.

Teendő még felette sok van, hogy a szabadság és anyagi jólét arany fája tartós gyökeret verjen, erős tölgy gyanánt viruljon s terebélyes lombjai alatt nyugottan pihenhessünk.

A különféle vallások papságáról szent hivatásukhoz illően gondoskodni, — minden néposztályok neveléséről intézkedni; — a kereskedést rabbilincseiből kiszabadítani, — a földművelést ápolni, fejleszteni, — közlekedési eszközöket, országutakat, csatornákat, vasutakat létesíteni, — a megyei kormányzatot javítani, visszaélésektől kitisztítani, s abba, valamint a tisztviselők választásába nektek is befolyást kivívni kell.

Hogy ezek s más számos teendőink törvényes haladás útján való-síthatassanak, kölcsönös egyetértés, bizalom és ragaszkodás álljon fen köztünk örökké!

Mi a szabadságot s mind azon jogokat, miket ez országgyűlés adand. víván ki nektek, ti földművelő polgártársaink! testvéries érzelmeink zá-logát már bírjátok!

Ti rokonszenvetőkkel, teljes bizalmatokkal irántunk fogjátok azo-
kat meghálálni.

Ne higyetek mások ámitásainak; ne bírja más teljes bizalmatokat, mind ki mindig ellenzéki volt s most is nemzeti kormány barátja.

Ne feledjétek soha, hogy sorainkban állanak Kossuth Lajos, ki a szabadságért, báró Wesselényi Miklós, ki a ti érdeketekben mondott beszéd miatt börtönre voltak ítélve s vértanúi azon régi buzgó törekvő-sünknek sorsotokat javítani.

Őnök pedig tisztelt lelkész s községi jegyző urak ne feledjék soha, hogy a szabadság nem egy néposztály, de miként a nap fénye, az egész emberiségnek, az egész honnak közös tulajdona, hogy ez kiterjesztés, közös használat által erősbitést nyer, hogy végre, egész jövőjük nyílt csatlakozást új nemzeti kormányunk iránt parancsol.

Leszált a pecsovics- a conservativ-szellem örökre nyilvános életünk láthatáráról.

Fő támasza, gróf Apponyi György nem cancellár többé; volt buzgó eszközei, a megyei adminisztrátorok, sorba hivatalikról lemondanak.

Elvei a pecsovics-pártnak, a nemesi előjogok, az úrbér, a fontolva haladás már most — az újabb események s országgyűlési munkálatok folytán — nem egyéb, mint egy nagy sírhalom, mellyen az átalakulás e nagyszerű korszakában még építési anyag sem kereshető.

S küzdelmeinek céljait egyszerre elvesztvén, miért folytassa e párt eddigi erőlködéseit? — s ha azokat folytatná is, kivel tartana az úrbéri terhektől felszabadított, politika s választási jogokkal még az ország gyűlés által felruházandó földművelő nép? az eddigi ellenzékkel, tehát velünk-e, kiknek mind ez áldásokat köszöni? vagy a volt pecsovicsokkal, kik mind ezt ellenezték?

Igen is nem maradt ama pártnak egyéb fen, mint a feloszlás s egyenkénti beolvadás azon hazafi nagy törekvésbe, melly szabadság s egyenlőség mellet, minden idegen befolyástóli függetlenségét a nemzeti kormánynak tűzte ki jelszóul.

Csak e kérdés finánciális oldalának méltányos megoldása mentheti fel e hont országos pénztár felállításának különben elkerülhetetlen szükségétől, s ekkép újabb tehertől az erejében megfogyott nemességet s népet.

S mind ez így lévén, önök is tisztelt lekösz s jegyző urak, kik nemesek, mondjanak le minden előteletről; barátokozanak meg az új kormányformával és elvekkel, miknek folytán minden tekintetben sokkal tágasab, díszesb hatáskört s kegyelemtől többé nem függő állást nyerendnek.

Támogassák azokat hivatásukhoz illően minden befolyásukkal.

Csak így leend a haza nagy és szabad; önök állása pedig üdvös, tisztelt, és hasznos!

Temesvárt, április 10-kén 1848.

Proclamație

Către domnii preoți și notari comunali
Cinstiții noștri cetățeni!

Speranța recent înviată a binefacerilor libertății și prosperității a cuprins cu o însuflețire fără seamăn pe toți cetățenii țării, fără nici o deosebire de rang. Dumneavoastră cunoașteți domnilor aceste extraordinare mișcări patriotice.

Știți ce legi înțelepte și aducătoare de fericire dorește să aducă Dieta. Ați auzit despre hotărîrea Dietei privind înlăturarea celei mai grele poveri, care apăsa pe umerii bieților noștri concetățeni contribuabili, adusă la cunoștință și prin intermediul comisiilor comitatense. Da, pe cerul acestei frumoase țări care pînă acum a fost acoperit cu nori negri a apărut aurora unei neașteptate epoci de aur.

În acest moment important este de datorია fiecărui patriot adevărat să-i lămurească pe concetățeni despre țelurile binefăcătoare ale Dietei, să-i pregătească pentru a se bucura de libertăți, pentru a-și exercita drepturile cetățenești care sînt pe cale de a fi obținute.

Dumneavoastră foarte onorați domni preoți de orice confesiune sînteți vestitorii iubirii aproapelui, ai principiilor mărețe ale sfintei evanghelii de frăție și egalitate. Odinioară intoleranța vă despărtea unul de altul; acum, în deplină libertate, egalitate și frățietate, Dieta noastră vă întinde ramura de măsline a păcii. E adevărat că sînteți de confesiuni diferite, că situația voastră confesională și personală, dorințele și demnele voastre țeluri sînt deosebite; dar atîta timp cit nu stați unul împotriva celuilalt, raza binefăcătoare a libertății le poate coace pentru a le desăvirși. Dumneavoastră ca educatori ai poporului pe cărările virtuții și moralei fiți acum și apostolii libertății.

Dumneavoastră, onorați domni notari, sînteți prin funcția și poziția voastră sfătuitoarii poporului și vă bucurați de încrederea lui. Lucrătorii pămîntului au avut pînă acum parte de mizerie și sărăcie, iar o dată cu ei și voi, deoarece nu au fost în stare să vă asigure o retribuție corespunzătoare culturii și pretențiilor voastre. Poporul a fost sluga tuturor aceluia, care au domnit asupra lui, iar o dată cu el și voi dregătorii săi. Dar ca urmare a creșterii averii și drepturilor sale va deveni neapărat mai sigură și mai bine răsplătită și situația voastră.

Tocmai de aceea, vă adresăm dumneavoastră, onorații noștri concetățeni, domnilor preoți și notari, această proclamație, cu acea dorință fierbinte ca explicînd-o poporului să participați pe măsura chemării voastre la marea operă de instaurare a libertății.

Nu este țelul nostru de a sfîșia cu o mină neîndurătoare rănile; nu vrem să acuzăm pe nimeni. În oglinda credincioasă a mult încercatei

noastre patrii poporul trebuie însă să recunoască și să aprecieze situația de pînă acum a fiecărei categorii sociale pentru a putea aprecia perfect mărețele străduințe ale Dietei și ale noului guvern național.

De secole geme clasa bieților plugari sub jugul apăsător al legilor urbariale. Din averea sa adunată cu sudori de singe a plătit domnului de pămînt. Zeciuiala i-a anihilat în fașe orice strădanie, deoarece cu cît mai mult se sforța să cultive pămîntul său, cu atît mai mare dijmă trebuia să dea. În cauza robotei sau a muncii domnești, nu a fost stăpîn liber și neîngrădit nici măcar asupra timpului său. Averea bieților orfani era administrată de dregătorii domeniului. Cînd aceștia ajungeau majori, trebuiau să se bucure dacă puteau smulge din mîinile dregătorilor jumătate din moștenirea părinților lor prin sacrificarea celeilalte jumătăți. Dreptatea era împărțită iobagilor de dregătorul domnului de pămînt, iar acela rar putea fi înduplecat cu mîna goală.

Pe el legea l-a numit pe drept, bietul contribuabil. El i-a plătit și pe funcționarii comitatensi, care erau aleși de nobili dintre nobili și tocmai de aceea, îl părtineau de cele mai multe ori pe domnul de pămînt. El a dat și a plătit soldați pe care guvernul i-a dus în afara hotarelor pentru înăbușirea aspirației de libertate a altor popoare, contrar legii. El a făcut drumuri și poduri pe care toți ceilalți le-au folosit fără nici o obligație. În afară de toate aceste, dacă avea confesiune catolică sau protestantă, era silit să-i plătească și pe episcopii și preoții săi.

Nici soarta orășeanului nu a fost mai bună. Iobagul i-a ales el însuși cel puțin pe judele și pe jurații săi. Orășeanul nu a dispus nici măcar de acest drept. În Timișoara, de pildă, l-au exercitat numai 60 de oameni prin excluderea atîtor altor mii de locuitori. Socotelile satului se examinau anual cu participarea poporului. În schimb orășenilor nici măcar nu li se aducea la cunoștință ce destinație luau veniturile comunelor urbane.

Comerțul interesează deopotrivă atît orășeanul cît și iobagul și domnul de pămînt. El este încă cu totul apăsător. Această țară frumoasă produce grîu, tutun, lînă, vin, cînepă și altele, mai mult decît este în măsură să consume. Dacă sînt duse de negustori în vecinele provincii austriece care au nevoie de ele, trebuie să plătească o mare vamă. Din cauza ei achită producătorilor din patrie un preț mai mic. Din contră, în provinciile germane există multe și diferite fabrici. Pentru a nu se întemeia și la noi, produsele acestora sînt supuse la o vamă foarte mică dacă sînt aduse în țară. Această politică este dăunătoare pentru toate părțile poporului, deoarece numai fabricile pot să asigure un salariu bun omului sărac care în afară de mîini sănătoase nu are nimic altceva. Dacă industria noastră ar sta pe picioarele sale proprii, grîul, lîna și celelalte produse ale noastre, ar fi în parte prelucrate iar în parte consumate în țară. În felul acesta nu ar mai trebui să se plătească vamă unei națiuni străine.

Bogățiile și veniturile statului sînt administrate la Viena. În cadrul guvernului austriecei dispun de cea mai mare influență, contrar legilor conform cărora această frumoasă țară este independentă de orice altă națiune. Consecințele acestei ilegalități sînt din cele mai triste.

Rodnica și bogata noastră patrie binecuvîntată de Dumnezeu, produce anual cantități mari de sare avînd în vedere întinderea domeniilor erariale. Datorită prețului sării se obțin venituri care întrec cu mai multe milioane investițiile și cheltuielile.

Ați auzit dumneavoastră sau bieții concetățeni plugari ca din această uriașă sumă măcar un filer să fi fost destinat cîndva fie pentru un drum național, fie pentru un canal, fie pentru o cale ferată, fie pentru alt scop comun al acestei țări [?] Tot surplusul veniturilor aduse statului a fost utilizat în favoarea provinciilor austriece. Guvernul austriac le-a destinat pentru ușurarea poverilor sale. În anii care au trecut bietul popor și-a părăsit locuințele datorită chinurilor morții provocate de foame. Dar chiar și atunci numai celor mai sărace comitate li s-a dat un ajutor mizerabil de cîteva sute de mii, care a putut prelungi doar cu cîteva zile suferințele miilor de muribunzi fără a le pune capăt.

Frumoasa noastră patrie a fost întotdeauna pînă acum un copil foarte vitreg. Această apăsătoare și tristă situație a umplut de durere toată țara, atît păturiile neprivilegiate, cit și simțămintele patriotice ale celei mai mari părți a nobilimii. Iată de ce, s-a format un mare și puternic partid de opoziție pentru cucerirea libertății și prosperității țării și iobăgimii. El s-a declarat gata să determine nobilimea să suporte împreună cu poporul toate dările și îndatoririle publice; s-a arătat dispus să-l elibereze pe plugar de jugul îndatoririlor urbariale; s-a pronunțat pentru desființarea privilegiilor nobilimii, pentru sfintele cerințe ale egalității în fața legii, pentru respectul diferitelor confesiuni; a vrut să dărîme zidul despărțitor care-l separa pe nobil de țăran și pe amîndoi de orășean, pentru a fi cu toții fii cu drepturi egale în frumoasa și slăvita Ungarie.

Dimpotrivă, guvernul austriac și prietenii maghiari ai acestuia, urmăresc: să păstreze privilegiile nobilimii; să oblige iobăgimea să-și răscumpere ea însăși treptat îndatoririle urbariale; să mențină vechile abuzuri; toate acestea pentru ca o clasă s-o dușmănească pe cealaltă și să poată stăpîni pe mai departe, să înăbușe libertatea, să exploateze averea, banii și veniturile statului exclusiv în interesul austrieilor. Din cauza acestei diferențe de opinii a început lupta pașnică, dar extraordinară, dintre opoziție și adepții guvernului austriac. Guvernul a numit în comitate administratori. Aceștia au destituit din funcții pe membrii opoziției care erau prietenii poporului contribuabil și ai libertății, i-a corupt cu funcții și bani pe nobilii mai săraci și au făcut să triumfe, pe această cale principiile [de guvernare austriacă]. Dar și opoziția a fost trează. Sfințenia principiilor sale și uriașele ei sacrificii au ajutat-o să dispună de o majoritate din ce în ce mai mare în cadrul Dietei.

În întreaga Europă a bătut astfel cu cîteva săptămîni mai devreme ora libertății. Ea a impus pretutindeni în afară trimful fericit al poporului. Această clipă scumpă a strîns laolaltă opoziția. Poporul și Dieta au înaintat, pe cale oficială, cereri către regesul tron. S-a cerut libertate, egalitate, respectarea fiecărei confesiuni, guvern național independent.

Domnii noștri, bunii noștrii regi au răspuns dorinței poporului și Dietei și astfel au fost îndepărtați sfătuitoarii răi; gloriosul conducător al opoziției, groful Batthyány Lajos a fost numit prim-ministru maghiar.

Frumoasa noastră patrie va fi acum guvernată de la Pesta, din inima ei, exclusiv în interesul patriei și nu în cel al Austriei; pentru aceasta garantează sfințenia cuvîntului regelui.

Noi, care pînă acum am fost în opoziție, sprijinim guvernul național. Membrii lui sînt tovarășii noștri de suferință în lupta de pînă acum. Ei nutresc aceleași simțăminte de dragoste pentru popor ca și noi.

Fostul partid de guvernământ constituit din așa-numiții „pecsovicsook“⁴¹, a fost distrus de mesajul puternic al libertății, s-a destrămat asemenea unor nori ușori în lumina strălucitoare a soarelui de amiază.

Răspunzînd adîncului simțămînt al chemării sale, Dieta a desființat prestațiile urbariale. Domnii de pămînt vor fi despăgubiți cel puțin în parte de către stat pentru marile lor pierderi pe care le-au depus pe altarul patriei.

Chestiunea orfanilor a fost scoasă de sub arbitrariul dregătorilor domeniali. Comunele însele își vor exercita influența în această chestiune sub supravegherea comitatului. S-a pus capăt autorității curților nobiliare și scaunelor domnești de judecată.

După toate acestea vor fi suportate în comun poverile și dările statului de către episcop și preot, prinț, grof, baron, nobil și iobag.

Agriculturii, comerțului și industriei li se vor asigura o dezvoltare înfloritoare în mîinile tămăduitoare ale guvernului patriotic.

Veniturile statului vor servi exclusiv pentru acoperirea necesităților patriei, pentru satisfacerea unor necesități de interes comun.

Bieții lucrători ai pămîntului au avut pînă acum parte numai de poveri și de nici un drept. Dar prin grija guvernului din acest moment cei mai avuți dintre ei, chiar și cei ce dețin numai un sfert de sesie au cîștigat dreptul de a vota cu ocazia alegerii deputaților comitatelor pentru Dietă. În felul acesta ei își vor putea exercita influența în elaborarea legilor.

Dieta și-a încununat binefacerile sale prin instituirea gărzii cetățenești. În ea va fi primit fiecare cetățean cinstit, pentru a contribui la apărarea vetrei, comunei, libertății și ordinii. Acesta este principalul drept al unui om liber. El este apreciat și apărat cu înflăcărare, pretutindeni unde libertatea și-a arborat steagul său însuflețitor. Este un drept atît de respectat și onorat încît din garda cetățenească pot face parte numai oamenii cinstiți. Excluderea cuiva din rîndurile ei va fi cea mai mare pedeapsă pentru cei ce vor comite fapte reprobabile.

În această perioadă de extraordinare transformări înființarea gărzii este la noi de două ori necesară. Într-adevăr dacă libertatea și ordinea ar fi cumva atacate de dușmanul țărănimii și al binelui patriei, cine ar apăra cu mai mult succes și cu mai mare hotărîre aceste scumpe comori decît tocmai aceia care își datorează drepturile noului guvern? Garda cetățenească se va instrui cu arme în propria sa localitate de reședință, pentru că altfel nu ar putea face față misiunii sale și ar cădea jertfă primului atac. În cazul unei situații extraordinare i se poate ordona conform legii să servească și în afara localității de reședință. Întrucît misiunea apărării patriei împotriva dușmanului extern revine armatei permanente o astfel de situație s-ar putea ivi numai în cazul cînd aceasta ar fi înfrîntă. Dar chiar și în cazul unui astfel de pericol total, conform hotărîrii clare a legislației vor fi detașate din localitățile unde au domiciliul stabil doar persoanele necăsătorite cu stare materială bună care nu sînt necesare pentru susținerea familiilor lor. În schimb concetățenii noștri plugari, meșteșugarii și toți cei mai săraci care sînt capi de familie vor fi lăsați în comune pentru apărarea vetrelor lor. Dar un asemenea pericol extern nu este probabil. Europa se bucură încă de pace și nimeni nu va tulbura înnoirea pașnică a popoarelor. Așadar, dragii noștri concetățeni nu vă dați la o parte și nu vă temeți de idea

gărzii cetățenești. Din contră, grăbiți-vă sub steagul ei ca apărătorii credincioși dintotdeauna ai libertății și ordinii.

Pînă acum a fost înzestrat cu arma numai acela pe care sorții l-au desemnat ca soldat permanent. El era smuls din brațele iubitoare ale familiei sale și obligat să folosească în permanență arma, citeodată chiar împotriva convingerii lui.

Dar ca membri ai gărzii cetățenești vă veți lupta cu vitejie numai în jurul vetrelor voastre, vă veți pune în slujba libertății și ordinii, care reprezintă condiția prosperității materiale chiar în interiorul localității voastre.

Drepturile voastre sfinte care au fost deja cîștigate și cele pe care le va mai da Dieta, liniștea publică și pacea sînt puse în mîinile voastre. Cu siguranță voi le veți apăra pe toate.

Binecuvîntați cu noi pentru toate binefaceri pe prințul guvernator care a sprijinit cu multă energie dorințele națiunii; binecuvîntați-i pe tovarășii noștri de principii, pe marii conducători ai opoziției de pînă acum, care au în frunte pe domnul grof Batthyány Lajos și pe Kossuth Lajos. În calitatea lor de miniștri independenți și responsabili ai regelui încoronat, ei sînt de acum stăpînii noștri. Ei au rămas și în această înaltă poziție la fel ca și înainte puternici apărători și campioni credincioși ai poporului și ai libertății. Să-i sprijinim, patrioți! Să-i sprijinim pe ei și noul guvern național, cu cea mai deschisă adeviziune din toate forțele noastre și cu întreaga simpatie. Mai au multe de făcut pentru ca arborele de aur al libertății și al prosperității să prindă rădăcini puternice, să înflorească asemeni unui stejar puternic sub ale cărui ramuri bogate să ne putem odihni liniștiți. Ei vor trebui să se îngrijească, în modul cuvenit, de sfînta chemare a preoțimii diferitelor confesiuni; să ia măsuri pentru educarea tuturor păturilor poporului; să elibereze comerțul din cătușele sale; să stimuleze și să dezvolte agricultura; să construiască mijloace de comunicații și anume drumuri naționale, canale, căi ferate; să elimine abuzurile și să îmbunătățească administrația comitatelor; să vă acorde și vouă influență în alegerea funcționarilor publici.

Pentru a se putea realiza toate aceste obiective și multe altele pe calea progresului legal, trebuie să domnească între noi pentru totdeauna înțelegerea, încrederea și adeviziunea reciprocă.

Noi am cucerit pentru voi, concetățeni plugari, libertatea și toate acele drepturi pe care Dieta este pe cale de a vi le acorda. Voi aveți deci gajul simțămîntelor noastre frățești. De aceea să vă arătați recunoștința față de noi cu simpatie și cu toată încrederea voastră. Nu credeți amăgirilor altora. Să nu-i acordați încrederea voastră deplină decît aceluia care a fost întotdeauna în opoziție, iar acum este adeptul guvernului național. Nu uitați niciodată că în rîndurile noastre stau Kossuth Lajos și baronul Wesselényi Miklós. Ei au fost condamnați la închisoare pentru libertate și respectiv pentru cuvîntările rostite în interesul vostru. Ei au suferit ca martiri și s-au străduit cu zel pentru îmbunătățirea soartei voastre.

Dumneavoastră onorați domni preoți și notari comunali nu uitați niciodată că libertatea nu este proprietatea unei singure clase. La fel ca lumina soarelui ea este proprietatea comună a întregii omeniri, a întregii patrii. Prin această folosință comună ea cîștigă tărie. În sfîrșit,

întregul său viitor impune cea mai deschisă adeziune față de noul nostru guvern național.

A dispărut pe vecie spiritul retrograd și conservator de pe orizontul vieții noastre publice. Principalul său sprijin, groful Apponyi György, nu mai este cancelar. Administratorii comitatelor care i-au servit ca instrumente zeloase au demisionat pe rind din funcțiile lor.

Principiile partidului conservator bazate pe privilegiile nobiliare și pe iobăgie nu mai sînt altceva decît un mare mormînt. Progresul chibzuit al lucrărilor dietale în condițiile noilor evenimente fac ca în ele să nu se poată căuta nici măcar material de construcție necesar transformărilor extraordinare ale acestei epoci.

Pierzînd dintr-o dată țelurile luptelor sale de ce ar continua acest partid străduințele lui de pînă acum? Și chiar dacă le-ar continua, cu cine ar ține poporul agricultor eliberat de sarcinile urbariale, pe cale de a fi înzestrat de către Dietă cu drepturi politice, inclusiv cu cel de a participa la alegeri? Cu opoziția de pînă acum, deci cu noi cărora ne datorează toate aceste binecuvîntări, ori cu foștii conservatori ce s-au opus tuturor innoirilor? Într-adevăr, din acel partid nu a rămas altceva decît numele. Persoană cu persoană se incadrează în acea mare străduință patriotică ce a avut drept lozincă, nu numai libertatea și egalitatea, ci și neatîrnarea guvernului național de orice influență străină.

Pentru rezolvarea echitabilă a aspectului financiar se impune cu necesitate stringentă înființarea unei bănci naționale. Numai ea poate salva această patrie. Numai ea poate scuti atît nobilimea cît și poporul cu puterile lor slăbite de noi poveri.

Dumneavoastră onorați domni preoți și notari în calitatea voastră de nobili să renunțați la orice prejudecată, să vă împăcați cu noua formă a guvernului și cu principiile sale. De pe urma lor veți cîștiga în toate privințele o sferă de activitate mult mai largă și mai frumoasă, o poziție care nu va mai depinde de grația nimănui. Dați-le sprijin cu toată influența convenită chemării voastre. Numai așa patria va deveni mare și liberă iar poziția dumneavoastră plăcută, onorată și folositoare².

Timișoara, 10 aprilie 1848

Imprimat. Arh. St. Timișoara. Fond. Muzeul Județean al Banatului, nr. 105/a.

¹ Pecovicsok = peciovici sau persoane aservite guvernului aflat la putere.

² Manifestul reflectă concepțiile politice ale nobilimii liberale ajunsă la cîrma revoluției din Ungaria precum și strădania reprezentanților ei de a-i cîștiga pe preoți și notari pentru noul regim, pentru ca prin intermediul lor să-i convingă pe țărani iobagi că eliberarea de sarcini feudale și transformarea lor în proprietari deplinți pe loturile proprii era un dar al Dietei nobiliare maghiare. În același timp el ilustrează limitele concepției acestei nobilimi în rezolvarea problemelor sociale. În schimbul sacrificiilor pe care nobilimea era dispusă să le facă sub presiunea evenimentelor revoluționare, notarii și preoții să convingă țărănimea că este datoare să rămînă liniștită și mai ales să respecte alodiul care urma să devină proprietate de tip burghez a foștilor domni de pămînt. Apare vizibilă strădania de a-i reține pe țărani de la acțiuni antinobiliare, care puteau periclita atît puterea economică, cît și cea politică a nobilimii.

Pe de altă parte, pe plan național manifestul reflectă limitele și mai accentuate. Deși autorul deținea o înaltă dregătorie într-un oraș cu un hinterland locuit în majoritate de români, nu amintește nimic de revendicările politice ale acestora.

Zlatna, 10 aprilie 1848.

Kedves polgár-társaim!

Önöknek hozzám intézett felszólítását, hogy e hónap 12-én Déván tartandó köz-gyűlésre jelenjek meg — a ne talám történhető zavaroknak köz-munkálkodás általi lecsendesítése végett — leírhatatlan örömmel fogadtam, midőn csekély személyembe helyezett bizodalnoknak ily fel-tűnő jeleit tapasztalom, mit magam részére fenn tartani és mint szent ereklyét tisztelni soha meg nem szűnendek, azonban sajnoson kénteleníttem értesíteni, hogy jelen hivatalos állásom és még eddig elégyengélkedő egészségem nem engedik óhajításoknak eleget tenni, azért igyekeztem helyembe egy abrudbányai ügyvéd társomat, Buthian János barátomat, egy lelkes és a kor-szellemétől át hatott ifjú polgárt megkísérteni, ki a nem reményelt szükség esetében azon szent kötelességnek, melyre magam vallék föl hívá — várakozásokat ki elégitőleg megfelelt volna, de mivel ő éppen szeredán az abrudbányai nemes tanács előtt polgári hitet téendő, mái tudósítása szerint el nem utazhatik, e szerint nincs egyéb téendőm illy környülmények között, mint önnöket és önök által több polgártársaimat figyelmeztetni, hogy azon esetre, ha a köz hírek szerent két pártra oszlott nemeség egy más ellen illetlen ki törésekre vetemülnék, sem egyik, sem másik pártnak eszközül ne szolgáljanak, igazítsák ők magok között a mint tecik. Egy szent cél áll ellőtünk, a haza boldogsága és nemzetünk ügye, ezeket elé mozdítani polgári kötelességünk, még pedig olly eszközök által, mellyek a szent céal meg egyezők, azért felséges fejedelmünk és a törvényhozó testület iránt légyünk tisztelettel, türelemmel, igyekezzünk a por-népet békés várakozásra, békességre és csendességre bírni, mennyire bé folyásunk terjedhet, s így fogjuk magunkat érdemesíteni csak azon váratlan öröm teljes jövendőre, melly már pislogni kezd. Tegnap az isteni áldozat bé végzete után egybe gyültünk a felső kies temetőbe, hol egy ezeret felyül haladó nép tömegnek Mihály Gergely derék lelkészünk egy igen szép beszédet tartott, mellybe a jelen csendes political mozgalmok irányát lelkesen fel fejtette, úgy azt is, hogy az oláh nemzetnek érdekébe minő kérelem lenne bé adandó (majd egész ki terjedelmébe közölni fogom), mit az oláh nép tömeg illy hálaadó kitörések között fogadott: éljen a fejedelem, éljen a haza, a magyar nemes nemzet és az oláh nemzet —, barátim! a lelkesedés nagy minden oláh ifiúba, csak adja az ég, hogy a szent béke állandó légyen! Különösön említést érdemel bányászi ülnök Angyal György úr, ki nemzete irányabani kötelességeiről ez úttal se felejtkezett meg, nem is becsületes ember az, ki nemzete érdekébe föl nem lép — csak mérséklettel történjék, hogy az által más nemzetnek ne ártson, hogy hoszas ne légyek, ime közlöm itt rövideden azon pontokat, mellyek a közeledő ország gyűlésre bé adandó kérelmeink foglalatyá léendenek, ezekből által fogják látni, hogy mü a magyar országali egyesülestől nem vagyunk idegenek, de csak olly feltétel alatt, hogy nemzetiségünk fenn maradjon és az úrbéri viszonyok tökéletes meg szüntetésével, valamint a terh viselésben, úgy a polgári jogokban is egy formán részesedjünk, azért ügyeljének, ha ne talám valaki félre akarna vezetni, nem kell az ámtásoknak engedni, különösön, ha valami alá-írásokat nyitanának, nem kell alá-írni, mert ha kívánni fogják, küldök én nem sokára egy

példányt alá írás végett, hogy kívánataink meg egyezők lehessenek, ad-
dig is, meg lehet találkozni fogunk, úgy is boldogságunk nem függ a
dévai köz gyűléstől. Egy úttal küldök egy-néhány kokárdát, melly hogy
valamenyibe különbözik az önnök által láttatoktól, magyarázatja az,
hogy mi egyesülni akarunk, de csak úgy, hogy nemzetiségünkbe hagyat-
tassunk meg, a zöld-fejér és veres szín magyar — a kék és fejér oláh
nemzetiek lévén, mű oláh ifiak itten ezt viseljük, reménylem, el fo-
gadják ott, ha pedig ellenségei találtotnának, jobb lesz semmi kokárdát
föl nem tűzni, ez külömben csak valami külső formalitás, végre néze-
tünk az, hogy az ország gyűlésre követséget nevezünk, melly kérelmün-
ket adja bé és ott helyben jó sikert a püspök urakkal egyetértőleg esz-
közölni igyekezék, mind ezek után önnöket isten oltalmába ajánlom

Zalathnán Aprilis 10én 1848

hív polgár társok
Dobra Péter

A legény meg érkezet szombat estve, de mivel az Abrudbányára
küldött expressusom csak ma estve érkezet meg, el nem bocsáthatám
előbb, indul pedig visza 11én éj-fél utáni 2 órakor.

NB. Ha ügyvéd társam Buthián János fel keres, fogadják sziveség-
gel, mert meg érdemli.¹

Dragii mei concetăteni!

Am primit chemarea pe care mi-ați adresat-o, de a fi prezent la
adunarea publică ce se va ține la Deva în ziua de 12 a acestei luni,
în scopul pacificării eventualelor tulburări prin intermediul unor acțiuni
publice. Am văzut în ea semnele unei eclatante încrederi în modesta
mea persoană. Din partea mea nu voi înceta niciodată de a păstra și
de a cinsti cu o bucurie de nedescris această încredere ca pe o sfântă
relicvă. Din nefericire, sînt silit să vă anunț că actuala mea funcție ofi-
cială, și starea precară a sănătății mele nu îmi permit a da curs dorin-
ței dumneavoastră. M-am străduit de aceea să-l determin să plece în
locul meu pe prietenul Ioan Buteanu avocat și coleg din Abrud. E un
tînăr cetățean, insufletit și pătruns de spiritul vremii. El ar fi putut răs-
punde necesității și acelei sfinte obligații pe care mi-ați încredințat-o.
Dar și el are datoria de a depune tocmai miercuri jurămintul oficial în
fața nobilului consiliu al Abrudului. De aceea, după cum m-a înștiințat
azi, nu este în măsură să călătorească. Nu-mi rămîne altceva de făcut
în asemenea împrejurări, decît să vă fac atenți pe dumneavoastră, iar
prin dumneavoastră și pe alți concetățeni ai mei asupra nobilimii. După
cum se aude, ea este scindată în două tabere. Dacă s-ar deda la atacuri
nepermise una împotriva celeilalte, să nu deveniți unealta nici a uneia,
nici a celeilalte, să le lăsați să se învoiască între ele cum le va plăcea.
Două țeluri sfinte stau în fața noastră: fericirea patriei și cauza națiunii
noastre. Este datoria noastră cetățenească de a le sluji prin mijloace
care concordă sfințeniei scopului. Se impune: să fim cu respect și răb-
dare față de maiestatea sa principele nostru și față de corpul legislativ;
să ne străduim, în măsura în care influența noastră ne permite, să în-
demnăm poporul de jos spre o pașnică așteptare, spre pace și spre li-
niște; numai astfel vom fi demni de acel viitor așteptat, plin de bucurie,
care începe deja să licărească. Ieri, după terminarea slujbei religioase,

ne-am adunat laolaltă în cimitirul de sus. Acolo vrednicul nostru preot Grigore Mihali a ținut o foarte frumoasă cuvîntare poporului, care depășea o mie de persoane. În ea a expus cu însuflețire direcția mișcărilor politice actuale, ce se desfășoară pașnic, precum și conținutul petiției care ar trebui înaintată în interesul națiunii române. O să v-o comunic mai târziu în toată întinderea ei. Ea a fost primită de mulțimea poporului român cu aclamații ca: trăiască principele, trăiască patria, trăiască nobila națiune maghiară și cea română. Prieteni, însuflețirea este mare în fiecare tînăr român; numai să dea cerul ca sfînta pace să nu fie amenințată! Merită o mențiune deosebită domnul asesor minier George Anghel. El nu și-a uitat nici cu această ocazie obligațiile față de națiunea sa. Dealtfel nici nu este om cinstit acela care nu întreprinde nimic în interesul națiunii sale. Trebuie însă să o facă cu moderație, pentru a nu dăuna prin aceasta altei națiuni. Ca să nu fiu prea lung iată vă comunic aici pe scurt punctele cererilor care ar trebui înaintate apropiatei Diete. Din ea se vede că noi condiționăm uniunea cu Ungaria de menținerea naționalității noastre, de desființarea deplină a relațiilor urbariale, de purtarea în mod egal a sarcinilor publice și de exercitarea drepturilor cetățenești.¹ Pentru aceasta străduiți-vă, ca nu cumva cineva să vă inducă în eroare. Nu trebuie să dați crezare amăgirilor. Îndeosebi dacă vi s-ar oferi să semnați ceva să refuzați. Dacă veți dori, vă voi trimite eu nu peste mult un exemplar pentru semnare. În tot cazul, dorințele noastre să fie în concordanță. Pînă atunci s-ar putea să ne întilnim. Dealtfel, fericirea noastră nu depinde de adunarea publică din Deva. Vă trimit totodată și cîteva cocarde. Dacă ele se deosebesc intrucîtva de cele văzute de dumneavoastră, explicația constă că noi condiționăm uniunea de posibilitatea de a păstra naționalitatea noastră. Culorile verde-alb și roșu sînt maghiare; albastru și alb, sînt ale națiunii române. Noi tinerii români de aici le purtăm pe acestea. Sper să fie acceptate și acolo. În cazul că se vor găsi potrivnici va fi mai bine să nu se afișeze nici un fel de cocardă. Dealtminteri, ea nu este decît un semn exterior. În sfîrșit, părerea noastră este să numim o delegație care să înainteze Dietei doleanțele noastre. Ea să se străduiască acolo la fața locului să obțină un rezultat fericit în înțelegere cu domnii episcopi. După toate acestea, vă recomand ocrotirii lui Dumnezeu.

Zlatna, 10 aprilie 1848

Petru Dobra
credincios concetățean

Flăcăul a venit sîmbătă seara. Deoarece „expresul meu“ trimis la Abrud a sosit numai în seara zilei de azi, nu l-am putut lăsa mai repede. Va porni înapoi în 11, la ora 2 după miezul nopții.

N.B. Dacă colegul meu Buteanu vă caută, primiți-l cu plăcere pentru că merită².

Copie. Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom., 1 061, f. 226. Foto: 4 188—4 191.
Publicat de Dragomir, *Studii și documente*, II. p. 3—5.

¹ Dobra condiționează uniunea de recunoașterea românilor ca națiune și de desființarea iobăgiei, ceea ce ar fi dus la transformarea lor în oameni liberi și ar fi favorizat transformarea Transilvaniei într-o țară românească.

² Cf. doc. 195, nota nr. 2.

Sibiu, 10 aprilie 1848.

Frate!

Ț-am primit scrisorile de alaltăieri; tot atunci îți scrisesem că episcopul este dus la Uniad¹ de unde nici se va mai întoarce ci-și va urma drumul la Karloveț și apoi la Viena. Pasul este însemnat întră fii[i] perderii; nu știu cum se vor întoarce trebile, dar pentru el s-a hotărît rău aici (precum și merită!!). Dieta are să se țină curînd, și aici în Sibiu; ungurilor le e frică de contrapartita ungurească să o țină în Cluj, să nu să încindă o turburare și să se facă vărsare de sînge; sașilor le e frică că unгурii fiind turbați pe ei, să nu se unească cu românii și aici să se înceapă măcelăria². Cu toată intimplarea, liniștită [Dieta] nu va curge, căci mulți nemeși nu vor unia, nu vor să peardă robotele. Români[i] pe aici sînt liniștiți, așa să și fie! dar prin comitate sînt turbați, toți poartă cocarde. Ț-am fost scris de hotărîrea ce au făcut frații sași românilor; iată hotărîrea Universității săsești și tipărită, dacă nu o vei fi căpătat. Aici s-au scris mulți români în Bürger Militz dar la *Mediaș* și *Cohalm* au protestat, nu vor să se înscrie cu ei pînă nu le vor asigura „limba română asemenea cu cea sasă și popii români să ia dijmele de la români și sași“ și altele. Verza nimeri aici azi; mîine pleacă după *Șaguna*. Fii sănătos.

10 Aprilie nou 1848

B.³

Original. Bibl. Acad. R.S.R. Ms. rom., nr. 993, f. 53. Foto: 27 700—27 701.

¹ Hunedoara.

² Autorul scrisorii se referă la pericolul vărsării de sînge în caz de război civil.

³ Însemnarea lui Bariț: „1848 apr. N. Bălășiescu“.

252

București, [29 martie] 10 aprilie 1848.

București 29 martie 1848.

Frate Bariț!

V-am trimis două scrisori, una joi alta cu o săptămînă mai înainte. la care nu mi-ați dat nici un răspuns. Știu că veți fi fost ocupat cu multe și grele lucruri. Și se pare din Gazeta de ieri că ați venit în neînțelegere cu brașovenii. În tot modul s-a făcut rău că nu s-a dat jalba. Dacă o cerea ei mai tare, de ce nu o ați făcut mai tare. Cît de tare, nu strică, dar tăcerea strică. Românii trebuie să ceară acuma toți. Păcat că n-avem episcopi și se pare că amîndoi sînt căcați. Ce dracul așteaptă. porumbii fripți să le cază în gură? Să ceară și trebuie să li se dea la magistrat, de la universitate, de la guvern, de la curte, de la dietă. Să facă o mie de cereri. Toate pot să folosească, iară nici una să strice.

Aici încă marți, în 23, s-a închis adunarea generală care estimp n-a fost decât un contoar. Episcopii nu s-au ales. Nu știm ce se va face după Paști. Se zice că ar fi venit o depeșă la consulul D[uhamel] de la Petersburg, prin care încurajază pe Prinț spre ținerea liniștei că dacă se va întâmpla vro mică tulburare, îndată vor intra rozneții în țară, spre sufocarea oricărei mișcări. Știe Domnul ce va mai fi! Spiritele sînt acum liniștite. Patriotism ca-n palmă, inteligență vornată, inimă putredă. Acum ascultă:

1. Lui Demetrie Pizo, profesor la Brăila, nu i-a venit Gazeta d-tale de la nr. 18 încoace nimica, căci pînă la 18 i le-am dat eu de la mine; nu știu de ce nu vrei să i le trimiți.

2. Sărdariul N. Ilescu, secretariul Eforiei, a primit numai pînă nru 12 din Gazetă și de atunci nu i-a mai venit nimica, trimite-i-le și le va plăti.

3. Mie să mai trimiți două ecsemplare de la 15 încoace (inclusive) și apoi.

4. Un ecsemplar de la aprilie încolo.

Dară să nu-ți uiți de la Romanov am primit 40 florini mg. Însă de la ceilalți încă nimic. Lui Carcalechi să știi, de la 1 aprilie încolo să-i trimiți numai două ecsemplare sub adresa lui. Bine că a eșit o dată de la cenzură, tomul IV din Magazin. Așa e că a eșit și filozofia lui Kruge și Prietenul tinerimii? Îți trimit 200 ecsemplare nr. 1, 2 și 3 tomul V, și peste puțin voi trimite și nri 4, 5 și 6. Așa-e că acum nu mai aveți cenzură? Și prin urmare pachetele nu mai umblă pe la Cluj. Mie încă nu mi-a venit voie să pui gazetele pe poștă. Trimit aici 50 ecsemplare din Universu nri 11 și 12.

Laurian

Original. Bibl. Acad. R.S.R., Ms. rom., nr. 996, f. 180. Foto: 27 869—27 870; V. George Bariț și contemporanii săi, vol. I, p. 143—145.

253

Sibiu, 10 aprilie 1848.

Hermannstadt 10/IV. 1848.

Lelkem Örvendeztetője, élttem Gyönyörűsége!

Ámbár rövidkék valának ma délután vett két levélkéid, de mind-ammellett is, egyik megnyugtatóst szerzett nékem kedves kis leányunk állapotja iránt, a másik pedig gyönyörűséget az abba zárt koszorúval, hidd meg, drága édes Mária-kóm, teljes mértékben tudom méltányolni mind indító okát annak, mind pedig arra fordítani nem sajnálott fáradságot. Áldjon meg a jókat jutalmazó szent Isten tégedet mind ezért, mind annyi más sok-sok egyebekért.

De minden hálás érzelmeim és köszönet nyilvánításim mellett is őszintén megvallom, haragudtam magamra, hogy ellátalak téged azon huncfut semmi kis formátumú levélnek való papirosokkal, és feltettem magamban egyfelől ezt többé nem tenni, másfelől pedig mihelyt módját ejtethetem, a mostan még meglevőköt zsarnokilag confiscálni és mint a

pestiek az új sajtótörvényeket, innepélyesen megégetni, — így, lám!!
Igy kell bánni magával!

A polgári őrsereg itt ugyan kezd organisálódni, de abban sem a kamarai, sem a general commandói személyzet nem vehet részt, mert a szászok egy eskü-formát készítettek, melyben a szász nemzet hűségire megesketik az őrsereg személyeit — ezt pedig csak szász teheti le. Ilyenek ezek, mindent, de mindent eltaszítanak magoktól, ezáltal sok furcsa jelenet látásától fosztattunk meg, mert valóban a consiliariusaim mind el voltak szánva réá, hogy glédába álljanak, a mi csakugyan furcsa látás lett volna.

Ma délután Debreczenivel¹ künn járván a mezőn ott már láttunk több csoportot egy-egy katona által tanítva maschirozni, mondtam is neki, hogy be kár ez az esküforma, mert most ötet láthatnám ott a glédában collegáival együtt.

Megvallom, megütődtem a Méhes által mai újsága mellett küldött tudósításon, hogy t.i. egy udvari rescriptum² érkezett volna, melyben csak azon ígéret van, hogy még az idén őszve fog hívatni az országgyűlés, mintha bizony eféle ígéretekkel most meglennének elégedve, s le lehetne csendesíteni az annyira felzaklatott elméket, de remélem, jobb gondolatra fognak térni, ha meglátják a szegény gubernator nyilatkozatát, hogy ha májusig diaeta nem fog hirdetődni, le fog mondani hivataláról — az Isten csak ettől őrizzen meg minket és az országot.

Szeretném valamit hallani a bánknóták váltásáról, ott hogy megyen — elég-e a most utoljára küldött 90 ezer forint vagy már az is vége felé jár? Az utolsó postán is kaptam Bécsből a bánk-direkciótól egy kimutatást, melyben az áll, hogy a bátorság és securitás a legjobb lábon áll, — de *köztünk legyen mondva* bennem mégis egy kis aggodalmot szül egyrészt a magyar financiának a bécsitől lett megkülönbözése, Lombardiának már csaknem bizonyos töllünki elszakadása, a mit valószínűleg Galicia is nem sokára követni fog, és a mi legfőbb, a bánk-actiák értékének csökkenése, azért a kinek felesécskén vannak banknótái, nem árt most korán azokat felváltás által a lehető károsodástól megmenteni, mert most senki sem állhat jót, hogy egy véletlen bukás nem fog békövetkezhetni — ezeket *magunk közt* tudod mi célból írom, kedves Angyalkám! Közlebbi alkalommal elvárom ez iránti tudósításo-dot, melyre én is fogok osztán e tárgyban néked további utasítást adni, gondolkozván addig még bővebben is róla. A gróf³ kezeit csókolom, a kicsideket is. s vagyok a míg élek tiszta szívből szerető

Imréd

Bucuria sufletului meu, minunăția vieții mele!

Cele două scrisori primite azi după-amiază au fost scurte. Cu toate acestea, una mi-a adus liniștea în ceea ce privește starea sănătății fetiței noastre, iar cealaltă, delectarea cu cununa închisă în ea. Crede dulcea mea Mărikó că pot aprecia pe deplin, atît motivul din care a pornit, cît și oboseala pe care n-ai pregetat s-o cheltuiești pentru ea. Să te binecuvînteze Dumnezeu, care îi răsplătește pe cei buni, pentru aceasta și pentru multe altele.

Dar pe lingă sentimentele mele de recunoștință și mulțumire, îți mărturisesc sincer că am fost supărat pe mine că te-am aprovizionat cu hîrtie de scrisori de format atît de mic. Mi-am propus ca, altă dată să nu mai fac, și să le confisc, tiranic, pe cele care mai sînt, atunci cînd

voi avea ocazia. La fel cum fac cei din Pesta cu legile de presă, le voi arde în mod festiv; așa deci. Așa trebuie să procedez cu dumneata.

Aici, începe organizarea gărzii cetățenești, dar nu poate participa la ea nici personalul Camerei nici al Comandamentului general, întrucât sașii au întocmit o formulă de jurământ potrivit căreia membrii săi jură credință față de „națiunea” săsească. Ori acest jurământ poate fi depus numai de sași. Așa sînt ei, resping totul, dar absolut totul. Prin aceasta sîntem feriți de vederea multor scene ciudate. Consilierii mei erau hotărîți să intre în formație, ceea ce ar fi prilejuit într-adevăr scene ciudate.

Azi, după-amiază, m-am plimbat cu Debreczeni¹ pe cîmpie. Am văzut acolo mai multe grupe pe care le instruia cite un soldat să mărșăluiească. I-am exprimat regretul față de formula de jurământ. Altfel l-aș fi văzut în formație împreună cu colegii lui.

Mărturisesc că am fost șocat de informația trimisă prin intermediul lui Méhes, odată cu numărul de azi al ziarului său. Conform informației ar fi sosit un rescript de la Curte² în care ar figura doar acea promisiune că încă în anul acesta va fi convocată Dieta. Cu asemenea promisiuni nu se vor mulțumi și liniști spiritele atît de tulburate. Sper totuși că se va adopta o atitudine mai favorabilă după ce se va cunoaște declarația bietului guvernator că își va prezenta demisia dacă pînă în mai nu va fi anunțată Dieta. Numai de ne-ar feri Dumnezeu pe noi și țara de ea.

Mi-ar plăcea să aud ceva despre preschimbarea bancnotelor. Cum merge acolo? Sînt suficienți oare cei 90 mii florini trimiși acum nu demult, sau și aceștia sînt deja pe sfîrșite. De la direcțiunea Băncii și prin ultima poștă de la Viena am primit înștiințarea că liniștea și securitatea stau pe cel mai bun temei.

Între noi fie însă spus, pe mine mă neliniștește într-o oarecare măsură perspectiva separării finanțelor maghiare de cele vieneze; desprinderea aproape sigură de noi a Lombardiei, pe care probabil o va urma nu peste mult și Galiția; și ceea ce este mai important, scăderea valorii bancnotelor. De aceea, acei care au mai mulțoare nu ar strica să se salveze de o pagubă posibilă, acum cît mai e vreme, prin preschimbarea lor. Acum nimeni nu poate garanta că nu va urma o cădere din întîmplare. Știi în ce scop le scriu toate acestea dragul meu înger. Aștept încunoștințarea ta cu proxima ocazie. Îți voi da apoi instrucțiuni în această privință. Pînă atunci mă voi gîndi mai pe larg la aceasta. Sărut mîinile grofului³, ale micuței tale. Sînt, pînă trăiesc, cu inimă curată. Iubitul tău

Imre

Copie. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Mikó.
Correspondența lui Mikó Imre.

¹ Debreczeni Márton.

² V. doc. 160.

³ Socrul lui Mikó Imre: contele Rhédei Adám.

Bratislava, 10 aprilie 1848.

Pozsony, 1848. IV. 10.

Kis Károlynak áldást.

Harmadikán írt levelét ma vevém. Annyival inkább örvendeztetett annak tartalma, mert Bagosi a leg ijjesztőbb híreket hozta ide: hogy az ellen fél szörnyű készülleteket tett; hogy a nagy rémülés következtében a zilahiak a szőlőben költöztek ki. Hála az égnek, hogy mindezzel ellenkezőleg a dolgok oly békével s csendben s oly jó szellemtől illetve folytak le. Csudálom s egyszersmind sajnálom is, hogy megbízó oklevelem nem érkezék fel. Ha azt a gyűlésből mindjárt felindítják, két nappal is előbb felérkezhetik futár vagy staféta útján. Így a mai kerületi s országos ülésekben — melyek utósók valának — nem foglalhaték helyet. Megválasztásom csak más követ által jelentetik be, mint hiteles tudomásra jött dolog a végre, hogy megválasztatásunknak legyen a naplóban nyoma.

Az országgyűlést holnap 10 órakor rekeszti be a király személyesen s ma este 6-kor érkezett ide s nagy pompával s örömmel fogadtatott.

Feljövetelem s pesteni mulatásomról írtam Nagy Lázárnak. Fogta ő ezt önnel közleni, ahoz csak azt teszem, mi menyire tudom, a hírlapokban nem jelent meg, hogy tudniillik a harmadiki estéli fákjás zene valóban nagyszerű volt. Némelyek azt mondják, hogy 800, mások hogy 1200 fáklyák voltak, nép pedig 25—30 ezer közt. A nagy piacon fogadtam azon ház erkéljén, melyben Klausál lakik. Pest város főjegyzője, Kacskovits, a város részéről, az ellenzéki kör részéről pedig Emódi köszöntöttek. Készült s derék beszédekkel, én hoszan feleltem, s amenyire emlékezem, nem rosszul; ez úttal is nyíltan szóltam a néphez s annak vezetőjéhez. Rendre, békére s törvényhezi ragaszkodásra intettem s kértem. Ide ötödik hajnalba értünk, tudniillik a múlt szeredán. Roppant elfoglaltságban terhes munka s terhes aggodalmak közt találtam az országgyűlést. Ily állását a dolognak mindjárt reggel hallottam Deáktól, ki szint úgy, mint én, a Zöld fába lakik. Ugyanitt találtam Vér Farkast, de őt szegényt betegen. Kemény Domokos s Mikes Bécsben voltak. Bethlen János az előtti nap ment le. Nőmet felvittem mind az alsó, mind a felső tábla üléseibe a karzatokba. Kossuth másnap Bécsbe ment Batyanival, mert még sem a ministerek, sem sok nevezetes felterjesztett törvénycikkek megerősítve nem voltak.

Az unió dolgába már feljövetelem előtt szerkesztettek az erdélyiek egy törvényjavaslatot, de amelyet én nem szerettem. Más szerkesztünk, s az mind a két táblánál át ment. Én e napokban részint az ülésekben, részint értekezésekben éltem át. Szóltam néhányszor a főrendeknél, de csak röviden, mert midőn még csak ily kevés óra van, anyi tömérdek tárgy le őrlésére vétek hosszú beszédeket tartani. Szerettem, hogy az unió dolgában szólhattam, szint úgy szerettem, hogy alkalmom volt Széchenyit pártolni, még pedig akkor midőn azok által, kiket ő eddig pártolt megtámadva, indítványa — melyhez ő helyéni megmaradását kötötte — már szinte meg volt buktattva. Jó részt pártolásom fordította meg az ügyet, s az indítvány nagy bajjal keresztül ment.

Midőn Kossuth vissza jött Bécsből, kielégítő híreket hozott. Az értekezés oda fenn már nem volt cancellariai egyének s régi féle minis-

terekkel, hanem csak Ferenc Károlyal történt. Azonban — Isten tudja — minő befolyás következtében, megint kezdett taréjok nőni, s conferentiákat tartottak, melyen sem Batyani, sem herceg Eszterházi, ki hasonlóan fenn volt, jelen nem voltak. Egy pár törvénycikk s azok közt éppen az unióróli volt a botrány kő; meg bikacsolták magokat. Batyáni törvénycikkek nélkül volt kénytelen lejőni, még tegnap is úgy álltak a dolgok, mi szerént azt kelle s lelete hinnünk, hogy törvény nélkül meg-
gyünk szét. Ez esetbe nem hiszem, hogy lehetséges lett volna a kitő-
rét, kivált Pesten gátolni. Az őrütséig nekibőszült s keseredett nép
s ábrándos vezérei kikiátották volna, vagy a nádört kívánja, vagy köz-
társaságot. Hogy ennek mi lesz következése, az ég tudja. Anyi bizonyos,
hogy a közelebbi eredmény pusztítás, vér, nemzetiségünk végveszélye
volt volna.

Tegnap estve 6 órakor jött végre a nyugtató hír, ma délelőtt a tör-
vénycikkek is leérkeztek, szint úgy megerősítve, mint a ministerek. A
törvénycikkek közül csak az erdélyiben történt azon, előttünk, kik a
dolog állását tudjuk, igen lényeges változás, miszerént a közelebbi ma-
gyarhoni országgyűlésben leendő részvéte Erdélynek az erdélyi ország-
gyűlés beleegyezésétől tétéleztetik fenn. Anyira életkérdést csináltak eb-
ből, miszerint kénytelenek voltunk engedni, nehogy még sokkalta na-
gyobb rosztat idézzünk elő. Azt mondják, hogy mindennek Józsika Samu
volt oka, és hogy ő kétségen kívül mindent el fog követni a valódi és
teljes unió meggátlására. Nekünk mindent el kell követnünk a köz vé-
leményének erőssé tételére, hogy túlszárnyalja az ő erőlködéseit. Meg-
lehet, hogy ezt nem lesz könnyű tenni; de ha lehetetlen lesz, úgy ha-
gyuk fel azt, hogy szabadok lenni képesek vagyunk, csak álmodni is.¹
Nőm önöket szívesen köszönti, áldja az ég.

Bratislava, 10 aprilie 1848

Binecuvîntare lui Kis Károly!

Am primit azi scrisoarea ta din ziua de 3. Cu atît mai mult m-a
bucurat cuprinsul ei cu cit Bagosi a adus aici cele mai îngrijorătoare
vești: că gruparea potrivnică ar fi făcut pregătiri îngrozitoare; că da-
torită spaimei locuitorii Zalăului s-ar fi adăpostit în vii. Slavă cerului
că în opoziție cu toate acestea lucrurile decurg în pace, în ordine și în-
tr-un spirit liniștitor. Mă mir și în același timp îmi pare rău că man-
datul meu de deputat nu a ajuns încă aici. Dacă ar fi fost trimis prin
curier sau cu ștefata imediat din ședință ar fi putut să sosească chiar cu
două zile mai devreme. Așa nici azi nu-mi pot ocupa locul nici în secție
și nici în ultimele ședințe ale Dietei. Alegerea mea poate fi prezentată
numai de un alt deputat. Numai prin aducerea ei la cunoștință pe cale
oficială, alegerea poate fi atestată în procesul verbal.

Dieta va fi închisă miine la ora 10 de către rege personal. El a sosit
azi la ora 6 și a fost primit cu mare pompă și bucurie.

Despre venirea mea aici și despre timpul cit am stat la Pesta, i-am
scris lui Nagy Lázár. O să vă comunice și dumneavoastră. A daug doar
faptul că cea de-a treia serenadă cu făclii despre care după cite știu
nu s-a relatat în ziare a fost într-adevăr extraordinară. Unii spun că
au fost 800, alții 1 200 de făclii, iar poporul între 25—30 de mii. Am
primit-o în piața mare de pe balconul casei în care locuiește Klauzál.
M-au salutat notarul prim al Pestei, Kacskovits, din partea orașului, iar
Emődi din partea grupării de opoziție. Am răspuns pe larg cuvîntărilor

lor pregătite și temeinice, și nu rău, după cum îmi amintesc. Cu această ocazie m-am adresat deschis poporului și conducerii sale. Am rugat și am îndemnat poporul la ordine, pace și adevăr față de legalitate.

Aici am ajuns în zorii celei de-a cincea zi și anume miercuri. Am găsit Dieta în fața unei uriașe sarcini, a unei împovărătoare munci și a unei apăsătoare griji. Această stare de lucruri am aflat-o încă dimineața de la Deák care întocmai ca și mine, locuiește la hotelul „Pomul verde“. Tot aici l-am întâlnit pe Vér Farkas, dar el bietul este bolnav. Kemény Domokos și Mikes se găesc la Viena. Bethlen János plecase cu o zi mai înainte. Pe soția mea am dus-o la galerie, atît la ședințele camerei inferioare cît și la cele ale camerei superioare. Kossuth și Batthyány au plecat a doua zi la Viena, deoarece încă nici miniștrii nu-s confirmați, nici multele și cunoscutele proiecte de lege care au fost înaintate nu au fost întărite.

În chestiunea uniunii, transilvănenii au redactat încă înainte de sosirea mea un proiect de lege, care însă mie nu-mi place. Am redactat un altul, care a trecut prin ambele camere ale Dietei. În aceste zile am trăit în parte în ședințe, în parte în consfătuiri. Am vorbit de cîteva ori în Dietă, dar foarte scurt, deoarece atunci cînd sînt atît de puține ore și atîtea de dezbătut, este păcat să ții cuvîntări lîngi. Mi-a plăcut că am putut vorbi în chestiunea uniunii; mi-a plăcut că am avut ocazia să-l sprijin pe Széchenyi încă atunci cînd era atacat de către aceia pe care el i-a ajutat pînă acum; propunerea lui era aproape căzulă; intervenția mea a schimbat în bine chestiunea și astfel și propunerea a fost acceptată cu mare greutate.

Cînd s-a întors de la Viena, Kossuth a adus știri mulțumitoare. Convorbirea la Viena nu a mai avut loc cu persoanele fostei cancelarii sau cu oareva dintre vechii miniștri, ci cu [prințul] Franz Karl. Cu toate acestea, Dumnezeu știe datorită cărei influențe, creștele au început din nou să crească și conferințele s-au prelungit. Nu au fost de față la ele nici Batthyány, nici prințul Eszterházy, care de asemenea era la Viena. Cîteva proiecte de legi, printre care și cel despre uniune, au fost mărul discordiei. S-au îndărătnicit. Batthyány a fost silit să revină fără proiectele de lege. Ieri încă așa stăteau lucrurile. S-ar putea crede că ne vom împrăștia fără a fi obținut legea. În acest caz, mai ales la Pesta, nu cred că ar fi fost posibil să se preîntîmpine tulburările. Poporul este amărit, nemulțumit și îndirjit pînă la exasperare. Ia fel ca și visătorii săi conducători. Se zice că ar fi strigat că dorește fie un cancelar, fie republica. Dumnezeu știe care ar fi fost urmarea acestora. Atîta este sigur că cel mai apropiat rezultat ar fi fost distrugerea, sîngele și periclitarea naționalității noastre.

Ieri la ora șase a venit în sfîrșit știrea liniștitoare. Azi înainte de masă au sosit articolele de legi sancționate; la fel și întărirea miniștrilor. Dintre articolele de lege numai celui referitor la Transilvania i s-a făcut o foarte importantă modificare. Așa o consider eu cel puțin, care cunosc starea lucrurilor. Conform modificării, participarea Transilvaniei la apropiata Dietă a Ungariei, este condiționată de consimțămîntul Dietei transilvănene. Au făcut din aceasta o chestiune atît de importantă încît am fost siliți să cedăm, ca nu cumva să pricinuim un rău cu mult mai mare. Se spune că totul a fost cauzat de Jósika Sámuel. Acesta va recurge la toate mijloacele pentru a împiedica uniunea reală și deplină. Noi trebuie să facem totul în scopul întăririi opiniei publice, ca aceasta

să contracareze eforturile sale. Se poate că nu va fi ușor de realizat. Dar dacă va fi posibil să nu renunțăm la ea nici măcar în vis și să arătăm că sintem în stare să fim liberi¹.

Soția mea vă salută cu drag.

Cerul să vă binecuvânteze.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós. Publicat în Szilágy, 1886, nr. 43 și de Kardos Samu, Báró Wesselényi Miklós élete és munkái, Budapesta, 1905, p. 203—204.

¹ Baronul Wesselényi Miklós a acționat prin toate mijloacele pentru a realiza uniunea Transilvaniei și a comitatelor vestice împotriva voinței populației majoritare românești. Bogata sa corespondență din 1848 demonstrează că și el a forțat uniunea pentru a salva pozițiile economice și politice ale clasei din care făcea parte. În câteva din scrisorile lui recunoaște deschis că pozițiile dominante deținute de nobilimea maghiară în Transilvania erau amenințate în cazul păstrării autonomiei ei, deoarece românii fiind majoritari aveau posibilitatea să cucerască puterea politică prin recunoașterea lor ca națiune și prin aplicarea unei libertăți și egalități reale. Pentru a evita pierderea monopolului puterii politice de nobilime, propune urgentarea votării uniunii de o Dietă care să fie constituită aproape exclusiv din reprezentanții acestei clase, conform practicilor vechii lumi feudale. El urgencează convocarea unei astfel de Diete pentru că dacă românii ar fi ajuns la puterea politică, votarea uniunii nu ar mai fi fost posibilă, iar legea agrară ce urma să fie adoptată putea lovi în pozițiile economice ale nobilimii.

255

Cluj, 10 aprilie 1848.

Kolosvár április 10. 1848.

Kedves Druzsám! folytatom tudósításaimat.

1o Leveledet ma vettem. Igen jó, hogy Kabost lelkesedéssel fogadták: én őt ugyan nem ismerem, de elvből mindig örülök, ha a ministerium kinevezései romkonzenvel fogadtatnak.

2o Az Erdélyi Hírlap¹ Szigethynek jár, s mihelyt parancsolod, bizonyoson átküldendi s örömost rá áll a félfizetésre.

3o Szász Károly itt van, ezt alkalmasint tudod. Állítólag az új Balázsházi [!] oláh nép gyűlésre megy, hova katonaság és álgyük rendeltettek. Gondolom, ezúttal nem leend rájuk szükség. De nem fognak ártani is.

4o Puchner van királyi comissariusnak kinevezve, s így az országgyűlési határ nap *sanctionálva*. Hallom, a tábornok kissé confusus ember — nem ismerem.

5o A királyi propositiók, mellyeket nem olvastam még, de másoktól hallottam: furcsák és ellentétesek.

Mert:

1o Kancellár választás

2o az oláhok mind 4k nemzet.

3o úrbéri viszonyok *rendezése, megszüntetés nincs említve*

4o *Unio* dolga ez is olyan pro et contra tanácskozás útján talán 5.6.7 etc. Szabad sajtó, közterhek etc.

En azt hiszem, ha az *uniót* minden hoszas debattok nélkül *kimondjuk*, minden egyéb nem a mi teendőnk, s a nagy Buda Pesti *hongyülés feladata*².

6o Salmen s a haza jött Rosenfeld folytatják agitatioikat az *unió ellen*, de csak Szebenbe sikerült majoritásra vergődniök. Hallom, *Salmen* uram nyakra főre Brassóba sietett agítálni.

7o *Jelasich* bännak törvény elé idéztetését és felfüggesztését a kormány a *ministeriumra bizta*: s ez igen-igen jó jel — gondolom, hogy *kissé viszkethet nyaka*.

A rossz hírű Gay tanácsost lecsapták és feleletre idézték.

8o Vasvári vezérlete alatt 500 *jurátus* — Szász Károly állítása szerint — útban van ide, s feltartóztatlanok — gyalog jönnek.

9o Tegnapról fogva ide hozták a *drági papot*. Nagyon meg van szeppeve: az okosabb, de sokkal gonoszabb vajdaházi pap a drági pap hátán kimászott a felelet alól, ez hiba, mert ez a legmalitiosusabb ember.

10o A székelyek hírlapilag nyilatkoztak ünnepélyesen, hogy 80.000en készek fegyveresen az első parancsra jöni a rend és köz bátorság fentartására³.

Hallom igen erélyesen léptél föl. Ez most a maga rendin van, s hiszem, hogy mi sem fogunk itt — ha az ország gyűlése ki nyílik — sok Federlesent csinálni, s nem fogjuk dictiókkal az időt ölni, hanem kimondjuk az *uniót* s átadjuk a hatalmat a *ministeriumnak*.

Ha ezt a Partium tehette s a kormány e tettét sanctionálja, nem látom át, miért ne tehetnők mi, s minő plausibilis ellenokot hozhatnának föl azon az egyen kívül — mi nem ok —, hogy a Partium ezt *inkább* tehette: de ezen *inkább* csak fokozata a téendőnek és azt ki nem rekeszti.

Csak a szent Isten szálna meg bennünket, hogy hamar s az ár erejével és hatalmával kivívjuk a nagy kérdést: mert higyd el, barátom, ezen királyi propositioik minden betűje mögöl egy Metternich, Aponyi, Józsiika kukucsál ki!

Ird meg nekem mikor jössz be.

Az Erdélyi Hírlap⁴ — gondolom — ápril 10—14 napi számában⁴ *egy vezér cik jó ki tölem s az öreg Bethlen Jánostól*, mellyet együtt dolgoztunk. Mi azt hisszük, hogy az abban mondottakat egyszer ki kellett mondanunk — most midőn a szászok és oláhok fő argumentuma a bujtogatásokban Magyar és Erdély ország separatismusi tendentiája.

Eg áldjon mindetben mindnyájatokat, tisztelve köszönt s látni vágyva vagyok barátod

Jósika Miklós

Cluj, 10 aprilie

Dragă prietene! Imi continui relatările.

1. Am primit azi scrisoarea ta. Este foarte bine că i s-a făcut o primire însuflețită lui Kabos; eu nu-l cunosc personal, dar mă bucur din principiu cînd cei numiți de guvern sînt primiți cu simpatie.

2. Szigethy este abonat la „Erdélyi Hírlap“ [„Vestitorul Transilvan“]¹; imediat ce poruncești ți-l va trimite fără îndoială și va fi bucuros de acord cu plătirea unei jumătăți a abonamentului.

3. Szász Károly este aici; aceasta o știu ocazional; probabil pleacă la noua adunare de la Blaj a poporului român, unde s-a ordonat să se

trimită trupe și tunuri; mă gândesc că de data aceasta nu va fi nevoie de ele; dar nici nu vor strica.

4. Puchner a fost numit comisar regal; în felul acesta este sancționată și ziua de deschidere a Dietei; aud că generalul este un om cam confuz; nu-l cunosc.

5. Propunerile regale nu le-am citit, dar am auzit de la alții că ar fi ciudate și contradictorii; ele ar fi următoarele:

1. Alegerea cancelarului.

2. Recunoașterea românilor ca a 4-a națiune.

3. Reglementarea relațiilor urbariale fără a se aminti de desființarea lor.

4. Chestiunea uniunii, și aceasta se pare pe calea unor dezbateri pro și contra.

5, 6, 7 etc. Presă liberă, sarcinile publice, etc.

Eu așa cred că dacă proclamăm uniunea fără nici un fel de dezbateri îndelungată toate celelalte nu ne mai revin nouă ci cad în sarcina Parlamentului mare de la Budapesta².

6. Salmen și Rosenfeld s-au întors acasă și continuă agitațiile împotriva uniunii; dar numai în Sibiu au reușit să obțină majoritatea; aud că domnul Salmen s-a grăbit cu tot dinadinsul spre Brașov, pentru a face agitație acolo.

7. Guvernul a încredințat ministerului aducerea în fața legii și suspendarea banului Jellačić; aceasta este un foarte, foarte bun semn; mă gândesc că i s-ar putea scărpinga puțin gîtul. Consilierul de tristă amintire, Gaj, a fost destituit și citat să se justifice.

8. După spusele lui Szász Károly au pornit încoace 500 de juriști sub conducerea lui Vasvári și sînt de neoprit; vin pe jos.

9. Începînd de ieri a fost adus aici preotul din Dragu; este foarte înspăimîntat; preotul din Voivodeni, care este mai deștept, dar mai rău, a scăpat de răspundere pe spatele aceluia din Dragu; aceasta e rău, pentru că el este omul cel mai malițios.

10. Potrivit ziarelor, secuii au declarat solemn că 30 000 de oameni înarmați sînt gata să vină la prima poruncă pentru apărarea ordinii și liniștii publice.

Aud că ai acționat foarte energic; aceasta este acum de la sine înțeles; cred că și noi aici, dacă se va deschide Dieta, nu vom alege prea multe pene și nu vom pierde timpul cu cuvîntări, ci vom proclama uniunea și vom preda puterea guvernului.

Acest lucru a fost posibil pentru Partium; guvernul l-a sancționat; nu văd de ce nu l-am putea realiza și noi; obiecții plauzibile nu s-ar putea invoca; poate e singura care nici nu este o obiecție că aceasta ar fi fost mai ușor de realizat în cazul Partiumului; ea e mai degrabă numai o ierarhizare a sarcinilor, pe care nu le exclude.

Să vegheze numai bunul Dumnezeu asupra noastră pentru a obține cît mai repede rezolvarea acestei mari probleme cu ajutorul forței și puterii curentului; crede-mă prietene că în spatele fiecărei litere a propunerilor regale se ascunde un Metternich, un Apponyi, un Jósika.

Scrie-mi cînd vii?

Pregătesc împreună cu Bethlen János senior un articol de fond care va apare, cred, în numărul zilelor 10—14 aprilie, al ziarului „Erdélyi Hírlap”⁴. Noi credem că cele formulate aici trebuie spuse odată,

mai ales acum când argumentul principal al agitației sașilor și românilor este tendința de separatism între Ungaria și Transilvania.

Dumnezeu să vă binecuvânteze în toate pe toți. Te salut și aștept să te văd. Rămîn al tău prieten

Jósika Miklós

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fám. Wesselényi. Misive.

¹ Gazeta cu titlul *Erdélyi Hírlap* nu a existat. Jósika s-a găndit la bisăptăminalul *Erdélyi Híradó*, care de la 1 iunie 1848 va apare cu titlul *Kolozsvári Híradó*.

² Jósika Miklós vorbește de proclamarea uniunii de către nobilii maghiari din Dietă.

³ Declarația a fost făcută de către deputatul din scaunul Odorhei, Pálffy János, care a venit la Cluj în fruntea unei delegații pentru a urgenta convocarea Dietei. La răspunsul guvernatorului Teleki că nu se sperie de amenințările unei delegații de treizeci de persoane, Pálffy a replicat că vor veni și cei treizeci de mii care i-au trimis. Vezi în *Erdélyi Híradó*, p. 228—231 din anul 1848; Jakab Elek, *Szabadságharcunk története*, Budapesta, 1880, p. 180.

⁴ Vezi nota nr. 1. Articolul *Ismét unió* [Din nou uniunea], în nr. 350 din 16 aprilie.

256

Jibou, 10 aprilie 1848.

Sibó, április 10. 1848.

Mélyen tisztelt Nagyságos Uram!

Folyó hó 1ről napozott levelét nagyságodnak 8n estve tiszteltem. E levélben le írt utazás olvasva is igen kellemetlen bé nyomást tesz, azomban, hála az égnek, hogy valami kedvetlen nyomot maga után hagyó nagyobb szerencsétlenség nem történt; hála mindenekfelett azért: hogy nagyságtokat тұrhető egységbe juttatá céljukhoz!

Tekintetes Kiss László úr holnap reggel indul Pestre mint Közép-Szolnok megye követe, folyó hó 6án írt nékem, és fel szállított, hogy ha küldeni akarunk valamit nagyságtoknak, el viendi, akkor úgy készült, hogy 9én indulyon, de az alább írt ok meg gátlá. Április 8án az állandó bizottmány midón 3 követei, úgy mint alispány Visky Pál, fiscalis Szipoly Elek — a 3ik nem tudom, ki volt — által a szilágy-csehieknek tudtára adta volna a rájuk jövő és az eddiginél jobb jövendőt, és addig, míg az törvényesen ki hirdettetnék, ajánlotta volna nekiek az engedelmességet, csendet, szorgalmat és békét, a helyett, hogy ők ezen örömmel meg nyugodtak volna, egyhangúlag fel kiáltották: többet egy órát sem szolgálunk!! Erre Szipoly eszélytelenül feddvén őket, nem hogy az által csendet, sőt szinte gyászos ki törést idézett elő. Ezt látván Kiss László és Buda Sándor urak fel szólították az embereket, és — mint tekintetes Kiss László úr ír nékem — a nagyobb rosszát meg előzendők írást adtak nekiek, hogy ámbár ők kötelesek lennének szolgálni a törvény ki hirdetéséig, mit hogy tegyenek, ajánlottak is nekiek, de ha nem akarnak szolgálni, ők nem kényszerítik, erre az emberek meg juhászodván e kettőnek kalákákali meg segítettést ígértek, de a több birto-

kosoknak — mint hallom — sem robottat, sem kalákát nem adnak. E vala az ok, mely tekintetes Kiss László urat indulásába késleltette.

Henter Károly, ki éppen e percbe mene el töllem, azt mondá: hogy a bükkalyi nép merőbe megtagadta a robottot, s nem csak, sőt a bükkre nézve is azt beszéllik égy más közt, hogy az az övék.

Nállunk is történt egy kis fellépés a lipitorok által: kiket midőn kötelezvények nyomán — pénzért — a minta gazdaság körül ültetendő szilva fáknak sánc ásni rendeltünk, előbb úgy nyilatkoztak, hogy ha kenyeret nem adunk, nem dolgoznak, kenyeret adtunk, és ki mentek a hely színére, hol midőn a hajdú kinek kinek a maga részét öllel akarta ki mérni, azt nem fogadták el, önkényesen akarván csoportoson ásni, a hajdú nem hajtván, rájok mérte a földet, mire ők szidalmazni kezdték a hajdút, káromolták, mint az ők sirjokon fel hizottat. Erre a hajdú bé izenvén a tiszthez, ő ki ment és turbucai *Pop Horát* — ki két évvel ez előtt a paraszt juhok mellett volt — minyájjon ülvén, a többek közt ingerlő utasítások adása mellett találta; ki a tiszt oda érkezésére sem szülvén, a tiszt Horát bé akarta küldeni az udvarba, mondván: tégedet mint lázszasztót vármegyei tisztí kézre adlak, — erre a lipitorok mind fel röffentek, és a Hora bé küldését nem engedni nyilatkoznak; ekkor a tiszt Horát meg intvén, el utasította onnan haza, a többi pedig estvig dolgozván, ők is eltávoztak, azóta rendeltettük vajdák által, de nem jöttek. Az eset fel van jelentve a bizottmánynak, de még nincs eredmény.

A lipitoroknak ezen tetteknel — gondolatom szerént több azon körülmény: hogy Szilágy Csehbe meg van tagadva a robott és a bükk alatt, már pedig tугyuk, hogy Sibó, Hadad és Szilágy Cseh minő egyet értésbe vannak — úgy kell tekinteni magunkot, mint kinek szomszédja háza ég; haladék nélkül fognunk kell annak ki számításához, hogy ha itt is az történend, mi tévők leszünk? Ennek bár meg közelítőlegi meg fejtese s a statusquo bár mikénti fen tarthatásának terve leszsz közelebbi első alkalomig — midőn üdöt fordíthatok rá — foglalkozásom tárgya s akkor bővebben erről. Most röviden még ezeket:

1. Csikózás Delsmertől. Florinda április 9én pejj paripa holdal Ételka április 10én b. pejj kanca jegy nélkül. *Thomson*tól Rubint április 10 sárga kanca jegy nélkül.

2. *Hágatás. Cátóval* Corinna április 6, Katinka április 9. *Thomsonnal* Pallás április 6. Performer április 8., ezek újj hágatások. Ismételve hágattak *Cátóval* Jenella április 10. *Thomsonnal* Bojgó április 9. *Phenomennel* Ibla április 9. Ma az idegen ménes kiment, holnap ki mennek a csikók s azután a többiek, legelő szépen van.

3. Solymoson 216 véka krumpliból ki jött 183 és el rothadt 33 véka, és így krumpli vetésünk nem nagyon kevés leszsz, csak áldást agygyon Isten rá.

4er Rotos Mihály apjávali versengést ki nem álhatván, kéri a Szócs által lakott házbai költöztetést, az[t] ígervén, hogy onnan bár meddig szolgálandja nagysádot, csak nyugott lakása légyen. Én még nagysádtól erre nézve rendelést nem véendék, semmi biztatást nem tettem nákie.

5ör A mészáros kérdést tett hozzám hogy a fagygyút ki fizetné. Mert pénzét nem hevertetheti benne. Ötet is a nagysádtól véendő válaszra halasztottam. A jelen változások sok terveket meg zavartak. Én ebben is a nagysád parancsát követendem, de jelen körülmények a pénzeli gazdálkodást nagyon meg szoritották, kész pénzre kell szert tenünk, mert szükség esetére ha pénzünk nem leszsz, nagyobb károkat

szenvedhet a gazdaság. A roppant olcsóság miatt pénzt semmiből sem kaphatni — juh bőrköt senki sem keresi, gabonából nem adhatunk el, a Kékes- és galaci pálinkát gondoltam inkább el adhatónak, ámbár annak is 4 váltóforint vedre, de valamihez csak nyúlunk kell.

A bikákat ki hajtatni rendeltem folyó hó 20án, azokból aligha adhatunk el, mert célarányosobbnak tartom, hogy a vidékbe osszjuk el napszámokért. Erre is parancsot instálok.

Méltóságos Újfalvi¹ úr tegnap ide jött és ma elment, tiszteeli nagysádtokot addig is, míg levelet irand. Úgy el valék vele foglalva, hogy a postával is szinte kések, ez okból végezmem kell.

Az Angyal² — hála az égnek — még mind egészséges, vidám és egy kellemetes Angyal. Katinka kis aszszony³ mű mind egészségesek vagyunk. A méltóságos bárónő eő nagysága kezeit, a kedves Angyalt csókolyuk. Mély tisztelettel maradván nagyságodnak alázatos szolgája

Nagy Lázár

Utóirat. Mártonfy urat a leg szívesebben kérem a Pesti Hírlap megrendelésére, mert szörnyű baj, hogy semmit sem tudunk, ha még sem jó, kéntelen vagyok itt újból fizetni és meg rendelni.

Jibou, 10 aprilie 1848

Înălțimea voastră adinc onorată!

Am avut cinstea să primesc scrisoarea înălțimii voastre datată în ziua de întâi a acestei luni la 8 seara. Chiar numai citind descrierea călătoriei în scrisoare ea face o impresie foarte neplăcută. Slavă cerului că nu a avut pentru dumneavoastră urmări neplăcute sau vreo nenorocire mai mare. Mai presus de orice, important e faptul că înălțimile voastre ați ajuns la destinație cu o sănătate acceptabilă.

Miine dimineață pornește spre Pesta ca ales al comitatului Solnocul Interior onoratul domn Kiss László. Mi-a scris în 6 și mi-a spus că dacă vrem să trimitem ceva înălțimilor voastre, va duce. Inițial s-a pregătit să pornească în 9. A fost însă împiedicat datorită unor cauze pe care le descriu mai jos. În ziua de 8 aprilie au sosit la Cehu Silvaniei trei delegați ai comitetului permanent comitatens și anume: vicecomitele Visky Pál, avocatul oficial Szipoly Elek, pe cel de-al treilea nu îl știu. Ei i-au informat pe locuitori asupra viitorului care îi așteaptă și le-au promis că situația lor va fi mai bună decit cea de pînă acum. Apoi i-au îndemnat să păstreze pacea și să rămînă supuși, liniștiți și sirguincioși pînă cînd acest lucru va fi realizat pe calea legiuită. Dar în loc de a-și manifesta bucuria liniștiți, au strigat în unanimitate că nici măcar o oră nu vor mai presta slujbele urbariale!! Szipoly le-a luat apărarea în mod necugetat. Prin aceasta nu numai că nu a restabilit liniștea, ci dimpotrivă aproape că a cauzat o regretabilă răzvrătire. Văzînd atmosfera, domnii Kiss László și Alexandru Buda au vorbit oamenilor. După cum m-a informat onoratul domn Kiss László, pentru a preveni rele și mai mari cei doi le-au dat în scris că deși ar fi obligați să presteze serviciile urbariale pînă la emiterea legii, ei nu îi vor sili totuși să le presteze dacă nu vor. I-au îndemnat însă să le îndeplinească.

Oamenii s-au liniștit și au promis celor doi clacă și ajutor. Celorlalți proprietari nu le mai prestează, după cum aud, nici robotă, nici clacă. Aceasta ar fi cauza pentru care onoratul domn Kiss László și-a întirziat plecarea.

Henter Károly, tocmai în acest moment a plecat de la mine. El spune că locuitori din Stremț au refuzat și ei cu totul robota. Mai mult, vorbesc între ei chiar și despre pădure, că ar fi a lor.

Și la noi a avut loc o mică mișcare a „lipitorilor“. Potrivit înțelegerii, le-am cerut să sape pe bani șanțul pentru plantarea prunilor în jurul gospodăriei model. Dar ei au declarat mai întâi că dacă nu le dăm piine nu lucrează. Le-am dat piine și au mers la fața locului. Atunci când supraveghetorul a intenționat să măsoare cu brațul partea fiecăruia au vrut cu de la sine putere să lucreze în grup. Nu l-au lăsat pe supraveghetor să măsoare pământul ce li se cuvine ci l-au înjurat și blestemat ca și cum s-ar fi îngrășat pe spatele lor. Supraveghetorul a anunțat administratorul curții. Acesta a mers la ei. În mijlocul lor, l-a găsit pe Hora Pop din Turbuța fost păstor al oilor țărănilor înainte cu doi ani, care îi îndemna la nesupunere. Toți stăteau jos. Acesta nu a încetat nici la sosirea administratorului, care a vrut să-l trimită la curte spunându-i: pe tine te dau pe mâna funcționarilor comitatului, ca agitator. Lipitorii au început însă cu toții să mormăie și au declarat că nu vor permite ca Hora să fie trimis înăuntru. Administratorul a reținut figura lui Hora și l-a trimis de acolo acasă. După ce au lucrat pînă seara, ceilalți au plecat și ei. Prin intermediul paznicilor am trimis vorbă să se reîntoarcă, dar nu au venit. Întimplarea a fost raportată comitetului, însă deocamdată fără nici un rezultat.

În urma acestor fapte ale lipitorilor și a evenimentelor din Cehu Silvaniei unde a fost refuzată prestarea robotei după părerea mea trebuie să ne considerăm ca unii ce ne învecinăm cu case care ard, mai ales că, după cum deja știm, țărăni din Jibou și Hodod sînt pe sub pădure în bună înțelegere cu cei din Cehu Silvaniei. Fără întîrziere trebuie să ne gîndim ce vom face dacă și aici se va întîmpla la fel? Planul păstrării cu orice preț a statu quo-ului și dezlegarea cît mai apropiată a acestei chestiuni, vor fi obiectul preocupărilor mele. La proxima ocazie mă voi putea apuca cu forțe proaspete și vă voi scrie mai mult despre aceasta. Acum pe scurt următoarele:

1) Mînjii proveniți: a) de la Delsmer: 1) Florinda în 9 aprilie, unul roib, mînz, cu lună; 2) Etelka, în 10 aprilie, mînză, murgă, fără semn; b) de la Thomson: Rubin în 10 aprilie mînză galbenă fără semn.

Împerecheri: a) cu Cato: Corinna în 6 aprilie; Katinka în 9 aprilie; b) Cu Thomson: Pallas în 6 aprilie; Performer în 8 aprilie. Acestea sînt împerecheri noi. Reîmperecheri: a) cu Cato, Jenella în 10 aprilie. Astăzi herghelia străină a ieșit la pășune; miine ies mîjii și apoi ceilalți; pășunea este frumoasă.

3. Din cele 216 mierțe de cartofi din Șoimuș au ieșit 183 mierțe; au putrezit 33 mierțe; așadar semănătura de cartofi nu va fi prea mică; numai să fie binecuvîntată de Dumnezeu.

4. Rotos Mihály nu a renunțat la cearta cu tatăl său; cere să se mute în casa care a fost locuită de Szócs; promite s-o servească pe înălțimea voastră, de acolo, pînă cînd locuința va fi a lui. Neavînd nici o dispoziție a înălțimii voastre în această chestiune, nu i-am făcut nici o promisiune.

5. Măcelarul m-a întrebat dacă seul ar putea fi plătit pentru că nu-și poate ține banii imobilizați în el. Și pe el l-am amînat pînă la răspunsul înălțimii voastre. Actualele schimbări mi-au tulburat multe planuri. Eu aș urma porunca înălțimii voastre, dar în actualele împrejurări posibilitatea de a administra banii s-a restrîns mult. Trebuie să

facem rost de bani pentru că fără ei economia poate să sufere pierderi mari. Din cauza mării ieftinități nu se pot obține bani din nimic: pieile de oaie nu le caută nimeni; griul nu se poate vinde. M-am gândit că mai degrabă am putea vinde țuica de la Chiochiș și Galații Bistriței; prețul acesteia este de numai 4 florini găleata. Va trebui totuși să ne atingem de ceva.

Am ordonat ca taurii să fie mițați la pășune în ziua de 20 a acestei luni. Și din ei abia dacă vom putea vinde cîțiva, deoarece socotesc că ar fi mai convenabil să-i împărțim în regiune în schimbul unor zile de lucru. Și pentru aceasta solicit ordinul dumneavoastră.

Înălțimea sa domnul Újfalvi¹ a venit ieri aici, dar azi a plecat. Transmite înălțimii voastre salutările lui respectuoase, pînă cînd vă va scrie. Am fost cu el atît de ocupat, încît aproape era să întîrzi cu poșta. Din această cauză trebuie să inchei.

Angyal², este sănătos și vesel, slavă cerului. E un Angyal [inger] fericit. Domnișoara Katinka³ și noi sîntem sănătoși cu toții. Sărutăm mîinile înălțimii sale doamnei baroane; îl salutăm și pe dragul Angyal. Rămîn cu adînc respect slugă preaplecată a înălțimii voastre

Nagy Lázár

Post-scriptum. Îl rog foarte frumos pe domnul Mártonfy să-mi comande ziarul „Pesti Hirlap“, pentru că e tare neplăcut să nu știm nimic. Dacă totuși nu va veni, voi fi silit a-l plăti încă o dată și a-l comanda aici.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Misive.

¹ Újfalvi Sándor.

² Fiul lui Wesselényi.

³ Versényi Katinka.

257

Dej, 10 aprilie 1848.

A ministerelnökhöz.

Tisztelt gróf ministerelnök úr!

Údvözlík e nemes megye rendei a minister urakat új és dícső pályájukon. Önökben a nemzet megváltóit tekintjük, kiket a mindenható küldött el százados szenvedések után, hogy önök által a haza állandó boldogsága elkezdődjék.

Mielőtt honunknak elhalaszthatlan egyesülése országosan megtörténék, már előre is e megye rendei bizodalumukat s függésüket nyilvánítják a magyar ministerium iránt, s minden lépéseire áldásos sikert óhajtanak; melyeknek kijelentése után mély tisztelettel maradunk, sat.

A köznép a jelen mozgalmak céljáról s a teendőkről küldöttség által fog felvilágosíttatni.

Igazgató főbíró, a szükség úgy hozván magával, a szokott formáság mellőzésével közgyűlést tartand.

Szólnom kell a megyei teremen kívül történekről is, mert csak így szolgálhatok igazán a nyilvánosságnak.

Megyénkben vannak néhányan, kik a múltból sem nem tanultak, sem nem feledtek; de ezt tenni nem is akarják, a mit suttombani működésük eléggé bizonyít. A megyei tisztségnek becsületére válik, midőn ezekben részt nem vesz, s ellenök erélyesen fellépni nem vonakodik. Fő ispán úr¹ közelebről lemondott, nyilvánítván, mikép őt többé semminemű kérelem vagy hatalom sem kényszerithetendi a letett hivatal folytatására vagy visszavételére. És mégis a régi világ emberei petitiókat járnatnak szerte a dézi polgárság s míveltséggel kevésbé bíró vidéki nemesség közt aláírás végett, melyben az önkéntesen lemondott főispánt a felsőbbség által hivatalába visszatétetni kéri.

Mi a volt főispán úr ebbeli szilárd elhatározottságát jobban ismerjük, mint sem, hogy lemondását megbánónak s még a hivatalba vissza is kívánckozóan gondolnók őt, s ha csak éppen ennyit tárgyazó petitio aláíratása körül forogna a dolog, szót sem tennénk. De miután e részben főleg éppen a teendőkről tartatott közelebbi többszörös tanácskozmányok s a közgyűlésben egyhangúlag nyilvánult akarat a szellem elleni erőszakos s ámitgatásra épített reactiót látunk előállítatni: nem mulaszthatjuk el az illetőknek ebbeli eljárását rosszalni, s azt épp a volt főispán becsületi érdekével is nyilvánosan összeütközőnek nyilvánítani.

Uraim! Kik ebben nyíltan és láthatatlanul működnek, ha már nem akarják, vagy nem is tudják megfogni, mi az a parlamentáris kormány? miért nem léptek ki nyíltan, mint férfiúhoz illik, e részben szándékukkal a közgyűlésben? Tudjuk már az egészet: önök a régi emberek, s most is, mint ilyek a haza jövődjével mit sem gondolva, az értelmetlenség elcsábított táborával akarják a polgárisodást s szabadságot lezavazni, s a mozgalmak éléről az intelligentiát lerántani. Az illetén szereplők hasonlók a festett koporsóhoz, s az ilyektől mindenkinek őrizkedni kell.

Uraim! Önök ily móddal nem szereznek hazát, hanem azt is ami van, nyilvános veszélybe döntik; s ha már önök eddigi sülyedtségükből még most sem akarnak kibontakozni, s a honnak csak egyetértésen építhető csendességével mit sem képesek gondolni, s a belbéke fentartására segédkez nyújtás helyett eléggé vakmerők jobbnak látni a belzavarok s egyenetlenség gerjesztésén munkálni, legalább kímélik meg becsületét azon férfiúnak, kinek segítségével önök az idő kerekeit megállíthatni s a jelen kor eszméit, mik tényekben mutatkoznak, visszautasíthatni, eltemethetni hiszik s megállható gyanúsításoknak ne tegyék ki személyét, ki a változott körülmények közt is elég becsületességgel bírt magas hivatali állásáról becsülettel lelépni, hová őt semmi nemű mágnás főispánságtól irtózásuk s unió- s a vele együttes eszmék létesülésétől borzadásuk sat. sem fogja többé visszaültetni.

Higyjék el önök uraim! hogy a már mívelt Európában dicsően kivívott polgári szabadság tovább terjedésének megakadályozására illetén eszközök még pártjuk bécsi főnökének Metternich-féle híres instructióban sem lehettek ajánlva; azonban ha önöknek privatim netalántán ilyeszerű kaptát küldöttek volna, jusson eszökbe, hogy a desperatus eszeveszettségű, s egyetértés zavaráson állott kormányrendszer s ennek eszközei már is kimentek divatból, s többé a szabad sajtó uralma alatt nem is kondul meg számukra a feltámadás harangja.

A hon szerelmére kérjük, hagyjanak fel önök bár egy időre az ilyszerű destructiv contrademonstratiókkal, ellen esetben nyilvánítjuk azt, mikép mi önöket névről névre be fogjuk mutatni a nyilvánosság-nak, ki előtt önök aztán mindenről felelősek. Emlékezzenek vissza az installatióra, mily bő és mindent takaró köpenyeg volt ekkor a megye s most önök lelketlenül nem akarják s félnek vele betakarni azokat, kik eddig azon kívül voltak.

Dézs városában a nemzet-ország pár nap alatt alakuland.

Április 10kén a casino előtti téren számos gyülekezet a *Múlt és Jelen*², több okoknál fogva, mikből jelenleg elég legyen az április 7ki számbani szerkesztői nyilatkozat megemlítése s még most is rossz iránya, közegyetértéssel megégette s becsülettel nem bírónak nyilvánítá azt, ki azon tévesztett irányú lapba ezután is e város vagy megyéből ír. Negyven nyolc óra alatt a társalkodási egyesület is eljártja vele a táncot, s ezzel olvasó s minden teremeiből kiküszöböli. Hogy tetszik? S ha szerkesztője meg akarja ezt előzni, lapjait ne küldje többé a casinónak, s ha ezt teszi, ezen szolgálata jobb neven fog vétetni mint az eddigi. Ha szabad a sajtó, itt a nevem is most.

Dézs 1848 április 10.

Mózsa Samu

Ministrului preşedinte!

Onorate domnule grof prim-ministru!

Stările privilegiate ale acestui nobil comitat îi salută pe domnii miniştri în noua şi glorioasa lor carieră. Privim în dumneavoastră pe înnoitorii naţiunii. După suferinţele seculare, pe dumneavoastră v-a trimis atotputernicul să realizaţi fericirea permanentă a patriei.

Dieta ţării nu mai sufere aminare. Înainte chiar de deschiderea ei, stările acestui comitat îşi declară încrederea şi adevărul faţă de guvernul maghiar şi îi urează ca fiecare pas al său să fie însoţit de un binecuvîntat succes, după declaraţia de mai sus, rămînem cu adînc respect ş.a.m.d.

Poporul va fi lămurit prin intermediul comisiei despre scopul actualelor mişcări şi despre sarcinile care ne stau în faţă.

Prim-judele diriguitor va ţine, dacă nevoia o va impune, o adunare publică, lăsînd la o parte formalităţile obişnuite.

Trebuie să vorbesc despre cele ce se petrec în afara sălii comitatului deoarece numai în felul acesta pot servi într-adevăr publicităţii.

În comitatul nostru sînt cîţiva care nici nu au învăţat, nici nu au uitat din trecut, dar nici nu doresc să o facă, după cum dovedeşte îndeajuns activitatea lor ascunsă. E spre cinstea corpului funcţionăresc al comitatului că nu le sprijină activitatea, ci dimpotrivă acţionează energic împotriva lor. Domnul comite suprem¹ a demisionat nu de mult. El a declarat că nici un fel de cerere sau de putere nu îl va putea sili să continue sau să-şi reia funcţia la care a renunţat. Şi totuşi petiţii ale oamenilor vechii lumi sînt prezentate orăşenimii din Dej şi nobilimii mai puţin culte din împrejurimi pentru a fi semnate. Petiţiile cer forurilor mai înalte repunerea în funcţie a comitelui suprem care a demisionat de bună voie.

Noi cunoaştem bine hotărîrea neclintită a fostului comite suprem pentru a ne gîndi că ar regreta demisia şi că ar dori să-şi reocupe pos-

tul. Dacă nu s-ar face zarvă în jurul semnării petițiilor cu un astfel de conținut, nici nu am ridica cuvîntul. Apare însă clar că s-a constituit o violentă și amăgitoare reacțiune. Ea este potrivnică repetatelor consfătuiri care au avut loc în ultimul timp în aceste părți pentru a discuta sarcinile de viitor. Ea este potrivnică voinței unanime, exprimate în cadrul adunărilor publice, ca și spiritului timpului. Iată de ce nu putem să ne dezaprobăm această comportare a celor în cauză și să nu o considerăm contrară cinstei și intereselor fostului comite suprem.

Domnii mei! Cei ce acționează pe față și în ascuns nu vreau sau nu pot concepe ce înseamnă un guvern parlamentar. Să-și arate deschis intențiile în adunări publice așa cum se cuvine unor bărbați. Noi știm că dinșii sînt oameni vechi și împreună cu toți cei asemenea lor, doresc să înfrunte îmburghezirea și libertatea, fără a ține seama de viitorul țării. Cu ajutorul celor amăgiți și inconștienți vor să înlăture intelectua-litatea de la conducerea mișcărilor. Jucînd asemenea roluri, ei se aseamănă cu sicriile vopsite și trebuie să ne ferim cu toții de ei.

Domnii mei! În felul acesta ei nu servesc patria, ci periclitează și ceea ce există; ei nu vor nici măcar acum să se trezească din vechea lor rătăcire; ei nu sînt în măsură să se gîndească la refacerea țării care se poate înfăptui numai prin înțelegere și liniște; în loc de a întinde o mînă de ajutor în vederea asigurării păcii interne, în orbirea lor preferă să tolereze acțiunea focului tulburării interne și a nemulțumirilor. S-ar impune să menajeze cel puțin cinstea aceluia bărbat cu ajutorul căruia în-cearcă să oprească roțile timpului și să respingă ideile prezentului cre-zînd că le pot îngropa. Ar trebui să nu expună unor bănuieli ce pot fi crezute o persoană care în conjunctura schimbată a dispus, de suficientă probitate pentru a renunța cu cinste la înaltul său post oficial. Nici oroa-rea de magnat și nici spaima față de realizarea uniunii și de ideile ei, nu vor readuce această persoană niciodată înapoi la funcția de comite suprem.

Credeți-mă domnii mei, asemenea mijloace pentru a împiedica ex-tinderea libertății cetățenești deja cucerite glorios în Europa civilizată, nu ar putea fi recomandate nici măcar vestitelor instrucțiuni ale unui Metternich, conducătorul partidului vienez. Dacă însă dumneavoastră v-ar fi trimisă întîmplător pe cale privată asemenea maculatură, să vă amintiți că sistemul de guvernămînt bazat pe pierderea disperată a ca-pului, care s-a opus împreună cu instrumentele sale în mod provocator bunei înțelegeri, nu mai e la modă, iar sub domnia tiparului liber nu va mai bate clopotul învierii pentru el.

În numele dragostei de patrie îi rugăm pe dumnealor să renunțe cel puțin pentru un timp la asemenea contrademonstrații destructive. În caz contrar, declarăm că îi vom prezenta publicului nume de nume. În fața acestuia vor răspunde pentru toate. Să-și amintească cît de largă și de atotacoperitoare a fost haina comitatului la instalarea lor. Acum dumnealor se tem să se acopere cu ea și vor să rămîină în mod neome-nos în afara ei.

În orașul Dej se va constitui în cîteva zile garda cetățenească.

În 10 aprilie a fost ars în piața din fața casinoului, cu acordul general, ziarul „Múlt és Jelen“ (Trecut și Present)². Arderea s-a datorat mai multor cauze, printre care e suficient să menționăm deocamdată declarația redacțională din numărul din 7 aprilie, precum și direcția sa

eronată pe care o are și acum. S-a hotărît că acela care va mai scrie de acum înainte din acest oraș sau din comitat la acel ziar cu o orientare greșită, să nu se mai bucure de cinste

Dej, 10 aprilie 1848

Mózsa Samu

Publicat în *Erdélyi Híradó*, Cluj, nr. 349 din 14 aprilie 1848, p. 238.

¹ Kozma Imre, fost comite suprem al comitatului Solnocul Interior.

² Gazetă clujeană conservatoare, susținătoare a regimului de la Viena.

258

Cluj, 11 aprilie 1848.

Ország gyűlését összehívó Kör-Rendelet

Minden magyar, székely és szász törvényhatóságoknak, melyek ország gyűlésénni képviseleti joggal bírnak; nem különben a királyi hivatalosoknak is

(Mindeniknek) A közelebbi napokban Európa több országában különösen pedig a szomszéd nemes Magyar honban felmerült események következtében nemcsak ezen fő városban, hanem e nagy fejedelemség különböző részeiben is ingerültségek és mozgalmak mutatkozván, az ezen ingerültség- és nyughatatlanságból következhető rosszaknak megelőzése és az általánosan aggasztólag meglepett kedélyeknek megnyugtátása végett azon köz kívánatot is tekintve, mely az ország gyűlés mentől előbbi összehívása iránt naponként terjed és a mire én alá írt királyi kormányzó több törvényhatóságok, most közelebbről pedig maga a Királyi Fő Kormányzék által is egyes akarattal felszólítottam; az 1692dik évben költ királyi kormányzói utasítás 8dik pontjából¹ kifolyólag szükségesnek láttam az ő felsége által különben is már megígért ország gyűlését ő felsége kegyelmes helybenhagyása reménye alatt kihirdetni, annak helyéül ezen szabad királyi Kolosvár városát, napjául pedig a következő május 29dikét határozván.

(A törvényhatóságoknak) Miről is e nemes (megye) (szék) (vidék) (tanács) ezennel oly rendelettel értesítettik, hogy az írt helyen és napon az ország köz csendességének és bátorságának fenn tartása iránti tanácskozás végett, az 1791béli XIdik törvencikk értelmében választandó értelmes követeik által törvényszabta büntetés terhe alatt megjelenni köteleességének ismerje.

(A királyi hivatalosoknak) Ezen Királyi Főkormányzék azért az érdekelt országgyűlésnek helyét és napját (nagy méltóságodnak, a méltóságos grófnak, a méltóságos bárónak, uraságodnak) (tisztelendőségnek) oly végett adja ezennel tudtára, hogy a fenn írt napon és helyen az ország köz bátorsága és csendessége fenn tartása iránti tanácskozás végett, törvényszabta büntetés terhe alatt személyesen megjelenni és ottan a köz jóra végig munkálni köteleességének tartsa.

Kolosvárt, Szent György hava 11én 1848².

Circulară privind convocarea Dietei

Tuturor jurisdicțiilor maghiare, secuiești și săsești, care au dreptul de a fi reprezentate în Dietă, precum și regaliștilor de drept.

În urma evenimentelor care au avut loc în ultimele zile în mai multe țări ale Europei și îndeosebi în nobila țară învecinată a Ungariei au izbucnit mișcări și agitații, atât în această capitală, cât și în diferite părți ale acestui mare Principat. Cu scopul de a preveni relele care ar putea deriva din această agitație și nemulțumire și pentru liniștirea spiritelor întăritate în mod îngrijorător pe de o parte, iar pe de altă parte avind în vedere și acea dorință generală, ce se extinde zi de zi privind convocarea cât mai grabnică a Dietei eu, subscrisul guvernator regal, de acord cu mai multe jurisdicții am cerut acum de curind prin intermediul regescului Guberniu întrunirea ei. Conform punctului al 8-lea¹ al instrucțiunii regescului guvernator dată în anul 1692, găsesc necesar să anunț întrunirea Dietei. Dealtfel a și fost promisă de maiestatea sa. În speranța că maiestatea sa o va confirma grațios am hotărît să se întrunească în liberul oraș regesc Cluj. Deschiderea ei va avea loc în ziua de 29 mai care urmează.

(Jurisdicțiile nobilului (comitat), (scaun), (district), (magistrat) sînt înștiințate despre aceasta. În ceea ce privește menținerea liniștii și siguranței publice a statului să considere ca o obligație dispoziția de a se prezenta la locul și ziua stabilită prin înțelepții săi deputați în vederea unei consfătuiri. Deputații vor fi aleși în temeiul legii XI din 1791. Ei se vor prezenta personal sub amenințarea pedepsei prevăzută de lege.

(Regaliștilor de drept) Guberniul regesc anunță cu aceasta, (preaînălțimii voastre, înălțimii voastre grofului, înălțimii voastre baronului, domniei voastre) locul și ziua Dietei. Scopul ei va fi discutarea problemei menținerii siguranței publice și liniștii țării. Să vă prezentați personal la locul și în ziua amintită sub amenințarea pedepsei prevăzute de lege, iar acolo să țineți de datoria voastră de a munci pînă la sfîrșit pentru binele public.

Cluj, 11 aprilie 1848²

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 016/1848. Foto: 16 074—16 078. *Original.* Arh. St. Tîrgu Mureș. Fond. Arh. scaun. Mureș. Actele prim-judelui regal, nr. 561/1848.

¹ Pentru reglementarea atribuțiilor guvernatorului v. Szász Károly, *Sylogoe tractatum*, Cluj, 1833, p. 409—419.

² Guvernatorul Teleki cere aprobarea monarhului în aceeași zi și sub același număr. *Copie.* Bibl. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca, Colecția Nagyajtai Kovács István, ms. nr. 1 179/21.

Cluj, 11 aprilie 1848.

Tekintetes rendek!

A karoknak és rendeknek tegnapról hozzám intézett és követeik által mai nap átadott felszólításokra¹ válaszolni kívántam:

Mihelyt a szomszéd nagy városokban történt nagy eseményekről tudósítva, azoknak hazánkra is múlhatatlan hatásáról megvalék győződ-

ve, kötelességemnek érzettem ő királyi apostoli felségét mostani állásunkról körülményesen tudósítva alázatosan kérni, hogy tekintvén kertes helyzeteinket, e Nagyfejedelemség tekintetes karait és rendeit minél előbb öszve hívni méltóztassék.

A mint az egyes események szaporodtak, nem mulasztottam el én, nem a Királyi Főkormány is alázatos felterjesztéseinknél fogva, ő császári apostoli felségét újra meg újra megkérni, miszerint édes hazánk hív polgárainak kérésüket meghallgatván, alkalmat méltóztasson nyújtani nekünk arra, hogy bajainkan országgyűlésen tanácskozhassunk.

Kérésünk sikertelen nem marada, mert ő felsége közelebről leküldött kegyelmes királyi leiratánál² fogva minket biztosítani méltóztatott arról, miszerint még ez év folyama alatt a tekintetes karokat és rendeket országos gyűlésre öszve hívandja.

Hazánk körülményei mindazáltal az országos gyűlés tartása idejének meghatározását is igényelvén, azon biztos reményben, miként ő felsége a Királyi Főkormánytól is illetéknép ajánlott napot kegyelmesen helyben hagyni méltóztatik, az országos gyűlés idejét folyó évi május hó 29kére kitűzni mulhatlan kötelességemmé tették. Melly határozat értelmében a tekintetes rendek a meg hívó levelet törvény szabta úton rövid napok alatt meg is nyerendik³.

Az országban lévő katonaság ki nem vitele iránt a szükséges intézkedések meg tétettek, azon egy pár századon kívül, mellyek a napokban Kolosvárról kivitettek ugyan, de visszajövetelök iránt reményem van, a több katonaság hazánkban maradand. A katonaság főnökei a belbátorság és csend fentartása végett illető törvényhatóságok előjáróinak felszólítására erélyesen fognak együtt munkálódni.

A felállítandó nemzeti őrsereg számára megkívántató fegyverek kiszolgáltatására nézve, a tekintetes rendek az iránti nyilvánításukra: mennyi számú fegyvereket óhajtanak? a fő hadi vezérség fel fog szólíttatni. Melly tekintetben igen óhajtandó, hogy a nemzeti őrsereg felállítása terve és szabályai a Királyi Fő Kormánynak minél előbb felküldessenek. Megkülömböztetéssel maradván a tekintetes rendek elkötelezettje.

Kolosvár április 11kén 1848

Gróf Teleki József

Cinstite ordíne!

Am dorit să răspund chemării stărilor și ordinelor [privilegiate] ale comitatului care mi-a fost adresată ieri¹, iar azi mi-a fost predată prin intermediul delegaților.

După ce am luat cunoștință despre marile evenimente care au avut loc în marile orașe vecine, m-am convins despre inevitabila lor influență asupra țării noastre. De aceea, m-am simțit dator s-o înștiințez în mod circumspect pe maiestatea sa despre situația noastră ambiguă de acum și să-i cer preaplecat, să se îndure să convoace cât mai repede onoratele stări și ordine ale acestui mare principat.

Spre deosebire de Guberniul regesc, pe măsură ce s-au precipitat evenimentele, eu nu am neglijat, a cere maiestateii sale împărătești și apostolice, de repetate ori, prin umilele noastre adrese, să asculte petițiile credincioșilor cetățeni ai scumpei noastre țări și să se îndure a ne da ocazia de a dezbate în Dietă problemele ce ne interesează.

Cererile noastre nu au rămas fără rezultat. Potrivit grațiosului re-script regesc trimis recent², maiestatea sa s-a îndurat să ne asigure că încă în decursul acestui an onoratele ordine și stări vor fi convocate în Dietă.

Dar situația țării noastre impunea și stabilirea datei convocării Dietei. Nu ne-am îndoit că maiestatea sa se va îndura preagrațios a confirma ziua propusă de mine și de către regescul Guberniu. A fost de datoră mea de a stabili neîntirziat ca dată a întrunirii Dietei ziua de 29 mai a acestui an. Ca urmare a acestei hotărâri, cinstitele ordine vor primi pe calea legiuită scrisoarea de chemare³.

S-au luat măsurile necesare pentru ca armata existentă în țară să nu fie detașată în afară. S-a făcut excepție doar cu câteva companii care au fost scoase în afara Clujului în aceste zile. Am însă speranța că vor fi readuse. Restul armatei va rămâne în țară. Conducătorii armatei vor colabora energic în vederea menținerii siguranței publice interne și a liniștii, dacă vor fi solicitați de autoritățile unor jurisdicții. Comandamentul militar suprem va fi solicitat să răspundă cererilor de arme pentru înzestrarea gărzilor civile ce se vor constitui, pe care le-au făcut în această privință cinstitele ordine. În această privință, ar fi foarte de dorit ca planul constituirii gărzilor cetățenești și regulamentele funcționării lor să fie înaintate cit mai repede Guberniului regal. Rămân cu distincție îndatoratul cinstitelor ordine,

Cluj, 11 aprilie 1848

Gróf Teleki József

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. comitat. Turda. Acte administrative, 1848. Acte nefinregistrate.

¹ Apelul comitatului Turda.

² V. doc. 160.

³ V. doc. 175.

260

Cluj, 11 aprilie 1848.

Nagyméltóságú gróf királyi kincstárnok úr!

Nagyméltóságodnak idei április 9-ről 569. M.P. szám alatti beces átiratára¹, melynél fogva az abrudbányai és topánfalvi környékekben észrevett oláh mozgalmakról engem értesítve, tett intézkedéseiről tudósít, s egyszersmind a szükséges fegyvereknek a károlyfejérvári parancsnokság által leendő kiszolgáltatása iránt részemről is a hadifőparancsnok önméltóságát felszólíttatni kívánja, van szerencsém válaszolni: miszerint igenis helyesnek tartván, hogy a nemes Alsó Fejér vármegye részéről kirendelt csendőri bizottmány, a zalatnai királyi uradalmokra nézve az ottani királyi igazgató Nemegyeivel egyetértésben legyen, magam részéről is a mai napról kelt rendeletemnél fogva a nevezett bizottmányt arra utasítottam.

A kívánt fegyvereknek a károlyfejérvári tárbóli kiszolgáltatása iránt pedig a főhadivezér önméltóságát felszólítani szükségesnek tartottam², hogy a zalatnai királyi igazgató aziránt teendő felszólítására, a

karolyfejérvári fegyvertárból, fegyverek és hozzá tartozandók adassanak ki.

A katona részrüli segítség aránt, már előbb rendelés tétetvén: hogy a szükség esetében az nemes Alsó Fejér vármegye főispánja, vagy annak távollétében alispán Pogány György felszólítására, az Alsó Fejér vármegyében szállomásoló katonaság segítségül legyen.

Végtére nagyméltóságodat még szükségesnek tartom arról is értesíteni, miszerént az abrudbányai főbíró által közelebből ezen mozgalmakról tudósítatván, igen célszerűnek tartottam a görög egyesült püspököt Lemény Jánost azonnal fölszólítani³: hogy ő maga, vagy ha állapota nem engedné, egy minden tekintetben bizalmas kanonok menjen le Topánfalvára, útját Zalatna felé vévén, s az ottani oláh népet, mely papjaira legtöbbet figyel, csendességre és engedelmességre birni igyekezzék. — Ez alkalommal a megyei bizottmány április 9-ről⁴ hozzám tett feljelentése következtében nagyméltóságodat arra is felszólítani szükségesnek vélem: hogy miután Nagy Enyeden a bankjegyeket ezüstpénzre át váltani alkalom nincsen, a portusi és marosújbári só hivatalnoknak meghagyni ne terheltekk, hogy bankjegyekért ezüst huszasokat váltanak.

Egyébaránt megkülönböztetett tisztelettel maradok nagyméltóságodnak elkötelezett szolgálja

Kolozsvárt április 11-én 1848

Gróf Teleki József⁵

Înălțimea voastră domnule grof președinte al Tezaurariatului!

Am fericirea de a răspunde prețuitului raport al înălțimii voastre din 9 aprilie a.c. sub numărul 569 M.P.¹. Prin el mă înștiințați despre mișcările românilor care se semnalează în ținuturile Abrudului și Cîmpenilor. Îmi comunicați măsurile luate și totodată îmi cereți să intervin și din partea mea pe lângă comandantul militar suprem pentru a se livra armele necesare prin intermediul garnizoanei din Alba Iulia. Consider foarte potrivit ca în domeniul regesc al Zlatnei comisia pentru menținerea ordinii din nobilul comitat Alba de Jos să acționeze de comun acord cu Nemegyei directorul regesc de acolo. Am îndemnat și din partea mea numita comisie să acționeze în acest sens printr-un ordin emis azi.

Față de cererea directorului regesc de la Zlatna referitoare la livrarea doritelor arme, am găsit necesar să intervin pe lângă comandamentul militar suprem² ca să i se dea puști și cele ce țin de ele din depozitul de la Alba Iulia.

Am luat măsuri preventive și în ceea ce privește ajutorul militar. În caz de nevoie, la cererea comitelui suprem al nobilului comitat Alba de Jos, iar în lipsa acestuia la solicitarea vicecomitelui Pogány György, armata aflată în comitatul Alba de Jos va veni în ajutor.

În sfârșit gălesc necesar s-o înștiințez pe înălțimea voastră și despre aceea că după ce am fost informat prin intermediul judeului prim din Abrud cu privire la aceste mișcări, am considerat foarte corespunzător scopului a mă adresa imediat episcopului Ioan Lemeni³. I-am cerut ca el, sau dacă situația nu i-ar permite, un canonic care prezintă încredere din toate punctele de vedere, să coboare la Cîmpeni. Făcînd drumul în sus pe la Zlatna să se străduiască să îndemne la liniște și supunere poporul român de acolo, care dă cea mai mare ascultare preo-

ților săi. Comisia comitatensă mi-a adresat un raport în 9 aprilie⁴ asupra faptului că în Aiud nu există nici o posibilitate pentru schimbarea bancnotelor în bani de argint. Iată de ce consider de asemenea necesar să vă cer înălțimii voastre a nu întârzia a dispune ca oficiile de sare de la Partoș și Uioara să preschimbe bancnotele cu monede de argint de 20 creițari.

Altfel rămîn cu deosebită cinste slugă îndatorată a înălțimii voastre
Cluj, 11 aprilie 1848

Grof Teleki József⁵

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. M.T., 1848, nr. 783 eln. 1849, nr. 652, mp. 1848.

¹ V. doc. 230.

² V. doc. 229.

³ V. doc. 227.

⁴ V. doc. 234.

⁵ Cf. doc. 195, nota nr. 2.

261

Viena, 11 aprilie 1848.

Sacratissimae Caesareo Regiae et Apostolicae Majestatis Domini Nostri Clementissimi Nomine Regio Magni Principatus Transilvaniae Gubernio intimandum.

Relationem Gubernii Regii sub 22 Martii 1848 Numeroque 4201 praestitam, tenore cujus neo denominate graeci ritus non unitorum Episcopo Andreae Schaguna, unam angariam salarii sui, seu mille R. florenos m.c. e fundo sydoxiali sub spe altissimi rati, erga annum detractioem, pro tegendis ejusdem Episcopi necessitatibus, anticipatam haberi repraesentavit; pro statu notitiae sumtam esse, Gubernio Regio penes acclusi remissionem rescribi. Cui in reliquo Altefata Sua Majestas Gratia Caesareo Regia ac Principali benigne propensa manet. Datum Viennae Austriae die 11-a Aprilis 1848.

Samuel B. Jósika

Andreas de Konradsheim.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 727/1848. Foto: 1 419—1 420.

262

Miercurea Ciuc, 11 aprilie 1848.

Isó Székely Gyalog Ezeređ

A Nemes Csík Szék Tekintetes Tisztségéhez!

Csík Szereda Aprilis 11én 1848

Minek előtte az ezeređ kormánya a jelen hó 7ről 350. sz. alatt vett nemes tisztségi átiratnak lényeges megfelelésével szolgálhat, nem titkolhassa el a tisztelt átiratból kénszerítve merített azon idegenítő tapaszt-

talását ki mondani, miszerént a tekintetes nemes tisztség, a köz-csend és jó rend fenntartására célzó intézvények gyakorlatával homlok egyenest ütköző elveket látzik ápolni.

Ugyan is megtevén az ezereid részéről e folyó hó 6án 18 E. szám alatt¹ biztosítasomat a felől, hogy nem csak az öszve húzott katonaság, hanem a kormányom alatt lévő egész katona nép is a polgári, vagy bár mely testület vagy személy ellen káros behatással nem leszen; de ezzel azt ígérni, hogy ha bár mily testülethez tartozók a jó rendet felzavarni törekednének, azok ellen rögtöni fellépést nem rendelék, és a kicsapongókat igaz útra téríteni nem igyekszem, nem csak katonai, hanem egyszer s mind polgári kötelességem feledése vétke volna; a volna ez kiváltképpen a jelen körülményeknél fogva, hol egy garázna [!] ifiú-tanulónak kihágása, érdemlett fenyték helyett, valamint tanítói, úgy még a tekintetes nemes tisztség által is pártolólág fogadtatik, — letartóztatása mintegy öntestölete megsértésének nézetik. Midőn tovább a rend zavaró iffiúnak hazugsággal terhelt feladása, az ellenfél kihalgatásán kívül, rögtön valónak tekintetik, de még ennek megbüntetése is követeltetik; midőn a fennebb is tisztelt átiratott csupán 2 záratékaival egygyüt véve, csak azokból öszintén szólni kel: akkor a más testületek részéről hamarább a rendzavarók izgatását gyanúsíthatni, mint azoknak cáfolására és meg gátlására törekvő célt reménylhetni.

Mert a dolog lényegéhez térve, Süket János tanuló iffiúnak letartóztatása, egy örön álló katonának meg sértése miatt történt, mely esetben ő csak szerencséről szólhat, hogy a tanuló iffiúság — e hó 5én reggel történt kihágásánál², az útmutató sasokon büntetlenül tett s ismételve elkövetni meg próbált sértés miatt azon kívül is felbőszült katonánál ily szelid bánásra talált. — A dolgot körülményesen meg vizsgálva, és az illetőket ki halgatva, Süket János letartóztatása következő módon történt: Minekutánna e hó 6án 18 E. szám alatti nyilvánítasom szerént, Kovács Ignác fő hadnagy úr félszázadjával Somlyóról Szeredába bé szállott, és ott szállásánál egy felvezetőből és 3 közemberből álló helységi várdát hátra hagyott volna, nem irtózik a szoba lévő tanuló Süket János, az örön álló közkatona Csobotfalvi Bakó Bertalan mellett elmenve eztet minden ok-adás nélkül a leg alacsonyabb szidalmazó szókkal illetni, ú.m. élheterlen, ehezett, varasbéka, kutya, taknyos, s.t.a. — Az örön álló katonának mindenkor szent kötelessége, ilyetén meg sértésnél, a sértő ellen fegyvert használni, mi csakugyan a Bakó Bertalan fiatal és tapasztalatlanságán — szerencsére — elmaradt; hanem ő a várdára szállítván, ez által Süket János letartóztatott, míglen Kovács fő hadnagy úr innnen késő délután szállására Somlyóra vissza érkezett, és neki a dolog a várdá által bé jelentetett, ki is őtet a fedhelyről, hova őtet a katonák, arra szükségtelen egyenes rendelésen kívül, de minden esetre érdeme szerént tették, azonnal elbocsátotta. — Hogy ez alkalommal Kovács Ignác fő hadnagy úr igazságos és a körülmények által mentesíthető ingerültségébe, a tanulóra kemény szavakat rakott, azt igaznak valja, ellenbe minden — a vád alatt lévő tetleges bántást, vagy kényszerítő bánás módott elesmeréséből voltaképpen ki zárván.

Ezen esemény így léte felett Kovács Ignác fő hadnagy úr, még e mellett a nép tanúságára hivatkozik, mely a merény, fattyú és büntelyes cselekedetet csodálva és annak lehető kedvetlen következéseit fájdalmas panaszok közt és könnyes szemmel beszélgetve, a nyilvános megfeddést halgatta. Felmentést óhajt tehát valamint a nevezett főhadnagy

úr, úgy ezen ezereid kormánya is azon fáradalomtól, melyel a panaszbá lévő többi, de csak költött és kikoholt hazugságokot (melyek azonbá mint a zárda és királyi oskolák igazgatójâ, mint a tekintetes nemes tisztség áltâl méltányolva lenni láttzanak) meg cáfolnia kellene.

Ily már is nyilvánított nézeteinél fogvâ a törvényhatóságoknak elvesztvén minden reményt arra, hogy a bűnös kihágások megfeddését sikeres eredménnyel követelhesse; ezen fáradsággal fel hagy, és itt őszintén ki mondja az ezereid, hogy mindenki, a kinek a deákság kihágásánál, fennebbi parancs, vagy önkötelessége izgatásából, rend, csend és vagyon, avagy személy bátorság fenn tartására iparos volt, és a szükség esetébe ezentúl is lesz, dicséretet és hálât érdemel.

Hogy tehát a jelen esetbe Kovács Ignác fő hadnagy úrrâ, minden önmegegyőződésen kívül, csupán egy arra felizgatott tanuló hazug feladásai nyomán követelt büntetés ki nem szolgáltatható, s hogy következőleg az ő — ilyen egyoldalúságon alapítani kívánt más állomásra lévő rendeltetése fensőbb helyen, — honnan az efféle függ, épen fel nem terjeszthető, ezt azon kecségető óhajtása mellett közli az ezereid kormánya a tekintetes nemes tisztséggel, miszerént ezentúlra, úgy mint ennek előtte, a köz jólét fentartására csak is az igazságtól vezetett barátságos kezekre találhasson, és ily módon a törvényhatóságok között születhető egyenetlenséget, mely a közboldogságnak valódi mirigye, — voltaképpen elmellőzve tudhassa.

Br. Schiernding
Ezeredes

Regimentul 1 de infanterie secuiască către onorata dregătorie a nobilului scaun Ciuc!

Am luat la cunoștință conținutul rescriptului primit de la nobila dregătorie în 7 a l.c. cu nr. 350. Înainte de a proceda la răspuns comandamentul regimentului, forțat de onoratul rescript nu poate să treacă sub tăcere și să nu-și arate nedumerirea față de nobila dregătorie, care se pare că nutrește idei ce sînt în flagrantă contradicție cu exercitarea prerogativelor privind menținerea liniștii și ordinii publice.

La data de 6 a l.c. sub nr. 18 E¹ v-am dat asigurarea din partea regimentului că nici armata mobilizată nici ceilalți militari din subordinea mea nu vor avea vreo înriurire dăunătoare asupra corporațiilor cetățenești sau asupra vreunei persoane. Dar prin aceasta n-am promis să nu ordon o imediată stăvilire a acelorâ care se străduiesc a tulbura buna ordine, indiferent de corporația aparținătoare și să nu mă străduiesc a-i îndrepta la calea cea justă pe cei ce comit excese. O astfel de promisiune ar constitui nu numai o uitare a îndatoririlor mele militare, ci totodată și o culpabilitate civilă. Așa s-ar putea considera în actualele împrejurări nearestarea unui tînăr studios care a comis o abatere. În loc ca el să fie pedepsit după merit de către învățătorii săi, i se ia dimpotrivă apărarea de către onorata nobilă dregătorie. Se vede că arestarea lui este considerată ca o lezare a acestei corporații, din moment ce se consideră imediat ca reală învinuirea plină de minciuni a tînărului care tulburase ordinea, fără a se audia partea adversă. Pe deasupra se revendică și pedepsirea [celui care a efectuat arestarea]. Trebuie să ne exprimăm sincer regretul față de sus-menționatul rescript și față de cele

două anexe ale sale. Din ele putem mai degrabă bănuî o încercare de a-i instiga pe cei ce tulbură ordinea, decît o strădanie de a-i frîna și de a-i dezavua.

Revin la esența chestiunii. Arestarea tinărului elev Süket János s-a ordonat pentru că a ofensat un soldat care era de gardă. În acest caz el se poate considera norocos că a fost tratat atît de blind. Soldații sînt furioși din cauză că, în dimineața de 5 a l.c., tinerii studioși au comis infracțiunea de batjocorire a emblemei cu vulturi de pe indicatorii de drum². Ei au intenționat să repete ofensa. Am investigat amănunțit cazul și i-am audiat pe cei în pricină. Arestarea lui Süket János s-a petrecut după ce, potrivit actului meu din 6 a l.c. sub nr. 18 E., domnul locotenent major Kovács Ignác s-a instalat cu jumătatea sa de companie la Miercurea Ciuc, lăsînd la Șumuleu numai un subofițer și trei soldați. Elevul în cauză, Süket János, nu a ezitat să-l insulte fără nici un motiv pe soldatul Csobotfalvi Bakó Bertalan care era sentinelă, cînd a trecut pe lingă el. Elevul i-a adresat cuvinte injurioase ca: nemernicule, burtă goală, broască rîioasă, ciine, mucosule etc. Soldatul care face sentinelă are totdeauna sînta îndatorire de a folosi arma împotriva ofensatorului la asemenea jignire. Datorită tinereții și lipsei de experiență a lui Bakó Bertalan, din fericire el n-a utilizat-o. În schimb a chemat postul de control și acesta l-a arestat pe Süket János. Abia cînd s-a înapoiat domnul locotenent major Kovács, tîrziu după-masă, la locul de cazare din Șumuleu, postul de control i-a relatat despre cele petrecute. El l-a eliberat imediat din carceră, unde soldații l-au închis pentru fapta sa, fără poruncă directă, care nici nu este necesară în asemenea cazuri. Domnul locotenent major Kovács Ignác recunoaște că l-a admonestat cu cuvinte tari pe elev cu acel prilej. El are însă circumstanțele atenuante în starea sa de iritare de atunci, care-l scuză. În schimb nu recunoaște deloc că elevul ar fi fost maltratat în detenție.

Domnul locotenent major Kovács Ignác recurge și la mărturia publicului pentru a demonstra că evenimentul s-a petrecut în felul menționat. Publicul a fost martor ocular al admonestării și s-a mirat de isprava nechibzuită și păcătoasă. El și-a exprimat părerea de rău cu ochii înlăcrimați față de eventualele repercusiuni nefavorabile. Atît locotenentul major, cît și comandantul acestui regiment doresc să fie scutiți de osteneala de a nega celelalte minciuni scornite. (Ele par a fi apreciate atît din partea directorului claustrului și al școlii regale, cît și din partea onoratei dregătorii.)

Datorită opiniei lor, autoritățile civile și-au infirmat dreptul de a revendica un rezultat favorabil în chestiunea pedepsirii infracțiunilor. Regimentul declară cu acest prilej că merită laude și recunoștință toți care s-au străduit cu prilejul infracțiunilor comise de elevi, să mențină ordinea, liniștea, securitatea averii și persoanei, fie datorită dispozițiilor primite, fie conduși de propria inițiativă. La caz de nevoie vor proceda la fel și în viitor.

În cazul de față nu se poate aplica domnului locotenent major Kovács Ignác pedeapsa cerută numai pe baza unor denunțuri mincinoase ale unui elev, care a fost instigat s-o facă fără să fie convins. Nu se poate înainta, după cum se dorește o prezentare unilaterală a cazului la locurile superioare competente. Comandamentul regimentului aduce la cunoștința onoratei nobile dregătorii acea speranță că de acum încolo, la fel ca și înainte va întîlni numai miini prietenești conduse de justete,

în acțiunea de asigurare a bunăstării publice. Astfel s-ar putea de fapt înlătura discordia ce s-a ivit între acele jurisdicții. Colaborarea ar putea deveni promotorul adevărat al concordiei.

Baron Schiernding colonel

Original. Arh. St. Miercurea Ciuc. Fond. Arh. scaunului Ciuc. Nr 377/1848.

¹ V. doc. 202.

² V. doc. 211.

263

Caransebeș, 11 aprilie 1848.

Generalmajor und Grenzbrigadier zu
Karansebesch Appel

An Ein Kaiser königliches hohes Banater Militair General Com-
mando Praesidium zu Temesvar.

Während der mit dem gehorsamsten Berichte von 2ten d.M. Nr. 27
gehorsamst anzuzeigen nicht verfehlten Anwesenheit des Gefertigten zu
Orsova, hielt derselbe es sich zur Pflicht, bei der bekannten täglichen
Zusammenströmung so vieler Passagiere aus allen Gegenden Europas
allda und der Untriebssucht und Teilnahme an den politischen Ereig-
nisse — im Geiste des hohen Praesidial Auftrages vom 23ten März I.J.
Nr. 52 von der allda herrschenden Haltung und Stimmung die persön-
liche Ueberzeugung auf geeignete Weise sich zu verschaffen.

Mit Freude kann der Gefertigte hierüber die Versicherung geben,
daß so — wie bisher — noch immer von der reichsten Handelsfamilie
bis zum ärmsten Schutzmanne, aus welcher Klasse die Populaze des
Ortes ausschließlich besteht, daß Festhalten am geliebten Kaiser und
Gesetz mit dem vollsten Vertrauen ungelockert besteht.

Als öffentliche Beurkundung dürfte der biedere Bürgersinn spre-
chen, womit selbe dem all da sich konzentrierten 1ten Feldbataillons
des Walach Banater (vielmehr eigenem Grenz Bezirks Regiments), am
9ten dieses, als am Tage vor ihrem Ausmarsche 26 Eimer Wein unend-
göttlich und als patriotische Gabe aus freiem Willen spendeten. Von
diesem edelen Geiste hingerießen, gab Handelsmann Lazar Popovici der
zu Gegenwart, als zwei Gemeine der ersten Hauptmann Petrovich Com-
pagnie sich freiwillig um den Ausmarsch bewarben, jedem ein Geschenk
von ein Stück Dukaten in Golde.

Bei an Tagelegung solcher Handlungen, kann Geist und Bürger-
treue nicht bezweifelt werden, der bis zur Stunde im Regiments viel-
mehr Brigadebezirke vollkommen dasteht.

Wovon einem hohen Militair General Commando Praesidium in die
angenehme Kenntniß zu setzen sich der Gefertigte verpflichtet sieht.

Karansebes am 11ten April 1848

Appel
Generalmajor

Original. Kriegsarchiv, Viena, St. K. Türkei VIII. Karton 32. Xerox:
15 522—15 523.

Cluj, 11 aprilie 1848.

Felséges Királyi Fő Kormány!

A népeknek és országoknak jelen időbeni zavart állásuk villányos terjedése a mi tudatlan és míveletlen népeinkre is hatással lőn, s ezekre nézve annyival veszélyesb következássel, mennyivel kevésbé bírják felfogni a kor józan igényeit, félmívelt ügyfeleik és rossz felfogású s többnyire bujtotgatásra hajlandó lelkészeik félszeg magyarázatokkal és alaptalan ámitásokkal a nép kedélyét felzavarják, s azzal a békét és közcsendet is, és nem kevésbé lehet tartani attól, hogy illy körülményekben a tudatlan és míveletlen nép féket veszttve — a személy és vagyon bátorság veszélyeztetésével erőszakos kitérésre vetemedend, minthogy pedig a mi homályos népeinket az erőszakos kitérés ellen leginkább a félelem tartóztatja vissza, a jelen állásnak józan magyarázata mellett nem tartjuk szükségfelettinek e módot is igénybe venni, s e tekintetből azokra, kik a személy és vagyon erőszakos megtámadásának merényletére vetemednének, rögtön törvény alkalmazását kérni, mit ámbár még eddig eset magát elő nem adta, azért vagyunk bátrak előre többek kívánatára kérni, nehogy az esetek meg kezdetvén, erőt vegyenek, és az intézkedést idő utánívá s feleslegessé tegyék, — mély tisztelettel lévén a Felséges Királyi Fő Kormányának alázatos szolgálái

Nemes Kolos megye tisztségéből Kolosvárt
Április 11kén 1848.

Matskási Pál főispán
Somlyó Mihály tiszteletbeli aljegyző

Mărite Guberniu regesc!

Răspîndirea fulgerătoare a tulburării prezente a popoarelor și statelor are influență și asupra populației noastre neștiutoare și inculte. Consecința poate fi cu atît mai periculoasă, cu cit se înțeleg mai puțin cerințele timpului. Starea de spirit a populației, iar odată cu ea și pacea și liniștea publică, sint tulburate de explicațiile stingace și amăgirile nejustificate ale preoților semiculti. În afara problemelor religioase, ei sint dominați de concepții periculoase și de cele mai multe ori înclină spre agitație. De aceea nu este deloc imposibil ca în asemenea împrejurări poporul neștiutor și incult să-și piardă busola și să se dedea la răzvrătiri violente, care pot periclita siguranța persoanei și averii. Ceea ce reține populația noastră încețoșată de la astfel de răzvrătiri violente este mai ales frica. Iată de ce nu considerăm de prisos a se explica lucid situația prezentă și a se lua în considerare modalitatea de a se cere decretarea statariului împotriva acelor care ar îndrăzni să atace în mod violent persoana și averea. E adevărat că pînă acum nu s-au ivit astfel de situații. Totuși ținînd cont de dorința mai multora îndrăznim să-l cerem pentru că dacă vor apărea astfel de cazuri ele s-ar putea extinde, iar măsurile ar deveni de prisos datorită întîrzierii lor. Rămînem cu adîncă cinste servii supuși ai măritului Guberniu regal.

În numele dregătoriei nobilei comitat Cluj.

Matskási Pál comite suprem
Somlyó Mihály vicenotar

Original. Ar. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 101/1848. Foto: 1 367—1 369.

Aiud, 11 aprilie 1848.

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Minő jelentést vettem légyen az östve későre — szolga bíró Bisztrai Jóseftől, Abrudfalván és Topánfalván tartott oláh gyűlésekre nézve, azt excellentiád az ide fogottakból bölcsen át látni méltóztat, — melyis ezennel tegnapi napról 157. El. szám alatt, fel indított jelentésem folytában oly kéréssel bátorkodom excellentiád eleibe terjeszteni, hogy mivel az érdekelt jelentés és annak záratékai szerént — mellyekközt az Abrudbányán kézbe került petitio is látható — az oláh gyűlések ügyvéd Butyán János és veresspataki görög egyesült lelkész Bálint Simon elnökletek alatt — békés szellemben láttatnak tartatni ugyan, mind azon által, mivel a tudatlan népnek öszve csoportozásából könnyen veszélyes következesek származhatnak — bárha e megye részéről illető kerületi fő bíró és al ispán a helyszínére ki vannak utasítva, mi szerint a népet igyekezzenek megnyugtatni, hogy sorsukon alkotmányos úton bizonyoson segítve leend, és e tekintetből az azon úton hozandó réájok nézve bizonyoson kedvező törvényes határozatott csendességbe várják el, — mind azon által nem tartanám feleslegesnek, ha excellentiád hasonló intézkezesek megtétele végett mind az egyesült, mind pediglen a nem egyesült püspökhöz rendelkezni, úgy továbbá ügyvéd Butyán János és lelkész Bálint Simon meg csendesítése iránt intézkeadni méltóztatna. Ez alkalommal bátorkodom excellentiádnak eztis meg írni: hogy Vidrai Jánk Ábrahám nevezetű ifjú — ki iránt excellentiád nékem folyó év Martius 30án 632. El.¹ szám alatt rendelkezni méltóztatott — a topánfalvi nép gyűlésbe jelen volt, ottan ugyan magát a szolga bírói jelentésből ki tettzőleg csendesen viselte, de mégis jönak látnám, ha ítélő mestere, mint jelenleg is cancellistát MarosVásárhelyre vissza hívná, és őtet valami hivatalos dologgal el foglalná.

Végtére jelenthetem excellentiádnak aztis: hogy a hozzám utasított és 660. El. számmal jegyzett rendeletben említett Moga Demeter is a többször említett topánfalvi gyűlésbe jelen volt, hanem mint ugyancsak e szolga bírói tudósításból² megtettzik, nem csak hogy föl nem lépet, de sőt a nép a csendes maga viseletre előtte is kötelezte magát³.

Továbbá alázatos tisztelettel maradtam nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Nagy Enyed Szent György hava 11én 1848.

B. Bánffy Miklós
fő ispán⁴

Preainălțimea voastră domnule conte guvernator regal,
domnul meu milostiv!

Aseară țirziu am primit raportul judelui cercual Bisztrai Jósef despre adunările românești ținute la Abrud și Cîmpeni, pe care excelența voastră să binevoiți înțelepțește a-l vedea între cele anexate aici. Îmi iau îndrăzneala să-l înaintez excelenței voastre ca pe o continuare a raportului meu trimis ieri sub numărul 157 El. După cum rezultă din raport și din anexele sale, precum și din petiția pe care am văzut-o pentru că mi-a căzut în mîini la Abrud, adunările românești s-au desfă-

șurat sub președinția avocatului Ioan Buteanu și a preotului unit din Roșia Montană, Simion Balint. Ele par a fi ținute într-adevăr în spirit pașnic. Totuși, adunările poporului neștiutor pot avea ușor urmări periculoase. Au fost trimiși de către comitat judele prim și vicecomitele respectivului cerc, pentru a se strădui la fața locului să liniștească poporul și să-l asigure că soarta sa va fi îmbunătățită pe cale constituțională. Avînd în vedere acest fapt să-l îndemne să aștepte în liniște hotărîrile legale, ce vor fi luate în ceea ce-l privește. Cu toate acestea, nu consider de prisos ca excelența voastră să binevoiască a da dispoziții și a ordona atît episcopului unit, cît și celui neunit să-i liniștească pe avocatul Ioan Buteanu și pe preotul Simion Balint. Cu această ocazie îndrăznesc a scrie excelenței voastre și faptul că tînărul din Vidra numit Avram Iancu, în privința căruia ați binevoit să-mi ordonați în 30 martie a acestui an sub nr. 632 El.¹, a fost prezent la adunarea populară de la Cîmpeni. După cum rezultă din raportul judeului cercual el s-a comportat liniștit. Totuși consider că ar fi bine dacă judecătorul lui l-ar rechema la Tirgu Mureș, întrucît e și în prezent cancelist, și l-ar ține ocupat cu ceva treburi oficiale.

În sfîrșit, pot să raportez excelenței voastre și faptul că la adunarea de la Cîmpeni, de mai multe ori amintită, a fost prezent și Dumitru Moga, pomenit și în ordinul ce mi-a fost înaintat cu nr. 660. După cum reiese din înștiințarea judeului cercual² nu numai că nu a pășit împotriva, ci a obligat poporul prin prezența sa la o comportare liniștită³.

Rămîn în continuare cu supusă cinstire sluga plecată a preainălțimii voastre

Aiud, 11 aprilie 1848

B. Bánffy Miklós comite suprem⁴

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 802/1848. Foto: 126—127.

¹ V. doc. 121.

² V. doc. 196, 204 și 205.

³ Pentru măsurile luate de Guberniu în urma acestui raport, v. doc. 2 și 3 din vol. II.

⁴ Cf. doc. 195, nota nr. 2.

266

Brașov, 11 aprilie 1848.

Euer Excellenz

Hochgeborner Herr Graf u. königl. Landes Gouverneur

Gnädigst hochgebiethendster Herr!

In meinen bisherigen gehorsamsten Berichten habe ich Eure Excellenz stets die Versicherung gegeben, daß unter der hiesigen Bevölkerung keine Unruhe zu befürchten sey. Heute sehe ich mich in der traurigen Notwendigkeit solches zu widerrufen. Denn gestern Abend wurde mir die Anzeige gemacht, daß ein Teil der Walachen darauf dringen wolle, daß die Hälfte der Centuriats Comunitaet mit walachischen Bürgern besetzt werden solle, und daß sie noch mehrere andere Forderungen stellen wollten.

Um einem möglichen Aufstande vorzubeugen ermangelte ich nicht heute mehrere der verständigern walachischen und griechischen Bürger, welche auf das gemeine Volk einen großen Einfluss haben, bei mir zu versammeln, und denselben nach Vorausschickung des Gehörten auseinander zu setzen daß dieses Verlangen gesetzwidrig und nachdem die sächsische Nation der walachischen solche Concessionen gemacht, daß letztere nun in jeder Hinsicht mit der Ersten vollkommen gleich seyn werde unbillig sey, und forderte die Anwesenden auf, dahin zu wirken, daß ihre Nations Verwandten um so mehr von dem fernern Verlangen abstehen sollten, als der Magistrat, wenn Szekerian so wie auch andere hiesige walachische Juristen, welche sich dazu qualificiert, das Gesuch zur Praxis bey dem Magistrat zugelassen zu werden, stellen sollten, dieselben ohne weiters dazu zugelassen werden würden, und der Magistrat des Willens sey bey Verhandlung des Manifestes der sächsischen Nations Universitaet hinsichtlich der, der walachischen Nation erteilten Concessionen bey dem Herrn Nations Comes die Bitte zu stellen, zu erlauben, daß die in der Communitaet durch den Tod erledigte in der Regel erst bey Gelegenheit der nächsten Wahl zu den ambulatorischen Bedienstungen zu besetzende Stellen, mittelst einer zu veranstaltenden Wahl aus der Mitte der walachischen Bürger ersetzt werden könnten.

Ich mußte aber zu meinem nicht geringen Erstaunen hören, daß die Walachen (eigentlich nur ein Teil derselben) verlangten, es sollten diese Concessionen und zwar dergestalten jetzt gleich ins Leben gebracht werden, daß 2 oder 3 von ihrer Nation in den Magistrat, und nach Auflösung der jetzigen Centuriats Comunitaet bey der zu vollziehenden neuen Wahl zur Hälfte aus der walachischen Nation genommen werden sollten. Welches Verlangen ich als der sächsischen Verfassung zuwiderlaufend erklärt und sie mit dem Bemerken auf meine frühere Weisung zurückwies, daß einerseits keine Stelle in der Mitte des Magistrats leer, andererseits aber auch von ihrer Nation noch Niemand sich durch die Praxis bei dem Magistrate darzu qualifiziert habe, worauf Advokat Bran sich nicht entblödete zu sagen: nun, so sollte man ihn und den Szekerian (einen gewesenen Tabular Cancellisten) zu supernumerairen Senatoren machen, sie wollten sich dann schon den Geschäftsgang bekannt machen; und man möchte bestimmen welche Zahl von Comunitaets Mitgliederstellen ihrer Nation bestimmt werden solle; worauf ich wieder entgegen mußte, daß der Magistrat keine Honorair oder Supranumerair Senatoren ernennen könne, und in der sächsischen Nation keine Proportion der Nationen und Religionen bestehe, und sie meiner frühern Weisung nach ihre Glaubens Genossen belehren möchten, da sie ja jetzt mit den sächsischen Bürgern vollkommen gleichgestellt seien sie sollten den Erfolg hievon ruhig abwarten, und wenn solchen nicht nachgegeben werde, klagen.

Advokat Bran erklärte hierauf: nun so wollten sie ihr Verlangen mit einer Deputation dem Magistrate vortragen. Dieses wird, wenn gleich die anwesenden walachischen Bürger von mir selbst mit Hindeutung darauf, daß da die sächsische Nation der Walachischen alles, was sie geben können, concedieret, wenn eine Unruhe entstehen sollte, nur den Walachen zugeschrieben werden müßte, dringend ersucht werden, ja mit ihrer Deputation kein Aufsehen welches einen Tumult herbeyführen könnte, zu erregen, indem ein solcher für die ganze Stadt traurige Folgen herbeyführen könnte. So eben (es ist halb 8 Abends) wird mir angezeigt daß sich bey 600 Walachen, worunter auch viele Siebendörfer

auf hiesigen Platz versammeln, und die Resolution auf die von der Deputation vorzuliegende Petition abwarten werde. Ja, daß in einer soeben abgehaltenen Versammlung der Walachen ein walachischer Aufruf vorgekommen sey.

So drohend diese Vorkehrung zu seyn scheint, so lebe ich doch, da der größere Theil der walachischen Bevölkerung sich mit den erhaltenen Concessionen beruhiget und den Erfolg abwarten will, und das ganze mehr nur eine Demonstration des Advokaten Bran, eine für sich und den Szekerian, welcher eigentlich in den Siebendörfern geboren ist, Senators Stellen hiedurch zu erzwingen glaubt, der Hoffnung daß auch der morgige Tag ohne Störung der öffentlichen Ruhe zu Ende gehen werde. Wozu bereits die nöthigen Vorkehrungen getroffen worden sind.

Genehmigen Euer Excellenz die Versicherung, daß ich in tiefster Ehrfurcht und mit vollkommenster Hochachtung zu ersterben die Ehre habe, Euer Excellenz unterthänigster Diener

Kronstadt am 11. April 1848.

Joh. von Albrischsfeld m.p.
Oberrichter¹

Original. Arh. St. Budapesta, Fond. G. Pr., nr. 827/1848. Foto: 156—158. *Concept.* Arh. St. Braşov. Fond. Actele revoluţiei 1848/1849 [acte scoase], nr. 118. Foto: 11 238—11 239.

¹ Cf. doc. 180 și 265. V. și *Siebenbürger Wochenblatt* nr. 31 din 1848.

267

Zalău, 11 aprilie 1848.

Nagyméltóságú Gróf Fő Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Folyó évi 562 elnöki szám alatt¹ hozzám bocsátott intézménye következtébe alázatosan jelentem nagyméltóságodnak:

Hogy a közcsendesség itten mind e mai napig meg nem háborított; mind a mellett nem lehet tagadni, hogy az ezer alakba szárnyalló hírek e város lakossai nagy részét aggodalomba tartják; nem lehet tagadni, hogy a vásárok alkalmával s egyébbkor is itten megjelenő oláh-ság a szokottnál vidorabb, s egy átalyába meg ösmerhető rajta, hogy az újj eseményekhez vérmes reményeket táplál kebelébe.

Mely alázatos jelentésem mellett méjj tisztelettel öröklök nagy méltóságodnak alázatos szolgálja

Zilahon 11a Aprilis 1848.

Éltető Péter
zilahi főbíró

Preainăltimea voastră domnule conte guvernator,
preastimatule domn!

Ca urmare a ordinului prezidial nr. 562, anul curent¹, care mi-a fost adresat, raportez cu supunere înălțimii voastre că aici pînă în ziua de astăzi liniștea publică nu a fost tulburată. Cu toate acestea, nu se

pot neglija zvonurile care circulă într-o mie de forme. Ele țin în neliniște cea mai mare parte a locuitorilor orașului. La fel nu se poate nega că românii, prezenți ca și altădată cu prilejul tirgurilor, sînt mai veseli decît de obicei. În general se poate observa pe fețele lor că noile evenimente îi fac să nutrească în suflete mari speranțe.

Pe lîngă supusul meu raport, rămîn în veci plecata slugă a preainălțîmii voastre.

Éltető Péter
prim-jude al Zalăului

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 803/1848. Foto: 2 573—2 574.

¹ V. doc. 45.

268

Șimleul Silvaniei, 11 aprilie 1848.

Felséges Királyi Fő Kormány Szék!

Kéntenlitve érzem magamat a felséges Királyi Fő Kormány Széknek tavai 14800 szám alatti rendelete következtében alázatosan jeleníteni, miszerént a mostani országos zavarokban, ezen szilágysomlyói bé-sorozó bizottmányhoz a közelebről fel terjesztett alázatos jelentésem olta nem hogy ifjakat hoztak volna bé-sorozás alá, sőt egynéhányan kik azon időben jelen valának, azok is mind haza takarodtak; s a mint a környülmények látszanak, remény nem is lehet, hogy mostanában itten újonc állítás lehessen: a bizottmány tagjai mind a katonai, mind a polgári részről munkátlanul kéntelenek vesztegelni.

Ugyan azért mély tisztelettel könyörgök a felséges Királyi Fő Kormány Szék előtt, méltóztasson rendelkezni, mitévő legyek; a bizottmány eddigi munkálkodása jegyzőkönyvét így hijánosan és bévégezetlenül az illető helyekre beadjam é? vagy továbbra talán ki állítandó újoncok után, bé végzésig várakozzam? Az utolsó esetben míg kedvezőbb fordulatott nyernek a mostani viszonyok, bé-sorozási helyemről lakomban haza mehetni meg engedni s az héti tudósításoktól mint most szükségtelenektől kegyelmesen felmenteni méltóztasson. Mély tisztelettel lévén a felséges Királyi Fő Kormány Széknek alázatos szolgálja

Szilágý Somlyón április 11kén 1848

Gentsi Ignác bé-sorozó
bizottmányi elnök¹

Mărite Guberniu regal!

Ca urmare a ordinului măritului Guberniu regal cu numărul 14 800 din anul trecut mă simt obligat să vă înștiințez cu supunere că în actualele împrejurări tulburi care au cuprins țara, am înaintat recent umilul meu raport comisiei de recrutare din Șimleul Silvaniei. Din el rezultă nu numai că nu a recrutat tineri, dar chiar și cei cîțiva care în acest timp au răspuns chemării și s-au prezentat, s-au dus cu toții acasă. După

cum evoluează împrejurările, nu poate fi nici măcar speranță că s-ar putea acum obține aici recruți. Membrii comisiei de recrutare, fie ei militari, fie din partea civilă, sînt siliți să-și piardă timpul fără lucru.

Tocmai de aceea, mă rog în fața măritului regesc Guberniu cu adînc respect să se îndure a dispune ce să fac: să înaintez oare procesul verbal al activității de pînă acum a comisiei la locurile convenite așa cum este cu lipsuri și neterminat, sau să aștept pînă la sfîrșit după ce se vor încorpora eventual alți recruți? În acest ultim caz, pînă cînd împrejurările de acum vor lua o întorsătură mai favorabilă, să vă îndurați preamiliostiv a permite să părăsesc temporar locul de recrutare și să mă reîntorc acasă; de asemenea, să mă scutiți de rapoartele săptămînale pînă atunci cînd vor deveni utile.

Rămîn cu adîncă stimă plecată slugă a măritului Guberniu regal.
Șimleul Silvaniei, 11 aprilie 1848

Gentsi Ignác
președintele comisiei de
recrutare¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 172/1848. Foto: 16 082.

¹ Răspunsul Guberniului din 28 aprilie 1848. *Concept.* Ibidem. Foto: 16 083—16 084.

269

Viena, 11 aprilie 1848.

Bécs, április 11kén 1848.

Tisztelt Barátom!

Micsoda fordulatot vettek Erdélyre nézve a posoni dolgok, azt eddig elé a hozzátok bizonyosan már el-jutott törvénycikkekből megtudtad. Nékem ezek után téendőmre nézve kétségem nem lehetett. Mit fog Erdély a Partium ily módoni el-szakasztása s az átállános unió iránt *törvényes úton* végezni — azt nem tudhatom, de akármi történék, — ennek kötelességem magamat alája vetni; addig mindazonáltal, a meddig hazámnak cancellárja vagyok, annak függetlenségét nevem firmája alatt nem kockáztathatom, ha csak törvényeinek fenn-tartására le-tett eskümhez hűtlen lenni nem akarok. Ő felsége a magyar törvénybe határozottan ki-mondta az uniót — egy kormány alatt. Én — udvari cancellárja fel léphetek é ez ellen a siker reménységével, s más részről el-mellőzhetem é ezt törvényszabta kötelességem el-árulása nélkül? Nem tehettem tehát egyebet, hogy sem resignatiomat bé-adjam — és ezt a tegnapi napon, miután ő felsége resolútiója törvényé vált, meg is tettem¹.

Nem tagadhatom — vérző szívvel tettem. Minden en-hittség nélkül mondhatom, biztos reménnyel valék, hogy egyesült erővel, békés úton hazánk szebb s boldogabb jövendőjének alapját megvethettyük, mert ritkán mutatkoztak a körülmények Erdélyre nézve oly kedvezőknek; egy ily reményről le-mondani — nem kis áldozat, kivált midőn oly borús láthatár nyílik meg előttem, mint a mostani. De az is aggaszt,

hogy le-lépésem éppen ezen pillanatban az eddigi complicatiók meg-ol-dására keveset fog használni, sőt ezeket pillanatnyilag leg-alább — még talán nevelheti! De ítéletedre bízom — tehettem-é egyebet, mint be-csületes honfi s hivatalos?

Tudom, fognak elegen találkozni, kik örömmel véendik le-mondá-som hírét s különféleképpen lészen ez bé-burkolva, de ha ennél nagyobb keserűséget nem szánt reám a gondviselés — hála légyen végzéseinek. Arról mindazonáltal bizonyosok lehetnének, hogy hírlapi cikkek, utcai demonstratiók és mérges beszédek, valamint régebben sem bírtak sem-mire, úgy most is kevés hatással voltak el-határozásomra. A mik erre még bé-folyhattak — az ha az isten csendesebb időkbm barátságos ta-lálkozásunkat engedi —, az előttd, mint tisztelt, nagyra becsült barátom előtt — maga idejében titok nem léend.

Resignatióm el-fogadásában alkalmasint egy néhány nap belé telik — bár-mily hízelkedő légyen reám nézve a meg-tartóztatásom iránti szándék — erre *semi esetben* sem hajolhatok. Addig mindazonáltal a cancellária dolgait folytatni kötelességemnek ismérem — leginkább ha-zám irányában, — mert nem gondolnám, hogy akár ki akár melyik párt-hoz tartozzék, meg-elégedését találhatná abba, hogy a cancellária min-den további provisio nélkül hagyattassék.

Te pedig tisztelt barátom, — ki irántam mindig annyi egyenes szívűséggel, annyi valódi barátsággal s színlést nem ismerő bizodalom-la viseltettél, fogadd ezekért leg-hálásabb, leg-szívesebb kéz-szorítá-somat, s hidd el, hogy azok közül, kik leg-közelebb állnak hozzád, sem számíthatsz őszintébb barátira, minden körülményekbe s minden viszony-nyok között,

mint igaz barátodra
J.

Viena, 11 aprilie 1848

Stimatul meu prieten!

Ce întorsătură au luat lucrurile de la Bratislava cu privire la Transilvania, o știi dinainte, din legile care cu siguranță au ajuns deja și la voi. După acestea, pentru mine nu mai încapă nici o îndoială în ceea ce privește datoria mea. Ce va face Transilvania după desprinderea într-un asemenea mod a Partium-ului și după realizarea pe calea legiuită a uniunii generale nu pot ști, dar orice s-ar întâmpla trebuie să mă supun acestei îndatoriri. Atîta timp cît sînt în ciuda tuturor acestora, cancelarul țării mele, nu pot să risc, sub firma numelui meu, independența țării mele, dacă nu vreau să devin necredincios jurămîntului depus, că-i voi menține legile sale. Prin legea maghiară maiestatea sa a hotărît uniunea sub un singur guvern. Pot oare pași eu, cancelarul său aulic, împotriva acesteia cu speranțe de succes, iar pe de altă parte pot oare să o neglijez fără a-mi trăda îndatorirea prevăzută de lege? Nu am putut face deci nimic altceva decît să-mi prezint demisia. Aceasta am și făcut-o ieri, după ce rezoluția maiestății sale a devenit lege¹.

Nu neg, am făcut-o cu inima însîngerată. Pot s-o spun fără nici un fel de automulțumire. Am avut speranța că înindu-ne puterile vom putea pune bazele unui viitor mai frumos și mai fericit patriei noastre pe cale pașnică, deoarece rar s-au arătat împrejurările atît de favorabile pentru Transilvania. A renunța la o asemenea speranță nu este un

sacrificiu mic, mai ales atunci cînd în fața mea se deschide un orizont atît de încetoșat ca cel de acum. Îngrijorător este și faptul că demisia mea tocmai în acest moment va contribui puțin la rezolvarea complicațiilor de pînă acum. Mai mult, pentru moment cel puțin poate le va și amplifica. Am încă încredere în judecata ta: puteam eu oare face altceva ca funcționar și patriot cinstit?

Știu că se vor găsi destui care vor primi cu bucurie știrea demisiei mele. Ea va fi prezentată în diferite feluri. Dar dacă soarta nu-mi va destina o amărăciune mai mare decît aceasta, sînt recunoscător hotărîrii sale. Cu toate acestea, poți fi sigur de faptul că articolele de ziar, demonstrațiile de stradă și cuvîntările înveninate nu au avut nici în trecut și nu au nici acum vreo influență asupra hotărîrii mele. Ceea ce a putut s-o influențeze, nu va fi pentru tine, ca stimat și mult apreciat prieten, un secret la timpul său dacă Dumnezeu va îngădui să reluăm întîlnirile noastre prietenești în timpuri mai liniștite.

După toate probabilitățile primirea demisiei mele va avea loc în decurs de cîteva zile. Oricît de măgulitoare ar fi intenția menținerii mele, în nici un caz nu mă pot supune. Totuși, pînă atunci țin de datoria mea să continui a lucra la cancelarie cel puțin în ceea ce privește patria mea. Nu cred că aş putea găsi vreo mulțumire dacă aş lăsa cancelaria fără nici un fel de aprovizionare pentru viitor, indiferent de partidul căruia i-ar aparține cineva.

Iar tu, stimatul meu prieten, care te-ai purtat întotdeauna față de mine cu atîta dreaptă pornire de inimă, cu atîta prietenie adevărată, cu atîta neprefăcută încredere, primește pentru toate acestea strîngerea mea de mîna cea mai recunoscătoare și cea mai inimoasă. Crede-mă că dintre aceia care stau foarte aproape în jurul tău, nu-l poți considera pe nici unul ca prieten mai sincer. În orice împrejurări și în orice relații îți voi da mîna ca un prieten adevărat.

J.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Teleki din Luna de Jos. Misive. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 61—62.

¹ V. doc. 242 și 243.

Brașov, 11 aprilie 1848.

Löblicher Magistrat

Vermöge verehrter Zuschrift Sr. Hochwohlgeboren unseres Herrn Oberrichters Johann von Albrichsfeld ist mir in Folge Auftrags Sr. Excellenz P.T. Herrn Landesgouverneurs de dato 4 März ad Nrum 668 bedeutet worden: „daß ich in so lange bis das von Allerhöchst Sr. Majestät für dieses Großfürstenthum vorzuschreibende neue Pressgesetz ins Leben treten wird, alle Zeitungsartikel, so wie solches bis her im Gebrauche gewesen, dem betreffenden Herrn Censor vorlegen, und überhaupt nichts drucken solle, was nicht vorher der Revision vorgelegt gewesen“.

Diese Maßregel beabsichtigt die wenn auch von den Herrn Censoren noch so gelinde zu handhabende Wiedereinführung der Censur, welche mittels der durch die allgemeine Wiener Zeitung öffentlich kundgemachte Hofverordnung vom 15 März d.J. von Sr. Majestät dem Kaiser¹ in allen Provinzen des Kaiserstaates *definitiv* aufgehoben worden ist. Dem zur Folge sind nicht nur in Wien sondern in allen Städten der Monarchie sämtliche Journale *censurfrei* erschienen, sondern auch apologetische Aufsätze auf die Pressfreiheit und satyrische Gedichte auf das Verscheiden der Censur in Menge abgedruckt worden, welche allenthalben mit dankbarem Jubel gegen S^e. Majestät von dem Publikum aufgenommen wurden.

So gerne ich mich sonst als treuer Bürger dieser k. freien Stadt den magistratischen Anordnungen und als Staatsbürger den Hohen Befehlen der Landesregierung unterziehe, so glaube ich doch, daß mich im gegenwärtigen sehr kritischen Falle höhere und das öffentliche Wohl ebenso wie die öffentliche Ruhe bedrohende Rücksichten bestimmen müssen, dieser hohen Verordnung nicht blindlings Folge leisten zu sollen, bevor ich nicht meine gegründeten Bedenken dem löbl. Magistrat zur höhern Einbegleitung und Begutachtung ehrfurchtsvoll unterbreitet habe.

Es ist dem löbl. Magistrat nicht unbekannt, daß schon die vor 10 oder 12 Tagen mir durch Se. Hochwürden den Herrn Abten und H. Rath Anton v. Kovács mitgetheilte hohe Verordnung wegen Beschränkung der Preße ein allgemeines Mißbehagen und Äußerung der größten Unzufriedenheit in allen gebildeteren Schichten der hiesigen Bevölkerung hervorgebracht hat, welche nur durch das weise Verfahren des löbl. Magistrats und die allsogleich bekannt gewordene Zurücklegung dieser Verordnung von Seiten des einsichtsvollen und die Umstände berücksichtigenden Herrn Abtes, und durch meine und meiner Freunde Betheuerungen, daß vorderhand keine Censur eingeführt werden solle, beschwichtigt wurden.

Würde dieses nicht geschehen sein, so wäre vielleicht noch in selber Nacht die Person des Herrn Abten als Censor den größten Insulten oder doch wenigstens die Fenster seiner Wohnung der Zerstörung ausgesetzt gewesen. Indes solches Attentat, wenn es auch nur aus bübischem Muthwillen geschehen wäre, hätte bei der gegenwärtigen über ganz Europa ausgebreiteten Gerechtigkeit der Gemüther leicht in einen Tumult ausarten und bei der großen Mischung unserer Bevölkerung, die größtentheils aus ganz rohen Proletariern aller hierländigen Nationen, zu einem communistischen Vernichtungskrieg gegen Besitz und Eigenthum anwachsen können. Es ist ein altes Sprichwort, daß man sich dem Pulverfass nicht mit brennendem Span nähern soll; und so ist es auch hier jedes ehrlichen Bürgers heiligste Pflicht jeden Anlaß zur Unruhe und Unzufriedenheit schon im Keime zu ersticken, so lange dies noch möglich ist.

Die Eingangs erwähnte h. Gubernialsverordnung versetzt uns und insbesondere mich in dieselbe bedrohliche Lage wie früher. Wenn ich die Zuschrift des P.T. Herrn Oberrichters zu meiner und meines Eigenthums Sicherheit veröffentliche, so ist zu befürchten, daß sich das Ungewitter der Unzufriedenheit auch über seinem rechtlichen Hause und anderer hier anwesenden hohen Bediensteten entlade, und daß Se. Excellenz alle Popularität im Lande verliert. Unterlasse ich dieses, und wird die Censur wie früher, wenn auch nur dem Namen nach, aus-

geübt, so ist der Herr Abt und ich der Beschimpfung und Verfolgung Preis gegeben, denn in der ganzen Stadt geht es bereits von Mund zu Mund, da die durch des Kaisers Wort frei gemachte Presse durch die h. Landesstelle wieder gesperrt sei. Das geringste dabei wäre, dass man mir allenfalls meine Pressen zertrümmert, und ich mit meiner zahlreichen Familie dem öffentlichen Mitleid preisgegeben werde. Gebe ich aber gar keine Zeitung heraus, so sind wahrscheinlich die üblen Folgen noch größer, weil sie sich auf einen noch größeren Umfang ausdehnen. Ich würde übrigens bei Wiederausübung der Censur sogar dazu aus Mangel an helfenden Händen gezwungen sein, da mir keine Setzer mehr bleiben werden, sondern dorthin wandern würden wo die Presse frei ist. In dieser Beziehung hat das typographische Personal ein ganz besonderes Ehrgefühl, und ein Jeder, der nur ein wenig hinter den Setzkästen herumgekommen ist, wird dies wissen.

In Berücksichtigung dieser äusserst kritischen Verhältnisse hat der Herr Abt auf die Ausübung seines Censorennamtes einstweilen Verzicht geleistet und mich unter meine eigene Verantwortung gestellt, der Herr Oberrichter aus gleichen Gründen aber mich keinem besonderen Zwange unterworfen, damit ich nicht zum Lügner werden und den mich fragenden Tausenden ohne zu erröthen sagen kann: daß sie sich wegen Aufhebung der Pressfreiheit beruhigen mögen, *da dieselbe noch fortan, jedoch unter meiner Verantwortlichkeit bestehe*. Ich habe demnach die Pflicht auf mich genommen, und drucke im Einverständnis der Behörde einstweilen ohne Censur, bis über diese meine ergebenste Auseinandersetzung wegen zu befürchtenden ernsthaften Unruhen bei plötzlicher Einstellung der von Sr. Majestät für alle Provinzen ausgesprochenen Pressfreiheit höhere Entscheidung oder anderweitige mit der allerhöchsten Erklärung vom 15. März im Einklang stehende die öffentliche Ruhe nicht gefährdeten Maßregeln, denen ich mich pflichtschuldigt unterwerfen werde, erfolgt sein werden. Eine gesperrte Presse nicht frei zu machen ist minder gefährlich, *als eine bereits frei gewesene* zu sperren, die daraus resultirenden Nachtheile und Gefahren sind in einem Aufsatze des *Satelliten* Nr. 27 ersichtlich.

Ich bitte demnach der löbliche Magistrat geruhe diese meine in bester Absicht gemachte Darlegung der hohen Landesstelle gutächtlich eingebleiten zu wollen. In der schuldigsten Ehrfurcht geharre ich Einer löblichen Magistrats ergebenster Diener

Kronstadt, 11 April 1848

Johann Gött
Buchdrucker²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond G. Pr., nr. 1 133/1848. Foto: 484—488.

¹ V. doc. 114, nota nr. 1.

² Prin adresa din 22 aprilie, J. Albrichsfeld înaintează guvernatorului plîngerea tipografului Gött. Ibidem. Foto: 489.

271

Satu Mare, 11 aprilie 1848.

Tekintetes Alispán Úr! Nagy Zsadány helysége¹ úrbért rendbeszedő pere, valamint erányosító pöre is törvényesen lefolyván, s az úrbéri pör a Királyi Helytartó Tanács által is teljesen helyben hagyatván, a folyó

évi január hónap 7k s 8k napjain a köz birtokosi illetőségek, mint azt tekintetes alispán úr, ki akkor és ott elnökileg munkálódott ön maga tudja, kiadattak, s kinek kinek birtokába bocsáttattak; meg történvén ugyan akkor, s ugyancsak a tekintetes alispán úr által az adózói illetőségnek is általános át adattatása, minek is egyenkénti az úrbéres adózók közt leendő kimutatása az úri székre bízott; az így megbízott úri szék ugyan csak e folyó évi március hónap 17k s 18k napjain a tisztí ügyész jelenlétében a specifikus kimutatást meg is tette, s megbízatásában teljesen el is járt, s bár akkor az adózók földjeik el fogadására mindnyájan ki nem mentek is, s ez által nemű nem tetszéseket kimutatták legyen is, a közbirtokosság mindazon által annyival inkább hitte, s reménylte, sőt meg várta saját földjeinek nyugodalmas bírhatását, mert egyfelől a törvény mindenkire kötelező erővel bírónak tudta lenni, de más felől azon ön tudat is, hogy a köz birtokosság jobbágyainak nem csak törvényes és a Helytartó Tanács által kiszabott illetőségét meg adta, de valóssággal azon felül is adott azon kegyelettel viseltetvén jobbágyai s illetőleg a nép nevelés iránt, hogy tanítójuknak egy fél telki egyes állományt ki szakítottatott, s kiadott, — öröme elhiszi ezen folyamodó nagyzsadányi közbirtokosság, hogy a zsadányi nép maga oktából soha fel nem lázadt volna, hiszi ezt a közbirtokosság onnan is, mert bár semmi kényyszerítő módokhoz nem nyúlt, robotját a nép egész a folyó április hónap 7k napjáig úgy ahogy teljesítette, ezentúl azomban bujtogatóktól fellázasztatva e folyó hónap 9k napján a birtokosok tagjait feldúlni elkezdettek, s azt még most is folytatják, s folytatni fogják mindaddig, míg célszerű, s mindenesetre példás rendszabások által meg nem zaboláztatnak a lázadók és bujtogatók, mire is hogy rögtön igen nagy szükség van, a személyes bátorság tekintetéből is, azon környülmény is, mit ezennel bepanaszolunk, bizonyítja, hogy a lázadás kezdetével mindjárt az őket a merényletről le beszélni akaró Gyarmati Mihály urasági gazdát meg kínozták, meg kötözték, bíró házához hurcolták, meggyilkolással fenyegették, és később talán saját lelki-ismeretétől üldöztetve szabadon bocsátották.

Tehtetes alispán úr! A fent írtak szerint mi a Nagy Zsadányban történeteket a dolgot nem keserítve, de igazán elmondtuk, s azokhoz képest ezennel felkérjük tekintetes alispán urat, mint Szatmár megyének felelős elnökét, hogy e rosszat, mely az egészre nézve nem csak elragadhat, de bizonyosan el is fog ragadni, s a mellynek a rendszerető öszves lakóság lehet csak áldozatja, mentől hamarébb megfojtani minden hatalmában álló módokkal siessen. Kik egyébiránt teljes tisztelettel maradtunk Szatmárt április hónap 11-én 1848. Tehtetes alispán úrnak alázatos szolgálái

Buday Ignác

Günther János

mint a püspöki zsadányi birtok meg bízott ügyvédje

Forgács János

mint gróf id. Karacsay Sándor úr ö nagysága
nagyzsadányi gazdálkodó tisztje

Onorate domnule vicecomite!

Procesul pentru reglementarea urbarială a localităţii Sătmărel¹ ca și cel pentru segregare a decurs în mod legal. Procesul urbarial a fost aprobat de către Consiliul locotenențial regesc în zilele de 7 și 8 ianuarie anul curent. După cum știe onoratul domn vicecomite, care a lucrat

atunci acolo ca președinte, fiecare și-a primit părțile cuvenite din proprietatea comună și a fost introdus în proprietatea sa. Atunci a avut loc de asemenea, și predarea generală a părților supuse dărilor tot prin intermediul onoratului domn vicecomite. Precizarea viitoare pe persoane, a contribuabililor urbariali a fost încredințată scaunului domnesc. Scaunul domnesc și-a îndeplinit într-adevăr sarcina primită.

În zilele de 17 și 18 martie anul curent el a predat tabelul specific în prezența avocatului oficial. E adevărat că atunci nu toți contribuabilii au ieșit pentru ocuparea pământurilor lor și prin aceasta și-au manifestat o oarecare nemulțumire. Cu toate acestea, composesoratul a crezut și a sperat, mai mult chiar, a așteptat să stăpânească în liniște pământurile sale. Aceasta cu atât mai mult, cu cât legea are putere obligatorie asupra fiecăruia. Pe de altă parte, composesoratul a fost convins că a dat iobagilor săi nu numai ceea ce se cuvenea prin lege și ce a fost stabilit de către Consiliul locotenențial. A dat cu certitudine mai mult decît atît. Față de iobagi și îndeosebi față de problema educării a dovedit îndurare, acceptînd să se taie și să se dea învățătorului o jumătate de sesie cu tot ceea ce ține de ea. Composesoratul din Sătmărel care înaintează această cerere a crezut că poporul va aprecia din propriu imbold o astfel de concesie și că nu se va răzvrăti niciodată. Composesoratul și-a format o atare convingere și din faptul că poporul a prestat robota pînă în ziua de 7 aprilie curgător fără a fi forțat în vreun fel. Dar de atunci s-a răzvrătit datorită unor ațîțatori și începînd din ziua de 9 a acestei luni îi tulbură pe proprietari. Răzvrățitorii și agitatorii continuă și acum acțiunile lor, pînă atunci, pînă cînd nu vor fi înfrînați prin luarea unor măsuri privind restabilirea ordinii. În orice caz urgența și marea necesitate a luării unor măsuri exemplare privind siguranța persoanei este dovedită și de împrejurarea, de care ne plîngem cu această ocazie și anume că imediat la începutul răzvrătirii angajatul domnesc Gyarmati Mihály a fost schingiuit, fiindcă a vrut să-i facă să renunțe la îndrăzneala lor. El a fost legat și tîrît la casa judeului unde l-au amenințat cu moartea. Mai tîrziu, l-au lăsat liber, poate și datorită propriei lor conștiințe, dar l-au urmărit.

Onorate domnule vicecomite! Vă rugăm în calitatea dumneavoastră de președinte responsabil al comitatului Satu Mare, ca potrivit celor înțiplate în Sătmărel, pe care le-am descris mai sus fără a înnegri starea lucrului ci spunînd numai adevărul, să acționați grabnic cu toate mijloacele ce vă stau în putere pentru a înceta acest rău cît mai repede posibil. Aceasta pentru că poate fi un exemplu care îi va contagia cu siguranță și pe alții. Întreaga populație iubitoare de ordine îi poate cădea victimă.

Altminteri am rămas cu deplină cinstire slugile supuse ale onoratului domn vicecomite

Satu Mare, în 11 aprilie 1848

Buday Ignác
Günther János
avocat angajat al moșiei
episcopale din Sătmărel

Forgács János
administratorul înălțimii sale
contelui Karacsay Sándor senior
din Sătmărel

¹ Cf. doc. 194 și 302.

272

Blaj, [înainte de 12 aprilie 1848]¹.

Români! Acesta vă fie cugetul, fapta și vorba care să răsună din graiul fiecăruia, să trăiască îndelung împăratul constituțional al Austriei!² Să trăiască! Să trăiască! Să trăiască (năciunile) neamurile din Ardeal³ adevă cea maghiară, săcuie, română și sasă. Să trăiască! Să trăiască!!! Cugetul, faptele și vorbele cele răsunătoare ale fiecăruia să fie pacea, slobozenia și frățietatea⁴! Iubirea în vorbă și fapte cătră tot omul care se află în (patria) țara noastră și voiește înflorirea ei, însă nu numai a sa, acesta e simbolul⁵ nostru, aceasta învoirea⁶ noastră, acesta propusul nostru cel din urmă, care însă e și voia lui Dumnezeu, căci dînsul au zis: *să iubești pe de-aproapele tău, ca pe tine însuși*.

Însă aceasta n-au fost pînă acum, pentru că românii n-au avut drepturile ce să cuvin unui neam⁷, ei au avut numai deregătorie, însă drepturi nu. Aceste drepturi, ce i s-au convenit dedemult, acum ni le dă curjerea vremii⁸, dacă vom voi a le cuprinde⁹, însă cum? Au doară ne¹⁰ să vor arunca în brață-ne fără voia¹¹ noastră? Nicidecît, că acele tre-bue să ni le căștigăm noi pe calea legii, prin cerere, însă cine va cere? Au doară episcopul, însă de unde are dînsul împuterire dată — de la români? Aceasta nu o are și pentru aceia nu nici poate cere în numele neamului (națiunii). (Proclamațiune) Circulariu încă nu poate face pen-tru că¹² deregătoria dînsului este manuducerea credincioșilor săi cătră mîntuirea sufletului și alte nemica; Cine va cere dară pentru români? Deoarece ei n-au (reprezentatori) deputați în dietă, nimenea nu să află, fără numai ei, chiar pentru aceia dară ei trebuie să ceară înțelegîndu-să între sine, această înțelegere însă nu să poate face, fără numai adunîndu-ne într-un loc și sfātuindu-ne unul cu altul ce am avea lipsă mai mare să cerem¹³. Pentru aceia, e datoria fiecăruia protopop, preot sau mirean a să invoi fără întirziere ca să să adune pe duminica Tomei în Blaj toți protopopii cîte¹⁴ cu doi preoți și cîte cu doi oameni din tot satul românesc, fie unit¹⁵, fie neunit tot atita¹⁶, căci toți sînt români. Aceasta o poștește de la voi¹⁷ strînsa voastră deregătorie ca să fericiți pre credincioșii voștri, aceasta e deregătorie și celui mai de pre urmă român ardelean¹⁸.

Deci nu așteptați prea onorați protopopi ca să vă chieме prea-bunul nostru episcop, căci dînsul nu o poate face, deșteptați-vă și-l ușurați de acea grea răspundere¹⁹, înștiințați-l ca pre un părinte a neamului nostru²⁰ că veți veni pre duminica Tomei și veniți cu toți că aceasta o poștește însuși mîntuința neamului²¹ nostru, nu vă temeți de nimenea. Spuneți ungurilor, săcuilor și sașilor că noi îi iubim ca pre frații noștri, cu carii lăcuim intru o țară²². Spuneți-le cu cuvîntul și le arătați cu fapta că noi îi iubim, însă e drept ca și ei să ne iubească²³ și să corăspundă iubirei noastre ce o avem cătră ei, spuneți-le în gura mare că

noi nu voim a câștiga drepturile omenimei prin sabie, ci prin legile minții sănătoase și pentru aceea ne adunăm să ne înțelegem cari sînt drepturile acele; căci dreptul câștigat cu sabia nu e drept, ci răpire și uzurpăciune și ține numai pînă cînd să ruginește sabia sau să despoțerește mina care²⁴ o poartă și atunci înceată. Însă dreptul întemeiat pe mintea sănătoasă ține pînă cînd ține mintea. Spuneți neamurilor²⁵ celorlalte că armele le-au aflat mintea omenească ca să să apere oamenii cu ele de fiarele cele sălbatice și crude, iar nu ca să omoare oameni cu ele. Spuneți-le să urmeze și dinsele acest[e] principe (îndreptări) și atunci nu avem lipsă de tunuri mai mult. Spuneți-le să urmeze aceste principe, cari ne chiamă pre toți fiii (patriei) țării²⁶ să ne îmbrățișăm și să ne sărutăm frățeste strigînd: *să trăiască frăținătatea!* Aceasta e frăținătatea cea adevărată pre care e întemeiată fericirea țării cea din lontru căci atunci nu să va mai teme sasu sau unguru de român, nici românul nu va²⁷ urî pre sas și ungur, ci vor fi frați precum să cuvine și vor lucra dimpreună²⁸, după putere, spre înflorirea țării, trăind ungu- rul cu ungu- rul, românul cu român, căci înaintea minții²⁹ sănătoasă e om de nemica și blăstămat care fiind născut din sinul unui neam voește a³⁰ să prefacă într-alt, deci înaintea minții sănătoasă e om de nemica care fiind³¹ român s-ar zice că e ungur sau care fiind născut ungur să zice a fi neam³² sau român. Spuneți-le aceste principe și eu nu cred că va fi vreun ungur cu mintea sănătoasă care să le poată reprobă — unu ca acela n-are minte sănătoasă și lucră după simțiri³³, deci cauza noastră română e sfîntă, sînt sfinte mijloacele prin cari voim a câștiga — e sfînt înaintea lui dumnezeu și înaintea oamenilor modul prin care voim a o câștiga; așadară în contra înființării ei, numai oameni blăstă- mați pot lucra, de cari chiar³⁴ nu trebuie să ascultăm.

Auziți dară români! Uniți-vă în voință și îndemnați pre (onorați) cinstiți protopopi a veni la Blaj de duminecă după paști și din tot satul cite doi oameni ca să ne înțelegem despre cele ce avem să le cerem de la dieta ce să va ține³⁵ cit mai curînd, adecă de la părinții țării și ai noștri, cari a bunăsamă ne vor³⁶ da cele de lipsă, numai noi să le știm cere; acesta e singurul mod de a pute face cerere totală³⁷ (adecă a tu- turor românilor) și altul nu, aceasta dacă o vom face ne vom împlini deregătoră ce o avem cătră țară și cătră neam, iar de nu o vom face sîntem necredincioși cătră țară, cătră domnitoriul nostru și cătră neam, ce nu va rămîne neînsămnat în cartea întimplărilor³⁸ neamului nostru și prin urmare venitorimea oamenilor de omenie ne vor binecuvînta sau ne vor blăstăma precum vom fi vrednici. Vivat natio!

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 6 029/1848. Foto: 1 600—1 603, 1 712—1 713.

¹ Proclamația lui A. Pumnă a fost redactată la 12 aprilie 1848 st.n. Ea a fost citită în fața clericilor și școlariilor de la Blaj în aceeași zi. Tineretul studios o copiază în sute de exemplare, difuzînd-o în toată țara. Datarea a fost făcută pe baza scrisorii lui T. Cipariu din 17 aprilie st.n. Vezi doc. 279.

² Datorită faptului că manifestul se găsește în două exemplare în Arhiva Guberniului Transilvaniei sub nr. 6 029/1848, unul cu caractere chirilice și altul cu litere latine, notele privesc varianta latină.

³ națiunile din Transilvania.

⁷ unei națiuni.

¹¹ Voia-ne.

⁴ pace, libertate, frățietate.

⁸ spiritul timpului

¹² pentru.

⁵ deviza noastră.

⁹ să le acuprindem.

¹³ A cere.

⁶ voință.

¹⁰ Fără: să.

¹⁴ Cu cite.

15 uniți.	23 să iubească.	31 fiind născut.
16 Atîta îi.	24 ce.	32 s-ar zice a fi gherman.
17 voi protopopii.	25 națiunilor.	33 sentiualitate.
18 transilvan.	26 patrii.	34 chiar pentru aceia.
19 responsabilitate.	27 va mai.	35 aduna.
20 al națiunii noastre.	28 conlucra cu toți.	36 sînt gata să ne
21 națiunei.	29 națiunei.	37 universală.
22 patrie.	30 să.	38 Historia națiunii.

273

Cluj, 12 aprilie 1848.

Brassai fő bírónak

Uraságodnak folyó hó 2ről hozzám fel terjesztett jelentésére¹ a következőekben kívántam válaszolni: „Hunnia függetlensége“² cím alatti tiltott könyvek szabadoni árulását illetőleg: ámbár ezen röpirat felsőbb helyről bé tiltatott, mindazonáltal a mostani körülmények közt annak merőbeni el tiltását teljesedésbe venni lehetetlen lévén, az ezen városon lévő könyvkereskedők arra lesznek utasítandók, hogy az írt munkát ugyan árulhattyák, mindazonáltal a magok jövőbeni igazolások tekintetéből a személyek neveit, kik ezen munkából véendenek, feljegyezni el ne mulassák.

Az újság vizsgálói utasításra vonatkozólag pedig: mivel ő felsége által a hazánkba is behozandó szabad sajtó iránti törvény cikk még létre nem jött — valamint április 4ről 668. E. rendeletembe is említém —, az újság vizsgálóhoz már az íránt rendelés tétetett, miszerint a vizsgálói hivatalokat a leg mérsékeltbben gyakorolják, s ezen utasítás szerint a kolosvári újság szerkesztők is megnyugodva, újság lapjaikat a rendes vizgálat után küldik sajtó alá. Uraságodnak kötelességévé teszem, hogy az odavaló újság szerkesztőit arra utasítsa, miszerint a további rendelésig az eddigi szokásnál annyival is inkább maradjon, mivel az ottani újság vizsgáló is a kolosváriakkal hasonló mérsékléssel lészen a cikkek vizgálatába.

Kolosvár Április 12n 1848.

Judelui prim al Braşovului!

Cu privire la raportul care mi-a fost înaintat în 2 a lunii curente¹ am dorit să răspund domniei tale următoarele: vînzarea liberă a cărții sub formă de manifest avînd titlul „Independența Huniei“², a fost interzisă de către forurile cele mai înalte; totuși, luînd în considerare faptul că respectarea deplină a interdicției este imposibilă în împrejurările actuale, librării acestui oraș să fie înștiințați că pot vinde lucrarea în cauză; dar pentru viitoarea lor justificare să nu neglijeze a-și însemna numele persoanelor care ar cumpăra-o.

Referitor la instrucțiunea despre cenzurarea ziarelor vă informez: legea presei libere nu a intrat încă în acțiune; ea va fi introdusă de către maiestatea sa și în țara noastră; după cum am amintit și în dispoziția mea din 4 aprilie, 668 E., s-au dat dispoziții cenzorilor ziarelor

să-și exercite funcțiile de cenzurare în modul cel mai moderat; după ce au luat la cunoștință această dispoziție, redactorii ziarelor din Cluj s-au liniștit; ei își trimit ziarele pentru verificarea obișnuită înainte de a le da la tipar; domniei tale îți trasez îndatorirea de a indemnă redactorii de acolo ai ziarelor să rămână la obiceiul de pînă acum pînă la o dispoziție ulterioară; aceasta cu atît mai mult, cu cît și cenzorul de acolo va manifesta o moderație asemănătoare cu a acelora de la Cluj în cenzurarea articolelor.

Cluj, 12 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 787/1848. Foto: 2 553—2 554.

¹ V. doc. 156.

² Ibidem, nota nr. 3.

274

Viena, 12 aprilie 1848.

Hochgeborner Graf!

Der Commandierende General F.M. Lt. Freiherr von Puchner ist ermächtigt worden, nach Massgabe der sich darstellenden unbedingten Nothwendigkeit die 1ten und erforderlichen Falls auch die 2ten Bataillons der Szekler Regimenter aufzubiethen, und damit im entsprechenden Uibereinkommen mit Euer Excellenz die Vorkehrungen zur Aufrechterhaltung der Ruhe und Sicherheit zu unterstützen.

In dem ich die Ehre habe, Euere Excellenz hievon in Kenntniss zu setzen, füge ich noch bei, daß ich so wie früher, auch jetzt aus Anlaß der schätzbartesten Zuschrift vom 4ten April 848, P.Z. 692 — des Hofkriegsraths Präsidium dringend ersucht habe, daß das 1te Bataillon von Sivkovich im Lande belassen, und statt dessen eher ein Bataillon von Carl Ferdinand ausser Landes geführt werden möge.

Mit der vollkommensten Hochachtung verbleibend Euer Excellenz
gehorsamster Diener
Jósika¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 879/1848. Foto: 2 641.

¹ Cf. doc. 117, nota nr. 2.

275

Dobra, 12 aprilie 1848.

Nagy Méltóságú Gróf Császári Királyi valóságos Belső Titkos
Tanácsos és Király Fő Kormányzó, Kegyelmes Uram!

Azon legalázatosabb jelentésem összeköttetésében, mellyet folyó év és hónap 3án excellentiádnak magas tudtául felküldeni szerencsém vala¹, ezennel sietek excellentiádnak mély tisztelettel fölterjeszteni: mi-

kép e folyó hónap 5én dél előtt Dévára érkezvén és nemes Hunyad megye érdemes fő ispányával a jobbágyságnak kedélyeiről értesülvén, siettem a fent tisztelt megyének szomszéd Krassó és Arad megyékkal határos és az ide /. mellékelt jegyzésben² foglaltató helységeibe idő haladék nélkül kiszállni és az egybesereglett népet oktatni és arra bírni, miszerint bizodalommal, szeretettel és engedelemmel lévén fölséges fejedelmünk és az előljáróságaiak eránt, tökéletesen meggyőződve legyenek arról, hogy az atyáskodó fejedelmünknek legkegyelmesebb intézkedése és az előljáróság igyekezete oda járul, miszerint terheiket megkönnyebbsítsék, mi is nyilvánságosan kitetszik azon újonc állítási törvényből is, hozzáadván nekik még azt is, hogy valamint az újoncok nyolc évek alatt tanúsított jó viseletük megjutalmazásáért három évre minden jobbági terhektől törvény által feloldva vagynak, úgy minden hű és engedelmes jobbággy avval a reménységgel élvezheti magát, hogy az ő józan és törvényes viselete is a felsőbbség előtt méltánylást és megjutalmazást nyerend. Ezen oktatásomat a nép megértvén, oda nyilatkozott, mikép felséges fejedelmünk eránti tántoríthatatlan hűségét vérrrel is kész bebizonyítani, és szívessen mostanáig tanúsított engedelemmel elvárja azon szerencsés percet, mellyben jobbági terheik eránt valami könnyebbséget nyerhetnek. Ezen előzmények után — jóllehet hogy sajnosan hallottam némely községeknek hetenkint három napi kezesmunka tétele elleni panaszát, melly súlyt neveli a vármegye szolgálatára határozott robota is, valamint azon esős napok is, mellyek egy vagy más hétben megtörténnek, és azért egy vagy két nappal a heti három napos földesúri munkából a szegény jobbággy földesurának restántiában maradván, a következő hétben mind rendes szolgálatát mind pedig adósságát leróvni kéntelenítetik —, mégis csaknem telyes bizodalommal reménylem, mikép a nevezett helységekben lakózó bérces kis hazánk földészei csendes elvárásal lesznek a közelebbi események bejövendője eránt, hacsak alattomosan valami lázasztó által vagy pedig földesurasági és törvényhatóssági tisztviselőknék túlságos bánás módjuk által a szegénységnek kedélyei föl nem zavartatnak, mitől azonban igenis lehet tartani, minekutána a Martius hónapi reménytelen eseményekből mindenki olly szabadságot követel magának, melly által nem tekintvén sem a helyet, sem pedig a személyt, hol? és ki előtt? s ki ellen? vitatkozik, az egyedül üdvös erényes szabadságnak határait szenvedélyesen sérteni nem kételkedik.

Ki is a mind ezeket excellentiádnak magas tudtául legalázatosabban adván folyó év és hónap 13án Karlovicra való elmenetelemet, hódoló mély tisztelettel öröklök, nagy méltóságodnak legalázatosabb szolgálja

Dobrán Aprilis 12én 1848

Saguna András
püspök

[ANEXÁ]

Jegyzése azon helységeknek, mellyeket alóírt folyó év és holnap 5étől egész 12éig részint meglátogatott, részint pedig több községeket egy vagy más templomnál összegyűjtetett, és az illető vármegyei és földes urassági tisztek jelenlétökben, a közelebbi események következtében bejövendők csendes elvárására oktatta, és pedig:

1. Déva	19. Burzsug	37. Branitska
2. Solymos	20. Glod	38. Tirnavitza
3. Némethy	21. Tataresti	39. Tirnava
4. Lesnyok	22. Almás-Szelistye	40. Booz
5. Lapusnik	23. Brassó	41. Szirb
6. Brüznik	24. Bogara	42. Válya lunga
7. Illye	25. Godinesdy	43. Furksora
8. Laszó	26. Petresd	44. Báresel
9. Tyei	27. Guraszád	45. Dumesd
10. Tisza	28. Kempuri	46. Kábessd
11. Fintoag	29. Rungschor	47. Gyálakuta
12. Kosesdy	30. Kamazenesti	48. Roskány
13. Holdja	31. Viszka	49. Mihályesd
14. Bastia	32. Bradacel	50. Fazatzel
15. Ohába	33. Gothátya	51. Steregonea
16. Alsó-Lapugy	34. Olesch	52. Radulesd
17. Felső-Lapugy	35. Batyfalva	53. Stantesd
18. Zám	36. Tamasesdi	54. Ohába

Dobrán, április hónap 12én 1848. Saguna András püspök

Preainălțimea voastră domnule conte guvernator regal și
consilier secret împărătesc, preastimate domn!

În ziua de 3 a acestui an și a acestei luni¹ am fost fericit să aduc la înalta cunoștință a excelenței voastre raportul meu preasupus. Acum mă grăbesc s-o înștiințez cu adincă stimă pe excelența voastră că am ajuns la Deva în ziua de 5 a acestei luni înainte de masă. Acolo m-am informat cu ajutorul merituosului comite suprem al nobilului comitat Hunedoara despre starea de spirit a iobăgimii. Apoi m-am grăbit să descind fără nici o întârziere în localitățile mai sus cinstului comitat, care se învecinează cu comitatele Caraș și Arad. Localitățile sint înșirate în lista aici alăturată². În toate am sfătuit și am îndemnat poporul adunat laolaltă să dovedească încredere, dragoste și supunere față de maiestatea sa principele nostru și față de mai marii săi; să fie pe deplin convins despre faptul că măsura preagrațioasă a părintescului nostru principe și străduința mai marilor țintesc într-acolo ca poverile sale să fie ușurate, ceea ce rezultă în mod clar și din legea de recrutare; am insistat și asupra faptului că recruții care timp de 8 ani vor dovedi bună purtare vor fi scutiți prin lege de orice povară iobăgească vreme de trei ani; la fel am precizat că fiecare iobag credincios și supus care va dovedi o purtare lucidă și legiuită va putea spera să fie apreciat și răsplătit de către mai marii săi.

Poporul a înțeles această învățătură a mea și s-a declarat gata să dovedească chiar și cu sîngele credința sa neclintită față de maiestatea sa principele nostru; de asemenea a promis că va aștepta cu răbdarea dovedită și pînă acum, acea clipă fericită în care va putea obține unele ușurări în ceea ce privește sarcinile iobăgești. Am auzit din nefericire și plîngerii ale unor comune împotriva prestării a trei zile de muncă cu brațele pe săptămînă, a căror greutate sporește cu zilele ploioase ce survin într-o săptămînă sau alta, precum și cu corvoada hotărîtă pe seama comitatului. Datorită lor, bietul iobag rămîne în restanță domnului de pămînt cu o zi sau două din munca domnească de trei zile pe săptămînă. În săptămîna următoare este obligat însă să presteze atît

serviciul obișnuit, cît și restanța. Cu toate acestea, în urma celor relatate mai sus sper cu încredere aproape deplină că pămîntenii locuitori ai numitelor comune ale muntoasei și micii noastre țări, vor aștepta în liniște evenimentele care se apropie. Aceasta cu condiția ca spiritele sărăcimii să nu fie tulburate pe ascuns de către vreun agitator sau prin tratamentul exagerat al domnilor de pămînt și al funcționarilor juridicionali. Acest lucru este foarte probabil în urma evenimentelor pline de speranță ale lunii martie. Acum fiecare pretinde o libertate deplină pentru sine fără să țină seama nici de loc, nici de persoană. Acum fiecare, oriunde și în fața oricui nu ezită să lezeze în mod dureros granițele unicei, binefăcătoarei și plinei de virtute libertăți.

După cele de mai sus aduc cu cea mai mare supunere la înalta cunoștință a excelenței voastre plecarea mea spre Karlowitz în 13 a anului și lunii curente. Rămîn cu adîncă și devotată cinstire sluga prea-plecată a preainălțimii voastre.

Dobra, 12 aprilie 1848

Andrei Șaguna episcop

ANEXA

Însemn acele localități pe care subscrișul le-am vizitat în parte, în decursul acestui an și acestei luni, începînd din 5 pînă tocmai în 12, iar în parte, am adus locuitorii mai multor sate la o biserică ori la alta. Vizita am efectuat-o în prezența conveniților funcționari comitatensi și a dregătorilor domnilor de pămînt. În urma recentelor evenimente i-am îndemnat să aștepte în liniște cele ce vor urma, în comunele:

1. Deva	19. Burjuc	37. Brănișca
2. Șoimuș	20. Glod	38. Tirnăvița
3. Mintia	21. Tătărești	39. Tirnava
4. Leșnic	22. Almaș-Săliște	40. Boz
5. Lăpușnic	23. Brășeu	41. Sirbi
6. Briznic	24. Valea Poenii	42. Valea Lungă
7. Ilia	25. Godinești	43. Furcșoara
8. Lăsău	26. Petrești	44. Bărăști
9. Tei	27. Gurasada	45. Dumești
10. Tisa	28. Cîmpuri	46. Găbești
11. Finteag	29. Runcșor	47. Gialacuta
12. Cosești	30. Cărmăzănești	48. Roșcani
13. Holdea	31. Visca	49. Mihăiești
14. Baștea	32. Brădățel	50. Făgețel
15. Ohaba	33. Gothatea	51. Steregonea
16. Lăpugiu de Jos	34. Ociu	52. Rădulești
17. Lăpugiu de Sus	35. Batiz	53. Stănești
18. Zam	36. Tămășești	54. Ohaba.

Dobra, luna aprilie 12, 1848

Andrei Șaguna, episcop

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 838/1848. Foto: 2614—2618.

¹ V. doc. 169.

² V. în anexă.

Sighișoara, 12 aprilie 1848.

Löbliche Nations Universitaet!

Veranlaßt durch ein vom 3. April l.J. datiertes und unter Mag. Z. 987/1848 von den Löblichen Ständen des Udvarhelyer Stuhls empfangenes Rundschreiben, worin mit Wahrung der National Rechte und Municipal Rechte — mind a mellet a külön nemzetek municipalis jogai sértetlenül megmaradván — zum Anschluße an die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn aufgefordert wird, hat dieser Stadtrath im Einvernehmen mit der hiesigen Stadtgesandtschaft die Wichtigkeit des Gegenstandes erkennend nach gepflogener gemeinschaftlicher Berathung in seiner Antwort vom 12. April l.J. sich unter den von der Fürsorge für die Bewahrung der Volksthümlichkeit und Sprache nothwendig gebotenen Bedingungen, — der Union, — welche voraussichtlich jedenfalls ins Leben treten dürfte, — nicht abgeneigt erklärt die definitive Entscheidung dieser Frage aber bis zur Zeit des Zusammentretens des nächsten zu erwartenden Landtages hinausgeschoben.

Indem der hiesige Magistrat erkennt, daß die Unionsfrage bei ihrer grossen Wichtigkeit, für alle Landes und Nations Interessen jetzt noch gar nicht zu einer definitiven Beantwortung und Schlußfassung rief unter den sich gestaltenden Verhältnissen eine voreilige Entscheidung derselben höchst verderbliche Folgen haben könnte.

Indem der Magistrat ferner durch die Schässburger Conflux Deputierten davon in Kenntniss gesetzt worden ist, dass die Mehrzahl der sächsischen Conflux Deputierten von ihren Kreisen mit einem Vertrauensvotum selbst in der Frage der Union ausgerüstet worden und von der Löblichen Nations Universitaet einer eigens niedergesetzten Commission die Ausarbeitung jener hochwichtigen Frage aufgetragen, dieses Operat auch wohl derselben nächstens ausgearbeitet übergeben werden würde.

Indem der Magistrat endlich der Überzeugung ist, daß sich in Hinsicht der Union jedenfalls die einzelnen sächsischen Kreise nach Einsehung jenes Operates, nach ernster Erwägung der Umstände, nach gegenseitiger Mitteilung der Ansichten der verschiedenen Kreise, nach eigener freien Überzeugung, aussprechen müßten, bevor der Conflux zu einem definitiven Entschlusse in dieser Hinsicht schreiten könnte: so hat der hiesige Magistrat im Einvernehmen mit der Stadtgesandtschaft an alle sächsischen Kreise das Ansuchen gestellt, dieselben möchten das ihren Conflux-Deputierten gegebene Vertrauensvotum in Angelegenheit der Union zurücknehmen und erklären, daß eine definitive Entscheidung jener Lebensfrage für die sächsische Nation von der Löblichen Nations Universitaet hoffentlich nicht geschehen würde, bis nicht jenes Operat den einzelnen sächsischen Kreisen zur ernsten Erwägung und Berathung mitgeteilt und von ihnen den Entschluß in ihrer den Conflux Deputierten zuzustellenden Instruction ausgesprochen worden sei.

Es nimmt sich daher dieser Magistrat die Freiheit eine Löbliche Nations Universitaet gehorsamst zu bitten, gewogens geruhen zu wollen jenes die Union betreffende Operat den sächsischen Kreisen zu ihrer Berathung und Schlussnahme geneigtens herabzugeben.¹

Mit vollkommenster Hochachtung gehariend einer Löblichen Nations Universitaet gehorsamste Diener

der Magistrat der königlichen Freistadt und des Stuhls Schässburg
Karl Sternheim
Bürgermeister
Joseph Kraus
Obernotar

Schässburg am 12. April. 1848

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. săsești, nr. 507/1848. Foto: 3 857—3 861. *Concept.* Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Sighişoara, nr. 987/1848. Foto: 6 411.

¹ Primarul K. Sternheim a adresat, la 12 aprilie, o scrisoare similară Magistratului din Braşov. V. Arh. St. Braşov. Fond. Actele Magistrat. Braşov, nr. 261/1848. Foto: 10 816—10 819. Cf. doc. 154; v. și *Siebenbürger Bote*, nr. 27 din 1848, precum și *Siebenbürger Wochenblatt*, nr. 33 din 1848.

277

Braşov, 12 aprilie 1848.

Einreichungs Protocoll des Kronstädter Magistrats vom Monat April 1848

Das Hoch Löbliche K. Gubernium befiehlt nachdem Hoch dasselbe in Erfahrung gebracht daß eine Aufforderung unter dem walachischen Volke circuliere, daß alle Erzpriester je mit 2 Geistlichen und 2 Deputirten der Dörfer am Sonntag Thomas (welcher auf den ersten Sonntag nach Ostern falle) sich in Blasendorf einfinden sollten um ihr Verlangen anzugeben, die Versammlung einer so großen Massenzahl aber, da der Ausgang ungewiss sei nicht ratsam sei, solle ein solches auch den beiden walachischen Bischöfen unter Verantwortung zur Pflicht gemacht werden den hiesigen Erzpriestern also gleich wie nicht minder auch den Dorfeinwohnern strengstens untersagt werden sich zu dieser Versammlung nach Blasendorf zu begeben oder Deputirte dahin zu schicken. Dabei sei es den Erzpriestern nicht verwehrt an einem anderen festzusetzenden Tage sich zu einer Berathung zu versammeln.

Abschluß:

Der Inhalt dieser hohen Verordnung wird den drei Protopoppen dieses Bezirkes Johann Poppazu, Petru Derma¹ und den Stellvertreter des mit dem walachischen Bischofe nach Karlovitz abgereisten Alexe Verze, den ältesten Geistlichen jedoch in Bälde auf geschehene Vorladung, bekannt gegeben und denselben das angeordnete Verboth erteilt.

Den Kreis Dominal Inspektoren aber wird aufgetragen den walachischen Bewohner innehabenden Ortschaften strengstens zu untersagen den Ruf zu folgen Deputierte in besagter Zeit nach Blasendorf abzusenden.²

¹ Petru Gherman.

² La pregătirea adunării de la Blaj din 30 aprilie se referă peste 40 de documente.

278

Braşov, 12 aprilie 1848.

Wird der Löblichen Stadt- und sofort auch der Distrikts-Communität mit dem Beifügen zur Wissenschaft mitgeteilt, daß der Magistrat diesen höchst wichtigen Beschluss als das Ergebnis seines unterm 18ten Dezember v.J. Z. 5294/1847 gemachten Antrags begrüßt habe und die zuversichtliche Hoffnung hege, daß sich die Walachen auf Sachsenboden der ihnen eingeräumten politischen Gleichberechtigungen mit den Sachsen würdig bewähren werden.

Um jedoch dieses Universitätsstatut allgemein bekannt zu machen hat der Magistrat dasselbe sämtlichen Nachbarschaften, allen Zünften, dem römisch-katholischen und lutherischen Herrn Stadtpfarrer, dem reformierten Pfarrer sowie den nichtunterstehenden Erzpriestern zur Belehrung und Unterrichtung der ihnen unterstehenden Geistlichen und Lehrer übergeben, ebenso die Austeilung desselben an die in der Stadt bestehenden Kasinogesellschaften und an die griechische Kirche im Wege der Polizeidirektion veranlaßt. Dann jeden Bezirksinspektor die Bekanntgebung in ihrem Bezirke und Überwachung desselben aufgetragen, ferner den vollen Inhalt dieses Statuts ins sogenannte Palladium einschreiben und hievon im Normalienbuch die Fürmerkung durch den Archivar machen lassen, so wie der Magistrat selbst nicht ermangeln wird die Vorschriften dieses Beschlusses im Einklange mit der bestehenden Verfassung treu zu befolgen und befolgen zu machen. Kronstadt den 12 April 1848.

Der Magistrat
durch
Friedrich Riemer Notair¹

Erhalten am 17. April 1848 erledigt

Concept. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Braşov, nr. 1 596/1848.
Foto: 10 807.

¹ V. doc. 171 și 172.

279

Deva, 12 aprilie 1848.

Nagy Méltóságú Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Urunk!

E nemes megye rendei előtt azon környülállás fedeztetvén fel, hogy a szélbeli katonasághoz kemény rendeletek tétettek hadi lábra állittatása s a katonai szolgálatban lévőknek minden pillanatban lakukból

ki mozdittatásuk iránt¹, minthogy úgy látják a nemes megye rendei, hogy éppen azon katonaságnak, melyet a honn védelmére közelebbi érdeke hív fel, és a mely szabadsága bizonyos érzetében nemesi kiváltságai vissza helyheztesét jogszerűen követeli, kimozdítása egyfelől ez okból kedvetlen hatású lenne, más felől maga a honn is védelem nélkül állana akkor, midőn a fenn álló katonaság is rendre az országból vitetik ki, ez okokból alázatosan esedezünk excellentiádnak, méltóztasson kegyesen rendelkezni az iránt, hogy a szélbeli katonaság ki vitelét tárgyazó rendelet teljesedésben vétele felfüggesztessék, s minthogy a kor ily mozgalmakkal telyes szakában a honnak erőre különösön szüksége vagyon, azon katonai sor csapatok, mik közvetlenül a honn fiaiból alakultak, minél sietőbben vissza hozattassanak. Alázatos tisztelettel maradván a nagy méltóságú fő kormányzó úr, kegyelmes urunknak alázatos szolgálói

Költ Déván nemes Hunyad megye köz gyűléséből
Szentgyörgy hava 12én 1848.

Noptsa László
főispán
Simon János
főjegyző

Preainălțimea voastră domnule guvernator, milostivul nostru domn!

Ordinelor [privilegiate] ale acestui nobil comitat li s-a adus la cunoștință că au fost date dispoziții stricte trupelor de grăniceri să fie în stare de război, iar soldații aflați sub arme¹ să fie pregătiți în orice moment pentru a fi trimiși în afară. Stările acestui nobil comitat consideră că a scoate din țară tocmai armata chemată de interesul imediat al apărării patriei ar avea consecințe nefavorabile. Această armată are un anumit simțămînt al libertății și pretinde pe drept restabilirea privilegiilor ei nobiliare. Însăși patria ar sta fără apărare de vreme ce și armata de linie este scoasă treptat din țară. O rugăm de aceea cu supunere pe excelența voastră să vă îndurați grațios a dispune să se suspende îndeplinirea poruncii privind scoaterea în afara țării a unităților grănicerești. Într-o vreme cu asemenea mișcări se resimte necesitatea deosebită de a asigura țării putere deplină. Mai mult, cerem să fie readuse cît mai repede înapoi acele unități militare care s-au format în mod nemijlocit din fiii patriei. Altfel rămînem cu umilită cinstire plecații servi ai preainălțimii sale preastimatului domn guvernator.

Dat la Deva în adunarea publică
a nobilului comitat Hunedoara

Nopcea Vasile
comite suprem

Simon János
notar prim

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 012/1848. Foto: 2 786—2 788.

¹ Cf. doc. 117, nota nr. 2.

Carei, 12 aprilie 1848.

Tekintetes Ministeri Országos Ideiglenes Bizotmány!

A Kis Majtényi lakosok¹ által földes urok irányában véghez vitt foglalás az általam a helyszínére vizsgálat s rend vissza idézésére kiküldött bizotmánynak ./ alatt másolatban ide fektetett² jelentése szerint valósult s csak anyiban orvosoltatott, hogy a foglalást az uradalom nem gátolván, öszve ütközésre a dolog nem került; a mai napon újabb és fenyegetőbb modorú visszafoglalás iránt érkezett hozzám panasz, mellynek másolatát az ./ alatt ide fektetem³, e szerint Nagy Zsadány helységének lakossai a lefolyt szabályozási pörben hozott ítéletek nyomán, folyó évben történt átadás által kimutatott földekkel meg nem előgvedve, a földes uroknak jutott szabályozás előtti földjeiket meg nem csak vissza foglalták, de egyik földes úr gazdáját, ki a foglalást szóval ellenzette, meg kötözték, s kínozták, ez eset vizsgálására is rögtön küldöttséget rendeltem vizsgálatot tenni, s egyszersmind rend helyre hozása s a bűnösök meg fenytése iránt intézkedendőt. Reszege helységében a küldöttség a vizsgálatot meg tévén, még jelentését bé nem adta, ammint szóval egyik tag előadá az, hogy a helybeli lakosok Petri helysége lakossainak a földes úrnak szabályozás által jutott tagjában földjeit szántani meg nem engedték, magok a reszegeiek által nem tagadtatott; e két előbbi esetekben a földes uraság iránti ellenszenv nyíltabban mutatkozván, szükségesnek találtam e két helyekre, egyedül átszállásolásképen, a kitörhető veszélykori védelmekre a megtámadottaknak katonaságot rendelni; Reszege helységére nézve a rendelést már meg is tettem; Zsadányra nézve pedig meg teendő vagyok.

Számos egyes panaszok érkeznek hozzám, mikép udvarokban lakó házatlan zsellérek, szilvás kerti kerülők, udvarokat, kerteket magokénak tartva a birtokost tulajdon udvarába, kertjébe be nem bocsátják, a malmok, királyi kissebb haszonvételek elfoglalását, közosztályt, communis must emlegetnek, melly számos panaszokat egyedül hátiratokkal látván el, s a járásbeli szolga bírának reá beszéllés, s rendre igazítás által *szelíd úton elintézni meghagytam, az illy módon el nem intézhető* esetek orvoslásának a törvény végre hajtása alkalmával vélvén idejét.

Meg kell újabbban említenem, mikép, ha az eddigi hírek valósulnak, minden munkássági éber figyelem mellett a tehetségemben lévő eszközökkel a rendet fentarthatni magamnak nem hízelkedhetem, órsereggel falukon, hol a lakosok magok fel fegyverkezve még veszélyesebbekké válnának, rendet fentartani nem lehetvén.

Azért szükségesnek tartom a megyében tanyázó katonaság számát minden esetre minél előbb meg szaporíttatni, mert a falukon rendet csak ezek tarthatnak fel; minden esetre pedig a fen forgó környülmények közt kegyes utasítást kérek, mert, bár minden időmet a köz béke és rend fentartására szentelve, állandóul székvárosunkban vagyok, s még eddig a jelentésbe tett kicsapongásokon túl a rendetlenség nem árad is, a nagyobb kicsapongások csekély véletlen által könnyen előidézhetők.

Ki egyébiránt nagy tisztelettel vagyok tekintetes Miniszteri Országos Ideiglenes Bizotmányának alázas szolgálja.

Nagy Károlyban április 12 - én 1848.

Gabányi Sándor
alispány

Onorat guvern provizoriu al țării!

Reocuparea de către locuitorii din Moftinu Mic¹ a pământurilor luate de domni s-a dovedit reală, după cum rezultă din raportul comisiei pe care am trimis-o pentru cercetarea la fața locului în vederea restabilirii ordinii. Raportul comisiei îl anexez aici în copie². Situația s-a putut remedia doar în sensul că domeniul nu s-a opus ocupării și de aceea nu s-a ajuns la o ciocnire. Azi mi-a sosit o plîngere despre o nouă și mai amenințătoare reocupare pe care o alătur aici sub semnul //³. Potrivit acesteia, locuitorii localității Sătmărel nu sînt mulțumiți cu pămînturile care le-au fost desemnate recent cu prilejul deciziilor aduse în procesul de reglementare și comasare. Ei nu numai că și-au reocupat pămînturile de dinainte de reglementare, care au fost luate de nemeși, dar au legat și schingiuit pe administratorul unuia dintre domni de pămînt, care a încercat să se opună cu vorba. Comisia trimisă să facă cercetarea acestui caz în localitatea Resighea, nu și-a prezentat încă raportul său. Dar după cum a arătat verbal al unuia din membrii ei, situația e așa că locuitorii comunei [Sătmărel] nu i-au lăsat pe locuitorii din Petrești să are pămînturile ajunse prin intermediul reglementării în stăpînirea domnului de pămînt. Locuitorii din Resighea nu s-au opus. În aceste două cazuri de mai sus s-a manifestat deschis pornirea împotriva domnilor de pămînt. De aceea, am găsit necesar ca în aceste două localități să trimit unități militare pentru apărarea celor atacați. În ceea ce privește localitatea Resighea am și dat deja dispoziția necesară, iar pentru Sătmărel sînt pe cale să o dau.

Sosec la mine numeroase plîngeri individuale referitoare la jelerii fără case, care locuiesc la curțile domnești. Ei consideră ca fiind ale lor împrejurimile cu pruni, curțile și grădinile. În consecință nu permit domnului de pămînt să intre în curtea sau în grădina proprietății sale. Jelerii vorbesc despre acapararea morilor și a micilor drepturi regaliene precum și despre comunism. Am dat dispoziții juzilor nobiliari din plăși să rezolve numeroasele plîngeri pe cale pașnică prin convingere și astfel să restabilească ordinea. Cazurile care nu vor putea fi rezolvate în acest sens, urmează a fi remediate cu ocazia aplicării legii [despre desființarea iobăgiei]. Trebuie să amintesc din nou că dacă știrile auzite se vor adevăra, cu mijloacele de care dispun, nu voi putea garanta menținerea ordinii, liniștea la sate, deoarece acolo locuitorii sînt înarmați. Din această cauză cred necesară mărirea cît mai urgentă a efectivului armatei din comitat. La sate numai cu armata se mai poate menține ordinea. În orice caz, în aceste împrejurări cer dispoziții, întrucît în ciuda faptului că folosesc timpul de care dispun la menținerea liniștii publice și a ordinii, mă aflu în permanență în reședința comitatului. Chiar dacă în afara cazurilor amintite în raport, dezordinea nu a devenit încă ge-

nerală, ea se poate extinde în orice moment și astfel micile incidente vor fi urmate probabil de răzvrățiri mai mari.

Rămîn cu mare stimă al onoratului guvern provizoriu al țării
Carei, 12 aprilie 1848

servul umil
Gabányi Sándor, vicecomite⁴

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány, nr. 528. Foto: 21 607—21 608.

¹ V. doc. 194 și 222.

² V. doc. 223.

³ V. doc. 271.

281

Baia Mare, 12 aprilie 1848.

Ideiglenes Ministeriumi Bizottmány!

Nagyméltóságú minister-elnök úrhoz intézett legközelebbi tudósításaimban béke, nyugalom, jó rend és csendességben lételről tehetők jelentést. Most némi feszült s ingerült állapot van a lakosság közt, a bányamunkások miatt, melly folyó hó *8dikán*, az őrsereg további alakulása közben keletkezett, s melly — úgy reméllem — hamar meg fog ugyan szűnni, de azért a történekről, még is, nehogy egy oldalú vagy épen hamis tudósítások jussanak róla fel, körülményes tudósítást tenni kötelesség.

A történet következő:

A helybeli nemzetőrség felállítására, csend és rend feletti örködésre megbízott választmány az őrsereg alakítására nézve ideiglenes szabályokat hozott, mellyek a múlt hó 24 *dikén* tartott rendkívüli közgyűlésben is elfogadtattak¹. A megnyitott aláírási íven, az önkéntes besorozás megkezdett; és már a múlt héten, 240 főből álló őrsereg valóságosan megalakult; t. i. a magokat besorozottak négy külön osztályyá formáltattak, mindenik osztály magának káplárokat külön külön választott, *fő és altiszteket pedig mind a négy osztály, együtt és közösen, szakaszonként, vagy is osztályonkénti szavazás útján választottak*. Ez végbe ment folyó hó *2kán*.

Harmadnap múlva a helybeli királyi bányász tisztviselők, kik közül magokat többen besorozták, az összes bányász tisztek nevében küldöttséggel járultak a választmány elnökéhez; kérvén, hogy a közbányászok se záratnának el a besoroztatástól. Mire válaszul nyerték, hogy elzárva nem voltak s nincsenek, mert az aláírási ív folyvást nyitva áll minden becsületes és alkalmas helybeli lakos előtt. A másnap tartott választmányi ülésben a hallgatókul megjelent bányász tisztek újabban ismétlék kérésöket a köz bányászok besoroztathatása iránt; mellyre a választmány nem csak kedvező nyilatkozatot mondott ki, hanem azt is megengedte, hogy a besorozás a bánya sáfárság előtt történjék; s így lön, hogy két bányász tisztnak felügyelése alatt 250 főnyi bányásznak írták be a nevét. Ekkor, folyó hó 7 *dikén* tartott választmányi gyűlésben elhatároztatott, hogy a besorozott bányászok egy része egyenlőség és

összesimulás célzatából, a már alakulva levő őrsereg négy osztályába olvasztassék; más része pedig, melly különben is a legtávolabbi külváros részben, a belvárosiaktól messze lakik, két, új osztállyá formáltassék, és ez képezze az őrsereg 5 és 6 k osztályát, így hozván ezt magával a helyes felosztás is. Elhatároztatott továbbá, hogy a szaporodás miatt több káplarra és tisztre lévén szükség, ezek éppen úgy választassanak, mint az előbbieket, t. i. hogy a bányászokból alakított két új osztály, mindenik maga magának káplárokat válasszon, mint a több osztálybeliek; a tisztet pedig, most is mint előbb, az összes őrsereg válassza, s erre nézve a szavazás, valamint folyó hó 2 *dikán*, úgy most is, osztályonként történjen. A választás folyó hó 8 *dikára* volt kitűzve, délutáni órákra.

A kitűzött időben megkezdetett a választás, a minorita convent tág udvarán, mivel a városház és udvara szűk volt. (A bányász nép között többen voltak italtól hevült állapotban, mivel a kitűzött nap reggelén, a bányásznép egy részének fizetés vételi napja volt, mi hogy fog lenni, a választmány előre nem tudta.) A választás zajosan ugyan, de kívánt jó rendel s békésen szinte befejeztetett, midőn az utolsó tisztségi állomásra történt szavazás végződésével, a szavazó osztályok egyike észrevette és felszollalt, hogy az ő szavazatának eredménye hibásan, hamisan volt bejelentve; és ebben igazat is mondott. Ekkor, míg a felszolláló osztály, a szavazatokat összegyűjtő választmányi küldöttséggel, a hozzá tett hamis és hibás bejelentés felett végezhetett volna, a felszollalásra és a választás végeredményét megtudni, az egész őrsereg népe, melly külön külön, osztályonkénti külön egyes csoportokban állott, a küldöttséghez összetódult, némellyek egy, mások más nevet, mint választandóttét kiabálva. E közben bányászok s polgári sorsúak között szóváltás, ebből zaj, összeszokallkozás, s még a választmány észrevehette volna, tetteles megtámadás történt. A bányászok a polgári osztályúakra rohantak; karót, darab fákat, dorongokat kapkodtak az udvarról; nagy verekedés s vérengzés történhetett volna, ha a polgáriak futni nem kezdenek, ha magokat többen, rendreutasítólag közbe nem vetik, s a veszekedőket széllyel nem választják vala. De még is, a polgáriak engedelmsége s a csillapítók és választmány erélyes rendre utasításai miatt, semminemű nagyobb szerű ütés, zúzás vagy megverés nem történhetett. Lecsillapulván a zaj, a választás eredménye kimondatott; s az egész tömeg ingerülve távozott ugyan el; de azóta többé semminemű baj, semminemű kihágás nem történt.

A közbejött verekedés miatt azonban a polgárok s polgári állásúak a bányászoktól elidegenedtek; közös a neheztelő s ingerült érzés ellenök; és e történet után sokan vonakodnak, mihez az előtt sem nagy hajlamuk volt, hogy a bányászokkal együtt szolgáljanak. Sőt sokan attól is tartanak, hogy ha a bányászok kezébe őrseregi fegyver adatik, az a többi lakosságra nézve veszélyes is lehet.

Ez volt a történet; híven és igazán. Vizsgálat rendeltetett rögtön a verekedőknek s a kezdőnek kinyomozására, a büntetés elmaradni nem fog.

Különös figyelmet érdemel e kellemetlen esemény felett az, hogy ennek eredeti oka s kútforrása nem annyira a jelen, mint a múlt időben rejlik.

A bányásznép, általában véve, bátor s elszánt emberekből áll; szilaj. féktelen hajlammal. Zabolátlanságának — a míveletlenségen kívül — egyenes oka az, hogy a bányászok, személyes és fegyelmi ügyekben,

a helybeli királyi bányász főtisztviseltől függenek. A királyi bányász fő-tisztviselt tagjai pedig kevés kivétellel mind idegenek voltak eleitől fogva; — a bécsi Kamarától függöttek, attól várták előmenetöket, s azért a bécsi Kamara szabadság fojtó absolutisticus irányú hatalmát vak és szol-gai függéssel uralták, szemek és érzelmeik e hatalom felé valának szüntelen irányozva; hazai hatóságainkról kellő fogalmat szerezni magoknak csak kevesen bírtak; a magyar elemmel megbarátkozni nem tudtak, nem akartak; a polgári elemet lenézték, az iránt ellenszenvet éreztek s mu-tattak is. Ebből következett, hogy a lakosság, az idegen, a birodalom kü-lönböző részeiből ide küldözgetett idegen érzelmű bányász tisztekkel egészen meg és összebarátkozni nem tudhatott.

Illy szellemű, a magyart ön hazájában lenéző, idegen érzelmű, ma-gyarul nem is igen tudó bányászati tisztek kezelvén a bányászok feletti hatalmat s fegyelmet: ebből természetesen következett, hogy a polgári elemtől való elkülönözöttség, felülről alá, a tőle függő bányász népbe is által plántáltatott. A polgári elem és bányász között gyakran támad-tak egyenetlenségek; a bányász elbizakodott, sokszor rakoncátlanná lett; s elkövetett vétségek esetében gyakran nem sikerülhetett a rend ör-ségnek a vétkes bányászt kinyomozni, sőt csak a tetten kapott rakon-cátlankodót is befogatni, mivel a bányász a királyi bányászati főtiszt-ségen kívül más parancsolót ösmerni nem akart. Voltak esetek — mire hiteles s hivatalos adataink vannak —, midőn a bányász azért nem en-gedelmeskedett, mivel találkoztak tisztjeik, kik a városi hatóság elibe bár minemű magán követelés, kártétel vagy más polgári tárgyú ügy miatt megidézett bányászt olly utasítással látták el, hogy a bányásznak egyedüli bírása a helybeli királyi bányászati főtisztviselt; a városi bíróság előtt megjelenni, engedelmeskedni nem tartoznak.

Voltak, sőt még jelenleg is vannak a bányásztisztek között elfogul-tak, a nemzethez s átalakuláshoz simulni elég erővel s lélekkel nem bí-rók; kik az absolutismus bilincseiből kibontakozni nem tudván, egyen-lőség helyett kasztai felsőbbiséget igényelnek; és ez által a helybeli la-kosságnak a bányászokkal leendő szorosabb egybefűződését, a külön elemeknek egy közös egésszé összeforradását nagyon nehezítik.

Remélljük ugyan, hogy a fenállott választó falak az új törvények életbe léptetése után könnyen leomlanak; remélljük, hogy ezentúl a béke és rend felől mindég csak örvendetes tudósításokat tehetek.

Midőn azonban a béke és rend állandósítására, tisztí társaimmal egvűtt minden lehető végbeviszünk, s legkevesebbé sem is kételkedünk azon, hogy örködésünknek sikere kedvező fog lenni: felelősségünk ér-zetében jónak látom a ministeriumi ideiglenes bizottmányt alázattal fel-kérni, hogy a helybeli királyi bányászati főtisztviselt, melly még ed-dig semminemű felsőbb utasítást nem vévén, magát a mostani körülményekbe beletalálni s beszoktatni nem könnyen tudhatja, utasítást bo-csátani méltóztatnának, hogy ez, a csend és rend fenntartására nézve fe-lelőssé tett törvényhatóság rendeleteihez alkalmazkodni, különösen pe-dig, hogy a bányász népet — melly az eddigi alkotmányszerűtlen rend-szernél fogva tőle függvén, szokva van ő tőle fogadni parancsot — a törvényhatóság iránti tiszteletre, a törvényes engedelmességre addig is megintse s buzdítsa, míg a kihirdetendő új törvények a magok jóté-konyosságával életbe lépnének. Így s ez által hisszük még, hogy minden feszültség legkönnyebben elenyészik s feltámadni sem fog.

Jelentem végre, hogy nemzet őrségünk számára fegyverek szük-ségesek; s egyszersmind jelentem azt is, hogy a helybeli királyi bányász

főtisztsegnél számos fegyverek vannak. Ezeket a tanács, hogy a polgári őrserег minél előbb felfegyverkeztessek, még a múlt héten kérte a bányász főtisztsegtől, hogy ideiglenesen, míg ti. maga illető útján elegendő s alkalmas fegyvereket szállíttathat ide, használatra adja által; de a bányászati főtisztsegt, még eddig, holott reá szüksége nincs, által nem adatta.

Kérem és kérjük, hogy a királyi bányászati főtisztsegt a nála levő fegyvereknek törvényhatósági kézbe leendő rögtöni átadására utasíttassék; hogy ez által is a bányászok elleni neheztelésre s tőlök való félelemre minden képzelhető ok eleve el legyen háritva. Igérvén a hatóság részéről azt, hogy a bányászati pénztárak, mint status tulajdon körül, a szükség esetébeni őrt állást, a bányászati főtisztsegt meg nyugtatása tekintetéből is, nemzetőrségünk által fogjuk telyesíteni.

Kelt tisztársaimmal tartott tanácskozmányból, April 12d 1848.

A ministeriumi ideiglenes bizottmánynak alázatos hazafi szolgálja

Srand Pál

helyettes fő bírő²

Onorat guvern provizoriu!

În înștiințările mele cele mai recente adresate preainălțimii sale domnului prim-ministru am putut raporta despre păstrarea păcii, buneii ordini și liniștii. Acum domnește în rindurile populației o stare de oarecare încordare și agitație din cauza minerilor. Ea a luat naștere în ziua de 8 a lunii curente, în timpul continuării procesului de constituire a gărzii cetățenești. Sper că va înceta curînd. Totuși mă simt obligat să raportez detaliat despre cele întimplate, pentru ca nu cumva să ajungă sus înștiințări unilaterale sau chiar false.

Întimplarea s-a petrecut astfel:

În vederea constituirii gărzii cetățenești, comitetul însărcinat cu supravegherea liniștii și ordinii a adoptat norme provizorii; normele referitoare la constituirea gărzii cetățenești au și fost primite în adunarea publică extraordinară care s-a ținut în ziua de 24 a lunii trecute¹; a început înrolarea voluntară pe o foaie deschisă pentru semnare; drept urmare, în săptămîna trecută s-a format o gardă cetățenească din 240 persoane; cei ce s-au înrolat de la sine s-au constituit în patru companii diferite; fiecare companie și-a ales caporalii săi; ofițerii și subofițerii au fost aleși în comun de toate cele patru companii împreună, cu alte cuvinte prin vot pe companie; aceasta a avut loc în 2 a lunii curente; după trei zile, funcționarii mineri regești din localitate dintre care mulți s-au înrolat deja, au delegat în numele lor o comisie care s-a prezentat în fața președintelui comitetului și a cerut ca nici minerii de rînd să nu fie excluși de la înrolare; au primit drept răspuns că nu au fost și nu sînt excluși, deoarece lista de înscriere este în permanență deschisă în fața fiecărui localnic cinstit și apt; în adunarea de alegere de a doua zi, funcționarii mineri prezenți ca auditori au repetat din nou cererea lor în ceea ce privește posibilitatea înrolării minerilor de rînd; comitetul nu numai că a dat un răspuns favorabil, dar chiar a permis ca înrolarea să se facă în fața administrației minei; astfel s-a întimplat că sub supravegherea a doi funcționari mineri și-au înscris numele 250 de mineri; în adunarea comitetului ținută în 7 a lunii curente s-a hotărît atunci ca o parte a minerilor înrolați să fie asimilați în cele patru companii ale gărzii cetățenești deja constituite în scopul realizării unei ega-

lități depline; cealaltă parte, care și așa locuiește în partea cea mai îndepărtată a suburbiei, la mare distanță de cei din centrul orașului, să alcătuiască două companii noi și anume companiile a 5-a și a 6-a ale gărzii cetățenești; hotărîrea a fost impusă și de necesitatea unei împărțiri judicioase; fiind nevoie acum de mai mulți caporali și ofițeri din cauza sporirii efectivului, s-a hotărît în continuare ca aceștia să se aleagă întocmai așa ca și cei de mai înainte; prin urmare, fiecare din cele două noi companii formate din mineri trebuia să-și aleagă cite un caporal, la fel ca și cei din celalalte companii; ofițerii urmau să fie aleși și acum, ca și mai înainte de către întreaga gardă cetățenească, iar votarea lor să aibă loc în ziua de 2 a lunii curente, tot pe companii; votarea a fost stabilită totuși pe ziua de 8, după-amiază; la data stabilită s-a început votarea în curtea conventului minorit, deoarece curtea primăriei a fost prea strîmtă; printre mineri mulți erau încălziți de băutură, deoarece în dimineața stabilită a fost zi de salar pentru o parte a minerilor, ceea ce comitetul nu a știut dinainte; votarea s-a desfășurat în ordinea dorită și în mod pașnic deși cam zgomotos; cînd era aproape pe terminate după încheierea votării ultimului ofițer una dintre companii a observat și a anunțat că rezultatul votului său a fost prezentat în mod greșit, fals; a și spus adevărul în această privință; atunci, înainte de a se aduna voturile și de a se putea decide de către compania reclamantă și de către comisia de votare asupra anunțării greșite și false, înainte de a se ști rezultatul reclamației și a votării, întregul popor al gărzii cetățenești, care stătuse pînă acum în grupuri separate pe companii, s-a înghesuit în jurul comisiei strigînd unii un nume, alții un alt nume pentru a fi ales; în acest timp a avut loc un schimb de cuvinte între mineri și cetățenii înrolați; a rezultat gâlăgie și de aici gilceavă; comisia n-a putut interveni și astfel s-a produs o ciocnire efectivă; minerii s-au repezit asupra companiilor cetățenești apucînd din curte pari, bucăți de lemne, ciomege; s-ar fi produs o mare încăierare și multă vărsare de sînge, dacă unii cetățeni nu ar fi început să fugă, dacă mai mulți nu ar fi intervenit pentru păstrarea ordinii și nu i-ar fi despărțit pe cei ce se certau; totuși ca urmare a spiritului de supunere al cetățenilor dar și datorită pacificatorilor și poruncilor energice date comisiei pentru restabilirea ordinii, nu a avut loc nici un fel de lovire, zdrobire sau bătaie mai mare; după ce s-a potolit zgomotul, s-a renunțat la rezultatul alegerii și întreaga mulțime s-a îndepărtat foarte agitată; de atunci nu s-a mai produs nici un necaz, nici un fel de exces; datorită însă certeii survenite, cetățenii și cei cu funcții cetățenești s-au înstrăinat de mineri; sentimentul de pică și iritare împotriva lor este comun; după cele întimplate mulți se codesc a mai servi alături de mineri; dealtfel nici ei nu mai sint dispuși ca înainte; mai mult chiar, mulți se tem că dacă se vor da în mîinile minerilor armele gărzii cetățenești, aceștia pot deveni periculoși pentru restul populației.

Astfel s-a petrecut întimplarea, fidel și adevărat. S-a ordonat imediat cercetarea și anchetarea celor care au început cearta și s-au bătut. Pedepsa nu va întîrzia.

Referitor la acest eveniment neplăcut merită o atenție deosebită faptul că motivul și izvorul său original nu rezidă atît în prezent, cît se ascunde în vremurile trecute.

Populația minieră este constituită în general din oameni curajoși și decisi. În afară de incultură o cauză a comportamentului lor rezidă în aceea că minerii depind în chestiunile personale și disciplinare de

Direcția minieră regală locală. Membrii Direcției miniere regale au fost de la început aproape toți străini, cu foarte puține excepții. Ei depind de Camera vieneză. Așteptînd de la ea avansarea i-au dat o ascultare oarbă, slugarnică. Puterea Camerei vieneze s-a manifestat în mod absolut îngrădind libertatea. De aceea ei și-au orientat în permanență ochii și sentimentele spre această putere. Numai unii dintre ei și-au făcut părerea convenită despre autoritățile patriei. În general nu au știut și nu au vrut să se împrietenească cu autoritățile maghiare, au disprețuit elementul cetățenesc, față de care au simțit și au și arătat antipatie. De aici a urmat că populația nu s-a putut împrieteni pe deplin cu funcționarii minieri. Ei au sentimente străine, fiind trimiși aici din diferite părți ale imperiului.

Funcționarii minieri cu un asemenea spirit desconsideră autoritățile [nobiliare] maghiare din țară. În exercitarea puterii și în exercitarea disciplinei printre mineri ei și-au păstrat sentimente străine și abia cunosc limba maghiară. De aici a urmat în mod firesc separatismul de elementul local, care a fost sădit de sus în jos în sînul populației miniere ce depinde de ei. Între elementul cetățenesc și mineri s-au produs adeseori neînțelegeri. Minerul a devenit încrezut și de multe ori recalcitrant. În cazul comiterii unor abuzuri apărătorii ordinii nu au reușit de multe ori să-l cerceteze pe minerul vinovat. Sau chiar dacă au arestat un delicvent prins asupra faptei, minerul nu a vrut să recunoască un alt stăpîn în afara Direcției miniere regești. Există date autentice și oficiale despre cazuri de mineri care au refuzat să se supună autorităților civile locale, întrucît în drum spre sediul acestor autorități au înțilnit funcționari proprii. Indiferent de cauza pentru care a fost citat în fața autorității orășenești, chiar dacă era vorba de o pagubă sau de alte pricini cetățenești ei au dat sfatul minerului că singurul lui judecător nu putea fi decît Direcția minieră regală locală; prin urmare, că nu era dator să se prezinte în fața judecătoriei orășenești și nici să i se supună².

Au fost și mai sînt și în prezent între funcționarii mineri partinitori, care nu sînt în stare să se atașeze cu putere și din suflet națiunii [maghiare] și innoirilor. Aceștia nu pot să se elibereze de cătușele absolutismului. Ei pretind în loc de egalitate superioritate de castă, iar prin aceasta îngreunează foarte mult atașarea mai strînsă a populației din localitate față de mineri. În același timp împiedică foarte mult închegarea unui tot comun al elementelor dispartate.

Sperăm însă că pereții despărțitori care au fost ridicați se vor prăbuși cu ușurință după traducerea în viață a noilor legi. Sperăm de asemenea că de acum înainte vă voi putea trimite numai rapoarte îmbucurătoare referitoare la pace și ordine.

Împreună cu colegii mei funcționari vom întreprinde tot ce va fi posibil pentru a permanentiza pacea și ordinea. Nu ne îndoim cituși de puțin că succesul vegherii noastre va fi favorabil. Simțămîntul responsabilității noastre ne îndreptățește a cere cu supunere guvernului provizoriu, să se îndure a da dispoziții Direcției miniere regești din localitate. Aceasta nu a primit pînă acum nici un fel de instrucțiune mai înaltă. De aceea, în actualele împrejurări nu se poate regăsi pe sine. Ea nu se poate obișnui cu ideea de a se adapta ordinilor autorității responsabile de păstrarea liniștii și a ordinii. Aceasta cu atît mai mult, cu cît populația minieră care depinde de ea este obișnuită să primească porunci de aici datorită sistemului autoconstituțional de pînă acum. Ea

să îndemne la respectarea autorității și la legala supunere pînă cînd legile anunțate, vor fi traduse în viață, cu toate binefacerile lor. Credem că în felul acesta va dispărea ușor orice încordare și ea nu va mai reînvia.

În sfîrșit, raportează că garda noastră cetățenească are nevoie de arme. Raportează totodată și aceea că la Direcția minieră regală din localitate se găsesc numeroase arme. În vederea înarmării cît mai urgente a gărzii cetățenești ele au fost cerute încă în săptămîna trecută de către Sfatul orașenesc de la Direcția minieră pentru a fi date provizoriu spre folosință, pînă cînd se vor putea transporta aici pe calea convenită arme suficiente și adecvate. Cu toate că nu are nevoie de ele, pînă acum Direcția minieră nu le-a predat încă.

Vă rog și vă rugăm ca Direcția minieră regală să fie îndrumată să cedeze imediat jurisdicției armele care se găsesc la ea. Prin aceasta s-ar îndepărta orice motiv care ar putea determina o acțiune împotriva minerilor și orice frică de ei. Pentru a liniști Direcția minieră jurisdicția a promis că va îndeplini în caz de nevoie, sarcina supravegherii caselor de bani miniere, care sînt proprietăți ale statului, prin intermediul gărzii cetățenești.

Data în 12 aprilie 1848 în urma consfăturii ținute cu colegii de serviciu.

Al Consiliului ministerial provizoriu supus și patriotic slujitor

Srand Pál
loctiitor de jude prim²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány, nr. 529/1848. Foto: 1 220—1 226.

¹ V. doc. 54.

² Autorul raportului aparținea stărilor privilegiate maghiare care dominau atît în comitate, cît și în orașe. Orașul Baia Mare făcea parte din comitatul Satu Mare, care, împreună cu alte unități administrative din vestul Transilvaniei, fusese anexat de Habsburgi în veacul al XVIII-lea Ungariei, fără a ține cont de populația lor majoritară românească. Limba de cancelarie era și în orașul Baia Mare cea maghiară. Așa se explică indignarea autorului raportului că minierii, pe care-i considera străini, nu cunoșteau limba maghiară. Indignarea lui se datorea și faptului că pînă în 1848 Direcția minelor nu fusese supusă jurisdicției autorităților nobiliare maghiare.

Zalău, 12 aprilie 1848.

Főméltóságú Ministeri Országos ideiglenes Bizottmány!

Értésemre esvén az, miszerént e megyébe Zilah várossától, a megyeszék helyitől a távolabb lévő helységekbe némely lázítók és csend zavarók járnak szerte széjjel, kik jelenleg is a csendes és békés úrbéreseket nyughatatlanságra ingerlik, sőt a nemesi birtoknak az egyenlőség jogánál fogva, mint őket is illetőket erőszakos elfoglalására bujtogatják, és így méltán lehet félnem és tartanom egy történéhető fel lázadástól és

ki töréstől. Ugyanazért alázatos tisztelettel könyörgök a főméltóságú Ministeri Országos Ideiglenes Bizotmánynak, méltóztasson a köz csend és rend fentarthatása és a lehető szomorú következtetések ki kerülése tekintetéből egy batalion magyar gyalog katonaságnak e megyében minél sietőbben léendő küldése iránt kegyesen rendelkezni¹.

Alázatos tisztelettel maradván a főméltóságú Ministeri Országos Ideiglenes Bizotmánynak alázatos szolgája

Kelt Zilahon 1848ba, April 12én

Bálint Elek
alispány

Măritului guvern provizoriu al țării!

Am fost informat că în acest comitat, circulă încoace și incolo anumiți agitatori și tulburători ai liniștii, începînd cu orașul Zalău, centrul de reședință a comitatului și pînă în cele mai îndepărtate localități. În prezent ei îi agită pe liniștiții și pașnicii urbarialiști la nemulțumire. Mai mult, în virtutea dreptului de egalitate, îi ațită la ocuparea violentă a proprietăților nobiliare care li s-ar cuveni. În felul acesta, pot să consider pe bună dreptate posibilă răzvrătirea și nesupunerea. Tocmai de aceea mă rog cu umilită cinstire, măritului guvern provizoriu al țării să binevoiască să dispună trimiterea în timpul cel mai scurt în acest comitat a unui batalion de soldați maghiari pentru menținerea liniștii publice și a ordinii și pentru evitarea unor eventuale consecințe depri-mante¹.

Rămîn cu supusă cinstire plecatul serv al măritului guvern provizoriu al țării.

Dat în Zalău, în 1848, la 12 aprilie

Bálint Elek vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány, nr. 503/1. Foto: 21 601—21 602. Publicat fragmentar de Ember Győző, *Iratok*, p. 221.

¹ Cf. doc. 283.

283

Zalău, 12 aprilie 1848.

Nagyméltóságú Királyi Helytartó Tanács!

Alázatos tisztelettel a főméltóságú Ministeri Országos Ideiglenes Bizotmányhoz írott rendkívüli tudósításomat¹ maga mássába olly alázatos kérésem mellett küldöm a nagyméltóságú Királyi Helytartó Tanácsnak, hogy a mennyiben a katonaság küldése felette és elkerülhetetlen szükségessé vált, arról intézkedni kegyesen méltóztasson.

Alázatos tisztelettel maradván a nagyméltóságú Királyi Helytartó Tanácsnak alázatos szolgája

Zilahon 1848ba April 12én

Bálint Elek
alispány

Preainălțimii sale Consiliului de Locotenență Regală!

Cu umil respect trimit în copie, înălțimii sale Consiliului de Locotenență Regală, înștiințarea mea extraordinară scrisă pentru preainalta Comisie permanentă ministerială pe țară¹. Prin ea am cerut cu supusă stimă, să binevoiască a întreprinde măsuri corespunzătoare în cazul în care trimiterea armatei va deveni o necesitate stringentă și inevitabilă.

Rămîn cu respect umil sluga supusă a înălțimii sale Consiliului de Locotenență Regală.

Zalău, 12 aprilie 1848

Bálint Elek vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány, nr. 503/2. Foto: 21 603—21 604.

¹ V. doc. 282.

284

Șomcuta Mare, 12 aprilie 1848.

Nagyméltóságú Királyi Helytartó Tanács!

Méltóságos gróf minister elnök úrnak hozzám tett két rendbeli rendeletei következtében a nagy méltóságú Királyi Helytartó Tanácsnak hivatalosan feljelentem a következőket:

A vidékben e hó 10én a közgyűlés megtartatott, ahol is a ki hirdetni rendelt törvény cikkek maga rendén felolvastattak és ki hirdettek; a közgyűlésen jelen volt nagy szép tömeg mindeneket csendessen, békével fogadott, minden ki meg értette azt, hogy ez által a köz jó előmozdítására törekedett és törekszik az ország.

Egy választmány neveztetett ki számos tagokból, kik közzül többen a megye házánál folytonoson örködve, a köz csend és bátorság állandó fenn tartása felett fognak szakadatlanul intézkedni.

Biztosságok küldettek ki a vidéknek járásaiban, a kik is a népet oktassák és készítsék el a ki hirdetett törvények által el várni mindazt, a mi azon törvényeknek üdves következése léend, mindjájokat bekeségben, csendességben tartani kötelességek léend, ezen biztosságok szükség esetében azonnal, egyébbaránt pedig minden héten kétszer a megye házához a választmányhoz jelentést tenni.

A meg írt közgyűlésnek jegyző könyve maga rendén elkészülve, méltóságos gróf minister elnök úrhoz mentől előbb maga rendén fel fog küldetni.

Egy szóval mindazokhoz, a melyeket ez előtt egy héttel méltóságos gróf minister elnök úrnak sebes postán feljelentettem, ezen fen meg írtakhoz még csak azt adom hozzá, hogy e vidéki megyében jelenleg csendesség, békesség és egyetértés uralkodik.

Mind ezek felett tehát a midőn hivatalos feljelentésemet gróf minister elnök úrnak már meg tettem, onnan kapot rendelet következté-

ben nagy méltóságú Királyi Helytartó Tanácsnak is meg tévén, alázatos tisztelettel maradtam.

Nagyméltóságú Királyi Helytartó Tanácsnak alázatos szolgálja
Nagy Somkút április 12én 1848

Szebeni Imre alkapitány

Preainălțimii sale Consiliului de Locotenență Regală!

În urma a două ordonanțe ce mi-au fost adresate de către înălțimea sa domnul conte prim-ministru aduc la cunoștință înaltului Consiliu de Locotenență Regală următoarele:

— adunarea generală a districtului a fost ținută în 10 a acestei luni; în cadrul ei au fost citite legile ordonate să fie enunțate; masele mari prezente la adunarea generală le-au primit în liniște și pace; fiecare a înțeles că astfel țara s-a străduit și se străduiește să promoveze interesele publice;

— s-a numit apoi o comisie cu numeroși membri, dintre care mai mulți vor veghea în permanență la clădirea comitatensă și vor întreprinde continuu măsuri pentru menținerea neîntreruptă a liniștii și securității publice;

— au fost trimiși comisari în plășile districtului; ei vor educa și pregăti poporul să aștepte efectele pozitive care vor rezulta din legile enunțate, și deci să-l mențină în pace și liniște; comisarii vor raporta de două ori pe săptămână comisiei din clădirea comitatensă iar în caz de urgență imediat;

— procesul verbal al adunării generale menționate va fi întocmit și va fi trimis la rîndul său înălțimii sale domnului conte prim-ministru cît mai repede posibil;

La cele raportate acum o săptămână înălțimii voastre domnule conte prim-ministru prin poșta rapidă, la toate cele descrise mai sus adaug că în acest district domnește în prezent liniștea, pacea și concordia.

După cele raportate oficial domnului conte prim-ministru, iar în urma ordinului pe care ni l-a dat și Consiliului de Locotenență Regală, rămîn cu respect umil, slugă supusă.

Șomcuta Mare, 12 aprilie 1848

Szebeni Imre
vicecăpitan

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok. 399/B. Foto: 11 978—11 980.

Long 1848

My dear friend!

First paragraph of handwritten text, starting with 'Gentilele...' and discussing various matters.

Second paragraph of handwritten text, continuing the letter's content.

Third paragraph of handwritten text, concluding the letter.

1848

First paragraph of handwritten text on the right page, starting with 'Gentilele...'.

My dear friend

Long 1848

My dear friend

Handwritten text, likely a proclamation or official document, with a circular stamp on the left side. The stamp contains the text: "Arhivele" and "Căminul". The text is dense and written in a cursive script.

Handwritten text, likely a proclamation or official document, with a circular stamp on the left side. The stamp contains the text: "Arhivele" and "Căminul". The text is dense and written in a cursive script.

Proclamația lui Aron Pumnul pentru convocarea Adunării din 30 aprilie. Blaj, înaintea de 12 aprilie 1848 (doc. 272).

A

Abrud, XVI, XXXI, XXXIX, XL, XLI, XLII, XLIII, XLIV, XLVII, LIX, LXV, LXVII, LXVIII, LXX, 192, 300, 301, 302, 303, 304, 311, 313, 316, 317, 335, 349, 360, 361, 363, 364, 367, 408, 432, 439

Abrudbánya v. **Abrud**

Abrudfalva v. **Abrud-sat**

Abrud-sat, 259, 301, 302, 317, 318, 319, 439

Abud, 235

Aczel v. **Ațel**

Aiud, XXVI, XXIX, XXXVII, XLIV, XLVII, LVII, LXIII, LXVIII, LXX, 113, 155, 214, 215, 268, 269, 272, 364, 366, 367, 368, 432, 433, 439, 440

Alba Iulia, VII, XXIX, XXXIV, XXXVI, XXXVII, XXXIX, XLII, XLIII, XLIV, LVII, LXIII, 155, 222, 244, 259, 262, 268, 349, 362, 364, 365, 373, 379, 432

Almaș-Săliște, 456, 457

Alsó-Lapugy v. **Lăpugiu de Jos**

Alt-Orsova v. **Orșova Veche**

Arad, VII, XXIII, XXIV, XXV, XXVIII, XXXII, XXXVI, XXXIX, XLIII, XLIV, LII, LIV, LVI, LX, LXIII, LXVIII, 56, 64, 65, 79, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 138, 139, 141, 142, 184, 203, 204, 261, 262, 292, 357, 365, 366

Ardud, 355

Ațel, 332

Augsburg (R.F.G.), 145

B

Babilon [oraș antic din Asia, dispărut], 341

Bahnea, XXXVIII, LXIV, 281, 283, 285

Baia de Arieș, XXIX, LVIII, 160

Baia Mare, VII, XIX, XXIII, XXIV, XXX, XXXI, XLIX, LI, LIV, LVIII, LIX, LXXI—LXXII, 9, 61, 62, 78, 79, 173, 174, 175, 194, 464, 470

Balásfalva, **Balázsfalva** v. **Blaj**

Bastia v. **Băstea**

Băstea, 456, 457

Batiz, 456, 457

Batyfalva v. **Batiz**

Bánya Bogván v. **Bocșa Vasiovei**

Báreșel v. **Bărăști**

Bălgrad v. **Alba Iulia**

Bărăști, 456, 457

Bela Crkva [R.S.F.I.], XXVI, LV, 109

Berethalom v. **Biertan**

Bergamo [Italia], 162

Berthau v. **Biertan**

Beszterce v. **Bistrița**

Bezdin [mînăstirea din —] v. **Munar**

Bécs v. **Viena**

Biertan, 233, 332

Bistra, XXXIX, XL, LXV, 313, 315, 317, 318, 319, 361

Bistritz v. **Bistrița**

Bistrița, XXXVI, 71, 257, 258, 347

Bisztra v. **Bistra**

Blaj, VI, VII, IX, X, XVI, XVIII, XIX, XXII, XXIX, XXXIV, XXXV, XXXVIII, XLII, XLIII, XLVI, XLVIII, LI, LIII, LXI, LXIII, LXVI, LXVII, LXIX, LXX, 6, 17, 18, 45, 151, 161, 168, 233, 234, 240, 251, 278, 279, 280, 333, 334, 342, 347, 361, 373, 374, 378, 379, 418, 451, 452, 459, 479—480

Blaju, **Blasendorf**, **Blaș**, **Blașiu** v. **Blaj**

Bocicioiu Mare, XXX, 174, 175

Bocskó v. **Bocicioiu Mare**

Bocșa [orașul], XLI

Bocșa Vasiovei [Bocșa Montană; azi contopit cu orașul Bocșa], 210, 211, 325, 326, 329, 330

Bodrog v. **Bodrogu Vechi**

Bodrogu Vechi, XXXI, XXXIX, LIX, LXIV, 181, 296

Bogara v. **Valea Poienii**

Boksa v. **Bocșa Vasiovei**

Booz v. **Boz**

Boz, 456, 457

Bradacel v. **Brădățel**

Bran, 268

Branitska, **Branyieska** v. **Brănișca**

Brassó v. **Brașov**

Brassó v. **Brășeu**

Brașiov v. **Brașov**

Brașov, VII, XVI, XIX, XXII, XXVI, XXIX, XXXI, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVIII, XL,

* Indicele de localități și cel de persoane, au fost întocmite de Károlyi Dénes, cercetător la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca.

- XLI, XLII, XLIII, XLIV, XLVIII, XLIX, LI, LII, LV, LVIII, LVIII, LIX, LX, LXI, LXII, LXIII, LXIV, LXV, LXVI, LXVII, LXVIII, LXX, LXXI—LXXII, 3, 52, 53, 55, 56, 71, 74, 107, 108, 109, 123, 156, 157, 170, 180, 196, 200, 208, 209, 221, 222, 229, 234, 239, 245, 246, 250, 257, 258, 266, 267, 268, 276, 280, 281, 320, 323, 333, 342, 346, 347, 348, 365, 368, 371, 418, 419, 440, 442, 446, 448, 453, 459, 460, 483—484
- Bratislava** [R. S. Cehoslovacă], V, VIII, IX, XIV, XIX, XX, XXI, XXVII, XLVI, LI, LII, LIII, LIV, LXIX, 4, 5, 6, 15, 17, 19, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 47, 48, 49, 51, 65, 67, 79, 121, 125, 185, 186, 228, 241, 255, 287, 289, 329, 414, 415, 445
- Brădăţel**, 456, 457
- Brăduţ**, XXX, LVIII, 169
- Brăila**, 213, 357
- Brănişca**, 188, 189, 456, 457
- Brăşeu**, 456, 457
- Brescia** [Italia], 162
- Brincovenesti**, XIX, LI, 11, 12
- Briznic**, 456, 457
- Brno** [R. S. Cehoslovacia], 122
- Broos v. Orăştie**
- Brünn v. Brno**
- Brůznik v. Briznic**
- Bucium**, 259, 262
- Bucsum v. Bucium**
- Bucureşti**, XVIII, XXIX, XXXII, XXXIII, XXXVI, XLI, XLIII, XLIV, XLVI, LVIII, LX, LXVI, LXVII, LXIX, 152, 161, 195, 197, 213, 214, 215, 256, 330, 331, 332, 356, 372, 384, 410
- Buda** [azi înglobat în Budapesta], XIX, LI, 7, 9, 10, 23, 24, 26, 41, 109, 387
- Buda Peşt, Buda-Peşt, Budapeşt v. Budapesta**
- Budapesta**, VII, XIX, 10, 11, 17, 20, 24, 30, 35, 41, 45, 48, 56, 60, 62, 64, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 78, 85, 88, 90, 92, 93, 94, 98, 103, 106, 107, 108, 109, 112, 117, 119, 123, 127, 128, 129, 141, 153, 155, 156, 158, 159, 165, 166, 169, 175, 179, 180, 188, 191, 192, 193, 195, 196, 201, 203, 207, 208, 211, 230, 232, 239, 240, 241, 244, 246, 248, 256, 257, 258, 261, 262, 263, 269, 270, 291, 292, 293, 295, 299, 300, 305, 306, 309, 311, 316, 317, 319, 330, 336, 338, 340, 344, 345, 347, 350, 351, 353, 356, 361, 362, 363, 386, 391, 394, 395, 417, 418, 419, 420, 429, 433, 438, 440, 442, 443, 444, 448, 451, 452, 454, 457, 461, 464, 470, 471, 472, 473
- Bukarest v. Bucureşti**
- Burg** [cartier al Vienei] v. Viena
- Burjuc**, 456, 457
- Burzsug v. Burjuc**
- Butsum v. Bucium**
- Buzău**, 331
- Caransebeş**, VII, XXII, XXVIII, XLVII, LIII, LVI, LXX, 53, 129, 437
- Carei**, XXV, XXXIX, XLII, XLIX, LV, LXIV, LXVII, LXXI—LXXII, 96, 97, 98, 146, 147, 298, 299, 352, 353, 462, 463, 464
- Carlsburg v. Alba Iulia**
- Căbeşti**, 456, 457
- Căpilna**, 152
- Căpuşu Mic**, XXX, LVIII, 166
- Cărmăzâneşti**, 456, 457
- Cărpiniş**, 259
- Cehu Silvaniei**, XLV, XLVI, XLVII, LXIX, 394, 395, 421, 422, 423
- Cernatu** [azi înglobat oraşului Săcele], XLI, 322, 323
- Chier**, XXXI, LIX, 181, 182, 183
- Chiochiş**, XXXIII, LX, 217, 422, 424
- Cimpeni**, XVI, XXXIX, XL, XLII, XLIII, XLVII, LXV, LXVI, LXVII, LXX, 300, 301, 313, 314, 315, 317, 318, 319, 348, 349, 361, 363, 364, 432, 439, 440
- Cimpulung la Tisa**, 225
- Cîmpuri**, 456, 457
- Clausenburg v. Cluj**
- Cluj**, V, VI, VIII, IX, XVI, XIX, XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XL, XLII, XLIII, XLV, XLVI, XLVII, XLVIII, LII, LIII, LIV, LV, LVI, LVII, LVIII, LIX, LXII, LXIII, LXIV, LXV, LXVI, LXVII, LXVIII, LXIX, LXX, 10, 11, 15, 35, 44, 45, 46, 47, 48, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 90, 93, 94, 107, 108, 113, 114, 119, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 133, 136, 144, 145, 150, 152, 153, 165, 169, 170, 171, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 196, 214, 215, 217, 218, 222, 228, 231, 237, 242, 243, 244, 245, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 271, 273, 277, 283, 285, 287, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 301, 303, 304, 305, 306, 312, 314, 316, 342, 343, 344, 345, 351, 357, 360, 361, 362, 385, 386, 387, 393, 410, 411, 417, 418, 420, 428, 430, 431, 432, 433, 438, 453
- Cluj-Napoca**, VI, VII, XII, XVII, XVIII, 3, 6, 9, 13, 17, 32, 44, 71, 90, 122, 125, 126, 136, 143, 145, 147, 148, 150, 152, 165, 180, 188, 190, 213, 218, 226, 228, 243, 250, 258, 272, 273, 276, 280, 285, 291, 298, 347, 360, 364, 384, 385, 387, 413, 417, 420, 424, 429, 431, 433, 446
- Clusiu, Cluşiu v. Cluj**
- Cobor**, XIX, LI
- Cohalm v. Rupea**
- Constantinopol**, 331
- Corna**, 367
- Coseşti**, 456, 457
- Crăieşti**, 167, 168, 192, 193

Creaca, XXXVIII, LX, 278, 279
Csernátfalu v. Cernatu
Csik Somlyó v. Şumuleu
Csik Szereda v. Miercurea-Ciuc
Cut, 381
Cutu v. Cut

D

Dateş v. Dătăşeni
Dătăşeni, 168, 193
Deés v. Dej
Dej, XXIII, XXVII, XXXI, XLVII, LIII, LVI, LXIX, 63, 64, 125, 126, 189, 190, 191, 424, 426, 427, 428
Deva, VII, XXVII, XXXV, XXXIX, XLV, XLVI, XLIX, LVI, LVIII, LXII, LXIX, 115, 117, 127, 158, 176, 177, 178, 188, 189, 244, 272, 298, 391, 407, 408, 455, 456, 457, 460, 461
Déés v. Dej
Déva v. Deva
Dézs v. Dej
Dicsőszentmárton v. Tirnăveni
Dobra, XLIX, LXXI—LXXII, 454, 455, 456, 457
Dognácska v. Dognecea
Dognecea, 210, 211
Dragu, 124, 125, 419
Drág v. Dragu
Dumesd v. Dumeşti
Dupuş, 233

E

Elek [R. P. Ungarâ], XXVIII, LVII, 141, 142
Enyed v. Aiud
Esztergom [R. P. Ungarâ], XLIV, 379, 380

F

Fazatzel v. Făgetel
Făgăraş, 18, 71, 257, 258, 280, 314
Făgetel, 456, 457
Felső Lapugy v. Lăpugiu de Sus
Finteag, 456, 457
Fintoag v. Finteag
Focşani, 331
Fogaras v. Făgăraş
Furcşoara, 456, 457
Furksora v. Furcşoara

G

Galaţii Bistriţei, XXXIII, LX, 217, 424
Galsa v. Galşa
Galşa, XXXII, XXXVI, 81, 203, 204, 260
Găleşti, 235
Gerend v. Luncani
Ghelar, XXXIX, 297

Gheorgheni, XLI, LXVI, 338, 339, 340
Gherla, XXXVII, 262
Gialacuta, 456, 457
Glacis [cartier al Vienei] v. **Viena**
Gladna, 210, 211
Glod, 456, 457
Godinesdy v. Godineşti
Godineşti, 456, 457
Gothatea, 456, 457
Gothátya v. Gothatea
Görtz [Austria], 185, 187, 274, 276
Graben [cartier al Vienei] v. **Viena**
Grăniceri, XXVIII, LVII, 141, 142
Gurasada, 456, 457
Guraszád v. Gurasada
Gyalakuta v. Gialacuta
Gyula Varsánd v. Vărşand

H

Hadad v. Hodod
Haţeg, XXXIX, LXIV, 296, 297, 298
Hátszeg v. Haţeg
Hereclean, 241
Hermannstadt v. Sibiu
Hetzendorf [Austria], 249
Hodod, XXX, LIX, 178, 179, 421, 423
Hodoş-Bodrog v. Bodrogu Vechi
Holdea, 457
Holdja v. Holdea
Hosszúfalu v. Satulung [din Maramureş]
Hosszúfalu v. Satulung [înglobat azi oraşului Săcelej]
Hosszújfalu v. Husia
Hunedoara, 297, 357, 410
Husia, 216, 217, 218
Hust [U.R.S.S.], XXX, 174, 175
Huszia v. Husia
Huszt v. Hust

I

Iacobeni, XLII, 351, 385
Iaşi, 357
Ilia, 456, 457
Illye v. Ilia

J

Jena [R. D. Germanâ], 109
Jibou, XXVII, XXVIII, XXXIII, XLVI, XLVII, LVI, LVII, LX, LXIX, 124, 146, 147, 149, 189, 190, 216, 420, 421, 422, 423
József külváros = suburbia **Iozefin** înglobată azi municipiului **Timişoara v. Timişoara**

K

Kamazenesti v. Cărmăzăneşti
Karansebeş, Karansebesch v. Caransebeş
Karika v. Creaca

Karloveț v. Karlowitz
Karlowitz [azi Srijemski Karlovci — R.S.F.I.], XXV, XXXVI, XLVI, 84, 85, 260, 263, 410, 457, 459
Karlsburg v. Alba Iulia
Kassa v. Košice
Kábesd v. Căbești
Kárlovic v. Karlowitz
Károly, Károlyváros v. Carei
Kempuri v. Cimpuri
Kerpenyes v. Cărpiniș
Kékes v. Chiochiș
Kézdi Vásárhely, Kézdivásárhely v. Tirgu Secuiesc
Kis Majtény, Kismajtény v. Moftinu Mic
Kis Petri v. Petrinzel
Klausenburg v. Cluj
Kosesdy v. Coșești
Košice [R. S. Cehoslovacă], 189, 190
Kolosvár, Kolozsvár v. Cluj
Kronstadt v. Brașov
Kurtakér v. Chier

L

Lapusnik v. Lăpușnic
Laszö v. Lăsău
Lăpușiu de Jos, 456, 457
Lăpușiu de Sus, 456, 457
Lăpușnic, 456, 457
Lăsău, 456, 457
Lemberg v. L'vov
Lesnyok v. Leșnic
Leșnic, 456, 457
Liov v. L'vov
Lugoj, VII, XXI, XXII, XXV, XXVI, XLI, LII, LIII, LV, LXV, 35, 36, 38, 40, 53, 54, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 113, 210, 211, 323, 326, 330
Lugos v. Lugoj
Luna de Jos, 68, 90, 122, 145, 188, 213, 228, 360, 446
Lunca Arieșului, LI
Luncani, 126
Lunca Mureșului, XIX, 12
L'vov [U.R.S.S.], 185, 187

M

Mailand, Majland v. Milano
Marghita, 124, 125
Margita v. Marghita
Marosújvár v. Uioara
Maros Vasarhei, Maros Vásárhely, Marosvásárhely v. Tirgu Mureș
Mănăștur [azi înglobat municipiului Cluj-Napoca], XXX, LVIII, 165
Medgyes, Mediasch v. Mediaș
Mediaș, XXX, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XLI, XLVI, LVIII, LXI, LXIII, LXIV, LXVI, 166, 202, 203, 236, 257, 263, 264, 281, 332, 334, 410, 477—478
Meschen v. Moșna

Mező Szent Király, Mezőszentkirály v. Crăiești
Miercurea Ciuc, VII, XL, XLII, XLV, XLVII, LXV, LXX, 309, 310, 311, 338, 339, 351, 385, 389, 390, 433, 436, 437
Mihăiești, 456, 457
Mihályesd v. Mihăiești
Milano [Italia], 145, 162, 164, 242, 243
Mintia, 456, 457
Moftinu Mic, XXXIX, XLII, XLIII, XLIX, LXV, LXVII, LXXI—LXXII, 298, 299, 352, 353, 354, 355, 356, 462, 463
Mohács [R. P. Ungară], 152
Mohács v. Mohács
Monostor v. Mănăștur
Mosna v. Moșna
Moșna, XXI, XXXIX, LII, LXV, 41, 42, 305, 332
Munar, LX, 197, 198
Mühlbach v. Sebeș

N

Nagy Bánya, Nagybánya v. Baia Mare
Nagy-Enyed, Nagy Enyed, Nagyenyed v. Aiud
Nagy Károly, Nagykároly v. Carei
Nagy Peleske v. Peleş
Nagypél v. Pîlu
Nagy Somkút v. Șomcuta Mare
Nagy Szeben, Nagyszeben v. Sibiu
Nagy Zsadány v. Sătmărel
Németboksán v. Bocșa Vasiovei
Némethy v. Mintia
Nicoleşti, 338, 339
Novi Sad [R.S.F.I.], XLIV, LXVIII, 366

O

Ociu, 456, 457
Odorheiu Secuiesc, XLIX, LXXI—LXXII
Ofen v. Buda
Offenbaia v. Baia de Arieș
Ohaba, 34, 436, 437
Ohába v. Ohaba
Olaszi v. Olosig
Olesch v. Ociu
Olosig [azi înglobat municipiului Oradea], XXIII, XXXIII, XXXVII, LIII, LX, LXIII, 57, 204, 206, 269, 270
Oradea, VII, XIX, XXXVII, XLIV, XLV, LI, LXIII, LXVIII, 4, 5, 51, 57, 206, 207, 217, 218, 241, 357, 372, 391, 392
Oradea Mare v. Oradea
Oravicabánya, Oravitz v. Oravița
Oravița, XXXIII, LX, 102, 109, 209, 210, 211, 329, 330
Orăștie, XIX, XXVI, XXX, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVIII, XLV, LI, LVIII, LXI, LXVIII, 15, 113, 172, 173, 222, 237, 239, 257, 258, 280, 331, 333, 392, 437

Drsova, Orșova v. Orșova Veche
Orșova Veche [azi înglobat orașului Orșova], XXV, XXVIII, XLVII, LV, LXX, 54, 94, 95, 437
Oșorhei v. Tirgu Mureș
Otlaka v. Grăniceri

P

Pap Tamási v. Tămășeu
Pančevo [R.S.F.I.], XXV, XXVIII, LV, LVI
Pancsova [azi Pančevo — R.S.F.I.], 94, 95, 129
Parajd v. Praid
Paris, XIX, XXXVI, LXVI, 1, 2, 6, 7, 55, 66, 68, 195, 256, 331
Pâris v. Paris
Partoș [înglobat municipiului Alba Iulia], 367, 368, 433
Păuliș, XXVIII, LVII
Pecica, XXXI, XXXIX, LIX, LXIV, 181, 296
Pécska v. Pecica
Petersburg [azi Leningrad — U.R.S.S.], 411
Peșeș, LXV, 298, 299
Pest v. Pesta
Pesta [azi înglobat în Budapesta], XVIII, XX, XXI, XXIV, XXV, XXVI, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXVI, XLIV, XLVI, LI, LII, LIV, LV, LXI, LXII, LXVIII, 7, 8, 9, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 32, 36, 37, 38, 39, 44, 47, 53, 66, 67, 68, 80, 82, 89, 97, 99, 101, 113, 121, 138, 139, 140, 145, 147, 178, 185, 187, 194, 209, 210, 212, 213, 214, 225, 226, 227, 228, 255, 260, 286, 366, 368, 387, 403, 413, 414, 415, 416, 422
Pesth v. Pesta
Petresd v. Petrești
Petrești, 456, 457, 462, 463
Petri v. Petrești
Petrinzel, XXVIII, LVII, 142, 143
Pitu, 141, 142
Pintic v. Pinticu
Pinticu, 342
Ploiești, 356
Popteleac, 148, 149
Portus v. Partoș
Poson, Posony, Poșion, Poșun, Pozsony v. Bratislava
Praga, 121, 122.
Praid, XXXIV, 235, 236, 287, 289
Pressburg v. Bratislava

R

Radu Vodă [jud. Ilfov], 330
Radulesd v. Rădulești
Rădulești, 456, 457
Răstolți, 241

Reps v. Rupea
Resigheea, XLIX, LXXI—LXXII, 462, 463
Reszege v. Resigheea
Resica v. Reșița
Restolți v. Răstolți
Reșița, 210, 211
Rheims [Reims — Franța], 1, 2
Roma, 334, 377, 378, 381
Rona, 216, 217
Róna v. Rona
Roskány v. Roșcani
Roșcani, 456, 457
Roșia Montană, LXV, 304, 314, 316—317, 319, 440
Rothenturm v. Turnu Roșu
Runcșor, 456, 457
Rungschor v. Runcșor
Rupea, XLIV, XLVI, LXVIII, 267, 369, 371, 410
Rusca Montană, 54
Ruskberg v. Rusca Montană

S

Salonta, XXV, 86
Satchinez, 31
Satu Lung [jud. Cluj], 351
Satulung [jud. Maramureș], XXXIV, XXXVIII, XLV, LXI, LXIV, LXVIII, 226, 227, 228, 287, 288, 289
Satulung [azi înglobat orașului Săcele], 322, 323, 384
Satu Mare, VII, XXV, XXVIII, XXXIX, XLII, XLVIII, XLIX, LV, LVII, LXX, 146, 147, 227, 228, 448, 449, 450
Satu Nou [jud. Bistrița], 382
Sáros v. Șaros
Săcele, XXXIV, XLI, XLVIII
Sătmărel, XLVIII, XLIX, LXV, LXX, LXXI—LXXII, 298, 448, 449, 450, 462, 463
Schässburg v. Sighișoara
Schiai v. Șcheli Brașovului
Sebes, XIX, XXV, XXVI, XXXVIII, LV, LXIV, 15, 95, 96, 113, 257, 258, 280
Sebiș, LI, 15
Seghedin [R.P. Ungară], 138, 140
Semlin [azi Zemun — R.S.F.I.], 94, 95, 129
Seret v. Siret
Sfintu Gheorghe [oraș.], VII, 171, 289
Sibiu, VII, XXI, XXIV, XXV, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XLI, XLIII, XLV, XLVI, LII, LIII, LIV, LV, LVI, LVII, LVIII, LIX, LX, LXI, LXII, LXIII, LXIV, LXVI, LXVII, LXVIII, LXIX, 14, 40, 42, 51, 74, 75, 76, 78, 90, 96, 104, 123, 136, 138, 154, 155, 156, 160, 171, 172, 173, 192, 195, 197, 198, 200,

214, 215, 218, 221, 222, 231, 234, 239,
242, 243, 244, 257, 258, 262, 263, 264,
266, 267, 268, 295, 340, 342, 343, 357,
363, 364, 365, 374, 383, 389, 392, 393,
410, 411, 418, 419, 459, 483—484

Sibó v. Jibou

Sighet [azi Sighetu Marmăției], VII,
XXVII, XXX, XXXIV, XXXVI,
LVI, LXI, LXII, 79, 117, 118, 119,
174, 175, 223, 224, 225, 247, 248

Sighișoara, XXVI, XXXII, XXXIII,
XXXVI, XLIX, LV, LX, LXXI—
LXXII, 103, 104, 200, 239, 257, 267,
281, 333, 458

Sikló v. Șiclău

Siret, 6

Sirbi, 456, 457

Socodor, XXVIII, LVII, 141, 142

Solymos v. Șoimuș

Somlyó v. Șimleu Silvaniei

Somlyó v. Șumuleu

Stantesd v. Stănești

Stănești, 456, 457

Stereonea, 456, 457

Stremț, 423

Strigoniu v. Esztergom

Stuttgart [R.F.G.], 145

Subotica [R.S.F.I.], XLIV, LXVIII, 366

Suceag, 217, 218

Surduc, XXXI, LIX, 188

Szalonta v. Salonta

Szamosújvár v. **Gherla**

Szathmár, **Szatmár v. Satu Mare**

Szászbonyha v. Bahnea

Szász Sebes v. Sebeș

Szász Város, **Szászváros v. Orăștie**

Szeben v. Sibiu

Szeged v. Seghedin

Szent Miklós v. Gheorgheni

Szereda v. Miercurea-Ciuc

Székudvar v. Socodor

Sziget, **Szigeth v. Sighet**

Szilágy Cseh, **Szilágycseh v. Cehu Sil-**
vaniei

Szilágy Somlyó v. Șimleu Silvaniei

Szirbi v. Sirbi

Szucsák v. Suceag

Szurdok v. Surduc

Ș

Șaroș, 233

Șcheii Brașovului [azi înglobat munici-
piului Brașov], 342

Șeica Mare, 332

Șeica Mică, 332

Șiclău, XXVIII, LVII, 141, 142

Șimleu v. Șimleu Silvaniei

Șimleu Silvaniei, XXIX, XLVIII, LVII,
LXX, 124, 125, 147, 148, 149, 443,
444

Șoimuș, 421, 423, 456, 457

Șomcuta Mare, L, LXXI—LXXII, 168,
193, 472, 473

Șumuleu [azi înglobat orașului Miercu-
rea-Ciuc], XL, XLI, XLV, LXV,
LXVI, LXVIII, 306, 307, 309, 310,
311, 336, 337, 338, 339, 389, 390,
434

T

Tamasesdi v. Tămășești

Tarnopol [azi Ternopol' — U.R.S.S.],
274, 276

Tatarești v. Tătărești

Tămășești, 456, 457

Tămășeu, XLIV, XLV, LXVIII, 371, 372,
391, 392

Tătărești, 456, 457

Teceu v. Tjačev

Tei, 456, 457

Temesvar, **Temeswar**, **Temesvár**, **Tem-**
șoara, **Temišvar v. Timișoara**

Thorda v. Turda

Tileagd, XXXIII, 217

Timișoara, VII, XIX, XX, XXI, XXII,
XXIII, XXVIII, XXIX, XXXII,
XXXV, XXXVIII, XXXIX, XLV,
LI, LII, LIII, LVIII, LX, LXI,
LXIII, LXIV, LXIX, 15, 21, 22, 23,
24, 25, 26, 28, 30, 31, 40, 52, 53, 57,
58, 59, 86, 87, 88, 158, 159, 197, 198,
209, 210, 239, 240, 244, 262, 285, 286,
292, 357, 395, 397, 401, 402, 406, 437

Tirnava v. Tirnava

Tirnavitza v. Tirnăvița

Tisa, 456, 457

Tisza v. Tisa

Tirgu Mureș, VII, XVI, XXVI, XXIX,
XXX, XXXI, XXXII, XXXIV,
XXXVI, XXXVIII, XL, XLII, XLV,
XLVII, LV, LVI, LVII, LVIII, LIX,
LX, LXI, LXIV, LXV, LXVII,
LXVIII, 93, 104, 106, 107, 110, 111,
112, 113, 155, 167, 168, 169, 170, 192,
193, 200, 201, 231, 232, 235, 236, 257,
258, 259, 289, 290, 291, 309, 318, 319,
350, 351, 357, 385, 429, 439, 440, 481—
482

Tirgu Secuiesc, XLI, XLV, 233, 389

Tirnava, 456, 457

Tirnăveni, XXXII, LX, 201, 202, 203

Tirnăvița, 456, 457

Tjačev [U.R.S.S.], 225

Tobias v. Dupuș

Topánfalva v. Cimpeni

Triest [Trieste — Italia], 185, 187

Turcheș [azi înglobat orașului Săcele],
368

Turda, XXVII, LVI, 257, 431

Turnu v. Turnu Roșu

Turnu Roșu, 195, 214

Tyei v. Tei

U

Uifalău v. Satu Nou [jud. Bistrița]
Uioara, 367, 368, 433
Ulciug, XLV, LXIX, 394, 395
Uniad v. Hunedoara
Unidoara v. Hunedoara

V

Valchid, 233
Valdhütt v. Valchid
Valea Lungă, 456, 457
Valea Poenii, 456, 457
Varsolta v. Virșoț
Válya Lunga v. Valea Lungă
Várad v. Oradea
Váradolaszi v. Olosig
Vásárhely v. Tirgu Mureș
Velșand, XXVIII, LVII, 141, 142
Velence v. Veneția
Veneția [Venezia — Italia], 274, 276
Verona [Italia], 242, 243
Versec v. Vrșec
Vécs v. Brincovenesti
Vidra v. Vidra de Sus
Vidra de Sus, 319, 440
Viena, VI, VII, IX, XI, XIII, XIX, XX, XXI, XXIII, XXIV, XXV, XXVII, XXVIII, XXX, XXXI, XXXIII, XXXV, XXXVI, XXXVII, XLI, XLII, XLIII, XLIV, XLV, XLVI, XLVII, XLVIII, XLIX, LI, LII, LIV, LVI, LVII, LVIII, LIX, LX, LXI, LXII, LXIII, LXVI, LXVII, LXVIII, LXX, LXXI—LXXII, 1, 3, 13, 18, 20, 34, 40, 42, 47, 52, 54, 55, 65, 66, 72, 80, 82, 88, 89, 95, 109, 120, 121, 129, 130, 133, 144, 145, 161, 162, 163, 164, 179, 184, 186, 194, 195, 197, 211, 214, 242, 244, 248, 251, 252, 254, 255, 261, 273, 274, 332, 333, 334, 346, 358, 368.

374, 384, 386, 387, 389, 397, 402, 410, 413, 414, 416, 428, 433, 437, 444, 445, 447, 454

Vienna v. Viena
Visca, 456, 457
Visk v. Višk
Viszka v. Visca
Vișc, Vișeu v. Višk
Višk [U.R.S.S.], XXX, 174, 175, 225
Virșeț v. Vrșec
Virșoț, 241
Voivodeni, 419
Völcsök v. Ulciug
Vrșec [R.S.F.I.], 240, 329, 330, 339, 357

W

Weisskirchen v. Bela Crkva
Wien v. Viena

Z

Zalathna, Zalatna v. Zlatna
Zalău, XXXI, XLV, XLVIII, XLIX, L, LIX, LXIX, LXX, LXXXI—LXXXII, 178, 179, 180, 394, 395, 415, 442, 443, 470, 471, 472
Zam, XXIX, XXX, LVII, LVIII, 157, 158, 175, 177, 178, 272, 456, 457
Zám v. Zam
Zemun [R.S.F.I.], XXV, XXVIII, LV, LVI, 94, 95, 129
Zilah v. Zalău
Zlatna, XLI, XLII, XLIII, XLVI, XLVII, LXVI, LXVII, LXIX, 334, 335, 336, 348, 349, 350, 360, 363, 364, 407, 408, 409, 432
Zlatna de Jos v. Zlatna
Zsadány v. Sătmărel
Zsibó v. Jibou

A

Aci, Petre: preot greco-catolic din Virșolt; 241

Acs, Petre v. Aci, Petre

Acsente, Ioan alias **Severu v. Axente, Sever Ioan**

Adler [Ádler], Károly: participant al ședinței comitatense din Lugoj din 6 aprilie 1848; 327

Adler, Rudolf: participant al ședinței comitatense din Lugoj din 6 aprilie 1848; 35, 38

Adorián, Imre: cancelist din Tîrgu Mureș; XLII, 350, 351

Albrichsfeld, Johann von: jude primar al localității și al districtului Brașov; XXII, XXXV, XLVIII, LIII, LXII, LXVI, LXX, 56, 246, 442, 446, 448

Almășanu, D.: colector al abonamentelor „Gazetei de Transilvania“ în Muntenia; 162

Ambrózy, György baron: vicecomitele secund al comitatului Timiș; XXIII, LI, LIII, 21, 22, 26, 59, 60

Ambrózy, Lajos baron: administratorul comitatului Timiș; XXV, LIV, 88

Ana, Blaj: țaran din Chier; 183, 184

Ana, Ileana: țarancă din Chier; 182, 184

Ana, Mihai: țaran din Chier; 182, 184

Ana, Onu: țaran din Chier; 182, 184

Ana, Petru: țaran din Chier; 182, 183

Ana, Simion junior: țaran din Chier; 182, 183

Ana, Toader: țaran din Chier; 182, 184

Ana, Todinca: țaran din Chier; 182, 184

Andics Erzsébet: istoric din R.P. Ungară; XVIII, 20, 165, 213, 261, 272, 273, 367

Andreas II v. Andrei al II-lea rege al Ungariei

Andreevits [Andrejevits], Lázár: jude nobiliar din comuna Caraș; 35, 38, 323, 327

Andrei: [cleric la Blaj?]; 45

Andrei al II-lea regele Ungariei; 198

Andrényi, K.: semnatar al chemării pentru înrolare în garda cetățenească din Arad; 56

Anghel, George: asesor al judecătoriei montanistice din Zlatna, comisar secund al depozitului minier; unul din cei zece secretari ai celei de a doua Adunări naționale din 3/15 mai 1848

de la Blaj și membru al delegației condusă de Șaguna, pentru a prezenta programul revoluționar împăratului; 407, 409

Angyal v. Wesselényi, Béla

Angyal, György v. Anghel, George

Anna, Blás v. Ana, Blaj

Anna, Illyána v. Ana, Ileana

Anna, Miháj v. Ana, Mihai

Anna, Onnu v. Ana, Onu

Anna, Petru v. Ana, Petru

Anna, Szimion iffíú v. Ana, Simion junior

Anna, Toagyer v. Ana, Toader

Anna, Todinka v. Ana, Todinca

Antal, János: episcop reformat din Transilvania; XXX, LVIII, 166

Antalfi, Boldizsár: preot romano-catolic din Turda; XXVII, LVI

Apor, György baron: vicejude regesc al scaunului filial Brăduț; XXX, LVIII, 170, 171

Apor, Károly baron: asesor onorific al Tablei Regești; conservator; XXX, 169, 170, 171

Apor, Lázár baron: consilier la cancelaria aulică [din Viena] a Transilvaniei; XX, XXXVIII, LII, 171, 388

Appel, Joseph: general, comandantul regimentului de grăniceri din Caransebeș; XLVII, LXX, 129, 437

Apponyi, György conte [uneori: Aporny]: cancelar aulic [din Viena] al Ungariei; 4, 5, 387, 400, 406, 418, 419

Ardelean, Gheorghe: țaran din Chier; 182, 183

Argyelán, Gyorgye v. Ardelean, Gheorghe

Aron, Petru Pavel: episcop unit din Transilvania; 375, 376, 381

Árpád [Árpád]: navă cu aburi pe Dunăre; 54

Arsenović, Pavel: membru în comitetul de menținere a ordinii publice din Timișoara; 27

Arszenovits, Paul v. Arsenović, Pavel
Artemianiu: locotenent [praporgic] din Țara Românească; XXX, 162

Arz [Artz], Friedrich M.: deputat-candidat din partea comunității săsești; 221, 295

Arz [Artz], Johann Joseph: consilier la Magistratul din Sibiu, revizor domestical; 137

- Asbóth, Adolf:** asesor onorific din comitatul Caraș; 35, 37, 323, 326
- Asbóth, Lajos:** asesor onorific din comitatul Caraș; în timpul revoluției general de honvezi, comandant al unităților din sudul Banatului; 323, 326
- Asbóth, Móric:** asesor onorific din comitatul Caraș; 35, 38, 323, 325, 326, 328
- Asente, Ioan v. Axente, Sever Ioan**
- Assente, Ioan v. Axente, Sever Ioan**
- Atanasievici, Petru v. Athanasievici, Petru**
- Athanasie, I. Anghel:** primul episcop greco-catolic din Transilvania; 373
- Athanasievici, Gheorghe:** procuror secund onorific din Lugoj; 323, 327
- Athanasievici, Ioan:** asesor onorific din comitatul Caraș; 35, 37
- Athanasievici, Petru:** protopop ortodox din Făget; 324, 328
- Athanasievits, Alexandru:** asesor onorific și procuror adjunct din Lugoj; 35, 38, 323, 324, 325, 327, 328
- Athanasievits, János v. Athanasievici, Ioan**
- Auspitz, Moritz:** membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caraș; 35, 37, 38, 39
- Axente, Sever Ioan:** profesor de limba latină și română în Țara Românească; unul din pregătitorii revoluției din 11 iunie 1848 la București; în timpul războiului civil prefect al legiunii de pe Tîrnave și din Munții Apuseni; XLIV, LXVIII, 373, 382
- Atánasievits, Péter v. Athanasievici, Petru**
- B**
- Bachner, Georg:** senator din Sibiu, directorul poliției și al gospodăriei comunale; 137
- Bagossy [Bagosil, Sándor:** deputat al comitatului Crasna; 148, 149, 414, 415
- Bagossy, Iózsef:** inginer din Lugoj; 35, 38
- Bakó, Bertalan v. Csobotfalvi Bakó, Bertalan**
- Baktsi:** persoană din anturajul lui Ferenczi Károly; 125, 126
- Balázs, Zsigmond:** secretar al comitatului Caraș; 325, 328
- Balbierer, Samuel:** membru al comunității orașului Sibiu; 138
- Balint, Simion:** protopop greco-catolic din Roșia Montană; în timpul revoluției conducător al moților; după izbucnirea războiului civil prefect al unei legiuni românești; XL, XLVII, LXV, 303, 304, 312, 314, 317, 318, 319, 439, 440
- Balla, Mihály nobil:** președinte al adunării tinerilor din Tîrgu Mureș; 110, 112
- Balo, István:** preot calvin [reformat] din cercul bisericesc Tîrnava; 283, 285
- Balogh [Balog], László:** asesor onorific din comitatul Caraș; 35, 37, 38, 39, 323, 324, 325, 326, 328
- Balomiri, Simion:** al doilea secretar la judecătoria din Orăștie; XIX, LI, 15, 333
- Balthes, Friedrich Georg:** jude primar din Cincu, deputat sas; 172
- Bardan, Oda:** țăran din Chier; 182, 183
- Bardan, Toda:** țăran din Chier; 183, 184
- Barîț, George:** întemeietorul presei politice românești din Transilvania în anii premergători revoluției din 1848; ideolog și istoric al revoluției din 1848; vicepreședinte al celei de a doua adunări de la Blaj; unul din fruntașii mișcării revoluționare românești; VI, XV, XVI, XVIII, XIX, XXI, XXII, XXVII, XLI, XLII, XLIV, XLVI, LI, LIII, LVI, LVIII, LX, LXVI, LXVII, LXVIII, LXIX, 6, 7, 42, 161, 162, 214, 231, 281, 331, 343, 358, 382, 410, 411
- Barîți, Gheorghe v. Barîț George**
- Barițiu, George v. Barîț, George**
- Bathyani, Bathányi, Batjani, Battanyi, Batthányi v. Batthyány, Lajos conte**
- Batthyány, Lajos conte:** președintele guvernului provizoriu revoluționar al Ungariei; XXV, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XLI, XLV, XLVII, LI, LII, LIII, LIV, LV, LVI, LVIII, LX, LXI, LXII, LXIII, LXIX, 1, 2, 16, 17, 29, 30, 34, 42, 49, 51, 57, 65, 67, 80, 81, 82, 83, 84, 89, 120, 121, 139, 140, 144, 145, 169, 170, 171, 178, 179, 185, 198, 207, 248, 287, 288, 326, 329, 387, 398, 399, 403, 405, 414, 415, 416
- Batthyányi, Battany, Battanyi, Battányi, Batyani, Batyáni v. Batthyány, Lajos conte**
- Bayer, Johann Georg:** orator al comunității orașului Sibiu; 137
- Bálint, Elek:** vicecomitele comitatului Solnoca de Mijloc [în cercul exterior]; XLIX, L, LXIX, LXXI—LXXII, 395, 471, 472
- Bálint, Simon v. Balint, Simion**
- Bálinth, Simon v. Balint, Simion**
- Bánffy, János baron:** curator suprem al școlii superioare din Tîrgu Mureș; colonel în armata lui Bem; 148
- Bánffy, Miklós baron:** comitele suprem al comitatului Alba de Jos; XXXVII, XLVII, LXII, LXIII, LXVII, LXX, 44, 162, 163, 165, 214, 215, 250, 268, 269, 273, 274, 276, 439, 440
- Bánfi, Miklós v. Bánffy, Miklós**

- Bărbătyen**, Juon öreg v. **Bărbătian**, Ioan bătrînul
- Bărdán**, Oda v. **Bardan**, Oda
- Bárdán**, Toda v. **Bardan**, Toda
- Bălan**, Costache: ajutor la Curtea de apel din București; 331
- Bălădescu**, Nicolae: profesor la Seminarul Mitropoliei din București; participant activ la Adunarea de la Blaj; membru al Comitetului național român de pacificațiune; XLIII, XLVI, LXVII, LXIX, 214, 358, 410
- Bălășiescu** v. **Bălădescu**, Nicolae
- Băleanu**, Emanoil: mare boier, caimacam al Țării Românești în 1818, adversar al revoluției; 331
- Bălcescu**, Nicolae: istoric; coredactor la **Magazinul Istoric pentru Dacia**; unul din întemeietorii societăți secrete revoluționare „Frăția”; ideolog al revoluției din 1848; membru al comitetului revoluționar din Țara Românească; membru al guvernului revoluționar provizoriu; XI
- Bărbătian**, Ioan bătrînul: țaran din Chier; 183, 184
- Bărnuțiu**, Simion: profesor și jurist; unul din ideologii și conducătorii politici ai revoluției românilor din Transilvania; unul din cei doi vicepreședinți ai celei de a doua adunări naționale de la Blaj; vicepreședinte și apoi președinte al comitetului de pacificațiune de la Sibiu; președinte al „Comitetului națiunii române”; VI, IX, XV, XVI, XLI, LV, LXVI, 92, 93, 231, 342, 475—476
- Becski**: [neprecizat], persoană din anturajul lui Tompa Imre; 214, 215
- Bee**, Ferenc: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caras; 35, 36, 37, 38, 39
- Begleiter**, Joseph: avocat din Sibiu, membru al comunității orașului; 137
- Begnescu**, Nicolae: tribun; 367, 368
- Bognosku* v. *Bognoscu*, Nicolae
- Bela** v. **Béla al III-lea rege al Ungariei**
- Bell**, Friedrich: membru al comunității orașului Sibiu, scrib la Tezaurariat; 138
- Bell**, Peter: membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Benedek**, Ferenc: preot reformat [calvin] din cercul bisericesc Țirnavă; 283, 285
- Benigni von Mildenberg**, Joseph Heinrich: profesor din Sibiu, membru în comunitatea orașului, redactorul ziarului „Siebenbürger Bote”; secretar al consiliului scaunului Sibiu; XXIX, 124, 137, 154
- Beöthy**, Odön: deputat al comitatului Bihor în dieta ungară în timpul revoluției; vicepreședinte al comitetului pentru anexarea Parțiumului la Ungaria; comisar guvernamental pentru Parțium și comite suprem al comitatului Bihor; XIX, LI, 5, 6, 205
- Bergleiter**, Stephan Adolf: profesor sas din Sibiu; XXXIX, LXV,
- Berci** v. **Petrichevich Horváth**, Albert baron; nobil conservator
- Béla** [al III-lea] rege al Ungariei; 150
- Béres**, Márton: preot calvin din cercul bisericesc Țirnavă; 283, 285
- Bethlen**, Dominic v. **Bethlen Domokos**
- Bethlen**, Domokos conte [de Iktár]: curatorul școlii superioare calvine din Odorheiu Secuiesc; XXXVI, LXII, 249, 250
- Bethlen**, Kata contesă: soția lui **Bánffy Miklós**; 249, 250
- Bethlen**, János junior conte: deputat al scaunului Odorhei; unul din conducătorii seculor în timpul revoluției; 414, 416
- Bethlen**, János senior conte: reprezentantul scaunului Odorhei în dietă, sprijinitor al revoluției din Ungaria; XXXIII, LX, 111, 112, 113, 114, 119, 124, 125, 169, 170, 185, 187, 211, 212, 418, 419
- Bethlen**, Miklós conte: căpitan în armata generalului Bem; 359, 360
- Betia**, Petru: țaran din Chier; 182, 184
- Betia**, Toda: țaran din Chier; 182, 184
- Betia**, Vasilie bătrînul: țaran din Chier; 182, 184
- Betya**, Petru v. **Betia**, Petru
- Betya**, Toda v. **Betia**, Toda
- Betya**, Vaszalie öreg v. **Betia**, Vasilie bătrînul
- Bianchi** [duce di **Casalanza**, Friedrich baron]: regiment austriac de infanterie; XXVII, 127
- Biasini**: firmă de transport din Cluj; 15
- Biális**, Ferenc: notar al scaunului Ciuc; 307, 309, 337
- Bibescu** v. **Bibescu**, Gheorghe
- Bibescu**, Gheorghe: domn regulamentar al Țării Românești: în 1848 fugă în străinătate; XXXII, 195, 332
- Biedersfeld** [**Biederfeld**], Friedrich: directorul poliției din Mediaș XXXV, LXI, 236
- Binder**, Traugott: colector al impozitelor regale din Sibiu și membru în comunitatea orașului; 137
- Bisztrai**, József v. **Bisztray**, József
- Bisztray**, József: jude nobiliar din Bistra; XXXIX, XL, LXV, 318, 319, 439
- Blaj**, On: țaran din Chier; 183, 184
- Blaj**, Onu: jurat din Chier; 183, 184
- Blaj**, Petru: țaran din Chier; 183, 184
- Blaj**, Vanc: țaran din Chier; 183, 184
- Blás**, Onn v. **Blaj**, On
- Blás**, Onnu v. **Blaj**, Onu
- Blás**, Petru v. **Blaj**, Petru
- Blás**, Vank v. **Blaj**, Vanc

- Blöhi, György:** participant la adunarea comitatensă a comitatului Caraș din 20 martie 1848; 35, 38
- Blondul v. Kossuth, Lajos**
- Bob [Bobb, Babb], Ioan:** episcop unit [greco-catolic] din Transilvania; 341, 342, 374, 376
- Bobariu, Georgie:** om de încredere din Cîmpeni al lui Ioan Butceanu; 301, 302
- Boda, Sámuel:** preot calvin din cercul bisericesc Tîrnava; 283, 285
- Bohus, János:** asesor onorific și deputat dietal din Arad; 81, 84
- Bohus, Zsigmond:** mare proprietar; semnatar al chemării pentru înrolare în garda civilă din Arad; 56
- Boér, Elek:** jude nobiliar din comitatul Turda; XIX, LI, 12
- Boér, Ferenc:** vicejude suprem al comitatului Alba de Jos; XLIV, LXVIII, 367, 368
- Boier [Boér], Demetriu:** fost profesor de istoria bisericii și drept canonic la Blaj; 373
- Bontilla, Mihai:** membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caraș; 35, 37, 38
- Bontilla, Mihály v. Bontilla, Mihai**
- Bordon, Johann:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Bornemisza, János baron:** consilier la Guberniul din Cluj și camarar cezaro-crăiesc; conservator; XXI, XXX, XXXVII, LII, LVIII, LXIII, 120
- Bornemisza, Sándor baron:** conservator; 119
- Borosnyai, Simon:** preot calvin din cercul bisericesc Tîrnava; 283, 285
- Böbel [Boebel], Andreas:** colector de impozite regale din Sibiu, membru în comunitatea orașului; 137
- Bömches von Boor, Friedrich:** senator și deputat de Brașov; 172, 266
- Bözödi, György:** scriitor și istoric; XVIII, 122
- Bragván, György:** semnatar al chemării din 22 martie 1848 din Arad pentru înrolare în garda civilă; 56
- Bran, Ion:** avocat din Brașov; unul din cei zece secretari ai celei de a doua adunări naționale de la Blaj din 15/17 mai 1848; membru al delegației condusă de Șaguna aleasă la a doua adunare pentru a prezenta împăratului programul revoluționar; XLVIII, 333, 441, 442
- Branković, Vasili:** membru al comunității sîrbești din Arad; 365
- Brecht, Michael:** senator sas din Sibiu; 160
- Brecht, Michael:** notar suprem, casier regesc și controlor scaunal din Međiaș; 172
- Brenner, János:** avocat din Lugoj; 323, 327
- Bruckenthal, Michael v. Brukenenthal, Michael**
- Bruckenthal, Michael baron:** sprijinitor al revoluției maghiare din comitatul Caraș; asesor nobiliar onorific; președintele comitetului de enunțare a legilor din 1848 în comitat; comandantul gărzilor cetățenești din comitat în timpul revoluției; 35, 37, 323, 321, 325, 326, 328
- Bruz, Franz:** judele regesc al scaunului Orăștie; XXXV, LXI, 239
- Buda, Alexandru nobil:** avocat, membru în comisia permanentă din Șomcuta Mare; deputat al comitatului Solnocu de Mijloc la Dieta din Pesta în 1848; XLVII, 420, 422
- Buda, Sándor v. Buda, Alexandru**
- Buday, Ignác:** avocat din Satu Mare; XLVIII, LXX, 449, 450
- Burda, Todor:** țăran din Chier; 182, 184
- Butar, Iuon bătrînul:** țăran din Chier; 182, 183
- Butar, Șofronie:** țăran din Chier; 183, 184
- Butár, Juon öreg v. Butar, Ioan bătrînul**
- Butár, Sofronye v. Butar, Șofronie**
- Buteanu, Ioan, avocat:** coautor al programului românilor din Cluj și organizator al adunării naționale românești de la Cluj-Mănăștur, Abrud, Cîmpeni și Bistra; unul din conducătorii primei adunări naționale de la Blaj din 30 aprilie; în timpul războiului civil administrator al comitatului Zarand și prefect al legiunii române din această jurisdicție; spînzurat la 23 mai 1849 la Iosași de maiorul Hatvani; XV, XVI, XXIX, XXXIX, XL, XLVI, XLVII, LVII, LXV, LXIX, 152, 301, 302, 303, 304, 312, 314, 317, 318, 319, 358, 407, 408, 409, 439, 440
- Buteanu, Vasile:** cancelist la Tîrgu Mureș, membru în comitetul permanent din Șomcuta Mare; XXX, 167, 168, 192, 193
- Butheanu, Buthián, Buttyán, János v. Buteanu, Ioan**
- Buttyán, László v. Buteanu, Vasile**
- Butyán, János v. Buteanu, Ioan**

C

- Carl Ferdinand:** regiment de infanterie austriac; XLIX, 454
- Carcalechi [Karkaleki], Zaharia:** ziarist și tipograf; editează gazeta „Vestitorul Românesc” în anul 1848; 213, 411
- Cătană, Gheorghe:** țăran din Chier; 182, 184
- Cătană, Onu:** țăran din Chier; 182, 184
- Cătană, Todor:** țăran din Chier; 182, 184

- Cernovodeanu**, Costache: serdar din București; 356
- Chavanne**, Franz Edl von: feldmareșal locotenent austriac; în 1848 colonel și comandant al regimentului nr. 13 de grăniceri români cu baza la Caransebeș; este avansat general în mai 1849 în Transilvania; XXII, XXVIII, LIII, LVI, 54, 129
- Cheresteșiu**, Victor: istoric; XVIII, 92
- Chochmeister**, Andreas [probabil identic cu **Hochmeister** Andreas]: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Cipariu**, Timotei: canonic greco-catolic al Blajului; redactor al ziarului „Organul Luminării”, care și-a schimbat titlul în 1848 în „Organul Național”; vicepreședinte al adunării de la Blaj din 3/15 mai 1848; membru al comitetului român de pacificațiune și al comitetului național; XIX, XXIII, XXIV, XLII, XLIII, LI, LIV, LXVI, LXVII, 7, 69, 71, 343, 357, 374, 452
- Cizmaș**, Iuon: țaran din Chier; 183, 184
- Closius**, Friedrich: conceptist la judecătoria orașului Brașov; 368
- Cocioba**, Ilie: țaran din Chier; 182, 184
- Cocioba**, Lazăr: țaran din Chier; 182, 184
- Cocioba**, Moisa: țaran din Chier; 183, 184
- Cocioba**, Văsălie: țaran din Chier; 183, 184
- Cociuba**, Gheorghe: țaran din Chier; 183, 184
- Cociuba**, Simion: țaran din Chier; 183, 184
- Cociuba**, Tănăsie: țaran din Chier; 183, 184
- Codrea**, Ioan: profesor din Ploiești; 356
- Colonich** v. **Kollonich**, Leopold
- Conrad** von **Conradshaim**, Wilhelm: consilier la Magistratul din Sibiu; 137
- Corcheș**, Drăguț v. **Corcheș**, Nicolae
- Corcheș**, Ioan: om de încredere din Cîmpeni al lui Ioan Buteanu; XXXIX, 300, 301, 302
- Corcheș**, Nicolae [„Drăguț”]: pictor de profesiune; în timpul revoluției tribun în armata lui Iancu; erou al luptei de lângă Fintînele unde armata lui Vasvári Pál este distrusă; 300, 301, 302
- Corcheș**, Petru: om de încredere din Cîmpeni al lui Ioan Buteanu; 301, 302
- Cotoș**, Constantin: om de încredere din Cîmpeni al lui Ioan Buteanu; 301, 302
- Cotzebue** v. **Kotzebue**, Karl von
- Cozma**, Gheorghe: țaran din Chier; 182, 184
- Cozma**, Lup: țaran din Chier; 182, 183
- Crainic**, Simion: preposit greco-catolic la Blaj; 45
- Császár**, Mihály: comisarul drumurilor din plasa Oravița, jurat nobiliar din plasa Maidan; 100
- Csákányi**, Ferenc: asesor nobiliar onorific din comitatul Caraș; 35, 38, 323, 327
- Cseh**, Miklós: controlor provizoriu pe domeniul Tezaurariatului din Deva; XXXIX, LXIV, 297, 298
- Csermsz**, György: participant la adunarea comitatensă din 20 martie din Lugoj; 35, 38
- Csizmás**, Juon, v. **Cizmaș** Iuon
- Csobotfalvi Bakó**, Bertalan: soldat secui; 434, 436
- Csomortányi**, Károly: profesor din Arad; 56
- Curia**, Mitru: țaran din Chier; 182, 183
- Czeck**, J. M.: membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Czekelius**, Daniel: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Czipariu**, Timoté v. **Cipariu**, Timotei
- Czompó** [Czumpó], Mihály: casier secund de impozite civile din Lugoj; 35, 38, 323, 327

D

- Dad** v. **Radnótfái Nagy**, Sámuel
- Descalovici**, Ilie: om de încredere din Cîmpeni al lui Ioan Buteanu; XXXIX, 301, 302
- Dániel**, Antal junior: semnatar al chemării pentru înrolare în garda cetățenească din Arad; 56
- Dászkálovits**, Illés v. **Dascalovici**, Ilie
- Deák**, Ferenc: ministrul Justiției din Ungaria la începutul revoluției; membru al delegației care duce tratative — nereușite — cu Windischgrätz; 89, 90, 212, 414, 416
- Deák**, Imre: istoric maghiar; VI, 3, 68, 90, 122, 145, 188, 196, 243, 360, 446
- Debrecceni**, Márton: consilier al Tezaurariatului din Transilvania; curatorul suprem al bisericii calvine din cercul bisericesc Sibiu; 412, 413
- Dekani**, Carl: deputat sas și Stadthann de Sebeș; 172
- Degenfeld** [**Dégenfeld**], Otto August conte: consilier gubernial din Transilvania; 2, 3
- Degenfeld** [**Dégenfeld**], Pál conte: mare proprietar din Transilvania; XXVIII, LVII, 146
- Delvo**, Frigyes: jude nobiliar din comitatul Caraș; 323, 327
- Delvo**, László: participant la adunarea comitatensă din Lugoj din 20 martie 1848; 35, 38
- Demien** v. **Demjén**, János
- Demjén**, János: avocat prim al judecătoriei montanistice din Zlatna; 350
- Derma**, Petru v. **Gherman**, Petru
- Deutsch**, Michel: poreclă dată austriacilor; 41
- Dietrich**, Gustav: conceptist din Sibiu; membru al comunității orașului; 138

Dimitrie: [neprecizat], profesor, persoană din anturajul lui August Treboniu Laurian; 213

Dobra, Petre: avocat din Zlatna; membru al delegației aleasă la cea de-a doua adunare de la Blaj pentru a prezenta împăratului programul revoluționar; ulterior tribun al lui Avram Iancu; XLVI, LXIX, 408, 409

Dobra, Péter, v. Dobra, Petre

Domahidy, Pál: jude nobiliar din comitatul Satu Mare; 355, 356

Domján, Antal: semnatar al chemării pentru înrolare în garda cetățenească din Arad; 56

Domokos v. Kemény, Domokos

Donáth, Sándor: directorul procuraturii fiscale din Tîrgu Mureș; 200, 201

Donțea, Ionuț: om de încredere din Cîmpeni al lui Ioan Buteanu; 301, 302

Dragomir, Silviu: istoric; VI, XV, XVIII, 409

Dragos, László v. Dragoș, Vasile 167, 192

Dragos, Vasile: cancelist; membru în comitetul permanent din Șomcuta Mare; XXX, 167, 168, 192, 193

Duhamel, Aleksandr Osipovič: general maior țarist; diplomat; comisar extraordinar în Principatele Române; 411

Duldner, D.: cetățean din Sighișoara, semnatar al memoriului din 25 martie 1848 în care se propune înarmarea bărbaților; 104

Djermek, Mihajlo: membru în comunitatea sîrbească din Arad; 366

Djordjevič, Djordje: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara; 27

Djordjevič, Petar: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara; 27

Djukič, Stevan: membru în comunitatea sîrbească din Arad; 366

E

Ebergényi, Sándor: miner din Roșia Montană; 316, 317

Ehrenfeld, Friedrich von: jude primar și deputat din Rupea; 172

Eisler, Franz: maior în regimentul de grăniceri români nr. 13 cu baza la Caransebeș; XXV, LV, LVI, 54, 95, 129

Ember, Győző: istoric din R. P. Ungară; XVIII, 299, 353, 356, 395, 451, 471

Enea: personaj din mitologia greco-romană; 105

Engber, Georg: membru al comunității orașului Sibiu; 138

Emödi, Dániel: reprezentant al tineretului revoluționar din Pesta; concepist în Ministerul Agriculturii; 414, 415

Eötvös, Mihály: persoană din anturajul lui Wesselényi Mikós; 146, 147

Erdeli, Vasile: episcop greco-catolic de Oradea; 241

Erdélyi, Basillie v. Erdeli, Vasile Eszterházi v. Eszterházy, Pál Antal printz **Eszterházy, Pál Antal** printz; ambasadorul Austriei la Londra; ministrul de externe al Ungariei; 123, 415, 416

Éltető, Péter: jude primar din Zalău; XLVIII, LXX, 442, 443

F

Fabricius, Caius: consul roman; 377, 378

Farkas v. Wesselényi, Farkas

Farkas, Károly: participant la ședința comitatensă din 6 aprilie 1848 de la Lugoj; 323, 327

Faschó, József: administratorul comitatului Arad; XXIV, LIV, 82, 85

Faur, Gheorghe: țăran din Chier; 182, 184

Faur, Ioan: jurat din comitatul Caraș; 323, 327

Faur, Iosif: participant la adunările comitatense din Lugoj din 20 martie și 6 aprilie 1848; 35, 38, 323, 327

Faur, Moisa: țăran din Chier; 182, 184

Fazekas, Mihály: paroh romano-catolic din comitatul Caraș; 324, 328

Fechtig, Ármánd baron: asesor onorific din Lugoj; 323, 327

Fechtig, Károly baron: notar suprem din Lugoj; 323, 327

Fejér, József: asesor din Lugoj; 35, 38, 323, 327

Fekete [Negruț], Ioan: protopop unit de Cluj; 357

Feldinger, Friedrich: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara; 27

Felix, Ignaz: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara; 27

Ferberger, Lajos: inginer militar din Lugoj; 35, 38;

Ferdinand I: împăratul Austriei [și rege al Ungariei, Boemiei, Lombardiei și Veneției, al V-lea]; abdică la 2 decembrie 1848 în favoarea lui Franz Joseph I și se retrage la Praga; XXI, XXXVI, LII, LXII, LXVIII, 34, 47, 160, 180, 251, 252, 274, 383, 389

Ferenc Károly v. Franz Carl arhiduce Ferentz, Károly: administrator din Dej; XXVII, LVI, 126

Fényes, János: procuror al comitatului Satu Mare; 355, 356

Ficariu: episcop de Argeș; 331

Ficquelmont, Charles Louis: general de cavalerie austriac, președintele consiliului de război din Viena [Kriegsrat]; după alungarea lui Metternich, ministru de externe în cabinetul lui Kolowrat; 1, 2

Filip, Floria: țăran din Chier; 182, 184

- Filip**, Iuon: țaran din Chier; 182, 183
Filip, Mihai: țaran din Chier; 182, 183
Filip, Petru: țaran din Chier; 182, 183
Filipescu, Alexandru [„Vulpe”]: mare ban în Țara Românească în timpul lui Bibescu; XXX, LVIII, 162
Filipescu, Ion Alexandru [„Vulpache”]: fiul lui Alexandru Filipescu; 331
Filotei: episcop de Buzău; 331
Filotei: [neprecizat] econom bisericesc din Țara Românească; 214
Filtsch, Samuel: colector de impozite regale din Sibiu; 137
Folberth, Otto: istoric austriac; 305
Fodor, Ioan: preot greco-catolic din Bistra; XL, 319
Fogarasi, Sămuel: preot calvin din cercul bisericesc Țirnavă; 283, 285
Fogarassy, Balázs [Fogarași, Vasile] nobil: proprietar din Jdioara și asesor onorific; membru al comitetului pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caraș; președinte al comisiei legislative din circumscripția electorală Balint; din toamna anului 1848, unul din conducătorii comitatului; 35, 37, 39, 323, 324, 325, 326, 328
Fogarassy, Tivadar [Fogarași, Teodor] nobil din comitatul Caraș; participant la adunările comitatense lărgite din Lugoj din 20 martie și 6 aprilie 1848; 35, 38, 323, 327
Fojodits, Pál: asesor onorific din comitatul Caraș; 323, 327
Forgács, János: intendent din Sătmărel de pe moșia contelui Karacsay Sándor senior; 449; 450
Franz Karl [Carl] arhiduce din dinastia Habsburg-Lotharingia: tatăl împăratului Franz Joseph I al Austriei; 416
Friedrich: [nespecificat] membru al Universității săsești; 393
Fruilo, Miklós: jurat din comitatul Caraș; 323, 327
Frumer, Viktor: participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj din 20 martie 1848; 38
Frumer, Zsigmond: participant la adunările comitatense lărgite din Lugoj de la 20 martie și 6 aprilie 1848; 35, 38, 323, 327
Füzi, Ferenc: concepist și șpan adjunct al domeniului Zlatna; XLI, LXVI, 336
Füzi, Samu: înregistrator la consiliul orașului Abrud; 303, 304, 312, 314, 349
Füzi, Sándor: miner din Roșia Montană; 316, 317

G

- Gabányi**, Sándor: vicecomitele comitatului Satu Mare; XXV, XXXIX, XLIX, LV, LXIV, LXVII, LXXI—LXXII, 97, 98, 299, 352, 353, 463, 464
Gagy Pálfi, János: miner din Roșia Montană; 316, 317
Gaj, Ljudevit: scriitor și om politic croat; 418, 419
Galathea: navă austriacă pe Dunăre în timpul revoluției; 94
Galgon, Michael: băcan din Timișoara, membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din cartierul Cetate al orașului; 27
Gay v. **Gaj**, Ljudevit
Gál, János: asesor la Tabla regească din Tirgu Mureș; 110, 111, 112
Gálfalvi, Imre: judecător la Tabla regească din Tirgu Mureș; 110, 112
Geiza v. **Jósika**, Geiza
Gelou [Gelu, Geleou]: voievod de pe Valea Someșului; 150, 152
Gentsi, Ignác: președintele comisiei de recrutare din Șimleu Silvaniei; XLVIII, LXX, 443, 444
George: persoană din anturajul lui **Petrichevich Horváth** János; 163
Georgievits, Georg v. **Djordjević**, Djordje
Georgievits, Peter v. **Djordjević**, Petar
Georgiu, Alexandru: profesor din Iași; 6
Gerámb, János baron: președintele Camerei regale din Sighet; 247
Gergely [Gergelyi], Károly: avocat din comitatul Caraș; 35, 38, 323, 327
Gerigk, Peter: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
Getzö, János: cancelist, fiu de grănicer din Miercurea Ciuc; XLV, 350, 351, 385
Ghica, Constantin: asesor nobiliar onorific din comitatul Caraș; participant la adunările comitatense din Lugoj din 20 martie și 6 aprilie 1848; președinte al comisiei legislative în circumscripția electorală Brebu; 35, 37—38, 323, 324, 325, 326, 328
Gherman [frații]: unul dintre preoții ortodocși din Transilvania cu acest nume: Ioan, paroh din Fărău; Ioan, paroh din Boș; Moise, paroh din Brăzești și în fine Petru, protopop din Șcheii Brașovului; 331
Gherman, Petru: protopop ortodox din Șcheii Brașovului; XLIX, 161, 459, 460
Ghinca, Nica: țaran din Chier; 182, 184
Ghinca, Petru bătrînul: țaran din Chier; 182, 184
Ghinga, Alexa: țaran din Chier; 183, 184
Ghinga, Ghiuca junior: țaran din Chier; 183
Ghinga, Ghiuca bătrînul: țaran din Chier; 183, 184
Ghinga, Ghița: țaran din Chier; 183, 184
Ghinga, Iuon bătrînul: țaran din Chier; 182, 184
Ghinga, Iuon junior: țaran din Chier; 183, 184
Ghiorghievits, Ștefan: jude nobiliar din comitatul Caraș; 323, 327

- Gibel [Giebel]**, Adolph: notar din Sibiu; 137
- Girscht**, Johann: cetățean din Sighișoara; 104
- Gorové**, István: funcționar superior în Ministerul de Finanțe și Justiție al Ungariei; moșier din Gâtaia; 24, 25
- Gottschling**, Michael: membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Göbbel [Goebbel]**, S. Andreas: jude secund din orașul Sibiu; 137
- Göbbel [Goebbel]**, Friedrich: secretar al scaunului Sibiu; 138
- Gölel**, Samuel: membru al comunității orașului Sibiu; 137
- Göllner**, Johann: membru al comunității orașului Sibiu; 137
- Gött**, Johann: tipograf din Brașov; XXXI, XXXV, XLII, XLVIII, LIX, LXVI, LXX, 180, 245, 347, 383, 448
- Graef [Gräf]**, Joseph: judele primar al districtului și orașului Brașov; XXXIV, XXXVIII, LX, LXIII, 172, 222, 280
- Grafius**, Carl: secretar fiscal din scaunul Rupea; 371
- Gränzenstein**, Augustin: directorul minelor din Banat, consilier aulic; XXXIII, LX
- Gräser**, Johann: cetățean din Sighișoara; 104
- Grois**, Gusztáv: jude suprem al Clujului; XXIII, XXVIII, LIII, LVI, 62, 130, 133
- Gruber**, József: miner din Roșia Montană; 316, 317
- Gruiescu**, Partenie: paroh ortodox din Sintești; președinte al comisiei legislative în comitatul Caraș, circumscripția Coșava; autor al unor memorii intitulate: „Evenimentele anului 1848 și 1849 prin ținutu[1] Făgăului” [manuscris]; 324, 328
- Grujeszku**, Partenie v. **Gruiescu**, Partenie
- Guizo** v. **Guizot**, François
- Guizot**, François: istoric și om politic francez; 4, 5, 331
- Gundhardt**, Carl: controlorul casieriei regale din Sibiu; 138
- Günther**, János: administratorul moșiei eparhiale romano-catolice din Sătmărel; XLVIII, LXX, 449, 450
- Gyarmati**: [nespecificat] falsificator de bancnote; 177
- Gyarmati**, Mihály: intendent pe o moșie din Sătmărel; XLVIII, 449, 450
- Gyergyai**, Ferenc: conceptist la primăria din Cluj; 130, 133
- Gyergyai**, Sámuel: secretar tezaurarial din Sibiu; cenzorul ziarului „Siebenbürger Bote”; XXIV, XXIX, LIV, LVII, 75, 153, 154, 155
- Gyika**, Szilárd v. **Ghica**, Constantin
- Gyinga**, Alexa v. **Ghinga**, Alexa
- Gyinga**, Gyitza v. **Ghinga**, Ghiță
- Gyinga**, Gyuka öreg v. **Ghinga**, Ghiuca bătrînul
- Gyinga**, Juon iffiu v. **Ghinga**, Juon junior
- Gyinga**, Juon öreg v. **Ghinga**, Juon bătrînul
- Gyinga**, Petru öreg v. **Ghinga**, Petru bătrînul
- Gyinka**, Gyuka iffii, v. **Ghinga**, Ghiuca junior
- Gyinka**, Nyika v. **Ghinca**, Nica
- Gyorgyevits**, István v. **Ghiorghievits**, Ștefan
- György** v. **Apor**, György
- Gyula**: căpetenie din sec. al X-lea; 151
- Gyula** v. **Jósika**, Gyula
- Gyulai**, Ferenc conte: mareșal locotenent austriac; 185, 187
- Gyulai**, Antal: jude nobiliar din comitatul Satu Mare; 355, 356

H

- Hadžić**, Vasili: curatorul bisericii ortodoxe sârbe din Arad; 366
- Hadžić**, Vasili junior: membru al comunității sîrbești din Arad; 366
- Hajnitsek**, Gusztáv: învățător particular din comitatul Caraș; 35, 38, 323, 327
- Haller**, Ignác conte: comiteul suprem al comitatului Tîrnava; XXXII, LX, 202, 203, 292, 293
- Haller**, Teréz contesă: soția baronului **Apor** György; 170, 171
- Halmasán**, Petru v. **Halmășan**, Petru
- Halmásán**, Tanászie v. **Halmășan**, Tănăsie
- Halmășan**, Dumitru v. **Halmășan**, Dumitru
- Halmășan**, Dumitru: țăran din Chier; 182, 184
- Halmășan**, Petru: țăran din Chier; 182, 183
- Halmășan**, Tănăsie: țăran din Chier; 182, 184
- Hanc**, Petru: țăran din Chier; 182, 183
- Hann**, Friedrich: profesor de drept din Sibiu; 123
- Hann**, Georg: notar suprem și deputat de Cincu; 172
- Hara**, Ghiurca: țăran din Chier; 182, 183
- Hara**, Juon: țăran din Chier; 182, 183
- Hara**, Simion: țăran din Chier; 182, 183
- Hartl**, Johann: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Fabrica; 27
- Hartmann** [von **Hartenthal**, Anton]: regiment de infanterie austriac; 174
- Haupt**, Johann: jude prim de țîrg din Sibiu; 137
- Hánk**, Petru v. **Hanc**, Petru
- Hára**, Gyurka v. **Hara**, Ghiurca
- Hára**, Juon v. **Hara**, Juon
- Hára**, Szimion v. **Hara**, Simion
- Hegyesi**, Márton: istoric maghiar; 51, 57

- Henni, József:** maistru minier din Roșia Montană; LXV
- Henrich Georg:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Henrich [Heinrich], Michael:** concepșul judecătoreiei urbariale din Săliște, membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Henter, Károly:** personaj din anturajul lui Wesselényi Miklós; 421, 423
- Herbert, Michael:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Herberth, Friedrich Michael:** consilier la Magistratul din Sibiu; supraveghetor scaunal; președintele comisariatului de încartuire și al cazărmilor; 137
- Hertel, Johann Georg:** membru al comunității orașului Sibiu; 137
- Heuffel, János:** medic din Lugoj; 37
- Hirling, Johann Georg:** membru al comunității orașului Sibiu; 138
- Hintz, Johann senior:** cancelar comițial al sașilor din Transilvania; 124
- Hochinger, Miklós:** membru al comitetului pentru menținerea ordinii din comitatul Caraș; 35, 36, 37, 38, 39
- Hochmeister, Andreas:** librar din Sibiu; XXIX, 153, 154
- Hoffmann, Móric:** proprietar de mine din Rusca Montană, maistru de mine din Sasca Montană; 54
- Hora v. Pop, Hora**
- Hosszú, László v. Hosu, Vasile**
- Hosu, Vasile:** notar suprem și membru în comitetul permanent din Șomcuta Mare; 227, 228
- Höchinger, Miklós v. Hochinger, Miklós**
- Hummel, Caspar:** membru al comunității orașului Sibiu; 137
- Huttern, Michael von:** senator din Sibiu; revizorul domeniului de la Săliște; comisar regal al societății comerciale grecești din oraș; 137
- Ilisie, Simion:** țăran din Chier; 183, 184
- Ilisie, Trifu:** țăran din Chier; 182, 184
- Iliszie, Trifu v. Ilisie, Trifu**
- Illiszie, Gyorgye v. Ilisie, Gheorghe**
- Illiszie, Illie v. Ilisie, Ilie**
- Illiszie, Szimion v. Ilisie, Simion**
- Imre v. Mikó, Imre conte**
- Ioanete, Petru om de încredere din Cîmpeni al lui Ioan Buteanu; XXXIX, 301, 302**
- Ioanovits, Andrei:** casier principal din Lugoj; 35, 38
- Ioanovits, Ioan:** perceptor prim de impozite civile din Lugoj; 323, 327
- Ion, Gheorghe:** avocat român din Brașov; XL, 320
- I.O.D.N.N. Patriotu v. Bărnăuțiu, Simion**
- Iosif al II-lea, împăratul Austriei; 161**
- Irányi, Dániel:** avocat din Pesta, deputat și comisar guvernamental; XXV, 89, 90
- Irinyi, József:** avocat din Pesta; unul din autorii manifestului în 12 puncte de la Pesta din martie; deputat de stînga, ziarist; consilier la ambasada ungară din Paris; XXV, 89, 90
- Irtel, Johann:** cetățean din Sighișoara; 104
- Isaia:** [neprecizat], econom mănăstiresc din Țara Românească; 214
- István v. Ștefan, palatinul Ungariei**
- István v. Ștefan I [cel Sfint] rege al Ungariei**
- Iuga, George [Gheorghe]:** cetățean din Timișoara, membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din cartierul Fabrica al orașului; 15, 27
- Iuga, Gheorghe [George]:** comerciant din Brașov; XLIV, LXVIII, 368
- Izsák, Sándor:** membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caraș; 35, 37, 38, 323, 327
- Ingerul mic v. Wesselényi, Béla baron**

3

Jacobfy v. Jakabffy, Kristóf

Jagodits, Pál: membru al comitetului legislativ din cercul electoral Maidan, comitatul Caraș; 325, 328

Jakab: [neprecizat], personaj din anturajul lui Mikó Imre; 214, 215

Jakab Elek: istoric maghiar din Transilvania; VI, XVIII, 152, 420

Jakabffy, Elemér: istoric, literat, jurnalist, redactor și om politic între cele două războaie mondiale; 103

Jakabffy, Gyula: cetățean din Lugoj participant la adunarea comitatensă din 20 martie 1848; 35, 38

Jakabffy, Kristóf: asesor onorific și vicecomitele comitatului Caraș; președintele comitetului pentru menținerea ordinii publice pe întregul comitat; XXV, LV, 35, 37, 38, 39, 53, 100, 323, 325, 326, 328

Jakabffy, Kristóf: protopop romano-catolic din comitatul Caraș; 35

Jakabffy, Miklós: al doilea vicenotar din Lugoj; 35, 37, 38, 40, 323, 325, 327, 328

Janitsáry, Ignác: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Iozefin; 27

Jankó v. Jósika, János

Jankovič, Gavrilo: preot ortodox sîrb din Caransebeș; președintele adunării comunității sîrbești din Arad de la 28 martie/9 aprilie 1848; 365

Jankovits, János: vicenotar onorific din Lugoj; 323, 327

Janku, Ábrahám v. Iancu, Avram

Jánk, Ábrahám v. Iancu, Avram

Jánki, György: miner din Roșia Montană; 316, 317

Jánki, József senior: miner din Roșia Montană; 316, 317

János v. Bethlen, János senior conte

János v. Jósika, János baron

János, István: concepist la salinele din Praid; 325

Jellačich v. Jellačić, Josip

Jellačić, Josip conte: general de artilerie croat în armata austriacă; ban al Croației; 34, 185, 187, 418, 419

Jeonettey, Péter v. Ioanete, Petru

Jivkovič, Panteleimon v. Živković, Panteleimon

Joannovits, Peter: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara; 27

Joanovits, András v. Ioanovits, Andrei

Joánovits; János v. Ioanovits, Ioan

Josikánii [Ioșicanii]: familia de baroni Jósika; 190

Jósika: familia de baroni; XXXI, 189

Jósika, Geiza baron: concepist stagiar la Guberniul Transilvaniei; 188, 189, 190

Jósika, Gyula baron: fiul scriitorului Jósika Miklós; 189, 190

Jósika, János baron: căpitan în regimentul de grăniceri secui; 165, 189, 190, 274, 275, 276

Jósika, Lajos baron: politician conservator din Transilvania; consilier gubernial, camarar regesc și imperial, comite suprem al comitatului Dăbica; XXXIII, XLV, LX, LXIX, 111, 112, 113, 114, 171, 189, 190, 211, 212, 393, 394

Jósika, Leó baron: fiul scriitorului Jósika, Miklós, 188, 189, 190

Jósika, Miklós baron: scriitor maghiar din Transilvania; a participat la revoluție de partea răsculaților unguri; XXXI, LIX, LXIX, 189, 190, 191, 418, 420

Jósika, Sámuel baron: cancelar aulic al Transilvaniei, consilier de stat, camarar regesc; XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXV, XXVII, XXVIII, XXXI, XXXIII, XXXV, XXXVI, XXXVII,

XLIII, XLV, XLVI, XLIX, LI, LII, LIII, LIV, LVII, LIX, LX, LXI, LXII, LXVII, LXVIII, LXX, LXXI—LXXII, 3, 20, 44, 66, 68, 89, 90, 122, 145, 163, 165, 186, 188, 189, 190, 212, 213, 242, 243, 261, 360, 383, 387, 388, 389, 416, 418, 419, 433, 445, 454

Juga, Georg v. Iuga, George [Gheorghe]

Juga, Gheorghe v. Iuga, Gheorghe [George]

Juhos: [neprecizat], personaj din anturajul lui Mikó Imre; 215

Julie v. Podmaniczky, Júlia

Júlia v. Podmaniczky, Júlia

K

Kabos, József: comite suprem al comitatului Crasna; 148, 149, 417, 418

Kapp [Capp], Samuel: senator din Sibiu, supraveghetorul domeniului de la Tălmăciu; 137

Karacsay, Sándor senior, conte: proprietar din Sătmărel; 449, 450

Karátsonyi, Antal: protopop romano-catolic din comitatul Caraș; președinte al comisiei legislative din cercul electoral Secășeni al aceluiași comitat; 324, 328

Kardos, Samu: istoric maghiar; 9, 417

Kasits, Károly: vicenotar onorific din Lugoj; 35, 38, 323, 327

Katána, Gyorgye v. Cătană, Gheorghe

Katána, Onnu v. Cătană, Onu

Katána, Todor v. Cătană, Todor

Katica v. Bethlen, Kata

Katinka v. Versényi, Katinka

Katskovits, Lajos: literat, istoric, redactor, fost notar din Pesta; consilier ministerial; 414, 415

Kayser, Gottlieb [Theofil]: comisar de conscriere a impozitelor din Sibiu; 137

Kállay: familie de nobili din Ungaria și Transilvania; 189, 190, 191

Kálnoky, Dénes conte: comite suprem al comitatului Alba de Sus; 44

Kámenszky, Ignác: jude nobiliar din comitatul Caraș; 323, 327

Kánitz, Simon: medic din Lugoj, participant la revoluția ungară; 35, 37, 38, 39

Károly: personaj din anturajul lui Ferentzi Károly; 125, 126

Károly v. Apor, Károly baron

Kedves, Tamás: concepist din Tirgu Muș; purtător de cuvînt al intereselor grănicerilor secui în anul 1848; 110, 112

Kelemen, Benjámin: prietenul și intendentul lui Wesselényi Miklós; XXXIII, LX, 124, 125, 217, 218

Kemény, Dénes báron: întemeietorul partidului opoziției nobiliare din Transilvania; în timpul revoluției

- secretar de stat în Ministerul de Interne al Ungariei; orator celebru și jurist; 272, 273
- Kemény, Domokos** baron: vechi opoziționist din Transilvania; membru în conducerea școlii superioare din Aiud; 164, 165, 185, 187, 414, 416
- Kemény, Ferenc** baron: consilier al Scaunului Gubernial al Transilvaniei; președintele stărilor nobiliare din Transilvania; 106
- Kemény, József** baron: secretar la Tezaurariatul din Sibiu înainte de revoluție; istoric; XLIV, LXVIII, 126, 384
- Kende, Zsigmond**: deputat al orașului Satu Mare la Dieta din Bratislava; comisar guvernamental; XX, LII, 31, 32, 228
- Kendi, Péter**: asesor onorific din comitatul Alba de Jos; XXXIX, LXV, 300, 301, 302
- Kessler, Johann Georg**: membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Keserü, Ferenc**: perceptor din Deva; maior al gărzii cetățenești din localitate; 176, 177
- Khyo, János**: maior, primar din Biserica Alba [Bela Crkva — R.S.F.I.]; LV, 109
- Kimmelman, Miklós**: semnatar al chemării pentru înrolare în garda cetățenească din Arad; 56
- Kirovits, Domokos**: semnatar al chemării pentru înrolare în garda cetățenească din Arad; 56
- Kis, Károly**, adjunct al superintendentului școlii din Zaláu; XXIX, XLVI, LVII, LXIX, 148, 149, 216, 217, 414, 415
- Kisch v. Kiss, András**
- Kiss, András**: administratorul comitatului Caraș; 53
- Kiss, Ferenc**: agent de poliție din Lugoj; 35, 38, 323, 327
- Kiss, János**: avocat din Lugoj; 35, 36, 38, 325, 328
- Kiss, László**: proprietar din Odești; deputat al comitatului Solnocu de Mijloc; XLVI, 420, 421, 422
- Kiss, Miklós**: asesor onorific din Timișoara; 24, 25
- Kissling von Kisslingstein, Carl**: casier al Universității săsești; 137
- Klaié, Jovan**: membru al comunității sârbești din Arad; 366
- Klamer, Michael**: membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Klauzál, Gábor**: ministru Agriculturii, Industriei și al Comerțului din Ungaria în timpul revoluției; XXXVIII, 66, 67, 286, 414, 415
- Kleisch, Johann**: cetățean din Sighișoara; aderă la propunerea din 25 martie 1848 cu privire la înarmarea bărbaților din oraș; 104
- Klobusiczky, János**: comandantul provizoriu al gărzilor cetățenești din Oradea; 205, 207
- Kocsoba, Ilie v. Cocioba, Ilie**
- Kocsoba, Lázár v. Cocioba, Lázár**
- Kocsoba, Mojsza v. Cocioba, Moisa**
- Kocsoba, Vaszalie v. Cocioba, Văsălie**
- Kocsuba, Gyorgye v. Cociuba, Gheorghe**
- Kocsuba, Szimion v. Cociuba, Simion**
- Kocsuba, Tánászie v. Cociuba, Tănăsie**
- Kokel, Simon**: membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Kollonich, Leopold** conte: cardinal de Strigoniu [Esztergom — R.P.U.]; 380
- Kolowrat-Liebsteinsky, Franz Anton** conte: prim-ministru al cabinetului imperial austriac începând din 4 aprilie 1848; XXI, XLV, LII, LXVIII, 34, 388
- Konrad von Konradshaim, Johann Andreas**: consilier la cancelaria aulică a Transilvaniei din Viena; 433
- Korkes, Dregutz v. Corcheș, Nicolae**
- Korkes, János v. Corcheș, Ioan**
- Korkes, Nikoláus v. Corcheș, Nicolae**
- Korkes, Petru v. Corcheș, Petru**
- Kornya, György**: miner din Roșia Montană; 316, 317
- Kossuth, Lajos**: avocat, publicist, om politic ungar, organizatorul și conducătorul revoluției de la 1848—1849 din Ungaria; XIX, XXIV, XLV, LXVIII, 1, 2, 4, 5, 6, 57, 66, 67, 78, 79, 81, 106, 139, 140, 185, 186, 287, 288, 289, 334, 387, 399, 400, 405, 414, 416
- Kototz, Konstantin v. Cotoț, Constantin**
- Kotzebue, Karl von**: general țarist, fost consul la Iași și consul general la București; XXXII, 195, 331
- Kovács, Anton v. Kováts, Antal**
- Kovács, Ignác**: locotenent major în regimentul nr. I de infanterie secuiașcă de grăniceri; XLVII, 434, 435, 436
- Kovács, József**: preot calvin din cercul bisericesc Timnava; 282, 285
- Kovácsnai**: [neprecizat], personaj din nătrajul lui **Jósika Sámuel**; 2, 3
- Kováts, Antal**: paroh romano-catolic din Brașov, cenzor; XLVIII, 180, 348, 383, 447
- Kováts, István**: participant la adunarea lărgită comitatensă din Lugoj de la 20 martie 1848; 35, 38
- Kováts, János**: participant la adunarea lărgită comitatensă din Lugoj de la 20 martie 1848; 35, 38
- Kozma, Gyorgye v. Cozma, Gheorghe**
- Kozma, Imre**: comitele suprem al comitatului Solnocu Interior; XXIII, LIII, 63, 64, 119, 126
- Kozma, Lup v. Cozma, Lup**
- Kóvári, László**: istoric maghiar din Transilvania; cancelist în 1848; par-

- participant la revoluție în armata generalului Bem; VI
- Krampels, Johann Michael:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Kraus, Joseph v. Krauss, Joseph**
- Krauss, Johann:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Krauss, Joseph:** notar suprem din Sibiu; 459
- Kräger [Kraeger, Kröger], Michael:** senator și notar suprem din Mediaș; XXIX, LVIII, 160, 172, 239
- Kreugel, Lajos junior:** participant la adunarea lărgită comitatensă din Lugoj de la 20 martie 1848; 35, 38
- Kronetter, Michael:** membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Fabrica; 27
- Kröger, Michael v. Kräger, Michael**
- Krug, Wilhelm Traugott:** filozof și literat german; 411
- Krüge v. Krug, Wilhelm Traugott**
- Kuliansics:** [neprecizat], avocat din Timișoara; 158
- Kulteren, Ignác:** prim-jude nobiliar din Timișoara; 24, 25
- Kun, György:** participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 20 martie 1848; 35, 38
- Kurja, Mitru v. Curia, Mitru**
- Kurz, Anton:** publicist și istoric german din Transilvania; a luptat în armata lui Bem; moare eroic în 1849; XLIV, LXVIII, 384
- Kübeck von Küblau, Karl Friedrich** baron: politician austriac conservator; 1, 2
- L**
- Laborfalvi Nagy, Károly:** jude primar din Abrud; XL, LXV, 303, 304, 313, 316
- Lajos v. Jósika, Lajos** baron
- Lakatos, József:** participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 20 martie 1848; 35, 38
- Lakatos, N.:** participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 20 martie 1848; 323, 327
- Lavinia:** personaj din Eneida lui Virgiliu; 105
- Laurian, August Treboniu:** profesor, lingvist, publicist, istoric; coredactor la **Magazinul Istoric pentru Dacia**; secretar al Adunării Naționale de la Blaj din 3/15 mai 1848; VI, XIX, XXXIII, XLIII, XLVI, LI, LX, LXVII, LXIX, 15, 161, 214, 357, 411
- Láday, János:** participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 2) martie 1848; 323, 327
- Lázár, György:** șpan cameral din Cîmpeni; 317, 319
- Lázár, Kálmán** conte: student din Cluj; în 1848 se înrolează ca ofițer în armata răsculaților unguri; 359, 360
- Leitner, Dávid:** asesor onorific din comitatul Caraș; 323, 324, 326, 328
- Leitner, József:** jude nobiliar din comitatul Caraș; 323, 327
- Lemeni, Ioan:** episcop greco-catolic de Făgăraș; prezidează împreună cu episcopul ortodox Șaguna a doua adunare de la Blaj unde a fost ales conducător al delegației ce trebuia să prezinte Dietei de la Cluj revendicările românilor; a fost suspendat din funcția de episcop la 9 noiembrie 1848 de generalul Puchner și i s-a sechestrat averea; XIX, XXIII, XXIV, XXX, XXXIV, XXXVIII, XL, XLI, XLIII, XLVII, LI, LIV, LVIII, LXI, LXIII, LXVII, LXIX, 17, 18, 69, 71, 215, 234, 279, 280, 334, 346, 347, 357, 432
- Lemény, János v. Lemeni, Ioan**
- Leopold al II-lea:** împăratul Austriei, rege al Ungariei, Boemiei etc.; 379, 380, 381, 383
- Leopoldus v. Leopold al II-lea**
- Leó v. Jósika, Leó** baron
- Lerter:** [neprecizat], personaj din anturajul lui Samuil Mașirevič; 198
- Lessai v. Lészai, Lajos**
- Lészai, Lajos:** consilier gubernial, deputat; 222
- Lévai, Antal:** jude nobiliar din comitatul Caraș; 323, 327
- Lévay, János:** comandantul cetății din Lugoj; 35, 38, 323
- Litsek, Zsigmond:** jude nobiliar din comuna Caraș; 35, 38, 323, 327
- Liszka, János:** membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caraș; 35, 37, 38, 39
- Lucaci, Andrei:** țăran din Chier; 182, 183
- Lucaci, Pavel:** țăran din Chier; 182, 184
- Lucaci, Todor:** țăran din Chier; 182, 184
- Ludovic al XVI-lea:** regele Franței; 305
- Lukáts, Andrei v. Lucaci, Andrei**
- Lukáts, Pável v. Lucaci, Pavel**
- Lukáts, Todor v. Lucaci, Todor**
- Lupaș, Ioan:** istoric și om politic român dintre cele două războaie mondiale; VI
- Lupu, Iocea:** membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caraș; 37, 39
- Lupu, Jotza v. Lupu, Iocea**

M

Madarász László: în timpul revoluției șeful poliției din Ungaria; conducătorul republicanilor; membru în comitetul pentru apărarea Ungariei [O.H.B.]; 1, 2

Maderspach, Károly: proprietar de mine din Rusca Montană; 54

Manu, Iancu: șeful poliției din București; 330

Many, Iosif: canonic greco-catolic și profesor la seminariul de la Blaj; XXII, LIII, 45

Marcu, Ioan: protopop ortodox din Lugoj; membru al comitetului pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caraș; președintele comisiei legislative din circumscripția electorală Lugoj; 37, 39, 323, 324, 326, 328

Marienburg, Fr.: cetățean din Sighișoara; 104

Maria Tereza: împărăteasa Austriei, regină a Ungariei, Bohemiei etc.; 161, 380

Marillay, Ferenc: jude nobiliar supleant din plasa Deva; XXX, 175, 177

Markó, János v. Marcu, Ioan

Markovits, Imre: participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 6 aprilie 1848; 323, 327

Marsinai, János v. Mărgineanu, Ioan

Marsovszky, György: prim-notar din Lugoj; 323, 327

Marsovszky, István: asesor onorific din Lugoj; 35, 37, 323, 326

Marsovszky, László: jude nobiliar din comitatul Caraș; 323, 327

Martini, Johann: medic șef al judecătoriei militare din Transilvania, consilier regal; 115

Maširević, Samuil: arhimandritul mănăstirii Bezdin din Munar; XXXII, LX, 198

Mathias, Johann v. Matthias, Johann

Matskási, Antal v. Matskásy, Antal

Matskási, Pál: comitele suprem al comitatului Cluj; XLVII, LVIII, LXX, 438

Matskásy, Antal: nemeș din Transilvania; XX, LII, 33

Matskásy, Tony v. Matskásy, Antal

Matskássy, Pál v. Matskási, Pál

Matthia, Mathias: notar al scaunului Coahalm, deputat de Rupea; 172

Matthias, Johann: inspector de bresle din Sibiu; XXIV, LIV, 78

Matthias, Joseph: supraveghetor de bresle și al spitalului din Sibiu; 137

Mauks, Zsigmond: participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 6 aprilie 1848; 323, 327

Mayer, Imre: semnatar al chemării pentru înrolare în garda cetățenească din Arad; 56

Márikó: soția lui Mikó Imre; 411, 412

Márton, István: iobag din Brincovenesti; XIX, 11, 12, 13

Mártonfy: [neprecizat], personaj din anturajul lui Wesselényi Miklós; 422

Mársovszky, István v. Marsovszky, István

Mărgineanu, Ioan: cancelist la Tîrgu Mureș; participant la cea de-a doua adunare națională de la Blaj; ales membru al delegației ce trebuia să prezinte Dietei nobiliare de la Cluj revendicările românilor; între 15 februarie și 4 martie 1849 Comitetul din Sibiu îi încredințează o misiune secretă la Timișoara; XXX, 167, 168, 192, 193

Metternich-Winneburg, Klemens Wenzel Nepomuk Lothar prinț: președintele consiliului de miniștri al Imperiului austriac; cancelar de stat, spiritul conducător al Sfintei Alianțe; XXI, L, LI, 5, 13, 41, 162, 163, 165, 215, 216, 331, 418, 419, 425

Meister, Joseph: membru în comunitatea orașului Sibiu; 138

Meister, Samuel: jude regesc din scaunul Sebeș; președintele consiliului scaunal; XXV, XXXVI, LV, 96, 115

Meistrovits, Ferenc: președintele comitetului de recrutare a gărzii cetățenești din Arad; 56

Meltzer, Daniel: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137

Meltzer [Melzer], János: contabil din Lugoj; 35, 38, 323, 327

Mester, Gáspár: libertin din Tămășeu; XLIV, LXVIII, 372

Meyer, Ferenc: asesor onorific din comitatul Caraș; 323, 326

Méhes, Sámuel: redactorul gazetei din Cluj, „Erdélyi Híradó” [„Vestitorul transilvan”] pînă la 16 mai 1848; profesor de filozofie la școala superioară calvină din Cluj; membru corespondent al Academiei de Științe din Ungaria; 144, 145, 412

Micaș, Francisc [Florian]: avocat din Cluj, stagiar la Tîrgu Mureș; la cea de-a treia adunare de la Blaj a fost ales ca membru în comitetul permanent [de pacificare] de la Sibiu; XV, XXIX, LVII, 152

Micu [Klein], Ioan Inocențiu baron: episcop greco-catolic din Transilvania; 379

Micul, Ion v. Micu [Klein], Ioan Inocențiu

Mihali, Gabriel: al doilea vicecomite al comitatului Maramureș; în 1848 deputat la parlamentul din Pesta; XXVII, XXXVI, LVI, 118, 119, 247, 248

Mihali, Grigore: preot greco-catolic în Zlatna, protopop de Bistra în același timp; membru al consiliului eparhial;

- participant la lupta românilor din Munții Apuseni; 407, 409
- Mihály [Mihályi], Gábor v. Mihali, Gabriel**
- Mihály [Mihályi], Gergely v. Mihali, Gergore**
- Mikes:** [neprecizat], personaje din anturajul lui **Jósika Sámuel**; 185, 187
- Mikes János** conte: nobil liberal opoziționist; comandantul gărzii cetățenești din Cluj; participant la revoluția din 1848; 414, 416
- Miklós v. Bánffy, Miklós**
- Mikó, Imre** conte: tezararul Transilvaniei; conducătorul adunării secuilor de la Lutița; XXXIV, XLIII, XLVI, XLVII, LXI, LXVII, LXIX, LXX, 215, 216, 388, 412, 413
- Mikó Mihály** nobil: vicejude regesc al scaunului Ciuc, notar scaunal; XLI, LXVI, 339, 340
- Milankovits, Gergely:** asesor onorific din comitatul Caraș; membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice; președintele comisiei legislative în cercul electoral Bara; 35, 37, 38, 39, 323, 324, 327, 328
- Milencovici [Milencović], Gheorghe [Djordje]:** avocat sârb din Lugoj; președintele comisiei legislative în circumscripția electorală Făget; unul din conducătorii comitatului Caraș din toamna anului 1848; 35, 38
- Milencovits, György v. Milencovici [Milencović], Gheorghe [Djordje]**
- Minowits, Andreas:** membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Fabrica; 27
- Mirișani [Merişeni]:** familie boierească din Argeș; 375
- Miska v. Eötvös, Mihály**
- Misselbacher, Carl:** cetățean din Sighișoara; 104
- Mladin, Gheorghe junior:** țăran din Chier; 182, 184
- Mladin, Gherasim:** țăran din Chier; 182, 184
- Mladin, Mitru junior:** țăran din Chier; 182, 184
- Mladin, Neța:** țăran din Chier; 182, 183
- Mladin, Pavel** bătrînul: țăran din Chier; 182, 184
- Mladin, Pavel junior:** jude sătesc din Chier; 183, 184
- Mladin, Petru** bătrînul: țăran din Chier; 182, 184
- Mladin, Petru junior:** țăran din Chier; 182, 183
- Mladin, Tănăsie:** țăran din Chier; 182, 184
- Mladin, Todor:** țăran din Chier; 182, 184
- Mladin, Tripa:** țăran din Chier; 182, 184
- Mladin, Văsălie:** țăran din Chier; 182, 184
- Mladin, Văsălie** bătrînul: țăran din Chier; 182, 184
- Mlăgyn, Gyorgye** iffiiu v. **Mladin, Gheorghe junior**
- Mlăgyn, Gyoroszin v. Mladin, Gherasim**
- Mlăgyn, Mitru** iffiiu v. **Mladin, Mitru junior**
- Mlăgyn, Netza v. Mladin, Neța**
- Mlăgyn, Pavel v. Mladin, Pavel**
- Mlăgyn, Pavel** ăreg v. **Mladin, Pavel** bătrînul
- Mlăgyn, Petru** iffiiu v. **Mladin, Petru junior**
- Mlăgyn, Petru** ăreg v. **Mladin, Petru** bătrînul
- Mlăgyn, Tánászie v. Mladin, Tănásie**
- Mlăgyn, Todor v. Mladin, Todor**
- Mlăgyn, Trippa v. Mladin, Tripa**
- Mlăgyn, Vaszalie v. Mladin, Văsălie**
- Mlăgyn, Vaszalie** ăreg v. **Mladin, Văsălie** bătrînul
- Moga, Demeter v. Moga, Dumitru**
- Moga, Dumitru [Dimitrie]:** revizor camerar din Cîmpeni; XLII, XLIII, 317, 350, 363, 439, 440
- Moga, Ioan:** prim-protopop ortodox de Sibiu, membru al consistoriului bisericii ortodoxe din Transilvania; 333
- Moldovai, Grigoriu:** profesor de limba germană din Sibiu înainte de 1848; în timpul revoluției profesor la Brașov; 342
- Moldovan, Ștefan:** paroh greco-catolic din Cîmpia Turzii, administrator protopopesc al cercului Cîmpia Turzii; membru în comitetul permanent de la Sibiu; XXX, XXXV, XXXVII, XLI, LVIII, LXI, LXIII, LXVI, 167, 230, 251, 264, 334
- Molnár, Ferdinánd:** membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Fabrica; 27
- Molnár, György:** preot calvin din cercul bisericesc Tîrnava; 283, 285
- Molnár, János:** miner din Roșia Montană; 316, 317
- Molnár, József:** preot calvin din cercul bisericesc Tîrnava; 283, 285
- Morar, Nița:** țăran din Chier; 182, 184
- Morar, Samoilă:** om de încredere din Cîmpeni al lui Ioan Buteanu; XXXIX, 300
- Morar, Toader:** țăran din Chier; 182, 184
- Morár, Nyetza v. Morar, Nița**
- Morár, Szamoila v. Morar, Samoilă**
- Morár, Toagyer, v. Morar, Toader**
- Moriș:** [neprecizat], personaje din anturajul lui August Treboniu Laurian, 213
- Motz, Florja v. Moș, Floria**
- Motz, Gligor** ăreg v. **Moș, Gligor** bătrînul
- Motz, Gyorgye** iffiiu v. **Moș, Gheorghe junior**
- Moș, Floria:** țăran din Chier; 182, 183

Moț, Gheorghe junior: țăran din Chier; 182, 183

Moț, Gligor bătrînul: țăran din Chier; 182, 184

Mózsa, Samu: purtător de cuvînt al stărilor privilegiate din comitatul Solnocu Interior; XLVII, LXIX, 426, 428

Möss, Johann: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137

Moys, Antal: asesor onorific din comitatul Caraș; 323, 327

Muncaci, Gherasim: cantor ortodox din Roșia Montană; 303, 304, 312

Munkátsi, Gerasimu v. Muncaci, Gherasim

Munteanu, Ioan: membru al comitetului pentru menținerea ordinii publice din Timișoara; 27

Muntyán, Johann v. Munteanu, Ioan

Murășanu: [neprecizat], personaj din anturajul arhidiaconului din Baia de Arieș, Iosif Ighianu; 161

Mureșan, Iacob: redactor al „Gazetei de Transilvania”; XLI, LXVI

Mureșianu, A. Andrei: poet, redactor al „Gazetei de Transilvania”; 342

Müller, Andreas: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137

Müller, Friedrich: secretar aulic al Transilvaniei la Viena; 383

Müller, Gottlieb: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137

N

Nagy, Ferenc: chirurg din Lugoj; 35, 38

Nagy, Lázár: administratorul baronului Wesselényi Miklós; XLVI, LXIX, 216, 217, 414, 415, 422, 424

Nagy, Sándor: notarul comitetului arădean de recrutare pentru garda civilă; 56

Napoleon, Bonaparte: împărat al Franței; 92

Neimer, Samu: miner din Roșia Montană; 310, 311

Nemegyei, János: director de mine din Zlatna, consilier montanistic; XLI, XLII, XLIII, LXVI, LXVII, 336, 348, 349, 350, 363, 364, 431, 432

Nesics, György v. Nešić, Georgi

Nešić, Georgi: secretar consistorial al eparhiei ortodoxe de la Vrșec; 325, 329

Neugeboren, Carl: senator din Sibiu, su-praveghetor scaunal; 137

Németh, Vilmos: liber din Brașov; XIX, XXVI, LI, 3, 108, 245

Német, W. v. Németh, Vilmos

Nichifor: [neprecizat], persoană din anturajul lui August Treboniu Laurian; 213

Nicolae I: țar al Rusiei; 164, 165

Nifon: [neprecizat], persoană din anturajul lui August Treboniu Laurian; 214

Nifon: mitropolit de Rimnic; 331

Nopcea, Vasile baron: comite suprem al comitatului Hunedoara; vicepreședinte al delegației ce trebuia să prezinte împăratului programul de revendicări al românilor; XXIII, XXVII, XXIX, XXX, XXXVII, XLIX, LIII, LVI, LVII, LVIII, LXIII, LXXI—LXXII, 116, 117, 158, 177, 178, 262, 263, 272, 461

Noptsa, László, v. Nopcea, Vasile baron Nugent, Laval conte de Nugent și Westminster și duce de Roma; mareșal austriac; 185, 187, 274, 276

O

Ober, K.: notar și deputat sas; 160

Oláh: tînăr concepist din Salonta; XXV, 86

Olar, Toda: țăran din Chier; 182, 183

Olár, Toda v. Olar, Toda

Orbok, Erneszt: percepitor prim de impozite militare din Lugoj; 323, 327

Orendt, Michael: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137

Orghidan, Rudolf: comerciant din Brașov; membru al delegației care trebuia să prezinte împăratului revendicările românilor; 357

Osswald, Georg: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Jozefin; 27

Oszvaid, György v. Osswald, Georg

Otto v. Degenfeld, Otto August

Ovidius, Publius Naso: poet latin

Ozeczky, János: jude primar din Lugoj; 36, 38, 323, 327

Ozerstey, János: participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 20 martie 1848; 35, 38

Ödön v. Beöthy, Ödön

P

Palca, Iov: țăran din Chier; 182, 183

Pali v. Degenfeld, Pál

Palikutsényi, Péter: asesor onorific din Lugoj; 323, 326

Palka, Jov. v. Palca, Iov

Pallay, Ágoston: avocat din Lugoj; 323, 327

Panaioth [Panajoth] Nicolae: om de încredere din Bocșa Vasiovei al episcopului ortodox de Vrșec; 329

Panajoth, Miklós v. Panaioth, Nicolae

Panajoth, Zlatko: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Fabrica; 27

- Pantea**, Gherman: țăran din Chier; 182, 183
- Pantea**, Pavel: țăran din Chier; 182, 183
- Panteleimon v. Živković**, Panteleimon
- Pap**, Dénes: istoric maghiar; VI, XVIII, 6, 9, 17, 85, 179
- Pap**, Sándor v. **Papiu-Ilarian**, Alexandru
- Papházy**, István: participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 20 martie 1848; 35, 38
- Papházy**, János: prim-jude nobiliar din comitatul Caraș; 210, 211, 323, 325, 327, 329
- Papiu-Ilarian**, Alexandru: jurist, om politic, istoric român din Transilvania; unul din conducătorii tineretului român; luptător pentru eliberare socială și națională a românilor transilvăneni; unul din inițiatorii adunărilor de la Blaj, membru al comitetului permanent, iar în octombrie 1848 secretar al acestuia; VI, XVIII, XXVI, LV, LVIII, 92, 106, 110, 111, 168, 171
- Papius Ilarius**, Sándor v. **Papiu-Ilarian**, Alexandru
- Partz**, Georg: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Fabrica; 27
- Pascu**, Filip: avocat din Lugoj și procuror secund onorific; președintele comisiei legislative din cercul electoral Reșița; 35, 38, 323, 325, 327, 328
- Pascu**, Micșa [Maxim]: asesor onorific din Lugoj; director districtual de școli din localitate; președintele comisiei legislative din circumscripția electorală Birchiș; deputat de Oravița în parlamentul din Pesta; 35, 38, 323, 324, 325, 326, 328
- Pascu**, Ștefan: istoric, academician; 214
- Paszku**, Fülöp v. **Pascu**, Filip
- Paszku**, Miksa v. **Pascu**, Micșa [Maxim]
- Patîța**, Ioan: preot ortodox din Cîmpești; unul din conducătorii mișcării maselor populare românești din Țara Moților; la cea de-a doua adunare de la Blaj este ales membru al delegației pentru Dieta din Cluj; XXXIX, 300, 301, 302
- Patyánszky [Pattyánszky]**, György: asesor onorific din comitatul Caraș; 323, 324, 326, 328
- Paulovics**, Arkád: vicanotarul Timișoarei; membru al comitetului pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Cetate; XXXVIII, 27, 28, 40, 286
- Paulovits**, János: semnatar al chemării pentru înrolare în garda cetățenească din Arad; 56
- Pausz**, István: jude nobiliar din comitatul Caraș; 323, 325, 327, 328
- Pazmanaum**: institut catolic de învățămînt superior din Viena fondat de arhiepiscopul de Strigoniu, **Pázmány Péter**, în 1623; 345
- Pál**, János: țăran din Petrinzel; XXVIII, LVII, 142, 143
- Pálfy**, János conte: vechi membru al opoziției liberale din Transilvania; deputat al scaunului Odorhei la Dieta din Cluj; secretar de stat în Ministerul de Finanțe al Ungariei; vice-președinte al parlamentului; 169, 170, 420
- Pálfy**, Domokos: căpitanul gărzii cetățenești din Deva; 176, 177
- Pálfy**, János v. **Pálfy**, János
- Pántya**, Gyermán v. **Pantea**, Gherman
- Pántya**, Pável v. **Pantea**, Pavel
- Pántzéli**, Károly: președintele comisiei legislative din cercul electoral Coșava, comitatul Caraș; maiorul uniților de apărare împotriva atacurilor sîrbești; 324, 328
- Pápius Iláriánus**, Sándor v. **Papiu-Ilarian**, Alexandru
- Pászku**, Fülöp v. **Pascu**, Filip
- Pátitzza**, János v. **Patîța**, Ioan
- Pátyisza**, János v. **Patîța**, Ioan
- Păcățian**, V. Teodor: istoric și publicist român transilvănean; VI, XV, XVIII, 6, 10, 92, 268
- Peres**, György: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara; 24, 25
- Pervain**, Iosif: istoric literar; 214
- Petőfi**, Sándor: poet ungar, reprezentant de seamă al democratismului revoluționar în literatura ungară; unul din conducătorii revoluției din 15 martie 1848 de la Pesta; maior în armata generalului Bem; cade eroic în bătălia de la Albești; XXV, 89, 90
- Petran**, Mihail: membru al comunității sîrbești din Arad; 366
- Petran**, Pavel: membru al comunității sîrbești din Arad; 366
- Petrichevich Horváth**, Albert nobil: prim-jude regesc al scaunului Trei Scaune; 44
- Petrichevich Horváth**, János baron și conte [Horváth Tholdy, János din 1859]: proprietarul regimentului austriac de dragoni nr. 12; la începutul anului 1848 comandantul regimentului de husari nr. 10 al regelui Prusiei cu gradul de colonel; comandant al găzii ungurești imperiale de la Viena cu gradul de sublocotenent (!); XXI, XXX, XXXVII, LII, LVIII, LXIII
- Petrovich**, Prokop: căpitan-locotenent în regimentul românesc de la Caransebeș; de origine sîrb; 437
- Petrovich**, Tivadar v. **Petrovici**, Teodor
- Petrovici**, Teodor: președintele comisiei legislative din circumscripția electorală Sacu, comitatul Caraș; din toam-

- na 1848 vicecomite al aceluiași comitat; 35, 37, 39, 323, 324, 326, 328
- Petrovič**, Ioan: membru al comunității sîrbești din Arad; 366
- Petrovits**, Tivadar v. **Petrovici**, Teodor
- Pettkó**, Lajos: vicenotar onorific din Lugoj; 35, 38, 323, 327
- Péchy**, Miklós: nobil din Petrinzel; XXVIII, 143
- Pfaffenhuber**, Carl: percepător alodial; proprietar de restaurant în Orăștie; XXXV, XLV, 237, 239, 392
- Piacsek [Piáček]**, Pál: președintele comisiei legislative din circumscripția electorală Brebu, comitetul Caraș; 323, 324, 325, 326, 328
- Pilder**, Benjamin: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Pinciu**, Ioan: cancelist; membru al delegației care trebuia să prezinte împăratului revendicările românilor; membru în comitetul permanent [de pacificare] din Sibiu; tribun în timpul războiului civil; XXX, 167, 168, 192, 193
- Pints**, János v. **Pinciu**, Ioan
- Pirhus v. Pyrrhos**
- Pizo**, Demetrie [Dimitrie]: profesor din Braïla; 213, 411
- Platz**, Petrus: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Podhradzsky**, András: arhivarul Lugojului; 35, 38
- Podhradzsky**, Károly: asesor onorific din Lugoj; 35, 37
- Podhradzsky**, Lajos: participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 20 martie 1848; 35, 38
- Podhradzsky**, Vilmos: participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 20 martie 1848; 35, 38
- Podmaniczky**, Júlia baroneasă: scriitoare; 189, 190
- Pogány**, György: vicecomitele comitatului Alba de Jos; 432
- Pogány**, Károly: notarul suprem al comitatului Alba de Jos; 268, 269, 367, 368
- Policrat**: tiran din insula Samos, prietenul lui Anacreon; 146
- Pop**, Hora: țaran din Turbuța; 421, 423
- Popa**, Marian: țaran din Chier; 182, 184
- Popa**, Márján v. **Popa**, Marian
- Popa**, Sim: țaran din Chier; 182, 184
- Popa**, Szim v. **Popa**, Sim
- Popasu**, Ioan: protopop ortodox din Șcheii Brașovului; secretar al celei de-a doua adunări naționale de la Blaj; membru al delegației care trebuia să prezinte la Viena, împăratului, revendicările românilor; XLIX, 161, 333, 459
- Popazu v. Popasu**, Ioan
- Popazu**, Johann v. **Popasu**, Ioan
- Popea**, Nicolae: episcop de Caransebeș, istoric; VI
- Popescu**, Mihai: istoric; VI
- Popovici**, Dumitru: membru al comitetului pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caraș; 35, 38
- Popovici**, Lazar v. **Popovich**, Lazar Jotta; 95, 437
- Popovici**, Nicolae: protopop ortodox de Orăștie; 15
- Popovici**, Petru: cancelist din Tîrgu Mureș; 168, 192, 193, 311, 312, 315
- Popovici**, Sigismund: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Fabrica; 27
- Popovici**, Ștefan v. **Popović**, Stevan
- Popovics**, István v. **Popović**, Stevan
- Popovics**, Péter v. **Popovici**, Petru
- Popović**, Jova: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caraș, iar în toamna anului 1848 în comitetul provizoriu al conducerii comitatului; face parte din delegația trimisă la mitropolitul sîrb Rajačić; 37, 39
- Popović**, Stevan: episcop ortodox din Vrșec [R.S.F.I.]; 325, 329
- Popovits**, Demeter v. **Popovici**, Dumitru
- Popovits**, János: semnatar al chemării pentru înrolare în garda cetățenească din Arad; 56
- Popovits**, Jova v. **Popović**, Jova
- Popovits**, Péter v. **Popovici**, Petru
- Popovits**, Sigmund v. **Popovici**, Sigismund
- Popovitz**, Demeter v. **Popovița [Popovitz]**, Dumitru
- Popovița [Popovitz]**, Dumitru: meșteșugar român din Lugoj; membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caraș; în toamna lui 1848 membru în noua conducere a comitatului; 37, 39
- Popovich**, Lazar Jotta: comerciant din Orșova Veche; susținătorul companiei de grăniceri români din localitate; 95, 437
- Precup**, Avram: cancelist din Tîrgu Mureș; XXX, 167, 168, 192, 193
- Prenner**, Ferdinand: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Cetate; 27
- Prekup**, Abraham v. **Precup**, Avram
- Preyer**, János: primarul Timișoarei; XXIX, LVIII, 159, 239, 240
- Primess**, Johann: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Puchner**, Anton baron: general comandant al trupelor imperiale din Transilvania cu gradul de feldmareșal locotenent; XXIV, XXVI, XXIX, XXXII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XLIII, XLV, XLIX, LIII, LIV, LV, LVI, LVII, LIX, LXI, LXII, LXIII, LXIV, LXVII, LXVIII, LXXI—LXXII, 52,

53, 68, 74, 156, 196, 197, 216, 232, 242, 243, 344, 256, 262, 291, 292, 293, 364, 365, 391, 417, 419

Pullio, Konstantin: membru în comunitatea sârbească din Arad; 366

Pulszky, Ferenc: istoric și om politic din Ungaria; XXXVIII, 286

Pumnul, Aron: profesor de filozofie și lingvist; unul din inițiatorii primei Adunări naționale din 30 aprilie de la Blaj, autorul manifestului de convocare a adunării; la cea de a doua Adunare națională de la Blaj din 15—17 mai a fost ales membru al comitetului permanent [de pacificarea] de la Sibiu; XV, XVI, XLVIII, LXX, 452, 479—480

Pușcariu, Ioan: avocat și înalt funcționar; „stegar” la cea de a doua Adunare națională de la Blaj; membru în comitetul permanent de la Sibiu; XXI, XXVII, LII, LVI, 41, 124

Pyrros: regele Epirului; 377

R

Radak, Georgi: membru al comunității sârbești din Arad; 366

Radetzki v. **Radetzky**, Johann Joseph Wenzel Anton Franz Karl conte

Radetzky, Johann Joseph Wenzel Anton Karl conte: mareșal austriac, comandantul trupelor austriece din Italia; 1, 2, 165, 185, 187, 242, 243, 274, 276

Radivoević, Aleksa: membru al comunității sârbești din Arad; 366

Radnótfái Nagy, Sámuel: unul din promotorii artei teatrale maghiare din secolul al XIX-lea; 163, 164, 165

Radnóti: [nespecificat], personaj din anturajul lui **Petrichevich Horváth János**; 273, 274

Radovan, Mihailo: membru al comunității sârbești din Arad; 366

Rajácsics v. **Rajacić**

Rajacić, Josip: mitropolitul ortodox srb din Karlowitz [Srijemski Karlovci — R.S.F.I.]; pentru meritele sale austriece i-au acordat titlul de patriarh; 82, 85

Ramonțai, Simion: [fundatia mecenatului român administrată de consistoriul din Blaj —]; 123

Ratz v. **Raț** [**Rátz**], Vasile

Raț [**Rátz**], Vasile: canonic greco-catolic și rector al seminarului de la Blaj, fiind totodată și arhidiaconul cercului bisericesc respectiv; 376, 381

Rákosi, N. Ferenc: asesor nobiliar din comitatul Alba de Jos; investigatorul activității lui Ioan Buteanu din primăvara anului 1848; XXXIX, LXV, 300, 301, 302

Rátz v. **Raț** [**Rátz**], Vasile

Rátz, Cirják: participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 6 aprilie 1848; 323, 327

Reissenberger, Friedrich: membru în comunitatea orașului Sibiu; 138

Reviczki, Menyhért: fost deputat de Bihor; 205, 206

Rhédey, Adám conte: camarar cezaro-crăiesc, consilier secret intern de stat, curator principal al școlii superioare din Cluj; fost comite suprem al comitatului DăbŃca și tezaurar regal al Transilvaniei; 413

Riemer, Friedrich: notarul Magistratului din Brașov; 460

Ristić, Alexander: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara; 27

Risztits, Alexander v. **Ristić**, Alexander

Romanov: [neprecizat], persoană din anturajul lui August Treboniu Laurian; 214

Romanov, Iosif: librar din București, colectorul abonamentelor ziarelor brașovene; XXIX; LVIII, 162, 411

Romanțai v. **Ramonțai**, Simion [fundatia lui —]

Rosenfeld, Karl Ludwig baron: deputat regalist în Dieta din Cluj între anii 1846—1848; autor al mai multor lucrări istorico-politice cu caracter de pamflet; 383, 418, 419

Rosu, Dávid v. **Roșu**, David

Roska, Péter v. **Roșca**, Petru

Roșca, Petru: cancelist din Tirgu Mureș; XXX, 168, 192, 193

Roșu, David: țaran din Chier; 183, 184

Roth, Stephan Ludwig: profesor și preot sas din Mediaș; publicist, pedagog progresist, revoluționar executat la Cluj de revoluționarii unguri; XXI, XXXIX, LII, LXV, 42, 305

Rotos, Mihály: slujbaș al lui Wesselényi Miklós; 421, 423

Rotschild: casă de bancheri vienezi; 249

Royko, Friedrich: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137

S

Sabo, Petru: țaran din Chier; 182, 184

Sabo, Simion: țaran din Chier; 182, 184

Sachsenheim, Friedrich von: agent alic sas din Transilvania acreditat la Viena; XIX, LI, 14

Șaguna, András v. **Șaguna**, Andrei

Salmen, Franz Joseph von: consilier gubernial, comitele sașilor din Transilvania, judele regesc al Sibiului; XXV, XXVI, XXX, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV, XL, LVIII, LX, LXI, LXV, 172, 173, 200, 218, 234, 267, 418—419, 483—484

Samu v. **Jósika**, Sámuel

- Sándor**: persoană din anturajul lui **Jósika Sámuel**; 2, 3
- Sándor**, Antal: persoană din anturajul lui **Toldalagi Ferenc**; 200, 201
- Sántha**, György: al doilea vicecomite al comitatului Bihor; XXIII, XXXIII, LIII, LX, 57, 206, 207, 270
- Săcăreanu** v. **Secăreanu**, Gheorghe
- Schaguna** v. **Şaguna**, Andrei
- Schaguna**, András v. **Şaguna**, Andrei
- Schärfeneder**, Ferenc: jude primar al Aradului în 1848; XXVIII, LVI, 56, 83, 139, 141
- Scheinert**, F.: semnatar al chemării pentru înrolare în garda cetăţenească din Arad; 56
- Schelker**, Friedrich: secretar al scaunului Sibiu; 138
- Scherfenider** v. **Schärfeneder**, Ferenc
- Schevits**, Michael v. **Sević**, Mihajlo
- Schiernding** v. **Schirnding**, Ferdinand baron
- Schirnding**, Ferdinand baron: colonel și comandant al regimentului nr. I de grăniceri secui; în iulie 1848 general maior și brigadier de trupă; în 1849 feldmareșal locotenent; XL, LXV, 310, 311, 435, 437
- Schivert**, Andreas v. **Schiwert**, Andreas
- Schiwert**, Andreas: contabilul Universității săsești; 137
- Schlichting**, Johann: membru în comitetul pentru menținerea ordinii din Timișoara, cartierul Fabrica; 27
- Schmidt**, Conrad: membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Schmidt**, Daniel: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Schmidt**, Eugen: președintele comisiei legislative din circumscripția electorală Sasca Montană, comitatul Caras; 325, 328
- Schmidt**, Heinrich: procuror sas din Sibiu; 123
- Schmidt**, Joseph: cetățean din Sighișoara; 104
- Schnell**, Peter: membru al comunității orașului Sibiu; 138
- Schram**, Simon: membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Schreiber**, Johann: subofițer al oficiului de gospodărie și poliție din Sibiu; 137
- Screiber**, Simon: jude scaunul și deputat de Sibiu; 172
- Schuller**, Joseph: cetățean din Orăștie; XLV, 239, 392
- Schuster**, Johann: medic din Sibiu; conceptist onorific al consiliului orașenesc; 137
- Schuster**, Samuel: casier alodial din Sibiu, membru al comunității orașului; 137
- Schwabe** [**Schwabe**]: angajat al poștei din Sebeș; 15
- Schwarzhuber**, Anton von, baron: tezaurar al camerei din Viena; 194
- Sebastian**, Michael: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Secăreanu**, Gheorghe: jurist din Brașov; XL, XLVIII, 320, 321, 340, 441
- Seiler**, Johann: membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Seivert**, Andreas Joseph: deputat de Sebeș; 172
- Sekulić**, Joao: membru în comunitatea sîrbească din Arad; 366
- Setz**, Samuel Friedrich: membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Sfîntul Ștefan** v. **Ștefan I** [cel Sfînt] regele Ungariei;
- Sianelloni**, Louis: profesor de origine franceză din București; 331
- Sift** [**Siff**], Daniel: jude regesc din Coahalm; 371
- Sigmund**, Johann: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Fabrica; 27
- Simon**, Ignác: avocat din Arad; 56
- Simon**, János: notar suprem al comitatului Hunedoara; 461
- Singer**, Andreas: membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Sipos**, Pál: preot calvin din cercul bisericesc Tîrnava; 283, 285
- Sivkovich**, Johann baron: [regimentul feldmareșalului austriac —]; XXII, XXIII, XXXV, XLIX, 47, 52, 66, 68, 244, 454
- Skultéty** [**Scultéty**], Ede: participant la adunările comitatense lărgite din Lugoj de la 20 martie și 6 aprilie 1848; 35, 38, 323, 327
- Skultéty**, Károly: agent de sericicultură din Lugoj; 35, 38, 323, 327
- Slavić**, Maxim: vicarul arhimandritului de la mănăstirea Bezdin din Munar; XXXII, LX
- Slavnić** [**Slavnić**], Stevan: membru în comunitatea sîrbească din Arad; 366
- Smidt**, Eugen v. **Schmidt**, Eugen
- Soeker**: [neprecizat], persoană din anturajul contelui **Bethlen Domokos**; 249, 250
- Solomon**: [neprecizat], persoană din anturajul lui August Treboniu **Laurian**; 213
- Somlyó**, Mihály: vicenotarul comitatului Cluj; 438
- Sontag**, Andreas: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Sontag**, Michael: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Sophia**, Friderika Dorothea Wilhelmina arhiducesă a Austriei: soția arhiducelui Franz Karl și mama împăratului Franz Joseph I; a exercitat o mare influență în mersul evenimentelor politice din 1848—1849; 4, 5

- Soterius**, Samuel: senator din Sibiu; re-
vizor al casieriei săracilor; 137
- Speck**, J. Georg: membru în comunita-
tea orașului Sibiu; 138
- Sprung**, Anton: membru în comitetul
pentru menținerea ordinii publice
din Timișoara, cartierul Iozeфин; 27
- Srand**, Pál: adjunct al judeului suprem
din Baia Mare; XLIX, LVIII,
LXXI—LXXII, 174, 175, 467, 470
- Stadion**, Franz Serafin conte: admi-
nistrator al Triestului, apoi al Gali-
ției; membru în guvernul lui Bach;
185, 187
- Stana**, On: țăran din Chier; 182, 184
- Stana**, Todor: țăran din Chier; 182, 184
- Stanci**, George [Gheorghe, Georgie]: se-
minarist originar din Hereclean;
XXXV, LXI, 92, 93, 241
- Stanciu**, George v. **Stanci**, George [Ghe-
orghe, Georgie]
- Stanes**, Georgie v. **Stanci**, George [Ghe-
orghe, Georgie]
- Stancsics**, Michael v. **Táncsics**, Mihály
- Stancsits**, Mihály v. **Táncsics**, Mihály
- Stankovič**, Andrej: membru în comuni-
tatea sârbească din Arad; 365
- Stebriger**, Daniel: jude districtual și de-
putat de Bistrița; 172
- Stefan** v. **Ștefan** palatinul Ungariei
- Steinburg**, Moritz von: inspector din
scaunul Cohalm; XLIV, LXVIII, 369
- Sterca Șuluțiu**, Dionisie: asesor onorific
din comitatul Alba de Jos; 304, 305
- Sterca Șuluțiu**, Petre: asesor onorific
din comitatul Alba de Jos; 304, 305
- Sterka Sulucz**, Dénes v. **Sterca Șuluțiu**,
Dionisie
- Sterka Sulucz**, Péter v. **Sterca Șuluțiu**,
Petre
- Sternheim**, Karl: jude primar din Sighi-
șoara; XLIX, LXXI—LXXII, 459
- Sturza** [Sturdza] Mihail Grigore: domn
regulamentar al Moldovei; reprimă
în 1848 revoluția; 357
- Suciu**, Ioan: tânăr patriot român din
Transilvania; semnatar al manifes-
tului tineretului român de la Cluj
împreună cu Francisc Micaș și Ioan
Buteanu; XV, XXIX, XLVII, LVII
- Süket**, Iános: elev din Șumuleu; 434,
436
- Svartz** [Schwarz], Zsigmond: propaga-
tor de idei „comuniste” din Deva;
176, 177
- Szabolczky**, Antal: avocat din comitatul
Caraș; 323, 327
- Szabó**: [neprecizat], personaj din antu-
rajul lui **Wesselényi** Miklós; 216, 217
- Szabó**, Imre: jurat comitatens din Arad;
XXVIII, LVII, 141, 142
- Szabó**, Petru v. **Sabo**, Petru
- Szabó**, Szimion v. **Sabo**, Simion
- Szász**, Károly [senior]: profesor din
Aiud, membru corespondent al Aca-
demiei Ungare de Științe din 1833;
- în anii 1848—1849 secretar de stat
în Ministerul Cultelor și Educației
Publice din Ungaria; 417, 418, 419,
429
- Szebeni**, Imre: vicecăpitanul districtului
Chioar; L, LXXI—LXXII, 192, 473
- Szeiler**, Jakab: semnatar al chemării
pentru înrolare în garda cetățeneas-
că din Arad; 56
- Szeiler**, János: membru în comitetul
pentru menținerea ordinii publice
din Timișoara; 24, 25, 27
- Szekerian** v. **Secăreanu**, Gheorghe
- Szemere**, Bertalan: istoric și literat din
Ungaria; în 1848 ministru de Inter-
ne al Ungariei; XXXVIII, 286
- Szende**, Béla: prim-procuror din Lugoj;
președinte al comisiei legislative în
circumscripția electorală Reșița; 35,
323, 324, 327, 328
- Szende**, Kálmán: participant la adună-
rile comitatense din Lugoj de la 20
martie și 6 aprilie 1848; 35, 38, 323,
327
- Szende**, László: jude nobiliar din comi-
tatul Caraș; 323, 327
- Szende**, Zsigmond: asesor onorific, mem-
bru în comitetul pentru menținerea
ordinii publice din comitatul Caraș;
35, 37, 39, 323, 326
- Szenek**, Stephan: membru în comitetul
pentru menținerea ordinii publice din
Timișoara, cartierul Elisabetin; 27
- Szent Iváni**, **Szentiváni**, Dániel v. **Szent-
iványi**, Dániel
- Szentiványi**, Dániel: asesorul Tablei
Regești din Tîrgu Mureș; XXX,
XXXVIII, XLII, LVI, LVIII, LXIV,
LXVII, 113, 128, 129, 168, 169, 192,
193, 290, 291, 351
- Szentpáli**, László: administratorul comi-
tatului Maramureș; XXXIV, LXI,
224
- Szepessy**, Ignác: asesor montanistic din
Oravița; președintele comisiei legisla-
tive din circumscripția electorală Ca-
rașova, comitatul Caraș; 323, 326
- Szepessy**, Mihály: asesor montanistic din
Oravița; președintele comisiei legis-
lative din circumscripția electorală
Bocșa Montană; 324, 328
- Szeredai**, Ignác: căpitanul gărzii cetățe-
nești din Deva; 176, 177
- Szerényi**, Antal: jude nobiliar din co-
muna Caraș, comitatul Caraș, 35, 38,
323, 327
- Széchenyi**, István conte: ministrul comu-
nicațiilor din 1848 în Ungaria; 123,
414, 416
- Székely**, András: miner din Roșia Mon-
tană; 316, 317
- Székely**, Mózes: profesor de istorie; di-
rectorul gimnaziului unitarian din
Cluj; 294, 295
- Székely**, Zsigmond: vicejudele regesc al

- scăunului Ciuc; XL, LXV, 307, 309, 337
- Szél, Károly**: participant la adunările comitatense din Lugoj de la 20 martie și 6 aprilie 1848; 35, 38, 323, 327
- Szigethy**: [neprecizat], personaj din anturajul lui Wesselényi Miklós; 417, 418
- Szilágyi, János**: preot calvin din cercul bisericesc Tîrnava; 283, 285
- Szilágyi, Ferenc**: Istoric, redactorul ziarului clujan „Múlt és Jelen“ [„Trecut și Prezent“] de nuanță conservatoare; profesor la Cluj și totodată cenzor; 226, 227
- Szipoly, Elek**: avocat din comitatul Solnocu de Mijloc; 420, 422
- [Szívós], András**: participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 6 aprilie 1848; 323, 327
- Szívós, Lajos**: participant la adunările comitatensă lărgită din Lugoj de la 20 martie și 6 aprilie 1848; 35, 38, 323, 327
- Szívós, Miklós**: participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 6 aprilie 1848; 323, 327
- Szívós, Pál junior**: asesor nobiliar onorific din comitatul Caraș; președintele comisiei legislative din circumscripția electorală Bocșa Montană; 323, 327, 328
- Szívós, Pál senior**: asesor onorific din comitatul Caraș; președintele comisiei legislative din circumscripția electorală Făget; 35, 38, 323, 324, 327, 328
- Szotyori Nagy, Samu**: preot calvin din cercul bisericesc Tîrnava; 283, 285
- Szócs**: [neprecizat], persoană din anturajul lui Wesselényi Miklós; 421, 423
- Szöke v. Kossuth, Lajos**
- Szöke, Károly**: jude nobiliar din Pecica; XXXI, XXXIX, LIX, LXIV, 181, 296
- Sztánsitz v. Tánácsics, Mihály**
- Sztána, Onn v. Stana, On**
- Sztána, Todor v. Stana, Todor**
- Sztánsitz v. Tánácsics, Mihály**
- S
- Șaguna, Andrei**: episcop ortodox al Transilvaniei din primăvara anului 1848; copreședinte al celei de-a doua adunări naționale de la Blaj; șeful delegației adunării pentru prezentarea revendicărilor românești împăratului; deputat [regalist] în Dieta ungară din 1848; XIX, XXIII, XXIV, XXIX, XXXVII, XXXVIII, XLIII, XLVI, XLVII, XLIX, LI, LIV, LXIII, LXVII, LXIX, LXX, LXXI—LXXII, 10, 11, 69, 72, 157, 158, 263, 346, 357, 358, 455, 457
- Șincai, Gheorghe**: istoric și filolog român iluminist din Transilvania; unul din fruntașii Școlii ardelenice; 375
- Ștefan**: palatinul Ungariei din 1847; în toamna anului 1848 văzînd că lupta dintre dinastia Habsburgică și națiunea ungară este inevitabilă, părăsește Ungaria; XXXI, XXXII, LI, LX, 22, 26, 68, 82, 85, 88, 165, 178, 179, 195, 240
- Ștefan** [biserica Sfîntul — din Viena], 121
- Ștefan I** [cel Sfînt] rege al Ungariei; 151, 418
- Sević, Mihajlo**: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Cetate; 27
- T
- Tánácsics, Mihály**: scriitor revoluționar democrat; în preajma și în timpul revoluției din 1848—1849 militează pentru lichidarea privilegiilor nobiliare, pentru abolirea servituților feudale și pentru independența națională a Ungariei; XXVI, LXX, 23, 24, 81, 83, 109, 245, 246
- Tánácsos [Tancsics]**, Vasile: în 1835 teolog la seminariul de la Blaj; 45
- Tápai [Tápay]**, István: participant la adunările comitatense lărgite din Lugoj de la 20 martie și 6 aprilie 1848; 35, 38, 323, 327
- Tátár, Lázár v. Tătar, Lazar**
- Tátár, Petru v. Tătar, Petru**
- Tătar, Lázár**: țaran din Chier; 183, 184
- Tătar, Petru**: țaran din Chier; 182, 184
- Teleki, Elek** conte: președintele adunării concepștilor de la Tabla Regească din Tirgu Mureș din 23 martie 1848; 110, 111
- Teleki, Imre** conte: mare proprietar conservator din Satulung [districtul Chioar]; XXXIV, XXXVIII, XLV, LXI, LXIV, LXVIII, 227, 228, 288, 289, 384, 385
- Teleki, József** conte: guvernatorul Transilvaniei între 1842—1848; istoric; unul din fondatorii Academiei de Științe din Pesta: XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XL, XLII, XLIII, XLIV, XLV, XLVI, XLVII, XLVIII, XLIX, LI, LII, LIII, LIV, LV, LVI, LVII, LIX, LXI, LXII, LXIII, LXIV, LXV, LXVII, LXVIII, LXIX, LXX, LXXI—LXXII, 45, 48, 52, 71, 74, 113, 119, 120, 188, 191, 192, 195, 231, 257, 271, 272, 292, 361, 362, 368, 388, 420, 429, 430, 432, 433
- Teleki, Joseph v. Teleki, József**
- Teleki, Miklós** conte: asesor la Tabla regească din Tirgu Mureș; 119, 226, 227

- Teleki, Sándor** conte: scriitor; în 1848 căpitan de Chioar și comisar guvernamental; în timpul războiului civil colonel în armata generalului Bem; 227, 228
- Teleki von Szék, József v. Teleki, József**
- Teleky, Joseph v. Teleki, József**
- Teodori, A.:** medic din Roman; 6
- Teofil:** episcop ortodox de Bălgrad [mort în 1697]; 380
- Teophilus v. Teofil**
- Teréz v. Haller, Teréz**
- Tetdeschi, János:** semnatar al chemării pentru înrolare în garda cetățenească din Arad; 56
- Teutsch, G.D.:** istoric sas; 104
- Teutsch, Joseph:** fruntaș sas din Sighișoara; 104
- Teutsch, S. J.:** fruntaș sas din Sighișoara; 104
- Thallmayer, Johann:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Theil, J. Michael:** caserul vinăritului din scaunul Sibiu; membru al comunității orașului; 138
- Theresia, A. M. v. Maria Tereza**
- Thiering, Johann Ludwig:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 137, 138
- Thót, István:** miner din Roșia Montană; 316, 317
- Timoni, Casimir von:** agent aulic cezaro-crăiesc acreditat la București; XXXII, XXXVI, 195, 197, 256, 331
- Tioc, Todor:** fruntaș român din Cîmpeni, om de încredere al lui Ioan Buteanu; XXXIX, 300, 301, 302
- Tisza, Lajos** conte: administratorul comitatului Bihor între 1841—1848; 4, 5
- Toda, Moisa** bătrînul: țaran din Chier; 182, 183
- Toda, Mojsza Öreg v. Toda, Moisa** bătrînul
- Todoran, Elizeu:** seminarist din Blaj, răspînditor al proclamației lui Simion Bărnuțiu din 24—25 martie 1848 adresată poporului român; 92
- Todt, Joseph:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Toldalagi [Tholdalagi], Ferenc** conte: jude primar al scaunului Mureș; XXVI, XXXII, XXXIV, LV, LVI, LX, LXI, 44, 111, 112, 113, 128, 200, 201
- Tollas, Károly:** secretarul consistoriului suprem al bisericii calvine din Transilvania în anul 1848; 283, 285
- Tomek, Franz:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Tompa, Imre:** scrib la Tezaurariatul Transilvaniei din Sibiu; XXXIII, LX, 216
- Tompa, Miklós:** persoană de încredere al lui Mikó Imre; 215
- Tornya, Albert:** participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 6 aprilie 1848; 323, 327
- Tornya, Adám:** participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 20 martie 1848; 35, 38
- Tóth, Georg v. Tóth, György**
- Török, Gábor:** prim-vicecomite din comitatul Arad; XXIII, XXV, LIII, LIV, 64, 65, 86
- Tövissy, Gergely:** jude nobiliar din plasa Zlatna; 317, 318, 349
- Traianus, Marcus Ulpius:** împărat roman; 93, 341
- Trandafil, Andrea v. Trandafil, Andrei**
- Trandafil, Andreas:** membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Cetate; 27
- Trausch, Joseph:** directorul de poliție din Brașov; XLIV, LXVIII
- Trefort, Agost:** politician și economist de origine franceză; secretar de stat în Ministerul Agriculturii, Industriei și al Comerțului din Ungaria; 66, 67
- Tsúrty, Lajos:** participant la adunarea comitatensă lărgită din Lugoj de la 20 martie 1848; 35, 38
- Tuhutum:** una dintre căpeteniile ungarilor din sec. al X-lea; 150, 152
- Turc:** [neprecizat], personaj din anturajul lui Ștefan Moldovan; 333
- Turi:** [neprecizat], personaj din anturajul lui Mikó Imre; 215
- Tyok, Todor v. Tioc, Teodor**

T

Țipariu v. Cipariu, Timotei

U

Udrea [Udria], Constantin: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caraș și jude primar Lugojului; în toamna anului 1848 membru în noul comitet de conducere al orașului; face parte din delegația Lugojului care la începutul lui februarie 1849 duce tratative cu Rajačić la Timișoara; 35, 37, 38, 39, 323, 327

Ujvári: [nespecificat] sau: **Újvári:** provizor din Cîmpeni; 349

Ungváry, János: asesor onorific din comitatul Caraș; 35, 38

Urs, Iuon [Ioan]: țaran din Chier; 183

Urs, Todor: țaran din Chier; 182, 183

Ursz, Todor v. Urs, Todor

Újfalvi, Sándor: politician liberal din Transilvania, prieten al lui Wesselényi Miklós; 422, 424

Újvárosi, András: preot calvin din cercul bisericesc Tîrnava; 283, 285

Vagner, György: nemeș din Brincove-nești; XIX, LI, 11, 12, 13

Vajda, Márton: dactor nobiliar din Mof-tinu Mic; 354, 355

Vajda, Pál: dactor nobiliar din Dej; XXIII, 64

Vajna, János: librar din Brașov; XIX, XXVI, LI, 3, 108, 245

Vajna, Johann v. Vajna, János

Vancea, Ioan: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caraș; 35, 37, 38, 39, 323, 327

Vantsa, János v. Vancea, Ioan

Varga, Catharina v. Varga, Katalin

Varga, Ecaterina v. Varga, Katalin

Varga, Katalin [Catharina, Ecaterina]: luptătoare pentru cauza moșilor; deținută la Alba Iulia; XXIX, XXXVI, XXXVII, XXXIX, LVII, LXII, LXIII, LXIV, 155, 259, 262, 291, 291—292, 292

Vasici, Pavel [Paul]: medic din Timișoa-ra; XLI, LXVI, 162, 331, 332

Vasits, v. Vasici, Pavel (Paul)

Vasvári [Fehér, Fejér], Pál: conducător al tineretului maghiar de la Pesta; coautor al celor 12 puncte din 15 martie 1848; XXV, 89, 90, 418, 419

Văcărescu, Teodor [„Furtună“]: președinte al Inaltei Curți din București; 331

Veér (Weér), Farkas: lider al opoziției nobiliare liberale din Transilvania, făcând parte din gruparea „patrioților pelerini“; 414, 416

Veigl, Vencel: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara; 24, 25

Veress [Veres], Ádám: cancelist din Tîrgu Mureș; XLV, 350, 351, 385

Vernescu: [neprecizat]: student din localitatea Radu Vodă; 330

Versényi, Katinka: fiica nelegitimă a lui Wesselényi Miklós; 422, 424

Verza: [nespecificat], unul din cei patru parohi ortodocși din Transilvania cu același nume de familie: 1. Oprea Verza; 2. Ioan Verza [ambii din Cernatul]; 3. Alexa Verza și 4. Eremia Verza [ultimii doi din Satulung]; 410

Verza, Alexe: preot ortodox din Satu-lung [Săcele] și protopop al cercului secund bisericesc de pe „pământul regesc“; la cea de-a doua adunare de la Blaj a fost ales ca membru al delegației condusă de Șaguna care trebuia să prezinte împăratului revendicările românilor; XLIX, 459

Verze, Alexe v. Verza, Alexe

Veselinović, Pavel: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Cetate; 27

Vest, Johann: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137

Veszelinovits, Paul v. Veselinović, Pavel

Végh János: miner din Roșia Montană; 316, 317

Vér, Farkas v. Veér [Weér], Farkas

Vétssei: [nespecificat], moșier, personaj din anturajul lui Teleki Imre; 227

Vidrai Jánk, Abrahám v. Iancu, Avram

Villás, János: purtător de cuvînt al cetățenilor din Baia Mare; XXIII, LIII, 61, 62

Vinkler, Imre: asesor onorific din Timișoara; membru al comitetului pentru menținerea ordinii publice; 24, 2/5

Vinkler, János senior: miner din Roșia Montană; 316, 317

Vinterhalter, Jakob: purtător de cuvînt al cetățenilor din Baia Mare; LIII, 61, 62

Visky, Pál: vicecomitele comitatului Solt-nocu de mijloc; 420, 422

Vlad [Wlad], Aloisiu nobil: avocat român; președintele comisiei legislative în circumscripția electorală Balint a comitatului Caraș; deputat în parlamentul din Pesta în vara anului 1848; trimis de cercul electoral Zorlent; luptător pentru drepturile românilor; 323, 324, 327, 328

Vladeica, Ioan v. Lemeni, Ioan

Vlád, Alajos v. Vlad [Wlad], Aloisiu

Vuia, Ignat: profesor de teologie al dioc-ezei ortodoxe din Vrșec; protopop de Oravița; președintele comisiei legislative în circumscripția electorală Oravița; 325, 328, 329

Vuja, Ignác v. Vuia, Ignat

Vukovics, Sabbas [Szabbas, Sebô]: vice-comitele comitatului Timiș în anul 1848; comisar guvernamental în părțile sudice ale Ungariei și deputat în parlamentul din Pesta; ministru de Justiție; 24, 25, 58, 59

W

Wallmoden, Ludwig Georg Thedel: conte; fostul președinte al consiliului de răz-boi din Viena; feldmareșal locotenent al trupelor imperiale din Ungaria, apoi comandantul corpului nr. I de armată din Banat; 1, 2

Wegmeth, Johann Michael: membru în comunitatea orașului Sibiu; 137

Weidl, Wenzel: membru în comitetul pentru menținerea ordinii publice din Timișoara, cartierul Fabrica; 27

Weiss, Michael: fruntaș sas din Sighișoara; 104

Wennrich, Michael: conducătorul [Stadt-hann-ul] grupărilor civice [Nachbar-schaft-uri] din Sighișoara; 172

- Wenzel, Jahn:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Wesselényi, Béla** baron: fiul cel mic al lui Wesselényi Miklós; 216, 417, 424
- Wesselényi, Farkas** baron: comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc; politician conservator; XXX, LIX, 124, 125, 179, 287, 288, 289
- Wesselényi, Ferenc** senior baron: mare proprietar; lider al opoziției nobiliare liberale din Transilvania; XXVII, XXVIII, XXXIII, LVI, LVII, LX, 124, 125, 147, 216, 217
- Wesselényi, Miklós** baron: politician opoziționist din Transilvania jucând un oarecare rol la începutul revoluției; XIX, XXVII, XXVIII, XXIX, XXXI, XXXIII, XXXIV, XXXVIII, XLVI, LVI, LVII, LIX, LX, LXI, LXIII, LXIX, 9—10, 123, 125, 146, 147, 148, 150, 218, 226, 228, 400, 405, 417
- Wolnhofer, Karl:** general maior și de brigadă al trupelor de grăniceri secui de infanterie și cavalerie; XXII, XXIV, LIII, 53
- Wolff, Carl:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Wratislaw Netzlitzky von Mitrowicz, Eugen** conte: feldmareșal austriac, membru al consiliului de război [Hofkriegsrat]; proprietarul regimentului I austriac de infanterie cuirasată [Kürassier]; în 1848 comandantul corpului nr. 1 de armată austriacă din Italia; 1, 2
- Z**
- Zakarias, Samuel:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Zacharides, Johann Georg:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Zakariás, Sándor:** procuror secund onorific din comitatul Caraș; 35, 36, 38, 323, 327
- Zanini, Peter:** feldmareșal locotenent austriac, ministru de război în 1848; XLI, LXVI, 332
- Zaturecki:** [neprecizat], nemeș, 217
- Zay, Daniel Adolf:** notar suprem și deputat de Sibiu; 172
- Zey, Samuel:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Zeyk, Domokos:** nobil liberal din Transilvania; în timpul războiului civil ofițer în armata generalului Bem; moare în bătălia de la Albești; 272
- Zeyk, József:** vechi membru al opoziției nobiliare liberare din Aiud; curator adjunct laic al cercului bisericesc calvin Aiud; 119, 169, 170, 185, 187
- Zichy, Ferenc** conte: înainte de revoluția din 1848 a ocupat înalte demnități în aparatul de stat austriac [gubernator de Fiume, președinte al consiliului de locotenență]; în 1848 secretar de stat în Ministerul Comunicațiilor din Ungaria; XIX, LI, 7
- Ziegler, Johann Daniel:** judele primar al Sibiului; 137
- Ziil, Samuel:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 137
- Zimmermann, Joseph:** directorul școlii superioare juridice din Sibiu; 124, 138
- Zink, Michael:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Z.S.:** [neprecizat], personaj adversar de idei al lui Anton Kurz; 383
- Zsitkowsky, Ignaz:** membru în comunitatea orașului Sibiu; 138
- Živković, Panteleimon:** episcopul ortodox de Timișoara; XX, 30

CUPRINS

Cuvînt introductiv . . .	V—XII
Introducere la volumul I	XIII—XVII
Lista prescurtărilor . . .	XVIII
Rezumatele documentelor . . .	XIX—L
Regestenverzeichnis	LI—LXXI
Documente . . .	1—473
Fotocopii . . .	475—479
Indice de localități . . .	481—487
Indice de persoane	488—511

Redactor: ELENA PUȘCAȘ
Tehnoredactor: ELENA SPIRU

Bun de tipar: 12. 10. 1977 Tiraj: 1530 Hîrtie Scris I A
Format: 16/70×100. Coli de tipar: 36,5 + C. Z. pen-
tru biblioteci mari: 9(498.7) „1848:1849“ (00—12) C.Z.
pentru biblioteci mici: 9(498.7) „1848:1849“

Întreprinderea poligrafică Cluj,
str. Brassai nr. 5—7, comanda nr. 240/1977
Municipiul Cluj-Napoca
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

1-138